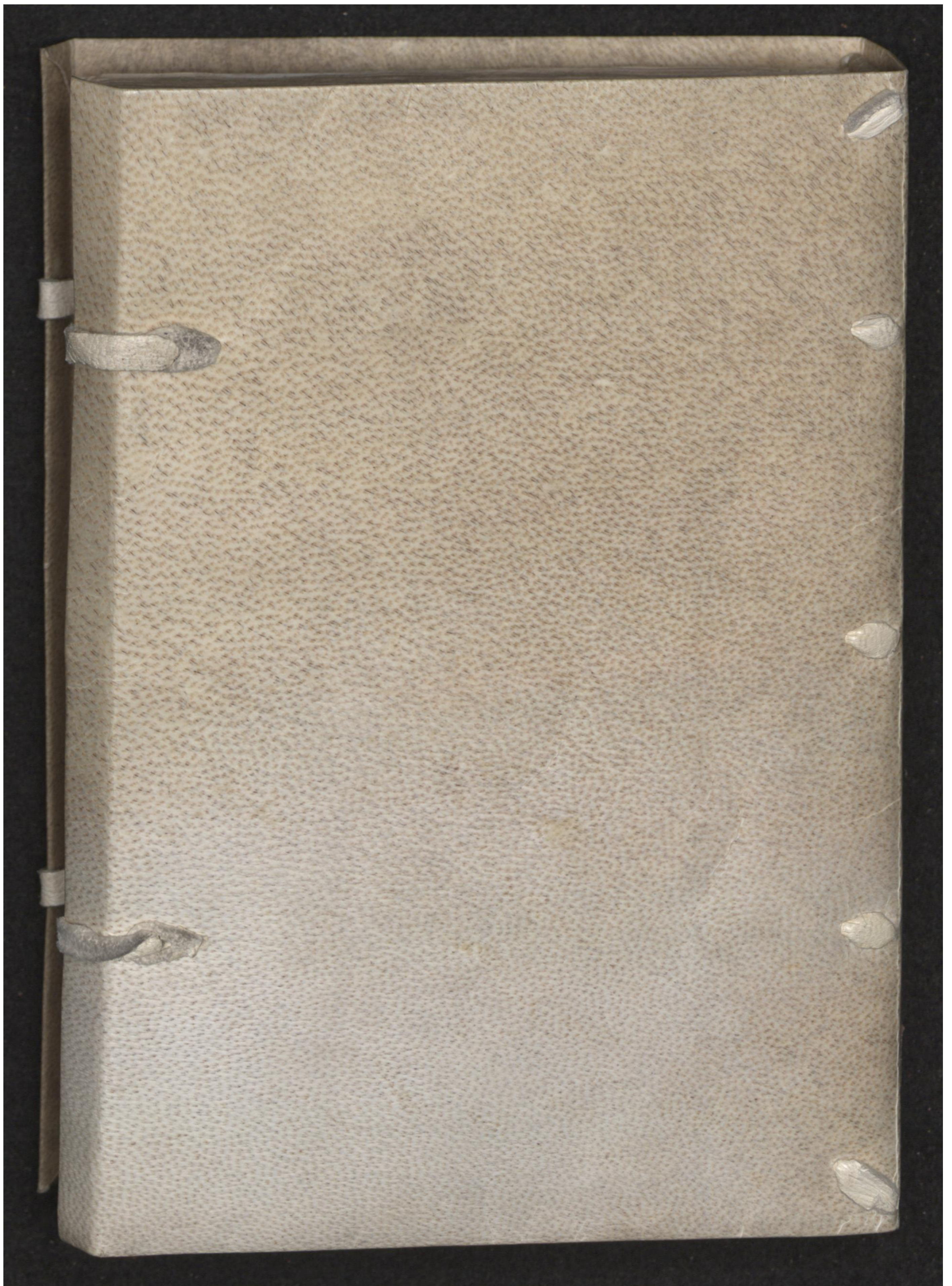

1
6
650

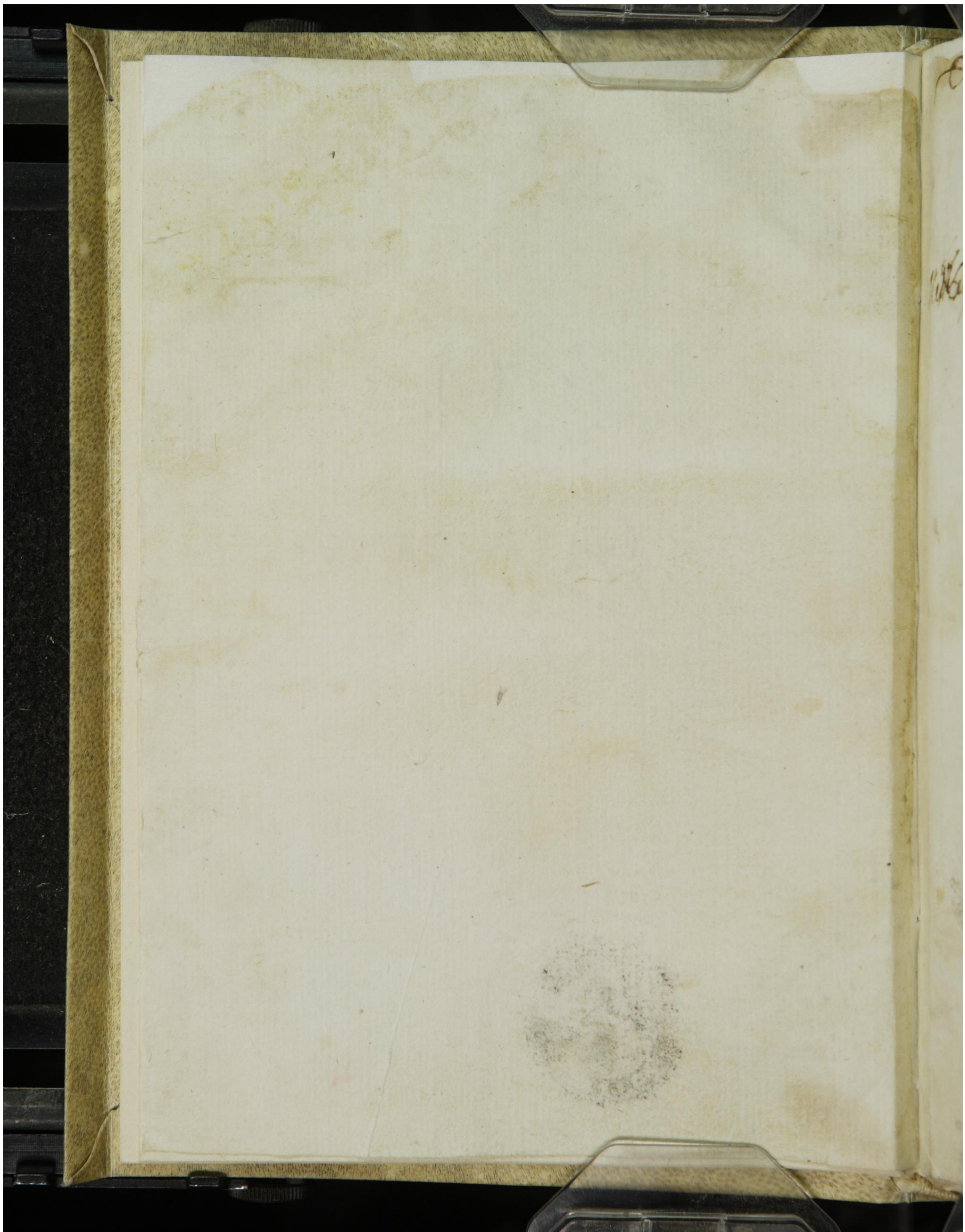

Sophologiū sapi
entie magistri. Ja
cobi magni.

¶ Venales inueniuntur in vico sancti
Jacobi apud signum leonis argētei.

Octissimi atq3 excellētissimi patris sacrarū litterarū doctoris devotissimi fratris. Jacobi magni: religionis fratrū heremitarū sancti Augustini sophologiū incipit. Cuius principalis intētio est idu/cere legētis animū ad sapiētie amorē Serenissimi atq3 christianissimi principis francorū regis cōfessori. D. michaeli divina ꝓvidente gratia epō antisiodorensi sui preconij humilis capelanus frater. Jacobus magni ordinis fratrū heremitarū sancti. Augustini perpetuū famulādi affectū. Antiquorū philosophorū atq3 doctorū memoratu digna eligere ꝛ electa in summā ordinatim redigere ꝙ sit vtile quāq3 cōducibile nostri tpis studiosi a hominibus dignissime pater. tuo reliquo iudico. Quippe qui id: tum experientia: tū longo rerū vsu didicisti Ea ꝓpter presentem libellū ex āntiquorū poetarū oratorū atq3 philosophorū grauibus sentētijs precipue collegi ꝛ tuo grauissimo iudicio castigandum dedicaui.

Diuiditur aūt pñs opus ī decē libros partiales quorū primus est de amore sapientie continens sexdecim capitula.

Capitulū primū qualiter sapiētia reddit homines felices

Jcit aristot. decimo ethicorū ꝙ homo sapiens maxime felix est Et seneca ad lucillū. Beatā iqt vitā sapiētia ꝑfecta efficit. Et sequitur. Scio nemine3 bene viuere sine sapie studio. Unde peteres philosophi acqsitis vite necessarijs incipiebāt philosophari inquit aristoteles in ꝓhemio metha. Quo enim iure tā famosus salomon habetur. Nē pe sapientie munere obtinuit principatū ꝛ honorē. Ipso dicēte de sapīa. Pre posui inquit illā regnis ꝛ sedibus. Et sequitur. Infinitus enim est thesaurus homibus. Et ꝓuer. iij. Melior est īquit acqsitio eius acquisitione auri ꝛ argēti Ipsa eni est ꝓciosior cūctī opib⁹ Quid amplius. Nā philosophi veteres ymaginē sapiētie in foribus oīm tēplorū pi gui faciebāt ibiq3 scribi vsus me genuit pepi mēoria sophiā me vocant greci latini sapientiā. Ecce ꝙ amabilis grecis ꝛ latinis fuit. Hi autē sapiētiā non amant qui legibus ritis nutū ꝓferunt corruptū quod fecisse gentiles quosdā narrat pollicra. li. iiij. c. vi. qui tamē gētiles se iactabāt sapiētie amatores. Attēdat igitur lector ꝙ ille sapiētiā amat qui vere sciētie opera cōfirmat. De talitali loquens salomon. Sapiētie octauo ait. Hanc amaui et exquisiui a iuuentute mea. ꝛ quesiui eā mihi sponsam accipere. ꝛ ibide3 vij. optaui et datus est michi sensus. Inuocaui te ꝛ venit ī me spiritus sapiētie. Quo eni pacto pilosophi ita vocati sunt. Nā philosophia amor sapiētie est. Quāobrē philosoph⁹ nomen est honoris, vnde. Alphorabi⁹. li. suo de diffinitione sapientie. Philosophia inquit est diuinarū humanarū q3 rerū cognitio cū studio bene viuēdi. Hic igitur sapiētes nō sunt quorū studia patēt criminosa Nā vbi malicia ibi aut non est aut vacat vera sapientia. Rursus posco cōspiciam⁹ ꝙ alexander toti dominās orbi sapiam sibi elegit amicā cuius ope potius ꝙ viribus sublimat⁹ est. Habuit enim aristotelē in doctorē narrāte age. li. noctiuū acticarū. Unde pater alexandri scilicet philippus macedo alexan. nato aristo. misitt epistolā talē. s. philippus aristoteli salutē. Filiū inquit michi gēitū scio quapropter dijs gratias agere debeo non qr nat⁹ est michi: sed qr tuis tēporibus ipsū nasci cōtingit. Spero. n. ꝙ tua eru dictione fiet dignus regno. Insup alexāder neqē. li. de naturis refert qualiter. Aristoteles occasione alexādri logicā scripsit. Et sedulus naturarū inquisitor extitit. Ecce ꝙ laudabile est pricipē amatorē sapiētie fore cuius occasio

ne sapientes fiunt sapientiores: et suos principatus per sapientiā reddunt stabiliores. Adhuc inquiramus qualiter ꝓ studio alexander vitā exposuit. Narrat eni alexander nequā vbi supra quomodo alexander in vase vitreo mare īntrauit: vt piscium naturas deprehēderet. Ceterū inquit plinius. alexander īflāmatus cupidine cognoscendi animaliū naturas. aristoteli sūmo in omni doctrina multa milia hominū conuocauit Itaqꝫ totius asie atqꝫ grecie animalia venatu: et aues aucupio capi fecit. quousqꝫ de qualibet specie aliquod haberet: vt nullius rei naturaꝫ ignoraret cuius occasione aristoteles fere quinquaginta volumina de animalibus scripsit Rursus seneca epistola. xciiij. alexāder inquit geometriaꝫ studuit. ⁊ cum sciuisset ꝙ terrra tam modica erat. tunc ait ꝙ alexander magnis vocari non debebat. eo ꝙ pugillo terre dominabitur itaqꝫ geometrie studio sui dominij quātitatem agnouit. His igitur narrationibus concluditur ꝙ qui fama ⁊ honore cupit dotari sollicite debet sapientiam venari.

¶ Capitulū secūdū quomodo veteres sapientiā amauerunt

Vlixes vt tradit ouidius. ix. methamor. contra herculem militie gloriam obtinuit cum sapiens esset. Ille autē fortissimus leonisqꝫ depressor. Nam illustriorē reddit sapientia virum q̄ꝙ corporis vires. Unde apuleius libro de deo socratis. si laudas inquit virum qꝛ diues: hoc fortune debetur si qꝛ fortis egritudine fatigabitur si qꝛ nobilis nō ipsum sed parentes eius laudas: si qꝛ pulcher pulcritudo in senectute abiet: sed si laudas virum qꝛ sapiens ⁊ quantumlibet bonis moribus ornatus: tunc ipsum virum laudas: quia hoc non est de etate caducū casu ve pendulum: nec a genitoribus hereditarium. hec in effectu apuleius. Ceterum veterum studia commemoremus. Narratur enim in prologo hystorie tripartite qualiter theodosius in armis per diem exercitabatur et nocte libros sollicite intuebatur. quapropter maximus fuisse naturalis ex dictis zozomei colligitur. Unde boetius primo de conso. narrat platonem dixisse ꝙ res. p. felix esse inciperet si eam studiosi sapientia regerent. vel si eius rectores sapientie studere cōtigisset. Idem ponit valerius li. vij. ca. i. Ideꝫ q̄ꝙ socratem dixisse narrat policraticus li. iiij. ca. vi. qui tamē socrates ab apoline sapientissimus vocatus est Quid amplius. Nunquid abrahā qui fuit pater multarum gentium peritus fuit in omni sapientia egiptioꝝ. actuū vi. Nunquid dauid habuit sapientiam sicut angelus dei. ij. regum. xiiij. Nunquid salomon petiuit sapientiam ad regendum populum et obtinuit. iij. regū iiij. Nam regale opus est sapere et diiudicare vt attul. li. i. de diuinationibus Unde eccle. x Iudex sapiens iudicabit populum suum. Rursus et alios legimus principes sapientie studium dilexisse. Nero enim quanq̄ꝙ crudelis esset elegit tamen senecam sapientem in doctorem qui de clementia libruꝫ eius occasione scripsit. Nunquid traianus habuit plutharcum cuius occasione factus est liber de instructione traiani vt patet ex epistola quam scripsit in qua traianus plus laudabat sapientiaꝫ plutarchi q̄ꝙ suam fortunam vel potentiaꝫ Ceterum de iulio cesare legimus ꝙ studiosissimus extitit. cursumqꝫ solis inuestigans: dies per horas et momenta diuisit bisextuꝫ inuenit: multosqꝫ libellos scripsit: vt patet libro de vita cesaris parte prima. De cuius doctrina solinus libro primo. capitulo primo. Doctrina inquit iulij recta ratione fundata est. et eodem libro parum ante finem Cesare inquit nullus celerius scripsit: nullus velocius legit. Unde quattuor epistolas simul dictasse perhibetur. His igitur principatus debetur: quia sapien-

tiam dilexerunt per quā reges regnāt et principes imperāt. Unde seneca epistola nonagesima quarta. In illo seculo quod aureum vocabatur sapientes regnabant quo vtilia suadebent et inutalia dissuadebent canebant pericula ⁊ augebant beneficia. Dos ergo principium sapientie est Unde narratur in ecclesiastica historia capitulo quinto qualiter ptholomeus sapientiā dilexit non solum humanam sed diuinam. Unde septuaginta interpretes cōuocauit vt noticiam diuine legis habere et sapientibus regni sui communicaret. Idem tāgit augustinus viij. de ciuitate dei capitulo quarto. Rursus de karolo magno legimus ꝙ studiosissimus fuerit. et in libro augusti. precipue legit alcuynūqꝫ doctorem elegit a quo dyaleticam. rhetoricam et astrologiā didicit. Uir igitur illustris fieri cupiens si doctus non sit doctorem habeat vt sapiens fiat.

Nam dauid secam habeat natam prophetam et sadoch sacerdotem vt sapiētium consilio nō egeret His igitur narrationibus concluditur ꝙ sapientia studiose querenda est: vt honoris nomen adipisci possit quod obtinuerūt hi qui sapientiam dilexerunt. Cuius amor artes scientiasqꝫ singulas ministrauit.

Quis enim dedit moysi vt litteras inuenieret Unde habuit gorgias rhetoricam. Apollo medicinam. Pithagoras arithmeticam. Julo geometriam. Abraham astronomiam. Jubal musicā. Phoroneus. Solon aut lirgurgus leges. His enim hec omnia inuenerunt eo ꝙ sapientie studio adheserunt.

Capi. iii. quomodo femine quondā artes inuenerunt.

PLurima sartes atqꝫ scientias olim femine reppererunt sua quoqꝫ prudētia plura regna duxerūt ⁊ hec omīa sapientie dono cui adheserunt. Nam illis regina egyptiorū litteras egyptias inuenit vt ponit. Isido. libro. i. ethimologiarū Et carmentis nympha alio noīe dicta īconstrates. primas litteras tradidit italicis ⁊ norma soror tybalciam methanicas ad inuenit artes. Enctrea quoqꝫ atqꝫ tiburtina alieqꝫ sibile futura multiplici carmine descripserūt prout narrat lactan. li. x. Sibyllarum rursus lybia sua sapietia dirigēte gloriosissime regnauit Itaqꝫ meruit vt suo noīe regnū suū nuncuparet. Abnathea quoqꝫ alio noīe dicta deiphebes virgo fuit inclita et anuis longeua et referētibus poetis sua virginitate diuinitatē obtinuit. vaticiniaqꝫ plurima scripsit in baione iuxta lacū vbi dicitur suum fuisse oraculum vsqꝫ in hodiernum diem intuentibus inducit admirationem. De hac refertur ꝙ plurima secula vixit Et tarquino prisco. ix. libros quos ediderat attulit. de quibus tres combussit et sex residuos romani cum magna diligentia seruauerunt. Ceterum semiramis regina vetustissima sua fortitudine ⁊ sapientia regna pluria subiugauit arimaqꝫ viris intollerabilia portauit.

Opis qꝫ alio noīe dicta opus femina fuit que sua prudentia iouenneptunum atqꝫ plutonē suos filios vna cū saturno contra hostes seuissimos a morte liberauit. Et ideo fuit adepta tā grāde nomen vt ipa diceretur mater deorū. Unde publica tēpla sibi cōsecrata fuerunt Rursus iuno q̄ fuit opis filia ⁊ ioui tandem nupta olim regina celorū arbitrata est. Et vt eius memoria non periret sibi tēplū grande fecerunt veteres et ex marmore vario eiꝰ imaginē sculpifecerunt in tēploqꝫ p̄posuerunt. Ceterū minerua alio noīe dicta pallas vt q̄dam referūt numeros prima repperit et in ordinē reduxit quibus vtimur vsqꝫ in hodierum diē. De ipa ferūt poete ꝙ ex osse tibie vnius auis fistulas pastorales primitus inuenit. Dicunt tamē aliquid ꝙ de clamo et non fistulam primo composuit hec minerua apud athenienses dea sapientie nuncupata est. Rursus marsepia sua sapientia et forti

tudine regna obtinuit: mãmillãqꝫ dex-
teram abſtulit ne a ſagitationis exerci
tio impediretur. Aragne quoqꝫ aſiati-
ca atqꝫ pheboia femina fuit que artem
texture atqꝫ lanificij repperiſſe fertur.
His igitur inarrationibus patet femi-
nas ſapiẽtie adheſiſſe eiuſqꝫ gratia no
men honoris adeptas fuiſſe. Nunquid
inſuper alias feminas ſapientia viguiſ
ſe legimus. nunquid rebeca ſuum filiũ
iacob inſtruxit: vt benedictionez pater
nam obtineret ſuoqꝫ conſilio a fratris
ꝑſecutione liberauit: vt patet in geniſi:
nunquid barſabe ſuo prudenti ſermone
ꝓ ſuo filio ſalomone regnũ adepta eſt
vt tradit liber regũ. Heſter quoqꝫ ſua
ſapiẽti locutione ab aſſuero rege quod
voluit obtinuit. Abigail etiam ſua pru
dentia nabal virũ ſuũ a morte eripuit.
⁊ iudich ab holoferne populum libera
uit. Femine igitur ſapientie gratia vi-
guerunt ſuiqꝫ ſexus impoſitam ebetu-
dinem cooperuerunt.

¶ Capitulum. iiii. de ſtudio ſapientie a iuuentute.

Pud hebreos mos oli
erat iuuenes ĩſtruere in ijs ſci
entijs que ſecure erant: vt re-
citat origenes ſuper. cantica ĩ
principio. Itaqꝫ non ſufficit iuuenes e-
rudire ſed vlterius conſpicere oportet
in malis actibus ſeu moribus inſtruan
tur. qꝛ teſte. ariſto. i. ethico. In ijs dele
ctari non eſt nobis naturale in quibus
ab infantia delectari incepimus Unde
anſelmus li. de ſimilitudinibus. ca. liiij.
molis cera imaginez ſigilli faciliter re
cipit: ſed cũ indurata fuerit retinet nec
de facili dimittit. Adoleſcentes igitur
ab exordio in ſanctis ⁊ virtutibus in-
ſtrui debẽt prout faciendũ tradit aug.
xij. de cice. capi. li. Infans inquit ſuam
capacitatem non excedat. q. d. ꝙ in ſa-
pientie ſtudio temperamento regulari
debet. Illoꝝ iuuenũ reprobanda eſt vi
ta quoꝝ occupatio vanitas eſt et ſene-
ctus morũ diſſipatio erit ſcelerataqꝫ a
biſſus. Cur enim artes liberales dicun
tur niſi quia liberis ſignauter nobiliuz
debent: a quibus tamẽ cõmuniter deſe
runtur. Utinam. ij. attenderent ꝙ̃to ſa
pientie ſtudio predeceſſores vacarunt
in ſenectute pariter et iuuentute. Nar
rat eniz a gelius. li. vij. capi. x. qualiter
euclides ſapientie ſtudium tantum di-
lexit vt periculo mortis ſe exponeret.
qꝛ nõ oſtante decreto athenienſium ſo-
cratis doctrinam audire diſpoſuit. In-
ſuꝑ hiero. epiſtola: xxxiij. narrat quali
ter aliqui phi ꝓpter ſtudiũ ſapiẽtie cal
cabant honores. Alij proijciebant diui
tias. Alij acceptis iniuris gaudebant.
Alij penas ſpreuerunt. Alij heremum
intrantes ſoli phie ſe dedicarunt.
Uñ teſte valerio. li. viij. ca. vij. Charne
ades laborioſus ⁊ diuturn⁹ ſapiẽtie mi
les nonaginta annis ſtudio ſapiẽtie va
cauit. ita vt ſtudij cauſa nutrimentuum
ſepius accipere obliuiſceretur. Inſuꝑ
hugo in didaſcalon ꝑte. ij. narrat quali
ter phi omnia relinquebant vt ſapiẽtie
ſtudio vacarent. Nam ꝑmenides. xv.
annos in ruppe egiptiaca ſediſſe legi-
tur ſtudij cauſa. Et prometheus medu
andi cauſa ĩ mõte caucaſo vulturi expo
ſitus memoratur. Themiſtocles quoqꝫ
expletis centum ⁊ vij. annis mortez de
flabat dicens ſe dolere mori: cum ſape-
re cepiſſet. Plato vno ⁊ octogeſimo
anno ſcribens mortuus eſt. Socrates
eum librum qui panathenaicus conſcri
bitur nonageſimo quarto anno ſcripſiſ
ſe dicitur. vixitqꝫ quinquennium poſt
ea. His igitur exemplis patet ꝙ aman
dũ ſit ſapiẽtie ſtudium. Cuius ſunt due
claues quas expreſſit quidã ſenex car-
notenſis narrante pollicratico. li. vij. c.
xiij. Prima clauis eſt amor docentiuz
prout ait quintillia. li. de inſtõne orato
ris. Secunda clauis eſt ſollicitudo ſtu-
dentium. quia tunc optime docet qui le
git ſi amat eos quibus legit et audien
tes optime proficiunt ſi attente ⁊ ſolli-
cite audiunt. O ꝙ̃ enorme tardum pi-
grumqꝫ plurimũ reperit ſtudiũ. Quot

ſunt patres filios permittentes ſterile ſcere. Unde tul. in primo rethorice veteris quid inquid agis Cur perdis adoleſcentem. ⁊ ſunt verba Terentij. ⁊ idē tul. in primo officioꝝ. Eſt igitur inquit adoleſcentis maiores natu vereri. ex hiſqꝫ diligere optimos ac probatiſſimos quorum conſilio atqꝫ auctoritate tātur inſup criſoſtomus ſup matheum omel. x. ſicut terra infructuoſa ſic iuuētus neglecta. Nil ergo laudabilius iuuentute culta ⁊ ſtudioſa. ⁊ nil ediuerſo vita bilius iuuentute ſtulta et inculta. vnde valeri⁹ li. vi. ca. v. Ciuitas noſtra nobiliū iuuenū ingenia ab inſolertia reuocando magnos et vtiles ciues fecit honoribuſqꝫ meritos. Quāobrē hierony. lib. de inſtructiōe filie: nichil diſcat audire nichil loqui. niſi quod ptinet ad timorē dei turpia nō intelligat mundi cantica ignoret. Eiuſqꝫ lingua pſalmis dulcibus imbuatur. eccle. vij. Filie tibi ſunt ſerua corpus illarum ⁊ non oſtendas hylarem faciē tuam ad eas. Ideo beatus grego. in regiſtro. peto inquit vt paruulos tuos quos nutris precipue moribus inſtruere cures vt ſcilꝫ ea loqui debeant que mētes eoꝝ in charitate poſtulant. iuxta illud eccle. x. Letare iuuenis in adoleſcentia tua ⁊ in bonis ſit cor tuum. Nunc aūt ſapiētie ſtudio relicto iuuenes vice doctoꝝ ſceleratos imitantur corruptores morum. Quapropt dicit augu. epiſtola. lxxxix Eligendus eſt magiſter probe etatis ſancte vite ⁊ eruditionis: vt ſcilicet ei⁹ exemplo iuuenes imbuantur qui mala diligunt in quibus nutriuntur. Sit eni de alexandro legimus ꝙ exemplo leonidis magiſtri ſui multa vitia retinuit quibus omnino carere non potuit. Unde hiero. epiſtola. lxxxvij. In tenera etate facilius ſancte cōuerſationis vſus inoleſcit. animuſqꝫ induratus non de facili ad arbitriū volentis trahi poteſt Ideo tul. li. officiorū pmo dicit ꝙ ineūtis etatis inſcitia ſenū cōſtituēda ⁊ regenda prudentia eſt. Ineunte enim adoleſcentia. tunc eſt maxima imbecillitas conſilij. ipſi ei ſunt ad leuitates prōpti. Unde vinum negandum eſſe pueris docet ſeneca li. ij. de ira Ipſoſqꝫ cibis non eſſe inflandos docuit plato. Nam caſtrimargia ſapientie ſtudio nimis cōtradicit. eo ꝙ nutrix eſt voluptatis que maxime philoſophie inimica vt īqt aug. li. iiij. contra iulianum. Unde hugo in didaſcalicon parte ſecūda narrat qualiter cuidā ſapienti fuit petitū que erāt neceſſaria ſtudenti qui reſpōdit: mens humilis vita quieta ſcrutinium tacitum leta paupertas: terra aliena nō erubeſcere petendo et ſcientia adepta. neminē contennere. Et concludit ibidem ꝙ quattuor portāt leticam phie ſed amor labor cura et vigilia His ergo modis ſcientia acquiri poteſt que tunc efficaciam ſortitur ſi ueita coſcientie conformetur. Unde hierony. epla. xxxiiij. narrat qualiter hypocrates diſcipulos adiurauit anteq̄ eos doceret ꝙ manſuetudini et moribus inſiſterent. Socrates etiam vniuerſam phiam. ad mores corrigendos reduxit. vt ait ſeneca ad lucil. epiſtola. lxxiiij. Et augu. viij. de ciui ca. iij. Item ponit tul. in tuſcu. qōnibus li quinti prologo dicens Socrates autem primus pham deuocauit et celos et in vrbib⁹ collocauit et ī domos etiā introduxit et coegit de vita et morib⁹ rebuſqꝫ bonis et malis querere. Rurſus iuuenis attendat ne prauam doctrinam diſcat. Unde apud lacedemones libri archilaci de ciuitate ſua eiecti fuerunt eo ꝙ quedam turpia licet ſubtilia continebant. narrante valerio. libro iij. ca. vi. Diſcat ergo iuuenis doctrinas ſanas. nam inſane doctrine falſitatibus permixte ſunt. atqꝫ doctrine non merentur vocari. vnde bernard. ſuper cantica omel. xxxv. Eſt omnis ſcientia bona dū veritati ſubnixa ſit. Sed quidam ſcire volunt eo fine tantum vt ſciant ſed turpis curioſitas eſt ſunt etiam qui ſcire voluit vt ſcire videantur ſed turpis vanitas eſt.

Et subdit sicut cibus indigestus corpꝰ
corrumpit: sic scientia igne charitatis
scilicet bonis operibus nō digesta ani=
me corruptio est. De tali sapientia lo=
quitur sapiens eccle.i. In multa sapien
tia multa indignatio.

¶ Capitulū quītuȝ quomodo sapiētia est necessaria regibꝰ.

IOseph cum a suis fra=
tribus fuisset venditus non di
uitiarum multitudine. sed per
sapientiam obtinuit vt domi=
naretur in omni terra egipti.geñ. xlij.
vnde vegetius li.i.de re mili nullus est
cui sapientia magis congruat ꝙ princi
pi cuius doctrina omnibus debet pro=
desse subiectis. ideo iuuenes nemo eli=
git induces. quia non constat eos esse
prudentes.vt dicitur in thopi. Nam sa
pientia fecit romanos dñari: vt inquit
pollicra.li.vij.ꝛ li.iiij. Romani inquit
viguerūt ꝙ diu litterati fuerunt. sed ex
quo virtus litteraruȝ in eis languit: ex
tunc manus armata infirmata est.ꝛ ce
cidit principatus qm̄ sapientia ait. per
me reges regnant prouer.viij. Cur er
go traianus olim ortabatur regeȝ frā
corum. vt suos filios in artibus libera
libus erudire iuberem narrante polli=
cra.li.vi. nisi quia rex illitteratus est a
sinus coronatus. Rex enim insipiens ꝑ
det populum suum.eccle.x.vnde hiero
boam ex sua imprudentia deceȝ regna
perdidit que sibi dimiserat pater suus.
Sāpiētia ergo regna stabilia facit. vñ
ī morali dogmate phoꝝ narrat: qualit
ꝑxes rex medoꝝ innūerabilē hñs exer
citū cōtra paucos grecos bellaturꝰ ac
cessit. Cui quidā dictꝰ damacetꝰ. Ista
īquit multitudo tibi placet dñe mi rex
sed metuēda.qꝛ dubiū est idoctā multi
tudinē regi ꝓdesse posse nec diu dura=
re potest qd̄ regi nō valet vñ vegetius
li.iiij. dicebat se esse deceptū eo ꝙ mul
tos habebat hoies. sȝ nullos habebat
disciplie subiectos. Prudētia ergo pri
cipibꝰ victoriā ꝑbet vtriꝗ honestatē.qꝛ
impossibile est prudētē nō esse entē bo
nū.vi.ethi. Utinā ergo ꝑncipes sapien
tiā diligerēt. sȝ fortassis suꝑbia eleua=
uit corda eoꝝ: ita vt negligāt oia que a
prudētibꝰ scrutari debēt. Utinā remi=
niscerētur qualiter dionisius licet tyrā
nꝰ platonē sapiētē honorifice suscepit
narrāte polli.vij.c.xxxviij Sȝ sapiētes
nō amāt ꝗ sapiētes fieri nō curāt. Eoꝝ
ergo principatus ruinegerit timorem.

¶ Ca.vi.quomodo sapiēs aīa possidet ꝛ stultus nichil.

NIchil possidet is qui sa
pientia caret. aut qui seipsum
non habet. Stultꝰ vero se nō
possidet eo ꝙ se regere ne=
scit. Sapientis autem sunt omnia quia
nullo eget.vnde sene.epistola.ix. Alle=
gat crispinum dicentem sapientem nul
la re egere: et tamen multis illi rebus
opus esse. Econtra stultuȝ multis indi
gere: sȝ ei nulla re opus est.nulla enim
re vtiscit. nēpe egere ille dicitur ꝗ desi
derat quod ab eo nō habet ꝛ exide mo
lestatur qd̄ sapiens non facit.qꝛ ex sibi
possibilibꝰ cōtētatur vñ idē sene.li.vij.
de bñficijs. Dicit o stoici oia sapiēt eē
quomodo ergo potest aliqs dare sapiē
ti si oia eius sunt.nichil eni ꝓhibet bo=
na ciceronis esse ꝛ sapiētis qui tamē ea
nō possidet. Sed quomodo sua erunt si
non est possessor eoꝝ. Ideo eni sua esse
dicūtur.qꝛ suo subsunt imperio.et quo
modo subsunt ex quo ea non habet.
Reuera nec habere petit ꝛ si petat tūc
ea habebit. alꝭ enim petere sapientis
non est. Ecce ergo q̄modo sapiētis sūt
oia. Studeat igitur homo sapiēs fieri
nec prestudeat ditari.qꝛ ois sapiens di
ues. Multi esse sapientes creduntur ꝗ
nō sūt sapiētes. Unde lactā.li.de fal sa
sapientia naturam inquit hominis deꝰ
hanc esse voluit vt duarum rerum ho=
mo cupidus ac appetens esset.s.religi=
onis ꝛ sapiētie. Sed homines ideo fal
luntur: qm̄ aut religionem.sine sapien=
tia suscipiunt aut sapiētie soli studēt re

ligione omissa. Uerũtamen altera sine altera esse non potest. Nomine autẽ religionis honestas capit ⁊ noĩe sapiẽtie vera phia qua mores astruuntur. Unde plato dicit amatorẽ dei phm esse teste augu. viij. de ciui. dei: ne tamẽ quis credat verã philosophiaꝫ esse illã qua studio humano acquirimꝰ. sed illã quã nemo mortalis est assecutus Unde tul. in li. de amicitia. Negant inquit. s. veteres queꝙ esse bonũ virũ nisi sapientem sed ad illam sapientiam interpretãtur quam nemo adhuc mortalis est assecutus. Queres igitur fortassis que sit illa vera sapientia. Reuera ipsa est qua deus cognoscitur. Unde lactan. li. de vero cultu: sicut ĩ itinere celebrando nichil ꝓdest viã noscere. nisi conatus ac vires suppetãt ãbulãdi: ita vera scientia nichil ꝓdest si virtus propria deficiat Sciẽtia autẽ est deũ noscere. Dices tñ phie plurimas esse ꝑtes. Supinũ autẽ pars est. q̃ deus cognoscitur. Et alia q̃dã pars est qua homo in agẽdis dirigitur. De qua tul. ĩ tusculanis q̃õnibus. li. v. Sapiẽtis ꝓpriũ est nichil ꝓpt qꝺ penitere possit facere nichil inuite sed splẽdide ⁊ cõstanter oĩa pagere. nichil expectare ꝓ certo futurũ nichil cũ acciderit ãmirari suisq̃ stare iudicijs. O ꝙ desideranda est hec sapiẽtia qua bñ viuit q̃ liber homo efficitur. Uñ tulius li. de paradoxis sicut improbo ⁊ stulto homini bene esse nõ potest. sic vir sapiens ⁊ bonus miser esse nõ potest. Oĩs sapiẽs liber. oĩs stultꝰ seruꝰ. Hic tñ sapiẽtie stulti multi ꝯtradicũt. illosq̃ ꝑdicant stultos: qui studijs sapiẽtie ĩsistũt horũ tamẽ teste se epistola. xiiij. nũꝙ ĩ tãtũ ꝯualescet nequitia nunꝙ sic cõtra virtutes ꝯfirmabũtur: vt non phie nomen venerabile ⁊ sacrum maneat: q̃m vt ex prouer. sapientiuꝫ colligitur rem maximã tibi sapiẽtia ꝓmittit: vt te reducat tibi. Sꝫ hãc paucissimi habent. Uñ catho. Sermo dat cũctis animi sapientia paucis. Si tñ sapiẽtia haberet diuitie que magno labore acquiruntur velut inutiles pretermitterent. Unde claudia in maiori opere Magnas ingenij copia vincit opes. q: sclꝫ homo igeniosus et sapiens vincit magnas opes Naꝫ opibus non fit sapiens homo sed sapientia diues.

¶ Ca. vii. de dispositiõe ad sapiẽtiã ⁊ de quiete cõtẽplãtiũ.

Nulla est via melior ad veram ⁊ ineffabilẽ sapientiaꝫ ꝙ vita virtuosa. vñ Aug. ĩ li. octuagita triũ questionũ allegat dictum cuiusdam sapientis fontei noĩe quod scripsit quidaꝫ paganꝰ postmodũ baptizatus: hoc inq̃t miseri agite hoc agite. s. baptisemini ne vnꝙ polluat hoc domiciliũ spũs malignꝰ ne sẽsibus imixtus ĩ feste aĩe sãctitatẽ lucẽq̃ mentis obnubilet Nã ipsis adheret somnis latet in ira impletꝙ oẽs meatꝰ ĩtelligentie ꝑ quos lumẽ rationis solet infundi. itaq̃ apparet ꝙ sancte ac catholice viuere medium vere sapientie est. sꝫ q: ĩ virtutibꝰ stulti reperiũt amaritudinẽ ⁊ ĩ criminibus voluptatẽ: ideo mala ꝓ bonis amplectunt. vñ lactan. in li. de falsa religiõe: q: inquit ĩ virtutibus amaritudo ꝑmixta est vicia vero voluptate cõdita sunt. ideo stulti illa amaritudine offensi ⁊ voluptate decepti: mala ꝓ bonis amplectunt. ⁊ ideꝫ lactan. li. de vera religione ⁊ sapiẽtia. veritas inquit acerba est omibus his qui vitam suã mortiferis voluptatibus dedicarunt. Sed reuera menti virtuose nil pulchriꝰ studio sapiẽtie est. Uñ quinti. li. viij. institutionũ oratoriarum pulcherrimuꝫ opus est vaccare studio/ q: mẽs nõ vitijs sed studio libera est. Illi igit roprobãdi sũt q̃ studio vaccare pigrescũt. vñ ex ꝓuerbio. sapientũ colligitur: vt auri aliq̃d extrahamꝰ: terras euertimus: vt autẽ summũ aucepemur pectus scrutari piget: q: scilicet omẽs labores accipimus vt aurum possideamus: sed ꝓ sapientia qua deus cognoscitur laborare ꝑtermittimꝰ. Arbitror

enim peccata hoc facere. Unde seneca episto. liiij. vitia sua cōfiteri sanitatis iu dicium est. Qui sapiens igitur fieri cupit delicta tollat quibus studiuz offenditur. Unde prudentius. O quoties animam vitiorum peste repulsa sẽsimus, incaluisse deo quotiens tepefactū celeste ingenium post gaudia candida retrocessisse i stomacho. Que verba nil aliud sonāt. nisi φ vitijs repulsis aīa inheret studio sapientie sed per vitia retardatur. Unde prosper, in epigra. Cor mundū et sapiens fructu virtutis alatur. Et xpi in nostro pectore regnet amor. Nempe amor studentem excitat et morā facere nō pmittit. Sollicitum ergo erit studiū in amore si fundetur. Unde oui. ij. de arte. Est mora tuta breuis lentescunt tpe cure. vanescitqꝫ absens et nouus intrat amor. Uir ergo studiosus sapientiam querat qua mens perficitur. Qua etiam in hoc crescit homo i quo brutis dominatur. Rursus petunt quietē omnes sed quietus esse non potest qui sapiens non est. Unde sene. episto. lvi. nulla placida est quies nisi quā ratio cōposuit nullaqꝫ res animi sapientis euocat nullusqꝫ auium cōcentus interrumpit cogitatiōes bonas solidas quoqꝫ iam et certas. Itaqꝫ i bonis cogitationibus et studijs quies est. Unde narrata. gel. li. i. noctium acticarū: quomodo socrates a solis ortu vsqꝫ ad occasum immobilis studio vacabat atqꝫ oculis in eundē locū directis comtemplationi insistebat. De mundi eni sollicitudinibꝰ minime curabat totiusqꝫ mundi incolam et ciuem arbitratur. nichil aūt se scire dicebat: nisi i hoc ipsuz φ nichil sciret. vnde ꝛ carneades sapiētie studio vacās cibū sepiꝰ capere pter misit vt alibi dictū est narrāte valerio li. viij. ca. vij. Cur ergo mūdani quietē non habēt qꝛ nō in diuinorū sed humanoꝝ studio se occupāt vn̄ sene. ad lucil. epi. viij. michi crede. nā qui nichil agere videntur maiora agunt humana diuinaqꝫ simul tractant: quasi diceret φ mundano studio non ita insistenduz est quietiam diuino intendendum sit. alijs mentis quies haberi uon potest. dicente beato aug. Domine inquietū est cor nr̄m donec quiescat in te. Huius autez quietis via est vita virtuosa.

Capitulum octauum. quomodo sapientia omnia vincit.

Apientia om
nia complectitur
nichilqꝫ ignora=
re permittit ⁊ ſin
gulorum noticiã
prebet ꝙ igitur
amanda eſt ſapi=
entia quid enim
iocundius aut fe=
lici⁹ tibi ꝙ cũ hũana cõceperis diuinas
ſcias ſcientias. Reuera prebet pabulũ
anime ſtudium ſapientie. Attendamus
igitur ꝙ ſit delectabile naturalia per=
ſcrutari. vñ tul. in dialogo ad hortẽſiũ
eſt inquit animorum ingeniorumqꝫ na=
turale quaſi pabulum quodam contẽ=
platio nature Et vidimus ad alexãdrũ
Nulla inquit ſpectacula vel certamina
tm̃ affectamus ſicut ſapientie ſtudium
in qua ſapientia videmus celũ pulchre
formatum ſignorũ veritatem: ſtellarũ
fulgorez rutilare: videmus ꝙ pelagus
purpureo colore venuſtuz germanam
terram amplecti cuius pelagi multi=
formes piſces ꝑ equoreas vndas ſal=
tus exercent. tamporum etiam virenti
um ſpecie delectamur ex quibus odor
gratiſſimus flores ſuauitatis exalans
oculs i hominum ſimul paſcit et animũ
nemorum quoqꝫ adeſt opacitas et fon
tium raridet amenitas. Aſſunt et volu
cres dulce concinentes melos. Hec in=
quit ſunt nature ſpectacula que et imi=
tari difficile eſt et refutari culpabile.
Sed nunquid hec omnia ſapientia pre
bet Reuera ſic quia omniũ naturas. do
cet. Unde ſene. de naturalibus queſti
onem. libro. iiij. dicit ſapientem debere
naturalium inquiſitioni vacare. dulce
inquit ſpectaculum eſt ſingula ſcrutari
Sed reuera pretermiſſo ſapientie ſtu=
dio plures in anibus occupationibus
agitantur et querunt extra ſtudium cã
pum: extra nemora ſapientie feras.
Itaqꝫ malunt rerum incorruptibilium
vſus ꝙ noticiam perpetuo duraturam
vnde fulgen. libro. ij. mitilogiorum nar
rat ꝙ cum diogenes dolore grauitor=
queretur: et vidiſſet homines ad am=
phie atrum curentes agebat ꝙ ta ho=
minnm ſtulticia currunt vt videant ho
mines repugnare feris et me pretere=
unt cum naturali dolore certantem. hi
etenin ſapientes nen errat qꝛ curſibus
non acquiritur ſenſus ſed opere bono
ſeduloqꝫ ſtudio. Unde virgilius. in
geor. i. Felix qui potuit rerum cognoſ
cere cauſas. Et tulius libro. i. de diui=
natione. Si quis mortalis colligatio
nes omnium caſarum animo proſpice=
re poſſet nichil eum profecto falleret
Nam ex noticia mortaliũ cognitio pre
penditur conditoris. vnde proſper in
epigra. En miris operum ſignis oſten
ditur actor auctoremqꝫ ſua cõdita quẽ
qꝫ canunt. Cum igitur ſapiens huma=
na conſpexerit deum inueniet in cuius
contemplatione quietabitur. Audiſti
igitur ſapientiam nature cauſas edoce
re nunc aut et de diuinis loquẽtem me
diter. nam ipſa ſapientia infima et ex=
celſa perſcrutatur. Si enim eam poſſi
detis ꝙtuz tibi ſuppetit omnia cognoſ
ces vnde lactã. in libro de origine erro
ris nobis inquit proprie datum eſt ce=
lum intueri vt deum quem oculo vide=
re non poſſumus mẽte contemplemur
quid tam perſpicium cum natura cele=
ſtia contemplamur quorum conſidera
tione manudcimur ad contemplanduz
ita qualis ſit natura deoruz vnde tulli
us libro. ij. de natura deorum. nichil in
quit difficilius ꝙ a conſuetudine oculo
rum aciem mentis abducere. Ecce quã
ta difficultas eſt deum venari cuius ta
men cognitionem ex viſibilib⁹ ſapien=
tia prebet. iuxta illud apoſtoli. i. Inui
ſibilia dei per ea que facta ſunt a crea=
tura mundi intelecta coſpiciuntur. Un
de. Tullius in libro de creatione mũdi
Parentem vniuerſitatibus hui⁹ ueni
re difficile eſt. quia ſoli ſapiẽtes deũ co
gnoſcere preſẽt Uul. aũt ſapiẽti credit
cõſpiciat er. ſapi. creaturas dei vt deũ

cognoſcat ipſe. vnde boe. li. v. de conſolatione. Qui recto celo vultu petis in. ſublime feras aīm quoqꝫ. iuuencus li. i. Felices puro q̄ celum corde tuentur. Viſibus deus his per ſecula cūcta manebit. Nā ꝛ deus homini vultum erectum prebuit vt celum conſpiciēdo deum cognoſceret. Bruta vero terram cernunt in quā reſoluitur eorum vita. Unde ouib⁹. li. i. methamor. Pronāqꝫ cum ſpectant animalia cetera terras. Os hominum ſublime dedit celumqꝫ videre iuſſit et erectos ad ſidere tollere vultus. Et benar. ſilueſter in microcoſmo. Hec patiēter habet tardos animala ſenſus. Cornua deiectis vultibus ora fuerunt ſed maieſtatem mentis teſtante figura. Tollit homini ſanctū ſolus ad aſtra caput. Ut celi leges inde flexoſqꝫ meatus. Exemplum vite poſſit habere ſue. Unde cū quidam empedocli philoſopho querere cur viueret reſpondit vt aſtra inſpiciam celum ſubtrahe et nullus ero. Iſte eſt empedocles qui ſic deum legitur deſcripſiſſe. De⁹ eſt ſpera cuius centrum eſt vbiqꝫ et circumferentia nuſq̄. Alibi tamē legi democritum hoc dixiſſe. Quicquid ſi tamen empedocles ſapientie ſtudio mediante: deum pro viribus inueſtigauit et vt refert lactan. mortem ſibi intulit eo q̄ aīas eternas ſuſpicabatur. Et predictis ergo patet qualiť philoſophia naturalium ꝛ diuinorum noticiā preſtat.

Capitulū nonū quomodo eſt iugiter ſtudendum.

Ad hoc datus eſt homini intellectus vt intelligat et cognoſcat. Uia autē cognitionis ſtudiū cōtemplatio eſt. Sedq; teſte hipocrate ī anī phoriſmis vita breuis ars vero lōga congruit volenti ſapiens fieri ſtudioſiſſime atqꝫ ſollicite ſcientias cōtemplari. Nā et licet predicta verba de arte medicine dicta ſūt nichilominus quelibet ars et ſcientia longa eſt. Et ad eius adeptionē vix humana vita ſufficere pōt. Nam teſte tullio in diagolo ad hortenſium oiſcognitio multis eſt obſtructa difficultatibus Eſt enim et in tp̄is rebus obſcuritas et in iudicis noſtris ī firmitas Unde fertur q̄ theofraſtus ariſtotelis diſcipulus accuſabat deum dicens. Cur inquit cernis et cornicibus vitam diuturniorem preſtas q̄ hominibus quorum ſi etas poſſit eſſe longior omnibus perfectis artibus eorum vita erudiretur. Uita igitur breuis. Sint igitur ſtudia ſollicita Quid enim dulcius ocio litterario inquit tul. li. v de tuſcu. queſtio. Erubeſcant igitur indociles et idiote. quibus dicere nula cura eſt: aut q̄a ſcientia ſeperunt quā ignorāt: aut q; ſciētiam iactant ſe habere quā non habēt. Nam teſte tul. de diuina. li. i. ois temeritas in rebus turpis eſt. Unde ſocrates ſapiētiſſimus ſe nichil ſcire dicebat Nō igitur tollat ſtudium tuum deſidia vel ſuperbia Nam teſte ouid. iiij. de triſtibue. Ingeniumqꝫ meū longa rubigine leſum. Torpet et eſt multo q̄ fuit ante minus: quod verū eſt de his qui minime ſtudent. Nam ſtudēdo et comtēplando gaudet natura varietate: vt ponit varro in ſuis ſententijs. Et ariſto. i. ethico. ex heſiodo. refert q̄ iſte quidē optimus qui ex ſeip̄o oia intellexerit. bonus aut rurſus et ille que benedicenti obediet. q̄ vero nec ip̄emet itelligēs eſt: nec alium audiens in aīo ponet. hic rurſus inutilis vir videtur. Quid enim inter humanas occupationes delectabilius q̄ ſcientias meditari veritates ꝯtēplari ꝛ artib⁹ illuſtrari. Nil eñ meli⁹ inť humanas ꝯplacētias. noui. Nā ſtudio ꝛ cōtēplatōe fit hō ſapiens ꝛ felix et amabilis cūctis. Unde narrat vale. maxi. q̄ marcellus capitis ſiracuris archidenuo philoſopho pepercit. ei⁹ viſa prudētia q̄ floruit cuiuſqꝫ ſtudiū ſapientie oli q̄uis bñficia ipetrauit Attēdamus quoniam teſte ſene. Ad lucil. epiſtola. xlix. dociles natura nos condidit et rationem dedit imperfectā ſed q̄

perfici posset. Et epistola. lxxvi. ꝗdiu viuis tam diu discas. Et. v. li. ij. istitutionum. Sicut officium preceptorum est docere sic discipulorum dociles se prebere. scientia cōualescere nequit nisi tradentis et accipientis concordia sociata fuerit. Itaqꝫ congruit sapientie studio se exibere: aut saltez arte in aliqua se occuperare. nichil tñ sapientie studio melius. Sed vt ait apuleius li. de deo socra. in quibusdam mirandum est ꝙ minime discere volunt et causā eorum qui vident negligunt. Homini sunt hi qui sapientes fieri non amant qui pro solo statu aut victu corporis laborant Utinam hi attenderēt sacratis studia de quo refert vale. li. viij. ꝙ addiscere quotidie non resistebat. De pithagora etiam fertur ꝙ doctrinis iugiter insistebat. Unde eunodius artium magister est instantia nouerca eruditionis ⁊ negligentia. ideo catho. Instruere preceptis aiz ne discere cesses. Nā sine doctrina vita est quasi mortis imago Ne pudeat qui nescieris te velle doceri. Scire aliquid laus est pudor est nil discere velle. Posco igitur vt attendat lector superbiam ignorantiam matrem existere. Plures namqꝫ vano fastu seducti discere verentur a doctoribus suis ne detegatur eorum ignorātia. Malunt enim vt arbitrantur homines eos scire quod nesciunt ꝗ interrogando scientiam acquirere quam adepti nō sunt Tales etenim in sua ignorantia vitam deducunt parumqꝫ proficiunt: qꝛ docētem nō libenter audiūt. maxime tamē desiderant sapientes: vt famam habeant nam eorum desiderium gloria est. tñ pacto quo scire petunt vt honorenꝫ scire recusant ne humelientur. Superbia itaqꝫ scientiam postulant quā accipere dependenter recusat: Ignarus tñ semper erit qui discere erubescit Si nempe felix fieri peroptas: vt omnes cupiunt viuentes quomodo ergo studium sapientie contentus: cur renuis doceri eā teste. Ouidio. v. metamor. Fas est ⁊ ab hoste doceri: ꝗa nullo casu debet id ꝑtermitti quod mētē ꝑfecit. vnde Ouidius ꝑmo de arte amādi. In geniū celeste suis velocius annis surgit. Sed non nisi ꝑ doctrinā ꝗ a scientibus postulāda est Rursus queso aiaduertamus ꝗto zelo veteres sapientie studio inheserunt. Sepe nēpe quosdā numeraui ⁊ numeraturꝰ sū: sed nō adest scribēdi facultas eos quorū studia iure cōmemorāda sunt. Plures nāqꝫ meditationē ita dilexerūt vt reliquerēt vrbes locupletissimas ⁊ vastaz solitudinē eligerēt: qꝛ nihil porro studiose mētitam cōgruū est sicut solitudo. nā ꝗ cuz multis est secū nō est. ⁊ ꝗ sibi abest cōtēplari nescit. vñ tul. i. de offi. multi trāquilitatē sperātes a negotiis publicis se remouerūt iter quos nobilissimi viri philosophi ⁊ hoies graues fuerūt qui nec ppl'i nec pricipū mores ferre potuerūt vixerūtqꝫ nūnulli i agris. vñ Sene. li. vij. de naturalibꝰ quō. fac lucilli qḋ facere cōsueuisti ⁊ a turba ꝗtuz potes te separa. Et idē sene epistola. ij. primum argumētū cōposite mētis existimo posse cōsistere ⁊ secū morari. Et idē epistola. vij. Inimica est multoꝝ ꝯuersatio. ⁊ vtiqꝫ quo maior ⁊ popl's cui miscemur hoc plus periculi est. Et epistola. xv. Quicqd facias cito redi a corpore ad aim tuū illūqꝫ diebꝰ ac noctibꝰ exerce. Et epistola. xix. Si potes subduc te istis ocupatiōibꝰ His. n. documētis clare deduciꝫ ꝙ cōtēplātibꝰ bona est solitudo. vñ i ꝓuer. sapiētū diciꝫ rē maximam tibi sapientia promittit. vt reducat sibi solitudinem que vult cum innocentibus viuere. Et ouidius. iij. tristiū. Uiue tibi et longe nomina magna fuge. Unde prosper lib. epigra Scrutari legem possunt si a strepitu mundi libera corda vacent itaqꝫ contemplationis locus solitudo est. Sed nunquid solitudo melancoliā gignit. quis autem melancolicus studere valet Attende nempe ꝙ melancolia pro tristicia capitur sepe. Et ita studium. impedire solet. Si

autē melancolia capiatur pro iſta natu
ra que melancolia dicitur melācolicus
fieri ne dubites:quia ceteris complexi
onibus melancolia eſt ingenioſior. ⁊ li
cet ſit terreſtrior eſt tamen cognitione
acutior dicente tuli. in tuſculanis que=
ſtionibus libro primo. Ariſtoteles in=
quit.ait omnes ingenioſos melancoli=
cos eſſe neqꝫ tardiorez ijs eſſe moleſte
non feram.

¶Ca. x. quomodo nō ſufficit legere ſꝫ etiā audire oportet.

Libros euoluere ſeu le
gere pro ſtudio eiuſqꝫ vtilita=
te nō ſufficit ſed doctores ido
neos audire congruit. Nā au
ditus via eſt ad diſciplinam. Si vis er
go doctus fieri virū elige doctū cui ob
tēperes cuius doctrie acquieſcas. Nā
diſcipulū ꝓficere facile nō eſt ſi ꝓterui
re aut redarguere ſuū preſumat docto
rē. vnde in li.i. muſice veteris fertur ꝙ
cū pitagoras diſcipulos inſtruer et nul
lus ſibi contradicere audebat nec rati=
onē querere eorum que dicebat. ſed e=
rat eius ratio docentis auctoritas Nā
et in philoſophia guil. de ꝯchis quam
duci normanorum aſcripſit me legiſſe
recolo: ꝙ olim diſcipuli per ſeptenniuz
ſuos magiſtros audiebant anteꝙ̄ ali=
quid loquerentur. Huius vero tempo=
ris ſcolares redarguere ſuos docto=
res non verentur. Quinimo et de ea
queſtione de qua interrogant determi
nare preſumunt. quod non eſt facere vi
am ad diſciplinam. Fortaſſis etiam do
ctorū in ſufficientia viaz diſcipline clau
dit ⁊ auditorꝝ temeritatē ꝓpter ebetu
dinē refrenare nō audēt Doctus ergo
fieri ſi poſcas idoneum exquiras do=
ctorem. Unde varro in ſuis ſententijs
Illum quidem eruditorem elige quem
magis mireris in ſuis ꝙ̄ in alienis Nil
enim manificum docebit qui a ſe nil di
diſcerit. Abſit igitur a te vt doctorem
imperitum eligas. ſed in limitibus tui
ingenij conſiſtas tueqꝫ capacitati magi
ſtrum exquiras. Et hoc maxime duz iu
uenis es tenerioſiſqꝫ etatis. tunc enim
quicquid conceperis facilius radicabi
tur vt tangit quintil. li.i. inſtitu. Unde
varro in ſenten. ſapiunt vaſa quicquid
prius acceperunt. ſic inquit eſt de infā
tibus. Et aug. li.i. de confeſ. De ſeipſo
lamentabiliter fatetur iuuentutem lu=
dis et non ſemper ſtudijs expoſuiſſe.
In ſcolas inquit. Datus ſuz vt literas
diſcerez in quibus quid vtilitatis eſſet
ignorabam miſer ſed ludere delecta=
bar. Cum igitur vir tante doctrine vt
narrare nequeamus de modico iuuen=
tutis ludo lamentatur: ſi potiſſime eru=
beſcant qui totam iuuentutem laſciuie
prebuerunt. Nec tamen congruit arti=
bus quibuſcunqꝫ animuz exhibere aut
quorumlibet ſcrutinorꝝ noticiam adipi=
ſci Naz qui methas ſue capacitatis ex
cedit cum putat ad ſcienciarum culmē
perueniſſe erroruz tenebris nubilatur
ideo catho. Mitte archana dei celum
inquirere quid ſit. Cum ſis mortalis
que ſunt mortalia cuca. Et oratins li.i.
carminum. Tu ne queſieris ſcire quem
michi quem tibi finem dij dederunt.
Nec babilonios temptaris numeros:
vt melius quicquid erit pati ſeu pleu=
res hyemes ſeu iupiter tribuit vltimā
Deſiſtant igitur ſuſpicioſi magice ar=
tis ſcrutatores fallacias inueſtigarē
quibus non niſi fraus dyabolica conti=
netur. Nempe mirabile eſſet ſi princi=
pes tenebrarum et errorum demones
ſcilicet ſapientie collatores eſſent. Mi
rabile ſi maleficia ſi indebita ſacrificia
ſi caractares vaneqꝫ cerimonie ſapien=
ciaz prebere inueniantur. Talibus enī
vijs a deo fonte ſapientie receditur et
ſicut a ſole elongatus cominus videt
quo magis diſtat: ſic etiam quicquid
dicant homies quicquid libri ſortilegi
oruz ſcribant his non obſtātibus quis
eo fit ſtultitior quo a diuino cultu et fi
dei obediētia fit diſtentior vnde teren.
Ut quid aliena cures que a te non per
tinent. Aliena ſunt enim potiſſime ea

scrutinia quorũ diabolus inuẽtor est vnde varro in sententijs. Nusq̃ deueniet qui tot sequitur calles pretermittas igitur vana scrutinia artibusq̃ veris intendas sollicite quocq̃ doctorẽ audias frequenter legito. Nempe continuatio discipulum facit magistrũ vnde. Pli. in ep̃la ad vrsum. Sicut faces ignẽ assidua concussione custodiunt dimissumq̃ egerrime reparent. sic et docẽtis calor et audiẽtis intenta continuatio seruatur et remissione languescit.

Capitulum. xi. de habitudine et modo docendi.

SI in omnib⁹ exigitur modus in hoc precipue tamẽ quod docere est. q2 teste aristote. i. methas. Sapientis signũ est posse docere. Si quis igitur se scire dicat et docere nequeas. dubius est sermo eius vt aũt quis bene doceat expedit vt modum audiendi vtilem exquirat: eiusq̃ capacitatem etatem et sẽsum concernat nec instruere incipiat artes sed prius imbuat artes. Plures enim altarum sciancíarum documenta quedam audierunt q2 tamen artes ignorant. ideo vix ad plenum aliq̃d intelligunt. Docenti igitur assit instruendi forma. Unde palladius in. li. i. de agricultura. pars prima prudentie est: et consideres personam eius cui precepturus es neq̃ enim informatorant instructor agricole debetartibus et eloquentia artes imitari. Nam stultum est rusticos peritissimum virorum aloqui stilo. Unde varro in sententijs locidissimum genus docendi est exemplorum subdito. His enim ergo cõcluditur docẽdi oportere habere modum. vt scilicet audientis. consideretur qualitas exemplorumq̃ conformitas nõ pretermittatur. Rursus doctori cõgruit ello quentem esse. Uerborum enĩ honesta abundantia intentionem declarat loquentis. quia teste sene. ad lucil. exempla. xl: inopia verborum et exilitas minus itentum auditorẽ facit. Fortassis tamen quandocq̃ contingit vt verborum inopiam ignorantia causet. Nã teste oui. ij. tristiũ quod minime nõ erit dicere nemo potest. Ne quis igitur docere presumat quod nescit. attendat q̃ turpe sit propriam ignorãtiam suo sermone attestari. Pulchrum tamẽ est et laudabile nimis id erudire quod scitur q2 teste lactan. li. de vero cultu nichil tam preclarum homini conueniẽsq̃ esse potest. q̃ homines ad iusticiam erudire Nam legere discentibus prodest: sed viua vox magis et opus maxime. De voce etenim simachus ait. Aperti us est negotijs intimãdis viue vocis iudicium Et ouidius li. i. de fastis. Prospera lux. oritur linguis animusq̃ faue re. nunc dicenda bono sunt bona verba die. Ueruntamen sufficit minime vt verbo quis doceat nisi opere instruat Hec enim optima sapientie via est opera sanis conformare doctrinis. Unde prosper li. epigram. Non satis est domini precepta euoluere lingua. In meminit legis qui memor est operis O quot sũt doctores quorum opera doctrinis contradicunt. ideo sepe contennitur quod docent. Sed vtinam tam multi benefacerent q̃ bene loquũtur. vt optat lactã li. de vera religione. et in prouerbijs sapientium dicitur q̃ doctor turpis est q̃ in officio labitur. cuius vult esse magister. Et seneca. ep̃la. xxiiij. ad lucil. hoc turpissimum est quod nobis obijci solet. verba nos philosophie non opera tractare. vnde catho. Que culpare soles ea tu ne feceris ipse. Turpe est doctori cum culpa redarguit ipsum. Plurimi tamen doctrinis insanis intendũt qui vitam brutalem ducunt: vt tangit aristo. i. ethi. Quos odio habuisse fertur quidam dictus pacuuius. vt ponit a. gelius et elimandus in chronicis De quibus lactantius. li. de falsa sapiẽtia. Quidam inquit sub obtentu philosophie vitia sua celentes domi faciunt ea que in scolis arguunt sicq̃ docent tantũ

nec faciunt. ipsi preceptis suis pondus
de trahunt. Et ibidem turpe est ad phi
losophiam tendere. et sapientie opera
non agere talis enim vita non vera. sed
palliata est. Quomodo enim putabis
veteres suis profuisse doctrinis nisi qr
verbis et operibus docuerũt. Legim⁹
enim phm̃ reuocratem suis doctrinis
multos correxisse. Unde narrat valeri
us. li. vi. ꝙ cũ polemus adolescens qui
dam luxuria z voluptate infamis esset
nec non de tali infamia gaudiosus acci
dit vt quodam mane predicti philoso=
phicolas ingrederetur. quem cum xe=
nocrates vidisset: pretermisso sue lecti
onis proposito de modestia et tempe=
rantia atq; continẽtia loqui cepit z pre
dicti animum dissolutione vite euoca=
uit quod facere nequiuisset: nisi opera
doctrine conformia exhibuisset. Nam
teste sene ad lucil. epl̃a xxiiij Turpe est
aliud loqui et aliud sentire. His igitur
sermonibus discant viri prudentes do
cendi formam. suoq; discipulos studio
sos fieri suadeant non solũ libros euol
uendo. sed etiam mores componendo
Uerum qr vir deditus speculationi et
qui libros amat a criminũ feditate fa=
cilime abstinet et eam multoq; maiorẽ
in studio complacentiam inuenit q̃ꝫ vo=
luptas exhibere possit: inconsulta verũ
tamen quorumdã est doctrina z immo
desta. quorumdã. studia. Omnia enim
opera q̃ꝫtumcumq; bona fuerunt men=
sura impetunt. nec decet laboribus aut
studijs vires suas desistuere quod faci
unt. ij. qui sine requie docent legũt. vel
studẽt. Nã teste ouidio. ij. de arte amã
di habenda est requies. Da inquit req̃
em requietus ager bene credita reddit
et Catho. Interpone tuis interdũ gau
dia curis. Unde tibulli. Ite procul cu=
re durum genus ite labores. Et maxi=
mianus. Intermissa minus sacrina pon
dus habet. Et magister seylo. Megra
uat ille labor sub cuius pondere labor
Et ouidius in epistolis. Quod caret al
terna requie durabile nõ est. Nec repa
tat vires fessaq; membra leuat. Itaq;
labor inordinatus studiumq; non fasti
ditum vires ampliat. vnde casiodorus
epistola. xxiij. Latet sub ocio laudabi=
lis fortitudo. qr scilicet gaudium inter
positum fortificat animum.

¶ Capitulũ. xii. de vera philo
sophia eiusq; descriptiõe z vsu

Era philosophia
sapiẽtie amore est. sed
illa non est sapientia q̃
stulta fieri suadet. cu=
iusmodi: est sapientia
animalis et diabolica
cuius doctrina sedu=
ctio est. Cuius amor
non philosophia sed mortis via est.
Queso igitur vt cõspiciamus gentiles
vera philosophia floruisse. Erubescãt
igitur christiani qui sapientiam preter
mittunt: z si philophie studio intendãt
solum querunt apparatus verbales et
instructiones non exquirunt morales.
Nam socrates et seneca sic studio sapi
entie vacarunt ꝙ difficultatibus natu=
ralium bonos mores premiscerũt. Un
de socrates ad corrigendos mores vni
uersam philosophiam applicauit vt te
statur aug. viij. de ciui. dei. capi. et hie=
ro. contra iouinianum in suis epistolis
Unde hiero. epl̃a. vi. Quod inquit da
uid extorsit de manu hostis gradium z
golie caput proprio mucrone trũcauit
vt dicitur primo regum. Hoc si quidez
philosophi proprijs dictis egerũt tãq̃ꝫ
dicat ꝙ philosophi suis documẽtis ma
los mores sic suppressunt sicut dauid
goliã gigantẽ suppressit. Dicam⁹ igi=
tur philosophorum sanam esse doctri=
nam dummodo. quedã superflua abra
dantur vnde hiero. vbi supra quid inq̃t
mirum si sapientia secularem propter
venustatem eloquij ancillam israhele=
ticam facere cupio. Nam quicquid in
ea mortuum est idolatria vel volupta=

te prescindo vel rado: et tunc ex ea vernaculos genero dño deo sabaoth. Ibique multa enumerat exempla de sacris doctoribus qui vsi sunt philosophia ad ecclesie vtilitatem. Illi igitur sileant qui veram philosophiam reprobant dicentes philosophorum dicta inutilia fore. Si michi enim non credunt, saltem hiero. credant. Nullum enim inconueniens apparet cuiuscunque gentis dicta colligere et suo proposito rationabiliter applicare. vnde seneca. epistola. l. Non mireris inquit ex eadem materia suis studiis quemque aptem colligere. In eodem enim prato bos herbam querit canis leporem: cyconia lacertã: quasi diceret nullius doctrinam spernandam esse: quia sapiens in quolibet querit quod bonum est: et ita proficit et reprobat quod malum est et ita id tollit quod alios inficit. Quãquam igitur sacra eloquia quibuscunque philosophorum dictis stabiliora et merito laudabiliora sint: nullatenus tamen deprimenda. Vñ ysai. xxiii. Erubescit sydõ ait mare super quo verbo gregorius primo moralium in sidone inquit figuratur stabilitas positorum in lege in mari autem vita gentilium. Erubesce igitur sydon ait mare: quia ex vita gentilium redarguitur vita sub lege positorum. atque ex actione secularium confunditur actio religiosorum. dum illi etiam promittẽdo non seruant quod in preceptis audiunt: et isti viuendo etiam ea custodiunt in quibus nequaquam legalibus preceptis astringuntur iuxta illud roma. ii. Gentes enim que leges non habent que legis sunt faciunt. Que omnia ideo allegata sunt quod dicta gentilium philosophorum non sunt contemnenda: quia prodesse sepius inueniuntur. Et si mala intentione aut causa laudis flagella tulerint: eorum exẽplo redarguimur si propter eterna felicitate ea ferre contendimus que pro terrena voluptate pertulerũt. In ipsis ergo eorum malis instruimur nõ quod imitationem mereantur: sed quia potius ea propter deũ faciẽda sunt que ipsi propter inanẽ gloriã et voluptatẽ pegerũt Unde aug. v. de ciuita. dei. c. viii Postquam romanorum acta magnifica narrauit: cõcludit quod si romani pro ciuitatis terrene gloria tãta fecerũt nos potius pro eterna. vnde crisosto. sup matheũ omelia. vii. ante finẽ. Excogitate inquit grecorum philosophorum acta et tunc scietis quanto supplicio sumus digni eo quod leges diuinas transgredimur. Quibus omnibus attentis patet quoniam philosophia doctrina vtilis est. Ipsamque reuelatam gẽtilibus philosophis referũt plures vt tãgit. aug. xviii. de ciui. dei. ca. xlviii Nẽpe gẽtiles infideles gẽtiliũ testimoniis alliciunt quibus quamquam scriptura sacra nõ egeat. illi tamẽ egẽt qui cũ sint gentiles absque testimoniis gẽtiliũ conuerti recusant. Unde iulia. Apostata volens subuertere ecclesiam dei interdixit filiis galileorum: poetarum atque philosophorum legere disciplinas. Nouerat etiam in ipsis multa contineri legis testimonia. Cõcludimus itaque gẽtilium dicta in via vere sapiẽtie prodesse.

¶ Capitulum. xiii. de dignitate et vtilitate sapientie.

T sepe dictum est sapientia philosophie amor est cui vere philosophi inheresunt. Eo quod teste seneca ad lucillum epistola. xciiii. A sapiẽtia inquit nunquam recedit religio iusticia et pietas qui nullũ putat bonũ nisi quod honestũ est quam nec fortune nec hominis deleri potest numeribus: cuius hoc preciũ est non posse precio capi. O igitur quãtus est sapiẽtie amor: cuius studio nil occurrit preferẽdũ: cuius adeptio nulli potest precio cõparari. Ideo prouer. viii. dr. Quid prodest stulto habẽ diuitias cũ sapiẽtiã emere nõ possit. Reuera nil sapia melius: cuius verus amor philosophia est. De qua tul. li. ii. de officiis. c. i. quod ei est per deos

optabilius quid prestantius: quid melius quid hoīe dignius sapiētia qua phi nominant. Nō est inqt aliud phia pter studiū sapiētie: cuius nomē adipisci nō merētur hi quorꝫ stulta vita est. Unde olim non decebat aliquē philosophum appellari nisi vita viueret honesta. Uñ a gel. li. xvij. abhominabile inquit fuit apd philosophos nobiles ꝙ vita ignobiles siue degeneres appellarent phi nec immerito qꝛ phi nomē sactū est: de quo loquēs tul. in tusculanis q̄stionibꝰ li. ij. ca. iij. philosophia īquit medetur animas inanes sollicitudines detrahit a cupiditatibus liberat pellit timores. Et sene. ad lucil. epistola. xvi. hec īquit quieta est ⁊ contemni non potest. quinimo apud pessimos honori est. Et aug. xxij. de ciuita. dei. ca. xxij. philosophia inquit vel sapientia est donum dei ⁊ auxilium contra miserias huius vite. De qua loquens apulcius in li. de deo socratis in fine hac inquit camitante omnia horrenda vlixes subijt: oīa aduersa superauit: ea q̄ppe adiutrice demeauit ad iferos: sed ascēdit sylla nauigauit sꝫ ereptus est: charibdi trāsiuit: nec detētus est. ad lotophagos accessit nec remāsit: sirenes audiuit nec accessit. Nec enim aliud in eodem vlixe omerus docet: nisi ꝙ semper ei comitē voluit esse prudentiā quā poetico ritu mineruam nūcupauit. Nūquid ergo sapiētia amabilis est: que aduersis succurrere solet Reuera sic. Ipsiꝰ aūt amor vt sepe diximus philosophia est. De qua tulli. in tusculanis questio. li. v. Philosophia inquit est vite dux: virtutum indagatrix: inuentrix legum. magistra morum ⁊ discipline. Nam ipsa est lex vite vt inquit sene. ad lucil. epistola. xcviij. Ipsius ergo studiū commendabile est: dū modo licito terminetur fine quia nichil prodest philosophari nisi finis sit adeptio vite beate. Unde refert augusti. iij. li. sermo sermone. lxxiiij. de quodam philosopho iohanne. cui cum quereretur quare philosopharet: respondit ꝓpter vitam beatam: ⁊ querenti quando haberet illam Respondit cum hoc corpus relinquo in terram. Itaqꝫ finis philosophice vite honesta est per quam vita beata potest adipisci Ideo seneca epistola xciij. in fine epistole scribe vt dū scribis: legas omnia ad mores et sedādam rabiem effectuum. Et illi ergo philosophi nuncupari non merentur quorum finis non est correctio morum Unde policratus li. iij ca. ix. loquēs de philosophis sic ait. In ipsis īquit fuit imago virtutis ⁊ vtinam inueniatur in nobis qui virtutis imaginē teneat. Quis vmbras virtutum induit quibus videmus floruisse gentiles. Quis enim themistoclis diligentiam frontonij grauitatem: continentiam socratis: fabricij fidem pudicitiam scipionis longanimitatem vixis cathonis puritatem titi pietatem imitatur. Hi enim laudabiles viri quasi quedam seculorum suorum sidera splenduerunt illustrantes tempora sua. Hec ille quis ergo sapientiam amicam sibi non constituet ex quo laudē ⁊ omnium bonorum genera prestat.

Capitulū. xiiii. de famosis illustribusqꝫ philosophis qui sapientiam amauerunt.

Plurimi philosophi sapientie studio floruerunt inter quos septem precipui dicti sapientes extiterunt: vt tāgit aug. xviij. de ciui. dei. capi. xx. quorum muneribus sublimata est ciuitas atheniensium quorum responsis tanq̄ celestibus oraculis totus orbis certificatus: et tanq̄ septem planetis nō erraticis illustratus. Phi

loſophoꝛuʒ tamen nomina queſo ⁊ lau des ſpeſicemus. Refert enim a gel.li. xxi. ꝙ ſolum fuit vnus ex ſeptem ſapi entibus qui pꝛimus athenienſibus le gew inſtituit. Et vt refert pompeius li bꝛo.ij. Athenienſes loco legum libituʒ habebant ſed fuit ſolum vir inſignis e lectus: vt leges ciuitati pꝛopicia ſede ret quod feciſſe non dubitatur. Hic au tem ſtudioſiſſimus extitit pꝛoximuſcꝫ moꝛti ſapientie indagini vacabat vt re fert valerius libꝛo.viij.ca.vij. Rurſus veritatem dicere non timuit: quem pꝛo ut refert tullius libꝛo de ſenectute.

Phiſiſtratus tyrannus cum interro gauit. qua ſpe fretus tam audacter ſi bi reſponderet: reſpondit ſenectute.

Quaſi diceret pꝛo dicenda veritate ſe paratum moꝛi. Rurſus anaxagoꝛas ſa pientiam ſic amauit: vt ſenatum ad eiꝰ contemplationem faʒeretur. Qui etiã videns ſuas poſſeſſiones deſertus mi nime curauit: vt inquit valerius libꝛo. viij. capitulo octauo moꝛtemcꝫ contem pſit. Unde ſicut refert tulius in tuſcu lañ. queſtioni. libꝛo pꝛimo. Cuidaʒ que renti ante moꝛtem: an in patria ſua vel let deferri reſpondit: non eſt neceſſe.

Undicꝫ enim ad inferos tantumdẽ vi te eſt. Ceterum diogenis philoſophi ſa pientiam legimus: qui ob eius amoꝛeʒ diuitias contempſit: vt refert hieroni mus contra iouinianum omniibuſcꝫ vẽ ditis ſolum palliolum pꝛo veſte reſer uauit: et in doliovolubili pꝛo domicilio moꝛabatur: vt tangit. iuue. libꝛo pꝛimo ſatyra ſecunda. vnde gloꝛiabatur ꝙ fu erat ex diuite factus pauper: nilcꝫ ſibi deerat: quia nil deſiderabat: iniurias quocꝫ non timuit. Unde cum quidam adoleſcens faciem eius conſpueret ira tus non fuit: vt refert ſeneca libꝛo ter tio. de ira ante finem. Cuncꝫ etiam qui dam dictus lentulus in faciem eius cõ ſpuiſſet: loco vindicte ſuam faciem ab ſterſit. Hic etiam moꝛi non timuit. nec ſepulture faſtum queſiuit. Quinimo vt refert tulius in tuſculanis queſtionibꝰ libꝛo pꝛimo. moꝛiens iuſſit ſe pꝛoijci in humatum ſeu inſepultum. Rurſus com memoꝛemus ſocratis laudes qui pꝛin ceps fuit philoſophie. et de celo eam euocauit et in nubibus collocauit vt in quit tullius: vt ſupꝛa. Huic auteʒ ſocra ti comes fuit ſpiritus ipſum in multis erudiens: ſicut ait apuleius qui pꝛe li batum ſpirituʒ deum ſocratis credidit et ob hoc libꝛo de deo ſocratis intitu lauit. Hic autem ſocrates nil de ſe pꝛe ſumpſit: inimo ſe nichil ſcire affirmauit vt ponit commentatoꝛ ſuper pꝛimo li bꝛo ethicoꝛuʒ vite quocꝫ ſobꝛijſſime ex titit: vt refert a gellius. libꝛo. xxi. Pa tientiſſimus etiam fuit: vt refert ſene ca epiſtola. xvij. Exempluʒ inquit ſi de ſideratis accipere ſocratem ſenem per omnia aſpera iactatum inuictum: quia ſcilicet in aduerſitatibus patientiſſimꝰ fuit. omneſcꝫ diuitias contempſit: vt in quit tullius. v. de tuſculanis queſtioni bus. Unde et pꝛinceps philoſophoꝛuʒ meruit fieri: ydolacꝫ venerari recuſa uit. Unde tullius vbi ſupꝛa tacito indẽt de philoſophis ſocrate contentus qui in contumelia deoꝛum quercum ⁊ canẽ diligebat. Sed et pꝛopterea moꝛtuus eſt ſocrates: qꝛ deos deſtruebat. vt re fert boetius pꝛimo de cõſolatione. Et auguſtinus libꝛo de vera religiõe. ca. ca. i. ipſũ cõmẽdat: eo ꝙ per deos iura re cõtẽpſit. Uñ refert cõmẽtatoꝛ boe mentatoꝛ boetij ꝙ ſocrates vnicum de um pꝛofeſſus eſt in cuius nomine vene num ſumptum ſibi non nocuit: ſed ĩ no mine plurium deoꝛum venenum ſume re coactus moꝛtuus eſt. Sed quis ſo cratem docuit vnum deum pꝛofiteri ni ſi vera ſapiẽttia cuiuus amatoꝛ extitit ſuiſcꝫ doctrinis compleures ſui tẽpoꝛꝫ homines illuſtrauit nec tirannoꝛum mi nis territus eſt ſed potius eodeʒ vultu quo trigita tyrannos ſolus aliquãdo ĩ

ordinem redegerat:eodem vultu car=
cerem intrauit nec enim poterat carce
re videri in quo ſocrates erat vt refert
ſene ad helinā. Et idem ſene. li' de pro=
uidentia poſt principium. Socrates in
quit illam potionē publice mixtam nō
aliud ꝗ̃ medicamentum immortalita=
tis obduxit de morte diſputauit. vſqꝫ
ad ipſam ſuamqꝫ mortē preſomniauit.
vt refert tul:li.i.de diuinatione. ſepul=
ture quoqꝫ culmen ſpreuit vt tāgit tul.
in tuſculanis queſtionum. li.i. ante finē
Ceterum platonis philoſophi laudes
quaſi diuini non pretermittamus quē
multi referunt non aliter niſi de partu
virginis editum. vt refert anaxilides
li.iij. philoſophie. Cuius narratio licet
falſa ſit. Platonis tamē laudes a ſcri
bit de quo etiam narrat tullius li.i. de
diuinationibus ꝙ cum in cūctis paruu
lus dormiret. apes in ſuis labiolis con
ſidebat ſueqꝫ future facundie ſignū fu
iſſe reſponſum eſt. Cuius etiam pertus
matri eius ex quadam diuina reuelati=
one intimatus eſt:vt haetur in li. qui di
citur de ſua. Hic etiam plato egyptum
parteſqꝫ italie tranſcurrit. vt philoſo=
phie doctrinam adipiſceretur. Unde
ad tantam eminētiam philoſophie ſuo
ingenio atqꝫ ſtudio peruenit vt tam an
teceſſoribus ꝗ̃ etiam ſuſſceceſſoribꝰ phi
loſophis imperare viſus ſit: vt refert
policra li.vij.c.v Unde cicero platonē
vocauit deum philoſophorū vt refert
augu. contra iulianu li.i.ca.iiij. ante fi
nem. Hic etiam plato libidinū atqꝫ con
cupiſcentiarum ſectas fugauit:⁊ ab vr
be recedens villam achademie pro ſtu
dio philoſophie elegit. et de morte co=
gitans nullam complacentiam in mun
do cōſtituit. Unde philoſophiam medi
tationem mortis dixit vt refert macro
bius li. ſaturnalium. hunc etiam plato
nem ceteris philoſophis aug. prefert
viij. de. ci. ca. viij. Et idem auguſti. in li.
cōfeſſionum fatetur ſe legiſſe in libris
platonis principium euangelij iohan.
vbi habetur. In principio erat verbum
erat apud deum. Hunc etiam platonē
inuumerabiles hyſtorie commendant
eiuſqꝫ doctrina legitur laudibꝰ digna.
nam medtnationibus ſapientie. ita in=
heſit:vt cogitando ⁊ meditando more
tur et ipſum ad deos trāſlatum eſſe fer
tur anno vite ſue. lxxxi De cuius obitu
refert policra libro vi:ꝙ ſole celoviſus
eſt cecidiſſe eo die quo philoſohorum
princeps plato rebus exceſſit humanis
Rurſus ariſtotelis eius diſcipuli ſum=
miqꝫ philoſophi laudes trāſcurramus
qui cum iuuenis eſſet doctrinā eloquē=
tie docebat. vt habetur in commentis
omeri. et cum factus eſſet. xvij. amoruꝫ
philoſophari athenis acceſſit. ⁊ cum ſo
crate tribus annis moratus eſt. Et ſo=
crate mortuo platoni xx. aunis adheſit
Poſt mortem vero p̄lonis vixit. xxiij.
annis in quibus partim docuit alexan=
drum ⁊ in parte libros compoſuit. cuiꝰ
conſilio fuit alexander doctus qui poſt
modum noti orbi imperauit. De quo
ariſtotele loquens auguſtinus. viij. de
ciui. dei. ca. ij. Ariſtoteles inquit plato
nis diſcipulus vir excellentis ingenij.
ſectam peripateticam condidit. Et tul.
libro.i. de diuinatione. ca. ij. Ariſtote
les inquit ſingulari et pene diuino ige
nio floruit. fuitqꝫ vite moderate et vo=
luptates reſpuebat repuendaſqꝫ dice=
bat vt inquit vale. li. xli. c. vij. Hunc
etiam egregium philoſophium nuncu
pat auicenna libro. iij. ſue metha. ca. v.
⁊ principem philoſophorum raby moi
ſes ipſum appellat. Ceterum alij philo
ſophi fama grādi et nomine floruerūt
ſed xenocrates mundi comdemptor di
uitiarumqꝫ ſpretor. Nam alexādri mu
nera repulit vt refert tul. in tuſcul. qōni
bus li. v. Floruit etiam phedron ſocra
ticus qui librum de inmortalitate edi=
dit vt refert. gel. libro. iij. Floruerunt
apuleius pſeuſippus virtutibus in ge=
nio quoqꝫ grandi. Theofraſtus quoqꝫ
ariſtotelis diſcipulꝰ plurimos ſcripſiſ
ſe libros fertur. Pithagoras quoqꝫ ſa
pientie ſtudio totam ſollicitudinem ſu

am exibuit qui cum interrogaretur an sapiens esset. respondit quod nõ sapiẽs sed sapientie amator extiterit itaqȝ hoc nomen philosophus ex tunc manauit. vt ponit tul. in tusculanis qõnibus li. v Nam philosophus amator sapientie i terpretatur. Hic etiam pitagoras musi cam adinuenisse fertur vt ponit mar= crobius libro. post principium. Rursꝰ chardeades fuit vehementissimi studij vt ponit valerius libro. viij. ca. vij. Et demosthenes industriosus extitit τ elo quentia perfloruit. Isocrates quoqȝ do critꝰ τ hypo sapiẽtie studio viguerũt vt tangit a. gel. li. ij. Rursus xenon cõstã= tia atqȝ moderantia et taurus patiẽtia stociusqȝ magnanimitate philosophi il lustres floruerunt. Rursus laudes inu merabiles de macro tullio. de chlione de seneca de plinio de scribi possẽt quo rum laudibus breuitatis causa preter missis concludamus philosophos illu= stres dono sapientie quam dilexerunt extitisse.

Capitulũ. xv de studiis atqȝ sectis philosophorum.

Philosopho= rum. varie secte diuersaqȝ studia cõmemorantur. Unde iter sectas famosas quedaȝ peripatetica di= cta est quam ari= stoteles cõdidit Alia autem secta philosophorum di= cta fuit stoicorum cuius princeps fuit zeno et crisippus: vt ait a gel. τ recitat aug. ix. de ciui. dei. ca. iiij. Et seneca ad elbiam dicit ꝙ a zenone in cepit rigida et virilis stoicorũ sapiẽtia τ apud istos dolor dicebat idifferẽs τ nõ malũ. Di cebãt eni ꝙ passiones nõ cadũt in sapi= entẽ Et teste tul. li. iij. de officijs ca. ij. i. dicebãt sapientes esse amicos sapienti bus et nichil esse ambilius virtute. vt ponit tulli li. i. de natura deorum Dice bãt etiã omnes in scientes insanire: vt ponit tullius in tuscu. qõnibus. li. iiij. Ceterum alia fuit secta achademicorũ ꝗ dicti sũt ab achademia ciuitate. quaȝ plato pro studio elegerat: τ ex qua ori undus erat qui de singulis dubitabãt nilqȝ affirmabãt certum quorũ opinio= nem videtur confirmasse eraclitus. Ueruntamen in hoc defecerũt quia nil certum crediderũt: quia saltem apud eos certum erat nil certum esse prout arguit augu In plurimis tamẽ sciẽtijs et virtutibus. huius secte philosophi clauerunt licet in predicta opinione de fecerunt. Insu per alia fuit epicurio at heniense qui posuit voluptatem esse sũ mum bonũ vt potuit a. gelii. li. xiiij. Ponit etiam duo esse bona scilicet cor pus sine dolore τ animũ sine perturba tione vt ponit seneca epistola. lxvij. ad lucillum. Huiusmodi autem seca si fe= licitatem in voluptate carnis posuerat reprobanda est. si autem in voluptate mentis supportanda est. Et ita posuis= se epicurum seneca arbitratur. libro de constẽtia sapiẽtis et libro iiij. de bene ficijs. ca. ij. vbi delarat epicure eorum felicitatem in voluptate mentis credi= disse. His igitur narrationibus aperte ostenditur multiplicem fuisse philoso= phorum sectam oium tamen finis fuit attingere sapiam et licet ad diuinã nõ pueniet humano tñ ingenio artibus in uentionibusqȝ humanis intẽderũt: ap= propriantes grammaticam lune: logi= cam soli rhetoricam veneri arithmeti= cam marti musicam ioui geometriam saturno astronomiam aliaqȝ scrutinia alijs cõscripserunt. Horũ insup quedã famosa studia commemorãtur que oli a principibus studiosis exordium acce perunt Utinam ab indoctis principibꝰ casũ here nõ incipiũt. vnde alexander nequam lib. de naturis reruȝ commemo randa antiqua tempora sic ait. O feli= cia antiquorum tpa in quibus ipi impe ratores mundum: substantes seipsos

philosophie dederunt vt alexander: iulius tholomeus. qui fuerūt viri studiosi. Et subdit cuiuslibet regni gloria creuit in inmensum q̄diu artium floruerūt studia. victoria enim militie et gloria philosophie quasi simul concurrunt. Nam ex quo greci romaniqꝫ studia p̄diderunt extunc semper deciderūt Unde regnantibus atheniensibus minerua id est sapientia colebatur vt refert aug. xviij. de ci. dei. Numerus ergo q̄ philosophorum famosa studia fuerūt et cum historio graphis tria dicamus fuisse ceteris solenniora studia quorū primū atheniense ſm romanum et tercium parisiense. De stustio aūt atheniē si refertur q̄ sollennissimū extitit. Unde ciuitas athenarum nutrix fuit liberalium artium atqꝫ philosophorū. Unde hiero. prelibatam ciuitatem commē dat dicens studio aptissimam fuisse. primoqꝫ leges tradidit. aliisqꝫ ciuitatibꝰ in ira transmisit. In qua fuit dionisius christiane religionis doctor eximus.

Huius autem studij scilicet atheniēsis introitus solis patentibus p̄mittebat. Unde ad portam ciuitatis sedebat senex ad obiurgandum volentes intrare et si videbat signa impatientie repellebantur si autem patientie admittebat. Aliud autē studiū solāt dictū romanū in quo floruit itaculum genus philosophorum Ibiqꝫ refulserūt iulius cesar. catho virgilius tollius. Nam de iulio q̄ floruit patet lib. de vita cesaris. De cathone narrat solinus li. Ibiqꝫ docuit rhetoricā aug. vt ipemet fatetur li. v. confessionū. Ceterū aliud studiū et terciū dictū est. parisiense quod florere cepit tempore karolimagni quod quidē studiū alcuynꝰ de romo ꝓtulit Huiusqꝫ studij quattuor fuerūt fūdatores scilicet rabanus: alcuynus claudiꝰ. ⁊ iohannes scotꝰ. Et prout narratur in chronicis mettopolita arelatentiuꝫ tempore karoli magni duo monachi scoticū mercatoribus ad franciam accesserunt et interrogabant si quis sapientiam emere vallet. Ob hoc plurimi stultas ipos putabant Nichilominꝰ tamen hec verba ad regem peruenerunt quibus adductis interrogauit an sapiētiam haberent quem vendere vellent qui responderunt q̄ sic. Quibus ex quid pro ea vultis. Qui respōderunt tria petimus locum oportunum discipulos ingeniosos et victum cum vestitu. Quibus concessis studium parisiēse inceptum et ex tunc dilatum est. Tunc vero temporis erat quoddā castrū dictum iscos sic dictū a nomine cuiusdam dee dicteisis q̄ ibi colebatur quod castrum meldunum nunc vocatur et inde parisius nomē accepit q̄ dicitur parisiusquasi pariseos Nam in hoc parerat quia supra secanā quēadmodū meldunum sit De hac ciuitate purisiensi loquitur boetiꝰ .i. de disciplina scholariū. In ciuitate inquit iulij que parisius dicebatur multas artes mendicare prospeximus. vbi ait expositor q̄ iulius sesar ampliauit parisius. sed non fundauit.

Capitulū. xvi. quō magice artes sūt inutiles ⁊ re ꝓgrāde

Agice artes nō sunt nisi seductiones ⁊ ad inuētōes diaboli ⁊ ideo iter numerū scientiarū nō debēt situari sed potiꝰ resecari debēt tanquā herbe male nullatenꝰ seminare ī agro vere sapiē. Solēt autē artes magice noiari septē. Quedā enī dicitur geomantica cuius diuinatio fit in terra geos enim idem est q̄ terra et mātia diuinatio nuncupatur. Secunda dicitur hidromātia. ab hidros quod est aqua. q̄ eius diuinatio ī qua fieri solet Tertia dicitur aeromātica cuiꝰ diuinatio in aere fiat. Quarta dicitur pyromātica: q̄ fit inigne. Nā pyridē est q̄ ignis. Quinta dicitur chiromātia cuiꝰ

diuinatio ſolet fieri in manibus. Nam chyroſdem eſt ꝙ manus. Sexta dicit armomantica cuius diuinatio ſolet fieri in ſcapulus beſtiaruꝫ nam armis ſcapula eſt. Septima dicitur nigromãtia cuius diuinatio ſolet fieri cum inuocationibus demonum qui nigri comparatione dicuntur. Harũ autem artiũ magicarũ tanta eſt ſuperſtitioſitas vt non ſolum veritatem non contineãt quinnimo ſolos mendatijs replete ſũt nec ſolum male ſunt qꝛ pꝛohibite immo potius ideo pꝛohibite qꝛ peſſime et vſquequaqꝫ friuole ſunt. Uerum qꝛ taliuꝫ artium amatoꝛes hec dicta volunptaria reputarẽt niſi oꝛatione aliq̃li oſtãderãtur. Inquiramus ergo an aliq̃ in pꝛedictis artibus veritas contineatur ⁊ rõnibus repõdeamꝰ eoꝛum in qua opinari videtur. Scrutãdo igitur dubietatis huius veritatẽ: catholice pꝛofiteri habemꝰ pꝛedictas artes ⁊ quaſcũqꝫ ſimiles: friuolas innutiles. falſidicas omnino exiſtere. ĩparumqꝫ ſtudiũ multi ſapienti cõgruare. Unde leuiti. xix. pꝛecipiendo dicitur Ne declinetis ad magos nec ab ariolis aliquid ſciſcitemini. Unde ſaul. Abſtulit magos ⁊ ariolos de terra ⁊ interfecit eos q̃ phitones habebant in ventre. vt dicit. i. regum. xviij. Poſtmodũ tamẽ cõſiliũ a muliere phitoniſſa accepij ⁊ non ſperauit in domino ideo interfecit eum dñs ⁊ tranſtulit regnum eius: vt dicitur. i. paralipo. x. Rurſus et manaſſes a dño punitus fuit eo ꝙ ſomnia et auguria obſeruauit. magos quoqꝫ ⁊ incantatoꝛes habuit. vt patet. ij. paralipo. xxxiij. vnde eccle. xxxiij. dꝛ ꝙ diuinatio erroꝛis et auguria mẽdatia ⁊ ſomnia malefacientiũ vanitas eſt. Et zacharie. x. dicitur ꝙ diuini viderunt mendaciũ ſomniatoꝛes loquunti ſunt fruſtra. Sed reſtat vt rationibus obijcientium reſpõdeamꝰ Quis enim dicere poſſet ꝙ cum demonibus loqui peccatum non: eſſet quia et hoc feciſſe chꝛiſtum legimus: vt patet mathei quinto vbi habetur ꝙ chꝛiſtus demonem interrogauit dicens ei. Quod eſt nomen tuum. Qui reſpondit egio muli eni ſumus. Si ergo nigromantia cum demonibus loqui doceat hoc pꝛohibendum non apparet. Huic autem am bignitati fas ⁊ reſpondere. Dicendo ꝙ demonem interrogare nigromãtia non eſt: ſed foꝛtem aut ſpem conſtituere in demonibus ſuperſtitioſum eſt quod xp̃m feciſſe abſit vt credamus. ait enim vade retro ſathana. Huic autem acſponſſioni alludit beda matthe. viij. Rurſus diuinationes quedã aſtrũunt veridicas Nam ſauli interrogauit de euentum futuri bili a a muliere habẽte ſpirituũ phitonicũ reſponſũ fuit illud quod poſtmodum accidit vt patet. i. regũ. xviij. Uidẽtur ergo diuinationes. veritatem continere quod abſit. Nam demones qñqꝫ vera ſecratoꝛes ſed ſubtilliſſimus ille mendax ideo vera quandoqꝫ pꝛofertur vt ſuis mendaciJs aggreget fantoꝛes nan mentitus ſi ſemper fuiſſet quis ei crederet nullus Nimirum ergo ſi dinatoꝛes quandoqꝫ verum dixiſſe legamus. hoc tamen ex ſe non habet ars magica aliqua ſed dyabolica aſtutia vera quandoqꝫ pꝛopinat vt ad ſuperſticioſam crudelitatem homines alliciat vnde auguſti. libꝛo. de do. chꝛiana concludit ꝙ ommes tales artes oꝛdinantur ad malũ finẽ. vt putã ad deceptionẽ ⁊ idolatria ſpeciẽ. Sed q̃d dicemꝰ de ioſeph q̃ auguriari ſolebat cũ cipho q̃ poſitus fuit in ſaco beniamin vt patet geneſi xliiij. Uidet ergo ꝙ auguriari non ſit illicitũ. Hic dicimus ꝙ ioſeph tantũ modo ſe diuinatoꝛem fingebat ⁊ viſuis fratibus terroram induceret omnes enim ſuas fratre cognoſcebat. et tamen per augurium ipſoſqꝫ ſe non cognoſcere: ſimulabat Rurſus qui dicemus quoniã inauibus auguria quedã fieri credũtur. Unde hiere. viij. dicit ꝙ miluus in celo cognouit tempus ſuũ. Refert etiam cu-

tropius quomodo romulus a vulturibus suum futurum imperium didicit et karolus magnus hoc idem auium vociferatu accepit. His vero non obstātibus auguria vana sunt. Auium tamen nature multe sunt et temporum varietatem quandoque designant nec diuinatio est temporis qualitatem ab auibus accipere. Quinimo vera philosophia est: sed superstitio iam vanitatem adhibere vanitas et superstitio est. Ministerio tamen diuino aut fortassis diabolico iuuamine multa miranda cum auibus fieri potuerunt. Nulla est tamen in auguriis adhibenda veritas: nisi quantum ex rerum naturis temporis cōmunes passiones accipi possunt. Et hoc est quod credimus hieremiam de miluo dixisse velle. Rursus quid dicemus quia narrat iosephus. ix. li. antiquitatis iudaice qualiter in destructione ciuitatis hierusalem quidam exorcista iudeorum mediantibus herbis quibusdam et aliquibus carateribus quendam demoniacum a demone liberauit: et hoc factum fuisse coram tito et vespasiano refert. Potestas etiam hoc faciendi erat exorcistarum iudeorum prout affirmabat: et in signum expulsionis demonis ponebant peluim aqua plenum et demō exiens subuertebat: alis autem subuersio suum exitum designabat. Albertus etiam de mirabilibus multa mirabilia refert facta in partibus germanie mediantibus caracteribus impressis in lapidibus preciosis. Ex quibus narrationibus videtur sortem merito posse poni in his qui per diuinationem fiūt. Nichilominus tamen oportet vt dicamus nullam in istis virtutem existere. negare tamen non possumus mirabilia quam plurima mediantibus herbis et lapidibus facta fuisse. t alium autem virtus non magica sed naturalis est. De caracteribus autem dicemus nulam virtutem ipsos habuisse: sed omnia que facta sūt aut ex virtute officij: aut ex fraude demonis peracta fuisse credere libet.

Uirtus autem officij hec potuit esse quia exorciste etiam veteris legis sub vocationis et dignitatis ratione quedam agere potuerūt: et sicut de nostris acolitis dicimus: sic fortassis super demones aliqualem et forsitan magnam potestatem habuerunt. Ceterum quid dicemus de arte notoria que artem magicā sentire videtur. Plures enim ipsam asserunt validam: veracem: et efficacem. Huius autem artis libellos duos vidi michi alieno motu exhibitos: quorum vnus incipit. ego sum alpha et o. cuius compositor tholomeus creditur. Alius vero incipit. Aue gratia plena: cuius inuentor iohannes monachus carnotensis refertur. quorum librorum volumina prima facie grata apparebant et diuinationibus quam plurimi fauere videbātur: pluribusque testimoniis predictorum compositorum quilibet suum intentum astruebat. Quid ergo dicemus nunquid arti notorie prebebimus fauorem etiā diuinationes aspernando. Hoc neque quia magicis artibus atque diuinationibus ars notoria valde et nimis vicina est. Sed restat vt satisfaciamus predictis testimoniis. Ipsis autem satisfacere facile est. sibi enim mutuo contradicentes seipsos interimunt. Nam iohannes monachus carno. artem tholomei repudiat et omnino calumniari nititur. eo quod verba quedam occulta i arte tholomei inseruntur: quibus vt affirmat: diaboli inuocantur. Sed mirum vt ipse iohannes hoc dicere non vereatur. viso quod sue artis fabulosum compendium eundem continere defectum inuenitur. verbis quoque extraneis et occultis vtens potius decipere quam instruere videtur: et scientiarum infusionem sub tali forma deposcit: vt narrare non nisi delusio sit. Huius ergo artis compositores sibi contradicunt et hoc ideo est: quia ex regno diaboli sunt. omne autē regnum in se diuisum desolabitur. Nunquid etiam scientia dei donum est: dicēte apostolo. i. corint. xij. Hec inquit ois

operatur vnus atqꝫ idē spūs sclꝫ sāct⁹
diuides singulis ꝓut vult. Stultuꝫ est
ergo arbitrari sciētia acq̄rere posse di
uinū deserendo cultum. Nam augu.x.
de ci.dei allegat prophirium fatentem
⁊ dicentē ꝙ ab operationibus demonū
nō consurgit purgatio anime nec ido=
neitas intellectus.nam soli deo conue=
nit scientias infundere. Sic eni legim⁹
salomonis sapiētiā a dn̄o infusaꝫ fuis=
se vt dicitur.iij.reg.ij.⁊.ij.paralipo.i.
Similiter etiaꝫ fuit infusa in apostolis
Vn̄ luce.xxi. Ego iquit dabo vobis os
⁊ sapientiaꝫ cui nō poterūt resistere ad
uersarij vestri. Adhuc restat vt dica=
mus cur demones non possint scienti=
as infundere cum possint corpora trās
mutare vt inquit aug.li.i.de trini: Hic
dicimus demones multa reuelare pos=
se: deo permittente q̃tum tamen in eis
est semper decipere petunt Ab ipsis er
go si aliquod bonum procedat non ip=
sorū sed dei donum est. Quis ergo taꝫ
amens vt deo spreto: pro scientijs dya
bolum imploret. Omnia eteniꝫ dei sūt
Unde augustinus.xxi.de ciui.alliciun=
tur inquit demones per creatura quas
non ipsi sed deus condidit. Si ergo de
us condidit omnia quis alium inuoca=
bit. Fortassis dices ꝙ ars notoria dya
bolum inuocare non precipit: sed poti=
us ieiunijs ⁊ orationibus vacare iubet
Hec auteꝫ nunquid honesta ⁊ bona sūt
Dicemus quoniam ieiunare ⁊ orare q̃
tum ex se bona opera sunt: dummodo
finem bonum pretendant: sed finis ille
non bonus est: quando quis suis operi
bus fortem adhibet: credens cerimoni
as huius virtutis existere vt scientias
in momento acquirat. non sufficit ergo
vt bona opera videantur: sed congruit
vt bono inuitantur fini. Unde aug.li.i.
de doctrina christiana cerimonias ma=
gicas malas asserit q̃tumcunqꝫ bone
videantur: quia malo inuituntur fini.
Eeandem sententiam tangit chrisosto.
super mathe. Adhunc restat vt de som
nijs inquiramus an scilicet reuelatio=
nē aliquam inuenire videantur. Plu=
res enim dicunt omne somniuꝫ aliquid
designare futurum vel venturū. Et ad
hoc roborandū quedā possunt allega=
ri Nam gedeon qui positus est ī nume
ro sanctoruꝫ vt patet hebre.xi. ipse cre
didit interpretationi somnioꝝ vt patet
iudich.vij. Joseph quoqꝫ interpretat⁹
fuit somnium pharoinis vt habetur ge
nesi.xl. Et daniel interpretatus fuit sō
nium regis babilonie: vt apparet dani
elis.ij.⁊.iiij. Auertis etiam super libro
de somno ⁊ vigilia dicit somnia esse ab
angelis. Nunquid igitur sommia que
dam sunt futurorum signa ⁊ fere que=
dam presagia Ex predictis sic apparet
sed obstat illud deutro.xviij.non inueni
etur in te qui obseruet somnia. Et ca=
tho ait. Somnia ne cures. Huius autē
cōtrouersie enodatio talis est. Dicim⁹
enim ꝙ somnia quandoqꝫ sunt signa fu
turorum eo ꝙ quandoqꝫ causantur iux
ta dispositiones corporis vel temporis
Unde alber. magnus super li. de som=
no ⁊ vig. narrat qualiter quidam som=
niauit semel ꝙ pix nigra fūdabatur su=
per pectus suuꝫ ⁊ in crastinum coleraꝫ
nigram emisit quamobrem idem alber
tus cuꝫ aristotele concludit ꝙ medicis
prodest de somnijs interrogare: quia
quandoqꝫ sunt signa qualitatis corpo=
ris hoc autem modo somnia interpre=
tare non supersticiosum: sed rationabi=
le est. Alia vero modo contingit inter
pretari somnia scd̄m diuinam reuelati=
onem iuxta illud numeri.xij. Si quis
fuerit inter vos ꝓpheta dn̄i: apparebo
ei: vel per somnia loquar ad illum Hoc
eniꝫ modo somnia interpretari magnū
et laudabile est: sed non omnibus con=
cessum. Hoc autem modo ioseph et da
niel vt pie creditur somnia interpreta=
ti fuerunt. Si quia autem somnia inter
pretetur secundum voluntariam conie
cturam aut supersticiosam adhesioneꝫ
seu demonis suggestionem: talis inter=
pretatio friuola ⁊ vana est: et a religio
ne cristiana recedit. His ergo rationis

bus cõcludamus somnia diuinationes artesqꝫ magicas nullius existere vtilitatis. quamobrem merito probentur i decreto. xxvi. q. ij. ⁊. v. Et deutrono xviij. dicitur non sit qui phitones cõsulat neqꝫ diuinos. Ex quibus omnibus concluditur predictuꝫ probleuma siue prouerbium.

¶ Sophologij liber primus finit.

¶ Sophologiĳ liber scd̄s qui est de inuẽtione sciẽtiaꝝ feliciter incipit.

¶ Capitulũ primũ. de grãmatica et eius inuentoribus.

Rammatice exordiũ iuẽtoresqꝫ narrare expedit. Ad cuius euidẽtiã aduertẽdũ ꝙ grãmatica dicitur ad grãma littera ⁊ icos scientia: qꝛ est sciẽtia de litteris ⁊ cõsequẽter de idiomatibus. Unde aduertẽdũ ꝙ grãmatica docet idioma congruũ ⁊ artificiosuꝫ cõmune nationibus multis que diuise q̄tũ ad linguagia propia oliꝫ fuerunt. Unde autẽ processit liguaꝝ diuisio satis patet ex lib. genesi. Isidorus etiam libro. ix. ethicoruꝫ narrat diuersitatem liguaꝝ exortã fuisse edificatione turris babilonice. Naꝫ quidã mẽroth dictus sup̄bia tumescens: vt populo dñaretur secretaqꝫ dei audire posset: turri altissimã cõstruxit: sed occasione sup̄bie eius linguas diuisisse credit̄ deꝰ. prius eniꝫ lingua vnica erat. Idiomatũ vero multitudo secũdũ aliquos numerata est numero filioꝝ qui ꝓcesserunt a filijs noe. Sciẽduꝫ igitur ꝙ a filijs noe ꝓcesserũt gentes septuaginta tres: vel scd̄m aliquos septuagĩta due scilicet ab ipso sẽ xxvij. ab ipso cham xxxi. ⁊ ab ipso iaphet. xv. ⁊ totidẽ ligue diuidi ceperũt Aduertẽdũ tamẽ ꝙ tres sũt ligue principaliores ceterisqꝫ excellẽtiores. scilicet hebrea: greca: ⁊ latina. Inter quas linguas prima fuit hebrea omniuꝫ linguarũ mater nũcupata. Utũtur autem hebrei. xxij. litteris quaꝝ inuentor creditur moyses. Syrorum autem et caldeoꝝ littere creduntur ab abraham inuente fuisse. Hebreoꝝ autẽ et caldeorũ ⁊ sirorum littere in numero ⁊ sono concordant solis autẽ caracteribus ⁊ figuris discordent. Egiptioꝝ vero litteras isis regina ymachi filia de grecia veniens in egiptum repperit ⁊ ab egiptijs tradidit. Ureqꝫ egiptij differentes habent litteras: quasdam scilicet pro vulgo ⁊ quasdã ꝓ sacerdotibus. Secunda lingua principalis dicitur greca. Litterarum autem primarũ grecarum vsuꝫ primum phenices reppererant: vt tradit lucanus. Sed cadmus agenoris natus grecas primus in greciam attulit. scilicet. xvij. ⁊ postmodum alie littere addite fuerunt. Nã palamedes de bello troiano rediens tres addidit ⁊ simonides postmodum tres adiunxit et tandem pithagoras samius y grecam prius formauit vt tradit persius Habent autem greci litteras quinqꝫ misticas: quarum vna dicitur theata que mortẽ designat. Nam habet per medium sui tellum seu lineã que signum mortis est Unde iudices olim illam litteram apponebant nominibus illorum quos affligi volebant Secunda littera mistica dicitur y grecum que designat vitã humanam eo ꝙ semper tendit ad natiuitatem more vite humane. Tertia littera mistica dicitur thau. que figuraꝫ habet dominice crucis de qua dictum est in ezechiele ad angelum: transi per mediũ hierusalem: et signa thau in frontibus virorum gementium ⁊ dolentium. Rursum alie due sunt mistice. s. prima que dicitur o. Et istas duas sibi vendicat christus iuxta illud apoca. i. Ego sum alpha ⁊ o principium ⁊ finis. Omnes autem littere apud grecos verba componunt et numeros faciunt. nam alpa significat vnuꝫ vitha duo. gamma tria

delta quattuor ⁊ sic de aliis. Notandū etiam ꝙ omnes littere grece incipiunt noīa sua a propria voce quam habent et dessinunt in vocalem vt deltha vitha ⁊ sic de aliis. Aduertendum etiam ꝙ greci non habent litteram b quinimo ⁊ eius loco habent litteram que dicitur vitha. Uerum q² latini proferunt b ipsam vocāt hetha: sed greci talem litteram nunq̄ ꝓferunt. quia strictis labiis nil consueuerunt proferre sed laxis labiis ⁊ dentibus omīa proferunt. et hoc modo littera b non potest proferri. quī immo sonus littere b nisi stringantur labia mutat ī sonū littere u cōsonātis. Ulterius notandū ꝙ alpha de se apud grecos est. prima vocalis: et tantuʒ valet q̄tum a: sed si iungatur quibusdam vocalibus tunc mutat sonum suuʒ ⁊ fit dipthongus: et similiter dicendum est de epenthe littera ⁊ de lotha ⁊ de omicron que oēs tres mutant sonum suum quando quibusdam vocalibus adiungūtur v vero quinta vocalis apud grecos dicitur pura dipthongus nec solet scribi nisi adiungatur sibi omicron et bypsolon. Rursus sciënduʒ ꝙ iste quattuor littere thita phichi si non habētur apud latinos: sed loco ipsarū plures litteras scribimus. Nam pro thita scribimus th. pro psi. scribimus ps. pro phi. scribimus ph. ⁊ pro chi. ch. Ueruʒ greci etiam carent aliquibus litteris latinis. q² non habent c nec q sed loco ipsarum scribunt litteram kappa. Notandum insuper ꝙ littera dicta epēte hoc nomen apud grecos accepit. eo quintū locum tenet in alphabeto ipsorū. et eūdem locum in alphabeto nostro accepit. nam penthe grece idem est ꝙ quinq; latine. Ulterius est notandū ꝙ greci habent duo liquorū vnū dicitur itha ⁊ aliud iotha. ⁊ habent sonum satis cōformen. In hoc tamen differunt. q² ita est dipthongus: et iotha est pura vocalis ⁊ breuis. Habent etiā greci duplex o: quorū vnum dicitur omicron ⁊ aliud omega: ⁊ habent eundem sonum Differunt tamen in hoc ꝙ omicrom est pura vocalis ⁊ omega est dipthongus vnde omicron id est paruuʒ o ⁊ omega id est magnum. ¶. Rursus principaliter aduertemus ꝙ tertia lingua principalis dicitur latina q̄ plures dicunt esse quadruplicem. Quedam enim est prisca. q̄dam romana: quedam mixta: ⁊ quedaʒ perfecta. Omnes tamen sunt vna lingua sed a modo pronunciandi talis differentia orta est. Nam diuerse ratioēs diuersimode pronunciant esto etiam ꝙ eandem linguam habeant. Sic eniʒ dicimus ꝙ gentes orientales communiter verba formant in gutture sicut hebrei ⁊ syri. occidentales autem formāt in dentibus vt italici ⁊ hyspani. Gētes autem mediterranee verba formant in plato vt greci ⁊ asiani. Ex tali ergo varietate pronunciandi differentia predicta oriri potuit. Sed inquiramus quis litteras latinas inuenit. Refert isidorus qui quo ad ista narratur maximus q̄ nympha carmentis litteras latinas primo tradidit italicis que carmentis alio nomine vocatur nicostrates Uerū xvij. litteras soluʒ exhibuit: postmodū vero alie littere audite sunt. Unde prime littere. xvij. fuerunt iste a b c d e f g i l m n o p r s t u. postmodum autem h littera pro nota aspirationis addita est vnde proprie non est littera sed aspirationis nota vocatur. Litteram etiam q latini in processu temporis inuenerūt loco cuius veteres scribebant. c. Hanc autem litteram scilicet q non habēt hebrei nec greci sed soli latini. Rursus salustius ludi magister primus litteram k adinuenit. loco cuius veteres scribebāt c ⁊ q ⁊ superuacua a quibusdam nominatur. Insup ex tēpore augusti. x. littera adiuncta est. Et postremo tp̄e eiusdeʒ augu. latini a grecis duas litteras mutuauerunt scilicet y grecum ⁊ ʒ propter nomina greca mellius scribenda priꝰ autē loco ʒ scribebant duas ss. ⁊ loco ipsius y greci: scribebant latinum. Omnibusq; cōputatis ex. xxiij. litteris

alphabetum latinorum constare dinoscitur. Rursus grammatice inuētores
enarremus. Nuper enim legi in quadam chronica ⁊ marciniana: latinum
fuisse inuentum a quodam rege romanorum qui nominabatur latinus: ⁊ ex
inde latinū tale nomen accepit. Nostre
vero grammatice plures fuerunt precipuit scriptores sicut donatus priscianus ⁊ alij ꝙ plurimi. Inter quos pōt
numerari ennius qui metra composuit
primus cui successerunt anatheton saphos archilocus simonides calophonicus asclepius virgilius ouidius oratius emerus phetides: vt tradit terentiane. Ceterū refert isido. ꝙ homines primitus scripserunt super folijs maluarū
et hoc narrat catulius Postmodū aūt
greci cum stillo ferreo in certa scribere receperunt ⁊ ex inde romani cū stillo osse scripserūt Unde. id satyra quadem romana dr̄ vertamus vomerēt in
cera mucroneqꝫ aremus ossio. postea
vero ciues ciuitatis nephitis chartas
papireas inuenerunt. Unde lucanus.
Conficitur bibulo nēphitis charta papire et per temporum successum reges
perganemorum vsum pergameni primo docuerunt. Unde pergamenum ita
vocatum est. Et postremo romani menbranis politissimis primo vsi fuerunt.
Ceteruꝫ apud romanos emilliꝰ primꝰ
libros composuit et marcus varro grādem bibiliothicam primitus condidit
Sed pollio bibliothecas. rome prius
publicabit et deinde galterus et omerus greci scribere ceperūt quibus marcus ⁊ terētius ⁊ varro latini successerūt

Capitulum. ii. logica ⁊ eius inuentoribus.

Esta isido. ii: ethimo. Logica est rōnalis scientia in qua
disputatur quemadmodum in rerum causis aut vite moribus
veritas ipsa queratur.
Et dicitur logica a logos quod est sermo eo ꝙ circa sermonem ratio cinancium versatur. Alio nomine etiam dialetica nominatur eo ꝙ disputatio ex duorum sermone conficitur. Hanc autem
scientiam primus inuenit Plato. qui
floruit cathegorijs. Post modū eius
discipulus prophirius. floruit. Hysagogis et. Boetius sophismatibꝰ argutisqꝫ enigmatibus. Aristoteles quoqꝫ
libros quāplurimos scripsit. de hac scientia videlicet librū per yarmernias in
quo agit de terminis. librū predicamētorum in quo agit de ordine terminorū
ad sua genera. librū priorū in quo agit
de silogismis. librum elencoruꝫ in quo
agit de fallacijs. librum posterioruꝫ in
quo agit de demōstrationibus. Augustinus etiam logicā scripsit quā incōpletam vidi. Ulterius aduertendū ꝙ dialetica dicitur ars artium scientia scientiarum siue qa nulla scientia ꝑfecte scientur vnde ydorus li. ij. dialetica est disciplina ad differendas rerū causas inueta. Et diuiditur scd̄m richardum li. ex
scriptorum i grammaticā rōnem differendi sed hec diuisio cōis non est. Alio
ergo mō potest dici ꝙ logica tres habet partes: q2 sed considerat de terminis de propositionibus ⁊ de argumētis
vn̄ argumentatio est subiectum logice
eo ꝙ oia que in logica considerātur ad
argumētationē reducūtur. Argumentationis duo sūt genera q2 quedam est
formalis sicut syllogistica que tenet in
oibꝰ terminis consimili forma retenta
Forma autē tunc tenetur qn̄ qualitas
⁊ quantitas ꝓpositionū seruātur. Alia
est argumētatio materialis que tenet
solummodo gratia terminorū. Cuiusmodi sunt ꝯn̄e in locis. Rursus in dyaletica quedā sophistica dicūtur insolubila non quia solui nō possūt sed q2 de
difficili soluuntur ratione multiplicationis eo ꝙ falsificant seipsa. Ulterius i
logica est quedā ars ꝗ dicit obligationum per quā docetur homo pertiēter
respōdere ⁊ ꝓpter cōcessionem possibi

lis ab ipossibili cauere. Hec aūt oia ⁊ si
milia speciali tractatu idigēt. Pronūc
autē scire sufficit ꝙ dyaletica docet ve
rū a falso discernere licite arguere fal=
lacias euitare ⁊ huiusmodi.

¶ Capitulum tertium. de re= thorica ⁊ eius inuentoribus.

Este isidoro rethorica
est bñdicēdi sciētia. ⁊ sic noia=
tur a copia locutiōis. Nā the
sis apud grecos locutio dicit.
Differt autem rethorica a dialectica in
duobꝰ ꝓut tāgit boetius i thop. Pri=
mo qꝛ dialectica cōsiderat orōnes in se
sine circūstātijs nō curādo de rebꝰ. Re
thorica vero cōsiderat cur quis qñ vbi
⁊ huiusmodi. Scdo differūt qꝛ dialecti
ca vtitur ꝓpositionibꝰ breuibꝰ ⁊ discō=
tinuis. theorica vero cōtinuo sermone
perorat autē sciētie iuētores apud gre
cos fuerūt gorgias hermagora. ⁊ apd
latinos floruit tullius Finis autē retho
rice est sepulchre loqui verū suadere ⁊
huiusmodi quibus orator in suo sermo
ne placidus redditur. Cōtinet autē re
thorica colores varias. Nā quidaꝫ di=
cūtur colore verboꝝ: quoꝝ ornatus cō
surgit ex verbis ⁊ vocabulis cuiusmo=
di sunt repetitio gradatio. Nā repeti=
tio cōsurgit ex repetitione alicuius di=
ctionis in pluribus orationibus conue=
nienter se habentibus: sicut diceremus
supbia fecit cadere potētes supbia re=
nunt amicū. ⁊ parē cōtēnit. supbia semp
petit preesse patitqꝫ recusat. Alij autē
sūt colores dicti sentētiaꝝ: quoꝝ orna=
tus nō ex terminis sed ex rebꝰ ⁊ sentē=
tijs accipit cuiusmodi sunt colores qui
dicūtur similitudo cōtrariū. Sicut eniꝫ
de superbo diceremꝰ hic more lapidis
duri itumescit humilē terrā ex qua pro
cessit nō imitat. de his autē oibus lati=
tius multo alibi scripsi. Rursus aduer
tenduꝫ ꝙ rethorica dicti sunt rethores
alio nomine dicti oratores: quorum in=
stitutio facta fuit pro defensione iuris
reipublice. Unde quintilianus in libro
de oratoria istitutiōe dicit ꝙ orator de
bet esse vir celebris et in repu. debet
tenere statuꝫ mediū nullūqꝫ formidare
iuri assistere decreta tenere. Uñ isido=
rus li. ethimologi. Orator iquit est vir
bonus dicēdi peritꝰ vitaqꝫ moribꝰ ⁊ ar
tibus ibutꝰ: cui scilicꝫ oratori memoria
maxime cōgruit qꝛ teste tullio li. de o=
ratore. Memoria est thesaurꝰ oiꝫ rerū
qui nisi rebꝰ iuētis custodiat: oia i men
te oratoris pereunt.

¶ Capitulū. iiii. de noie poe= trie de actoribꝰ eiꝰ in fine pro pter quem inuenta est.

Lphorabius i libro de
diuisione sciētiaꝝ dicit poetri=
aꝫ esse vltimā partem logice.
vñ dicit ꝙ poetria est sciētia ordinandi
metra scdꝫ ꝓportionē dictionē ⁊ pedū
Michilonnnꝰ tñ poetria proprie nō ha
bet ꝓ obiecto metrificare sed potiꝰ fin
gere siue sit i ꝓsa siue i metro. Uñ poe
tria dr a poyo quod est fingere Huius
autē sciētie multi fuerūt actores famo
si: sicut homerꝰ apud grecos. Uirgiliꝰ
apud latinos. Narrat lactā. li. ij. c. xiiij
ꝙ poetria inuēta fuit a sapiētibꝰ roma
norū. eo ꝙ veritatē clare dicere non au
debāt ab hoc fictis sermonibꝰ loqui di
dicerūt. Uñ ouidiꝰ ob hāc causā libruꝫ
de trigibus cōpegit in quo poetico ser
mone ea descripsit q̄ plano eloquio di=
cere nō audebat. vt patet librū eiꝰ ituē
ti. Rursus sciēdū ꝙ poetria nō est intu
enta ꝓpter mētiri: aut ꝓpter turpia de
dijs fingere Quiimmo bocatius nouel
lus poeta libro de genealo. deoꝝ illos
poetas redarguit. qui suoꝝ deoꝝ canūt
illecebras. Finis ergo poetarū non est
mētiri vel irritare sed ex similitudinibꝰ
rerū vnā pro alia intelligere. ⁊ ita veri
tati semper intenta ficto sermone suuꝫ
conceptum exprimere. Quis enim cre
deret argum habuisse oculos centum
aut hyo in vaccam conuersam fuisse:
aut lycaonem in lupum He enim omēs

fictiones fuerunt: nõ tamen mendacia
Quinimmo aliquas historias veras ad
mentem actoris referunt: et nos alias
hystorias per illas intelligimus: qꝛ vt
plurimum mentem poetarũ ignoramꝰ
Verbigratia si rome virgo aliqua vio
lata fuerit ab ĩperatore: cuius virginis
custos fuisset vir aliquis occulatissimꝰ
⁊ sapientissimus. nunquid virgilius ra
tionabiliter fingere potuit hyo a ioue
latam fuisse. et ideo in vaccam conuer=
sam ratione peccati carnis quod bruta
le est. His enim similitudinibus fictio=
nes rationabiliter inuente fuerunt ⁊ ex
bona scientia procedũt ingenioq; sano
Sunt autem poetarum septem genera
secundũ septẽ modos secundũ quos cõ
tingit facere poeses. Unde poesis sep=
tez sunt species scilicet comedia: trage
dia: inuectiua: satyra fabula: hystoria:
argumentum. Est autem comedia poe
sis habens principiuz triste finemq; le=
tum Tragedia vero a leto principiũ in
cohat: et tristem finem habet. Inuecti
ua autem est carmen reprehensoriũ ma
la intentione compositum. Satyra est
carmen reprehensoriũ bona intẽsione
compositum. Fabula est narratio que:
necvera necverisimilis ad litterã Ue
rũtamen aliquã veritatem semper intẽ
dit aliis non mereretur dici poesis. Hi
storia autem est rei geste narratio. Ar
gumentum vero est rei vilis volũtaria
similitudo. Sciẽdũ ĩsuper ꝙ poete qui
dã dicti sunt lyrici: eo ꝙ eoruz carmina
cum lyra canebantur. Alii vero dicti
sunt tragedi eo ꝙ quando canebãt sua
carmina habebant hircum pro premio
qui apud grecos vocabatur tragos.
Alii autem appellati sunt comedi a cõ
messatione: eo ꝙ homines solebãt post
cibum: vt puta post prandiuz ire ad au
diendum carmina eorum. Alii autez di
cti sunt satyrici vel satyri a saturitate:
eo ꝙ de pluribus rebus canebant ⁊ au
dientium animos saturabant. Notan
dum insuper ꝙ: quedam sunt poeses
in quibus solꝰ poeta loquitur sicut vir
gilius in georgicis et dicuntur caracte
res. Alie sunt autem in quibus nũꝙ po
eta loquitur: vt in buccolicis: et dicun
tur carmina dragmatica. Et huiusmo
di sũt communiter tragedie ⁊ comedie
Alie autem poeses sunt mixte: quia sci
licet poeta aliquando loquiť et aliquã
do non: et huiusmodi est liber eneidos.
Ceterum aduertendum ꝙ poesis mul
ta sortitur nomina. Nam quandoq; di
citur prosa: quando scilicet non habet
legem pedũ seu certos pedes. Aliquã
do autem dicitur metrificatura quãdo
certis pedibus mensuratur. quandoq;
etiam carmen rithmicuz vocatur: quia
fine similiter minatur: ⁊ si carmen con/
tineat paucos versus: a quibusdam vo
catur ytalion. Si autem contineat du
os versus vocatur dysticon. Si autem
vnum contineat versum vocatur mono
stichon et si carmina multos contineãt
versus ⁊ de multis rebus tunc vocan/
tur centones. Si autem carmen loqua
tur de pastoribus vocatur bucolicum
et dicitur a bobꝰ: si loquatur de gestis
hominum fortium tunc diciť heroicum
Nam hereos grece dicũtur viri aerei
⁊ celo digni porpter sapientiaz et forti
titudinem. Si autez carmen contineat
miserias: tunc dicitur elegiacum. Et si
contineat lamentum vocatur trenos.
Si cõueniat sepulchro vocatur epitha
phium. Si carmen sit aliquis titulus
vel superscriptio vocatur epigramma
Insuper fabule sunt duplices quedam
eniz dicuntur hesopice vel ytopice que
fingunt animalia bruta mutuo loqui.
Alie sunt libistice que fingunt homĩes
cuz brutis loqui ⁊ econuerso Hic tamẽ
dicendum videtur quo iure poetria de
beat admitti. Plures enim eam inua=
dunt. eo ꝙ vel ipsam nesciunt: vel quia
turpia quedam in poetis legerunt que
turpia poetrie nõ pertinent nisi fine bo
no terminentur.

¶ Capitulū quītuʒ quomodo poetria nō est cōtēnēda ꝛ qualiter poete claruerunt.

Poete plures oliʒ famosi fuerunt. Inter quos claruisse virgilius fertur: qui poetarum fuit preclarissimus et optimus: vt inquit augustinus.v.de ciuitate dei.c.iij. qui virgilius dictus est a virga: eo ꝙ mater eius somniauit se peperisse virgam quandam que vsqꝫ ad celuʒ pertigeret:quod nichil aliud fuit nisi ꝙ virgilium paritura erat qui loquendo de altis celum tangeret:vt ait hugo. Hic autem virgilius ī philosophia ꝛ nigromantia peritissimus fuit mirabiliaqꝫ ipsum fecisse refert alexander nequam libro de naturis rerū. Refert enim ꝙ cū ciuitas neapolitana peste sanguissugarum vexaretur liberata est ab eo proijciendo sanguissugam seu hyrundinem auream in fundo putei euolutisqꝫ multis annis postmodum predicta hyrundo de puteo extracta est:et mox tota ciuitas repleta est hyrundinibus īfinitis seu sanguissugis: nec sedata est pestis antequaʒ sanguissuga aurea in puteuʒ mitteretur. Rursus de ipso refert ideʒ ꝙ pontē aureum construxit ꝛ rome palatium solenne edificauit nomen collisseum in quo cuiuslibet regionis imago ligneam campanam manu tenebat. et quotiens aliqua regio romanis rebellabat. Mox campanam imago regionis illius pulsabat:et miles. Eneus in summitate predicti palatij stabat ꝛ hastam vibrabat illaʒ ī partem que regionem illam respiciebat. Hoc etiam ideʒ narrat hugo. Unde licet arti nigromātie laus non debeatur. operibus tamē virgilij admiratio debetur:eiusqꝫ subtilitas huiusmodi narrationibus declaratur. Rursus alij fuerunt famosi poete. vt ouidius et qui precessit omerus quoruʒ dicta quasi vaticinia vocati sūt

Floruit etiam hesopus cuius fabulas commendat a.gellius libro.ij. Sed mirum est si fabule sint mendose an ipsis vti liceat. Quibusdam enim apparet non licere: quoniam ars poetica inter scenicas seu meretriculas numeratur vt ponit commentator boetij primo de cōsolatione.ca.primo. Unde plato iussit poetas a ciuitate expelli. eo ꝙ dicebat eos virtutibus inimicos: et in hoc commendat eum tullius in tusculanis questio.li.ij. Quibusdā igitur videtur poetriam detestandam fore quorum imaginationi nō credo: quia poetria vtilis est:si debito innititur fini si licito exerceatur vsu vnde augu.li.i.confessionuʒ loquēs de poe. sic ait Didici in eis multa verba vtilia.vnde et sacra scriptura fictionibus vti.quādoqꝫ inuenitur. Nā in li.iudich . fertur ꝙ ligna sibi regem fecerunt sed quomodo regem fecerunt si loqui nesciant. Reuera sic fictio fuit ꝙ significatio intenta verissima fuit. Itaqꝫ non fuit fictum quod intenditur Sed fictum est ꝙ ex predictis verbis prima facie concipitur. De vera autem poetria conformiter fetebimur: cuius finis non est mentiri: sed verbis fictis veritatem describere. Uerum fictionū quedam sunt vane ꝛ inutiles:alie autē vtiles Unde macrobius li.i.super somnio scipionis. Quedaʒ inquit sunt fabule voluptatis gratia:ꝛ alie sunt exhortationis causa. primas eliminauit sapientia:ꝛ in alijs quandoqꝫ loquitur. Unde sicut dicitur in libro de ortu scientiarum sancti doctores in libris suis quādoqꝫ fabulas introduxerunt: sicut ambro.qui in.li.iij. de officijs recitat fabulā de illo qui iuenit anulū in equo eneo sub terra quē cū haberet in manu a nullo videri posset de qua fabula dicit ambrosiꝰ:ꝙ ꝛ si vī veritatis nō habeat.tñ rationē habet vt iuxta eam possit veritas manifestari. Eādē etiā fabulā narrat tullius.iij.de officijs. Tales igiť fabule ꝗbus veritas ꝓtendiť reprobāde nō sunt. Unde idē ambrosius super lu-

cam.ix. Interserit fabulam de illo re=
ge qui cum aliquid tangeret aurum fie
bat et sic fercula mortalia sibi fiebant
aurū ꝛ cibus in ore nō alimenta sedvul
nera dabat.potum quoq; deglutire ne
quiebat.Talia inquit ambrosius. Sūt
beneficia idolorū vt cumvideantur pro
desse plus noceāt. Ecce videmus fabu
lam documentum pretendisse. Rursus
augu.li.ij.sermonū.sermo. xxvij. intro
ducit fabulā illius de q̄ fertur q̄ vires
sue augebātur quotiēs terrā tāgebat
Cunq; ergo pugnaret eo pacto quo ad
uersarius eū prosternebat ille viribus
preualebat quam fictionem christo cō=
uenisse augusti . tradidit: q̄ cecidit per
mortem:vt gloriosus resurgeret.Cete
rum hieronym⁹ epistola.xix. itroduxit
fabulam hesopianam de canetenente
os in ore qui cumvidisset maiorem vm=
bram ossis in fonte:os quod tenebat di
misit propter vmbram. Ex his ergo
apparet q̄ fabularū quoddam est ge=
nus vtile et in sacris eloquijs quando
honestū.Sed quid dicem⁹ad ea que in
contrariū obijciebantur.Dicebat enim
a gellius q̄ poetria meretricula est.ra
tione cuius plato poetas expulit a ro=
ma referente tulio.Dicem⁹ enī quoniā
poetria ideo meretricula dicitur quia
ex principalib⁹ scientijs nō est vna: sed
inter min⁹ pricipales numerat. Alias
enim sapientie nō astitisset cui tamē as=
sistebat vt etiā indt preallegatus expo
sitor boetij.Rursus ad platonē dicim⁹
q̄ illos reprobauit poetas quib⁹ mēti=
ri vsus est:et quorū fictiones turpia so
nant . Alios autem poetas repudiare
nō intendit.quorū scilicet fictiones ve=
ritatem pretendunt.Alias enim docto
res sancti ipsos exponendo christo non
applicassent. Insuper et philosophos
fabulas vti nouimus . Unde apuleius
libro de deo socratis fabulam introdu
xit de coruotenente carnē in ore cui cuz
dixisset vulpecula q̄ cignus melius cā
tabat illo.volens cornus probare con=
trarium aperuit os.et sic amisit carnez
ex ore:ꝛ volens cantare potius exocl=
tauit q̄ cantauit suūq; defectum publi
cauit. Hec enim fabula pretendit hanc
veritatem quia scilicet multi se magni=
ficare volentes vltra modū ruinam pa
tiūtur.Insuperitus lib.secundo intro=
ducit fabulā de conspiratione membro
rum contra stomachum ex hoc q̄ om=
nia consumebat in quibus laborant mē
bra.Et cum fuisset adiudicatū q̄ stoma
cho nichil daretur.membra omnia lan
guerunt.Unde oportuit stomacho ite
rum dare necessaria vt membris distri
bueretur. Hec si quidem fabula hanc
pretendit veritatem: quia scilicet mul=
ti aliorum bonis derogant a quibus ta
men sustentatur et cum procurauerint
illorum destructionem ipsi procurātes
in diligentiores fiunt illiusq; vel illorū
procurant restitutionem cui vel quib⁹
subtrahendum suaserunt hanc etiā ean
dem fabulem introduxit policra.li.vi.
ca.ij.Ex quibus oib⁹ clare patz poema
ta non esse repudienda comodo quod
aliqui poetriam ignorantes repudiant
quia teste eodem policra. libro.vij.ca=
pit.ix.Sicut omnia animantia fuerunt
concessa homini excepto q̄ non debuit
comedere carnem cum sanguine.vt pa
tet gene.ix. Sic omnes scripture tam
poetarum q̄ gentilium legi possunt ad
vtilitatez exclusis tamen erroribus qui
per sanguinem intelliguntur.

¶Capitulum sextum de arismethica secundum isidorum.

Rismethica.est di
sciplina numerorū.gre
ci enim numerum rith
mon vocant.Quā scri=
ptores scelarū littera=
rū iter disciplinas ma=
mathematicasideo pri
mam esse voluerūt quo
niam ipsa vt sic nulla alia indiget disci
plina . Musica autem et geometria et
astronomia que sequitur : vt sint atq;
subsistant: istius egeret auxilio. De

auctoribus arismethice. Numeri disci
plinam apud grecos primum pithago
ram nuncupant scripsisse: ac deinde a
nichomaco diffusius esse dispositam.
Quam apud latinos primus apuleius
deinde boetius transtulerũt. Quid sit
numerus. Numerus est multitudo ex
vnitatibus aggregata. Nam vnum se=
men numeri non numerum esse dicimꝰ.
Unde numero numus nomen dedit: et
a sui frequentatione vocabulum indi=
dit. Unus a greco nomen trahit greci
enim vnuꝫ enna dicũt sicut duo ⁊ tres
quos illidia et tria appellant. Quat=
tuor vero a figura quadrata nomen sũ
pserunt. Quinqꝫ vero non secunduꝫ na
turam sed secundum placitum volun=
tatis vocabulum acceperunt ab eo qui
numerus nomina indidit. Sex autem
et septem a greco veniunt. In multis
enim nominibus que in greco aspirati
onem babent nos pro aspirationes po
nimus. Inde est ꝙ pro hec sex et pro=
pheta septem: sicut pro herpillo herba
serpillũ. Octo vero per translationem
sicut illi et nos ita. Illi nea nos nouem
Illi deca nos decem Dicti autem a de
cem greca ethimologia. eo ꝙ ligant et
coniungunt infra iacentes numeros.
Nam decinas coniungere vel ligare a
pud eos dicitur Porro viginti sunt de
cem bis geniti v pro b littera posita.
Triginta ꝙ trinario denario gignan=
tur. sit vsqꝫ ad nonaginta. Centum ve=
ro vocati a centu quod est circulus. du
centi a duo ⁊ centum. sic et reliqua vsqꝫ
ad mille. Mille vero a multitudine.
inde et militia. Quid prestent nume=
ri. Ratio numerorum contemnenda est
In multis enim scientiarum scriptura
rum locis quantm misterium habet e=
lucet. Non enim frustra in laudibus
dei dicitur omnia in numero mensura
⁊ pondere fecisti Senarius namqꝫ nu=
merus qui partibus suis perfectus est
perfectioneꝫ mũdi quadã numeri signi
ficatione declarat. Similiter ⁊ xl. dies
quibus moyses et helias et ipse domi=
nus ieiunauerũt sine numeroruꝫ cogni
tione nõ itelligit. sic ⁊ alij in scripturis
sacris numeri existũt. quoꝝ figuras nõ
nisi noti huiꝰ artis scire soluere possũt
Datũ est nobis etiaꝫ ex aliqua pte sub
numeroꝝ cõsistere disciplina qñ horas
p eã discimꝰ quãdo mensium curricula
spacium anni redeuntis cognoscimus.
Per numerũ siquidẽ ne confundamur
instruimur: tolle numeruꝫ rebus omni=
bus ⁊ omnia pereunt adime seculo com
putum ⁊ cuncta ignorantiam comple=
ctitur. nec differre possunt a ceteris aĩ=
malibus qui calculi nesciunt rationem.

Capitu. vij. de geometrie ĩuẽtoribꝰ ⁊ de vocabulo eius.

Geometria disci=
plina primum ab egi
ptijs repta fuisse dici
tur. qr vndãte nilo et
oĩbus possessionibus
eius limo obductis ĩ
itiũ terre diuidẽde p
lineas ⁊ mẽsuras nomẽ arti dedit. que
deinde latiꝰ a cumine sapientiũ cũ pro=
fecta est ⁊ maris ⁊ celi ⁊ aeris spacia
metiuntur. Nam prouocati studio sic
ceperunt post terre dimensionem ⁊ ce=
pacia querere quanto inte ruallo lu=
na a terris a luna sol ipse distaret ⁊ vs=
qꝫ ad verticẽ celi ꝙta. i. mensura disce=
derent. sicqꝫ interualla ipsa celi orbisqꝫ
ãbitũ p numerũ stadioꝝ ratiõe ꝓbabi=
li distixerũt Sed qr ex terre dimẽsione
hec disciplina ĩitiuꝫ sũpsit ex ĩitio sui et
nomẽ seruauit Nã geometria de terra
et de mẽsura nũcupata est. geometria.
n. grece t̃ra vocaẗ latie ⁊ metros men
sura. Huiꝰ disciplie ars ꝯtinet ĩ se linea
mẽta ĩterualla magnitudines figuras
dimẽsiones ⁊ nũeros. De diuisiõe geo
metrie. Geometria quadriptita est di=
uisio ĩ planũ ĩ magnitudinẽ rationalem
in figuras solidas ⁊ magnitudineꝫ nu=
merabileꝫ. plane figure sunt q̃ ⁊ longi=
tudine ⁊ latitudine cõtinẽtur que sunt
iuxta plato nũero quiqꝫ. Numerabilis

magnitudo est qui numerus arithmetice diuidi pōt Magnitudines rōnales sunt quaꝝ mensuram scire possumus. Irratōnales vero quaꝝ mensure ꝙtitas cognita non habetur. De differentia geometrie arithemetice. et musice. Inter eas ħ interest vt media inuenias In arithemetica primo si quer͛ mediū aliquorū numerorum coniungis extrema ⁊ diuidis ⁊ facis medium: vt puta fac extrema eē sex et. xij. simul iungis et faciunt. xviij. partiris media et facis ix. quod est analogicū arithemetice vt medium. Nam quod monadibus supa primū: tot supatur ab extremo superat enim sex tribus monadibus. ⁊ his supatur a. xij. ƀm geometriaꝫ vero ita q̄ris extrema multiplicata tm̄ faciunt ꝙtuꝫ media multiplicata vt puta. vi. ⁊. xij. sit extrema illa multiplicata faciunt. lxxij Media autem que sunt octo et nouem multiplicata etiā. tantundem faciūt secundum musicam ita queris. in qua primi parte superatur mediuꝫ a pmo ex eadem extremi parte superatur mediū ab extremo. vt puta octo duabus partibus superant sex: que due partes sūt tertia senarijs pars ideo media pars scilicet octo in quattuor partib⁹ ab vltimo separatur que est xij. cuius quidem numeri tertia pars est quatuor. Quod numeri infiniti existūt. Numerum autē esse infinitum certissimum est: quoniaꝫ in quocumqꝫ numero finem faciendum putaueris idem ipē vno addito non dico augeri immo ꝙtumlibet sit magn⁹ ⁊ quātumcunqꝫ ingentem multitudinē contineat in ipsa: ratione atqꝫ scientia numerorum non solū duplicari. verun etiam multiplicari potest. Ita vero suis quisqꝫ numerus ꝓprietatibus terminatur: vt nullus eorum par esse cuicūqꝫ alteri possit. ergo et dispares iter se atqꝫ diuersi sunt. et singuli quinqꝫ finiti sunt ⁊ omnes infiniti sunt.

Capitulum octauuꝫ de musica et eius vtilitatibus.

ARtis musice mul te sunt vtilitates ad cuius declarationē aīaduertēdū ꝙ teste aristo. viij. poli. iuuenes debent erudiri ī musica: Nempe iuuenes plus ceteris hominū statibus in continua mutabilitate deuoluūtur: ⁊ lasciuis infestant: Ipsis igitur vtile est si operibus de bonoruꝫ genere complacenter adhereant. Alias enim iuuenes lasciue deseruiet. Ita qꝫ cum senuerit impietatis amator erit qm̄ vt dicitur lib: ethi. in hijs delectari est nobis vtilem. in quibus ab infantia delectari incipimus. Si ergo iuuenis in musicalibus eam reperit complacētiam quā in vanitatibus querere solet sibi tūt facile apparebit que praua sūt relinquere et potiori complacentie animum exibere Ex quibus colligitur prima musice vtilitas que est iuuenes a malis cōplacētijs reuocare. Alia vtilitas est. quia letificat tristes ⁊ letos magis ac magis letificat vt ponit aristo. in suis ꝓbleumatib⁹ parte. ix. probleumate primo. Et idem aristote. viij poli anima inquit naturaliter delactatur in musica et facit animas sic intentas. vt nichil aliud cogitent. sicut dicit casiodorus. Rursus constātinus in suo viatico refert orpheum dixisse ꝙ per suam musicam mutabat principiū corda de tristitia ad leticiā. Ceterū musica excitat dormiētes ⁊ dormitare facit vigilātes sanat etiā a melācolia. Unde aristote. in policrati dicit ꝙ musica est amica oī etati. ⁊ signāter iuuenili. Unde musicā amāt animalia bruta. sicut boues cerui aues ⁊ pisces. Nā aues icessanter cantāt si audiāt cātātes ⁊ pisces ad melodiā cōgregātur. Unde refert a. gelli⁹ li. xviij. Noctiuꝫ acticarū ꝙ citharista ariō i mari ꝓiect⁹ a delphinis saluat⁹ est eo ꝙ cithara dulcē sonū peregerat priusꝙ submergeret. ⁊ idē refert plinius. Figit etiā ouidi⁹ ꝙ orphe⁹ cithare

carmine arbores cōgregauit. Huiꝰ autē. artis melodiam nō perpendēs rex mida. aut saltē male de musica iudicās aures suas in aures asininas mutatas habuit. vnde persius. Auriculas asini rex mida habet. Dixerat enim ꝙ deus pan dulcius harmonisabat cū cannis segetalibꝰ ꝙ apollo cuʒ cithara. Et licet hec fictio sit. tamen designat sano intellectui harmoniam placere debere.

Capitulum nonum de inuētoribus artis musice.

Usice restat iuētores designare Ad cuius euidātiam cōmemoremꝰ ea que legimus. Referūt eni greci pithagorā philosophū musice artē ex sonis malleoꝝ primū ex cogitasse. Audiēs eni ex malleis sonorū disparitatē aut melodiā causari cōcludit merito harmoniā humana voce peramplius fieri posse. Huis etiā narrationi alludūt boetius ⁊ macrobius. Aliȷ autē tubal musice inuentorem extitisse volunt. de quo tradūt hystorie ꝙ cū artē musice ad inuenisset in columna duplici eam scripsit. quarū vna marmorea ⁊ altera lateritia. Audierat eni adā prophetasse duo futura mundi diluuia. vnū scilicet aqueū et aliud igneū Ut igitur ars per eū inuēta nō deleret ipsam in marmore scripsit ne per aquā periret. ⁊ ī lateribꝰ ne ꝑ ignē accenderetur. Unde iosephus has duas columnas narrat syrie hucusꝙ permansisse. Huic auteʒ narrationi alludit moyses grneſi.v Patrem eni musicorū ipm appellat. Ceteꝝ aliq̄ dicūt moysē musice iuētorē fuisse. aquaꝝꝙ sonitu harmonias penitꝰ ꝑpēdisse. Rursꝰ q̄dā veteres phi harmonias dicūt a celoꝝ motibus originē accepisse: affirmātes ꝙ ex celorū motibꝰ maxima ꝯsurgit melodia ratione ꝯfricatiōis corporū celestiū. i q̄bꝰ credit maximia amicitia: seu cōcordia: vt docuit empedocles Insuper affirmauerūt ꝙ ab orbibus celestibus maxima causatur melodia. sed non perpendimꝰ eo ꝙ vt dicunt ab exordio natiuitatis sub orbibus nutriri sumꝰ. ⁊ ita assiduitate audire non credimus. Ad robur autē sue imaginationis inducūt exēplū de iȷs quia iuuētute nutriti iter fabros malleorū ictus aut nō audiunt. aut saltem se audire nō attendūt. Huic opinioni proximꝰ videtur fuisse plato. qui sup qualibet orbem celestē vnam syrenem stare putauit. Hoꝝ aūt opinionē reprobat aristo. li. de proprieratibus elementorū. ⁊ secundo celi' Harum aūt narrationū. controuersia nec rōne nec experientia dissolui potest. Non eni ratione qr in facto historiarū narratiōibus credere oportet. nec experiētia. qr predicte narrationes nostra tp̄a precesserūt Arbitrandum est tamē ꝙ multi fuerūt inuētores iuxta varietatem tēporum ⁊ regionū. Si autē queramꝰ quis inter omnes inuētores primꝰ exstiterit puto ꝙ ip̄e tubal primus fuit. qr ceteros tēpore precessit. sacra etiā scriptura ip̄ʒ inuentorem cōmemorat. alios autem nequaquam.

Capituluʒ decimū de astronomia: ⁊ eius inuentoribus.

AStronomia est astrorū lex q̄ cursꝰ syderū ⁊ figuras ⁊ habitudies stellaꝝ circa se et circa terrā idagabili rōne percurrit. Astronomiā ṗmi egyptȷ̄ iuenerūt. Astrologiam vero et natiuitatis obseruantiā caldei primi docuerunt. Abraham autē istituisse egiptȷ̄s astronomiam iosephꝰ auctor accesserit. Greci autem dicūt hanc arteʒ ab athlante prius excogitatam. Ideo dictus est sustinuisse celuʒ. Quisquis aūt ille fuerit motu celi ⁊ ratiōe animi exitatus per tempoꝛum vices. ꝑ astroꝝ ratos definitosꝙ cursus. per interuallorum spacia moderata considerauit; dimensiones

quasdā ⁊ numeros que diffiniēdo ac se cernēdo ordine nectēs astrologiā reperit. In vtraqꝫ autē ligua diuersoꝝ sunt quedā de astronomia scripta volumina Inter quos tholomeꝰ rex alexandri apud grecos precipuus habet. hic etiā ⁊ canones istituit quibꝰ cursus astroꝝ inuenitur. De differētia astronomie ⁊ astrologie Inter astronomiā eni ⁊ astrologiā aliud interest. Nā astronomia celi cōuersione ornatus ortꝰ obitus motusqꝫ siderū ꝯtinet vel qua de causū ita vocent. Astrologia vero partim naturalis parti superstitiosa est. Naturalis dū exequit solis ⁊ lune cursū vel stellarū certas tēpoꝝ stationes. Supstitiosa vero illa est quā mathematici sequunt qui i stellis auguriātur qn̄qꝫ etiā xij. celi signa ꝑ singula aīe vel corporis mēbra disponūt syderūqꝫ cursum natiuitates hoīz ⁊ mores p̄dicare conātur. De astronomie ratione. Astronomie ratio modis plurimis cōstat. Diffinit eni q̄d sit mūdus: quid celū. quid sphere situs ⁊ cursus quid axes celi ⁊ poli. quid sint climata quid cursus solis et lune atqꝫ astrorum.

Capitulum vndecimum de medicina ⁊ eius inuētoribus.

Edicina est que corporis vel tuetur. vel restaurat salutē cuius materia versatur i morbis ⁊ vulneribꝰ. Ad hāc itaqꝫ ꝑtinet nō ea tātuz que ars eoꝝ exhibet qui ꝓprie medici noīatur. sed etiā cibꝰ ⁊ potꝰ ex regimē defēsio oīs atqꝫ munitio qua nostrū corpus aduersus ⁊ ternos ictus casusqꝫ seruat De noīe eius. Nomē medicine a modo id est tēperamēto iposītū existimat. vt nō stati sed paulati adhibeatur. nam in multo cōtristatur natura mediocriter. autē gaudet. Unde ⁊ qui pigmenta ⁊ anthidota satis vel assidue biberūt vexantur. Immoderatio enim omnis nō salutem sed periculum affert. De inuētoribus eius. Medicine autez artis actor et repertor apud grecos ꝑhibetur appollo. Hanc filius eius esculapius laude ⁊ opere amplificauit: sed i postq̄ fulminis ictu esculapius interit interdicta fertur medēdi cura ⁊ ars simul cuz actore deficit. latuitqꝫ per annos quingentos vsqꝫ ad tempus arthaxersis regis persarum tunc eam reuocauit in lucem hipocrates asclepeo patre genitꝰ in insula choos.

Capitulum duodecimuz de actoribus legum.

Oyses gētis hebraice primus oīm diuinas leges sacris litteris explicauit. phoroneus rex grecis primus leges iudiciaqꝫ cōstituit. Mercurius termegestus primus leges egyptijs tradidit Solō primus leges athenēsibus dedit. Ligurgus primus lacedemonijs iura ex appollinis auctoritate cōfinxit Numa pompilius qui romulo successit in regno primus leges romanis edidit Deinde cum populus seditiosus magistratus ferre non posset decez. viros legibus scribentis creauit tu leges ex libris solonis in latinum sermonum trāslatas duodecim tabulis exposuerunt. Fuerūt autē hi appiꝰ claudius gemicius veteriꝰ curatiꝰ sextinꝰ iulius maulius sulpicius ⁊ omeliꝰ posthumꝰ decēviri legum conscribendaruz electi sunt Leges autē redigere in libris primus consul pompeius instituere voluit sed nō perseuerauerit ob decretorū metu. Deinde cesar cepit id facere sed arte iterfectus est. Paulatim autez antiqui leges vetustate atqꝫ in curia desinerūt quarum ⁊ si iam nullus vsus est. noticia tn̄ videt necessaria. Noue a cōstātino cesare ceperūt ⁊ reliq̄s succedētibꝰ erātqꝫ permixte ⁊ inordinate. Postea theodo. minor augustꝰ ad similitudinē

gregoriani et armoginiani. codicem factum constitutionem a constantini temporibus sub proprio cuiusq imperatoris tyntulo disposuit quem a suo nomine theodosium vocauit.

Capitulum xiii. de politica et regimine ciuitatis.

Olitica dicit a polis quod e ciuitas et icos scientia: qr finis politice est ciuitatem bene regere. Unde scietia est politica scientia qua vrbes agunt seu respublica digereretur vt patet respublica fruatur: sicut satis innuit augusti li. xix. de ciui. dei. Politica igitur concernit regimã ciuitatis Est aut ciuitas ciuiuz vnitas et sm isidorũ. xv. ethimo ciuitas est cocors hominum multitudo societatis vinculo adunata que aliquã do vrbes vocata est et aliquando res epublica nuncupatur. Quam diffinies scipio dicit eã esse rẽ populi. Populus aũt nõ dicitur quelibet multitudo sed solum illa multitudo que habet cõmunionem et consensum ad cõmunẽ vtilitatẽ hoc narrat augu. li. ii. de ciui. dei et isidoris. ii. xix. ethimo. Aduertendũ igitur q respu. est sicut quoddã corpus quod diuino minime animatur et regitur vt tangit helinandus in cro. li. ii. Huius aũt corporis caput dr princeps et senatores locũ cordis tenent Iudices aũt et psides tenẽt locũ oculoruz et aurium et oratores locũ ligne ceterisq membris persone alique reipu. cõparari possent. Dicuntur autez senatores a senio eo q antiquitus senes in senatores eligebãtur: quorũ institutionẽ romulus inuenit et noia eorũ presente populo in tabulas aures cõtulit. Olicq filii senatorũ illi dicebãtur qui nascebã tur tẽpore quo patres senatores erãt alii vero nõ. Et hoc scripsit vlpian⁹ suo liv t patet i digestis li. i. Rurs⁹ i politia eligẽd⁹ est priceps nisi secũdũ genituram q pricipatũ obtineat qui princeps non cupidus aut luxuriosus inueniatur Unde tulli⁹ lib. de paradoxis quomodo inquit imperabit vrbi qui nõ potest cul piditatibus imperare. Refert ergo princeps libidines. spernat iracundiaz caueat auariciã coherceat ceteras animi labes repellat. Princeps etiaz non debet eligi nimis paup aut nimis diues. Unde olim prout refert valerius li. vi. Duo viri corã scipione et senatu vt ad hispaniã mitterentur contẽdebant quorũ vnus ditissimus alier pauperrtimus erat de quibus scipio ait. Neuter michi placet eo q alter nichil satis Ceterũ idignus est pricipatu aut gradu superiori qui se nõ bene regit in inferiori: vt ponit pompei⁹. li. xii. Nec debet quis apparere regnũ vel principatum qr teste seneca de beneficiis. li. iii. regnũ est nolle regnare cum possis Unde galter⁹ in primo alexãdreidos. Asperius nichil est humili cum surgit in altum Et gausedus. Si vis. benedite certo comite duci. Illud tamen ora tii sepius accidit. In libro enim sermonuz ait. populus quoq stult⁹ honores sepe dat indignis Et claudia. in maiori Iam non ad culmina rerũ iniustos cre uisse querat. Tolluntur in altu vt lapsu grauiore luant. Quibusdam tñ princeps nullus placet oĩbusq detrahunt Illud sydonii in epistolari suo li. v. dicere videtur si eligimus humilez vocatur subiectus si rectõ superbis si doctum inflatus si imperitum iridebitur si seuerum crudelis erit si indulgntem facile culpabitur si simplicem despicietur si diligentẽ supsttiosus crederet: si quietũ ignar⁹ vocabit. si abstinẽtẽ auarus si bene pascentẽ gulosus putabit. His ergo virtus nulla placet. Quicqd sit tamen virtuosi sẽper sũt eligendi in principes quorũ conditiones et mores narrat helinãdus vbi supra. Princeps inquit constitutus nõ multiplicabit sibi equos nec subdltus erit onerosus neq multiplicabis seruos nec canes aut bestias sed quod satis est tenebit histrio-

nes minos lenones meretrices repu=
diabit inferiores non corumpet exem=
plo q₂ teste claudiano.li.iiij. Mobi
le muntatur semper cum principie vul
gus vxoresq₃ non habebit plures. lit=
teris intendet et cum iudicabit ad alte
ram partem non declinabit. deum pre=
cipue colet. numera nō acceptabit. suos
q₃ officiales frequēter non mutabit vn
de tiberius prout refert ioseph⁹. Pro
curatores suos vix aut nunq̄ mutabit
in hoc enim se dicebat parcere phebi.
Nā procuratores sciētes ad modicum
tempus se habere procurationem quic
quid possunt rapiunt.

¶ Capitu.xiiii quomodo pri=cipes subditos suos regere de fendere debent.

PRinceps habet mi=
lites bellicosos qui prelia
ri debent nō pro iniuria in
ferenda sed repellenda pa
triatq₃ defēdanda: nec de=
bent timere viri bellicosi ꝙ deo nō pla
ceāt q₂ sāctus dauid bellis intēdebat ⁊
cēturio pariter qui domino ait Dn̄e nō
sum dign⁹ vt intres sub tectū meū. hec
augu. ad bonifactum Et idem augusti.
libro de verbis domini. Militare inq̄t
non est delictū sed ꝓpter predā milita
re peccatū est. Nec rempu. gerere cri
minosū est sed ideo gerere rēpubli. vt
diuitias augeas videtur esse damnabi
le. Unde prelia nō debēt fieri cupidita
te ac crudelitate sed pacis studio gerā=
tur vt mali coherceantur ⁊ boni suble
uētur. Unde greg. vniuersis militibus
neapolitanis scribent sūma inquit mili
tie laus inter alia bota. merita hec est
obediātiā reipu. vtilitatibus exhibere
Ceterū isidorus etimo.li.ix. iustū iquit
bellū est quod ex dicto geritur de reb⁹
repetēdis aut propulsādorū hominuȝ
causa vnde aug.li.lxxxiij. q̄stionū domi
n⁹ inq̄t deus noster nō ad hierusalē va
ne iubet: vt constituat sibi retrorsū insi
dias, scilicet insidientes bellatores ad
insidiādū hostibus: Et ibidē iusta inq̄t
bella gerebantur a filijs: israel contra
amorreos a quibus amorreris trāsit⁹
negabatur qui iure equissimo humane
societatis parere debebāt Aduertebāt
aūt bellatores vt nō preliarent iniuriā
inferēdo sed ab iniuria se defendendo.
Unde ambro.li.i. de officijs nō inferen
da⁹ sed repellēda iniuria lex virtutis est
Et anastasius papa q̄ inq̄t potest obuia
re ⁊ perturbare peruersos ⁊ non facit
nichil aliud est q̄ fauere impietati eoꝝ
nec caret scrupula societatis eoꝝ occul
te q̄ manifesto facinori desinit obuiare
Eandē sētentiā tangit ambro.li. de of
fi. ⁊ hiero. sup sophoniā. Rursus elimā
dus vbi supra dicit principē sic debere
viuere vt a subditus diligatnr. Nā co
drus atheniēsuȝ rex pro victoria popu
li sui seipsum morti tradidit. Nam mu
tato habitu regio sarmenta colligens
castraq₃ hostiū ingressus a milite quē
falce in iurgio percusserat infertus est
Rex igitur aut priceps sic suos diligat
vt etiā pro ipsis mori non timeat. Un=
de iuli⁹ cesar dicere solit⁹ erat dux qui
nō laborat vt militibus karus sit mili=
tem necit amare. Unde seneca. Si vis
amari ama. Nā iulius pistorē vincula
eo ꝙ sibi meliorē panēq̄ ceteris militi
bus attulerat. Alexāder quoq₃ videns
militem suū macedonē pre nimia senec
tute frigore obstupefactū de sede sub=
limi descendit: ⁊ suis manibus dictum
militem in sedem posuit. Nā princeps
quia a suis militibus nō diligitur tāq̄
tyrannus dominatur nec securitate vbi
est fruitur. Unde cū dyonisius tyram=
nus iuberet suū corpus a multis militi
bus custodiri pilato ei dixit Quid inq̄t
malum fecisti: vt a tot militib⁹ custodi
ri habeas vnde Claudianus non sic ex
cubite non circunstantia celaq₃ tutatur
amor quasi diceret ꝙ qui amatur non
eget studiosa.

¶ Capitulum. xv. de legibus diuinis et humanis.

DE inuectoribus
legum dictũ ſuperi=
us capitu.xij. Nunc
igitur ſuper ſedendũ
de eo. Sed aduertẽ
dum ꝙ leges diuine
preferende ſunt hu=
manis. Vñ gratian⁹ cõſtitutiones inq̃t
principiũ eccleſiaſticis non preeminent
ſed eccleſiaſticis legibus poſtponende
ſunt Unde helinẽdus in chronicis li.ij.
Humane leges catonus valẽt q̃tenus
a diuinis nõ diſcrepãt. Alioquin falſũ
eſt quod in lege ſcriptũ eſt quod prin=
cipi placet. ſcilicet deo legis habet vi=
gorẽ Ceterũ ſciendũ ꝙ ſicut lex eſt cõ=
mune preceptũ ſic ex communi cõſenſu
cõfici debet vt trahitur ex ſũma azanis
Unde papinianus libro.x.diffinitionũ.
Lex inquit eſt preceptum cõmune viro
rum prudentium que lex fieri nõ debet
propter aliquẽ caſum particularẽ: ſed
pro cohertione malorũ que vt cõmuni=
ter cõtingere poſſunt reipublice. vt po
nit iulius celſus: libro.v. Unde legi ef=
fectus eſt imperare vetate punire inq̃t
modeſtius libro.i.regularũ. Priceps
igitur non ſolũ armis. ſed etiã legibus
rempublicã debet defẽſare vt tãgit iu=
ſtian⁹ libro inſtitutionũ Rurſus aduer
tendum ꝙ ius canonicum et ciuile quo
dam modo ſunt ꝑtes politice Itaqꝫ po
litica ſcientia eſt communis ad omnia
iura. Unde ius nomẽ generale eſt. lex
autem ſpecies eius. Unde ius dicitur
quia iuſtum eſt ſeu dicitur a iuſticia: vt
ponit vlpianus libro primo inſtitutio=
num. Lex autem dicitur a ligando quia
ligat: aut ab eligẽdo quia eligitur Sũt
autem multe ſpecies iuris. Quoddam
enim dicitur ius publicũ quod pertinet
ſacerdotibus ⁊ magiſtratibus. Aliud
primatũ qđ ad vniuſcuiuſqꝫ vlilitatem
pertinet. Quoddam etiam eſt ius
qđ vocatur gentium quod concernit id
quod debetur deo ⁊ parentibus. vt po
nit pompeius. Aliud eſt ius pretorium
quod pretores introduxerunt pro ſalu
te reipublice quod commemorat papi
anus libro primo diffinitionum. Quod
dam eſt ius humanũ quod dicitur poſi=
tiuum. quod poſitum eſt ab homine.
Aliud eſt ciuile quod pertinet et ad po
puluz vel ciuitatem diuina: humanaqꝫ
cauſa inſtitutum Aliud eſt ius quirituz
id eſt romanũ quia quirites et romani
ipſum inuenerunt. Ius autem canoni=
cum dicitur eccleſiaſtica inſtitutio: cui⁹
plurimi fuerunt ſcriptores. primus fu
it iſidorus qui primus ſcripſit: librum
apoſtolicum decretorum. deinde yuo
epiſcopus carnotenſis regulas cano=
num per capitula ordinauit ⁊ ad nume
rum decem librorum redegit: multeqꝫ
abreuiatores poſt modũ facte ſunt ac=
tores non occurrunt. Uerumqꝫ gratia
nus decretum ſcripſit. Ceterum aduer
tendum ꝙ ius ciuile a duabus ciuitati=
bus emanauit ſcilicet ab atheniset lace
demone. Unde regnante ioas in iuda
ligurgus lacedemonijs iura compoſu
it qui ligurgus quecunqꝫ precepit pri=
us obſeruauit. vt tangit iuſtinus libro
tertio. Primo enim ſtatuit: vt auri et
argenti vſus non haberetur: terraſqꝫ
et patrimonia per equalia diuiſit. Et
conuiuari omnes publice iuſſit. Iuue=
neſqꝫ voluit vna ſola veſte pro anno vti.
virgines etiam abſqꝫ dote deſponſari
multaqꝫ alia decreuit narratione lõga
Rurſus apud romanos poſtmodũ cre
uit Unde pompeius libro. ſingulari eu
chericli tradit romulum diuiſiſſe roma
ni tres partes quas curias appellauit
quia ibi cauſe agebantur. Leges quo
qꝫ fiebant in predictis curijs que om=
nes cõſcripte fuerũt tp̃e ſixi pauperij. q̃
fuit tp̃e tarquini ſuperbi. Liber autem
illarum legum vocatus eſt liber uaupi
riamus. non quia papiriuseas feciſſe
ſed quia ordinare ſcripſit. Poſtmodũ
autẽ romani decem viros conſtituerũt
qui leges a ciuitatibus grecorum col=
legerunt quas ſuſceperunt. ſcriptas

in decem tabulis eburneis.datumq; fu
it illis poſſe vt illas leges corrigerent
⁊ ideo duas tabulas predictis tabulis
adiunxerunt. Unde leges duodeciꝫ ta
bularuꝫ ab omnibus vocabantur.quia
duodecim tabule in omnibus erant.
¶Post hoc apius claudius leges redu=
xit ad librum vnum.⁊ flauius ſcriba li=
bertinus populo tradidit vnde ſenator
fieri meruit Deinde cornucanus primꝰ
ſcientiam iuris ciuilis publice profeſſꝰ
ē Uerū paupiriꝰ publiꝰ leges regias ꝑ
us in vnum volumen contulerat.Et ap
pius claudius duodecim tabulas ex le
gibus ſcripſit ¶Publius vero decem li
bros reliquit iuris. Maculius totideꝫ
brutus.vij.⁊ mitius publij. filius iuris
ciuilis ſcientiam ad libros xvij . rede=
git qui digeſti ſunt ab auſidio. Multi=
q; alij ſcripſerunt quoꝝ fama vetuſtiſſi
ma eſt.de nouellis autem memoria pu
blica eſt.

¶Capitulum.xvii.de regimi ne domꝰ vxorisílioꝝ ſeruoꝝ et generaliter de economia.

Economia eſt ars vł ſci
entia in qua domeſticarum re
rum ſapienter ordo diſponit:
vt inquit iſidorus li.ethi. Ri=
chardus autem libro deſcriptionuꝫ di=
cit ꝙ economia eſt ſcientia que familia
ris officij curam mediocri diſpoſitione
componens diſtribuit Hac igitur ſcien
tia indiget quicunq; pater familias vt
ſuam domum ſapiēter regat et dirigat
q: dñs ex domo honeſtatur . vt tangit
tul.li.i.de.offi. Nam decoruꝫ eſt valde
pacem domus illuſtrium viroruꝫ habe
re:vt tangit idem li.ij.de.offi. Unde ip
ſe tulius contra ſaluſtium reprobrādo
ipſum dicebat. Nec quicquid turpius
domi tue q̄ tu.Et valerius li.ij. Quid
prodeſt foris eſſe ſtrēnuum ſi domi ma
le viuitur.Et ibidē quoꝝ opa ſplendo=
rē ſuū ꝓcul obtinuiſſe vidētur eoꝝ di=
gnitatē idignū eſt de forme domi colla
bi.Unde tibullus quid prodeſſe poteſt
graue pondus diuitis auri auraq; pin=
guia. quid ſi fur..ant mūera boues qd
ve domꝰ ꝓdeſt firmis inixa columnis.
aureateq; trabes marmoreūq; ſolū q̄ſi
diceret iſta nichil ꝓdeſſe niſi domꝰ re=
cte gubernetur ideo ſeneca de quattu=
or virtutibus dicit ꝙ ſapiens non de=
bet velle vocari dñs a domo: q: domꝰ
a dño debet nūcupari. Circa igitur re=
gimē domꝰ maxime attēdēdū eſt ad re
gimē exoris: q: nichil eſt crudeliꝰ infe
ſta muliere.vt ponit fulgētius libro ſu
arū mitologiarū. Si tamen mulier bo
na fuerit domū optime diſponit:vt au=
tē bona ſit maximuꝫ remediū eſt. ſi vir
bonus ipſe fuerit vnde narrat. Hiero.
cōtra iouinianū li.i.de quodaꝫ qui cum
exore pudiciſſime vixit.vnde cū os ſibi
feteret ipſo tamē ignorāte quidā ei i=
properauit ⁊ tunc vxori ſue. dixit Cur
ei non intimauerat que reſpōdit.puta=
bam inquit omnibus viris ſic os olere
Itaq; ſumma caſtitas inambobus fuit
vnde tibulls li.i. Caſta precor coniunx
maneas ſanctiq; pudoris. Aſſideat cu=
ſtos ſedula ſemper anus . Qui verſus
pretendunt vt fidelis cuſtodia aſſit mu
lieri.q: mulier de ſe fragillis eſt facili=
terq; decipitur. Unde narrāte valerio
maximo.Socrates cuidam querēti.an
ſibi expediret nubere vel non.reſpōdit
penitētiā ſe facturū quodcūq; feciſſet.
Si inquit nō nupſeris ſollicitudo te af
fliget ⁊ ſi vxorē dixeris ſollicitudo te
cōcitabit. Fortaſſis aūt ideo coniugia
ſunt oneroſa.q: decēti nō cōtrahuntur
amore ſed cupiditate iteruenięte fiunt.
vnde narrat valerius li.vij. de quodaꝫ
qui habens vnicā filiā cōſuluit themi=
ſtoclē vtrū bono viro pauperi aut mi=
nus ꝓbato diuiti filiaꝫ collocaret Ego
vero inquit malo virū qui pecunia ege
at q̄ pecuniā que viro. Narrat etiā de
martia filia cathonis minoris ꝙ cū pe=
teretur ab ea cur perdito viro denuo
non nuberet. reſpondit non ſe inuenire
virum qui ſe vellet magis q̄ ſua. Non

sunt igitur mulieres propter pecuniaȝ
assumende. alis enim coniugia male fi=
unt. Nam et philosophi plures timen
tes in coniugio fraudari nubere distu=
lerunt. Nam cicero rogatus ab hircio
vt post repudium terentie sororeȝ eius
duceret omino facere supersedit dicēs
non posse se vxori et philosophie pari=
ter operam dare. Nam si pulchra erit
difficile est custodire qđ plures amant
si autem turpis molestum est posside=
re quod nemo habere dignetur. plures
ergo nubere contempserunt Coniugia
tamen licita sunt dummodo licite con=
trahantur. quia teste ouidio in libro de
remedijs. Turpe vir et mulier iuncti
modo protinus hostes: quia scilicet qđ
malo titulo iunctum est malo termina=
tur fine plurimaqꝫ contingunt incom=
moda. Unde terentius vnoquoqꝫ ani=
mo omnes sacrus oderunt muros ec=
ce odium. Et ouidius li. primo metha=
morphoseos. Imminet exito vir con=
iugis illa marito. filius ante diem pa=
trios inquirit in amos. ecce labores.
Sed etiam plurima resurgunt commo
da vt puta educatio filiorum corporis=
qꝫ proprij custodia. Rursus aduerten
dum ꝙ economia exigit filios debite
nutriri. vn̄. Quintilianus li. i. vtinam
inquit liberorum nostroruȝ mores nos
ipsi non perderemus. Nam molis edu
catio quam indulgentiā vocamus ner=
uos omnes mentis ⁊ corporis frangit
Itaqꝫ pueri sunt corrigendi non tamē
nimis aspere q² teste quintil. li. ij. In=
genia puerorū nimia emendationis se=
ueritate deficiunt. nam et desperant et
dolent et nouissime odiunt ⁊ quod ma=
xime nocet est q² duȝ oia timent nichil
conantur. Moderate igitur sunt corri=
gēdi sed multi non attendunt. q² tanꝙ
viros puerulos concutiūt. vt ponit. va
lerius li. ij. alij vero libros suos non in
struunt cuius oppositum augustus ce=
sar fecisse legitur. Nam filiā suaȝ ⁊ ne=
potes suos iussit lanificio isistere vt po
nit suetonius li. ij. de. xij. cesaribꝰ. Rur=
sus paterfamilias suos debet discrete
regere seruos. non spernendo sed ami=
cabiliter alloquendo. vnde seneca ad
lucillum epistola. xlvij. Illos inquit ri=
deo qui turpe estimant cuȝ seruis suis
cenare. hoc enim superbia facit vt cenā
te dn̄o stantium seruorum turba circū=
stet. Unde didimus rex bragmanoruȝ
ad alexandrum magnum in homines
nostri similes seruitutem nō ponimus.
Alioquin senicia est in obsequiuȝ coge
re eos quos nobis fratres eadeȝ natu=
ra progenuit. ⁊ quibus a deo patre cō=
munium bonorum spondetur heredi=
tas. Seruis ergo non sunt imponenda
grauia honera. vnde narrat valerius.
li. iiij. ꝙ cū plato aduersus seruū suum
ꝓpter delictū vehemēter exarsisset ne
vindicte modū haberet. castigationem
sui serui seusippo amico suo. cōmisit vn
de plautus. ve autē apud quos domini
vigiliam multā in noctem protrahunt.
tantum eniȝ seruis de vita ꝗtum de no
cte auferunt.

Ca. xvii quō paterfamilias debet sibi acquirere amicos.

Aterfamilias ami=
cos sibi vendicare debet.
Nam teste sene. lib. iij. de
benefi. neminem tam alte
secula posuerunt: vt nō il=
li amicus romagis desit
quo nichil absit seu abest. Et ideȝ sene.
li. de remedijs fortuitorū. Quere inqt
amicos inter honesta officia: quere i la
boribus. Ad mensam res ista nō queri
tur. nā modicꝰ amicus est qui dūtaxat
est amicus mense. De tali amico dixit
sapiēs. vinū nouū amicꝰ nouꝰ Expedit
ergo sapiēti iconomico amicū vel ami=
cos bonos cōquestare nec de facili pre
termittēda est incepta amicia. q² teste
tulli. li. de amicitia. Ueterrima amici=
tia sicut vnuȝ vetus dicitur esse suauis
sima. Maxima enim est vis vetustatis
et consuetudinis. Eligat ergo sapiens
amicum quem semper custodiat. et cui

ſicut ſibiipſi credas al's eni nõ eſt ami=
cus vt inquit ſeneca ep'la.iiij. ad lucillũ
Sed talẽ amicũ difficille eſt poſſidere
niſi bonus ſit qui amat ⁊ qui amatur.
Quãobrẽ amicitia de liberate contra
henda eſt.ſed contracta cum fuerit ma
nu teneri debet.vnde ſuetonius li.ij.de
xij. ceſaribus narrat ꝙ auguſtus ceſar
amicitias non facile admiſit ſed conſtã
tiſſime retinuit. ideo plautus in aulula
ria in amicitiam inquit ⁊ fidẽ ſtultũ ne
receperis. Nã inſipiẽtiũ atqꝫ improbo
rũ facilius odiũ ꝙ collegiũ. Qui ergo
ſapiens eſt bonus inſequitur ⁊ amicum
eligit prudẽtẽ quẽ multi nõ reperiunt
qꝛ multos amicos habere volũt ⁊ igno
tos notis preferunt . quibus contradi=
cit theofraſtus expedit inquit amicos
iam probatos amare: non amatos pro
bare.vnde catho. Ignotuꝫ tu tibi noli
preponere notis. Et ſequitur. Cuꝫ tibi
vel ſocium vel fidum queris amicum.
Non tibi fortuna hominis ſed vita pe=
tenda eſt. Et cum amicum etiam bonũ
ſapiens inuenerit commode diligat.vn
de catho. Dilige ſic alios vt ſis tibi ca
rus amicus Sic bonus eſto bonis ne te
mala damna ſequantur. Ceterum ami=
co nonſit onera imponenda in congrua
ne forſan perdatur vnde macro.in li.ſa
turnalium.ita amicuꝫ habeas:vt inimi
cum poſſe fieri putes. Et ſalu. Veros i
quit amicos neqꝫ armis cogere neqꝫ au
ro parare queas:ſed officio ⁊ fide parã
tur. cũ quibus amicis breues rationes
⁊ longas amicitias habere oportet.
Exordium autem amicitie eſt bene lo=
qui ⁊ pricipiũ inimicitie maledictio eſt
Amicus enim cito amittitur ⁊ raro ac=
quiritur.hec ſocrates Ceterũ economi
cus bona que poſſidet prudenter diſtri
buere debet. Unde maior eſt in conſer
uandis rebus ꝙ in reperiendis adhibẽ
da cautela: vt ponit caſſiodorus epiſto
la.xxxiij.vnde claudia. In maiori volu
mine plus eſt inquit ſeruaſſe repertum
ꝙ queſiſſe nouum vnde philoſoph⁹ qui
daꝫ dictus domas. amico inquit me ro
ganti ſi dedero pecuniam mutuo. et ip
ſum et pecuniam perdo quod intelligẽ
dũ eſt apud auaros itaqꝫ bona diſcere
ſunt diſtribuenda. Ueruntamẽ qui mu
tuo capit gratis reddere debet. Unde
ex ꝓuer.ſap.colligitur.ꝙ fraus eſt ac=
cipere quod non poſſis reddere. Et am
broſi.in li.de thobia Paupertas iquit
non habet crimen ſed debere verecun=
dum eſt ⁊ non reddere verecundius.et
ſubdit Si diues es nullam patiaris pe
tendi neceſſitatem. ſi pauper es ſoluen
di conſidera difficultatem vnde ſeneca
li.de benefi . primo docendi ſunt qui li=
benter accipiunt libenter reddere quia
ſi beneficia gratis collata reddẽda ſũt
multo fortius mutua His auteꝫ ſermo
nibus mutuare nõ diſſuadetur niſi non
amicis aut his qui reddere nolũt. Uñ
auguſti.li.de doctrina chriſtiana docet
amicis ſuccurrendũ eſſe.cũ iquit oĩbus
ꝓdeſſe nõ poſſis. hijs potiſſime ſuccur
ras qui tibi tẽpore ſue oportũitatis cõ
mune quadã ſorte iũgũtur. qꝛ ſcilꝫ ami
cis bona propria mutuo vel dono ſunt
diſtribuenda.

¶Sophologij liber ſecundus finit.

¶ Liber tertius qui eſt de amore vir=
tutum feliciter incipit. cuius ſunt trede
cim capitula.

¶Capitu.i. quomodo virtu= tes ſũt naturaliter appetẽde.

VIrtus medicina
eſt corporis pariter ⁊
aĩe virtuteſqꝫ appete
re. vnicuiqꝫ naturale
eſt. Cuiuſlibet igitur
ſtudiũ ꝓ adipiſcẽdis
virtutib⁹ debet appli
cari. Uñ boeti⁹ li.de conſo. Ois inquit
mortaliũ cura ꝙ multipliciũ ſtudiorꝫ la
bor exercet diuerſo quidẽ calle ꝓcedit
ſed ad vnũ beatiudinis finẽ nititur que

nire. quo'quis adepto nichil vltra desi
derari queāt. est eni cūcta intra se bona
cōtinēs. Hoc eniꝫ bonū medio virtutis
adipisci potest quod multi credētes ob
tinere itinera minꝰ virtuosa sectati sūt
vnde augu. xviij. de ciui. dei narrat qua
liter philosophi quidā suū finē in volu
ptateꝫ cōstituerūt. vt arristippus. Alij
in virtute vt antistenes. Alij in sensibꝰ
corporis Oēs tamē aut a sensu natura
li defecerunt aut bonū ⁊ virtutē appe=
tierūt. Nā virtus sua dignitate animū
trahit: sicut arbor diligitur ꝓpter fru=
ctū vt ponit tul. in rethorica prima Nā
oīa honesta cōcordāt rationi inquit ari
sto. in ethica noua. ⁊ quītil. de oratoria
institutione. li. i. nichil inquit potest pla
cere quod nō decet. scilicꝫ voluptati nō
corrupte. Bonū eni appetere naturale
est: vnde sene. ad lucilluꝫ epistola. xlvij
Omne inquit honestū volūtarium est.
Nō eni potest honestū esse quod nō est
liberū. ⁊ libro de benefi. iij. Rerū hone
starū preciū in ipsis est. Et in suo edip=
po vbi iuquit turpis est medicina que
sanari piget. ex quibus aperte cōcludi
tur ꝙ voluntas seu libertas humana
virtutes ⁊ honesta petit naturaliter.
vnde tullius. ij. de officijs. Idipsuꝫ qđ
honestuꝫ decorumqꝫ dicimus per se no
bis placet: animosqꝫ omnium sua na=
tura commouet. Idem ponit libro. iij.
qꝛ scilicꝫ natura id petit quod honestū
est aut saltem videtur appetere. si autē
iudicium fallit peccatū hoc agit. vñ tul
lius li. de parado. quod inquit honestū
est: id solum esse bonum stoici testātur.
Vnde hecaton stoicus omne iuquit ho
nestū in arduo est: qꝛ sclꝫ mēs ardescit
vt quod honestū est habeat cuiusmodi
est virtus: qꝛ teste tul. in li. de amicitia
nichil est virtute amabiliꝰ nichil quod
magis alliceat ad diligēdū. Nā ꝓpter
virtutem ꝛ ꝓbitatem ⁊ eos quos nun=
ꝙ vidimus: diligimus. virtus igitur oi
no amabilis est. Nempe ipse tullius in
rethorica prima. Virtus inquit est ha=
bitus anime iudicio rationis consenta=
neus et ibidem. Virtus est habitus a
quo quis bonus existit: et opus suuꝫ bo
num reddit. Et tullius lib. de legibus
virtus est recta ratio. Vnde aristo. ij.
ethi. virtus est que habentem perficit
et opus suum bonum reddit. et li. de fi=
ne boni et mali. tullius inquit. Virtus
est habitus conformis iudicio rationis
Libro quoqꝫ de offi. primo. Virtus est
per quam laus in actione consistit. Ip=
sius tamen virtutis comes est inuidia:
quia scilicet virtuosis multi inuident.
vnde africano virtus emulos compa=
rauit: vt inquit tullius in retho. ij. Ni=
chilominus virtus omnia vincit quoni
am virtuti omnia parent vt ponit salu=
stius in catilinario et per virtutem opꝰ
redditur facile: resqꝫ prius apparens
impossibilis redditur possibilis: vt fer
tur dixisse isocrates in suis exhortatio
nibus narrante calcidio in prohemio
super thimeum platonis. Sapiens igi=
tur virtutes querat per quas obliuisci
poterit damnorum que gessit. vnde se=
neca ad lucillum. epistola. xiiij. Quan=
diu inquit virtus salua fuerit non senti
es quod absesserit. Nā ira: cupiditas:
pericula: ꝑ virtutē ꝑtereūt. Et idē sene
ca. Nulla inqt virtꝰ latet: ⁊ si lateat nō
est ipsiꝰ dānū. venit eni dies q̄ publica=
bitur. vnde idē sene. li. de matura mor=
te. vna inquit res est virtus que nos im
mortalitati donare potest: ⁊ pares fa=
cere dijs. ꝑ virtutē eni homo sapiēs fie
ri potest. vnde lactā. li. de falsa sapien=
tia. Virtus inqt cūsciētia cōiūta sapiē=
tia est Nimirū ergo si virtus iuxta pro
bleumata apetenda est.

¶ Capitulū secundum quali- ter natura incipit virtutes.

Irtutes tāquaꝫ
ꝑfectissimas ⁊ cōue=
niētissimas ꝑfectōes
natura innata est su=
scipere. vñ aristo. li.
ij. ethi. Neqꝫ iqt a na
tura neqꝫ ꝑt naturaꝫ

fiunt virtutes: ſed innatum eſt nobis ꝑ
aſſuefactionē recipere ipſas ex ſimilib⁹
enim actibus fiunt ſimiles habitus. vñ
proſper in.li.epigram.nobis hortatur
dicens. Ad patriam vite de noctis vel
le vocati virtutum gradibus ſcandite
lucis iter. Omnis virtutuꝫ ſemper ſub
ſtantia ſalua eſt. Intuitus xp̄i munera
nemo rapit. Rurſus gaufredus in ſua
poetria noua: fectemur inquit honeſta
⁊ mala vitemus: quia virtus optima re
rum peſſima res vitiū nichil eque ꝑnici
oſum. Et iuuena.li.iiij.ſatyra prima.
Nobilitas ſola eſt atqꝫ vnica virtus.
Quis ergo virtuoſus fieri nō deſide=
rabit. Nam teſte maximiano fuluo: vir
t⁹ precioſior eſt auro: nec putreſcit ſed
in aduerſis creſcit vt inquit lactan lib.
iij. Si ergo virtutis amator eſſe cupis
attende quoniā virtus nichil aliud eſt
niſi exemplar honeſti vt inquit lactan.
li.ix. Nempe virtus ridet in aduerſis.
Studeat ergo vnuſquiſqꝫ in virtutib⁹
abundare: vt in ſe habeat quod in alijs
amat prout ex puerbijs ſapientū edoce
tur virtus eni ad beatā vitam perducit
vnde tul.li.i.de legibus. virtus inquit
eſt perfecta ratio q̄ certe in natura eſt
itaqꝫ nichil ꝑ̄ſtabilius hac natura petit
q̄ conſtat nos iuſticiā eſſe natos. virt⁹
enim omniū animos natura ſui cōmo=
uet inquit tuli.ij.de offi. Reuera multo
magis ⁊ ſm naturā cōmunitas iuſticia
et libertas q̄ cupiditas aut voluptas.
nichil enim tā ſecundum naturam eſt q̄
humanitas. Hec tulli.li.iiij. de officiis.
Si ergo laudabile eſt naturā imitari:
inquid virtutes habere deſiderandum
eſt. Idē tul.li.de ami. Illos viros bo=
nos appellandū putem⁹ qui aſſequun=
tur q̄tū homines poſſūt naturam opti
mā bene viuēdi ducē. quītil.li.i.de ora
toria inſtitutione. Omnia q̄ ars cōſum
mauerit certū eſt a natura initia duxiſ=
ſe. Nobis igitur ad virtutes ſunt que=
dā ſemina nature conceſſa etiā. anteq̄
doceamur. Si enī in virtutib⁹ foret an
xietas: et criminibus ſolum inſiſtere de

lectabile eſſet: fortaſſis virtuoſe viuere
penoſum fieret: et bene agendi excuſa=
tio preberetur ſed in virtutibus gaudi
um perfectum habetur et homo ex con
ditione ſue nature ad honeſta ducitur:
nullatenus ergo excuſatur. ſene.ad lu
ci. habet hoc optimuꝫ in ſe geroſus ani
mus ꝙ concitatur ad honeſta magna=
rum rerum ſpes ad ſe vocat et attolit
docileſqꝫ natura non edidit ⁊ rationem
dedit imperfectam: que tñ virtutibus
perfici poſſet: hec ſene.ep̄la. lxxviij.
Rurſus enim ſi virtuoſum fieri coactio
nis opus eſſet: laudabile bonum fortaſ
ſis non videretur. Nullius enim lau=
dabilis eſt in eo quod vitare nequit cuꝫ
vellet. Sed proculdubio opera virtutū
libere fiunt nutuqꝫ ſpōtaneo coa ſſumū
tur vt ponit didimus in epiſtola ad ale
xandrū. Nullum inquit virtutis iudici
um eſt quod vitari non poſſit nā ad be=
ne viuenduꝫ libero incitamur arbitrio
ſed plurimi virtutes opinant̄ graues:
q̄ bene viuere nolūt ſed queſo vt hi ſal
tem doleant eo ꝙ bona volūtate carēt
Si enī boni fieri cuperēt: virtutib⁹ faci
liter niſi ſterent. nula enī tā facilis res
quin difficilis ſit quam inuitus facias:
inquit terētius. Utinā igitur huiuſmo
di libenti animo bona deſiderant. Uti=
nam ſaltem mala que facere nequeunt
non appeterent iuxta illud teren. poe=
te. Quandoquidem id non potes face=
rere quod vis id velis quod poſſis. ita
qꝫ mala que cupia explere ſi nō vales
bona tunc facias que peragere potes.
Sed aliqui dicunt ad plurima opera vi
tiorum ſe cogi. qui ſi verum dicant ſtul
ti reputandi ſunt: q̄ teſte tulli. depara
do. Soli ſapienti conuenit vt nichil fa=
ciat inuitus nichil dolens nichil coact⁹
Unde ſtoici dixerunt ea ſola volunta=
tem deſiderare que rationabilia ſūt vn
de ⁊ in ſolo ſapiente voluntatem eſſe di
xerūt: vt refert tul. in tuſcula. queſtionū
libro. iiij Si ergo eſt i ſtultis libido ini
tiata aut cupiditas effrenata non volū
tas. eſt rationalis ſed appetit⁹ eſt bru=

ralis. qr voluntas ratione dirigeretur et appetitus ſenſualitate decipitur. O vtinam qui mali ſunt: ſaltem boni fieri cupiant. nam magna pars bonitatis eſt velle fieri bonum vt inquit ſeneca ad lucil. epiſtola. xxxiiij. Si autē dicas hoc velle non poſſe: audi tul. li. de fato. motus inquit. Voluntarius eam naturam continet in ſe vt ſit in noſtra ꝑtāte nobiſq̄ȝ pareat. nam oē honeſtum voluntarium eſt. non enī honeſtū eſſe poteſt qđ eſt liberuȝ: vt inquit ſene. ad lucil. epl'a lx. vi. Sed prohdolor plures nec bene agunt: nec quod magis dolendum eſt emendari volunt. Veruntamē magna pars profectus eſt velle proficere inq̄t ſeneca epiſtola. ij. Nunquid ergo laudabile foret ſi que deo placēt homo ſolo velit vnde ſeneca ad lucil epiſtola. lxxiiij. placeat hoī q̄cq̄d deo pla. ſed multis hoc graueē nec de facili poſſet eorꝫ īpictas reuocari qr teſte quiti. li. iiij. de oratoria inſtitutiones nichil facile perſuadetur inuitis Si quis etiam aliquid inuitus agat. laudem non promeretur vnde narrante valerio libro ſecundo. Si quis olim bona inuitus fūdebat pro republica. maior laus dabatur exigēti ꝙ preſtanti Ex inuito enim opere laudem nullus reportat. nec tamē hic laude priuantur qui bonum quod cupiunt facere nequeunt: Unde ouidius de pōto. Sponte ſua ꝓbitos officiūq̄ȝ iuuat ſi deſinit. vires. tamen eſt laudanda volūtas. Rurſus et inter eos qui bene agūt hi laudabiliores qui bona faciunt amore ꝙ timore. Qui etiā mala pretermittūt charitate pluſꝙ qui formidine Singulis tamē licet nō equalis laus datur De quibus oratius in epiſtolis. Oderunt peccare mali formidine pene q̄ mali' etiā quandoq̄ȝ mala dimittūt eo ꝙ ipſa facere nō poſſunt: Unde maximian⁹ Amplecti mundum quorumdam vota laborant: ſed votis obſtat verbere trita caro. Nam nos a vitijs mundanis ſepe retardata. Corporis anxietas dana flagella fames. De talibus enim fatendum apparet ꝙ peccata non deſerunt: ſed potius. a peccatis deſeruntur quia ſi ſponte deſererēt nulla mutatione facta ꝙtum ad labores ipſorum eo pacto demerentur. Diſcat ergo ſapiens virtutes acquirere quas natura petit: quibus etiā totus perficitur homo.

Capitulum. iii. quomodo virtutes non querunt mercedem temporalem.

Virtus nō ita perficeret ſi ex ſua conditione ſeruileȝ hominē redderet: aut ſi temporalis fructus mercedem duntaxat conqueſtaret. Sunt igitur virtutes ꝓpter aliud creatum nō querantur: ſed increato bono ſoli referentur vnde ſene. li. i. clementia Ratione factorum id eſt operum virtuoſorum verus fructus ipſis eſt: nec vllum precium virtutū dignuȝ illis extra ipſas eſt quod de precio creato accipiēdum eſt. Idem ſene. iiij. de bene. rerum honeſtarum preciū in ipſis eſt vñ plinius in epiſtola ad cautulium. Magnitudo animi nichil ad oſtentationē ſed oīa ad cōſcientia refert recteq̄ȝ facti nō ex populi ſermone mercedē ſed ex facto petit. Illi igitur virtutes fortaſſis non habēt qui ex operibus mercedē tpaleȝ expectāt. vñ. tul. in dialogo ad hortenſiū. Nulla quidem virtus eſſe pōt niſi gratuita ſit Nam ſi mercede aliqua ad officiuȝ impellitur nō eſt virtus ſed fallax quedam imitatio ac ſi multatio virtutis. Tul. idem li. i. de legibus. Idipȝ quoq̄ȝ iuſtiſſimum eſt iuſticie mercedeȝ non querere. Et claudianus in maiori. Perdurat non empta fides nec pectora merces alligat ipſa: quidem virtus precium ſibi ſolaq̄ȝ late fortune ſecura nitet: nec faſtibus vllis erigitur plauſu nec vult clareſcere vulgi nō querit precium vitā qui debet amori gaudia premiſſi cumulant in opinia dolores. Pro

chdolor igitur multorum opera suspi=
tione non carent qui bene agere secre=
to non curant: sed palam ideo bonum
faciunt vt laude fruantur publica. for=
tunaqꝫ mundi preferunt virtuti. Unde
ouidius de ponto. Et cū fortuna statqꝫ
caditqꝫ fides. Nec facile inuenies mul
tis in milibus vnum. Uirtutem preciū
qui putet esse sui Ipse decor recti facti
si premia desint. Non mouet et gra=
tis penitet esse probum. Nil nisi quod
prodest carum est. en detrahe menti.
Spem fructus auide: nemo petendus
erit. ⁊ subdit. Sponte sua probitas of=
ficiumqꝫ iuuat. Judice te mercede ca=
ret perseqꝫ petenda est. Exterius virtꝰ
incomitata bonis. Nunquid ergo dete
stabile est si quis ea faciat que virtuo=
sa viderentur: et ex desiderio premij tē
poralis operum suorum fructum per=
dit. Dolendum est enim: qꝛ nullus vir
tutem complectitur premia si tollas vt
inquit iuuenalis. li. iiij. Nichilominus
tamē virtus debet fortune preesse: nec
est appetenda virtus: vt fortune mune
ra succedant Tullius in rheto. ij. sola.
inquit virtus in sua ptāte est: omniaqꝫ
preter eam sub fortune subiecta sūt do
minatione. Nam virtutis diuitie pedis
seqꝫ sunt. illeqꝫ liber estimandus est qui
nulli turpitudini seruit Si ergo omnes
cupiunt homines liberi fore: cur virtu=
tibus abiectis diuitias seruiles prefe=
runt. Sic enim agere maxima insipien
tia est qꝛ teste tulli. de paradox. Ois sa
piēs liber ois stultꝰ seruꝰ. Quid est eni
libertas nisi ptās viuendi vt velis.
Quis igitur viuit vt vult nisi qui recta
sequitur qui gaudet officio cui viuendi
via considerata atqꝫ prouisa est qui le=
gibus quidem non propter metum pa
ret sed spōte eas sequitur atqꝫ colit qꝺ
salutare maxima esse iudicat qui nichil
dicit nichil facit nichil deniqꝫ: cogitat
nisi libenter ac libere. Cuius omnia cō
silia resqꝫ omnes quas gerit ab ipso ꝓ
ficiscūtur eodemqꝫ referuntur. Soli
igitur hoc contigit sapienti vt nichil fa
ciat inuitus nichil dolens nichil coactꝰ
Si enim seruitus sit sicut est obediētia
fracti animi atqꝫ abiecti et carētis. suo
arbritrio. quis neget omnes leues ho=
mines omnes cupidos omnes deniqꝫ i=
probos seruos esse. An nichil ille liber
videtur. cui mulier imperat. cui leges
imponit cui prescribit iubet et vetat qꝺ
ei videtur nec ille imperanti aliquid ne
gare potest nichil audet recusare.
Ego vero īquit tulli. istū non modo ser
uum sed nequissimum seruum appelan
dum puto etiam si in amplissima fami=
lia natus sit. Omnis enim animi debili
tas et humilis ⁊ fracta timiditas ser=
uitus est hec ille. Que igiꝰ restat glo
ria amasijs veneris ꝗ tunc maxime fa=
mulantur etiam fedissime turpitudini
qñ eorum iudicio maxime gloriantur.
itaqꝫ sensus eorū ita habeatur vt igno
miniā glām credant ⁊ seruitutem pri
cipatum. hij etenim suometvitio miseri
fiūt. qꝛ teste sene. epistola lxxx. viij. Ne
mo nisi suo vitio miser est. Si igitur cu
pis liber fieri vitia euita. Nam liber ⁊
gulosus esse non potest inquit marcia=
lis cocus. Et subdit contentusqꝫ tua si
potes esse toga. liberius vtiqꝫ regere
viuere potest. Uereantur ergo diuites
seculi huius qui se putāt liberos. ⁊ ma
xime subseruiūt non quidē deo nec ho
minibus: sed nūmis et pecudibus suorū
qꝫ aratorum et familiarum curam ge=
runt tanta sollicitudine vt quietem per
dant. nec tamen sana sollicitudo repro
banda est. sed illa quam cupiditas ifert
que vtiqꝫ hominem seruilem reddit.
Unde seneca in thieste. Nescitis quo
regnū cupidi iaceat loco regem non fa
ciunt opes non vestis tyrie color nō auro
nitide trabes. Rex est qui ambitio
vulgiqꝫ fauor. nō mouet. qui est in tuto
positus loco ⁊ omnia infra se videt. Et
claudia. i maiori Si metuis si praua cu
pis si duceris ira seruitijs patiere iugū
tolerabis iniquas interius leges. Et
subdit tunc omnia iure tenebis cum po
teris rex esse tui. Naꝫ illi soli liberi sūt

qui ſibiipſis dominantur. Quid ergo hominibus prodeſt moleſtiarum cauſas aceruare Hoc enim faciunt qui delictorum occaſiones laboribus querunt nunc feminarū imitando collegia. nunc pomparum aſſumendo faſtigia. nunc bonorum cupiendo encenia. Hec enim omnia ruinoſa et labilia ſunt libertatē auferunt et criminum morbos ampliāt ſeruitutem aggrauāt: et ab omni bono retardant opere penam inferunt: Naz cernimus diuites eo fieri ad bonum tepidiores quo fiunt ditiores. Unde proſper in libro epigram. Quid iuuat in longum cauſas producere morbi. Cur dubium expectat cras hodierna ſalus. Scimus correctis veniam non eſſe negādū Sed nulli nrz eſt vltima nota dies Libertas nulla eſt maior: maior ve poteſtas. Quam ſeruire deo. cui bene ſeruit amor. Abſq̧ iugo poſita ē ditionis amica voluntas que viget affectu non gemit imperio Et gaufridus ī poema nona. Liber eſt a vitijs qui non īſeruit. abundans cui ſatis eſt quod habet. pauper eſt qui plus cupit. Ecce ergo patet virtutem ſeruilem nō eſſe. nec mundi ſperare premia. que premia nō niſi bonis deficiunt Unde eunodius. Semper enim ſtudijs merces reſecat honeſtis Qui vult ergo fieri liber virtutum querat ornatum mundanis a ſe abiectis.

Capitulum quartū quomodo virtus conſiſtit in medio.

Quoniā in medio tanq̄ in cētro boni conſiſtit virtutis affect⁹. ergo virtus eſt mediū tenere ꝛ ad extrema non verti. vñ. Orati⁹ libro epiſtolarum Uirtus eſt medium vitiorum vtrumq̧ redactū quia ſcilicet virtus recedit ab omnibus vitijs Et ſeneca epiſtola. lxvi. Omnis virtus in medio eſt. Illi igitur virtuoſi non ſunt qui extrema querunt. Nam et bona quedam faciunt ſed non bene. q: quod nimium eſt aſſumunt. Nempe ieiunare bonum. ſed nimis ieiunare virtus non eſt. Uirtus enim ſemper medium querit. In prouer. ſapientum dicit ꝙ bonarum rerum nimia conſuetudo peſſima eſt. Omne enim quod eſt nimium vertitur in vitiū. Sed miraris quō in bonis poſſit eſſe nimietas. Nam ſi nimietas fuerit iam res bona non eſt. Attēde queſo quia res multe bone ſūt et fama ꝛ ſe ſed fortaſſis in te bone nō ſunt eo ꝙ a te bene non fiunt. Quis enī formidat penitentiam non eſſe bonam ſi tamē indiſcrete tere eā feceris: in te bona non eſt. Ita ꝙ penitentia ex ſe hominem perficit ſed hō incipiens per eam nō ſemper perficitur. Sic enim experimur ꝙ ventus ſuauis nutrit ignem ſed exceſſiuus extinguit vnde. Ouidius ſecundo de reme. Uento nutritur vento reſtringitur. ignis. leuis alit flammas. grandior aura necat. Eapropter ouidius ſecundo metha. Medio rutiſſimus ibis. Et maxi. maior enim medijs gratia rebus adeſt. Et gaufridus in poetria noua. In omnibus vna eſt virtus ſeruare modum iuxta illud prouerbiorum commune. Omnibus adde modū modus eſt pulcherrima virtus. Sapiens igitur virtutes acquirat vt mediū et modum in omnibus teneat quia teſte oratio in libro ſermonum. Eſt modus in rebus ſunt certi deniq̧ fines. quos vltra citraq̧ nequit conſiſtere rectum vnde. Ariſtote. libro primo ethimologiarum oſtendit quod virtus tollit ſuperfluum et tenet: medium itaq̧ liberalitas eſt medium. inter auaritiam et prodigalitatem. Sed fortaſſis queris an inter vitia aliquod medium ſit quod ſi fuerit virtus eſſe putabitur Hic vtiq̧ dices omne: peccatum fore extremuz. licet alterū altero ſit extremus. virtus autem mediat q: peccata vndiq̧ repudiat. Nam omnia cupere

vitiuz est. omnia indebite erogare stulticia est. quod autem congruit tenere & quod licet hylariter distribuere liberalitas est. medium ergo in omnibus sapiens teneat. Unde omerus. virtutem immitte furori & furorez virtute erige Uerum plurimi medium tenere nesciunt. vnumqꝫ vitium extremum vitare volentes. in aliud extremum incidunt. Nam plurimos vidi tanta temeritate superbos: vt ceteros aspernerentur. et rursus de prehensi aut propria imaginatione ducti ita se ꝯstituebant vt potius abiecti ꝙ humiles viderentur. eorumqꝫ humiliatio locum non habebat. Alios vidi furiosos vbi tamen occasio non mouebat. Et rursus beniuoli & taciturni videbantur vbi tamen deprehēsionis stimulus non aderat. De talibꝰ ora. li. sermo ait. Dum stulti vitant vitia in contraria currunt. omnibus hoc vitiū est cantoribus inter amicos vt nū ꝙ inducant animum cantare rogati. et idem ora. in epistolis. Alter in obsequiuz plus ego pronus & aliter rixatur de lana sepe caprina. Si ergo queris virtutes habere mediū queras quos pluribus tenere difficile est: signātur quādo tristia occurrunt Unde teste aristo. iiij. ethico. Mollicies inquit est fugere laboriosa. Difficilius tamen est tristia sufferre ꝙ delectationibus retinere ita qꝫ difficilis est quando inuentio mediij quando scilicet grauis imminet anxietas. Reperibile tamen est mediuz si assit bona voluntas Uerumqꝫ virtus est circa difficile. peccare autem facilimuz est. nec mirū qꝛ cadere possunt qui sunt impotentes. resurgere autem nequeūt peccare enim deficere & cadere est: sed virtuose viuere potentia est. Unde seneca de naturali. questio. li. vij. Difficilis inuentu est virtus dux ducem rectoremqꝫ desiderat sꝫ sine magistro vitia discuntur. Unde oui. de atte. li. ij. Nulla nisi ardua virtus Idem oui. de pōto tendit in ardua virtus itaqꝫ virtus in arduis & necessariis probatur in quibꝰ homo perficitur. Unde prosper in epigram. Amplis incedit spatiis terrena voluptas. Augusto virtus limitte celsa perit. qꝛ scilicet vie oblique sunt multe sed via recta & vna que petit celsa scilicet diuina: que via ad tenendum difficilis est nisi homo gratia dei roboretur qꝛ teste patronio. nichil est tam arduū quod improbitas non extorqueat. Uirtutum ergo via difficilis est. sed recta atqꝫ in omnibus media.

¶ Capitu. quintuz quomodo mēs naturaliter respuit vitia

I peccare a lege diuina aut humana aut alia q̄uis prohibitum non esset adhuc peccata humane displicerēt menti nō corrupte per que ipsa mens laceratur & concutitur. Unde quintilia. de oratoria istitutione. li. viij. nichil est inquit tam occupatuz tam multiforme tam variis affectibus concisum atqꝫ laceratum sicut mala mens Nam et cum insidiatur vt malum agat labore constringitur et cū sceleribus intendit tūc sollicitudine penarumqꝫ expectatione torqueretur. Igitur peccare si penosū est nunc et imposterum cur mēs humana tanto desiderio studet ea facere quibus auxiatur. Reuera hoc facit animꝰ eger qui cupere nō desinit. vt ponit tullius in tuscu. questio. li. iij. Sed peccator diceret ꝙ rerum occasione peccat. vt fortassis: qꝛ diuitie animum eius alliciunt? Reuera sic dicens friuole se excusat. Unde seneca epistola. xvij. Non est inquit in rebus vitiuz sed in ipso animo. Et illud quod paupertatem nobis grauem facit diuitias etiam graues facere potest quasi dicat ꝙ ab animo procedit omne vitium & tedium. Et subdit quemadmodum nichil differt vtruz egrum in lecto ligneo. aut aureo collo

ces quocunqꝫ eniꝫ tranſtuleris eũ moꝛ
bũ ſuuꝫ ſecuꝫ tranſfert.ſic nichil refert
vtrũ eger animus in diuitijs aut in pau
pertate ponatur Malũ enim ſuũ vbiqꝫ
ſequitur. Idem epiſtola.xxvij. Si
vis omnia tibi ſubijcere te ſubice ratio
ni Multos enim reges ſi te illa rexerit
et ab illa diſces.queadmodũ ⁊ quid a=
gere debeas.hec ille. Fateatur igitur
peccatoꝛ non a rebus peccatũ ſuũ ꝓce=
dere ſed a coꝛrupto animo ſuo qui ani=
mꝰ de peccato in peccatũ cadit.In pec
catis tamẽ nunq̃ requieſcit. in ſola eni
virtute quies eſt.vnde tul.li.iij.de na=
tura deoꝛũ verſutos eos appello quo=
rũ celeriter mens verſatur cuiuſmodi
ſunt peccatoꝛes quoꝛuꝫ mens inquieta
eſt.O q̃ turpe ſpectaculũ animus eger
vt ponitur in ꝓuer.ſapientium. Et re
uera ſpectaculuꝫ defoꝛme eſt quãdo a=
nimus a quo vires pꝛocedere habent
hoiem totũ in ruinã ponit. De tali aio
ſeu mẽte loquitur ouidius li. de triſti=
bus. Mẽs peruerſas poſſunt coꝛrũpe=
re mentes. ſunt tamen illa ſuis oia tu
ta locis. Tanq̃ diceret q͠ non a rebus
ſed ad ipſo animo coꝛrupto peccata di
riuantur. O vtinaꝫ animus peccantis
virtutes adamare diſponeret. Utinaꝫ
ſi peccatoꝛ deum diligere negligit ſal=
tem ſe diligat ſuãqꝫ pacẽ querat. Attẽ
de.n. pacẽ in peccatis non haberi. vñ
pꝛoſper in li.epi. Fallaces curis ſemp
toꝛquentur amaris. ⁊ mala mens nũq̃
gaudia pacis habet.Et tibullus.li.i.
Sollicitant pectus facta nefanda rerũ
vnde ouidius.pꝛimo ſine titulo. multa
miſer timeo q꞉ feci multa pꝛoterue.Ex
emplıqꝫ metu terreoꝛ ipſe mei.⁊ oꝛatiꝰ
li.ij. O q̃ permania currit mẽs ignara
boni.⁊ perſius. O curue in terris ani=
me et celeſtium inanes quaſi diceret q͠
anime curue ſcilicet male ſunt inanes ⁊
inaniter celeſtis ſedes pꝛomittitur eis
Sapiens igitur peccata reſpuat q̃ mẽ=
tem afligunt ⁊ virtutibus intendat qui
bus pꝛeſtãtibus requies hic datur ⁊ e=
terna pax pꝛocuratur.valerius li.ix.

Quid vitijs fedius quid etiam damno
ſius: quibus virtus atteritur victoꝛie
langueſcunt ſopita gloꝛia in infamiam
conuertitur:animiqꝫ pariter ⁊ coꝛpoꝛis
vires expugnãtur. vnde boetius de cõ
ſo.li.iiij. Qui inquit virtute deſerta
homo eſſe deſinit cum in diuinã condi
tionẽ tranſire non poſſit vertitur in be
luã ſcilicet in beſtiã. Cũ igitur quilibet
dicat hominẽ ſe velle foꝛe.cur per deli
cta facit homo vt beſtie cõparetur. Nã
⁊ yo luxuriata in vaccam cõuerſa fingi
tur ab ouidio. li.methamoꝛ. Abſcedãt
igitur vitia inimica virtuti humaneqꝫ
conditioni. Sepius enim vitia vidẽtur
amicari ſed obſunt eaqꝫ immerito com
mendamus. Nam ſuperbos ſepe hono
rabiles dicimus iracundos animoſos
auaros ꝓuidos. Itaqꝫ ſub pelle vulpi
na peccata nos inuadunt ⁊ quaſi virtu
tes eſſent. ita nobis ſuo apparatu ap=
plaudunt.tulli.in pꝛima retho.Unicui
qꝫ virtuti vitium reperitur vicinũ ſcili=
cet apparatu. ſed eſt reuera contrariũ
ſic enim ꝓ audacia famatur pertinatia
⁊ pꝛo religione ſupſtitio. Sed nichilo=
minus virtuti vitiũ cõtrariatur: licet a
pud vulgos pꝛo vitio virtus capiatur.
Hec tñ virtutis cõditio eſt vitia expel=
lere. vitijs quoqꝫ repellũtur virtutes.
vñ lactãt.li.de vero cultu. Poꝛro ſi v=
tutes iferas vitia ſpõte decidẽt ſi vitia
exiſtimas virtutes vltro ſubibunt. ſic
eni bonoꝝ ⁊ maloꝝ ꝯſtituta eſt natura
vt ſe ſẽp expellãt. Hoc tñ pctõꝝ expul
ſioni maxime obijcitur:q꞉ ſcilꝫ plurimi
peccata quedam etiam grauia nõ dete
ſtantur.nam ſuas libidines ⁊ crapulas
dogmatiſantur Ueruntamẽ teſte aug.
iiij.de ciui.,Illi pħi qui veritati pꝛopiꝰ
acceſſerunt iram atqꝫ libidinẽ vitioſas
animi partes eſſe confeſſi ſunt. Cur er=
go ſcelerati quidem ex delictis non ve
rentur. Cur veritate audita nõ conuer=
tuntur. Obſcurata eſt enim mens coꝛũ
veritatẽqꝫ ſi audiunt:eius tamen lumẽ
nõ cõcipiũt. Boe.i.de.cõſola. Nubibꝰ
atris condita nullum fundere poſſunt

ſidera lumē: quaſi diceret qꝛ queādmo
dum nubes lumē nō accipiūt. ſic mētes
vitijs obſcurate veritatis lumine ſe nō
corrigūt. O vtinā hi formidarēt tēpo=
ra mortis vite caſū geniture turpitudi
nē. His enī cōſideratis vir ſapiēs reuo
cabit animū ſuū peccareqꝫ timebit ⁊ vir
tutibus intēdet. vnde ꝓſper li. epigrā.
Scire volēs in qua ſis reruꝫ parte lo=
cādus. Diſcute quid timeas quid ve ſit
quid amas. Nam cūcti gemino naſcun=
tur fomite motus. Reſpondentqꝫ ſuis
germina principijs que verba nil aliud
ſonāt niſi ꝙ ſapiens diſponere volens
quid ſit facturus reſpicere habet quid
amat ⁊ quid timet. ex his duobus fon=
tibus omne opus manat operaqꝫ ſuis
iūguntur principijs: qꝛ qualis fuerit ti
mor aut amor tale opus erit. Qui igit̄
recte viuere cupit timeat quod timen=
dū eſt: ⁊ amet quod amandū. Nā deus
eſt qui pre ceteris eſt amādus pariter
⁊ timēdus. nā timēdus qꝛ iudex aman
dus vtiqꝫ: qꝛ beneficiorū omniū colla=
tor eſt ipſe qui preſtitit aīm vt ratione
vtamur perfecta. O ꝙ̄ igitur vile ſi pe
cudibus aſſimulemur: ſi omni virtute
caream̄ꝰ vñ tul. li. ij. de parado. Tu cū
tibi ſiue deus ſiue mater vt ita dicā re=
rū omniū natura dederit aīꝫ quo nichil
eſt preſtātius neqꝫ diuinis ſic teipſū ab
ijcies atqꝫ ꝓſternes: vt nichil inter te ⁊
hidrupedes putes intereſſe. Idē tullius
in philippicis. Eo inquit quo maior eſt
vis animi ꝙ̄ corporis eo grauiora ſunt
mala que aīo cōcipiūtur ꝙ̄ que corpore
ferūtur. Miſer eſt igitur ꝗ pctm̄ cōcipit
quod facere nequit licet ſit vterqꝫ mi=
ſer: Sed vnde cecitas tanta vt ſit bona
ita euerſus vt etiā ſue creationis nō re
miniſcatur: ſeqꝫ rationalē opere non o=
ſtendat. Hec enī facit dilectio ceca clau
diañ. in maiori. Heu ꝙ̄ ſecus ieſt vitijs
amor. qui amor ſcelera ꝓcreat ⁊ ꝓcre
ata cū fuerit in maiora tādeꝫ cōmutat i
eptijſqꝫ deſiderijs corpus ⁊ animā pari
ter mortificat. ſene. epiſtola. liij. In his
quoqꝫ morbis quibus afficiūtur animi
ꝙ̄to quis peius habet tanto minus ſen
tit. nam quodlibet vitiū ſuū premiū eti
aꝫ placitū afferre videtur. naꝫ auaricia
pecuniā ꝓmittit luxuria voluptatē: am
bitio pompam. itaqꝫ vitia peccatorem
ſua mercede exſecant: vt tāgit idē ſene
ca epiſtola. lxix. His ergo ꝑſuaſionibꝰ
cōcluditur vitia fore deſerēda. Vñ ma
theus li. de thobia. Eſt grauis meritū
pena ꝙ̄ pena necari. In cruce credo mi
nꝰ ꝙ̄ meruiſſe crucē. Quid ergo dictu=
ri ſūt ſeculi amatores ꝗ de pctis puniri
nō timēt: deuꝫqꝫ ipſos videre fortaſſis
nō putāt ſene. li. de moribꝰ. Nichil iter
eſt quo animo facias qđ vitioſuꝫ eſt fe=
ciſſe. quinimo ⁊ ſi deus atqꝫ ꝓrimꝰ ma
lū nō viderēt minime tamē faciēdū eſ=
ſet. vñ tulli. li. iij. de offi. Certe inquit ſi
oēs deos homieſqꝫ celare poſſemus. ni
chil tñ iiuſte vel libidinoſe faciēdū eſt.
quīimmo vir bonꝰ nō ſolū nō facere: ſꝫ
nec cogitare quideꝫ audebit quod non
audeat ꝑ̄dicare. Ex quibus patꝫ vitijs
ſpretis virtutibus eſſe inſudandum: vt
ſana poſcit natura.

Capitulū ſextū de honeſta= te vite intus et deforis.

VIri virtuoſi cum
nō ſint hipocrite interi
us exteriꝰ virtuoſi eſſe
debēt. Interiꝰ cū deꝰ
videat. Exteriꝰ vt ꝓri
mū iſtruāt. ſene. epl'a.
x. Sic viue cū hoibꝰ tā
ꝙ̄ deꝰ videat ſic loque
re cū deo tāꝙ̄ hoies audiāt: ⁊ epi. xxix.
Multomagis tibi expedit noſſe qualis
tibi videaris ꝙ̄ qualis alijs: iuxta illud
catho. Plus alijs de te ꝙ̄ tu tibi crede
re noli. Illos igitur virtuoſos eſſe du=
bitamus: quibus bene viuere tediū eſt
niſi laudes ab hoibꝰ ipēdātur eis. Vti
nā attēderēt illud ſene. epl'a xli. Sacer
inquit ſpūs iter nos ſedet maloꝝ bono
rumqꝫ noſtrorꝝ obſeruator ⁊ cuſtos. hic
ꝓut a nobꝭ tractatꝰ eſt ita nos tractat.
Si enī bene egris tibi ſufficiat cōſciētie

tue teſtimonium: qꝛ non eſt bene agen-
dum vt de te loquantur homines ſed vt
ipſe tecum loquaris inquit ſene. epiſto
la.lxxviij. Nempe miſeres ſi conſciētie
tue contemnis teſtimonium. ibidē epi-
ſtola.xliiij. Sed multi coꝛaȝ hominibꝰ
parent ⁊ ſolitarij deū pꝛetermittūt: qꝛ
virtus in eis nō eſt. cū tamē ſeneca vbi
ſupꝛa epla.lxxxiij. dicat ſic certe viuen
dū eſt tanꝙ in conſpectu alicuius viua
mus. Quid enim obeſt ab homine ali-
quid eſſe ſecretū. Sufficit eni ꝙ deo ni-
chil clauſuȝ eſt: coꝛā ergo illo bene age
re ſufficit: qꝛ coꝛam illo cum agimꝰ: tūc
ſumus coꝛā iudice omnia cernēte: vt tā
git boetius quīto de conſolatiōe. Sed
plurimi famaȝ Pauci vero cōſciētiam
verentur: vt habetur ex ꝓuerbijs ſapi
entū vn̄ tibull.libꝛo.i. Nec tibi celandi
ſpes ſit peccare parāti Eſt deus occul
tos qui vetat eſſe dolos. ouidius pꝛio
de arte Innocue ſemper viuite nomen
adeſt. Hec autem omnia ideo adducta
ſunt: quia vir virtuoſꝰ gloꝛiā ex opere
non querit ſed deum petit in iudicem ⁊
ſeipſum inteſtem non coram hominibꝰ
ſed coꝛā deo qui teſtimonia nouit. Eru
beſcat ergo homo etiā ſolitarius pecca
re pꝛeſumens quia et ſi deum non time
at ſaltem ſue conſciētie teſtimonio eru
beſcat ſene.li.de moꝛibus. Nullū pec-
catoꝝ tuoꝝ conſcientium magis timue
ris ꝙ teipſuȝ aliū enim effugere potes
te autem nunꝙ. Sed nunqd virtus de
de foꝛis teſtimoniū petit. Reuera teſti
monio nō eget ſed de foꝛis in exēplum
teſtes ſi habuerit pꝛodeſt. Nā ſicut ſo-
lis radius ſparſis pluribus pꝛoficit re
bus ſic vita beata vidētibus pꝛodeſt vn
de terent.in adel. Inſpicere tāꝙ in ſpe
culo vitas hominū iubeo. ſene. epiſtola
vij. Cū his verſare qui te melioꝛem fa-
cturi ſunt Illos admitte qͦs tu potes fa
cere melioꝛes. Optimum quidē eſt ma
ioꝛum veſtigia ſequi ſi recte ꝓceſſerunt
Catho. Pꝛoximus eſto bonis ſi nō po
tes optimus eſſe. Nam teſte oui.iij. de
arte Tūc bn̄ foꝛtis equꝰ reſerato carce

re currit cum quos pꝛetereat quoſq; ſe
quatur habet Nimirum ergo ſi dn̄s in
euangelio dicat. Luceat lumen vr̄m co
ram hominibus. Tunc enim lumen lu-
cere dicitur cum bonum opus de foꝛis
in exemplum oſtenditur pꝛopꝛiaq; pe
riculo cauere aſſiſtens inſtruitur quam
obꝛem tul.li.ij. Felix quicunq; doloꝛe
alterius didicit poſſe cauere ſuum. vn-
de gaufredus in poetria. Syrenes exē
plar habe docearis.in illis. Caſibus in
letis ſemper peioꝛa cauere. Nam ſyre
narum cantus letificat: ſed ſubmerſio
nauigantium ſequitur frequēter Quid
eſt tn̄ quod multi ſe virtuoſos dicūt ſed
nec exemplum exibent nec inceptis bo
nis continuant Hoc foꝛtaſſis ideo eſt ꝙ
virtuoſi non ſunt ſed tales putantur.

Cap.vii. de bona cōſuetudine

Uod noua teſta
capit inueterata ſa-
pit. ergo fiat virtuoſa
iuuentus Uerum li-
bet iniqua ⁊ mala con
ſuetudo vitaq; pꝛaua
ſolita animum retar-
dat a bonis teſte galte
ro.vi.alexandreidos.
Cōſuetudo potēs ē ſȝ natura foꝛtioꝛ ē
ipa itaq; mala ꝯſuetudo allicit ſȝ nō ne
ceſſario vicit Rurſꝰ ⁊ ſi mala ꝯſuetudo
ſupare pōt fac vt tua ꝯſuetudo bo.ſit.
vn̄ eunodiꝰ Tpe difficiles veniūt ad ara
tra iuuēci. Tpe lēta pati freno docent
eq̄. Ferreꝰ aſſiduo ꝯſumit āulꝰ vſu et
ſubdit Nichil aſſuetudine maiꝰ qd̄ ma
le fers aſſueſce feres bn̄. Ex q̄bꝰ v̄bis
ꝯcludit ꝙ ſicut equꝰ ꝑ aſſuefactionē nō
rēuit frenū āuluſq; ferreꝰ ex freq̄ti vſu
ꝯſumit. ſic pāpliꝰ hō docilis bona ꝯſue
tudiue mediāte v̄tuoſꝰ efficit. vn̄ ſene
li.i.de moꝛibꝰ. Educatio ac diſciplina
mo. facit ⁊ id ſapit q̄ſq; qd̄ didicit itaq;
bona ꝯſuetu. excutiat qd̄ mala īſtruxit
⁊ idē.li.i.de naturali queſtio. Quis nō
intelligat oia conſuetudine vim ꝑdere
ſuam. et ibidem.li.iiij. ꝙ diu decurrunt

ſolita magnitudinē eorū cōſuetudo ſu
bijcit. Qui cupit ergo virtuoſus fieri.
conſuetudinē ſibi querat honeſtam vn̄
ariſto.i.metha. Illud quidem ad quod
aſſueti fuim⁹ magis animo eſt applica
bile. vn̄ multi per aſſuefactionē audien
di apologos ⁊ fabulas. animū ꝫ a veri=
tate diuerterūt quia teſte iulio.celſo. li
ij. Oīm rerū magiſter eſt vſus. ⁊ ſalu=
ſtius in iugurthi. Plura ſunt que licet
grauia ſint: tn̄ ex cōſuetudine ꝓ nichilo
habētur. Unde qꝛ plures peccandi cō=
ſuetudinē habent. ideo pctā grauia nō
videnꝉ eis. li. tn̄ virtutibus conformiꝉ
adheſiſſent facilitatem bene agendi et
equaliter ⁊ pamplius inueniſſent vnde
tul. ī philippica. vi. Omne malū naſcēs
facile opprimiꝉ. Inueteratum aūt plu=
rimum fit robuſtius. Mala igitur ante
ꝙ̄ vetera ſint extirpari debent qꝛ con
ſuetudinis maxime vis eſt. inquit tul. i
tuſcu. q̄ſtio. li: ij. ⁊ li. iij. de diuinatione
conſimilē ſentētiam ponit. vnde ipe tul
in oratione ꝓ cornelio vallo. Uſus inq̄t
aſſiduus vni rei deditus ⁊ ingeniū ⁊ ar
tem vincit. Quamobrem ſeruarū rerū
cōſuetudo peſſima et grauiſſimum. qꝛ
eſt imperiū conſuetudinis Nam cōſue=
tudo eſt altera natura vt inquit auero=
is in ꝓlogo. iiij. phiſicorū. et oratius in
epiſtolis eādem tangit ſentētiā epiſto=
la. ij. ad lolliū dicens. Ira furor breuis
eſt aīm rege q̄ niſi paret. Imperat hūc
frenis hunc tu cōpeſſe catena. Fingit
equū tenera docilem ceruice magiſter.
Ire viā quā mōſtrat eques venaticus
ex quo tpe ceruinam pellē latrauit in
aula. Militat in ſiluis catulus nunc ad
hibe puto. Pectore verba puer nunc
te melioribus offer. Quo ſemel eſt ibu
ta recens ſeruabit odorem teſta diu.

Hec oīa ſapientē inſtruunt vt aſſueſcat
viuere ſancte: prudenter loqui: qꝛ teſte
quīti. li. Cōſuetudo eſt certiſſima loquē
di magiſtra. Diſcat igitur ſapiēs virtu
tibus luceſcere: vt moribus ⁊ vita ſibi
ceteriſq; valeat proficere. Ad qđ faciē
dū prodeſt honeſta ſocietas q̄ virtutuꝫ
exempla docet. ſeneca epiſtola. vij. ſic
inquit. Trāſi cū ſocrate viue cum zeno
ne cū criſippo cū poſſidonio. hi tibi tra
dent humanorū diuinorūq; noticiā. Iu
bebunt in ope expedire vt non tm̄ ſcias
eloqui in oblectatione audientiū verba
iactare ſed et aīm indurare ⁊ aduerſus
iniurias te erigere. Merito ergo apl's
primo ad corīthi. vi: dicebat. Nolo vos
eſſe ſocios demoniorū. i. peccatorū qm̄
cū peruerſo ꝑuerteris iuxta prophetā
Quicunq; ergo in virtutibus perfici cu
pit bonos ⁊ prudētes inſequatur viros
Ambroſi. in. lib. de offi. Pulchra eſt ſo
cietas ſeniorū et adoleſcentiū Aliij teſti
monia alij ſolatio fiunt: alij magiſterio
alij. delectatione cōuiuunt. Si quis eni
hominem vitioſum in ſociū elegerit ip=
ſe cum illo peribit. prouer. xxij. Noli eſ
ſe amic⁹ homini iracūdo nec ambules
cum homine furioſo ne diſcas ſemitas
eius Super quo verbo gre. omel. ix. ait
Infirmi debēt declinare ſocietatē pra
uorū ne mala que frequenter aſpiciunt
⁊ corrigere nō valēt eos amplius infici
ant. ⁊ ſi de infirmis hoc cauetur potius
ergo de ſanis hoc accipi debet ne ſuaꝫ
ſanitatem ſcilicet moruꝫ honeſtatē ali
orum exemplo perdant.

Capitulū viii. quomodo vitanda eſt mala vita: et mundi vanitas.

Num peccatū ali
ud trahit. nam et ſcri=
ptū eſt per ꝓphetam.
Abiſſus abiſſum inuo=
cat itaq; niſi ſcelus cor
rigatur homo totus in
abiſſo mergetur deli=
ctoꝝ ſꝫ ſeculi vanitas
pⁱmū correctōeꝫ impedit. ſene. epl'a.
lxix. Cogito mecum q̄tus ad ſpectacu=
lū luſorū fiat concurſus. quanta fit con
tra bonas artes ſollicitudo ꝙ̄ imbecil=
li aīo ſint quoꝝ humeros lacertoſq; mi
ramur: quia ſcilicet vanitas ſeculi pec=
cata cōſuetudineq; peccandi generat.

seneca idē epistola.xl vi. Ubi causa sub lata est peccandi adhuc locum peccati meruimus consuetudinis causa nam il licita amantur vt ponit idem seneca in hercule et idē͛ sene i agamēnone Uis ponere mores seculum fuge Per scele ra cui transire tutū iter non est nec sce lus vnicū erit vn̄ sene li.v.de benificijs Dicitis o stoici oēs stulti mali sūt et q̄ vnū vitiū habz et oīa qđ si est nōne vn diq̄ hūano generi ꝯuitiū ē Nonne pu= blica querela ē beneficia perijsse ꝛ pau cissimos esse qui de benemerētibus nō iuicē pessime mereātur. Nescio inquit q̄ nō ex philosophorū domo clamat ꝛ subdit nō ē hospes ab hospite tut⁹ non socer a genere fratrū quoq̄ grā rara ē iminet exitio vir ꝯiugis illa mariti. Be neficia i scelus versa sūt et sāguini eoꝝ nō parcitur pro quibus sanguis fūden dus ē. Hec ille ex quib⁹ verbis conclu ditur ꝙ mundus tot⁹ i maligno posit⁹ est omnisq̄ virtus perit ꝛ pctā presidēt vniuersi genti nec gauia ex cōsuetudiē putātur: vt tāgit salus.i iugur vn̄ plau in aulularia. patientia desidie acrimōia crudelitati assigātur: sic euertūtur oīa itaq̄ pctis omnes seruiunt boe. iiij. de ꝯsolatiōe. Quātas rex lubrica versat fortuna vices. ꝛ sequit. At puersi resi= dēt celso mores solio sctāq̄ calcāt iniu sta vice cola nocētes latet obscuris cō dita virt⁹ clara tenebris. itaq̄ morib⁹ sacris ꝑferūtur crimina que non a reb⁹ sed a malis ꝓdeūt hoībus dicēte tul. de paradox. Nō autē peccata rerū euētu sed vitijs hominū. Utinā autē attende rēt hoies quo pacto veteres sublimati sūt. Nō eni operib⁹ sil͛ibus nostris. vn̄ salu. in catilina. Maiores ꝛ predecesso res plurima bona fecerūt. q̄ nobis nul= la sunt. Nā apud eos nulla fuit domi i dustria foris iusticia anim⁹ in cōsulēdo liber imunitas a delicto. libidinis odiū Pro his autē modo habem⁹ luxuriaz atq̄ auariciā ꝛ subdit. Oia virtutis ꝑ mia ambitio possidet ꝛ domi est volup tas. foris autē non iusticie sed pecunie seruitur. Nunquid ergo illud ouidij de tristibus verificari potest cū inquit al= ta labētur ab equore retro vnda dabit flāmas ꝛ dabit ignis aquas. Terra fe ret stellas celū scinditur aratro omnia nature prepostera legibus ibunt. omīa iā fient fieri que posse negabā que ver= ba nil aliud sonāt nisi ꝙ mūdus vijs o= bliquis ambulat ꝛ oīa lege versa fiunt Lucanus li.v. Itur in omne nephas iu uat ꝛ nocētes idē facinus quos inq̄nat equat. ouidi⁹. i. de arte. Cur est sua cui/ q̄ voluptas Idem li. de tristibus. Nu/ bila sunt nostris tpa nostra malis ꝛ idē i. methamor. Est odiuntur opes irrita= mēta malorū. Iāq̄ nocēs ferruz ferro q̄ nocentius auruz. et sequitur. Filius ante diem patrios inquirit in annos. vi cta iacet pietas ꝛ subdit. Quo mare quo tellus correptaq̄ regia celi arde= at. ꝛ mūdi moles operosa laboret. ꝛ se quitur. Signitur excessus q: dum caro clamat eamq̄ spiritus exaudit consen= su culpa creatur. Inq̄ creādo nefas ca ro fit vir spiritus vxor. Hec enim gran dis abusio est spiritum carni subijci qđ tamen peccatum facit. Uitanda ergo sunt peccata ne per ipsa dissipetur ho= mo ratioq̄ pereat.

¶ Capitulū. ix. quomodo vi= tanda est pcti opportunitas.

Plurimi ideo peccāt q: cōtradictores non ha= bēt itaq̄ scelera cōmittūt q: peccādi opportunitatē habēt Si autē peccare ip sis ꝓhiberet aut si mali a gēdi facilitatē nō iuenirēt sepi⁹ male a gere desisterēt. vn̄ ꝓsp i epi. Cū dat iiu sto peccandi optata potestas. vt mala mēs prauū qđ cupit efficiat Ira est ma gna dei qua multos sic q̄q̄ punit. vt q̄= bus exultāt criminib⁹ pereāt. ꝛ sequit. Nōq̄d erit morbi qđ dominabitur illi. cui supera auxiliū iam medicina negat Quicunq̄ ergo filios aut familiares recturi sunt caueant ne eis opportuni=

tatē peccādi exhibeāt. qꝛ nefas premiſ ſuꝫ vile fit ſepiꝰ inquit maxi. Peccare etiā nō inſipiētibꝰ cauta ꝓhibitio faciēda eſt: ne ꝓhibitionis occaſione malū cogitare incipiāt quod prius factibile nō ꝑpēderūt. aut ne ꝓhibitione aſpera imminēte vetitū experiri ſtudeāt Ouidius. li. iij. ſine titulo. Nitimur ī vetitū ſemꝑ cupimusꝗ negata Rurſus aliꝫ plures licētia peccādi ſe habere putant eo ꝙ reprehēſores nō habēt. Fortuna enī ſic eos ſublimauit vt qꝺ pauperes iracūdia īcitāte faciūt. id ſuperba auctoritate preſumunt. vnde ſalu. in catilina. Sepe alia aliꝫs licētia eſt quia magno prediti imperio quod volūt agūt ⁊ que apud alios iracundia dicitur hec in eis ſuperba crudelitas appellatur. In fortuna tamē etiā maxima peccādi nimia licētia eſt. Tul. ī philippica. xiij. Id licere dicimꝰ quādo legibꝰ īſtitutisꝗ maiorū cōceditur. neꝗ enī ꝙ quisꝗ poteſt id licet eis. aut ſi nemo obſtat nec ꝓpē ea permittitur. ſ. peccādi licētia. nam ⁊ plato dixiſſe fertur. Illa eſt veriſſima iuſticia que erga īferiores ſeruat. nam triūphus innocēter eſt non peccare vbi liceat poſſe. Inꝗtum ergo plus potes peccare deſine. qꝛ ſcilicet peccādi poteſtas legittimū opus nō reddit. vn̄ claudi ī maiori. Procliuior vſus in peiora datur ſuadetꝗ licētia luxū Nō tibi qđ poſſis ſed quid feciſſe decebit. Occurrat mentēꝗ domet reſpectus honeſti. ⁊ ꝓſper vbi ſupra Qui ſe peccatis gaudet feliciter vti infelix nimis eſt ꝓſperitate ſua. Plurimi tamē licētie occaſione a peccatis ſe excuſāt nō ꝙ nō faciāt ſed dicūt ea īpune facere poſſe. nullum tamē vitiū licitā excuſationē habet tūc enī peccatū nō eſſet. vnde iu ꝓuer. ſapiētū dicitur Omne peccatū eſt voluntariū Omitte ergo excuſationē. nemo enī inuitus peccat. Tales enī malūt ſua vitia excuſare ꝙ̄ effugere. vt ponit ſene. ī declamationibus li. v. Aliꝫ vero mala faciunt ſperantes poſtremo excuſari de quibus idem ſene. in edippo. Maloruꝫ praua ſpes eſt. et teren. in eunucho. Si quis poſt factam iniuriaꝫ ſe purget parum michi prodeſt. Sepius tamen peccant aliqui veniaꝫ obtinere non diffidētes itaꝗ dicūt ꝙ peccaſſe nunꝗ̄ placuiſſet ſi remittendum peccatū ſuū nō putaſſent. Unde venia cuius amore a delictis tenebantur deſiſtere criminibus apud eos videtur excuſationē prebere Contra quos loquitur oui. li. de ponto. Ne factum defendas tuum: mala cauſa ſilenda eſt. nil niſi ſollicite ſint tua verba preces. ne tua ſi fletu findantur verba nocebit. īterdū lachrime pōdera vocis habēt. que verba nil aliud ſonāt niſi ꝙ peccator potius lachrimis ꝙ̄ excuſationibus ītēdere debet ſuūꝗ delictū fateri. vnde marcialis cocus ſimpliciter pateat vitiū fortaſſe puſillū quod regitur maius credimꝰ eſſe nefas. Sꝫ in hoc aliqui pereūt. qꝛ peccati ſui qualitatē nō cognoſcūt: curari ergo non poſſunt eo ꝙ īcognitū vulnꝰ medelā nō cepit. Maxi. nō ītellecti nulla eſt curatio morbi: ſi quis ergo pct̄m ſētiat fateat ipſum excuſatio nūꝗ deuia nō querat. vn̄ fulgētius li. iij. Mitologiarū formidoloſa ſuſpitio ſemper excuſādi ſuffragia querit ⁊ ſubdit. Ignorātiā iuris abſoluat venia que culpā ſcire nō conſueuit. q. d. ꝙ excuſatio nulla eſt. niſi vbi ignorātiā etiā iuīcibilis habetur.

Capi. x. de cautela vitandi et cognoſcendi peccata.

Multa ſunt vitia q̄ ſi cognoſcerent vitarent ī hoc vero decipiūtur hoiēs. quia multa ſūt vitia q̄ virtutis ſpeciē habēt: a q̄bꝰ cauere difficile ē niſi caute q̄s attēdat quit. de oratoria īſtitu. li. ij. Eſt q̄dā vitiorꝫ virtutūꝗ vacinitas q̄ temerariꝰ ꝓ forti ⁊ effuſus ſeu ꝓdigus ꝓ copioſa accipit. ⁊ ſene. epl̄a. xlv. Uitia nobis ſub latenter virtutum nomine occurrunt Nam temeritas ſub

titulo fortitudinis latet.moderatio vo
catur ignorantia ꝑ cauto timidus acci=
pitur. Ju hijs enī magno periculo erra
mꝰ.⁊ idē epl̄a.lvi. Omnia vitia ad mo
dū morbi in aperto leuiora sunt et tunc
sunt perniciosissima quādo simulata sa
nitate succedūt. Quecūq ergo agimꝰ
cū magna deliberatiōe faciēda sūt ope
riq cōsiliū querēdū cōgruit vt mature
fiat opus sicut tāgit salu.in catilina di=
cēs. Priusq̄ icipias cōsulto ⁊ vbi cōsu
lueris mature facto opus est vnde tul.
in catilina. Habuit inq̄t catilina viros i
probos sub vmbra virtutuz optimisq
viris se iūctū simulabat.nūq̄ inquit ta=
le mōstrū in terris vllum fuisse puto.⁊
subdit. Quis enī clariorībꝰ viris quan
doq iocūdior.quis turpioribꝰ cōiūctior
quis cuius aliquādo melior.quis hosti
ciuitati deterior.quis ī voluptatibꝰ inq̄
natior.quis ī laboribꝰ patiētior. quis ī
rapacitate auarior quis in largitiōe ef
fusior. Jllud quoq in eo erat mirabile
naturā suā versare et regere ad tempꝰ
atqz huc et illud torquere. flere cuz tri
stibus: seruire cum remissis. cum luxu=
riosis luxuriose viuere.hec ille que om
nia designant peccatores ⁊ peccata se=
pius dissimulari nec facie prima cogno
sci. Sepe etenī cū viris optimis iūctus
esse putabis. ⁊ cum vitiorum amatori=
bus residebis. Jnquirat igitur sapiēs
qꝺ pctm̄ vt caueat quis peccator vt se
nō cōiūgat.qꝺ faciebat sidonius:vt pa
tet in suo epl̄ari.li.iiij. de quodam eniz
sic dicebat. Est hic ipse loquax aut di=
cax ridiculus vel letus . arrogans aut
constans curiosus vel perspicax. Talia
enim de eo querenda sunt:si non verbo
saltem mente cum quo viuere petis.q̄r
timidus q̄nqz se vocat cautum.etiaz ꝑ
digus parcum. vt exprouer. sapiētum
colligitur Nūquid enī sepulchra de au
rata sepe vidimus in quibus nisi putre
do latet. Aspectu quidem pollita sunt
intus sordida. Sic et vitia quedam ho=
nestatis speciem gerūt.et tn̄ ab oī lege
atqz iure recedūt que non obstante suo
apparatu vitāda sūt. qm̄ teste ouidio.i
de reme.⁊ mala sunt vicina bonis erro
re sub ipso ꝑ vitio virtꝰ carmia sepe tu
lit.vn̄ iuue.li.v. Fallit enī vitiū spē vir
tutis ⁊ vmbra. Gaufre.ī poe. Fel modi
cū totū mel amaricat.vnica mēda tota
lē faciē diffamat. Quāq̄ ergo vitia ho
nesta videātur.q̄r tn̄ ī se maculata sunt
merito aspernātur. quinīmo ⁊ bona ac
cipi nō debēt: nisi fine bono suscipiātur
vnde lactan.li.de vero cultu.Etiam ea
que bona sunt fines suos habēt quos si
excesserūt in vitia labunt. Nā cōstātia
nisi ꝑ virtute accepta sit obstinato est.
q̄r fortitudo in temeritatez cōuertitur.
His igitur attētis crimīa sūt p̄cauēda.
⁊ bona q̄ fiūt iusto fine exequēda.alr̄s e
nī vir efficiet criminuz amator sicut de
iulio legimus.vn̄ tulli.ij.de offi= Jn iu=
lio cesare tanta libido peccandi fuit vt
peccare ipsū delectaret. etiā causa non
esset. Jdem etiā tulli.cōtra catilinā ab
sentem dicebat. Sic enim iam tecum lo
quor non vt odio ꝓ motus esse videar:
quo debeo sz misericordia que tibi nul=
la debetur. Neqz eniz his es vt te aut
pudor a turpitudine aut metus a peri=
culo aut ratio a furore reuocauerit Jbi
enim mala plurima commemorat tul.
contra catilinau que sine vera sint sine
non. fallaciter tn̄ in pctis submergitur
qui peccare non veret. Arbitror tn̄ tul
lium in predictis satis ample locutum
fuisse.quia potiꝰ forsan: vt salustio suo
contradictori contradiceret q̄ vt veri=
tatem modeste scriberet. Et de sa=
lustio contra tul.idem opinor.vn̄ salu.
contra tul. Homo leuissimꝰ suplex ini=
micis contumeliosus amicis.modo ha
rum modo illarū partium patronis ꝑ
nus mercennarius.cuiꝰ nulla pars cor
poris a turpitudine vacat lingua vana
manus rapacissime: gula imēsa pedes
fugaces que honeste nominari non pos
sunt inhonestissima . hijs enim verbis
parum adhereo. Sed ex predictis
sit iste fructus q̄ vitia sepe virtutes ap
parent et peccare qui assuescit vitia vi=

tare nequit Nec tñ credas omnia opa
esse vitia qꝛ et si decipitur q̄vitia virtu
tutes credit etiam deficit ille: qui oēs
malos iudicat actus vnde multi dicunt
illud gaufredi ī poetria noua. Presēs
blanditoꝛ absens detractoꝛ amicus ap
parens hostis rectus possessoꝛ. auarus
exactoꝛ dirus. pꝛedo grauis ambitiosꝰ
institoꝛ. itaqꝫ de bonis et malis paria
iudicia foꝛmant qđ minime faciendum
est sed bonum a malo discernendū ma=
loqꝫ pꝛetermisso bonum eligendū Plu
res tñ sunt quibus sufficit si boni credā
tur boniqꝫ fieri non curant. Tales eniꝫ
sunt homines non re. sed nomine vt po
nit tul. li. de offi. Hi enim ambitionem
pꝛo mercede querūt sic enim de alexan
dro legimus ꝙ tribus īsolentie gradi
bus sua felicitas exultauit narrante va
lerio. li. ix. Caueat ergo vnusquisqꝫ ne
comparetur ei de quo sidonius in suo.
epl̄ari li. iij. Et hic impoꝛtunus peten=
di derogatoꝛ megati emulatoꝛ. accipit
callidus refoꝛmandi querulus. flagita
ti garrulus restituti venditoꝛ: pꝛestiti
publicatoꝛ oculi īficatoꝛ soluti sectatoꝛ
epularum de bene viuente nullam bo=
nam pꝛo ferens fiam. hic auidus biben
di auidioꝛ detrahēdi ⁊ hmōi que oīa
que pꝛochdoloꝛ de multis verificantur

¶ Capitulū. xi. quomodo sūt vitanda pctā leuioꝛa ne con=tingant grauioꝛa.

VItia q̄ꝫtumcumqꝫ par
ua vitanda sunt. qꝛ et si in se
magna non sunt semina tñ sīt
maioꝛum. vnde ouidi. ij. de re
me. Parua necat moꝛsu spaciosum vi=
pera taurū A cane nō magno sepe tene
tur aper. Sic etiā q̄ pꝛaua videntur ho
minē frequēter ad interitū ducūt mul=
taqꝫ peccata grāde gigūt ⁊ nutriūt: vn
de oui. ibidē. Collige de multis grādꝰ
acerūꝰ erit. Quo tua nō possūt offendi
pectoꝛa facto. Foꝛsitan hoc alio iudice
crimē erit. Grādia ꝑ multos glomerāt
flumia riuos. Hi igit attēdāt q̄ pecata
venialia nimie pōderant ꝙ amanti deū
omne peccatū pondus est Ouidius me
tha. iij. Nimiū est ꝙ amantibus obstat
et tul. i. de offi. Que quidē parua vidē
tur esse delicta si a multis intelligi nō
possunt his vtiqꝫ sunt declaranda. quia
peccatum q̄ꝫtumcūqꝫ parū nocet. signā
ter his quoꝛum fragilis est animus vi=
taqꝫ lesa. vnde ouidius. ij. de reme. In
firmis causa pusilla nocet Et martialis
cocus. Simpliciter pateatis. vitiū foꝛ=
tasse pusillum qđ tegitur magis credi
tur esse nefas vt alibi dictum est Quis
tamen diceret peccata quecunqꝫ vitare
nō posse cū catho dicat. Nemo sine cri
mine viuit Hic dicendum ꝙ omnia si vi
tare non possis: saltē sub spe venie etiā
parui delicti peccare non pꝛesumas Si
autem ex lapsu leuiter peccare te con=
tingat etiaꝫ ꝑdicisse merita nō credas
qꝛ pctā q̄ venialia nuncupant: sic obsūt
ꝙ diuine graue munus grandiaqꝫ meri
ta nō tollūt. Vñ pꝛosper. in. epigram.
Non merita obstruat grandia culpa le
uis. Illi igitur laudabiles q̄ sine pctō.
viuunt si qui fuerint tales. nec tamen
illaudabiles quoꝛū desiderium est pec=
care nolle: quibus multū pꝛodest si car
nis subijciat motus a quibus lex mem=
bꝛoꝛū tota dissoluitur. quos motus re=
pꝛimere difficilimū. videtur nisi amoꝛ
xp̄i pꝛeponatur mēti. vnde pꝛosper li.
pꝛeallegato. Mens nullos poterit car
nis compescere motꝰ: nisi fuerit xp̄i sē=
per amoꝛe potens. Fideles ergo xp̄m
in exēplar accipiant. Passionisqꝫ sue
commemoꝛēt misterium vt caro moꝛti
ficata fletibus vitia non germinet. Nā
facilius est victoꝛum initia pꝛohibere
q̄ impetum regere. Ouidius pꝛio de
reme Tera salutiferas herbas eadēqꝫ
nocentes nutrit ⁊ vrtice pꝛima sepe ro
sa est: vtile pꝛopositum est senas extin=
guere flammas. ⁊ subdit. Dū noua sint
subito mala semina moꝛbi nā moꝛa dat
vires teneras moꝛa ꝑcoquit vuas. qui
vuas. qui non est hodie cras minus ap
tus erit. Vidi ergo ꝙ pꝛimum fuerat

ſanabile vulnꝰ dilatum longe damna tu
liſſe more. Que verba nil aliud ſonant niſi
ꝙ abſq dilatione motus carnis ſūt de
primendi cupiditateſq ſubijciende. vn
de ex ꝓuer. ſapientū colligitur ꝙ for-
tior eſt putādus q̄ cupiditates ſubijcit
q̄ꝙ qui honeſtes vt aūt cupiditates ſubij
ciantur multum ꝓdeſt ſi oculus ⁊ au-
ris: ꝑceptione mundanorū ſubtrahan
tur. vnde ſene. ad lucij epiſtola. lxix.
Qui ponere vult deſideria rerū oīū qua
rū cupiditate flagrauit et oculos et au
res ab his auertat nā cito affectus quo
cūq reuertit rebellat. Et idē ſene. ep̄la
ij. Proijce. quecūq cor tuū dilaniant q̄
ſi aliter extrahi nequeant cor ipſū cum
illis euellas. iuxta illud euangelij. Si
oculus tuus ſcandalizat te erue eum ⁊
proijce abs te.

Capitulum. xii. de ſinceritate vite antiquorum.

Eſte ſcriptura: noſtri antecessores
bonū cupierūt. Cice
ro in tuſcu q̄ſtion̄. li.
v. ſtoici. finē bonorū
eſſe ſenſerūt cōgruū
nature ⁊ cū eo conue
nienter. viuere. nam
teſte apuleio l. de deo ſocratis nichil eſt
deo gratius ⁊ ſimilius q̄ꝙ vir aīo ꝑfectꝰ
⁊ bonꝰ q̄ ceteris autēcellat. His igitur
teſtimonijs deducit: veteres bonā vitā
collaudaſſe. vn̄ tul. in oratōe ꝓ ligario
Nichil tā populare q̄ꝙ bonitas. ⁊ lactā
li. de falſa religione. Benedicere q̄dē
ad paucos pertinet: bene aūt viuere ad
oēs. nā q̄ male viuunt naturā offēdūt q̄
aūt bene viuūt naturā dotāt. tul' li. de
amititia Illos bonos viros appelādos
putemꝰ q̄ aſſequūt q̄ꝙtū hoies poſſunt
naturā optimā bene viuēdi ducē. Et in
tuſcu. q̄ſtio. li. iiij Ampliſſima omniū ar
tiū eſt bene viuēdi diſciplina. quā vita
magis q̄ꝙ litteris quidam ꝓſecuti. Ad
hoc eni natꝰ ē homo vt v̄tutibꝰ ꝑficiat
vn̄ varro ī ſuis ſētētijs Viatores nō eſ-
ſēt niſi vt eāt ſic ⁊ vita nō ſine cauſa fit
ſed vti ea aliq̄d ꝑclarum fiat. Et ep̄la.
lxxvij. ſene. ad lucil. Vita nō eſt iperfe
cta ſi honeſta eſt. ⁊ ꝯcludit ꝙ tā vita lō
ga ⁊ diuturna ſūt bona opera. Antiq̄s
ei nouimꝰ v̄tutibus intēdiſſe. viteq ho
neſtā precōmēdaſſe. Horū igitur exem
plo bene viuere chriſtiāi diſcāt quibus
ex iure maior obligatio cōpetit. Nam
teſte oratio in ſermonibꝰ. Homo factꝰ
eſt ad bene viuere: q; ſed vita eiꝰ legi-
bus preciſis circumulata eſt. Dices for
taſſis te bn̄ viuere nō poſſe ꝓpter oblo
quaces quibus mos eſt iuſtoꝝ deſide-
re ſiplicitatē ⁊ deuotos hypocritas nū
cupare: cultūq in deriſum ꝓ viribꝰ ſub
uertere. Queſo tn̄ vt horū loquacitas
a bono animū tuū nō reuocet quorum
friuola ſunt obloq̄a ſtulta ⁊ irrita nul-
loq pōdere digna. vn̄ catho. Cū recte
viuas ne cures verba maloꝝ. Arbitrij
noſtri non eſt q̄cquiſq loquat̄. Proxi-
mus eſto bonis ſi nō potes optimº eſſe
Oratiꝰ in carminibus nichil eſt ex oi ꝑ
te beatū. Tutū eſt igitur ꝓximorū exē
plo doceri Attēdat igitur prudens vt
eius vita bona ſit ⁊ caueat ne virtutes
acquirere ceſſet. Unde petrus riga in
bibilia verſificata. Te decet hic vt eas
feſtino curre greſſu virtutum ſemꝑ ad
meliora celer. vn̄. teſte oui. iij. de arte.
Magnum opus eſt mores compoſuiſ-
ſe bonos. Sed reuera teſte claudia. in
maiori. Inquinat egregios adiuncta
ſuperbia mores: q; . ſ. plurimorum vitā
ſuperbia deducit ad ruinam: aut q; ſua
preſumptio impedit eos ne deū timeāt
aut q; ſua temeritate vita acerbitatē
attemptant quam manutenere valent.
Omnis enim virtus bona: omniūq vir
tutum opera licita ſunt ſed nullus om-
nia facere poteſt vnde virgi. in bucco.
Fraxinus in ſiluis pulcherrima pinus
in ortis. Populus in fluminis abies in
mōtibus altis. Et ſubdit. Non oīa poſ
ſumus oēs q; . ſ. ſicut nullus arbores
oēs atingere vel ſecare pt: ſic nemo via
tor virtutes omnes pōt adipiſci ſic: tn̄

vt omniū opera magister exarceat om
niū tñ virtutm habitibus pōt illustra=
re. Sed quis diebus istis bene viuere
valebit. Nā peccare pudor non est sed
potius viuere sancte irrisio videtur.
Delictorū quoqꝫ inumerabilia currūt
exēpla quis ergo resistet. Reuera tunc
bene agere laus est qñ virtutes depri
muntur. nunquid laudatnr certamē mi
lituz dū hostes irruuntur. nunquid par
ui luminis sydus in nocte candescit et
cādela exigue suffragio domus gran=
disillustratnr qui nullum in die prebēt
obsequium Si enim tua lucebūt opa si
in tenebris huius tpis fiāt: si bonꝰ tpi=
bus malis inueniaris. iuxta illud mar=
cialis coci. Tpibusqꝫ malis ausus es
esse bonus qđ laudabile est vt quanto
asperior est fortuna. viuendiqꝫ norma
difficilior tāto quis sit melior Bonitas
vero in moribus bonis cōsistit de qbus
sene. li. de. iiij. virtutibus. Non sis arro
gans nō audax admone libenter repre
hēde patiēter: cōtendēti cede: cunctis
esto benignus. ⁊ hmōi: que sene. ibidez
extēsius docet. vnde idē sene. epistola
v. Id agamꝰ vt meliorē vitā potius se
quamur q̄ vulgus. ⁊ subdit. Tempere
tur vita inter bonos mores ⁊ publicos
qr teste augu' Turpis est omnis pars
vniuerso suo non congruēs. Nec tñ de
cet virū prudētē quorumlibet moribꝰ
se conformare quo eni capita tot sēsus
⁊ gestus sufficit eni voluntati dei se spō
te submittere. Quis eni posset tot hoi
volūtatibus obedire. Naz teste persio
mille hominum spēs ⁊ rerum discolor
vsus. velle suū cuiqꝫ est: nec voto viuit
vno ⁊ sedulius. li. i. Hic loquitur nimis
ille tacet hic ābulat hic stat. Alt amat
fletus: alter risus querit diuersisqꝫ mo
dis pars est vesania cunctis. Itaqꝫ ho
minum nō eadē est volūtas. Ipsis er=
go nō oportet alludere vt beneviuatur
qr teste ouidio primo de arte. Non ea=
dē tellus parit oīa vitibus illa cōuenit
hec oleis hic bene farra virēt. Pecori
bus mores tot sunt quot in orbe figure

Qui sapit innumeris moribus aptus
erit Sed difficile est vt quis omnes mo
res sapiat. Sufficit enim ad bonā mor
talitatem virtutibus intendere et pa=
cis gratiā cū proximis obseruare. alie
neqꝫ cōpati angustie ⁊ prosperitati ap=
plaudere. iuxta illud oratij in poetria
vt ridentibus arrident: ita fleutibus as
sint humani vultus.

¶ Capi. xiii. de odio peccati.

SI hoies mortez
odiunt: ergo nobis
pctā odiosa sint exē=
plo prophete dicētis
Iniquitatē odio ha=
bui ⁊ ad hominatus
sū legem aūt tuā dile
xi vnde hugo. li. ij de. sacris. parte. xiij.
ca. x. Uitia odiosa sunt. nā superbia au
fert hoi deū: inuidia proximū: ira: seipz
accidia spoliat: auaritia flagellat: gula
seducit: luxuria subijcit. ex sequitur aia
rōnalis in sanitate sua vas est solidū ⁊
integrum nullam hñs corruptionez ip
sa tñ vitia detur pāt ⁊ corrūpunt. Naz
per superbiā inflatur: per inuidiam are
scit per irā crepat: per accidiā frangi=
tur per auaritiā dispergitur per gulaz
inficiter. per luxuriā cōculcatur et in lu
tum cōuertitur. In his ergo exercēdis
pudor ⁊ verecūdia est. Cum eni iudicas
q̄ male agis nec tñ desistis nunqd teip
sū iudicas nūqd tu tibi contrarius es.
Si ergo erubescētia ē propria sētētia
condēnari atqꝫ sibi ꝯtrariari in oi ergo
pctō pudor est. iō dicitur ecl. xxi. Qua
si a facie colubri fuge pctm̄. et sequitur
Dētes leonis dētes illius iterficentis
aīas hoiz quasi rūphea bis accuta ho=
mines iniquitates vñ ad romanos. vi.
Per peccatū em̄ serui estis cui odedi=
stis scilicet diabolo Sed nunqd erubes
cētia est creaturā rationalē subijci de=
moni obstinato nunqd turpe est vt tibi
dñet q suppsius dominꝰ non est. Hanc
tamē seruitutē atqꝫ ꝯfusionez crimina
inducūt iō seneca epistola. xli. dicebat.

Desidero cōtra ambitionē cōtumeliose agere cupio luxuriā obiugari et huiusmdoi. Cōsideret igitur peccator qua morte moritur per peccatū: qr sicut ait aug. de duab⁹ animab⁹: tūc anima moritur quādo a deo deserit: aut quādoqꝫ a dei cognitōe se auertit. Idem ait ipsemet aug: xiij. de ciui. dei capi. i. Nēpe detestabile est vt te viuente ꝑ culpā ꝓpriā in moriaris atqꝫ in tuo sensu erubescas per peccatum quādo. s. idona gis quod te facturum nosti.

Sophologij liber tertius finit feliciter.

Sophologij liber quart⁹ i non agitur de quattuor ꝟtutibus theologicis incipit. Cuius nouem sunt capitula.

Capi. primū quomodo credēdū est articulis fidei etiam quodammodo iu lumine naturali.

In lumine naturali q̄dā articulorꝫ euidētia potest iueniri ad cuius declarationē primo vidēdū est q̄d sit lumē naturale. Et dicūt aliq̄ ꝙ est vis anime cōsiderata secūdū latitudinē eorū q̄ ex puris naturalibus ꝓcēdere potest. Hoc autē lumē vocat intellectus agēs q̄ se habet ad itelligibilia sicut lumē ad visibilia Et iste itellect⁹ agēs nō est intellect⁹ intelligēs sed ei⁹ officiū est spēs illustrare et itellectū actuare Uerū aūt aliqui ponūt ꝙ est quoddā accidās innatū et cōcreatū sed credo melius si dicam⁹ ꝙ est ipsamet anima cōsiderata prout seipsā actuat. Unde si oculus esset in se luminosus extriseco lumine nō egeret sed mediāte seipso visibilia videret: Et tamen alia ratione diceretur oculus et alia rōe lumē vel luminosus. Sic suo modo de anima imaginabitur scilicet quia ipsa est lumen et cum hoc potentia intellectiua secundum diuersos respectus. His autem premissis probatur predicta propositio signanter quo ad quattuor articulos fidei vnisicarguo Articuli trinitatis in carnationis creationis et resurrectionis in lumine naturali quodammodo perpenduntur ergo propositio vera consequentia patet qr isti suut articuli de quibus minus videtur. sed antecedēs probatur et primo de articulo trinitatis. nam in lumine naturali cognoscitur imago trinitatis in tribus potentijs anime que sūt vna essentia ergo. vnde aug. iiij. de trinitate ca. xv. et. ix. de trini. ca. vi. et. xiiij. hoc modo. s. perimaginem venatur articulum trini. Item in alijs rebus est vestigium trinitatis cognoscibile lumine naturaii. Unde aliqui posuerunt vestigium consistere in numero pondere mensura. sicut sapientie scdo. Aliq̄ posuerunt illud principium medium et finem sicut pithagoras. Alij modum et speciem et ordinem. sicut aug. iiij: super gene. Alij substantiam et virtutē et operationem Juxta imaginationem. Aristoteles prio celi et mundi Itaqꝫ in omnibus rebus est vestigium trinitatis. Res aūt sunt cognoscibiles in lumine naturali ergo. Item dicimus innaturalibus ꝙ effectus habent vestigium superiorum causarum sicut patet de niuibus cadentibus sub forma stellati ab influxu stellarum patet etiam de natis sub signis que habent conditiones signoruw ergo a prima etiā causa res ꝓducte habent similitudinem prime cause scilicet trinitatis. Item phi naturales in luwine naturali ad notiā trinitatis peruenerunt vnde commentator. xij. meth. refert antiquos phos potuisse in diuinis terminarium et aristo. pm celiet mundi numerū ternariū diuinuꝫ vocat. Item aug. ix. confes. ca. ix. refert ex libris platōis suadēti ꝙ in principio erat verbum vsqꝫ ad illud et verbum caro factum est Et hermes de verbo eterno monas monadē

gignit et in seipso suū reflectit ardorez
id est pater generat filiuz ex quibus ꝓ
cedit ardor scilicet gratia ⁊ spiritussācti
Item quelibet scientia in lumine natu-
rali possibilis fore in ternario fuudari
videtur. Nam congruitas grammati-
calis suppositum cum apposito triplici
conditione concordat. Logicus termi-
no propositione atqꝫ figura formaliter
concludit. Rethoricus ⁊ poeta triplici
vtuntur stilo. Geometria a triangulo fi
guras recti lineas incepit. Astrologia
a puncto meridie ⁊ planetaꝝ motu inue
stigat. Musicꝰ in tribus primo armoni
sat. Arismethicus numerū ternariū pri
mū cōpletuz tradit. vt etiā dicit aristo.
primo celi ⁊ mūdi. qꝛ primꝰ numerꝰ est
habens pricipiū mediū ⁊ finē Phisicꝰ
tribus principijs naturā cōstrui docet.
Miruz ergo si sciētie naturales in ter-
nario fundētur. ⁊ i lumine naturali tri-
nitas nō perpēditur ergo. Itē sic crea
tū intelligēdo ⁊ volendo actū ꝓducit:
cur deus etiā itelligēdo non ꝓduceret
filium ⁊ volendo spiritūsanctum. Ulte
rius hoc idem probatur de articulo cre
ationis mundi. Nam sicut inter res est
naturalis ordo perfectionis ⁊ dependē
tie sic debet esse durationis in se signā
ter qm̄ prima causa non agit naturali-
ter sed libere. vnde aristo. ordinez dicit
esse optimum bonum. vt patet. vij. poli
ti ⁊ redarguit aristipum negantem or-
dinem. Et alacen secundo perspectiue
dicit bonum vnuscuiusqꝫ rei ex ordine
decorari. Item nulla est ciuitas cuius
actor non inueniatur ergo. Itē philoso
phi naturales qui fidem non habuerūt
ad noticiam huius articuli peruenerūt
vnde hermes quem aristoteles patrez
philosophorum nuncupat libro suo de
verbo eterno. ca. ij. Res inquit nō erāt
ante mundi creationem nisi in ipso deo
vnde nasci habuerunt. Item galienus
in sua alchimia narrat hermetem dixis
se ꝙ in tabula smagradina in vetustissi
ma littera scriptum munerat mundum
creatum fuisse Item augusti. vi. de ciui
ta. capi. ix. refert platonē in suis libris
fere de verbo ad verbum dixisse verba
moysi. In principio creauit deus celuz
et terram. Uerumqꝫ aliqui dicunt pla-
tonem descendisse in egyptum ⁊ vidisse
libros hieremie. Sed augusti. ibidem
probat ex intentione hoc fieri non po-
tuisse ex vicissitudine temporum. Item
arabes et sacerdotes egiptij dicunt so-
lem creatum in signum leonis vt refert
solinus libro suo de mirabilibus mun-
di. quod refert plato in thimeo. Item
tholomeus in secūdo prologo almage
sti post multas laudes aristote. conclu
dit ꝙ in hoc sibi non consentit ꝙ mun-
dum creatum non dicit. Uerumqꝫ exi-
stimo aristote. non putasse mundum e-
ternum a parte ante. licet eius verba
sonare videantur. que sunt intelligen-
da sic ꝙ mnundus q̄tum est ex natura
potest perpetuari. vnde aristote. deum
creatorem nuncupat. li. suo de regimi-
ne principium quem edidit ad petitio-
nem alexādri narrāte philosopho eius
translatore. ⁊ li. de secretis secretoꝝ pa
riter cōsentit deum esse creatorē quem
librū aristo. edidit testante iohāne trās
latore eius. licz multi obstant. Item hi
pocras li. suo ebdomadarū dicit plane
tas eodem modo moueri sicut ab exor
dio mouebantur ergo exordiuz habue
runt. Item albumasar li. i. de cōiūctio-
nibus differentia prima dicit mundum
ante diluuiū solum durasse per duo mi
lia annorū cū ducentis viginti sex ānis
vno mense tribus diebus ⁊ quarta par
te vnius hore. Et differentia. viij. Crea
uit inquit deus hominem ⁊ fecit ipsum
nobilissimum animalium. ⁊ differentia
decem refert heraclituz coucessisse mū
dum originem habuisse. Item refe-
runt ꝙ quidam sacerdotes egyptius
solon philosopho dixit qualiter lapi-
dem viderat ex delubris egyptiorum
delatum in quo scriptum erat ꝙ mun-
dus nouem milibus durauerat. Et ean
dem sententiam scripsit sacerdos qui-
dam magistri alexandri. Egyptio

rum quoq; multi mundum centum milibus annorum duraturum putauerunt vt refert augu. xviii. de ciui. dei. Que omnia et si falsa tamen mundum exordium habuisse consentiunt. Unde ouidius licet poeta. i. metha. Ponit mundi exordiũ per quattuor etates atq; diluuium ⁊c. Ulterius de inccarnatione hoc idez patet. quia viso ꝙ deus potest supplere quodlibet genus cause cur nõ poterit eque bene vniere sibi naturam humanam sicut supposito creato vnit accidentalem Quo facto eque bene denominabit natura substantialis vt puta humanitas deum esse hominẽ. sicut albedo faciei socratẽ deuominari albũ Plura et quasi innumerabilia sunt testimonia ⁊ primitus veteris testamenti vnde isa. lxiiii. dicebat. Utinam disrũperes celos ⁊ descenderes ⁊ danie. vii Aspiciebam inquit in visione noctis et ecce cum nubibus celi quasi filius hominis veniebat. uec tamen soli fideles xp̃m incarnandum sperauerunt quiĩmo et gentiles olim miranda de xp̃o futuro conscripserunt. Unde albumasar in suo maiori introductorio differẽtia prima narrat ꝙ in celo apparuit virgo honesta et munda prolixa capillis facie pulchra in manu tenens spicas sedens super stratum nutriebat puerum cui exhibebat sollicite ad commedendũ. Hec enim visio nil aliud designat nisi ꝙ virgo incorrupta virtutibus ac. genere clara duas spicas id est naturas in se concepit ⁊ sedẽs sup stratum id est sup mũdi machinam qm̃ luna sub pedibus eiꝰ ipsa si quidem puerũ sclꝫ xp̃m ex purissimis sanguinibꝰ spiritu sãcto cooperãte nutriuit. Huius autem visionis maiorẽ attestationez narrat. Orosius dicẽs ꝙ cum : ontamanus rome imperaret orbẽ totũ sua virtute fecit sibi tributarium quãobrez pplꝰs romanus sibi applaudere cupiens honores diuinos sibi ipẽdere disposuit qꝛ tamen cognoscebat ꝙ non in propria sed in diuina virtute orbem subiecerat ideo predictos honores suscipere destulit. ⁊ tyburtinam sibillam quid super : hoc facturus esset interrogauit que multiplici rõne suasit ne diuinos susciperet honores . Unde hoc ipsa suadente celum illico apertuz est splendorq; nimius effulsit super eũ vndiq; in celo virginem pulcherrimaz stantem super altare tenentem pueruz in brachiis suis sed cuz octauiamus admiraretur vocez audiuit dicentẽ hec ars filii dei est. Quibus verbis auditis octauiamus statim se in terram proiecit : et virginem cum filio pariter adorauit Hoc autem mirabile rome accidit in camera octauiani in : qua nunc est ecclesia minoruz. Igitur ꝓpheta in psona dei dicebat archus meus in colũna nubis quia scilicꝫ xp̃m futuꝝ in celo patuit. Nec tñ mirabile si virginẽ xp̃m peperisse fatemur. qꝛ narrrat plinius. viii natura. Absq; masculis equas grauidari. cui alludens solinus. lib. iii. de mirabilibus mũdi hoc dupliciter fieri docet Unomodo flatibus ventorum alio modo solo masculi odoratu ⁊ dat exemplũ conforme de perdicibus europe. Insuper virg. in geor. similẽ sniam attestatur dicens scilicet ante omnes furor est insignis equarum. continuoq; annis. vbi subdita flamma medullis. vere magis qꝛ vere calor redit ossibus ille. Ore omnes verse in zephyrũ stant rupibus altis exceptantq; leues auras. et sepe siue vllis coniugis vento grauide mirabile dictu. Saxa per et scopolos ⁊ depressas et conualles diffugiunt ouidius. ii. de vetula virginem parituram predixit que dyaphebes vocabatur. Discebat enim nasci debere ꝓphetam absq; naris coitu cuius erat cõcors complexio preuia future ⁊ ibidez notatur a quibusdam expositoribus ꝙ per sex annos cum modicis horis ante christi aduentum gloriosa fuit coniunctio iouis ⁊ saturni ĩ pricipio arietis q̃ dei ⁊ hominis coniunctionem insinuauit et hoc videtur quasi : prophetasse. ouidius vt aliqui dicunt ⁊c. Eodem

etiam tēpore decima reuolutio saturni
completa fuerat quare mundi diuinuꝫ
debebat renouari quia principatuū va
rietas penes decē reuolutiōes saturni
maxime attenditur prout dicit albuma
zar.li.ij.de cōiunctionibus differentia.
viij. Virginis etiā partū valeri.li.viij.
Approbat referēs virginē fusam ora=
tione cribrum aqua plenuꝫ de tybri ad
templū dee tulisse.sic etiam maria rorē
celi portauit. In super solinus de mira
bilibus mundi narrat. Puellā voto ca
stitatis meruisse pricipatnm pudicitie.
Ouidius etiam li.iiij.de fastis cybeleu
virginē matrē deaꝝ appellauit. Nar=
rat insuper paulus dyaconus ꝙ cuꝫ ro
mulus palatiū rome cōstruxisset dictū
pro tunc palatium pacis: statuā ibideꝫ
posuit dicens non cadet hec statua do=
nec virgo pariet. Dic auteꝫ natiuitatis
christi etiam a romanis perhibe corru
isse Narrat etiā eutropi⁹ ꝙ circul⁹ simi
lis celesti qui dicit yris eadē die appa
ruit circa solem atqꝫ in taberna merito
ria fons de terra illa tota die emana=
uit. Et sic iuxta vaticiniū isaye idola e=
gipti corruerūt: qꝛ nullum templum fu
it.quin saltem aliquod idolum caderet
ipsa die natiuitatis. Quātū vero de ar
ticulo resurrectionis ex multis proba=
tur rationibus etiaꝫ naturalibus. ⁊ pri
mo ex perpetuitate anime. Naꝫ anima
dicēda est perpetua. vt patet tertio de
anima. ⁊ hoc qꝛ reflectitur. ⁊ consequē
ter est spiritualis ⁊ immortalis. Unde
plato eam circulo supra se conuerso assi
mulauit. Item argasel.viij.phisice sue
capitulo vltimo dicit animam rationa=
lem esse immortalem. Iteꝫ hermes de
verbo eterno.ca.iiij. Idem dicit ⁊ cōclu
dit animam bonam deo coniungi. Idē
sentit aristote. libro de secretis. ⁊ li.de
pomo. Et plato in thimeo futuram glo
riam ⁊ infernum expresse fatetur. Iteꝫ
sixtus pithagoricus fatetur futuram
felicitatem adesse bonis. Item macro
bius libro de somnio scipionis circa ex
ordium ait. Beatos eterna gloria frui
Item varro ⁊ porphirius quosdam re
surrexisse mortuos ferunt. vt aug. nar=
rat.xxi.de ciuitate dei.ca.vij. Unde pli
nius vij.naturalium feminam exanimē
refert ad vitam rediisse. ⁊ puerū quin=
quaginta annis post mortem vixisse.
Item tulli.li. de repu.vi. fingit ꝙ post
mortem scipionis vidit eum seipso mi=
nor cuꝫ suis predecessoribus quod som
nium exponeus macro concludit beati
tudinem. Idem sentiunt tholomeus in
i.almagesti prologo ⁊ albumasar in.vi
articulo introductorij differentia.xxvi.
et auicenna.viij.metha. Item ouidius
Flumina infernalia sepe commemorat
cuius verba licet transumptiua.non ta
men mendosa. Itē de combustione cor
poris absqꝫ consumptione satis sunt ex
empla naturalia.vt ponit augu.xxi. de
ciuita.ca.iiij. De mōtibus sicilie qui ab
exordio cretonis. comburuntur ⁊ non
minuuntur Item de lapide iocustos fit
pannus incombustibilis vt refert alber
tus magnus li.de mirabilibus. Ex qui
bus omnibus concluditur ꝙ articuli fi
dei sunt deducibiles in lumine naturali
Et hoc circa demonstrationem. Hic ta
men notanduꝫ ꝙ aliqui dicunt: ꝙ huius
modi auctoritates vel nichil faciunt ad
propositum articulorum vel ipsas fuis
se reuelatas. Nichilominus tamen exi
stimo ꝙ ⁊ licet plures philosophi habu
erunt reuelationes tamen in lumine na
turali multa de articulis fidei excogi=
tare potuerunt. Potest etiam dici ꝙ
philosophi quo ad aliqua viderunt li=
bros prophetarū. Sic eni refert augu.
ij.de doctri.xpiana.ca.ij. ꝙ plato vidit
libros hieremie prophete.

¶ Capitulū secūdū de cultu ⁊ veneratione dei.

Uecūqꝫ laudabilia
possidem⁹ a deo accepim⁹
Si igitur serui dñis obse=
quunt si bos possessorē no
scat pampli⁹ fidelis deum

colere debet: discente cathone. Si de⁹
est animus uobis vt carmina dicunt.
Hic tibi precipue sit pura mente colen
dus. Unde mercurius termegistus ad
esclepiū solū inquit. aīal homo duplex
est: q₂ sc₃ inter aīalia hō solus duplici
constat natura.s.mortali ⁊ eterni. ⁊ sub
dit mercurius. Illa pars simplex.s.aīa
diuine similitudinis formam h₃: ergo
humanitas semꝑ memor nature et ori=
ginis sue in dietatis imitatione ꝑseue=
rat. Nos igitur agentes gratias ado=
remus deum. hec inquit sunt summe in
tentiones dei cū gratie aguntur a mor
talibus hominū adorātibus et laudib⁹
Que verba clare innuūt hominē debe
re deū colere tanto celebrius q̃to plu=
ra beneficia a deo suscepit. ⁊ q̃to subli
mior factus est ceteris rebus ꝑ imagi=
nē dei quā accepit. Unde sixtus pitha=
goricus in suis sententijs. Deus liber=
tatem arbitrij hominibus ꝑmisit: vt pu
re ac sine peccato viuentes similes fiāt
deo. Nā tēplū dei est mēs pura ⁊ alta
re optimū est ei cor mūdu₃. Uir castus
⁊ sine peccato potestate₃ accepit a deo
esse filius dei ꝑ adoptionē. hec ille. Ec
ce vides o tu homo qm̄ tēplū dei es.
Si ergo in tēplo cultus deo debeatur.
nūquid deū tua mēs colere debet. Nā
in ꝓuerbijs sapiētū dicit Non aspiciat
q̃ plenas sed q̃ puras quis deo man⁹
offerat: q₂ nō alter nisi optim⁹ animus
pulcherrim⁹ dei cultus est Nil ergo re
fert si munera grādia offeras deo: sed
tua deuotio tue orationi valorem impo
nit. Plus enī pauꝑcula erat duo exhi=
bendo placuit deo q̃ cresus tallentorū
ex munere. Illa siquidem magis pla=
cuit non ꝙ magis obtulerit: sed maiori
conatu: deuotioneq₃ affectiori era vel
obulum obtulit q̃ cresus talenta: vt sa
tis refert hieroni. in fine ꝓlogi biblie.
Placeat ergo homini quod deo pla=
cet. vt monet seneca. ad lucillū epistola
lxxiiij. Tunc enim hoc placet homini
quod deo placet quando cultū exhibet
qui debet ei. Qd fecisse phi leguntur.

Nam sicut ait plato philosoph⁹ est a=
mator dei vt narrat aug. viij. de ciuita.
dei. Amator autē dei phus non esset: si
cultū dei sibi debitu₃ subtraheret. Uñ
ꝓsper i li. epigrā. Hac desiderij de⁹ est
pietate colēdus iusticie vt merces tota
sit ipse deus. Optima vota deo quorū
est dator ipse vouētur. ⁊ subdit. Liber
tas nulla est melior maior ve potestas
q̃ seruire deo cui beue seruit amor: abs
q₃ iugo posita est ditionis amica volū=
tas. Que viget affectu non viget im=
perio. Ecce clare innotescit ꝙ qui deu₃
amat ipsum: etiam colit. prout iubet
catholica fides. Nam et pecudes suis
balatibus elephantesq₃ suis suis flexio
nibus celsa venerantur: arbores crescē
do sursum eleuātur: elementa celorum
impressionibus obediunt semperq₃ le=
ges suas celoru₃ orbes obseruāt. Qui
bus attentis miru₃ si fidelis maiorib⁹
dotatus gratijs obediētiā pariter ⁊ re
uerentiam deo exhibere pretermittat
nec solū hoc mirū sed ingratitudinis si
gnū est. Eos tamē non arbitror fore di
gnos laude qui deū dū colūt plus ceri=
monijs q̃ affectibus ītēdūt. Et que pu=
tatur eoru₃ deuotio sepe superstitio est
de quibus cicero in oratione. Et etiam
quidam religionis modus. ⁊ subdit.
Nimiūq₃ suꝑstitiosum esse nō oportet.
Eos etiā commendandos non reputo
qui diuino cultui licet assistant. sceleri=
bus tamen vsquequaq₃ pleni sunt. qua
le enī potest horū esse obsequiu₃. Regi
enim non placet iniquus seruitor. quo=
modo ergo deo placebit iniquus pecca
tor tales enim profanatores videnter
sanctuarij dei. Unde ouidi. li. epistola₇
Pone deos ⁊ que tangendo sacra pro
fanas non bene celestes impia dextra
colit. Rursus redarguendi hi apparēt
in diuinis sacrificijs qui se ingerunt: al=
taribusq₃ sacris temerarie se iungunt
contra quos tibullus libro secundo.
Uos quoq₃ abesse procul iubeo disce=
dat ab aris cui tulit hesterna gaudia
nocte venus. itaq₃ veteres deos suos

colebant. Et q̄ꝙ erroribus subiaceret
apud oēs tamen famosuꝫ erat deos de
bere coli dicente philosopho. Diis nō
possumus aliud reddere condignuꝫ Il
li ergo qui fidem ꝓfessi sunt deū potissi
me venerari debent. Sed quereres q̃d
deum colere sit aut quomodo venerari
debeat Attende queso qm̄ diuinus cul
tus oratione perficitur. vnde porphiri
us. Deus omnium pater nullius indi=
get: sed nobiscum bene est cum per iu=
sticiam ⁊ castitatem eum adoramꝰ ipsā
preceꝫ ad eum fundentes per imitatio
nem ⁊ inquisitioneꝫ de ipso. Inquisitio
enim purgat. imitatio deificat affectio
nem ad ipsum optando. vnde didimus
ad alexandrum. Verbo deus propicia
tur orantibus quoqꝫ dei solum est cum
homine suaqꝫ similitudine delectatur.
His enim sermonibus apparet ꝙ deuꝫ
colere ipsum orare est. vnde teste vale=
rio. li. vij. Socrates humane sapientie
oraculum congrue dixit. a diisqꝫ imor=
talibus nichil petenduꝫ esse arbitraba
tur: nisi vt bona tribuerent eo ꝙ sciunt
quid vtile nobis. Cuius contrarium fa
ciunt hi qui certa munera deuꝫ orando
petunt seqꝫ nō credūt exauditos nisi ha
beant id numero quod postulant. Diui
ne enim prouidentie remittere singula
tenentur. sperando id deum facturum
quod melius erit iuxta prelibatū socra
tis documentū. Rursus plures ignorā
tes aut voluptatibus execati deo sup=
plicant vt eorum impietati coadiuuet:
vt etiam vires prestent quibus sua ma
la exercere possint O q̄ꝙ stulta depreca
tio a iusto iudice petere scelus deumqꝫ
putare consciū malorū vnde antenedo
rus stoicus. Nichil inquit deum roges
nisi quod possis rogare palam. ⁊ iuue=
nalis. iiij. satyra. i. Si consiliuꝫ vis per
mittes ipsis expendere numibus quid
cōueniat nobis rebusqꝫ sit vtile nostris
nā ꝓ iocūdis aptissima queqꝫ dabūt dij
Cariorē illis homo q̄ꝙ sibi. ⁊ subdit O
rādū est vt sit mēs sana ī corpore sano.
Fortē posce aiꝫ mortis terrore carētē
Qui spaciū vite extremū inter munera
ponat. Nature qui ferre queat quoscū
qꝫ labores. Nesciat irasci cupiat nichil
⁊ potiores herculis erumnas credat:
sanesqꝫ labores. Et venere ⁊ cenis ⁊
pluma sardanapali Nos igitur fideles
deum colamus ⁊ deprecemur qm̄ teste
ouidio primo de arte. Flectitur iratus
voce rogante deus ⁊ li. de ponto. Con
fugit interdū templi violator ad aram
nec petere offensi numinis horret opeꝫ
qꝛ scilicet veteres offēsis numinibꝰ ve
niam poscebant. Deo igitur perampli=
us id faciendū est: qꝛ ipsius inestimabi
lis pietas ⁊ potestas. Sed parum cul=
tus ⁊ oratio ꝓsunt nisi cor sentiat quod
exprimunt voces. Unde prosper li. epi
gramma. Laus verace deo depromit
ore peccantis. Si qua falsa voce fluunt
ītima cordis habent Qui dedit vt que
rat addit vt iuenias. Sed deus effectū
precibus nō prestat iniquis Quē bonū
sine fine bono ꝑsistere reperto. Quere
re non habeant talia vota modū Nam
qui se nullo iam munere credit egere.
Crescere nō cupiens perdit adepta te=
pens. Que verba nil aliud sonāt: nisi ꝙ
vir catholicus iugiter deum orare de=
bet ⁊ nō existimare ꝙ nullo egeat: quia
sic opinari presumptio ⁊ non oratio est.
Ut auteꝫ orationi fideles melius vaca
re possint: sacris diebus cultus precipi
tur exhiberi: vt que ceteris ferīs ho=
mo pretermisit diebus suppleat colen
dis. vnde sene. ad lucillū epistola. xviij.
Festiuis maxime diebus animo impe=
randum est vt a voluptatibus maxime
abstineat. ouidius li. de fastis. Prospe
ra lux oritur linguis animisqꝫ fauete li
te vacent aures in sanaqꝫ protinus ab=
sint: quia scilicet diebus sacris paci et
orationi est insistendum. vnde tibullus
libro secundo. Luce sacra requiescat
huius requiescat orator ⁊ graue suspē
so vomere cesset opus. ⁊ subdit Omnia
sunt operata deo non audeat vlla lani=
fica penis imposuisse manum: itaqꝫ nul
lus operibus sacris diebus intendere

debet. Absit tamē vt credat aliqs ab o
peribus pietatis se fore excusatū. Nā
qui pietatē ꝑtermittit iiquus est nullo
autem die iique agere licet. vñ ꝓsper i
epigram. Non recto seruat legalia sab
bata cultu: qui pietatis opus credat in
his vetitum. Nulla dies actus hoīz
non damnat iniquos. Omnia cōueniūt
tempora iusticie. Ex quibus omnibus
concluditur ꝙ sacris diebus sic a labo
re est desistēdum: vt pietatum munera
non pretermittantur. Nam in bonis o
peribus cultus maxime seruatur

ℭ Ca. iiii. de idolatria ⁊ de no minibꝰ deorum ⁊ dearum.

Veteres deū īqui
rere neqnientes i quā
pluria xp̄ia delapsi sūt
vū qr deum verum nō
cognouerūt ideo finxe
rūt deos simulachra
depixerūt sic ei legiꝰ
hermetem statuas po
suisse. Egiptius quoqꝫ deos posuit ab
hominibus ꝓductos. Nōbiliꝰ quoqꝫ
deos fabricauit: quos secū sepeliuit. A
lij ꝙ plurimi deū inquirendo narrauerūt
vt narrat augustin. xiiij. de ciuitate dei
Horum igitur theologia non est ipsa ꝙ
rides ꝓfitetur: sed ipsa est fabula que
sub specie doctrine falsissime colore co
nātur: tāgit augu. xiiij. de ciui. dei. alle
gādo marcū varronē. Discāt igit xp̄ia
ni hoꝝ assertiones detestari quorū stu=
diū fuit nouos excogitare deos varijs=
qꝫ ornamētis figmētare sollicitati sunt
Nempe dixerunt barbatum iouem im=
berbem mercuriū saturnū senem ⁊ fau
stulū floribus preesse crediderūt. Innu
merabilibus superstitionibus deos ꝑ=
scrutati sunt: quoꝝ omniū pater fuit ni=
nus rex assiriorū idolatra primꝰ de quo
refert petrus comestor in hystoria sco=
lastica. Refert inquit ꝙ cū fuisset mortuꝰ
belus pater nini. Tunc ninus ad suble
uamen dolorio imaginem patris fecit
Cuius imagini tanꝙ deo reuerentiaz ex
hibeat aliosqꝫ exhibere faciebat Quin
immo ad se venientibus indulgebat: si
quid mali egissent dummodo patris i=
maginem reuerebatur. Dicta autē fuit
prefata statua aut imago bela nomine
patris nini qui belus vocabatur. Cuiꝰ
rei occasione alienationes statuas ere=
xerunt: ⁊ iuxta sua ydiomata nūcupaue
runt. vnde apud aliquos fuit bel. apud
alios baal aliqui baan alij belphegor:
alij belsebuch acceperūt: vt dicit isido.
viij ethimo. Rursus apud egiptios isis
apud chretam iupiter: apud mauros iu
ba: apud latinos faunus: apud roma=
nos quirinus: apud athenienses miner
ua: apud samum iuno: apud paphos ve
nus: apud lemnos vulcanus: apud na=
xos liber: apud delos apolo. Rursus a
pud romanos esculapius deus medici
ne nucupatus. Babilonij quoqꝫ bel ido
lum acceperūt de quo superius Et gre
ci complures precipuum deum ortoruz
nuncupauerunt. Belsebuch quoqꝫ de
quo superius fuit deus in acharon ⁊ in
terpretatur deus muscarū nam sebuch
musca est. Hi ergo sunt dij de quibus ꝓ
pheta. Quā oēs dij gentium demonia
Rursus que legimus commemoremꝰ.
Legimus enim ꝙ saturnus origo deo=
ruz a paganis designatur. ⁊ ideo satur
nus dictus est a temporis longitudine
seu a saturitate annorum: quia ipsuz an
tiquissimum ferunt de quo etiam fer=
tur ꝙ filios suos deuorauit: patrijsqꝫ
celij abscidisse genitalia fertur. Alij
quoqꝫ dicunt ꝙ ex suis genitalibus in
mari proiectis nata est venus. Ceterū
alij iouez a iuuendo dictum patrem de
orum appellant ipsumqꝫ optimuz refe
runt. Et quandoqꝫ fingunt taurum eo
ꝙ europam rapuit. taurus enim maxi=
me libidinosus est. quandoqꝫ etiaz ipsi
fingunt eum aquilam modo serpentem
modo agnum secundum varietatez eo=
rum que fecisse creditur. Ceterum alij
dicunt. ianum celi ianitorem seu ianuaz
deusqꝫ facies ipsum habere ferunt ⁊ ex
consequenti bifrontem ipsum appellāt

Ecce qualis deus mōstruosus est. Alij quoꝗ neptunū deū aquarū p̄dicauerūt alij dicūt vulcanū deū ignē. Unde vulcanus: quasi volicanus: q2 sua velocitate fertur volasse per aera more ignis. De isto dicit omerus ꝙ fuit precipitatus de aere in terraȝ: ⁊ exinde fulmina oriri putantur. Ipse etiaȝ vulcanus de femore iunonis fingitur natus. Et fertur claudus more ignis qui nunꝗ recte sed curuatiȝ mouebatur ceterū alij plutonem deum affirmauerunt quem latini vocāt diespitrem. Alij vero orcū ipsum nūcupant. ⁊ fertur receptator mortuoruȝ deusꝗ inferni a poetis fingitur alij quoꝗ liberū depinxerunt more muliebri delicatū ⁊ deū libidinis ipsuȝ descripserunt. Sed quidam dicunt ꝙ ipse non libidinis: sed potius deus vini nuncupatur qui alio nomine bachus dicit. ferturꝗ cornutus ⁊ corona vitrea coronatus. Insuper alij fingunt mercurium pennas habere ferturꝗ deus sermonis ⁊ eloquentie. Unde mercurius sermo est. Pingiturꝗ mercurius cum capite canino. et alias in capite ec pedibꝰ bꝰ habuisse fertur furtiꝗ magister creditur Insuper alij dixerunt martem deum belli. Apolinem deum medicine. qui etiam phebus sol vel titan appellatur. Ceterū vltra deos alij deas elegerunt. quidam enim dianam quam dicūt binam. atꝗ virginem susceperunt. ⁊ dicitur dyana. quasi duana eo ꝙ die ⁊ nocte apparet. ⁊ alio nomine lucina vocatur. Alij autem cererem in deam elegerunt. per quam terram intellexerunt quam dixerunt magnam matrem atꝗ vehi i curru cum tympanis ⁊ cymbalis Alij autem mineruam vt dictum est. Elegerunt vt athenienses qui eam dixerunt multorum ingeniorum inuentricem. Et dicunt eam de capite iouis natam in cuius pectore fingunt caput gorgonis. Alij antem elegerunt palladeȝ que pallantem gigantem sic dictum interfecit. Alij elegerūt venereȝ vt superius dictum est. Rursus gentilium aliqui cupidineȝ que dixerunt deum licet videatur nomen femiueum. ⁊ hunc depinxerunt sub forma pueri ⁊ dixerunt ipsum deum fornicationis vnde ⁊ sagittam ⁊ facem tenere fingitur: quia lubricus amor more sagitte vulnerat. ⁊ more facis inflammat. Ceterum greci dixerunt pandeum rusticorum quem latini vocant deum siluarum. et hunc fingunt habere cornua ad similitudinem solis et lune. rubetꝗ eius facies ad similitudinem etheris. Et fert: vij. fistulas quibus armonisat. caprinasꝗ vngulas habere legitur Insuper apud egiptios maximus deus fuit dictus serapis. qui cum primo fuisset rex argiuoꝝ dicebat apis. sed postmodū trā suectus fuit in egyptum ibiꝗ mortuus serapis appellatus est. Ceteruȝ apud paganos faunus fuit deꝰ sic vocatꝰ a faueo es. eo ꝙ fauebat eis ⁊ futura p̄dicebat. His ergo delusionibus gētiles adheserunt fataꝗ sua dixerūt deos ⁊ fortunā deaȝ dici non preterniisserunt. deasꝗ aquarum niphas appellarunt ⁊ deos quos in domo colebant dixerunt penates deosꝗ mortuorum manes nuncupauerūt Itaꝗ in suis erroribus perseuerantes viam veritatis ignorauerunt. Rursus posco vt errores delucidemus. nationibusꝗ diuisum ascribamus a caldeis incipientes de quibus refert nathor. ꝙ caldei deum nec ierunt. sed elementa et creaturas coluerunt. suosꝗ deos custodientes statuerunt. ne a confinibus reparentur. Heu quales dij qui custodia egent. Ipsorum autem caldeorum plurimi ignem posuerunt deum. eo ꝙ omnia deuorare videtur. Sed modica est ratio immo ridiculosa. quia saltem videre potuerunt ꝙ ignis ab aqua extinguitur. Ceterum grecorum errorem narremus qui dicentes se sapientes stulti facti sunt. Elegerunt enim in deum saturnum comestorē filiorū iouē scd̄m eos adulterū herculē hebrioꝝ. ecce quales dij. Ceterum egyptij deteriores aialia bruta coluerunt. vt ouem vi

tulum hircũ et poꝛcum coꝛuũ accipitrẽ
vulturem aquilam cocodrilum lupum
symeam draconẽ et aspidẽ. Itaqꝫ bru
tis occasione cuiusdã vtilitatis vel ob
sequij sacrificabant vt tãgit tul.li.i.de
natura deoꝛũ.de quibꝰ ysaye xiij. Fac
ta sunt simulachꝛa eoꝛũ bestijs et iumẽ
tis similia. Ceterum romani deos inep
tos colebãt dicẽtes eoꝛũ ope imperiũ
suũ dilatari:vt tangit aug.iiij.de.ciuit.
dei. Cum tamen gothoꝛum gens ipsos
oppꝛimeret idolis iuuare nequientibꝰ
solo cristi uomiue mediãte euadere po
tuerunt. Nec mirum qui cum dij nõ es
seut iuuare non poterant.vnde crisãtꝰ
ad darium. Quomodo inquit possunt
vobis esse custodes.qui cum non custo
diti fnerint nocte a canibus vel furibꝰ
rapiuntur vnde aug.li.i.confessionum
Nonne ergo intelligo et tonantẽ iouẽ
et adulterantm et vtiqꝫ non posset hec
duo. Uerumtamen gentiles eoꝛũ testã
tur illecebꝛas in quibus confidunt. Ho
rum autem fabulis socrates et plato ñ
adherentes deum summũ et vnum cog
nouerunt.

¶.Capit.iiii.quomodo per fi dem saluamur.

Fides est fundamentuʒ
legis et consequenter via salu
tis.vnde fidẽ qꝛ plures ꝛespu
ernut:ideo celestis gloꝛie plenitudineʒ
non acceperunt. Nempe fides christia
nos facit heredes quã tamẽ multi res
puerunt.sicut romani quondam qui ĩfe
lices per fidem factos se putarũt. Alij
vero fidem susceperunt sed ab ea reces
serunt:⁊ alij fidem quam susceperũt re
tinent:sed eius opera negligunt. Hec
autem omnia faciunt vt liberi fiant ser
ui heredesqꝫ per tempoꝛalia reddũtur
exules. quia ratio dominãdi poꝛta est
pꝛo peccato prout ait.augustinus.li.x.
de.ciui.ca.xv. Nec tamen illa vera est
romanoꝛum opinio qui per fidem infe
lices se factos dicũt. Remũscãt queso
illius histoꝛie quã narrat salustiꝰ apud
eos autenticus quã etiam cõmemoꝛat
augu.iij.de ci.ca.xviij. Narrat enim ꝙ
res romana seu ciuitas romana ante fi
dei susceptionẽ a hamnibale sic oppꝛes
sa fuit. totqꝫ milites romani exercitus
coꝛruerũt ꝙ hãnibal inuasoꝛ ipsoꝝ tres
modios plenos misit romanis in quibꝰ
tantũmodo anulli erant qui de digitis
militum romauoꝛum extracti fuerant
qui quidem milites omnes coꝛruerant
Quis enim casum grauioꝛeʒ legit nec
tamem fidei cristiane quam nõdum no
uerãt imputare possunt. Potius ergo
studeaut imputare peccatis.quando vt
ait augustinus in suo tractatu de exoꝛ-
dio romane vꝛbis deus permisit roma
nos flagellari. qꝛ seruus sciens volũta
tem domini ⁊ non faciens plagis vapu
labit multis.luce.iij. Nam in ignem po
nitur aurum vt purificetur ct cũ tribu-
la triticum purgatur.sic et enim puniti
fuerunt vt conuerterentur. vnde iose-
phus iudeos alloquens sic inquit. Si
vobis obest lõgeua persecutio. quid di
cã ignoꝛo. nisi qꝛ scio ꝙ illis bñ est cuʒ
quibus deus. quasi diceret ꝙ si eis ma
le est hoc ideo eis accidit:qꝛ ipsos pꝛo-
pter peccata deus deseruit. Quãobꝛeʒ
ipse iosephus egesippus libꝛo.vi.sic di
cebat. Deus inqnit vos deseruit. quia
pietatis cultuʒ deseruistis.speratis enĩ
dominum sed qui vos defendebat mi-
grauit ad hostes que auteʒ colebatis
romani venerantur vos autẽ offẽdistis
Hec enĩ verba dirigũtur iudeis existen
tibus in captiuitate romanoꝛum. vnde
ibidem subditur. Non in multitudine.
sed in timoꝛe domini abꝛaham penetra
uit egyptum dormiebat abꝛahaʒ ⁊ toꝛ
quebatur pharao. Moyses contra egy
ptios oꝛabat. Josue gedeon ezechias
non virtute sed oꝛatione pꝛeualuerunt.
quoniam non in multitudine exercitus
belli victoꝛia.sed de celo est foꝛtitudo.
vt dicitur.i.machab.iij.et iudi.viij. Si
deus nobiscum est.cur appꝛehenderũt
nos hec omnia. s.mala quasi diceret ꝙ

malum non habit qui cū deo sūt perfi
dem Quapropter aug. epl'a prima. Fi
dei xpiane impugnatores sic alloquit.
Qui eni ausi sunt fidem christianā im=
pugnare dent precor sine fide tales mi
tes. tales ritus tales iudices aut reges
quales christiana. lex conmendant. Ex
hibeant pro laboribus talē mercedem
sicut fides promittit. Nostra siquidem
lex continentiam beniuolentiā iusticiaz
atq; concordiam predicat: Nūquid enī
hec omnia honesta sunt. Fortassis ta=
mē ignara mens sit querula cū illa au=
dit rationē quorū ignorat. illaq; crede
re recusat experimento que non videt.
Horū enim iguominiaz redarguit aug
xxij. de ci. iiij. dicens stultum fore eoruz
que creduut postulare rationē. quia in
naturalibus pluria fatemur quorū ra=
tionē ignoramus Cur enī miraris si au
dis corpus igne cremari nec tamen cō
sumi. Nam sicilie montes vsq; nunc. et
deiceps flammis estuant. & integri per
seuerant Non ergo cōsumitur omne q̄
ardet. Nō est ergo incredibile hominū
corpora sempiterno supplicio ī igne pu
niri sine detrimento. Unde ibidē augu
stin⁹. Quis inquit nisi deus dedit car=
ni pauonis. vt nō putrefiat. quod tamē
auditū incredibile videtur. Accipit vt
apud cartaginem hec auis cocta nobis
apponeretur. de cuius pectore seruare
iussimus hec tamen aliquid putredinis
inuenimus Unde post dies plusq̄ trigi
ta nulla corruptio inuenta est. nisi q̄ ali
quantulum corpulentie siccioris & con=
tractioris fuit Quis iu augustin⁹. De
dit palee. vt poma immatura maturet
vel vt obrutas niues seruet quid est q̄
ignis cū pulcherrimis sit calore lignuz
denigrat & lapides dealbat: quid est q̄
aqua frigida que inimicatur igni calcē
feruere facit. oleum tamē quod magis
est fomes ignis nulla sui pfusione fer=
uere facit. Hoc enī mirabile de aliqua
indie regione legeremus. siue audire=
mus & in nostrum experimentum viue
re non posset perfecte vel mendacium
vl' grādit miraremur q8 de maputare
m⁹ gnete dicem⁹ q̄ ferrū rapit si tamē
adamas ei iungatur. tūc ferrū quod ra
puerat mox remittit. hic aduxi q̄r non
est quorumdam experimentia eoruz q̄
creduntur nec minus credenda sūt ex
perimento si careant vnde gen. xv. di
citur q̄ abraham credidit deo et repu
tatum. est ei ad iusticiam.

Capi v. de consolatione spei.

Spes consola
tur mentem & vi
res eleuat. labo=
res patienter fer
re largitur vñ se
neca in hypolito
Spes amantiuz
credula et luca.
li. ij. liceat spare
timenti. nā spes prebet opanti vires ter
minādi opus. vnde oui. li. epl'a. Spes
bona vitia timore capit. falit augurio
spes bona sepe suo. ex q̄bus verbis ap
paret q̄ spes bona cōsolidat operantē
qua deficiente tepescit. vñ tibull⁹. li. iij.
Spes fouet & melius cras fore semper
agit. Itaq; p spē sperant oēs bonū eis
affuturū. Sed friuola spes est illorꝫ qui
bonū ex pectant quod merei nō studēt.
galterus ī gestis alexādri magni. spes
quā meritū ppriū non pueuit a spe de=
uiat & verū dat ei presumptio nomen.
Cur enī in eo speras quod tibi meritis
acquirere non vis. Cur eni speras nisi
desideres. et si desideras. cur non que
ris. Reuera non queris si habēti quod
petis non sub seruis. O q̄ vana spes
multorū est. Plures enī credūt deum
ppiciū eis cuius precepta contēnunt.
Alij quoq; iuuētutis ptereūt dies absq;
operib⁹ bonis & ī dieb⁹ senectutis se be
nefacturos cōfidūt Sed quis de longe
vita securus est. Sultus ergo est spem
vite sue diuturnitatem ponit. et q̄ sub
spe vite breuis alterius suscessionez ha
bere confidit. Stultus etiam qui suis
somnijs spem adhibendo credit bonuz

affuturū. Quo omnes redarguit cato
Sōnia ne cures nāmās hūanaq; optat
Duz vigilat ſperat ꝑ ſonnum cernit id=
ipſum. Stulticia eſt in mortē alterius
ſperare ſalutem. Tempora longa tibi
vite ꝓmittere noli. Quocunq; ingredi
eris. ſequitur mors corporis vmbram.
Non igitur hec ſpes habēda eſt. ſed il=
la de qua propheta. Beati qui ſperant
in domino ſpera i eo et ipſe faciet. Plu
res autē in eo ſpem non ponunt ſed ab
iecta ſpe future glorie omne quod poſ
ſunt hic gaudium licet vanum accipiūt
Dicit enim quintil. cauſa prima Nichil
eſſe difficilius q̄ differt gaudium quod
verum eſt de his qui viſa tantum mo=
do credunt. et licite ſperādis animas
ſuos minme alliciunt Dicunt eniz illud
oui. iij. de triſtibus Deniq; non poſſum
nullā ſperare ſalutē. Cum non ſit pene
cauſa cruenta mee. Hoc eni plurimi di=
cunt. dum enim affliguntur ſe cauſam
habere omnes negant ꝛ qđ prauius eſt
de ſalute non ſperāt. Utinam dicerent
illud ouidij li. de. ponto q̄uis ſit ſemꝑ
meritis indebita noſtris. magna tamē
ſpes eſt in bonitate dei. Nam teſte ſe=
dulio in carmine paſchali li. iiij. Nil dif
ficile eſt conferre deo cui adeſt: facul=
tas. vt ſcilicet poſſit planare curua mi=
tigare dura et quicquid natura negat
ſe iudice preſtat. Et in carmine de me=
diatore. Hic homo qui deus eſt ſpes ē
ātiq̄ priorꝫ ſpes i fie pijs h hōq̄ de⁹ ē qꝛ
ſcz xp̄s ſpes fuit ātiquorꝫ patrū eſt etiā
ſpes finalis iuſtorū. Nam ꝛ ipſe homo
et deus eſt. Deus autem ſpes omnium
profitetur. vnde orator. li. ij. Certe que
humanum. tranſcendunt: gaudia vo=
tum. hoc facile eſt preſtare deo cui mu
neris vſus ſit potior que: nemo putat
¶ Stulti ergo ſunt qui ſe bona habitu
ros diffidunt ea: ſi fecerint que debent
ſed fortaſſis ideo. confidentiam per=
dunt: qꝛ inceſſanter cupiūt et quod poſ
ſident perdere metuūt. Contra quos ſe
neca epiſtola. v. ad lucillū. Apud cato
nē noſtrū inueni cupiditatū f nē etiam
ad timoris remedia ꝓficere Deſines
quit timere ſi ſperare deſieris: quia ſcz
illi cum timore viuūt qui ſēꝑ ſperāt eaz
que ſecura non ſunt: nec ſperant in eo c⁹
eſt prouidere cunctis. Felices eni eſſēt
ſi ſpe pretermiſſa vanorū fiduciā totaz
in domino apponerēt. Nā teſte ſeneca
epiſto. xij. Ille beatiſſim⁹ ē et ſecurus
ſui poſſeſſor: qui craſtinū ſine ſollicitudi
ne expectat: dicēte domino in euāgelio
Nichil ſolliciti ſitis. Ue igitur illis
quorum ſpes poſita eſt i mundo. Labit
ergo et caduca. ſed paupertas expedi
ta eſt et ſecura: vt pouit ſeneca epiſtol
xvij. Omnis eni qui cōfidētiā mortali
bus prebuerunt maiori ſue neceſſitati
ſuccurrere non valuerunt. vnde carrat
valerius. li. vij. q; cum rex ganges vel
ſecūdū alios giges rex lydorū opulen
tiſſimus etiam ab appolliae petijt an a
liquis mortaliū ip̄o felicior eſſet: vocē
q; audiuit dicentē agilaū ſophidū eo
feliciorem. qui tamē agilaus pauperri
mus erat: etateq; ſenex: et tamen ſui cā
pi methas nūq̄ exceſſerat. Ratio vero
cur felicior erat: hec ē quia pauper iſte
ſecurior. rex autem prefatus in fortūa
timidior. iō. Lucanus li. v. O vita tuta
facultas pauperis. et iuuenlis libro iiij
Cantabit vacu⁹ coram latrone viator
itaq; in diuitijs ſpes nullatenus conſti
tuenda eſt eo q; in ipſis nulla eſt ſecuri
tas. Unde tibul. libro. i. Diuitias alius
fuluo ſibi congerat auro quē labor aſſi
duus vicino terreat hoſte. et ſubdit M
e mea paupertas vita traducat inerti
dum meus exiguo luceat igne foc⁹. Et
idem li. ij. Nou me regna iuuat non li
dius aurifer amnis: nec quas terrarūz
ſuſtinet orbis opes. hoc alij cupiunt li=
ceat michi pauper cultu ſecuro vite mu
n re poſſe frui Que oīa concludūt nul
lam in terrenis fore ſecuriante. In qui
bus tamen fere omnes ſpem ſuam con
ſtituerunt. quamobrem in ſpe falluntur
ſua eo q; in bonis eternis conſolationē

sibi affuturam non prestituunt: in quorum spe omnis consolatio solidatur.

¶ Capi. vi. de perpetuitate anime & de spe vite future.

Anima de nichilo creatur & nō educitur de potētia materie: plures putauerūt heretici dicētes aīaʒ cum corpore generali naturali semine corruptoq; corpore corrumpi. itaq; post hanc vitam nullam aliaʒ sperantes lubricitatem atq; voluptatem sūmā felicitatem crediderunt. Cuius appinionis fuit aristippus vt in plībus passibus narrat aug: de ciui. dei. De talibus loquitur tul. li. ij. de tusculanis q̄stio. Uides inquit non nullos pecunie cupido & glorie multos libidinum seruos. Et policraticus lib. vij. ca. i. Mundum dimensi sunt nature varias scrutati sunt causas & quasi mola gigantea intumuerunt induxeruntq; bellū gratie dei. sed deiecti sunt dum alleuarentur: vnde ad romanos primo Deus illis manifestauit: & tñ euanuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipiens cor eorum dicentes se sapientes stulti facti sunt. Mirum eniʒ si philosophi posthanc vitam naturali dictamine dicere teneantur animā non perpetuari. Mirum insuper si post hāc vitam alia non debeat sperari q: legebam nuper aristo. lib. de pomo dicentē animam virtuosam suo deberi creatori coniungi: hoieq; viuente affirmant animā incarcerari. Iteʒ plato in thimeo dicit q; anima ad hoc coniuncta est corpori: vt scientias & virtutes ferantur. Si autem venerit cum fenore magno a suo creatore begnine suscipiet: si aūt non religabitur ad inferna. Ex his ergo cōcluditur q; naturales philosophi dicere tenentur animam humanam creari & de nichilo fieri: & ex consequenti ipsam perpetuare. Pro cuius ampliori declaratione quattuor occurrunt rationes. Prima ratio est. q: anima intellectiua est indiuisibilis: ergo est incorruptibilis consequentia clara est: q: indiuisibile non potest alterari vel attingi ab aliquo corporali et antecedēs patet per aristo. iij. de. anima dicentem q; intellectus est simplex immixtus & perpetuus. Item patet ratione: q: anima intellectiua est locus specierum vt dicitur. iij. de anima. Si ergo spēs locum non occupant vt deducitur. sequitur q; anima est indiuisibilis in qua recipiuntur q: quicquid recipitur in aliquo recipitur ad modum recipientis. Sed q; species non recipiantur occupatiue satis patet. Quis enim tam ebes est vt dicat spēs seu conceptus humanos locum occupare. Nam tunc dicere oportet virum multum sapientem non posse sapētioreʒ fieri: q: sui conceptus totalem eius animan occuparent. Itaq; noui conceptus non possent superaddi q; dicere ridiculosum est. ideo dicebat actor sex principiorum: q; anima nullum locum occupat. Secunda ratio est quia anima libera est eo q; habet liberuʒ arbitrium: vt patet per boetium. v. de cō so. Ergo non subest influentijs superioribus: et per consequens non est corruptibilis. Nam si eis subesset: tunc etiā tanq; brutum scd̄ʒ diuersitatem influētiarum necessitarentur: cuius oppositū experitur. Ideo sene. in suis tragedijs li. iiij. narrat qualiter omnia entia naturalia in certi legib⁹ stabilitas sūt quas non possunt relinquere. homo vero nullas habet leges quas infringere non possit. Concludamus ergo cum aristotele. primo de anima q; anima seu intellectus est quid diuinum et immortale Tertia ratio est q: anima seu intellectus reflectitur supra se q: . experimur q; anima cognoscit se: cognoscere per actum reflexū quod non potest facere

aliqua virtus seu potentia organica vel corporalis. ergo anima est res spūalis et consequenter incorruptibilis. ideo dicit aristo.ij.de anima ꝙ intellecus est separatꝰ ab aliꝭ potentijs sicut perpetuum a corruptibili. Quarta ratio est: quia iusticia est virtutum preclarissima vt dicitur.v.ethi. Debet igitur maxime conuenire primo enti. cum ergo experimur in vita presēti plures impios sublimat et iustos calunniari ⁊ opprimi ponenda est vita post hācvitam in qua iusticia vnicuiqꝫ fiet. alijs enim dicere oportet vniuersum per iusticiam nō regulari atqꝫ supremum iudicem iusticia nō illustrari quod incredibile apparet Ex his ergo rationibus cōcludere possumus animan esse perpetuam. aliamqꝫ vitam post istam debere sperari. Ex quo sequiturꝙ anima de potentia materie non educitur sed potius de nichilo creatur. vt prius notabatur. Ideo dicebat themistius philosophus: ꝙ inter omnia mirāda in rebus naturalibꝰ mirandum est de anima. Hoc enim narrat cōmentator auerrois primo de anima His rationibus tamen nonobstantibus plures in speculis vanitatis mundum vt paradisum elegerunt qui similes sunt tygridi de qua narrat plinius naturalis ꝙ a venatoribus per specula frequenter decipitur. vnde venatores catulum suum sibiꝰ volētes: auferre in via specula ponunt cumqꝫ venatores catulum suum deportant ipsa tygris venatores insequitur sed in via specula inueniens in eisqꝫ suam similitudinem prospiciens cautulum suum putat se inuenisse. sicqꝫ cautnlum suum perdit et deportari permittit. Similiter faciunt mundi amatores qz leticiam vanam cō habuerit paradisum inuenisse credunt et ita catulum scilicet animā eis collatā damnari permittunt. Venatores scilicet demones humanam fragilitatez cognocentes eorum oculis specula mundane et humane vanitalia preponunt: vt in eis delectari atqꝫ quietari studeant celsamqꝫ felicitatem acquirere pretermittant.

Capiculum septimum de charitate et bona amicitia

Amicitia omnis boni exordium est si bona fuerit tūt bona vero est si inter bonos exstiterit. Alijs enim amicitia nuncupari non videtur qui amititia preciosissimun genus: est diuitiarum. Inimicorum aūt fedus nō preciosum sed vile est Ergo amici fieri studeamus amicitiaqꝫ in christo sit Tūc enim prosperabimur in spiritu mutuis monitionibus ⁊ orationibus et in corpore mutuis subsidijs atqꝫ adiutorijs tunc eadem erat voluntas idem desiderium. Quid enim melius aut optabiliꝰ his quamobrem sene epistola.iij. dicit ꝙ vbi est idē velle ⁊ idem nolle ibi dulcissimum manere est. quoniam concursu sensuum et vnitas volnntatum tanꝙ riuuli amicitie scaturisant Vnd ambro.iij.de offi. Custos inquit pietatis est amicitia que facit vt superior inferiori se exibeat equalem inferiori superiori inter enī dispares non potest esse amicitia Plurimum tamen amicitia fallax est ⁊ in momento deficit Et ideo ecclesiastici xij. dicitur ꝙ non cognoscitur amicus in bonis nec inimicus in malis sed lex amicitie hec est vt nō plus vel minus velit diligi ꝙ diligat: vt inquit tull.li.i Nempe beatus aug.li.iiij.confessionū veruz amicum se habuisse narrat Vnde ipo mortuo plangebat eum dicens quod reddiderat d.midiuz vite. Et ibidem concluditur quod nō est vera amititia nisi fuerit cōglutinata charitate Huius enim amicitie christus

exemplum dedit.luce.xxii.dicens. Nō dico vos seruos sed amicos seneca epistola.ciii. Quendam plangentem fili redarguit dicēs. Quid inquit faceres si amicum perderes: ex quo parnulum incerte spei sic plangis: quasi diceret ꝙ filio preferendus est amicus si verus fuerit. Sicut tamen dicit tullius libro primo de officiis. In amicitia nulla pestis maior est ꝙ̄ adulatio ⁊ vitiosa simulatio que verum iudicium tollit et amicitiam adulterat: vnde augusti. x. confessio. dicit ꝙ amici adulantes amicitiam peruertunt ⁊ inimici litigantes plurimū corrigunt. Nec tamen amici sunt quorum bona diuiduntur: quoniam sicut dicitur.ix.ethi. ⁊ commentator ibidem. Amicis est anima vna et omnia cōmunia. nec est amicus: nisi amico cor suum prebeat vt ponit tul. vbi supra. ⁊ augu.ii.confessio. dicit ꝙ amicitia dulcis est propter bonitatem animorum. ⁊ qui amicus est amico omnia communicet.

Prima tamen lex amicitie est. vt ab amicis honesta petamus. inquit tul. vbi supra: vnde valerius libro iiii.ca.vi. de pluribus narrat quorum vnus pro alio hostibus se obtulit. Item narrat de duobus qui dicebantur damon ⁊ pithas: qualiter cum dionisius tyrānus voluit vnum occidere alius exposuit se morti quod cum vidisset tyrannus admiratus supplicium remisiit. Nam ⁊ augu.iiii. confessio de amico loquens dicebat.

Nescio inquit an vellem pro illo mori. Similiter enim legitur de horeste ⁊ pilade ꝙ magis eligebant simul mori. ꝙ̄ non simul viuere. Etenī si attendamus homo ex natura amicari debet quoniā dicit seneca li.iiii.de benefi. Hominem non faciunt vngues neq; dentes terribiles sed nudus natus est: vt nulli videatur inimicus. ⁊ ibidem concludit ꝙ societas dedit homini dominium animalium ⁊ imperium gentium. His itaq; sermonibus patet ꝙ̄ vtilis sit societas atq; amicitia quamplurimi veteres habuerunt. Unde fertur de duobus mercatoribus qui ita se dilexerunt: vt vnus eorum qui egiptius erat vxorem propriam pulcherrimam alteri amico relinqueret: eo ꝙ ipsius amore languebat: quam tamen vxorem ipse egiptius nunꝙ̄ cognouerat. In processu vero tēporis contingit egiptium propter homicidium morti condemnari quod sciens amicus qui beneficium susceperat venit dicens homicidium fecisse: ⁊ loco illius se moriturum obtulit malebat enim pro amico mori ꝙ̄ amicum mori irremuneratum. ideo sapiens dicebat: si inueneris amicum fidelem sit tibi sicut anima tua. Sed reprobandi sunt hi qui amicos querunt vt ab eis illicita obtineant. Ueruntamen teste tul. lex amicitie est vt nō rogemus turpia nec faciamus rogari. Sunt etiam redarguendi qui omnes putant amicos. ideo sapiens. multi inquit sint tibi pacifici: vt vnus sit consiliarius ex mille. s. amicus tuus de quo attendas ꝙ bonus sit. Nā maximum genus infortunii scias tibi cōtigisse si de peruerso amicum facias: aut si amicum te habere putes cum nō habeas. Sed nunquid experimur malos frequentius ceteris amicari: feruētioriq; federe sibi inuicem adherent ꝙ̄ plurimi quorum fama virtuosa ꝓmulgatur Ueruntamen teste tulli.iii.de officiis. In malis fictio est: in bonis vero amicitia. Unde aristot.viii.ethi. describens tres species amicitie ostendit ipsas consistere in triplici genere boni.

Omnis ergo amicitia in bonis est. Un augusti.iiii.confessionum. Statim post principium dicit ꝙ non est amicitia nisi inter habentes charitatem. Qui enim ex charitate se amant. sunt de numero eorum de quibus hiere.ix.dicitur Omnis amicus fraudulenter incedit. tales non. charitate sed vtilitate sepius federantur iuxta illud ouidii. de ponto.

Uulgus amicitias vtilitate probat.

Quemobrem talis amicitia minime durat aut saltem necessitatis tempore. vt communiter non perseuerat. Uerum

naturalis amicitia bene ꝑdurat. Nam
declarat aristo.viij.ethi. Fratres ſ; di
ligere mutuo debere. q₂ eandē naturā
cōmunicātEt ſignāter illi qui ī xp̄o fra
tres ſunt atq₃ legem xp̄ianā ꝓfeſſi ſunt
illi potiſſime diligere debēt qm̄ frater
qui iuuatur a fratre quaſi firma ciuitaſ
vt inquit ſcriptura. Narrat enim vale=
rius li.v.ca.v.ꝙ cū quidā₃ miles in ca=
ſtris pompei alium quendam militem
interfecit ipſūq₃ iacentem ſpoliaret.ſta
tim vt ſuum fratre₃ germanum eſſe co
gnouit.deos de tanta impietate victo=
rie criminari cepit. Unde precioſa ve=
ſte fratrem ſuum operuit mortuū ⁊.pro
tinus eode₃ gladio ſuo quo illum inter
fecerat pectus ſuum penetrauit.et ſup
corpus fratris ſui ſe proſtrando flam=
mis ſeipſum cremandu₃ exhibuit. Idē
etiam narrat augu.li.ij.de ciui.ca.xxvi
Inſuper valerius vbi ſupra narrat de
fabio qui triumphum victorie ſibi ob=
latum reſpuit quia frater ſuus in illo p̄
lio ceciderat. Si ergo criſtiani ex lege
⁊ natura fratres ſint pro ſeipſis meri=
to certare debent.nullaq₃ diſcenſio iter
fratres debet oriri.nam li.vij.eccleſia=
ſtice hyſtorie ca.xxix.narratur de duo=
bus ꝙ ipſi ſtagnu₃ vnum commune ha
beant.ſed concordes eſſe non poteraut
vnde bella mortalia ꝙ̄ plurima commi
ſerunt. Ad quos diuina prouidēte gra
tia greg.ceſarienſis peruenit.et vidēs
fratrum furiam pro modici ſtagni diui
ſione ſic dicebat. Nolite o filij rationa/
les animas veſtras pro mutis animan
tibus ſcilicet pro piſcibus violare : ne
queſo fraternam pacē cupiditas diſſol=
uat. Et ſubditur ibidem ꝓ oratione fu=
ſa aque illius ſtagni euanuerunt.et vbi
erat ſtagnum vſq₃ in hodiernum diem
campus habetur. Sic etiam ipſe poſtu
labat ne fraterna pax dilueretur. Inſu
ſuper narrat pōpeius li.ij. ꝙ xerres ſe
debere regem eſſe affirmabat.ſed cum
frater ſuus obſiſteret ipſi pariter cau=
ſam ariferno paterno ſuo commiſerunt
qui cognita cauſa xerxen prepoſuit.cu=
ius frater contentus extitit. Itaq₃ om/
ne litigium ſopitum fuit muneraq₃ ſibi
inuicem dederunt. Merito igitur incre
pādi ſunt criſtiani qui pro ſimilibus to
ta die pugnant nec fratrem liberate.ſ₃
potius inuadere petunt.

¶ Capitulum octauum de vera amicitia et de eius vtilitate atq₃ fidelitate.

t
Este tullio de ami=
citia Amicitia oībus reb⁹
humanis p̄ponēda eſt ni=
chilq₃ eſt nature tā aptu₃
tāq₃ ꝯueniēs ad res ꝓſpe
ras vel aduerſas quanta
ſit vis amicitie.⁊ ſubdit Eſt autē amici
tia nichil aliud niſi oīm diuinarū huma
narūq₃ rerū cū beniuolētia ⁊ charitate
cōſenſio. Idē tulli⁹ ī rethorica ſcd̄a. A
micitia eſt volūtas erga aliquē bonaꝝ
rerū illius ipſius cauſaq₃ diligit cū pa=
ri volūtate. Ex quo aperte apparet ꝙ
amicitia paritatē ſemꝑ p̄tēdit Un̄ ſecū
dus philoſophus. Quid eſt amicitia.
equalitas aīoꝝ. Quid amic⁹ deſidera/
bile nomē.homo vix apparēs īfelicita
tis refugiū ide ſinēs felicitas. Nempe
amic⁹ raro īuenitur.ī penuria ꝓpiciaꝛ.
⁊ īdeſinēter amicatur. Alias enī amic⁹
nō eſt. Aliqui autē amicos ſe dicūt cu₃
bona dederūt quedā ſed amic⁹ nō es ni
ſi teipſū animūq₃ dederis. Unde ſene=
ca li.vi.de beneſi. Neſcis ꝙ̄tū ſit amici
tie p̄ciū ſi nō intelligis te ei daturū quē
diligis. Rē ſeculis rarā que nō alicubi
magis deeſt ꝙ̄ vbi creditur abundare
q₂ ſepius creditur amicitia magna vo
nulla eſt Ueruntamen amicitie munus
omnium virtutum munera confert. ⁊ q̄
duo ſunt ad vnum redigit . mirabiliq₃
paritate diſpares vnit. Unde calcidi/
us in prohemio ſuper thimeo platonis
Tanta vt opinor eſt vis amicitie ꝙ pa
rificat res ex ſe diuerſas. cum alter ex
amicis alteri voto complaciti operis
adminiſtrat effectū nam amicitia mul=

tos disparēs coadunat. Nec tamen ve
ra est amicitia eorum qui quosdā stulte
diligunt. itaqꝫ volendo amicitie donuꝫ
exhibere se ipsos damnificant et concu
tiunt quos redarguens catho sic ait
Dilige sic alios. vt sis tibi carus amicꝰ
Sic bonꝰ esto bonis ne te mala dāna
sequantur. Talis igitur absit amicitia
sed vera et discreta nō pretermittatur
quia teste eodem cathone. Utilius re=
gno est meritis acq̄rere amicos. Et he
caton stoicus quicquid profeci hoc est
ꝙ amicus esse cepi. Nil igitur amicitia
vtilius. nil in rebus humanis desidera
bilius. vn̄ quintilianus causa. viij Non
reperio in rebus humanis aliquid pre
stantius amicitia Et subdit. Quid eniꝫ
fore humano generi feliciꝰ. q̄ꝫ si omēs
possent esse amici. Omnia eni mala di=
scederent Unde in prouerbijs sapientū
dicitur. Quid dulciꝰ q̄ꝫ habere amicuꝫ
cum quo omnia audeas: quē sic credas
vt te cui sic loquaris vt tecum. multi ta
les amicos habere voluerunt et ipsi ta
les esse non possunt vnde. tul. li. de ami
preallegato consimilem ponit sentētiā
Rursus pax amicis prodest nisi amico
rum constans et fidelis adhesio fuerit
vnde seneca in. thieste. quos verꝰ amor
tenuit tenebit. vnde. augustꝰ cesar ami
citiam non facile amisit sed constātissīe
retinuit vt refert suetonius libro secūd
Nam amicus non est qui cito deserit a
micuꝫ nec amicus qui de amico cito ma
le iudicat Tul. li. de amicitia boni viri
et sapientis est hec duo tenere in amici
tia primum est ne quid fictum aut simu
latum sit nam aperte odisse magis lau
dabile est quam ocultare sententiam
Deinde suspitionis non debet esse nec
existimare aliquid ab amico esse viola
tum. Nempe cum suspicatur iam ami
cum habere non arbitratur. Heu.
quot sunt verbales amici qui tempore
necessitatis recedunt qui nullum dili
gunt nisi quantum beneficia suscipiunt
Cū valerius libro quarto. Dicat since
re fidei amici precipue in aduersis re=
bus cognoscuntur In quibus quicquid
prestatur a cōstanti beniuolētia profici
scitur. nam gratum beneficiuꝫ est quod
mercedis suspitione caret. Absit tamē
vt aliquis credat amicorum occasione
se peccare posse aut obsequendo ea de=
bere agere que prohibentur. nam teste
tul. li. de amicitia. Nulla est excusatio
peccati si amici causa peccaueris nō de
bet ergo in malis amicus obedire ami
co. vnde valerius libro vi. capi. iiij. nar=
rat ꝙ cū rutilius amico indigna peten=
ti non obediret. tunc amicꝰ dixit. Quid
michi est opus amicitia tua. si quod ro
go non facis. Cui rutulius immo quid
michi tua. si propter te aliquid in hone
ste facturus sū. ideo catho dicit. Quod
iustum est petito vel quod videatur ho
nestum. Nam stultum est petere quod
possit iure negari. Nō ergo exigit ami=
citia crimina pro se mutuo committi ni
chilominus teste claudiano in maiori:
multis delicta fuere nexus amicitie. qꝛ
scilicet multi amicorum occasione pec=
cauerunt. Hoc tamen absit quia teste
tullius de officijs amicis non tribuere
quod recte possis ⁊ tribuere quod non
sit equum contra amicitie officium est
itaqꝫ saluo conscientie iure amicus ami
co succurrere debet: ea postponendo q̄
possessio continet terrena. Unde sido=
nius li. ij. non magis cordi esse debet.
aut voluptati ager cum redditibus ā=
plis q̄ꝫ amicus aut vicinus sibiipsis e=
qualis. Omnis enim amicitia paritatē
pretendit. Si ergo par est amicus tibi
quomodo preponas amico tuas opes.
si te sibi parem plus opibus diligas.
Hoc eniꝫ si feceris nec paritas nec ami
citia est. cum galterus in alexan. libro.
viij. dicat ꝙ inter equales. ⁊ iter pares
est nodus amoris. Diligamus ergo a=
nimo equo amicumqꝫ moribusqꝫ sanuꝫ
eligamus. ne vitiorum eminente turpi
tudine amicitiam iure deserere oporte=
at. Nam quod honestum est amare na=
tura postulat quod autem obliquum
diu diligere rationiꝰ molestum est vnde

tul.libro.ij. de officijs quia inquit idip=
sum quod honestum decorumq3 dicim9
per se nobis placet. Idcirco illos i qui
bus hoc esse arbitramur naturaliter di
ligere cogimur. ⁊ li. de amicitia nichil
est tam aptum nature tanq̄ conueniēs
sicut amicitia. Sed hanc scio debere in
solis bonis esse. Sed precor vereantur
qui vere amicitie fedus seruare recu=
sant. Nam minime attendunt quomo=
do diligant dummodo eius quem dili=
gunt sub titulo proficiant nec attendūt
si bonus sed si diues ⁊ in obsequijs pro
digus. Ea autem que possident ipsorū
ita sunt vt communicare non audeant.
nisi communicando sua bona ampliari
videant. amicoru3 tamen omnia debēt
fore communia. Terentius in adephis
vetus verbum hoc est communia esse a
micorum inter se omnia. et salustius in
catilina. Ide3 velle. ⁊ idem nolle ea de
mum vera amicitia est. Itaq3 etiam si
quis a culpa vacuus in amicitiam pra=
uorum incideret quotidiane. vsu atq3 il
lecebris faciliter similis ceteris effici=
tur. Caueat ergo qui amat vt quem di
ligit bonus sit. in malo enim amicitia
non est. Unde idem salustius in iugur=
tino. Omnes eadem cupere eademq3
odisse inter bonos amicitia. et iter ma
los est et non amicitia. Quomodo eni3
amicitia esset ex quo peccatum eos co=
pulat. Nempe vnum vitium ali=
ud trahit. et si auarus fuerit amicus
forte superbus erit si autem superbus
ira superueniet. ecce qualis amicitia.
nulla enim est ex quo peccato macula=
tur Quis enim diuisit angelos amicos
superbia. Quis fratres primos auari=
cia. Sic et plures qui putantur ami=
ci similibus ex causis dissoluuntur. Nā
inter amicos debet fore charitas sine
temeritate. communitas sine cupidita=
te. vnde seneca epistola. xlviij. Consorti
um rerum omnium inter nos facit ami
citia. ⁊ subdit Oia cum amico cōmunia
amicus habebit. Nam pithagoricoru3
opinio fuit amicorum omnia esse com=
munia et amicum esse alterum seipsum
vt refert hieroni. contra rufinum vnde
ouidius. iiij. de tristitus. Hij duo corpo
ribus mentibus vnus erant ⁊ loquitur
de amicis. et arator libro. ij. repellitur
in diuersa trahens cum spiritus efficit
vnum que vanitas ex concordia venit
Concordia vero in bonis est. vnde pro=
sper. li. epigrāma. Moribus iniusti pul
chra est concordia pacis. O igitur po=
sco inquiramus quo pacto queat vera
amicitia vendicari. Audiamus ouidiū.
libro tertio de arte ita dicentem. Ut a=
meris amabilis esto. dulcibus est ver/
bis alliciendus amor. Unde matheus
libro de thobia. Est brauio dignus a=
moris amor. et hecaton stoicus si vis a
mari ama. Ex quibus apparet q̄ nullo
laqueo amor ta3 cito capitur sicut amo
re qui obsequiorum dulcedine conser=
uatur. vnde catho. Uincere cum possis
interdum cede sodali. Obsequio quoni
am dulces retinentur amici. Ira odiu3
generat concordia nutrit amorem.
Sunt quidam qui ferre decet paciēter
amicum. Itaq3 metuis patientijs a=
micabilis conuictus seruatur verbisq3
beniuolis exhortationibus ⁊ iustis icre
pationib9 inter sapientes amor solida=
tur. vnde tullius libro primo de officijs
Uita victus consilia sermones exhor=
tationes interdum. et obiurgationes
maxime in amicitijs vigent illaq3 est io
cundissima amicitia quam similitudo
coniugauit nec mireris si libeat redar=
guere te amicu3. quia redargutio amo
re prolata sapienti placet. Ceterum
suscitemur cur inter homines amicitie
non parēt. Aut enim homines sunt
quales non fuerunt: aut veteres sicut
nec p̄ntes se mutuo dilexerūt qđ absit.
Quod igitur dicendum libeat non oc=
currit nisi q̄ imparitas voluntatum et
distinctio desideriorum amicitie detra
hit. Nam teste oratio in suis episto=
lis. Oderunt hylarem tristes tristē
q3 iocosi. Sedatum celares agile3
gnanumq3 remisi. Potores bibu=

li media de nocte valerni. Oderunt po
recta negantem pocule itaqꝫ: gulo si
abcenos non amant nec lubrici castos.
Quamobrem appetituum varietate lcō
funditur amor. Jmpūs ergo non est fe
dus amoris exhibendnm, eo ꝙ contra
riū amori impedimētū habēt vnde pla
tus iu suluaria. Conuentus bachorum
et ioca friuola non quero vt amorē pa
riaut vtinam nidhil odiosum darent.
Talibus igitur ineptis desiderijs ve⸗
re delectationi contradicitur sepe. Rur
sus aīaduer tit frequenter quosdā fore
amicos non hominū sed murenum. Hi
suut sodales nou amicitie. sed fortune
de quoꝝ amicitia inquit seneca epl'a. ix
Qui vtilitatis causa assumptus est tā
diu placebit ꝙ diu vtilis fuerit. Nam
eirca diuites amicorū turba circūsedet
sed cirea euersos solitudo est qr: tales
fugiunt amici vbi probantur. vnde var
ro in sētētijs suis Sivis amicū experiri
calamitosus fiat ⁊ quintil. cā. xv. Nes⸗
cis inquit an diligat cuius experimen⸗
ta nō habet nisi felicitas plures eni in
felicitate diligunt. sed aduenientc i for
tunio disparent qr de est fortuna gra⸗
tia cuius amabant. boetius de cō. li. ij.
Quēcunqꝫ felititas amicum fecit infe⸗
licitas faciet esse iimicū nulla pestis efi
catior ad nocendū ꝙ familiaris inimicꝰ
Nā causa deficiente amoris nimiruz si
deficit zesus antiquus. Nam tarquinꝰ
exilio datur tunc primo cognouit quos
fidos habuit amicos. Jnprosperitate
enim non cognouerat vt narrat tulliꝰ
lib. de amicitia De talibus ait ouidius
li. de ponto. Uulgus amicitia vtilitate
probat. Reuera tamen prout dicit idē
oui Turpe se quicausam et fortune cre
dere amicū. Et nisi fit felex esse negare
um. vnde ouidius id exilo positus lib.
de tristibus suis amicis dicebat. Uix
duo tres ve michi de tot supestis ami⸗
ci. Cetera fortune non mea turba fuit.
Jllud amicitie: sanctum et venerabile
nomē. Re tibi pro vili sub puedibus ia
cet. Donec eris felix multos numera⸗
bis amicos Tempora si fuerunt nubila
solueris et petrouius. Cum fortuna
manet vultum seruatis amici. Cum ce⸗
cidit turpi, vetitis ora fuga. O qualis
amicitia reuera ficta est nulliusqꝫ preci
velaqꝫ sollicidine querenda est: nam te
ste catho. Una dies qualis fuerit mō⸗
strabis amicus. Prochdolor tamen vt
dicit matheus in libro de thobia. Flu⸗
ctuat ad sensum venalis amicus. ege⸗
nuum nec virum efouet nec fabricatus
amor. Martialis cocus hic quem men
sa tibi quem cenam parauit amicū. Ap
prum amat et pullos ⁊ sumen et ostrea
uon te. Tam bene si tener est uoster
amicus erit Tales enim amici sunt em
pticij. sermonibusqꝫ tantummodo con⸗
iunguntur. Mente vero vel factis mini
me adherent. vnde tulliꝰ lib. ij. Ne vos
decipiant pendentia brachia collo: Ne
capiat blanda sordida lingua prece: q̄a
scilicet a talibus cauendum. est. Unde
sedulius in carmine pasca. libro quinto
Traditor immittis fereus proditor im
pie latro Quid sanum simulas ⁊ ami⸗
cum rrande salutas Heu quales ꝙ ficti
amici. Nā presentibus fauēt ⁊ post ter
gum insidiantur Horatius in libro ser⸗
monum. Absentem qui rodit amicum
qui non defendit alio culpante sodales
fingere qui non vita potest conmissa ta
cere nequit: hic niger est: tunc tu roma⸗
ne caueto. Nam cauendi sunt qui nec
secretum tenere sciunt nec assistere lau
dibus nisi presentibus eis. Consimiliū
itaqꝫ discedat smititia quorum finis in
teritus est. Unde tullius libro de ami⸗
citia. Precipiendum est bonis: vt si in
prauorum amicitias ignoranter cecide
rint ne existiment ita se alligatos vt ab
amicis in repuplica peccantibus nō dis
cedant quia nulla tenenda est amicitia
que recto non coniungitur fini. Oim
autem finis deus est gratia cuius cete
ra debent amari.

Capitulum. ix. de correctio ne charitatiua.

On est amicus qui peccātē amicum non corrigit. Amicitia eni christo esse debet: sed nō est in xp̄o sic peccata libēter ꝑmittit. vnde catho. Cunqꝫ mones aliquem nec se velit ipse moneri. Si tibi sit carus noli desistere ceptis. Quod nosti factū nō recte nolo tacere Ne videare malos imitari velle tacēdo Vulnera dū sanas dolor est medicina doloris: qr teste oratio ī episto. Et neglecta solēt icēdia sumere vires qr scilicet peccata de facili crescūt ideo tul. li. de amicitia. Monēdi inquit sunt sepe amici obiurgādi: sic tamen vt monitio acerbitate ⁊ obiurgatio contumelia caret: ⁊ tunc beniuole fiunt. Verūtamē mos est hodie pluriū corrigi nolle Ipsis eniꝫ veritas est odiū. iuxta illud terentij in andria. Obsequium amicos veritas odiū parit. maxima autē in eo est culpa qui fraudem querit ⁊ qui scilicet veritatē spernit. salustius in iugurtino. Odiū querere extreme dementie est. Illi vero odiū querūt qui veritate audita correctionis charitatiue sub pretextu impatiēter audiunt nec reputant amorē nisi eoꝝ faueatur etiā illicite voluptati Verūtamen qui fidelis amicus est a correctiōe charitatiua nō desistat iuxta illud seneca. ij. de clemētia. Malo inquit verbis offēdere veris ꝙ adulando placere. Veruntamen correctio charitatiuā frequenter ab amicis pretermittitur: atqꝫ curā de alijs minime habent. Dicunt enim in cordibus suis: quid michi quid alij agant iuxta illud terentij. Ut quid aliena cures que ad te non pertinent. Alij vero corrigere ꝑtermittunt ꝙ ipsorum amici suscipere correctionē recusant sed minime recusare debēt. Omni enim tempore correctio bona est. Tunc enim beniuola dicitur quando asperitati aliqua dulcedo miscetur. Unde in prouer. sapientum dicitur obiurgationi semꝑ aliquid admisceas blandiciei: zelumqꝫ dei cōmemores ⁊ in te peccantibus miserearis. sed plurimorum aures clauserunt: ⁊ veritatem ab amicis audire nequeunt. Utinam attenderent illud senece epistola. xxv. ad lucil. Mutua inquit emēdanda sunt vitia nec amo illum si proficere non curo malo enim michi successum ⁊c. ꝙ fidem deesse. ideo tullius in oratione pro celio. Admoneo enim te vt a rerum turpitudine caueas et ne in alterum dicas que cum dixeris dixisse erubescas. Sed quis audebit amicum aut alium redarguere. nam mundi tanta superbia est vt nullus redargui velit: non solum priuatiꝫ aut personaliter quinimmo ea que publice dicuntur in in opprobriuꝫ delictorum plures male accipiunt: ⁊ pro seipsis dici paralogisant. contra quos plautus in aulularia. Nemo inquit sibimet arbitretur dici ꝙ nos dicim⁹ populo neqꝫ sibimet causam constituet communem ex ioco. Aduertant autem alios qui corrigere petunt ne corrigendo ea tangant queꝫ nouerunt corrigi non posse. obstinatis enim predicare non prodest. Fortassis enim eorum peccata crescunt eo pacto quo commemorantur et peccandi voluntas et reprehensione frequenter illis accresci. iuxta illud ouidij. li. de ponto. Vulneris id genus est quod cum sanabile nō sit non contractari tutius esse puto Curando fieri quedam maiora videmus vulnera: que melius non tetigisse fuit. vnde idem libro secundo. de tristibus. Eripit interdum modo dat⁹ medicina dolorem. itaqꝫ correctio nō omni tempore prodest: sed persona et mensura consideranda est. Ubi tamen quis amicum sentit corrigere non desistat: etiam si moleste capiat quod ei dicitur. Durus enim animus assiduis correctionibus ad lachrimam quandoqꝫ inducitur. ipsiusqꝫ furia correctionis acerbitate moderādaest. iuxta illō ouidij primo de reme. Dū furor in cur

ſu eſt currẽti cede furori. difficiles adi=
tus impetus oĩs habet. ⁊ ſubdit Impa
tiẽs anim⁹ nec adhuc tractabilis arte
reſpuit: atq; odio verba monãtiũ habet
Et ideo ſequit. Aggrediar meli⁹ tunc
cũ ſua vulnera tãgi iã ſinet ⁊ veris vo=
cib⁹ aptus erit. Cũ dederit lachrimas
aĩmq; ĩpleuerit egrũ Ille dolor verbis
⁊ moderandus erit. Tẽpibus medicina
valet: data tẽpore ꝓſunt. Et data non
apto tẽpore vina nocẽt. Itaq; aliũ cor
rigere cupiẽs: preſertim amicũ tempo
ris opportunitatẽ querat ⁊ mediocrẽ
acerbitatẽ obſeruet: ne ſuperbie ſigna
culum aut rancoris maneriem contine
re videatur: ſed potius charitatiua et
amicabilis perpendatur.

Capitulũ .x. de pietate.

Pietatem hu
manã ſuadet na=
tura. oẽs enĩ ho=
mines vnius na=
ture ſumus. quã/
obrẽ penes oẽs
pietatiſ opera ſũt
exhibẽda ſene. in
thieſte. Nulla
vis maior pietate vera eſt. q̃ſcũq; ei ve
rus amor tenuit: hos pietas tenebit: q̃
ſi dicat ꝙ hi alios nõ amãt niſi pietatiſ
officio eos cõfoueãt Attẽdam⁹ enĩ qm̃
q̃ pius eſt aliis pietatẽ ꝓ ſeipſo ĩpetrat
valeri⁹ li. v. ca. iiij. ⁊. v. humanitatiſ dul
cedo ⁊ ĩfrenata barbarorũ ĩgenia pene
trat ⁊ hoſtiũ oculos molit ⁊ iter diſtri
ctos mucrones placidum iter reperit.
Nulla ĩqt acerbitate fortũe ſolis pedi=
b⁹ ꝑciũ care pietatis euileſcit. Vñ ibi=
dẽ narrat de muliere quaſdã ĩgenui ſã
guinis q̃ apud tribunal capitali crimĩe
dãnata triũ viro ĩ carcere necãda tra=
dita fuit: ſed carceris cuſtos mĩa mot⁹
nõ eã ꝓtin⁹ ſtrãgulauit ꝑfateq; mulie
ris filiã ipſã audire ꝑmiſit. ſic tñ vt nul
l⁹ cib⁹ ei exhiberet. Exiſtimãs futurũ
vt media cõſumeret. Tranſactis ergo
plurib⁹ dieb⁹ mirabat carceris cuſtos
cur mulier nõ moreretur: ſed curioſus
obſeruata filia aĩmaduertit: ꝙ filia ſuo
vbere exerto famen matris lactis ſui
ſubſidio laniebat que pietas iudicibus
innotuit: ⁊ prefate mulier ĩ veniam im/
petrauit. ſimiliſq; hyſtoria de quadam
alia filia ibidẽ narratur que patrem ſu
um cimona conſimili fortuna affectum
pariq; cuſtodie traditũ atq; ſeniſſimũ
pariter gubernauit veniamq; ei ſua pi
etas conformiter impetrauit Nil ergo
magis propiciũ vt delictorũ obtineatur
venia q̃ꝙ pietatis exercere opera: ꝓut
charitas petit. Rurſus idẽ valerius i=
bidem refert ꝙ cũ rex darius cõtra ſci
thas impetum faceret: interrogauit e=
os per legatos quẽ finẽ fugiendi: aut
quod initiũ pugnãdi facturi eſſent: re/
ſponderunt nec vrbes vllas nec agros
cultos habere pro quibus dimicarent
ſed cum ad parẽtũ ſuorũ monumenta
veniſſent: ſciturũ quemadmodũ ſcithe
preliari ſolerent. Quo dicto immanis
⁊ barbara gens ab omi fertatis diſcri
mine ſe redemit. Prima ergo ⁊ opti=
ma rerũ natura pietatis magiſtra eſt
que nullo vocis miniſterio nullo vſu li
terarũ indigens propriiſ viribus cha
ritatem parentum liberorum pectori=
bus infundit. Si eniz quis etiam loqui
neſciat, nichilominus a natura amare
pietatẽ docetur. vnde valerius vbi ſu=
pra. Quis enĩ plauſtris vagos ⁊ ſilua
rũ latebris corpora ſua regẽtes in mo
dumq; ferarũ laniati pecudũ viuentes
ſic dario reſpondere docuit: quaſi dice
ret ꝙ natura que docet pietatem inue=
nire: ⁊ ſi nõ verbis: opibus tamẽ. Que
quidẽ natura filium creſi loquendi vſu
defectum ad protegendam patris ĩco=
lumitatem miniſterio vocis inſtruxit.
Nempe inter omnes pietas eſſe debet
⁊ ſignãter ſi cõſanguineitas aut paren
tela habeatur. vnde ſtatius tebaidos.
li. x. Prolis amor crudelia vincit pe=
ctora. ⁊ tul. retho. ꝑma Pietas eſt per
quam ſanguine cõiunctis patrieq; be=
niuolis officium et diligens cultus tri=

buitur.vnde petronius. O maxima re
rum pietas hominum tutissima virtus
que pietas in hoste probatur:vt inquit
oui.iij.de tristibus.His ergo attentis
erubescant fideles ī quibꝰ modica vel
nulla pietas est.Fortassis enim gentili
um p̄libatū pietatem nō imitātur'qꝫ nō
solū pietatē negāt hi quibꝰ inimicātur
sed etiam quibus se amicari iactant q̄d
fecisse veteres tyranni leguntur.Vale
rius enim vbi supra ca.i.narrat ꝙ cum
quidam adolescens accensus esset amo
re filie pisistrati.atheniensium tyranni
in publico obuiam sibi factam osculatꝰ
fuit.prefati ergo tyranni suadebat v=
xor vt capitali supplicij puniret. Cui ty
rannus si eoꝝ inquit qui nos amāt īter
ficimus:quid his faciemus quibus odi
o sumus.Hec eni vox ex ore tyranni de
humaitate manauit In hūc itaqꝫ modū
filie tulit iniuriam:ac multo laudabiliꝰ
suam. Rursus de eodē tyranno refert
valerius vbi supra ꝙ cū tranppus eiꝰ
amicus inter cenem sine fine conuitio e
um lacerasset et īsuper concitate temu
lentie impetu euectus os eiꝰ sputo res
persisset:nec tamen in vindictam sui va
luit eum accendere.Quinimo suos fili
os violate patris maiestati subuenire
cupientes retraxit posteroqꝫ die trasip
po se humiliante in pristinū fedꝰ amo
ris eum sibi reconsiliauit.Ceterum idē
valerius de pirrho rege refert:ꝙ cum
audisset quosdam in conuiuio tarētino
rum turpia de ipso loquentes percōta
ri cepit a quodam qui conuiuio interfu
erat:an talia de ipso dixisset:qui respō
dit.nisi iquit vinū nobis defecisset ista
que tibi relata sunt pre his que de te lo
cuturi eramus lusus ac iocus fuissent
Quo dicto tam vrbana crapule excusa
tio veritatisqꝫ simplex confessio irā re
gis conuertit in risum prefatiqꝫ regis
clemētia obtinuit.vt ⁊ tarentini sobrij
grās sibi agerēt.⁊ ebrij bñ p̄carentur.
Audiamus ergo pietatem id adeptaꝫ
fuisse ꝙ credulitas obtinere non solita
est.Illi ergo se homines nō dicant qui
pietatē humanitati debitā non habent
nec debet putari magnitudo animi vir
tus sed crudelitas si comes non fuerit
pietas. vñ tulli.li.i.de officijs.Porro
magnitudo animi remota pietate ⁊ cō
iūctione humana feritas quedā ⁊ inhu
manitas est.⁊ idē.li.iij.Sicut q̄dā mē/
bra ābutātur si languere ⁊ spū carere
ceperit ne noceāt reliquis partibꝰ cor/
poris. sic ista in figura hois feritas ⁊ ī
manitas belue a cōi tāꝙ humanitate se
gregāda est.Nā pietate cōditio huma
na obseruat. ⁊ idignatꝰ homo mittiga
tur.Nā teste horatio ī epistolis Nemo
adeo ferus est vt non mitescere possit.
His ergo cōcludatur sermonibus.cha
ritatis opus pietatem esse naturamqꝫ
pietatem querere.

¶ Ca.xi.de pace ⁊ concordia.

Charitatis filia
pax est nec mutuo ca
ri sūt.q̄ cōcordia non
viuūt.vñ tul.philip=
pica.ij.Nullū arma=
toꝝ p̄sidiū est nisi be
niuolētia ⁊ charita/
te sit susceptū nomē certe pacis ē dulce
⁊ ipa res salutaris nec ē aliꝰ ꝙ trāq̄lla
libertas.Illa tñ nō ē reputanda pax q̄
vitijs cōsētit vñ se.li.de moribus pacē
habeto cuꝫ hoibꝰ cū vitijs bellū.⁊ ful=
gen.li.mitologiarum.ij. Sapiētes vi/
ri maiorem cum vitijs qꝫ cum inimicis
pugnam gerunt.Nunquid ergo lamē=
tandum occurrit. si vt plurimū pacē se
habere dicāt hij quoꝝ volūtates cōsen
tanee sūt ī malū. Quō eni pax erit vbi
priceps discordie diabolꝰ regnat. quō
etiā pax est tecū.si tua voluntas tue ra
tioni cōtradicat.si aliꝰ vis ⁊ aliꝰ te de
bē velle iudicas. In nullo ei scelē pax
ē.Rursꝰ pacē habeāt q̄ rēpublicā ꝓspe
re regere petunt. Nam teste salustio ī
iugurtino . Concordia parue res cre=
scunt discordia maxime dilabuntur et
varro in sententijs . Alij autem
cōcordia mores et cohabitantium ani=

mos format. Sapienter igitur rex pu
blicam non regunt. qui non nisi prelia
querunt. Non suet enim querenda pre
lia nisi vt pax melior habeatur. Qui
antem bellarit vt pacem habeãt nõ dis
cordiam sed pacem querunt quia si pa
cem haberẽt vtiq; non pugnarent eo=
rum aũt pugna via pacis est. Qui ve=
ro pugnant pace non intenta dissipato=
res cõmunitatũ sunt: Unde tul. li. i. de
officiis. Quare inquit suscipienda qui=
dam sunt bella ob eã causam vt sine in=
iuria in pace viuantur. itaq; bellum sus
cipiantur vt nichil aliud nisi pax habe
ri videatur. vnde dicimus ad alexãdrũ
Nos bella non gerim⁹ sed pacẽ mori=
bus non viribus confirmamus sola for
tuna est aduersusquam sepe pugnam⁹
et semper vincimus. itaq; non cõtra pa
cem seu cõtra fortunam pugnabant sic
enim pugnatiũ scz cõtra pacẽ praua in
tẽtio est. Unde merito a veterib⁹ mos
vsq; ad presentia tempora habetur. vt
nullus pugnare liceat nisi tractatus pa
cio precedat. Unde temp⁹ ante pugnã
figitur in quo pars vna alteram elloq̃
tur si autem pax inde haberi nõ possit
prelium consequitur. Si qui autem ad
huiusmodi tractatum se flectere nolue
rint arbitrando se omnia obtinere posse
se nimirũ si casus contingat illis. vnde
iulius celsus in libro de bello galico ip
sius cesaris libro tertio. Inter duos in
quit bellanter hoc vnum tẽdus agẽdi
de pace est. dũ. sibi vterq; confidit. ꝙ si
alteri paululũ fortũa tribuerit: vix vte
tur conditionibus pacis qui superior vi
detur. nec equa pte contentus erit qui
omnia credit se habiturũ. Sed procul=
dubio qui pacẽ abnegat iure meretur
ruinam. Ille tamen pacẽ non abnegat
qui suo renũciare iure recusat. Aliquã
do tamen vtiq; melius est iuris partez
relinquere ꝙ sui ocasione animas per=
dere quia pace nil melius est vnde pros
per in epigram. Moribus in sãctis pul
chra est concordia pacis. Speruntur
mundi prelia pace dei. et lucanus li. i.

Heu qui bella gerunt. ⁊ subdit. Impia
et eternam ruperunt secula: pacem et
idem lucanus. li. ij. Minima rerum dis=
cordia pace. turbat. lib. x. Nulla fides
pietasq; viris qui astra sequntur Uena
lesq; man⁹ ibi. fas vbi maxima merces
qꝛ scz plures armigeri. omne illud re=
pugnant eis lucitum quod est lucribun
dum. Absit igitur discordia quecumq;
nobis qꝛ teste catho. Ira odium gene=
rãt concordiat nutrit amorem ⁊ prudẽ
tius pax plenum virtutis opus pax sũ=
ma laborum pax belli exacti preciumq;
periculi nil placitum est sine pace deo.
nec munus ad aram et subdit. Omnia
perpetitur patiens atq; omnia credit.
nunꝗ lesa dolet cuncta offensacula do
nat. Ex quibus apparet ꝙ vir sapiens
et pacificus Uiri autẽ pacifici numera
deo placent. litigatorum nunꝗ.

Ca. xii. de vero ⁊ ficto amore.

Dilectio ficta vel
decipere querit vel
saltem obsequi nõ in
tẽdit quicunq; tamẽ
fuerit fictus amor ꝓ
ditione suspectus est
Absit ergo talis sed
verus amor assistat.
qꝛ singula verus amor iungit offensas
mutuas cauet. obsequia quoq; impẽde
re facit virgilius in bucholicis Omnia
vincit amor. et nos cedamus amori.
virgilius de amore loquens ait Quis
nõ mortalia pector cogis ĩprobe amor
ouidius in epistolis. Res est solliciti
plena timoris amor. Credula res amor
est. auribus interdum voces captamus
Nempe qui amat solicite palacet et no
ceret timet protegere querit. Unde
ouidi⁹ libro sine titulo. Felix qui quod
amat defendere fortiter audet. Quid
non amor improbus audet vt ponit idẽ
ouidius li. de satis. Paucis verunta
men bene amare sciunt. Raroq; ve
rus reperitur amor. quoniam amare et
sapere vix a deo conceditur vt ex pro=

Sef. ſapiē. colligitur.· Plures etenim
ideo amant. quia precium ex amore ſpe
rant. tales autem non hominem ſed eiꝰ
munus diligunt. qꝛ vt ponit ouidius li.
preallegato de faſtis. non querit preci
um vitam qui debet amare. et proſper
in epigram. Ancipitis vite quivis ſupe
rare labores. dilige quod ſemper verꝰ
amor debet qꝛ ſcꝫ homo debet conten
tari de eo quod amicꝰ habet nec debet
pretermittit amor ſi munerūꝫ copia de
ſit. vnde teſte ſidonio in ſuis epiſtolis.
li. v. Perfecta dilectio non tam debet
recolere quod officiorūꝫ ſoluerit ꝙ me
miniſſe quod debeat. qꝛ ſcilicet perfe=
cta dilectio beneficiorum ꝙtitatem nō
cernit ſed voluntate contentatur. nam
teſte matheo in thobia. Gratia dum nu
bit nature cum fructusamoris plenior
eſt. Nullus emim'amor melior ꝙ ille
cuius radix non eſt cupiditas. ſed gra=
tia que vtinam in xp̄o terminetur vnde
ſedulius. Fortia vel vincla dedit pec=
cati ſena poteſtas Dulcis amor xp̄i for
tia vincla dedit. Sed ꝓculdubio ꝙꝙ
teſte philoſopho omnia bonū appetūt
plurimorūꝫ tamen in eſt non xp̄o ſed vi
tiūs amor. nam i quibus nutriti ſūt hec
diligunt omnes. Si habeant ergo ma=
li quod diligūt abutuntur amato. ſi au
tem careant tunc vitiorum flamma grā
diori eſtuat amore vnde et qui paupe=
res quandoqꝫ ſunt abſentia bona ouidi
us cupiūt. et qui veteris actibꝰ impoſte
rū coīquinari expectāt feruētiori amo
re licet prauo anhelāt' ouidius. iij. de ar
te Mora ſemper amantes incitat. ⁊. li.
iiij. metha. Tempore creſcit amor. quo
magis eſtuat ignis ⁊c. et idē li. vi. Nec
capiūt i cluſas pectore flāmas. Iſte eſt
mūdanoꝝ amor qui non clareſcere ſed
pallere facit iuxta illud: ouidij primo
de arte. Palleat omnis amans. hic
eſt color aptus amanti. O vtinam a=
cordibus iſte recedat amor. non ſolum
allicit' ſed inficit. primo placet. Tandē
diſplicet: magno labore vendicatur.
et cum gaudio exiguo poſidētur talis
eniꝫ ē omnium terrenorū amor. Diſcat
ergo fidelis bona ſpūalia vere adama
re. in quibus dum ſperantur et non ha
bentur eſt plenitudo deſideriorum et
cum poſſidētur eſt amplitudo gaudio
rum. Rurſus diſcant homines mutuo
ſe amare in criſto. Alius enim amor ci
to deperit. Experimur enim tot in ſecu
culo ſe predicare amicos inter quos ſo
la fictio eſt. quia eorū amor non in cri=
ſto ſed vanitate eſt. Amor autē vanus
ſemper ē fictus et amor vanitatis mox
decidere ſolet. Hoc enim amore liberi
plures ſuos diligunt parentes. quorū
mortem fictis lachrimis plangunt ſed
vitam eorum non diuturniorem cupiūt
de quibus ſeueca epiſtola. lxiij. Quis
autem ferat hos qui: negligentiſſime
cnm amicos habeāt miſerrime lugent
nec amant quempiam niſi perdiderint
Ideo tūc effuſius merentur quia verē
tur ne dubium ſit an amauerūt. De ip
ſorum lachrimis inquit tulliꝰ nichil la
chrima citius areſcit et iuuenalis li. v. i
ſatyra prima. Et maiore domus gemi
tu. maiore tumultu plangūtur nūmi ꝙ
runera. nemo dolorem fingit i hoc caſu
veſtem deducere ſummam contentus
vexare oculos humore coacto. plorat
lachrimis amiſſa pecunia veris. itaqꝫ
tales amici nō diligunt. ſed diligere fi
gunt. nec lugent pro amico ſed pro dā=
no flere videntur et dolere. ſed hoc faci
unt voluntario more. vnde oui. ij. de re
me. Ut flerent oculos erudire ſuos. et
galterus alexandreidos vi. Leue tibi
lachrime veniunt leniuſqꝫ recedunt. et
ſubdit. Impendunt lachrimas miſeris
arcentibus illis. qꝛ ſcilicet tales·. ſe ip=
ſos arcent et cogunt. vt fleant. vtinam
tales ſeipſos primitꝰ flerēt eo ꝙ fingūt
quod minime habent horatiꝰ i poetria.
Si me vis flere dolandum eſt primum
ipſi tibi Triſtia meſtum vultum verba
docent. Nam homini plotatores ſtul=
tis feminnabus comparantur vnde. ca
tho. Femina dum plorat hominem
ſuperare laborat. Audiuimus ergo re=

probandum amorem quoruꝫ fletus pro
amicis ficti sunt. et apparentes. sed eo-
rum etiam reprobandus est amor quo-
rum ficta sunt gaudia. De quibus tibu
lus. Heu ꝙ difficile est mutare gaudia
falsa. Difficile est tristi fingere mente
iocum. Non bene mendaci risus com-
ponitur ore. Nō bene solicitis ebria ver
ba sonāt. vnde sidonius in epistolis. li.
v. Quasi inquit quidam barbarismus
est morū sermo iocundus ⁊ animꝰ affli-
ctus et tul. i. de officijs. Turpe est val
deqꝫ vitiosum in re seneca conuiuio di-
gna verba aut delicatuꝫ aliquē in ferre
sermonē que omnia faciunt ficti amici
in quibus nulla veritas est. Valerius
narrat de rutilo qui nolebat facere qđ
eū: amicus suus facturū rogabat q̄ꝛ nō
erat iustum. quapropter amicus hoc vi
dens rutilio dicit. Quid michi ergo
opꝰ. est tua amicitia quādoquidē id nō
facis quod te peto cui rutiliꝰ. Sed q̄d
queso michi valet amicitia tua si ꝓpter
te aliquid in honeste facturus sū vnde
narrat alfunsius qualiter vnus philoso
phus. de arabia petijt a filio suo quod
amicos haberet cui [illegible]
tos se habere ⁊ tunc pater. Miror inq̄t
quia iam senex sum et in tota vita mea
nō potuit michi acquirere nisi vnū solū
Petens a filio an ipse non manū repu-
taret multos habere. ⁊ dicens ei ꝙ bo
num est amicos habere probatos. sed
ante est probare ꝙ amare. et ad probā
dum amicos precepit filio suo porcum
occidere: ⁊ occiso in saccū ponere finge
reqꝫ hominem esse quem occidisset ⁊c.
Idem alfunsius narrat de duobꝰ mer
catoribus vno de baldach. et altero de
egypto simul manentibus in egypto.
quorum egyptius volebat vxorem du
cere: quam tamen ille de baldach. ada
mabat vbi vero hoc sensit egyptius vxo
rē ei dimisit cum dote sua: malens vxo
rem perdere ꝙ amicum. Paulopost il
le de baldach repatriauit secum ducēs
vxorem suam: et diues maxime effectꝰ
est. Alter vero in tantam paupertatem
deuenit: vt hostiatim panem quereret
et panem querendo peruenit vsqꝫ ad il
lum locuꝫ vbi ille de baldach manebat
ibiqꝫ intrauit ecclesiam et eo dormiēte
ante ostium ecclesie homo quidaꝫ inter
fectus fuit. ⁊ dū homicidia nō inuenire
tur ille per suspitionē captus confessus
est homicidium. malens mortem obire
quādiu tantam sustinere miseriam Ve
rum ipsum amicus suus de baldach co
gnouit dum ante iudicem adducebatur
ad condemnandum alta voce exclamā
do ꝙ ipse iter fecerat hominē alter au-
tem ex opposito instabat se fecile. quaꝫ
pijssimam altercationem videns ille qui
homicidium veraciter commiserat: con
punctione. tactus et videns innocen-
tes condemnari velle. narrauit verita-
tem: ⁊ iudex vbi factum scire compicit
ꝓpter amicorū necessitudinem homici
de indulsit.

Ca. xiiii. de adulatione que est ficta amicitia.

ADulatio verita
ti inimica est ⁊ omnis
adulator. verbo vel
nutu mentitur. ideo
veteres sapiētes nō
soluꝫ adulati. sed eti
am adulatores nūcu
pati timuerūt. tul. in
rhetorica. ij. Nolo esse laudator ne vi-
dear esse adulator. et socrates. Presē
tē minime laudare decet. Nā adulator
est diabolo blādꝰ ⁊ syreni mortifere cō
paraẗ. nā blādiẗ auribꝰ ⁊ interitū que-
rit. vnde sen. li. viij. naturalibus questi-
onibꝰ: adulatoribꝰ latus nō prebas. sūt
eni artifices ad capitādo superiores.
Hoc eni habēt adulationū blandicie ꝙ
etiā cuꝫ reijciūtur placēt: ⁊ ad id iā de-
mētie venimꝰ: vt q̄ parce adulatur pro
maligna sit. Ipse tamē seneca adulari
respuebat ipso dicente: hi de clēmetia
malo inq̄t veris offendere ꝙ malis adu

lando. placere Raro enim hec simul cō tingunt vt eadem vox sit dulcis et solida teste ipo seneca in declamationibus li.iij. Qui vero sapiens est adulatorib⁹ minime credat fictis enim sermonibus adulantur homines: sicut pretextu pabuli amo capiuntur pisces. vnde preto nius adulatores ficti cum cenas diuitū captant. nichil prius vel posterius mediantur ꝙ id quod grauissimum adula toribus putant fore. Sidon. in episto. li.iij. Sectator epularum laudabilem profert sententiam. non de bene viuente sed de bene pascente. tales enim cuꝫ aliquid volunt prius laudant postmodum postulant. vnde varro in suis sētē tijs. Adulationis species est cum laus postulationē precedit. O vtinā tales ficti adulatores nō essent nam errores in principibus generent suoqꝫ veneno sua ui: aspidis more mori dormitando cogunt per suum venenū scilicet orationē blandam quo veneno pasci diogenes recusauit. vnde narrat valerius maximus ꝙ diogeni olera lauanti aristipp⁹ dixit. Si dionisio adulari velles ista nō esses velles dionisio adulari non curares. Rursus philosophus quidam dictus psensius. qui fuit nepos platonis ex sorore adulatores contempsisse legitur. Unde cuidam adulanti sic dicebat Nichil inquit proficis cum te intelligā et merito qm̄ teste prudentio. latitat lupus ore cruento: lacteolam mentitus ouem sub vellere molli. Nempe quicquid adulatores dicant decipere nichilominus semper intendunt quorum impia verbositas in peccatis detinet multos vnde prosper in li. epigram. Lingua assentratrix vicium peccantis acervat et delectatum crimine laude ligat Mirum igitur cur sapiēs talibus mendacibus credat. Sed mirabilius si qs ex laude se turpitudinis gloriā accipiat qđ hi faciūt qui ex peccatis glorian tur. de quib⁹ ppheta. Quid gloriaris in malicia q̄ potēs es iniq̄tate. Horum eni gloria nimis vana est. Bon⁹ igitur si fueris ne pro mercede adulatorum mendacia suscipias. Si autem peccaueris ve tibi: si adulatori credideris. Ab sit enim vt alieno sermoni plusꝙ tue cō scientie credas dicente cathōe. Plus alijs de te ꝙ tu tibi credere noli. Cuiuscunqꝫ ergo grad⁹ extiteris adulatorē respuas. vnde sene. li. de quatuor virtutibus. Tam tibi triste sit laudari a turpibus ꝙ vt lauderis ob turbis. Difficillimum tamen opus continentie assentationes adulatorum repellere quorum sermones animum quadam voluptate resoluunt: nuliusqꝫ per assentationem amicitiā merearis: nec aliū tuū obtinere sinūt. et subdit. Non acerba sed blāda verba timeas. His tamen adulatores promouentur. licet policraticus li.iij. ca.ij. Dicat ꝙ omnis adulator virtutis inimicus est sequelam habet: et tamen fraudem et perditionem intendit. Cum igitur diliguntur tales et veraces odio habentur. vtinam adulatorum consortia tanꝙ venenosa vitarentur. Exēplo vlixis de quo refert seneca episto. liiij ꝙ claudebat aures suas syrenib⁹ qb⁹ adulatores intelliguntur. Ideo idē seneca epistola. lxvi. Uenit ad me pamico blandus inimicus scꝫ adulator. Adulatio autem cui fit ipsum infatuat. vt dicit idem seneca epistola. lxij. Quo igit abūt magnatum sapientia. Uocibus ei adulatorum infatuati sunt: si autē sapientes existerent: adulatorum oleo non spinguerētur. vñ propheta. Oleuꝫ peccatoris nō impinguet caput meum sup quo verbo dicit augustinus. Lingua adulatoris alligat homines in peccatis Quāobreꝫ policra. li.iij. c.xiij. loquens augusto dicebat. Si deceptores istos id est adulatores istos exterminaueris deos te precellere non putabis. Nam adulatores suis mēdacijs hoīes mortales deficiant. hi enim sunt scorpiones facie blandientes cauda percutiētes: vt inquit hierony. epistola. lxxxiiij. Absit igit illud ezechi. iiij. tibi merito posse dici cū scorpioni. habitas sēp sup

quo verbo grego.li.i.omel.ix. Adula
tor tanq̄ scorpio palpando incedit:sed
cauda ferit: ⁊ sicut apis mel in ore ge/
rit sed pungere querit. Et idez grego.
moralium quattuor adulatores inquit
lactant illos quos laudant sed attēde
quid sapiens prouerbioꝝ primo dicat.
Si te lactauerint peccatores ne acqui
escas eis. vñ isaie.iij. Popule me⁹ qui
te beatū dicūt te seducūt. sup quo hie=
rony. Adulatores sunt hostes ⁊ scintil
le dyaboli. propinant aūt pocula mor/
tis. Quapropter alexander nequaz li/
bro de naturis rerum. Adulationē vo
cat venenū melle mixtū. Hi tamen ho=
minibus placent: quia blandicias licet
mendosas exhibent.

Ca.xiiii. de hospitalitate.

Charitas exigit
vt fratrē ⁊ proximū
in hospitio suscipia=
mus. nā abrahā ho=
spitalitatis amator
exstitit. Unde tres
āgelos quos crede=
bat homies benigne suscipiēs refecit.
Quāobrē meritꝭ ꝙ plurimis apd deū
claruit. Attēdam⁹ ꝙ ꝗm̄ ⁊ aialia irra/
tionalia hospitalitatē hn̄t: ꝓut ait am
brosius in suo examerō omel. v Discāt
ergo homies hospitalia seruare iura.
⁊ ex qb⁹ cognoscāt qd hospitib⁹ sit de
ferēdū q̄ obsequia deputāda: qb⁹ scilꝫ
hospitibus cornices periculs sua nega
re nō soleāt Un̄ ibidē narrat q̄liter cor
nices ciconias sibi īimicas i hospitio re
cipiūt. ⁊ ideo xp̄ianis loquens ābro. di
cit. Nos iquit hospitib⁹ ianuas claudi
m⁹ qb⁹ aues aīas suas cōferūt. Insup
narrat policra. li. viij ca. xiij. ꝙ ifideles
etiā ꝓprios hospites cōsueuerūt in ho
spitio suscipē. Un̄ apd eos lex habeba
tur ꝙ q̄ hospiti negabat hospiciū etiā
vsqꝫ ad quartū diē ifamis erat. esto e=
tiaz ꝙ esset hostis regionis vel ciuita=
tis. si tn̄ vltra quattuor dies hospitem
qs detinebat crimē icurrebat. Ceterū
li. viij. ecclesiasti. hystorie. ca. xxviij nar
ratur quomodo sacerdos qui erat cu=
stos ydolorū ⁊ inimic⁹ regionis christi
ane nichilominus grego. episcopū gra
tis suscepit. Cum tamen grego. ab eo
recessit. tunc sacerdos ille more solito
ad suum idolum ibat. vt responsa ab
eo haberet. sed cuz nichil responderet
sacerdos multiplicabat victimas nec
tamen ei proderat. quia idolū semper
tacebat. Accidit tamen vt de nocte de
mon sibi reuelaret qualiter gregorius
episcopus ipsum de templo proiecerat
nec ingredi audebat nisi gregorius eū
licenciaret. sed tunc ille sacerdos ad e=
piscopum accessit supplicans vt propt
hospitalitatem damnum non incurrat
Petebat igitur vt idolum suum loque
retur vt prius. et tunc gregori. episto=
lam in hec verba scripsit appollini scili
cet dyabolo permitto tibi ad locum tu
um redire et agere que cōsueuisti quā
epistolam deltulit sacerdos ille ⁊ tunc
idolum mediante demone vt prius lo=
quebatur quod videns sacerdos cogi
tauit quoniam gregorius idolo suo for
tior erat atqꝫ ei imperabat. Relictis er
go idolis ad gregoriū cucurrit: et ba=
ptisatus in fide tantum profecit ꝙ in
episcopatu sibi succedere meruit. Ecce
ꝙ bona hospitalitas que hospiti salutē
ministrauit Quapropter tulli. ij. de be
nefi. recte inquit. laudanda est hospita
litas. quia valde est decorum domum
hominum patere hominib⁹ Un̄ narrat
ibidē de quodā qui symō dicebatur ꝙ
hospitalitatez sūme amauit. ⁊ suis sub
ditis iperauit. vt hospitib⁹ de oib⁹ pro
uiderēt. ⁊. grego. li. ij. omel. iij. dicit ꝙ
hospites. nō solū sūt iuitādi. sꝫ trahēdi
Un̄ casian⁹ li. ij. colla. ij. narrat de qdā
qui si ꝑ quiqꝫ dies hospites nō habuissꝫ
tūc refectionē suā deferebat. ⁊ i sabba
to ad ecclesiā ꝑgēs q̄ essēt aliq̄ ꝑegri
ni diligēter iquirebat ⁊ pietate motus
humana hospiti prouidebat. Ideo pri
ma petri. iiij. dicitur hospitales inui=
cem sine murmuratiōe. sene. iiij. de. be

neficijs.ca.xxviij.de quodaʒ milite nar
rat.qui cum beuigne fuit ſuſceptus ĩho
ſpitio cuiuſdam fere tribus diebus tūc
excesſit dicens.Faciam tibi gratiam ſi
me contigat videre donum meum.Cū
ergo peruenisſet ad philippum regem
macedonū.petijt ſibi dari predicta ſui
hoſpitis que ſibi placuerunt ꝛ ſuuʒ hoſ
pitem expulit.cum tamen regi narra=
ta fuisſet militis ĩgratitudo predia iuſ
ſit reſtitui.priori posſesſori.ſcilicet hoſ
piti. Amanda eſt igitur hoſpitalitas
que tanta beneficia confert.Unde au=
guſtinus epiſtola.lxxvij' Omnes inꝗt
ſunt recipiendi ne boni excludentur.
Sophologij liber quartus feliciť finit
¶ Incipit liber quintus in quo agitur
de quatuor virtutibus cardinalibus.ꝛ
continent decem et ſeptem capitula.

¶ Capitulum primum de vera iuſticia.

Iuſticiam ſibi ꝗ
in ſuo iure aut cauſa
proſpera fieri: petit
iusticie debz amatoꝛ
esſe vt ſcilicet vnicui
ꝗ quod ſuuʒ.eſt red
dat iuxta illud ābro
ſi. Iuſticia eſt ꝗ̄ vni
cuiꝗ ſuum reddit.alienum non vēdicat
vtilitatem propriam non neglit.vt eꝗ=
tatē cuſtodiat communē.que ſcilicet iu
ſticia rectisſime cardinalis dicitur quia
circa ilam omnes alie verſantur. Nec
tamen iuſticia valet in eo qui timet ra=
tionem cuius timoris iuſticiā facere nō
audet.Tulius li.ij.de offi. Nemo iuſt⁹
esſe pōt qui mortē.qui dolorem qui exi
liū ꝗ egeſtatē timet aut qui ea que ſūt
cōtraria his equitati anteponit.Nēpe
iuſticia.eſt vna omnium dominare regi
naꝗ virtutū.vt ponit idē tul.li.iiij.For
tasſis iuſticiā multi facere recuſāt quia
minas vł munera ſēſiūt.Hij eni inſtin=
ctū uature ſubuertūt qꝛ te ſte tullo li.i.
de legib⁹. Nichil preſtāti⁹ ꝙ intelligi
nos ad iuſticiā esſe natos Nō ei opiniōe
ſed natura ius ē cōſtitutū.ſeneca libro
de quattuor virturtib⁹.Iuſticia eſt na
ture tacita conuētio in adiutorium mul
torum inuenta.Illi ergo vereantur in
quorum manibus iuſticia poſita eſt.eo
dem tamen pacto quo iuſticiā deſerunt
naturam propriam ꝛ alienam offēdūt
eo ꝙ ius proximis nō impendūt.Iuſti
nianus li.i.inſtitutionum.Iuſticia ē cō
ſtans animi voluntas ius ſuū vnicuiꝗ
tribuens.Hugo iuſticie opus eſt mot⁹
mentis rationalis qui ſecundū deū ice
dit a cordis conceptione ſurgens ꝛ fo
ras vſꝗ ad actionem corporalem ꝓce
cedens.Abſit igitur vt quis iuſticiā ꝓ
munere ſubuertat qꝛ teſte tul.li.ꝑalle
gato de legibus.Iuſticia eſt obtēpera
tio legibus ſcriptis inſtitutiſꝗ populo
rum et ſubdit.Idipſum autem iuſtisſi ʒ
eſt iuſticie mercedē nō querere.Qui eī
pro iuſticia mercedem querit iuſtus nō
eſt.eo ꝙ ſtaterā ſuis muuerib⁹ ex alte
ra parte traheret.ōnes tamen quo ad
iuſticiam equales ſumus.Abſit igitur
vt propria commoditate quis ſeduct⁹
in iuſticiā alterius faciat vnde mercuri
us termegiſtus.Iuſticia inquit nichil ē
aliud ꝙ̄ dei vocatio.Et ſubdit de⁹ qui
hominem generat et inſpirat oēs pes
esſe voluit.eandemꝗ viuendi conditio
nem omnibus propoſuit.i mortalitatē
omnibuſꝗ ſpopondit.nemo apud eum
ſeruus eſt.nemo.dominus:nemo paup
eſt niſi qui iuſticia indiget nemo diues
niſi qui virtutibus plenus eſt.ea propť
lactan.li.de uero cultu.Primum iuſte
cie officium eſt coniungi cū deo.Secun
dum eſt coniungi cum homine.ſed illō
primum religio dicitur ſecundū vero
humanitas nominatur ¶ Itaꝗ
tam deoꝙ̄ proximo iuſticia debetur.
Iudex ergo ſic iudicet.vt deum non of
fendat et proximū non iniurietur.Nō
eſt enim iuſticia vbi crudelitas exercet
Nempe cambiſes tam ſeuerus fuit vt
iniuſtum iudicē excoriari fecerit et ſup
iudiciariam cellam pelleʒ eius iusſit ex
tendi.filiūꝗ ei⁹ pro iudice ſedere man

dauit vt iniuste iudicare timeret. ne si=
mile iudicium patiretur. prout narrat
elimandus li.xv. Hec siquidem magna
seueritas fuit. qui quamq̃ iusticiam de
buit iubere conseruari. asperitas verū
tamē fuit fortassis iubet excoriari Sua
igitur sententia quod ad zelum iusticie
sancta fuit. sed excutione nimis aspera
vt quidam affirmant. Quibusdam ta
men aliis placet nimio rigore iusticiam
seruari non posse. vnde vale.li.v.ca.vi
narrat de zelanco q cum filius ei⁹ pro
pter: adulterium vtroq̧ oculo priua
ri deberet ne lex quam ediderat ipsi=
us occasione violaretur sibi vnum et fi
lio alterum oculus erui fecit. Et ita
viuendi vsum vtriq̧ reliquens debitū
supplici modū legi reddidit equitatis
ad mirabili temperamento se inter mi
sericordem patrem ⁊ iustum legislato=
rem partitus. ecce q̃ stricte iusticiā ser
uauerunt. Unde arbitror q̃tum ex me
impium iudicem quasi aspere nimis pu
niere nō posse. q2 teste oui. primo de ar
te Nec enim lex equior vlla q̃ nescis ar
tifices arte perire sua. Nā iudex dam
natur cum necens absoluitur. nimirū
igitur si iudex lege pereat sua. Cur eni
condite sunt leges nisi vt obseruentur.
nam lege recta qui peccat puniend⁹ est
ille signanter qui leges quas condidit
violauit vnde narrat valerius li.viij.ca.
vi. q cum licinius lege sensisset. ne q̃s
amplius q̃ quigenta agri iugera possi
deret ipse mille comparauit. vt tamen
crimen simularet filio dimidiam partē
amancipauit Obhoc a marco pompilo
accusatus primus lege sua cecidit do=
cuitq̧ nichil aliud debere: precipi nisi
quod prius imperauit quisq̧ sibi. Nā
teste terculiano in apologetico suo sus=
pecta est lex que probari non vult: aut
que probata si fuerit non dn̄atur. tanq̃
dicat q lex si bona. obseruāda est signā
ter ab eo qui eam cōstituit. vnde catho
Parere legem quam tuipse tulerio.
Iudicis auxilium sub inqua lege roga
to. Qm̄ lex si bona non fuerit adhuc ti=
menda est. Mala lex tn̄ nō meretur lex
nominari. q2 teste tul.li.i. de legibus.
Lex est ratio summa insita in natura q̃
iubet ea que facienda sunt prohibetq̧
contraria. et ibidem. Lex est recta ra=
tio imperandi ac prohibendi quam qui
ignorat iniustus est. et subdit. Iusticia
est obtemperatio legibus scriptis insti
tutisq̧ populorum. Ipse tamen idem
tulli. Leges proprie nō putauit huma
nas sed bone si fuerit quasi a deo sunt
vnde tul.li.ij. de legibus. Hanc iniquit
video sapientissimorum virorum esse sē
tentiam legem nec hominum ingeniis
excogitam: nec aliquid esse populorum
sed eternum quoddam quod vniuersū
mundum regeret imparandi prohibē=
diq̧ sapientia vnde idem tul. philippi=
ca.ij. Lex nichil aliud est q̃ recta ratio
a lumine deorum tracta imperans ho=
nesta et prohibens contraria. Regum
ergo seruanda est fides vt ponit virgi=
lius in geor.li.iiij. Aloqui tn̄ stulti iudi
ces voluntatem pro lege sumunt. vnde
iuuena.li.ij. Sic volo sic iubeo sit pro
ratione voluntas. In his autem nulla
iusticia est.

¶ Capitulum secundū de elo quentia aduocatorum.

Ro: iusticia
exequēda aut sal
tem dirigenda cū
non omnes cleri=
ci queāt esse. ora=
tores ⁊ aduocati
constituti sūt quo
rū eloquētia non
visi iuri fauere de
bet Ue igitur hoꝝ eloquētie q̃ non nisi
fallere petit vn̄ didim⁹ ad alexādrum.
Artē bn̄ loquēdi nō discim⁹ neq̧ facū=
die rhetoꝝ oratorūq̧ operā dam⁹ quo
rū officiū ē phaleratis sermonibus fig
mētare mēdacia. inocētie fidē cōferre
criminibus paricidij q reos assignare

pijssimos q̄ dū putāt aliēe fraudis fru
ctū per iiquā victoriā rapuisse. nesciūt
se munimētū sue conscie pdidisse Nēpe
hmōi plures aduocati reperiuntur. sed
vtinā multitam bene viuerēt q̄ bene lo
quūtur. vt supplicat lactātius de vera
religione et sapiā Sed pdolor multis
mortifera ē sua facūdia vt inq̄t iuuena
li.iiij vnde prosper in epigrā. Nō pro-
dest cuiq̄ solis bona dicere verbis Im
pia mens habeat quod bene linguat' so
nat. Nā fari recte miserū est et viuere
praue. Parū igitur prodest facundiā
habere et fauori deliciaꝝ ipam applica
re Parū insup pdest elegantiā verbi
obtinere et sapiētia nō pollere vn̄ tulli.
in plogo rhetorice pme. Sapiētia qui
dem sine eloquētia parū prodest. Elo-
quētia vero sine prudētia nūq̄ sed plu
rimū nimiunq; obest. Studeāt igit ora
tores et fari facūde i subsidiū iuris. Nā
grata elegātia veritatē detegit et ipsi'
ad amorē auditores alicit vn̄ q̄ oratoꝝ
fungūtur offi. vt elegātes fiāt studiosis-
sime laborare debent. vnde narrat va-
lerius li.viij.c.vij.q cum demosthenes
primā litterā artis rhetorice proferre
non posset Oris sui vitiū tanto stutio ex
punauit. vt nullus expressius quod vo-
lebat proferre suāq; vocem gracilem ni
mia exercitatione cōtinua ad naturam
et gratū auribus sonū perduxit. Atten
dat igitur lector. vt in eodem li.ca.x.
valerius dicit q eloquentia ornamēta
in pronunciatōe apta et conueniēte cor
poris motu cōsistunt nec debet orator
magnas querere moras. quia teste se-
neca in edippo. q̄d verba queris: veri-
tas odit moras. Non debet etiam
in singulis propositis insistere multum
alias eni principaliter intendit ptermit
teret. vnde varro i suis sententijs. Nus
q̄ deuenit qui quod videt non sequitur
tales debet orator detrahere veritati
nutib' aut vbis nā. sepe veritas offēdi
tur ex modo narrēdi. terēti' i phormio
Nichil est tā bene dictū q̄n male narrā
do possit deprauari. Et tul. li. de para-
dox. Nichil est tā incredibile quod nō
dicendo fiat probabile. nichil tam hor-
ridum atq; incultuz quod non splendes
cat oratione. Sed orator attendat ne
sua eloquentia sic abutatur. Debet eni
planto vti sermone: qr teste quintil. lib.
primo. Orator debet vti publica forma
visitatis enim tutius vtimur nouaq; ver
ba non sine periculo fingimus Rursus
debet fortune breuis. qr teste tu. rheto
rica prima. Breuitas est cum nullū nisi
certum assumitur verbuz quod oratori
facere cōgruit nec licet abuti ea requa
ceteris bestijs preponimur sed eloquē
tia vnde tul. in prologo rhetorie prime
cū hoies multis in rebus sūt meliores
bestijs hac in re maxime vidētur prees
se bestijs q loqui possunt quare michi
quodā preclaruz videtur adeptus q̄ in
eare hominib' antecellit qua in re ho-
mines bestijs presūt. Si ergo eloquen
tia sit dos oratorū erubescant si abutā
tur ista sceleratorū ad herendi ipietati
quod fortassis plurimi fiūt. vnde plau-
tus i aulularia. Da mich aduocati gra
tiā & studii. Vn̄ volēvn̄ liguā. nec tamē
quibusdā eis sufficit vt suū vendant elo
quium: sed etiam vendunt silentium vn
de refert helinandus libro. ij. q̄d cum
demosthenes aristodium auctorem fa
bularuz interrogasset. q̄tum mercedē
pro suis fabulis accepisset: respondit
talentum accepi. cui demosthenes.
Plus inquit recipi vt tacerē. vnde cū
demosthenes a senatu atheniensium in
patrocinium: et aduocatum peteretur
contra philippum regem macedonum
respondit se graui: infirmitate deten-
tum. ¶ Itaq; non solum eloquijs:
sed etiam silentijs numera sibi vendi-
cant causasq; confessas etiaz protegūt
de quibus quintillianus capitulum.
xij. Qui vero confessum defendit: non
absolutionem scelerū petit sed licētiaz
vnde oui. li. de ponto. Non est confessi
causa tuēda rei scilicz peccātis vn̄ sima
chus lib. epistolarū pro optimis viris
si quis interuenit non magis illorū de

bet iuuare cōmodū ꝙ suū cōmēdare iu
diciū. Cuius cōtrariū plurimi faciūt nō
erubescendo impiarum causarum se fo
re defensores nuncupari.

Capitulum tertiū de equitate iudicum.

Iudex equus de
bet esse sic vt ad nullā
pertiū se flectat: nullo-
ꝗ pacto ita misericors
debet esse: aut ita īdul-
gere vt eq̄tatē offēdat
Nā teste tul. ij. de offi.
Judicis est semꝑ ī cau-
sis verū sequi. ⁊ li. iij. Judex bonꝰ neq̄
cōtra rēpu. neq̄ cōtra iusiurādū seu cō
tra fidē faciet etiā si iudex fuerit de ip/
so amico: sed tm̄ dabit amicitie: vt ami-
ci causā malit esse verā ꝙ optimā: nō tn̄
ꝙ falsā defēdat: ⁊ ꝓ moderāda lite tē/
pꝰ qđ leges ꝑmittūt accōmodare pote
rit: sed iudicet recte cū meminerit se de
um testē habere. q̄ v̄ba nil aliud sonāt
nisi ꝙ iudex amicitie sic fauere nō debꝫ
vt equitatē ꝑtermittat. nec debꝫ prius
affligere ꝙ sētētiare vn̄ tul. ī or̄ oue sua
pridie ꝙ iret ī exiliū Nemo tā facinoro
sa iuuētus est vita: vt nō tā iudicū priꝰ
sentētijs cōmitteretur ꝙ supplicijs ad-
ijceret itaq̄ iudex repēte penas īflige-
re nō debet: nec fauere nūeribꝰ. vn̄ gal
terꝰ ī alexādreide. i. Si lis īciderit te iu
dice dirige librā iudicijnec flectat amor
nec mūera palpēt nec moueat stabilē ꝑ
sone ac deceptio mētē. mūeris arguit.
accepti cēsor iiquꝰ. munꝰ ei a norma re
cti distorquet acumē iudicis: ⁊ t̄ra inuo
luit caligine mētē. Cū semel ītonuit vi-
tiorꝝ mat̄ ī aula pestis auaritie q̄ sola in
carcerat oēs virtutū species spreto mo
deramine iuris. Curritur in facinꝰ nec
leges curia curat ligatur iustus curat
⁊ iniustos absoluit curie mendax ⁊ idē
galterus li. vij. Censor iniquus auertit
surdas a causa pauperis aures: et fo-
uet iniustam corruptus munere causam
vnde petronius. Quid faciunt leges
vbi sola pecunia regnat. Aut vbi pauꝑ
tas vincere nulla potest. Jam nūc iudi-
ciū nichil est nisi publica merces. Tuti
us est paruo ere rem ꝑdita recuperare
ꝙuis ambigue orebere liti venalis po-
pulus: venalis curia primū. ipsaq̄ ma/
iestas auro corrupto latebit. Merito
ergo ait tulli. li. i. de legibus. Idipsum
quoq̄ iustissimū est iusticie mercedē nō
querere. Aduertāt ergo iudices ne fa-
uore munerū seducātur sed equitate ꝓ-
sideāt. Nā sicut colligit̄ ex codice theo
dosiano li. i. Equitas est rerū cōuenien
tia qua cūcta coequiparat ⁊ in paribus
causis paria iura desiderat. Sed quid
dicemus: qr teste quīti. li. i. de oratoria
institutione. Naturale est iudicibus: vt
his quos libentius audiunt facilius eti
am credāt Quomodo igitur iudex suā
naturā poterit deserere: quā si nō dese-
rat: quomodo eque iudicabit. Attēdat
iudex vt a limitibus iuris non recedat
vt prauam causam non defendat. si au-
tē veritati melius prolate facilius cre
dat peccatum non est: aut si amicorum
iustas causas sedulius fouet naturale
est. Si autem omnibus paribus causis
eque beneficia impendat hoc ceteris
melius et commendabilius esset. Rur/
sus caueat iudex iracundiaꝫ. vnde clau
dianus. Ne cunctos paucorum crimi-
ne damnes: qui fruitur pena ferus est:
legūq̄ videtur vindictam prestare sibi
cum viscera felle cauerunt dijs proxi-
mis ille: quem ratio non ira mouet: nā
quattuor sunt a bono iudice vitanda sci
licet ira munus timor et fauor: quorum
occasione vel iudicia subuertuntur: vel
ad tempus indebitū pretermittuntur.
ꝑiuria quoq̄ sepius fiunt: ⁊ ꝑdictorꝝ oc
casione aggregantur. vnde nota istos
versus. Quattuor ista timor odium di-
lectio census. Sepe solent hominum re
ctos ꝑuertere sensus. Contra que oia
loquēs ouidius li. i. sine titulo ait. Non
bene conducti vendunt periuria testes
Ne bene selecti iudicis archa patꝫ. Nō
obest tamē si iudex sit q̄nq̄ tardꝰ ꝙtus

leges permittunt. vt veritas clarius i
notescat:qꝛ teste eodem ouidio libꝛo.ij
vbi supꝛa.Culpa nec ex facili quis ma
nifesta pꝛobatur.

Capitulum quartum de mi sericoꝛdia iudicis.

Iusticia sine mi
sericoꝛdia iusticia nõ
est: sed crudelitatis
speciẽ gerit vbi pec=
catoꝝ nõ habet spes
cõuersionis sed diffi
dẽtia. Itaqꝫ iusticia
vera tetminos habet q̃ miaꝫ subitrare
ꝑmittũt. Verũ sub iusticie ꝑtextu iudi=
cis qñqꝫ exercẽt suas crudelitates nec
se timẽt casuros aut aliȷ̃s idigere posse
vij i ꝓuer.sapientũ dicit. Bona ꝑsidia
cõparat mia ab alio eni expectes quod
alteri feceris.habet i aduersis auxilia
q̃ i scd̃is id est ꝓsperis cõmodat.quit.
causa.v In aliena fame sui q̃sqꝫ misere
tur nã q̃libet timere habet ne fames si
bi cõtigere possit. hoĩꝫ eni est miseros
fieri posse. Se igit hoĩeꝫ abnegat q̃ al
teri nõ cõpatit.vñ sene.i hercule furen
te. Quecũqꝫ miserũ viderꝭ hoĩeꝫ scias
ideo cassio.epła. xxxviij. Pꝛocliuioꝛ
sẽꝑ ad miaꝫ via bonis mẽtibus patet.
Lactã.li.de vero cultu. Null⁹ opera i
digere se putat q̃ suã alteri denegat.q̃
perituro succurrere potest ⁊ nõ succur
rit occidit.vñ oui.de põto. Regia cre=
de michi res est succurrere lapsis Ani
maduertãt igitur iudices vt reos mise
ricoꝛditer puniãt ne sint de nũero illo=
rũ.de q̃b⁹ galter.i alexãdre. Despera
re solẽt alios i tꝑe duro q̃ꝺ multi faci=
ũt desperationis occasionẽ criminosis
tribuẽtes=Attẽdãt eni illud tul.i oꝛõe
sua ꝓ quito ligario. Nulla de virtuti=
bus plurimis admĩstrabilioꝛ nec grati
oꝛ mia Hoĩes eni ad deos nulla re ꝓpi
us accedũt q̃ dãdo miaꝫ hoĩb⁹. nichil
habet foꝛtuna melius q̃ vt possis. nec
natura melius quã vt velis seruare q̃
plurimos itaqꝫ bona natura nemini no
cere petit. Sed queres que sit miseri=
coꝛdia Ad hoc respõdit tul.in tuscula.
questionibus li.iiij.Mesericoꝛdia est e
gritudo ex miseria alterius iniuria la=
boꝛantius itaqꝫ ille miseretur qui alie=
ne compatitur anxietati . vnde quinti=
lia.causa quinta.Voluit nos ille imoꝛ=
talitatis artifex deus in cõmunem suc
currere ⁊ per mutuas auxilioꝛuꝫ vices
quemq̃ in alterum conferre. O igitur
iudices clementiã vestris iudiciȷ̃s asti=
tricem facite.his indulgere acquiesca/
tis quoꝛũ conditio vestra est quibus e
tiã similes fieri potestis. Si vos subli
mauit foꝛtuna naturam queso pꝛopꝛiã
non negligatis.mementote vos cupe=
re deũ ꝓpiciũ iudicem habere sed quo
pacto meremini si nulli miseremini.At
tendite illud oui.de põto. Parcẽdum
est aĩo miserabile vuln⁹ habẽti.Que/
res foꝛtassis cur iudices aliqui indul=
gere cõtemnũt.Miroꝛ inq̃ ⁊ nõ miroꝛ
miroꝛ qꝛ legi nature obuiant.sed nõ mi
roꝛ qꝛ sibiȷ̃psis nõ idulgẽt seqꝫ pctis o=
nustos nõ attẽdũt penarũqꝫ ifernaliuꝫ
flagella nõ redimũt vñ galte.i alexan.
li.viij Nõ verisimile est alieno parcere
cuiqꝫ qui sibi nõ parcit.Verũtamẽ vbi
sibi nõ parcũt. aliȷ̃s adhuc misereri te=
nentur iuxta illud senece.De moꝛib⁹ al
teri semꝑ ignoscito tibiȷ̃psi nũq̃.qꝛ scłꝫ
vnusquisqꝫ se punire debet scd̃ꝫ ea que
cõmisit delicta. Vtinã igitur hiȷ̃ q̃ mul
tos cõcusisse gloꝛiantur multis peper=
cisse letarentur qꝛ teste sene.li.de quat
tuoꝛ virtutibus scito honestatum ⁊ ma
gnum esse vindicte genus.ignoscere o
uidi.li.de arte Dextera pꝛecipue capit
indulgentia mentes asperitas odiũ se/
uaqꝫ bella mouet.⁊ libꝛo de tristibus.
Quãto quis maioꝛ tanto placabile ire
⁊ faciles motus mens generosa capit.
idem.iij.sine titulo . Si sapis indulge
dñe vultusqꝫ seuerus exue.nec rigidi i=
ma tuere viri Ex his tamen arbitretur
nullus ita misereri opoꝛtere.vt iusticia
pꝛetermittatur.vnde sene . libꝛo de cle
mentia Tam omnibus ignoscere q̃ nul

li crudelitas est. Modum tenere debemus sed qr difficile temperamentũ est ideo quicquid in partẽ humaniorẽ preponderat. magni animi propriũ est. iniurias atq3 offensiones despicere viri est. muliebre aũt litigare ⁊ morem ire sue gerere Ex quibus a parte apparet/ q3 cũ mia iusticia faciẽdo est potius tñ miserãdũ vbi isticia nõ cõtradicit. Naz ex puer. sapiẽtũ colligitur. Optimum est semper ignoscere tanq̃ si ipse quo/tidie pecces. Res inquit magne clemẽtie est indulgendo peccata potius q̃ iudicando corrigere ⁊ horatius in li. sermonũ. Equũ est peccatis veniã poscenti reddere. Rursus ⁊ assit regula pec/catis que penas irroget equas. Itaq3 sic indulgendũ vt etiã corrigẽdũ. His autẽ precipue indulgẽdum est. quibus adest sincera veniã petendo humilitas quã habere hij debẽt indulgẽtiã obtinere qui petunt. Exemplo ouidij. ij. de tristibus dicentis. His precor exẽplis tua nũc fortissime cesar fiat ab ingenio mollior ira meo. Illa quidaz iusta est. nec me meruisse negabo sed nisi peccas/sem. quid tu cõcedere posses. Materiã venie sors tibi nostra dedit si quotiens peccant hoĩes sua fulmina mittat iupiter. exiguo tempore inermis erit.

Capitulũ quitũ de virtute temperantie habenda:

Ntẽperãtia corpus exterminat vitia cõgregat hoĩnez de fidẽ facit hominũ intellectũ deprauat. sensuz ebetat ⁊ totũ hominez ignominia stulticie deturpat necmerek quis ratione dotatus censeri qui agẽda moderamine librato nõ temperat nã teste tul. Tẽperãtia est i aĩo ꝯtinẽs moderatio cupiditatũ ⁊ idẽ tul. retho. i. Tẽperãtia est rationis i libidinẽ ⁊ i alios nõ rectos ĩpetus animi moderata ⁊ firma dñatio. ⁊ idẽ in tuscu. q̃stio. li. iiij. Oĩm perturbationũ fõs est intẽperãtia que est a recta ratione defectio. Ambrosi⁹ autẽ dicit ꝙ tẽperantia est virtus que modum ⁊ ordinem eorum que dicẽda vel agenda sunt seruat. Hac igitur virtute eget sapiẽs omis eo ꝙ sine ipsa recte viuere non contingit. vnde sene. epistola. xxxiiij. Omnia dicta et facta tua inter se congruant ac si respondeant. quis non est animus rectus. cuius acta discordant ꝙ intemperatis contingit eo ꝙ immoderata opera mutuo discrepant. Si enim qui capientes sunt temperantie valorem attenderent eius regulas nunq̃ infringerent. vnde a gellius libro primo refert socratem tãte tẽperantie extitisse vt omnia tempora vite sue valide obtinuit. qui socrates dicebat multos homĩes propterea velle viuere. vt ederent ⁊ biberẽt sed docet eos comedere et bibere vt viuãt. quia nec potationes nec comessationes nec copule feminarum. nec copia piscium vitam faciũt sed moderata sobriaq3 nutritio. Multe enim ex deliciarum epulis molestie generantur. vnde gaufridus. in poetria noua inquit In omibus vna est virtus seruare modũ ⁊ habitũ Modus ei maxime est seruãdus erga tres criminũ insultus scilicet erga libidinẽ cupiditatem ⁊ iram. lactantius de vero cultu. Poete tres furias esse dixerunt que mentes hominis exagitant Nam ira vitionem desiderat. cupiditas opes. libido voluptates. sed deus limites statuit. quos trãscẽdere non licet. In remedium ire data est iusticia. In remediuz libidinis coniugium pro sobole propaganda. In remedium cupiditatis data sunt necessaria nobis. Sapiens igitur modeste viuat. ꝑ quaz modestiam virtuosus effici poterit. tullius rethorica prima Modestia est per quam pudor honestus claram et stabilem comparat auctoritatem ei⁹ quod habere instituit. Ideo tul. i. de offi. Nõ nimis ornanda est domus. non nimis

corporalis forma. Sufficit eni vt fugi
at in humanam negligentiam. Inuesti
bus autem mediocritas optima est.
Cauendū itaqꝫ est ne in gressu tardita-
tibus mollioribus vtamur. ne pōparū
ferculis similes videamur. ne nimiā ce
leritatem in festinatione suscipiamus.
in quibus est significatio inconstantie.
Et subdit. Sit vox loquentis dulcis et
non contentiosa: nec languens neqꝫ ca/
nora vide atqꝫ in primis de quibus re-
bus loquatur si de seriosis seueritatem
adhibeat. si de iocosis leporem. In om
nibus itaqꝫ modestia seruāda est vnde
sene. de quattuor virtutibus cardinali
bus de continentia. Si continentie stu-
des habita non amene. sed salubriter.
nec dnm velis esse notum a dn̄o sed do
mum a dn̄o. hoc magis obserua ne qua
paupertas tibi immūda sit. nec parsimo-
nia sordida nec simplicitas neglecta nec
leuitas languida Si autem res exigue
tibi sint. non sint tamen angustie. nec
tua defleas. aut aliena miseris. sermo-
nes vtiles magis q̄ facetos ⁊ affabi/
les ama. rectos potius q̄ ob secundan
tes miscebis interdum seriis iocos sed
temperatos ac sine detrimento digni-
tatis ac verecundie. Nam reprehensi/
bilis est risus si est immodicus si pueri
liter effusus si muliebriter fractus odi
bilem quoqꝫ facit hoīēm risus si superbꝰ
⁊ elatus si malignus ⁊ furtiuus si ma/
lis alienis euocatus. ⁊ subdit. Si vox
sine clamore: incessus sine tumultu. qui
es sine desidia et dum ab aliis luditur.
tu aliquid sancti honestiqꝫ tracta non
sis errogans non audax admone liben
ter reprehende patienter dicenti. esto
tacitus auditor requirenti. facile respō-
de. cōtendenti facile cede. hec ille. clau
di in maiori. Nō tibi quis liceat sed qđ
fecisse decebit occurrat mentemqꝫ do/
met respectus honesti. Hec omnia va-
nitatum amatores si conspicerent ebri
etatibus et castrimargiis non vocarēt
sed legibꝰ ritis vitam suā moderent. A-
puleius libro de socratis. Solet apud
prudentes viros esse in operibus ela-
boratis iudicatio. In rebus autē subi
taneis veniam prolixior. Nulla inquit
res pōt eadem esse festinata et exami
nata: nec est quisꝙ q̄ simul habere pos-
sit laudem diligentie et gratiam celeri
tatis. itaqꝫ cum moderamie oīa sūt fa
cienda. Nā quicquid bene fit satis cito
fit. vt dicebat augustꝰ cesar narrante
suetonio libro de. xii. cesaribus et ī pro
uerbiis sapientum. dicitur ꝙ mora oīs
odio est sed facit sapientiā. vn̄ socrates
vel ex consilium sequit̄ penitētia maxi-
meqꝫ consilio cōtraria sunt festinatio ⁊
ira. et varro in suis sētētiis. Imperita
te signum est. exigere difficillimū fieri
cito. Que omnia designant cum mode
ramine et maturitate singula esse pera
genda. vn̄ gaufredus ī poetria. Si qs
habet fundare domū non currat ad ac
tum impetuosa manus intrinseca linea
cordis premeditetur opus. seriēqꝫ sub
ordine certo. Interior prescribi homo
totumqꝫ figurat. Que verba nil aliud
sonant nisi ꝙ sicut artifex sapiēs matu
re precogitat quid facturꝰ sit. sic ī mo
ribus moderate procedēdum ē ouidiꝰ
in epistolis. Ha nimiū properas et ad
huc tua messis in herba est. Et tibullꝰ
Quid fraudare iuuat vitem crescenti-
bus vuis. Et modo nata mala vellere
poma manu. vnde petronius. Nolo
quod cupio statim tenere nec victoria
michi placet parata. quia teste claudia
no. Sepius incaute nocuit victoria tur
be. Absit tamen vt hi temperatos se
credant. in quibus vita temperātie ne-
gligentia est. quia et si nocer festina-
tio nimia et immoderata Minime etiā
prodesse creditur pigra et somnolenta
operatio. Sepius tamen pigri na-
turi creduntur. Humanaqꝫ iudicia in
hoc falluntur. Nam omnis virtus in
medio consistit. vt alibi deductum est.
Ille ergo temperatus resistit qui nec
festinatione deducitur. nec corpore seu
desidia detinetur. vnde lucanus libro
primo Semper nocuit differre paratis

et in prouer. sapientum. Et iam celeri=
tas in desiderio norma est Plinius ad
cornelium tacitū. Est gratior multis ac
tio breuis. et simachus in epistolis. In
re aperta piget esse prolixum. In ardu
is autē causis et rebus multum. Itaqꝫ
vera temperentia medium in agendis
tenere debet. valerius libro iiij. ca. ij.
Nichil tam preclarū aut tam magnifi=
cum est quod non moderatione tēpera
ri desideret. Illa ergo potentia tua est
que viribus suis modū imponit. Unde
parithacus moderatione pectus suum
instructū habuit sic ꝙ poeta alceum cō
tra se pertinacissimū cum posset afflige
re non curauit. sed tantūmodo quid in
opprimēdo posset admonuit vnde sta=
tius in thebaidos. li. x. Da aspacium te
neqꝫ morā. male cuncta ministrat impe
tus idem li. xi. Hic miseris furor est in
stare periculo. quod faciunt intempera
ti in agendisqꝫ sub. ti.

Capi. vi de modestia ligue.

Lingua iqua pa
tem pturbat. vicinū
scandalizca. secreta
reuelat. in famiaꝫ ꝓ
curat germinat lites
inceditqꝫ iras. Ob
hoc preceteris mem
bris temperamento
maxie indigent vnde quintil. li. de. cau=
sis Nichil difficili⁹ credo ꝙ̄ metus vir
tutē habere Faciliter eni sermone prō
ptissimo delinquimus sed tacēdi cōstā
tiā ferre nō possum⁹. quā obrem impro
uer: sapiētū dicitur. Nemīnēcito accu=
saueris vel laudaueris. nullū sine teste
loci putaueris quod tacitū esse vix nul
li dixeris qr nō poteris ab alio silētiuꝫ
exigere si tibiipsi nō prestas. libēci⁹ er
go audias ꝙ̄ loquaris. nam tacere qui
nescit. loqui nescit. Hec tamē dissolutio
mūduꝫ occupat. ita vt iuuenes sicut se=
nes. femine ꝓut viri loqui audeāt nul=
loqꝫ verecundie freno lingue) trahitur
habena. Ea ꝓpter ambrosi⁹ li. de offi.
Sicut in senibus grauitas ⁊ in iuueni=
bus alacritas. sic in adolescentib⁹ vere
cūdia velut quadā nature dote cōmen=
datur hoc in ipso corporis motu gestu
et in cessui tēda est. Nā verecundia est
verba superflua reprimere vel respue
re. Sed hec verecūdia abcessit. qua tū
nichil gratius est ad cōsiliādū animos
vt inquit. quitil. li. viij. de oratoria insti
tutione. Heu heu quid dicā. qr senes q̄=
bus pre aliis loq̄ ꝯpetit: ea turpia enor
miaqꝫ ꝓ ferre non audēt que absqꝫ me
tu verecūdie vtriusqꝫ sex⁹ iuuenes qua
si effrōtes ꝓferunt. Utinā pudorē ge=
rerent quo mediante lingua tēperatur
sene. epl'a. xi. ad lucil. Verecūdia i ado
lencente bonum est signū et epl'a. xxvij
Nutriendus est pudor qui ꝙ̄ diu in aīo
durauerit aliquis bone spei locus erit
sed peccantium copio multitudo tollit
pudorem vt ait tul. de benefici. Pudor
inquit tollit multitudiuem peccantiuꝫ
⁊ desinunt esse probata maledicta Sed
in dubie negare nō possum: huius tpis
linguas tam maleficas fore vt quasi nō
nisi turpie placent: seriosaqꝫ proferen=
tes vel odio habentur vel silere mox ar
tantur: nllumqꝫ hominum genus enor=
mibus assistere veretur eloquiis etiam
continuis. Et vtinam audire sufficeret
⁊ non proferre: quorū omnium occasio
defectus verecundie est: que si haben=
tur huiusmodi nefanda vitarentur: qr
teste valle. li. iiij. c. v. verecundia parēs
est omnis honesti consilij tuela omniuꝫ
solennium officiorum magistra innocē=
tie cara proximus accepta alienis: om=
ni loco: omni tpe fauorabilem pre se fe
rens vultū. Simach⁹ in suo epl'a quoꝫ
mēs honesta est ibecilla frōs est. Sed
effrōtes inueniūtur quoꝫ memoria pre
tacta est: quibus silere si mos esset: ho
nesta conuersatio vigeret que turpi lo
quio examinata est: merito ergo. ca=
tho dicebat. Pauca in conuiuio lo
quere. et idem in metro. Uirtutem pri
mam puto compscere linguam. Pro=

Unus ille duo qui scit ratione tacere.⁊
subdit. Inter conuiuas fac sis sermone
modestus. Alexãder in epistola ad ari
stotelẽ. Solet turri equitatis custodi=
re:⁊ parti⁹ omĩa que gesta sunt:q₂ scili
cet optima custodia est linguã scire re=
frenare. vnde socrates. Sepult⁹ apud
te sit sermo quẽ solus audieris. vñ oli=
pithagoricorũ disciplina erat. Discipu
los tacere per quinquẽnium et postea
eruditos loq̃. vt refert hierony. super
ecclesiasticũ. Idẽ cõmemorat guiller=
mus de conchisin excordio sue philoso
phie quam duci normanoꝝ ascripsit vn
de gaufredus in poetria. Non manus
ad calamũ preceps nõ lingua sit ardẽs
ad verbũ. Quorundẽ tamẽ silensia lau
de indigna sunt eorũ sed qui loqui nesci
unt:aut qui tacent vbi loqui cõgrueret
Que enĩ gratia tibi si taces loqui cuꝫ
nescias. Nã maius non est dixisse quod
noueris ꝙ siluisse quod nesciris:vt po=
nit sidonius. in ep̃lis li.v. Rursus ne
laudandi sũt quorũ taciturnitas nocet
Expedit enim casibus congruis loqui.
ouidius.ij. de arte Qui sermone placet
noctura silentia vitet. Qui canit arte
canat qui bibit arte bibat Exigua virt⁹
prestare silentia rebus. Ad contra gra
nis est culpa tacenda loqui itaqꝫ tacere
quandoqꝫ loqui est. Sepe enim tacitur
nitas interroganti concessum innuit.
Temperet ergo sic quiqꝫ linguaꝫ et sit
mutus vt nec tacendo nec verbisando
superflua annuere videatur. oui.li.ij. si
ne titulo. Quis minor est vnꝙ ꝙ tacu=
isse labor.

Capitulum septimũ devitã do memdacio et periurio.

Mendacium lin=
guã reddit infamẽ ⁊
piuriũ infidelitas cri
mẽ videtur Ut plu=
rimũ tñ hoies vt filij
diaboli in vani loq̃s
⁊ mẽdacijs gloriãt:
ne curant quid dicãt
solum vt loquantur de quibus seneca.
epistola.lxxxvij. Iam quidẽ etiam vbi
causa sublata est mentiuntur causa con
suetudinis. Ueruntamẽ omne mendaci
um fraus est. teste hugone. Mendaciũ
est falsa vocis significatio cũ volunta
te fallendi. Omne igitur mẽdaciũ ꝓdi
tionis spẽm obtinet. vnde redarguẽdi
sunt qui vtilitatis aut venditionis:cau
sa mentiri nõ erubescunt. tulli:i. de. offi
Illiberales et sordidi sunt quest⁹ mer
cennariorũ omnium quorum opera nõ
quorum artes emũtur qui dum mercã
tur:nichil se proficere putãt:nisi admo
dum mentiantur. Idẽ tulli.li.iij. Tollẽ
dum est ex rebus contrahendis omne
mendacium. Simachus in suo epistola
ri. Minus est alienam sententiam sper
nere ꝙ a propria discrepare quod faci
unt mendaces qui aliud dicunt aliud sẽ
tiunt:verbisqꝫ proprijs menti sue cõtra
dicunt. Attendant igitur mẽdaces mẽ
dacium sic peccatum censeri:vt nõ solũ
vitium sit apud amicum sed etiã apud
inimicũ. Lactan.li. de vero cultu. Uir
iustus non solũ huiusmodi amico et fa
miliari:sed inimico et ignoto existima
bit mentiri non esse suum:nec aliquãdo
pmittet vt lingua a suo sensu discordet
Huius autem ratio est:quia vt p̃tactũ
fuit omne mendaciũ vitiũ est q₂ sciẽter
committitur. alias mendatium non est
Si autem iocose mentiaris. et si pecca
tum mortiferum non est:saltẽ habituꝫ
preparat mortis. Absint ergo a q̃cũqꝫ
fideli mendatia:quia princeps mẽdaci
orum dyabolus est cui seruiunt ei⁹ filij
mendaces. Inter quos portori correc
tione indigent qui sua mẽdacia iuramẽ
tis affirmant. Nam teste quint. lixviij.
Iurare nisi vbi necesse est graui viro
parum conuenit. si tamẽ quis ita iuret
hesitabit lector an iuramento assistere
teneatur. Cui dubietati sane respondẽ
dum apparet iuramẽto absqꝫ necessita
te minime vtẽdũ. Expedire si tamen iu
ramẽtũ. iteruenat nõ sẽp cõgruit sibi
obedire: vt puta illicitũ si fuerit. vnde

tul.i de officijs Est ius bellicũ fidesq; iuris iurandi et cuz hoste sepe seruãda sz non semper. quod enim ita iuratũ est vt mens fieri oportere conceperit: id seruandũ est quod aũt aliter si nõ feceris nullum periuriũ est vt si predonius vel pirthatis pactũ pro redimendo capite nõ tenueris. Nulla inquit fraus est etiã si iuraueris quod non feceris. Nam cũ pirrhata sit communis omniuz hostis: nec iuramentũ nec sibt fides debet esse communis. Idẽ.iij.de officijs. Si promiseris alicui te daturũ beneficiunt et postea scias esse malum aut dabis ant non. Si des sciens peccas: si nõ das etiam peccas ꝓmisisti enim. Cui dubietati respõdet ꝙ sapiẽtes nunq̃ penitent de eo quod promiserũt. vt dicũt stoici hoc tamen verbũ superbũ est. Non est inqt turpe mutare consiliũ. idem philippica xij. Optimus est portus pereunti mutatio consilij. Nichilominus tamẽ premissa obediẽtia iusticie astare iuramentis vir quilibet bon⁹ tenetur. vnde alexander narrãte vale. iuramẽta sua violare noluit vnde cũ iret ad discipãdum ciuitatẽ nomine lapsarũ obuiaz habuit anaximenẽ preceptorẽ suũ. Sciens igitur alexander ꝙ pro ciuitate interpellaret iuramento preuenit dicens se non facturum quod petijsset. tunc anaximenes postulauit. vt prelibatã ciuitatem destrueret. quod audiẽs alexãder ciuitatẽ sue paci reliquit. Nunc aũt principes sua iuramenta sit nõ obseruãt: nec solum frangũt ea que ex voluntate personali fecerũt: sed etiã ea que ex iure regni vel dominij p̃decessorũ more faciũt Nimirũ igitur si proditoruz aut infidelium seruitorũ comitiuam habent. suis enim periurijs talã promerẽtur. dicũt enĩ illud ouidi. Amplector sãctas q̃ dãt bona semĩa fraudes: qr sclz prauas societates. ãplectãtur. Sed tandẽ fraus repellitur fraude. iuxta illud ouidius. li.iij. de arte. Iudice me fraus est cõcessa repellere fraudem. Armaq; in armatos sumere iura sinũt Rursus lector attendat ne mentiri presumat etiã si vera fuerit mens ipsius: qr non sistit mendacium in eo quod cogitat aut in eo qđ significant verba que profert sed tunc mentiris qñ falere intendis auditorem Tunc autẽ fallere tendis qñ id scis nõ fore verũ quod credis auditorẽ ex verbis capere tuis. Verbis autẽ tul.i.de offi. Non obstãtibus nullo pacto iurare habes quod tenere nolis. Sed caue quid iurabis. Male enim si iuraueris: vt si iuraueris male te viuiturũ: male iurasti iuramentumq; tenere non debes. iurando tamen te obligasti ad faciendum quod non debes. Iusticia autem te obligat vt bene viuas: et te iniusticia tua male viuituꝝ obligauit Itaq; contradicẽtibus obligationibus subiaces quarum vna irritanda est: nec obedire iure teneris sed ex opere tuo ꝙtũ in te est obligaris que obligatio friuola est. de iuramento tamen ⁊ mala obligatione penitere habes.

Capitulũ. viij. de regimine temperato corporis.

Ex temperie corporis fit homo sanus sapiens atq; modestus. tam in sermone ꝙ i affectu Itaq; redditur homo bonus ⁊ a dissolutione vite fit immunis: nam teste horatio libro sermonum homo factus est ad vnguem: qr scilcet sub terminis precisis vita eius constituta est. ob hoc viuat sub lege precisa: vt moribus compositus inueniatur. Nam magnũ op⁹ est mores composuisse bonos. Sepius autẽ fit vita immodesta tẽeritate superbie inurgente. Vnde claudia. in maiori iniquinat egregios adiuncta superbia mores. Veteres autem non ita vixere. Nam superbie fastu delicto. commessationumq;. et ebrietatũ deglutione spreta: moderamine vitam duxerunt. Vnde hiero. cõtra iouinianũ. allegãt stoi

cū narrantē. qualiē sacerdotes egyptij
mūdi negotijs postpositis in tēplo ipsem
per deū coluerūt: rerumq naturas stu
diosissime comtēplati sunt nunꝙ mulie
ribus se miscuerunt. nūꝙ cognatos et
propinquos se liberos viderunt: ex eo
tempore quo diuino cultui se mancipa
runt carnibus et vino se semper absti=
nuerūt propter castitatē: et pane raro
vescebātur ne onerarēt stomacū oleuz
tamen in pulmentis nouerāt: et hoc pa
rum propter nauseam. cubile eis erat
de folijs palmarū contextum: Utinam
enim tēporibus huius viri sapiētes pre
cipue sacerdotes vitam suā pariter mo
derarent. tunc perirēt excessus aut sal=
tem minuerētur: quibus humana vita
maculatur. vnde lucanus. li. ij. Innata
creationis secta fuit tenere modū quia
ab exordio rebus singulis vite modera
mine inductum est. Unde philosophie
veteres humanā vitā tripartitaz distin
xerunt: vt refert fulgētius li. ij. mitho=
logiarū primā vitam dixerunt contem
platiuam et illam aplicauerunt miner=
ue que grece immortalitatis: virgo di=
citur: qr sapientia est immortalis Ipsa
autē minerua dea sapientie athenis vo
cabatur. in cuius memoriam veteres sa
pientes noctē elegerūt: eo ꝙ sapientia
in tenebris maxime lucet. scilicet in an
xietatibus occurentibus. Rursus ali=
am vitam dixerunt actiuam quam attri
buerunt iononi que quasi a iuuando di
cta est: que iuno regnis precelle dicitur
cum sceptro depingitur et diuitiarum
creditur mater. In cuius memoriam
pauonem acceperunt qui diuitijs com=
paratur eo ꝙ posteriora nudat et ante
riora ornet sic diuitie ad tempus vitaz
ornant sed postrema hominis nuda de
serunt. Rursus tertiam vitam volu
ptariam dixerunt quaz veneri ascripse
runt: eo ꝙ dea voluptatis creditur: et
alio: nomine dicta afrodis: quasi spu=
ma. fertur enim nata ex virilibus satur
ni proiectis in mari. Hanc veteres
nudam depinxerunt eo ꝙ suos amato=
res denudare solet. In cuius memoriā
rosas acceperunt: quia sicut rosa delec
tat et cito marcescit sic libido. Aliqui
tamen in eius memoriam colūbas de=
pinxerūt: cū sint i coitu feruide. Alij ve
ro concham marinā: eo ꝙ libidini tota
immixta ē. hec hieroni. Audistis ergo
triplicem vitam phos descripsisse qua
rum prima sapientū est et temperatissi
ma secunda vero est in mūdo viuentiū
in qua modestia cōpetens potest obser
uari. tertia autez vita que voluptuosa
dicitur: ipsa est quam manuducunt va
nitatis amatores ebrietatem sectātes
omnemq vite regulam respuentes in
qua vita fama perditur diuitie consu=
muntur corpus corrūpitur: vita breui
atur. visus minuitur. senectus celerat
sensus. dissoluūtur. studiū periclitatur
et fere innumerabilium virorum gene
ra huius vite occasione aggregantur
Hec enim vita solum de corpore curat
et tamē curando ipsū exterminat. O ꝙ
laudabilis cura fidum nutrire et corp9
saccum stercorū tanta munire custodia
seneca. episto. xiiij. Multis seruiet qui
corpori seruit: qui ꝓ eo nimium timet
qui ad illud omnia refert quasi dicat ꝙ
magna seruit9 regere corp9. Expedit
tamen sic ipsum regere: vt vite honesta
ti derogetur quod intēperati nō faciūt
vnde idem seneca vbi supra subdit. Sic
gerere nos debemus tanꝙ non possu=
m9 sine corpore scz i vita p̄sēti, et subdit
Agatur cura eius diligētissime: ita tū
vt cū exigeret ratio vel fides etiam in
ignē mittendum sit. Idem epl'a. xxiij.
Corpusculum rem necessariam magis
crede ꝙ magnā. nichil inquit sine illo fi
eri potest. Itaq nutriēdum est corpus
non ad voluptatem sed ad necessitatez
eo ꝙ corpus non est domus voluptatis
aie sed potius cōmodatum hospitium
Idē epl'a. xvij. Uis aduersus hoc cor=
pus liber esse tanꝙ: migraturus illud
in habita. Expedit igitur corpus tem=
perate regere ne sua intēperies scele=
ra geminet. Si eni p̄mo refrenare non

possis: saltem occurrenti rationi acqui
escas. Sapiens est tamẽ qui peccatoꝝ
exordijs obstat. sene. epistola. lxxxv.
Facilius vitioꝝ initia ꝓhibere q̃ impe
tũ regere Sed diceret aliquis qꝛ si cor
pus domari potest: anim⁹ tñ videt su=
perari non posse. Quomodo igit quis
tẽperate viuet. cice. Nulla inq̃t est tan
ta vis corporis que frãgi nõ possit. A/
nimũ autẽ vicere aut iracũdiã ꝓhibere
nemo potest qui eni hoc fecerit nõ sum
mis veris sed deo similim⁹ est. Que v̾
ba inuere vidẽtur animũ tẽperari non
posse. Hoc tñ nõ ita credas: nec ex ver
bis p̃dictis ĩtelliges ĩpossibilitatẽ sed
difficultatẽ. qꝛ scilicet animi passiones
difficulter reprimũtur ab eo signanter
cuius vita dissoluta ⁊ ĩtemperata est.
Oẽs tñ aĩmi mot⁹ sedula corporis ca
stigatione discretoq; cõsilio rep̃mi pos
sunt. Sic saltem vt ad peccatum mor/
tale non ducant.

¶ Capitulum nonum. de pru dentia acquirenda.

Rudẽtia dirigit ho
minẽ in cũctis agẽdis: et
quasi virtutũ dicitur ocu
lus. ꝓuidiũq; hoĩez red=
dit quo ad ea sinequibus
nullos ꝓsperos termĩos
vite attingere potest. Hec enim prudẽ
tia non solum presentia: sed etiam pre=
terita et futura concernit. Unde teren
tius in adelphis. Istuc est sapere non
modo quod ante pedes situm est vide
re: sed etiaꝫ illa que futura sunt prospi
cere. vnde hierony. contra rufinuꝫ nar
rat pithagoram dixisse duo tempora
maxime prospicienda fore. Intuenda
enim sunt illa que acturi sumus ⁊ que
gessimus quia scilicet prudens preteri
ta debet meditari vt eorum exemplo
deliberare queat in posteruꝫ que sit fa
cturus: et quo fine opus futuruꝫ termi
nare valebit. Boetius. ij. de consolatio
ne Non quod ante oculos situm est suf
ficit intueri: sed rerum exitus prudẽtia
metitur. quintili. libro. viij. institutionũ
prudentis est. vt sui operis principium
intelligat et cur hoc bonũ sit sciat. non
vtiq; perniciosum est vires fiducia pre
uenire. quia scilicet stulticia est sic in vi
ribus proprijs cõfidere. vt non medite
tur quid possit accidere. Unde gaufre
dus in poetria Gressum percurrãt ocu
li precon sule mentem. Et vires mẽtire
tuas si fortis es aude. grãdia: si fragil
humeris ĩpone minora: qꝛ scilicꝫ vnus=
quisq; prudens opus debet assumere
iuxta q̃titatem virium que suppetũt ei
si tamen virtus debilis fuerit spe atq;
fiducia debet aĩari. Nam sepe fragiles
spei gratia viriles fiunt. et ideo subdit
gaufredus vbi supra. Si posse sit artũ
dilates animum si corp⁹ sit debile mẽs
sit fortis et exiguas supplere memẽto
scꝫ per spem grandẽ vires suppleri de
bent. hoc enim agere magna ars atq;
prudentia est. vñ ouidi. i. de arte. Arte
cite naues remis diriguntur. In omni
bus enim ars et prudentia ꝓdest. Sed
plures prudentie stulticiam preponunt
nec attendunt id nocere posse qđ sepi⁹
dicunt quos redarguit ouidius primo
de ponto. Tu modo fac timeas et que
tibi leta videntur. Dum loqueris fieri
tristia posse puta. Nã teste virgilio p̃o
eneidos. Res animos ĩcognita turbat
Prudẽtes igitur studeant p̃cognosce
re quid sint facturi. Rursus prudens
fieri cupiens vetres conspiciat dies: et
antiquorum exempla suis oculis pre=
ponat: ꝓut faciẽdũ istruit se. ca. vij. de
naturalib⁹ q̃stionib⁹. Hec ei via prudẽ
tie summa est veterum exemplis doce
ri proprijsq; periculis corrigi nõ opor=
tere: quod minime faciunt seculi sapien
tes: quorum sapientia stulticia ẽ p̃ ferũs
enim virtutibus inutiles diuitias. cum
tamẽ diuitie virtutibus seruire habẽt
vnde seneca epistola. lxxxi. ad lucillum
Seruiant deteriora melioribus. scili=
cet virtutibus fortuita que nichil ha=

bent magnificum:nisi qꝛ illa mirari cō
sueuimus si eni diuitie ex se bone essent
suum perficerent possessorem sicut vir
tutes hominem reddunt virtuosuȝ sed
proculdubio diuitie et opes sepiꝰ pra
uis assunt ꝙ virtuosis. vnde sene. epl̄a
lxxxvij. Illud inquit quod cōtētissimo
atqꝫ pessimo contigere potest ex se bo
num non est. huiusmodi auteȝ sūt opes
lenonibus enim contingit sepe diuitijs
ob hoc enim non est preintēdendū. Nā
teste tul. li. de parado. Ea nō sūt optīa
extimanda que naufragio aut incēdio
amitti possunt: sed virtutes preciū grā
de ē: quia nec eripi nec subripi pōt neqꝫ
incēdio aut naufragio amittit̄. Iaceat
ergo vtilitatis species et valeat hone-
stas vt iquit tulli. iij. de offi. Absit ergo
vt prudēs animū figat i his trāsituris
que non sunt nisi forinseca ornamenta
hominemqꝫ interius non perficiunt vn̄
apuleiꝰ lib. de deo socratis. Nō eque
diuites spectare solemꝰ vt equos q̄s
mercamur: neqꝫ enim in equis emēdis
phaleras cōsideramꝰ: sed ipsū equū nu
dū ⁊ solūvt sit ad speciem honestus ad
cursum leuis ad vecturam validꝰ: sed
hominum stulticia hec est. illos prudē
tes virtuososqꝫ putare q̄bꝰ ridet fortu
na. Vn̄ seneca ad lucillū. Quēadmodū
stultus est qui equum emturus nō ipsū
inspicit: sed stratum eius et frena sic in
sipiens est qui hominē ex veste aut for
tuna extimat . et idem seneca epistola
lxxvi. loq̄nēs de diuitibꝰ ait Cū p̄sēte
populo elati incesserūt: nemo tamē eo
rum quos diuitie extollunt magnus ē
quasi diceret ꝙ sole virtutes prudenti
bus magne existimantur. Et ideo epi-
stola. octuagesimaprima iquit Abstra
hamus a rectitudine diuitias honores
⁊c. que opinione nostra cara sunt: tunc
enim vilia precio fiant

Capitulum decimum. de. pro uidentia circa fortuita.

Ir prouidus con
siderare debere presē
tia preterita et futura
et bonis prestitis non
abuti. nā ex preteritis
homo docetur cauere
futura et regulare pre
sentia. Stulti autē ista
non considerant: sed de presentibꝰ solū
sollicitantur ideo in processu temporis
communiter deficiunt. Uir autem pru
dens qui rebus bene vtitur tempore o
portuno non indigebit. Prudēs ergo
intueatur quid sibi contingere pōt ⁊ ca
sibus prouideat fortuitis. tulliꝰ. li. i. de
officijs. Illud magni ingenij est cogita
tione percipere et ante considerare q̄d
euenire possit: et quid agendum sit cuȝ
euenerit. seneca epistola iiij. Aduersus
oīa que accidere possūt te adhortare ⁊
indura. et subdit. Noli huic tranquilli
tati confidere. momento enim mare cō
cutitur. Lamentandum igitur est: quia
rerum possessores abutuntur eis: tēpo
reqꝫ necessitatis sibi succurrere neq̄unt
eo ꝙ prouidi non sunt. Alij vero proui
di fieri redentes que habent ita custo-
diunt et persymonisant ꝙ vti eis etiaȝ
vbi congruit non audēt. itaqꝫ laboribꝰ
assiduis et forsan criminibus interueni
entibus plurimi opes aggregāt quibꝰ
minime prosperantur. Horū autē nulli
prouidi sunt. sed amborū mētes stulti-
tia occupat. Unus enim stolida dispē-
satione : alius tenacissima bonorum de
tentione insipiens comprobatur vnus
peccat : quia se nunq̄ egere formidat:
alius deficit eo ꝙ īdigere sic timeret
ꝙ nil sibi sufficit: horatius li. car. Non
possidentē multa vocabis recte beatuȝ
rectius enim occupat nomen beati qui
scit deorū muneribus sapienter vti: du
ramqꝫ pauperiē pati. Idoqꝫ beatior ē
qui scit pati angustiam ꝙ qui bonorum
amplam possidet copiam: nec etiam fe-
lix aut prudens esse dicit̄ qui bonorum
prodigus dispensatur inuenitur. vnde
cicero. Bonorum mobiliū facultas nō

corporis res magne gerūt:sed cōsilio Beatus enim rerum conditor varias species formauit in mundo:quarū vsuz humano arbitrio permisit discernēdū Nam hominem deus constituit principem rerū vt eis ꝓuide ꝛ prudēter vtatur.et licet oīa bona sint:sepius tamen nocent homini bona nō ex se:sed ex humano abusu.vñ oui.ij.de tristib⁹. Nil prodest quod non ledere posset.idē ꝓsper in epigram . Et bona que prauis nature dona sup sunt augēt peccati pōdera cūcta bonis Prosūt quos ꝛ mors ipsa beatos efficit vt sumāt premia. et maximianus.Nō res in vitio sed male facta cadūt Que verba nil aliud sonāt nisi ꝙ prouide rebus est vtēdum alias in rebus peccat homo que tamen in se bone sunt. Animaduertat igitur prudens quid tempus exigit. Nā teste socrate.Melius est cauere ꝙ pauere. ꝛ i ꝓuer.sapientū dicitur:ꝙ bonū est in alieno mala fugiēda aspicere.nec debet prospici solū fortuna presens:licet prospera.vñ terentius in phormione. Dū maxime hominū ꝓspere sunt res: tunc maxime cum meditari oportet quo pacto aduersus erumnam ferat quod im prouidi nō faciunt ideo concutiēte eos fortuna desperant qm̄ futura non precogitant.vñ sene.ad lucil.ep̄la. lxxxvi Precogitati mali mollis est ictus sed stultis ꝛ fortune credētibus omnis videtur noua rerum facies īopia:magna ꝗ pars est apud imperitos:mali nouitas ideo sapiēs assuescit se malis futuris vt que alteri diu patiēdo fiūt leuia huic leuia fiant diu cogitando. Quod enim huiusmodi improuidos vidi. Paculus enim imminētibus fere insensati fiebant: sed prospera manente fortuna tanto applausu titillabant:vt tota corꝑ facies gaudio mirabili sed inconsulto dedita esset.Si ergo prouidus es precognitate te cadere posse ꝛ si casus euenerit tibi: ne putes inopinatum tibi accidisse.catho. Cuz fueris felix que sūt aduersa caueto.Prospice qui veniunt hos casus esse ferēdos.Nam leuius stat in copia extendenda sed in bene vtendo illa.et vidimus ad alexandrum. ledit quicquid preuidimus āte.Quod tibi suspectum est confesti discute quid sit.Namqꝫ solēt prio que sūt neglecta nocere.Tranquillis rebus que sūt aduersa caueto.Rebus in aduersis meli⁹ sperare memento.Ex quibus apparet fortune aspere amicos sibi debere ꝓuidere premeditando cas⁹ possibiles eis vt leuius ledant quoruz premeditatio alieno experimento optime concitatur tulli.Felix quicunqꝫ dolore alterius didicit posse cauere suū.et ouidius iij.de arte.Discite ab aliis vris mederi que relis quia vt idem li.de remediis.que nimis apparent retia vitat auis.Sed forsan congruit vt excogitemus causā sapientie hominū huius seculi.plures enim prouide non viuunt.quia tempus non discernunt a tempore.nec agenda congruis distribuunt horis.Uerumtñ teste sapiente.Omnia tempus hñt oīqꝫ negocio tps est ꝛ magna pars prudens est tempus oportunitatem obseruare vñ ouidius de remediis.Temporibus aptis medicamīa adhibita prosūt.Et data nō apto tēpore iure nocēt.Principiis obsta sero medicina parat.Cum mala ꝑ lōgas cōualuere moras. Que verba nil aliud sonant nisi ꝙ prouidus sui operis oportunitatem querit.tpeqꝫ cōgruo agere disponit.vñ.catho.Temporib⁹ mores sapiēs sine crimīe mutat Insipiens esto cuz temp⁹ postulat aut res.Stulticiū simulare loco prudentia summa est.Itaqꝫ omnia temp⁹ habēt ouidius de ponto.Leta quidem letus cecini cano tristia tristis.Cōueniēs opi tempus vtriqꝫ suum.O vtinā hi saltez qui se doctos putant prouide viuerent temporibus congruis singula distribuerent.Dices fortasse ꝙ sapiens non es tu ergo consiliū quere:vt si proprio sēsu te regere nescis alieno saltē consilio te dirigi ne recuses vnde salustius i catilinario.Priusꝙ incipias consulto ac vbi ꝯsulueris mature facto op⁹ē tulli. de senectute.Nō virib⁹ aut velocitate

auctoritate ⁊ ſentẽtia.nã cõſilio qui nõ vtitur nimirũ ſi operis ſui bonũ finẽ nõ ſortitur.tul.philip.xi.maiorũ cõſilij eſt Prouidere ne quid triſte accidat: ſed animi eſt fortiter ferre ſi euenerit itaq; laudabile eſt ⁊ cõſilio preuidere triſticia ⁊ patiẽter ferre oia. nam teſte quinti.li.ij. Plurimũ in cõſilijs valet auctoritas. Nã ⁊ optimus ⁊ prudẽtiſſimus conſul haberi debet cui de virtutibus atq; honeſtis credere omnes velint.

Sed plurimi icõſulte viuũt ſtultorũq; cõſilia que ita dici nõ merẽtur querũt. eni cõſilia recuſãt.eo ꝙ cõſentire ſapiẽtibus nõ intẽdũt Nemo tñ tã prudens ex ꝓprio ſẽſu quin alieno egere poſſit. Sidoniꝰ in ſuo epiſtolari.li.iij. Plurimũ laudes ſic viuẽtes ꝙ ſuis moribus applicãt.quotiens aliquid negotiaturi ſunt conſilia peritoꝝ.catho. Cõſiliũ archanũ tacito cõmitte ſodali. Utile cõſiliũ dñi nec deſpice ſerui. Nullius ſenſũ ſi ꝓdeſt ſpreueris vnq̃. gaufredus in poetria. Si bene vis duci te certo committe duci Nec tñ hi cõſilio vti videntᷣ qui ꝓprie volũtati maxime innitutur. Nec vota querũt alius vt cõſentiãt aut vt ſe dirigãt.ſed vt tẽptẽt. aut vt prudẽtuz morẽ habere videãtur.de ꝗbus apuleius li.de ſocratis. Quidã ꝑ angiportuz reutãtes cõſilia nõ ex ſuo corde ſed ex alienis vocibus colligũt ⁊ vt ita dixerim.non animo ſed auribus cogitãt.itaq; animũ ſuũ cõſilijs acceptandũ nõ applicãt cũ tñ quiti.li.viij.dicat. Nouit quiſq; quid facturus ſit nõ tãtũ ex p̃ceptis.quinimo ex ſui natura expedit. vt cõſiliũ capiat formãde actionis ſeneca epl̃a.xxiij. Boni viri auiditas tuta eſt que ſubdit ex bona cõſciẽtia et honeſtis conſilijs. Pauci eniz ſunt qui conſilio ſe ſuaq; regant. Ob hoc ꝙ more eoꝝ qui in fluminibus natãt nõ eunt ſed ferũtur. Sed turpe eſt ire ſed ferri ⁊ ſubito in medio turbine rerũ ſtupere ⁊ querere quomodo huc veni vt inquit ſeneca epiſtola xxxvij. Prudentes ergo conſilia querant non preciſe, vt audeant: ſed etiã vt acquieſcant vt veniẽte proſperitate leticia ſubita ⁊ incognita non ſit.vt etiã aduerſis imminẽtibꝰ terreri non oporteat.tul.i.de offi. Fortis animi ⁊ cõſtãtis eſt non perturbari in rebus aſperis.ſed cõſilio vti ⁊ ratione.nec a ratione diſcedere. Unde boni ingenij eſt fortunã percipere ⁊ ante cõſtituere quid euenire poſſit ⁊ quid agẽdum ſit dum euenerit. Si quis eñi hoc fecerit proſperitate nõ ſeducetur.⁊ aſperitate nõ deſperabitur ideo in ꝓuer. ſapientium dicitur ꝙ diu deliberandũ eſt quid ſtatuendũ eſt ſemel.nec tamen ſufficit conſilium capere niſi maturum fuerit. Cõſilia enim leuia quandoq; nõ dirigunt ſed potius deuiant vnde ſocrates. Uelox conſilium ſequitur penitẽtia. maximeq; conſilio contraria ſũt feſtinatio et ira.

Capitulũ.xi.de facili credulitate reprobanda.

Prudẽtis eſt vt de facili nõ credat cũ non petat naturitas leuitatẽ cõgruens prudentibus petronius. Nunquam recte faciet qui cito credit Nãq; qui cito credit cito fertur inconſultus. Itaq; ſapienter non viuit. Prudentis igitur credulitas nec ſuſpitiõis modũ habeat ſicut opinio. nec certitudinem mox accipiat.ſed more medio ſe gerat. qr teſte varrone i ſuis ſentẽtijs. Fides eſt media ⁊ opinionis ⁊ ſciẽtie neutruz attingẽs. Prudẽs igitur de facili non credat etiã famoſum quod audit ſi extiterit. nam plurima ſunt famoſa que tñ ſunt mendoſa ideo tul.in retho.ſecũda. Facta nõ famã ſpectari oportet.et terculianꝰ i apologetico. Fame nõ credit niſi ſit incõſideratus ſapiens . quia ſapiens non credit inccerto: ne forte il=

ludos mēdacis seminauerit quod sepe
fit. aut ingenio emulationis aut arbi=
trio suspitionis aut assueta quibusdam
mentiendi voluptate: vnde alexander
didimo. Et didimus alexandro scripse=
runt fame non fore credendum. sene. in
hypolito contemne. famā. idem. iiij. de
virtutibus. Prudentis proprius est ex
amine consilia et non cito facili creduli
tate ad falsa prelabi. Sed inquiramus
cur tam facilis est plurium credulitas
Multi enim facilime credunt etiā si fal
sum sit q2 fieri cupiunt. De quibus sene
in hercule furente. quod fieri miseri vo
lunt hoc facile credunt. hij enim laudē
di non sunt q2 eoruʒ stulticia credulita
tem gignit. Sed nec sunt commendabi
les qui nullis credere. volunt nisi vide
ant ⁊ audiunt Nam teste sene. epistola
ad lucillum. iij. Utrumqꝫ vitium est et
omnibus credere et nulli. et quintilia.
ca. xv. Facinus est illud tamen credere
quod est de rebus humanis actñ. Pru
dētes tñ citius bona ꝙ̄ mala credere de
bent ipsorumqꝫ auris ad crimina diffi=
cilis esse debet. vt in prouer: sapientum
docetur. Ueruntamē bonis potius cre
dendum est. plurimitum potius malis
ꝙ̄ bonis credūt. vnde ouidius li. iiij. de
fastis. Sed nos in vitium credula tur=
ba sum⁹. ideo catho. Nil timere crede
vnde prosper in epigram. Non pateāt
faciles seuis rumoribus aures que ne
scire iuuat credere nō libeat. nā certior
aure arbiter est ocul⁹ inquit gaufre. in
poetria. Sep illud ouidij de remedijs.
li. i. verificatur. Dum sibi quisqꝫ placet
credula turba sum⁹' ideo idē oui. iiij. de
arte. Nō cito credideris ꝙ̄tū cito cre=
dere ledat exēplū nobis nō leue ꝓcis
erit. et idem in epl̄is. Tarda solet ma
gnis rebus inesse fides Quia ergo plu
rimoꝝ stultoꝝ credulitas leuis est ideo
plurima falsa ꝓ veris habētur errores
giguntur ⁊ pro tenēdis promulgantur
a quibus discedere facile non est si cre
dulitatē exibueris. sene. li. iij. de benefi
Non est leuitas a cognito moranato er
rore discedere. Nam superbe stulticie
perseuerantia est dicere quod semel di
xi quacunqꝫ sit fixuʒ ratumqꝫ sit Tales
enim suos verentur reuocare errores.
non est tñ turpe cum te mutare consiliū
sene. epl̄a. i. Ceci ducē querūt nos autē
sine duce erram⁹. ⁊ ideo difficiliter ad
sanitatē peruenimus. q2 nos egrotare
nescimus. hec enim omnia mala faciūt
errores qui ex leui credulitate sustinē
tur. Nec tamen dico aliquem hominеʒ
fore errare qui non possit. saltem ꝙ̄tuʒ
ex humana inperfectione cōtingit. nec
inde tamen laudandus sed illaudabili
or est. Et vt verum dicam detestabilis
in errore qui perseuerat. tul. philip. xij
Cuiuslibet hominis est errare: nulli=
us autem insipientibus perseuerare in
errore. Posteriores enim cogitatio=
nes vt aiunt solent esse sapientiores.
idem tul. li. de legibus. Nō est boni er
rare ⁊ diligere quod ꝑ se nō est diligen
dū. Utinā igitur errorib⁹ null⁹ se ipli=
cet quibus prudētia offendit ⁊ ꝑditur
ad quā etiā obtinēdā homo ꝑ errores
indisponatur. q2 teste vale. li. ix. ca. ix.
Temeritati proximus est error. quem
admodum ad ledenduʒ par ita: cui fa=
cilius quis ignorauerit. q2 nō sua spon
te sed vanis cōcitatus imaginib⁹ culpe
se iplicat. In hoc quidā etiā decipiunt
q2 errorum vice veritati credere putāt
Itaqꝫ falsitas veritatis imaginē sepi⁹
monstrat. nunquid enim enunciatio ve
ridica videtur que iuramētis affirmat
que nutibus et signis solidatur que te=
stibus firmatur Hec enim omnia qñqꝫ
falsitas suppetunt. itaqꝫ falsum pro ve
ro sepius accipitur. nec de facili vnum
ab altero discernitur. qñ referens mē
dosus non creditur. aut quando aucto
ritate preficitur aut si coloribus veris
milibus ab ipso prolatum deducitur.
Quid igitur prudēs facturus erit aut
falso credet quod non libet: aut discre=
det. cum tamen discredendi color sibi
non assit. Reuera si prudens fuerit nō
de facili credet. sed deliberatiōe prehi

bita ſi diſcredendi cauſa non interuenerit ſub quadam temperie abſqꝫ temeritate falſo ſibi nõ cognitio cõſẽtire: aut ſaltẽ nõ diſſentire poterit. Sapiẽs aũt qñqꝫ erraſſe nullus formidet vbi precipue falſitas veritatis ſpeciẽ detulit. ouidi. lib. i. de reme. Et mala ſunt vicina bonis errore ſub ipſo ꝓ vitio virtꝰ crimina ſepe tullit. ⁊ arator. li. ij. Repellitur error in diuerſa trahens cum ſpiritus efficit vnum.

¶ Ca. xii. de ſtulticia fugiẽda.

Stultia hominẽ beſtijs equat. ⁊ ab ãgeloꝝ cetu elongat. ſtulticia rurſus hoiez titubare cogit. ⁊ criminũ põdera nõ ſẽtire facit. Generat vaniloquiuꝫ. nutꝰ icõpoſitos ⁊ diſſolutos riſꝰ. ⁊ oiꝫ maleficioꝝ gñã de facili ſtulto cõtigũt vñ lactan. li. de vera iuſticia. Stulticia eſt i factis dictiſqꝫ ꝑ ignorãtiã boni atqꝫ recti erratio tul. de ſene. Tãta ineſt ſtulticie icõſtãtie atqꝫ ꝑuerſitas ꝙ oẽs vt ſenectutẽ adipiſcant exoptãt ⁊ eãdẽ adepti accuſẽt. Idẽ tul. li. i. de natura deoꝝ Stulti nec vitare veniẽtia nec ferri pñtia poſſũt. Diſcernamꝰ tñ ſtulticiarũ vanitatẽ. qdã ei ſtulti ſũt: eo ꝙ naturalibꝰ donis ab exordio geiture carẽt Hoꝝ ſiqdẽ ſtulticia excuſabilis eſt nec pctã gerit. ſi etiã poſt geniturã qs a caſu nõ ꝓcuratio i eã iciderit Alioꝝ autẽ ſtulticia eſt voluntaria ex vſibꝰ prauis cõtacta quoꝝ deſideriũ ⁊ hiſtriões habere: ⁊ cachinatiõibꝰ quouſqꝫ irritare i plateis diſſolutiões oſtẽdere atqꝫ tãto magis gl'iari q̃to ab eis turpiꝰ fit vel narrat. quibꝰ etiã nulla adeſt cõplacẽtia. niſi in turpibus et operibus ab omni ratione diſcrepantibus. hij enim miſeri et ſerui ſunt vnde tul. li. de paradoxis. Stultoꝝ ſentẽtia fuit. q: ſcilicet taliter ſententiati ſunt ꝙ omnes in ſaniunt et ſerui ſunt. Hij enim aliorum crimina detegunt et ſuoruꝫ prenimia multitudine obliuiſcuntur. vnde tullius in tuſcu. queſtioni. li. iij. Stultie propriuꝫ eſt aliorũ vitia cernere ⁊ ſuoꝝ obliuiſci et ſello. Stultus ſi qua refert a falſo nil puto refert. Ipſius verba nullo ſũt põdere digna. Abſit tamen vt eos ſtultos putemus quoꝝ cautela eſt ſtulticiã loco ſimulare. vt penas euitare queãt. Plures enim ſtultis nocere non dedignantur qui tamen ſapientibus emulãtur. catho. Inſipiens eſto cum tempus poſtulat aut res. Stultitiam ſimulare loco ſumma prudentia eſt. ouidius. iiij de triſtibus. Forſitan hoc ſtudium poſſit furor eſſe videri. Sed furor hic aliquid vtilitatis habet. Hi ergo non ſtulti ſed ſapientes ſunt. eorumqꝫ ſtulticia prudentia eſt. Sed hi ſtulti ſunt quorũ finis ineptus quorum deſideria praua ⁊ mores inhoneſtatis ſpeciem gerunt Exceſſus quoqꝫ continue ſectantur et omni prudentie temperamento contrariantur. ſene. epiſtola. xxxix. magni animi eſt mediocria malle q̃ nimia. Neceſſe eſt enim vt exercet cupiditas que naturalem modum tranſilit. quia ſcilicet ſtultorum apperitus euaneſcent. eo ꝙ nature limitibus non refrenantur ideo ſtulti nuncupati ſunt quoruꝫ leticia improba et triſtitia amentie maneriem oſtendit. Unde ſimachus in libro epiſtolarum. leticia res loquax eſt atqꝫ oſtentatrix ſui quod de leticia ſtultorum intelligendum eſt. Nam improborum leticia cito ad perniciem cadit eorumqꝫ laus et laſciuia. nunq̃ habent concordiam. vt ex prouer. ſapientum colligitur Nempe ſtulti in ſingulis extremiſcant et in ſuis leticijs indigeſtis. et inconſultis ita gloriantur vt ſe poſſe cadere nõ timeant. ſed teſte eunodio nulla fides letis integra nec dubijs Et gaufridus in poetria. exemplar ſyreniꝫ habere docearis. i illis caſibus in letis ſemper peiora cauere. O igitur ſtulti attendi[s]

te q̄m vestra leticia tristicia est. exulta
tio casus risus plāctus: laus dedecus.
munera quoq; uobis facta vias perdi=
tionis vobis ministrant. vestrisq; nuti
bus stultis hominum tempora vana de
tinetis. criminibus quoq; in vobis ⁊ ce
teris fomentū ministratis. Ouidius. i.
de arte. Mēs erit apta capi tūc cū letis
sima rerū. Et seges in pingui luxurian
tur humo. Pectora tūc gaudēt nec sūt
atrita dolore. Ipsa patēt. blāda tūc su
bit arte ven⁹. Heu lamētabilis leticia
que veneri famulatur que stultoꝝ leti=
cia nūcupatur. Attēde enī illud ouidij.
li. de ponto. Tu modo fac timeas ⁊ que
tibi leta vidētur dū loq̄ris fieri tristia
posse puta. q̄d stulti minime cōsiderāt.

¶ Capitulūz. xiii. de stulto a=
more cauendo.

f Atuus amor iudici
um ipedit rationis. Et ꝓ
pter amorē ad seipsū in ꝓ
pria causa frequēter vnus
quisq; seducit. Amor eniz
excecat ⁊ vera iudicare nō
ꝑmittit. Prudēs igit si fieri cupis me
dio interposito tuā discerne causam et
alterum tibi prestituas. ⁊ illo quod iu=
dicaueris de teipso arbitrare iudicādū
nosti ei teste aristo. ij. de anima. Visum
causari sine medio nō posse ⁊ obiectum
sensu supra positum sensationem impe
dit. si ergo tu tibi propinquior sis ⁊ im
mediatior q̄ res quecunq; visui suppo
sita quo ergo de te vere iudicare pote=
ris. Tu ergo medium queras ⁊ in alio
considera quod de te iudicare cupis q2
plurimos proprius excecat amor. nam
vt ex prouer. sapientū colligitur. Ama
re et sapere vix a deo conceditur. quia
s. raro accidit q homo sapiēter iudicet
de eo quod amat. vñ varro in suis sen=
tentijs. Nullus tā modeste sua iudicat
sicut aliena. hoc aūt ex eo accidit q ne
mo sibi iudet. nā oli thobares magno
alexādro dicebat. Natura inquit mor=
talium hoc modo praua et sinistra dici
potest eo q in suo quisq; negotio ebeti
or est q̄ in alieno. ⁊ terētius i adelphis
Homine imperito nil iniustius: qui ni=
chil rectuz putat nisi quod ipse fecerit
oīmq; hominuz fere natura est: vt alie=
na melius iudicent q̄ sua. Vir igit pru
dens. vt de proprijs bene iudicet alie=
na consideret. Sed reuera teste plinio
in epistola ad cornelliuz tacitū sue quis
q; intentioni fauet ⁊ quintilianus libro
secūdo. Aliena quoq; vitia magis vult
quisq; reprehendi q̄ sua. Unde lactan=
tius libro de falsa sapientia. Nemo po
test de se recte iudicare: sed aliena iudi
cat melius q̄ sua. Et tullius primo de
officijs. Nescio quomodo fit vt magis
in alijs q̄ in nobismetipsis cernamus si
quid delinquitur. Hec enim omia pro=
prius facit amor. senc. ad lucillum epi=
stola. xxvi. Una est cathena que nos al
ligatos tenet scilicet amor. Vñ aliqui
sunt qui nil rectū nisi quod placet dicūt
vt inquit horatius in epistolis. Ouidi⁹
de ponto. Illud quod fecit quisq; tuet
opus. marcialis cocus. Quis damnat
sua vota libenter: quasi diceret nullus
vnde auianus. Sic mos est hominum
quicquid sibi fecerit ipse: videlicet ma=
neat approbat ipse tamen. Ecce audiui
mus quomodo omnes homines in fa=
ctis proprijs male iudicant Et ideo suo
rum delictorum correctionem non asse
quuntur: quia teste quintiliano. Ma=
ximo nō intellecti nulla est curatio mor
bi Nec solum tamen homines peccata
propria intelligunt sed etiaz bona que
dam si fecerint sublimare valde conten
dūt. iuxta illud petronij. Omnes aper
tis oculis bona sua computant. Pluri
mi etiam alios putant velle quicquid
valunt: et in alijs esse quod in ipsis sen=
tiunt. itaq; imprudentissimum ipsorum
iudicium est non tantum quo ad ea que
de seipsis iudicant. sed etiam quo ad il
la que de alijs ex seipsis arbitrātur. vn
de iulius celsus lib. ij. Que volumus

libenter credimus:⁊ que nos ſentimus
alios quoqꝫ ſentire ſperamus. Horum
autem iudicium fallibile eſt nimis ⁊ ſe
pius erroneum Nec tamen reprobo al
teri ſi facias quod tibi fieri petis.aliuꝫ
tamen tuis deſiderijs conformem nō ſē
per eſtimabis.Attendant igitur ſapiē-
tes vt recte iudicent:vt proprio amore
non decipiantur:nec etiam vitia virtu-
ti preferant iuuena.libro tertio.Sum-
mum crede nefas facinus preferre pu
dori. Quid faciūt plures naturalibus
deſiderijs ſua crimina imponentes. eo
demqꝫ pacto quo de ſeipſis male iudi-
cant friuole ſe excuſant. Heu ꝙ cecus ī
eſt vitijs amor inquit claudianus in ma
iori. Prefata veruntamen deſideria
nature nullus imponat ſed malicie.
Nā vitiū oē nature metas excedit vn-
de prudē.Sūma quies velle nil pluſꝙ
poſtulat vſus:ſit victꝯ ſimplex alimōia
veſtis ⁊ vna. Explerūqꝫ modū nature
nō trahat vltra.q̄ v̄ba nil aliud ſonant
niſi qđ naturale deſideriū cōtētat hr̄e
victū ⁊ veſtitū.Et ſi qđ vltra deſidera
mꝯ nature trāſcendimꝯ metas.Abſint
ergo huiuſmodi deſideria vana. abſit
amor inutilis rerū.Vñ theodolꝯ Mor
tales cūcti qđ intendūt adipiſci.Nec ſi
ꝓficiāt vite diſcrimie q̄rāt:qꝛ ſcꝫ ſic res
debent deſiderari: vt eoꝝ obtentu deli
cta committi non habeant.

¶Capi.xiiii. de habenda for-titudine ⁊ conſtantia mentis.

Ortitudo ē vir
tus qua cetere ſoli-
dātur ⁊ ſine qua ī bo
no nō pſeuerat. Ex-
pedit ergo volētibꝯ
ſpūaliter ꝓficere hac
nō carere virtute vt
ſint aīo fortes:qꝛ for
titudo eſt qua oīa roborant.⁊ moderā
tur.vñ ariſto.ij.ethi.Fortitudo inq̄t te
net mediū inter timores ⁊ audacias.et
tul.ī retho.i.Fortitudo ē cōceptio cōſi
derata piculoꝝ laboꝝqꝫ ꝑpeſſio.⁊ alibi
Fortitudo eſt rerū magnarū ⁊ humili-
um cōceptio laboriſqꝫ cuꝫ vtilitatis ra-
tione perpeſſio ⁊ idē.li.iiij.retho.For-
titudo eſt conceptio laboris ⁊ periculi
cū vtilitatis ratione ⁊ cōmodorū cōpē-
ſatione.⁊ idē tul.in tuſcu.queſtio. li.iiij
Fortitudo eſt affectio anini lege ſūme
ꝑpetiēdis rebꝯ obtēperās:vel cōſerua
tio ſtabilis iudicij in eis rebꝯ q̄ formido
loſe vidētur ſubeūdis ⁊ repellēdis vel
ſcientia rerū formidoloſarū cōtrariūqꝫ
aut oīno negligēdarū cōſeruās earum
rerū ſtabile iudiciū.Ex quibus omibus
clare apparet ꝙ fortitudo habet in ar
duis locū ⁊ in grādibus ꝓbatur.Hanc
ſiquidē virtutē ſi quis habuerit minas
nō timebit: immo nec mortem pauebit
qꝛ teſte tulli.li.inuectiuaruꝫ. Nequaꝙ
viro forti turpis mors accidere poteſt
Et quintus curtius de geſtis alexādri.
libro quarto. Fortium virorum eſt ma
gis mortem contēnere ꝙ odiſſe vitā.et
caſſiodorus epl̄a.xxiij. Latet ſub ocio
laudabilis fortitudo:et dum ſe proban
di non habet ſpacium occulta eſt lux to
ta meritorum.Hec eni virtus in aduer
ſis maxime patet. vnde valerius libro
quarto. Fortiter ſe in aduerſis gerere
qui aliud eſt ꝙ fortunam ſeuientem in
adiutorium ſui pudore victam vertere
Tunc enim vir eſt animo fortis quādo
aduenientibus malis in bono robuſte
perſeuerat Nec tamē optanda ſunt pe
ricula vt fortem quis ſe oſtendat. Suf
ficit enim pericula ſi contingant valide
tolerare.vnde ſeneca epiſtola.xlvij.
Non ſum inquit tam demens vt egro-
tare cupiam: ſed ſi egrotandum fuerit
ſufficit vt nil effeminate faciam. Non
enim pati tormenta optabile eſt ſed pa
ti fortiter.Idem ſeneca.iij.lib. de natu
ralibus queſtionum Humano animo a
bonis artibus robur venit et a conſide
ratione nature.Quid eſt enim cur ego
hominem aut feram aut ſagittā aut lā
ceam timeam. maiora pericula me ſpe-
ctant.vnde lactanti. De vero cultu ti-

midi ⁊ imbecillis est animi: aut dolorē metuere aut egestatē aut mortem que omnia si quis non exhorruerit fortissimus iudicatur qui aūt deum. metuit illa omnia non metuit. galte. li. v. alexandreidos Nulla rei nouitas peruertere fortia debet pectora quasi dicere q̄ nullus ꝓpter infortunium debet delistere aut ex fortuna decidere. Illos tn̄ fores non dicimus qui suorum delictoruꝫ existunt defensores qui non verētur cū malefecerint se validos nuncupare: qꝛ teste oui. ij. sine titulo. Felix qui quod amat defendere fortiter audet: quasi diceret Illi sunt felices qui illa amat que palā et iure defendere possunt. O igitur milites precipue xp̄iani assit animis vestris fortitudo ne subeat demonis. versutia viribus si caretis animos erigite: quia vincere vos nullus pot est: nisi propria libertate siccumbatis. vnde sicut in prouer. sapientū dicitur Nunq̄ periculū sine periculo vincitur. nichil est magnum in rebus humanis nisi animus fortis. Quid eni ꝓdest tua sapientia in periculo si non prosit. Quid tēperantia si cadere permittat. Omnes eni virtutes sine virtute sunt si fortitudo nō fuerit comes: quinimo virtutis nomem fortitudini maxime cōuenit. Nā a viribus virtutis et in viribus fortitudo est. Nimirū igitur. si fortitudo virtutis nomē preceteris habet. vnde galterus in alexādreide li. vi. Nichil est qd̄ fortis et ardua virtus linquat inexpertū: mouet oia ⁊ omnia temptat. et oui. li. de ponto. Omnia deficiūt animus tn̄ omnia vincit. ille etiā vires corpus habere facit. Et idē ouidius x. methamor Audentes deus ipse iuuat. et prosper li. epigram Qui valet in aduersis oneratam ducere vitā hic magni estis animi. vnde horatius. li carminum. Rebꝰ in augustis animosus atq̄ fortis apparere Utinam ergo commemoremus predecessorū fortitudinē animorūq̄ valitudinē. Refert eni iustinꝰ in abbreuio pō pei. li. iij. Quomodo in montuano prelio quidam adolescēs animo floruit valde cuius nomen thema stodis. Refert. n. q̄ hostes post preliij inumeras cedes fugam acceperunt. Quos cernens prefatus adolescens ad naues hostium fugit: et cum manu dextera nauem tenuit nec prius dimisit q̄ dexteram: amitteret. quasi amissa sinistra quoq̄ manu naueꝫ tenuit. qua rursus amissa morsu nauem detinuit. Itaq̄ nec cedibus fatigatus nec manibus amputatis victus est Unde ad vltimum velut rabida fera dentibus dimicauit. ducētaq̄ mila persarum eo prelio ceciderunt. Ecce q̄ laudabilis. victoria que fortitudine vendicata est. seneca epl̄. xiij. Non potest magnos sp̄us athleta habere nisi sanguinem suum viderit. tunc enim proiectus aiam non ꝓicit sed cum magna spe ad pugnam descendit. O vtinam tanta inhereret nobis fortitudo exercendo militiam christianam quantā plurimi pro temporali protectione habuerunt. Hic enim sunt laudabiles sed illi multo laudabiliores. Nec tamē putemꝰ oēs pugnatores fortes debere nuncupari virtutem habent fortitudinis si licito titutulo pugnant et si lucrum non sperent vnde tul. li. i. de officijs. Fortes quoq̄ et magnanimi sunt habendi non qui faciunt pugnā sed qui propulsant iniuriā Uix tamē inuenitur qui laboribus susceptis periculisq̄ aditis nō querat mercenē aut gloriā. Animaduertāt igitur seculi amatores qui lucrū et fastū ex suis laboribus expectāt in ipsis enim nulla virtus est. Nam virtus mercedem terrenā non querit. Non dico tn̄ si vincas quin gaudere non possis: aut damna tuaque inimicorum occasione tulisti tecuperare nō valeas. Horū tamē adeptio finis tuus esse nō debuit qꝛ preter ista vir armiger rēpu. tuerit tenetur. Sed proculdubio illud tullij. verificatur. in tuscula. questio. lib. i. Nemo sine magna sepe se propriam offert ad mortem. Que spes immortalis est quando q̄ re: et tunc bona est et diuina. aliquā

do vero immortalis opinione pugnāti um q: ſcilicet ideo plurimi pugnant.q: ſe famandos in poſterū perpetuis die= bus ſperant. hec autem ſpes vana eſt. Utinam aūt ſpes fiat:nō ſub ſpe ſuper bie:ſed eterne glorie: vt fortitudo que virtus eſt tali ſpe mediante habeatur.

¶ Capi.xv.de perſeuerentia in bono habenda.

Bene agere par prodeſt ſi mens labi lis exiſtet. Non eniʒ ex actib⁹ generatur habitus niſi affuerit poni operis perſeue rantia.vñ in puer. ſa pientū. Nichil ꝑdeſt didiciſſe bene facere ſi ceſſes. Nā tur= pe eſt bona opera cepta deſerere.quin til.iiii.de oratoria inſtitutione. Perſe= uerandū eſt ſaltem:q: ſepius et ſi vires deficiunt aio tamē perſeueremus. Nā teſte tul.in rhetorica ṗma. Perſeverā tia eſt i rōne bene ꝯſiderata ſtabilis ꝑ= petuaq ꝑmāſio. Illi igitur ꝑſeuerāt q̄ bona incepta cōtinuāt. Dicis forſitā te ꝑſeuerare nō poſſe:q: teſte ſeneca.i thi eſte. Leue quidē eſt iniurias ferre ſed ferēdo cōtinue ꝑſeuerare graue eſt.idē ſeneca i hercule fruēte. Per mulla oꝑ a virtus laxari ſolet:quibus attentis: mirum eſt ſi quis ꝑſeuerare poſſit huic dubietati reſpōdeo:omnibus agendis modū debere ṗberi. vt eni perſeueris nō oportet vt laboribus in ceſſanter aſ ſiſtas Sufficit eni vt mala euites:⁊ oris oportunis bonis intendas: ⁊ ſi frequē ter bona facere nequeas: ſaltem dum feceris diu perſeueres. Juxta illud ſe= nece in edippo. qđ ſepe fieri non poteſt fiat diu. Sed quid dicemus de his qui nō gloriātur.niſi.excogitādo meritorū veritatē.nullāq obſeruant ſtabilitatē Una etenim die vota ieiuniorum cele= brant:altera ſtudio tempus diſpenſant orare nunc promittūt ⁊ continere in po ſterum preordinant.et poſt modum his omnibus cōtraria faciunt. Rurſus vno tempore velut heremite viuunt et in al tero publico cōuictui aſſiſtūt. tales enī vna die videbis tam triſtes et meſtos tam marcidos et pallidos vt ſemimor= tui.credantur. innumerabileſq penas pro regno: celorum pati extimantur. eoſq quoq poſtmodum: videbis riſi= bus deditos in iocis primos ebrietati= bus diſſolutos mulierum tactibus. in= fectos:et quicquid.a ſua voluptate ſub traxerunt hoc poſtmodum inepte ſuꝑ addunt. Jn ipſis enim non eſt perſeue rātia:eo ꝙ ab eis non deſideratᵣ niſi fa ſt⁹ et apparentia. Talib⁹ eni prodeſſet ſi potius ſtuderent in bonis ceptis cōti nuare ꝙ̄ ſic nouitatem meritoruʒ:et vt melius dicant apparatuum excogitare ſollicitentur.ſenec.epiſtola.xvi. Plus operis eſt vt propoſitas cuſtodias ꝙ̄ vt honeſta proponas.perſeuerandum eſt enim et aſſiduo ſtudio attendēdum quouſq bona mens fiat bona volūtas Et idem epiſto.xxii. Turpe ē credere animum luctari cuʒ officio quod ſemel recepiſti.quia vir non eſt fortis ac ſtrē nuus qui laborem fugit et horatius.li carmi.ii.oda.iii. Equam memento i re bus arduis ſeruare mentem:non ſecus in bonis ab inſolerti temperatā leticia Nempe qui vult fortis et perſeuerās fieri poti⁹ i bonis creſcere ꝙ̄ reuere hʒ nec cum fortuna debet mutari quod tñ inſtabiles faciunt.vnde ouidi libro.de triſtibus. Rara quidem virtus quā nō fortuna gubernat.q̄ maneat ſtabili cuʒ fugit illa pede.item boetius primo de conſolati.metro pri. Qui cecidit ſtabi li nō erat ille gradu.ouidi.libro epiſto Cepiſti meli⁹ ꝙ̄ deſinis vltima primis cedunt:diſſimiles hic vir ⁊ ille puer.q: videlicet vnus conſtans qui meli⁹ deſi nit.et alius inconſtans qui faciliter de ſinit. Sed plurimi ſe viros appellāt q̄ femineis moribus titubant minimeq perſeuerant. De quibus oratius in epi ſtolis. Quos petiit ſpernit repetit qđ nuper omiſit eſtuat et vite diſconuenit

oꝛdine toto. Quod fatiunt incōſtantes
quia ſue inſtabilitatis calumniaꝫ locis
imponunt. Itaqꝫ loca neceſſanter mu=
tant: nec tamen peramplius ob hoc in
bonis continuant. vnde ſocrates cuidā
querenti. Cur mutatio locoꝛum nil ſibi
pꝛodeſſet ad depoſitionē vitioꝛū rn̄dit
Quid miraris nichil tibi peregrinari
pꝛodeſſe cuꝫ te circumferas quaſi dice
ret ꝙ vitioſus melioꝛatur non ex mu=
tatione loci ſed mentis. vnde ſeneca.
epiſtola xxviij. Animuꝫ debes mutare
non celum: licet enim vaſtum trāſieris
mare: ſequuntur te vitia quocunqꝫ ꝑue
neris. Queris enim quare fuga iſta te
non adiuuet. quia tecum fugit vitiuꝫ. ⁊
epiſtola. lxxix. Frequens de loco ad lo
cum migratio inſtabilitas animi ē Hec
enī omnia dicta ſunt ideo quia viri iſta
biles locum ſtatuſqꝫ permutant credē
tes defoꝛis mederi cum ſit tn̄ interioꝛ
moꝛbus mentē ei non extrinſeca muta
re opoꝛtet. vnde hoꝛatiuꝫ libꝛo. epiſto
larum epiſtola pꝛima. Impiger extre=
mos currit mercatoꝛ ad idos Per ma
re pauperiem fugiēs per ſaxa ꝑ ignes
ne cures ea que ſtulte miraris ⁊ optas
Diſcere et audire ⁊ melioꝛi credere nō
vis. Viliꝰ argētū ē auro virtutibꝰ auꝝ
O ciues ciues q̄rēda pecunia ꝑmū eſt
virtus poſt nummos. hec ianus ſūmꝰ
⁊ ab imo pꝛodocet ⁊c. et epiſto. xi. Tu
quācūqꝫ deꝰ tibi foꝛtūauerit hoꝛā Gra
ta ſume manu. nec dulcia differ i ānuꝫ
vt quocūqꝫ loco fueris vixiſſe libenter
Te dicas. nā ſi ratio ⁊ pꝛudētia curas
Nō locꝰ effuſi late maris arbitrer au=
fert. Celū nō aiꝫ mutāt q̄ trāſmare cur
runt. Nunquid plures iuuenes conſpe
ximus q̄bus paterna doctrīa dicebat.
Diſcurrite per oꝛbem vt ſapiēter ſitis
Heu diſcurſus iſte ſapientes homines
non facit. ſed inſtabiles animo talē me
dicinam querunt. Tales etenī vbicūqꝫ
ſūt nuſq̄ habitant. quia vbiqꝫ ambulāt
et nullibi reſident. vnde marcialis i li.
epigram. Dic michi quo veniam dic
qua te parte requiram. quiſquis vbiqꝫ
habitat maxime nuſq̄ habitat. Quid
ergo pꝛodeſt homini laboꝛanti vt con=
grue viuat ſi non perſeuerat. aut quid
pꝛodeſt inimicos homines vicere ⁊ vi=
tia non domare. Qui eī peccatis ſubij=
citur: et ſi moles immēſas poſſit defer
re. nichilominus fragilis eſt. vn̄ ſeneca
vij. de natura queſtionū querit. Quid
eſt i rebus humanis pꝛecipuū. et rn̄det
animo omnia viciſſe. Nulla ei victoꝛia
maioꝛ eſt q̄ vitia domaſſe. Innumera=
biles ſiquidem ſunt qui populos et vr
bes habuerunt in ſua poteſtate. pauciſ
ſimi vero ſeipſos habuerunt. et ſubdit
Quid maius q̄ erigere animuꝫ ſupꝛa
miſerias et pꝛemiſſa foꝛtitudine. quid
manus q̄ cōtra calamitates eſſe oꝛtas
et concludit. Quid igitur inſanio. quid
anhelo. quid inſudo. quid terram foꝛū
verſo. Multo opus eſt magis vt a foꝛ=
dibus diſcedamus et a coꝛpoꝛe animū
ſeducamus et tandem in occultis ſubti
litatibus veritatē iquiramꝰ. Dicet au
tem peccatoꝛ et vir iſtabilis quomodo
permanebo aduerſus foꝛtunā dū vide
bo foꝛtune pꝛemiſſa grandia munera q̄
nō de facili animꝰ refugit Queſo ad tē
de foꝛtunam mutabilem et animuꝫ ſta
bilem fieri debere. teſte ſeneca. epiſto.
viij. Cogitare nichil eſſe immutabile p̄
ter animum omnia enim foꝛtuita lapſu
intereunt. animus autem bonus ꝑſeue=
rat. ſeneca epiſtola. lxxi. Eadē virtute
et mala foꝛtuna vincitur ⁊ bona oꝛnat̄
Virtutē intelligo animoſam et excelſā
vi que om̄e id irritat quicquid infeſtat
non inquit mirum ē in trāquilitate non
concuti. ſed illud mirare vbi omnes fa
ciunt aliquem ſtare. Dices foꝛſan quis
me ſtabilem faciet aut qua virute per=
manere valebo. Nunc eniꝫ paupertas
me affligit: nunc timeo exilium: nunc in
carceroꝛ: nunc infirmoꝛ. quomodo igit̄
ſubſiſtā. cui querele reſpōdet ſe. epl̄a.
xxiiij Parua nam et ſi quis reſpondet
inter pauperes ero exul fiā vbiqꝫ viuā

alligabor.ad hoc ei natura me genuit vt corpore graui aſtringar infirmabor ceſſabit langor ſanitate vel morte moriar vt melius viuam. In oĩbus ergo animus ſuperſtat ſapientis et conſtãtis ſumus igitur fortes aduerſus fortuita quia teſte ſeneca epiſtola.xxxvi In mores fortuna vis non habet animum ad tranquillum terminum venit qui in eodem habitu eſt.ſcʒ qui perſeuerat

¶ Capitu.xvi.qualiter a conſtantia null⁹ debet recedere.

TEſte tul. de natura deoꝝ. Incõſtãtia nõ debet cadẽ in ſapientem viruʒ cui nil nocere põt Verũ ẽ tamẽ ꝙ multi tãq̃ epicuri nulla volunt ſtabilitate formari.ſene.i:de conſtãtia ſapiẽtis narrat ꝙ epicuri corpori multum pepercerunt dicentes nõ licere ſapientem ferre moleſtiam.quapropter voluptatem tanq̃ felicitatem ſummaʒ elegerunt.non decet tamen hominem mobilitate ſeu fragilitate ſic agitari vt pro quacunq̃ tribulatione immutetur inmo licet i tribulationibus cõſtituatᷣ nichilominus cõſtanter debet tolerare narrat enim auguſtinus ix.de ci.dei.c.iiij.ꝙ licet eneas multas tribulationes haberet in parte ſenſitiua vſum rationis tamen in mente non perdidit Ideo de ipſo virgi.inquit mens immota manet lachrime voluũtur inanes qua propter.iij.de nugis philoſophoꝝ narratᷣ ſocratem dixiſſe ſapientem offendi non poſſe.immo aduerſus omnem fortunã conſtans et immobilis manet.vale.li.ij.de morte ſocratis refert ꝙ forti aĩo conſtantiq̃ vultu potionem venenoſaʒ licet mortiferam accepit.Et cum eius vxor lamentaretur dicens.Vir meus innocẽs moritur:ſocrates dicebat Male inquit conqueris,Nam ſi me diligis debes cupere vt innocẽs moriar. Turpe eſt enim morte dignum mori Ipſe ei ſocrates omnes mũdo ſeruiẽtes miſeros vocauit nam cum ab eo peteretur quis miſer eſſet ipſe reſpõdit.Miſer ẽ ĩquit qui nũq̃ miſer fuit: quaſi diceret ꝙ ille miſer ẽ qui miſerias mundi nũq̃ ſuſtulit.Nam veteres legimus ĩ magnis ãguſtijs pſeueraſſe.et licʒ oneroſa fortuna ipos pſequeretᷣ.nichilominus aĩo cõſtãtes pmãſerũt. narrat ei vale.li.v.ca.x. ꝙ anaxagoras phus audita morte filij ſui quẽ maxie diligebat immutatus pmãſit.vñ ſibi ãnũciãti rñdit ita.vt fertur rẽ nouã ſeu iexpectatam non ãnuncias.Sciebã enim ꝙ omẽ natuʒ ex me eſſet mortale.Sciebã iſup ꝙ ſicut nullus moritur niſi q̃ pri⁹ vixerit ita nullus viuit qui non moriturus ſit Ibidẽ etiã recitat valeri⁹ ꝙ xenophon audita morte ſui pmogeiti filij minime cõmot⁹ fuit vñ cũ ſacrificaret ⁊ coronã ĩ capite haberet ſtati vt mortẽ filij audiuit coronã ꝓ lamẽtatiõe tñmõ de capite depoſuit cũ tñ interrogaret q̃liter mortu⁹ fuiſſet ſibi relatũ ẽ ꝙ i bello pugnãdo mortu⁹ fuiſſet quo audito xenophõ ſtati coronã repoſuit ⁊ ſub iuramẽto ſacrificij affirmabat ꝙ plus gaudebat de virtute filij quã bellãdo habuerat q̃ de ipſius morte triſtaretᷣ.Ex his ergo patet ꝙ p̄dictoꝝ viroꝝ aĩos fortuna pturbare non potuit.valerius li. vij ca.ij.de quodam alio philoſopho ſcʒ biante narrat ꝙ cũ patriam eius prieneʒ hoſtes inuaſiſſent oĩbus quos modo ſeuitia belli incolumes abire paſſa fuerat precioſarum rerum pondere onuſtis fugientibus interrogatus quid ita nichil ex bonis ſuis ſecum ferret.Ego vero inquit bona meo mecuʒ porto.pectore enim illa geſtabat non humeris nec oculis viſenda ſed eſtimãda animo que domicilio mentis ĩcluſa nec mortalium nec deorum manibus labefactari querunt. et vt manentibus preſto ſunt ita fugientes nõ deſerunt. Nec tñ in ſolo virili ſexu talem mentis cõſtantiam legimus immo etiam in muliebri fragilitate perſeuerantiam commemoratã

reperimus narrat enim ambrosius li.
iij.de.virginitate seu de virginibus ꝙ
mater quedam eiusqꝫ filia in tātū ama
uerunt castitatem ꝙ maluerūt i fluuiū
precipitari ꝙ̄ lubricitatis dedecore cō
taminari.vnde cum violari timerent se
mutuo amplexantes.et quasi choreas
letas ducentes in fluuiuz se proiecerūt
Insuper augustinus.primo.de ciuita.
dei de lucretia narrat ꝙ cum a tarq̄nio
violata fuisset parentes statim cōuoca
uit et pre grandi.animi constantia pre=
sentibus parētibus se interfecit lugēs
sue castitatis integritatem violatam
fuisse.Si igitur muliebris animꝰ mor
ti non pepercit vir igitur fortis et iuue
nis perseueranter i bonis operibꝰ per
manere debet atqꝫ vitia cōstāter debet
detestari.seneca libro.ij.Nunquit cum
vitijs satis litigamus. Ea igit̄ ꝑseq̄re
sine modo sine fine. Nam in vitijs non
est modus nec finis.quia mentem sine
venia laniant.Si igitur extrahi nō pos
sunt cum illis potius est cor euellendū
Ex his igitur concludamus constantiā
maxime habendā ad mala cōpescenda
Huius autem temporis nulla est cōstā
tia virorum.sed fragilitate imminente
modiciqꝫ timoris occasione decidunt
Queso tamen vt veterum constātiam
commemoremus narrat enim valeriꝰ
libro secundo ꝙ vir quidā dictꝰ codrꝰ
morti se exposuit etiā vltra vires vt sui
victores efficerētur.Item augustinus
quinto de ciui.dei capi.xviij.Narrat
de quodam qui se in foueā precipitauit
eo ꝙ audiuit a dijs fuisse dictū ꝙ roma
ni perderent id quod optimū habebāt
Narrat etiam de bruto qui filios suos
occidit.quia fuerant cōtra rempublicā
vnde poeta.Natosqꝫ pater noua bella
mouentes.ad penā pulchra ꝓ liberta
te necauit.Itē narrat de alio qui filiuz
occidit eo ꝙ contra voluntatem iperij
fecerat lez pro patria pugnasset atqꝫ vi
cisset.Nam estimabat peius imperiuz
contemnere ꝙ̄ absqꝫ voluntate imperij
etiam pro patria gloriose vincere.His
ergo exemplis colligimus ātiquos cō=
stantes ideoqꝫ famosos fuisse.itaqꝫ ra
tione sue animositatis nomē accepisse.

¶ Capitulum.xxvii.de cōstā=tia manu tenenda.

Nulluz redditur
opus laudabile.aut
inter coronata meri=
ta numerādum si cō
stātia desit.Ubi aūt
quis ꝑmanet cōstās
sui operis preciū ad
ipisci meretur.Nempe constantia veri
tatem predicat iudices prauos redar=
guit ⁊ omniū virtutum genera ad salu
brem portum deducit.nunꝙ̄ diogenes
veritatem dicere singulis formidabat
Narrat eniz vale.li.iiij.ca.iij.qualiter
aristippus diogeni onera lauanti dice=
bat.O diogenes si dionisium adulare
velles ista non esses.cui diogenes.Si
tu inq̄t ista esse velles nō adulares dio
nisium.Ecce ꝙ̄ta viri cōstantia qui ma
luit pauper fieri ꝓ veritate dicenda ꝙ̄
adulari ⁊ exinde ditari.Sed nec in so=
lis viris cōstātiā reperimus sed etiā fe
minas aīo fortes extitisse legimꝰ.Nar
rat enim vale.li.vi.ca.ij.qualiter muli
er quedaz absqꝫ demeritis ⁊ philippo
rege temulēto cōdēnata cōstāte ꝓuo=
carē ad philippū inquit sed sobriū.Ex
cussit itaqꝫ crapulā oscitāt ac presentis
animi ebriū resipiscere causaqꝫ diligēti
us inspecta iustiorē sententiā ferre coe=
git.Igitur equitatē quā impetrare nō
potuerat extorsit potius presidiū a li=
bertate ꝙ̄ ab īnocētia mutuata.Insuꝑ
narrat qualiter cū dionisius tyrannus
propter nimiam crudelitatem deberet
succumbere.mulier quedam vltime se=
nectutis quotidie matutio tempore so
la orabat vt dionisius incolumis esset
quod cū audisset dionisius eā interro=
gauit cur hoc diceret.ipsa autē respon
dit cū inquit essez puella tyrānū crude
lē habuimus cui crudelior successit:tu
autē tertio adueniens ceteris crudeli=

or fuisti.peto igitur vt maneas timens
q̄ta mulieres constantia que veritatē
dicere nō erubuerat. Laudanda est igi
tur virtus constantie fortitudinis quā
siquidē virtutem macrobius li.i.sic de
scribit. Fortitudo seu cōstantia est aim
supra periculū exigere nichilq₃ nisi tur
pia metuere. fortiter tollerare aduersa
et humiliter ꝓspera. Qui eni hac virtu
te caret nullā in suis operibus ꝓsperi-
tatē obtinebit. nā per ipsā constantiam
martyres preualuerūt cōfessores vsq₃
ad obitū perseuerauerunt et principes
dn̄ari meruerunt. Narrat eni vale. vbi
supra qualiter pōpeius cuidā viro anti
quo suā etatē impropabat dicēs ipsū
mortuū fuisse in senectute: et exindere
suscitatū cui senex respondit. Nō mētiris
ris inquit pōpei. q₂ cū mortuus essē iui
ad inferos: ibiq₃ vidi multos de te con
querentes eo ꝙ iniuste ꝑte cōdemnati
fuerūt atq₃ ꝑditionis eoꝝ cā fuisti Ita
q₃ eo tp̄e ⁊ fortissimū erat cum pōpeio
maledicere et tutissimū Viri ergo xp̄ia
ni in via dn̄i cōstanter ambulare debēt
nō timēdo eos qui occidūt corpus sed
in dn̄o fiduciam constituere. vnde tul.
in.ij.rheto.li.ij. confidētiā sic describit
Confidētia est virtus ꝑ quā magnis et
honestis rebus animus cuȝ spe certitu
dinis fiduciā collocauit. Hanc tn̄ fiduci
am plurimi nō habēt: q₂ nec in deo nec
in hominib⁹ confidūt. Cuius oppositū
legimus de alexandro sc₃ vale.li.iiij.
ca.viij. ꝙ narrat qualiter cum alexan-
der infirmaretur ⁊ suus medicus nomi
ne philippus potionē ei dare velle. tūc
quidam dictus parmeniō alexādro scri
psit: vt caueret ab īsidijs philippi. Pe
rinde ac pecunia corrupti a dario. Cui⁹
litteras cū legisset potionē indilate sū
psit et philippo litteras legendus tra-
didit. Itaq₃ prius sumpsit potionē quā
medico nuciraret suspitionem: Narrat
etiam idem valerius.li.iiij.ca. ꝙ plato
xenocrate discipulo suo tam.i. constan
ter moderatus fuit: vt cum audisset eū
de se multa impie locum sine vlla cun-
ctatione criminatorem respuit Et cum
instaret toruo vultu iudex causam que
rens cur sibi fides non haberetur: ad-
iecit non esse credibile: vt que tantope
re amaret ob eo inuicemn non dilige-
retur. Postremo cum ad iusiurandū
inimicitias serentis malignitas confu
gisset ne de periurio eius disputaret:
affirmauit nunq̄ xenocratem illa dictu
rum fuisse: nisi ea dici sibi expedire iu-
dicasset. Confidenter igitur eamus nō
de deo non de proximo diffidentes.
Nam iacob claudicabat et tamen pre
ualuit quia dominus cum illo erat. nar
rat valerius libro tertio capitulo septi
mo qualiter cū cuidam sphartano clau
do in aciem descendenti vnus propera
ret dicens quid ibidem faceret. ille re-
spondit. propono pugnare non fugere
licet ergo claudus esset tamen confide
bat. Narrat etiam de quodam cui cuȝ
diceretur ꝙ sagitte aduersariorum sci-
licet persarum propter multitudinem
obscurabant solem: ipse respondit be-
ne narras. in vmbra enim melius preli
abimur hoc enim ex magna confiden-
tia dicebat. Insuper ibidem narrat va
lerius de quodam eiusdem vrbis atq₃
aimi viro qui hospiti suo patrie sue mu
ros excelsos latosq₃ ostendenti dixit.
si mulieribus istos comparastis recte
si viris turpiter. Constanter ergo ⁊ cō
fidenter speremus in domino: quia te-
ste propheta. Qui sperant in domino
non confundentur.

¶ Finit liber quintus sophologij feli-
citer.

¶ Incipit liber sextus qui est de septē
peccatis mortalibus ⁊ de virtutibus
contrarijs eisdem.

¶ Capitulum primum est de humilitate quomodo exaltat et superbia deprimit.

Iri glorioſi hu
militatis gratia deo
placuerunt. Vn̄ nar
ratꝰ Gregoriꝰ in dia
logo li. primo capit.
xv. qualiter. conſtan
tinꝰ humilimus fuit.
Nam cum quidā ipſius conſtantini au
diuiſſet famam acceſſit vt ipſum vide=
ret quē cū vidiſſet ait Ego inquit crede
debam iſtum hominez grandē eſſe ſed
nichil habet de homine. quod cum au=
diſſet cōſtātinus gratias agebat dicēs
Tu ſolus es qui imme oculos apertos
habuiſti. Ecce magis amauit deſpicien
tem ꝙ laudantem. vnde augu. ſupra io
hannem omelia prima. Vera inquit hu
militas eſt in nullo: ſuperbire in nullo
murmurare in nullo ingratum eſſe vel
queruluz: ſed in omnibus deo gratias
agere. et idē aug: epiſtola. xiij. Non eſt
inquit alia via ad obtinēdam veritatez
niſi humilitas. quia per eā vnuſquiſqꝫ
ſe cognoſcit. ⁊ ibidē narrat de demoſt=
hene oratore ꝙ cuz interrogaretur qui
nam eſſe in dicēdo efficaciſſimū reſpon
dit ꝙ pronunciatio. ⁊ cum ſecūdo ⁊ ter
tio ab eodē idez peteretur pariter idē
reſpondit. ſic inquit aug. Quotiēs de
preceptis humane legis me iterrogas
quod magis obſeruanduz nichil aliud
reſpōdere licet niſi ſerua humilitatem
que quidem humilitas non errorē ſed
ſcientiaz gignit ſi vera fuerit. vnde an=
ſelmus li. ſimilitudinibus ca. xx. vij Se
ptē inquit ſunt gradus humilitatis pri
mus eſt cognitio ſui. ſecundus dolor
de culpis perpetratis. tertius ſui pec=
cati cōfeſſio. quartus volētaria perſua
ſio ſcz ꝙ fateatur ſe peccatorē. quintus
cōtēptus ſui ſextus tolerētia iniuriarū
ſeptimꝰ gaudiū ſue humilitatis. Quo
rundam tamen ſcientia non humilitat
ſed inflat ad hoc tn̄ nō eſt ſciētia ſꝫ igno
rātia eſt qm̄ teſte greg. morali. xxiij.
Vera ſciētia nō extollit ſed lamentare
facit. Dicit eni eccle. i. Qui addit ſcien
tiā addit dolorē. vnde benar. de gradi
bus humilitatis ſic humilitatē deſcri=
bit Humilitas eſt virtus qua veriſſima
ſui cognitione ſibijpſi quiſqꝫ videlicet.
ideo humilitatez au. ſuadet ſuper iohā
nē omelia. xv. dicens. Vt inquit omniū
virtutū turpitudinē curaret deſcēdit fi
lius dei ⁊ humilis factus eſt. Si ergo
te pudeat imitari humilem hominē ſer
uū: imitare ſaltē humilem deum. vnde
mathe. xi. Diſcite a me qꝛ mitis ſum et
humilis corde. et gre. moraliū. xxxiiij.
Quāta inquit humilitatis virtus eſt ꝑ
quam deus ſine eſtimatione viuebat ho
mo. licet magnus factus eſſet paruulꝰ
Item hierony. epiſtola. lxxxvij. Illam
inquit ſequamur humilitatem quaz de
us docuit: qꝛ multi eius vmbram pauci
vero eius veritatem attigunt. Auferā
tur igitur omnia figmenta verborum
ceſſant ſimulati geſtus. Quoniam non
cerimonia ſed iniurie patientia humilē
probat. Attēdomus autem qm̄ per hu
militatem virgo ſublimata eſt. et oīs
ſuperbia poſtulat caſum. Nam peton
cecidit ſuperbus: vt dicitur. ij. metha=
mor. Et dedali filius aera ſcandere vo
lens precipitatus eſt. Romani quoqꝫ
ſua ſuperbia ſubiecti ſunt quoniam ſu=
perbis deus reſiſtit. teſte propheta.
Nam ⁊ humelitatis exemplū a chriſto
ſuſcepimus omneſqꝫ ſuperbos deictos
legimus. Nunquid aman propter ſup=
biam ſuam ab omnibus adorari voluit
ſed in patibulo ſuſpenſus fuit: quod pa
rari fecerat: heſteri vi. Nunquid ſuper
bia babylonis linguas diuiſit: et ſuper
bia volentium turrim edificare vſqꝫ ad
celum per linguarum confuſionem hu
miliata eſt deſtructa: vt habetur gene.
xi. Nam propter ſuperbiam baltaſar
filius nabuchodonoſor rex babilonis ī
terfectus: et nabuchodonoſor de ſolio
deiectus eſt. vt habetur iudich. ij ⁊ da
niel. iiij. Nichanoris ſupbia debellata
fuit. ij. macha. xv. Et anthoicus ꝓpter
ſuperbiam inſanabili plaga a domino
percuſſus eſt: vt dicitur. ij. machabe. ix
Nempe ſicut fecit ſuperbia caſū: ſic hu

militas exaltat. Nam dauid fuit mini
mus inter fratres suos. super quos ta
men fuerat exaltatus: vt patet primo
regum. xvi. Rursus manasses precessit
effraim. qui tamen effraiz habuit bene
dictionem: vt patet i genesi. xxviij. Nũ
quid adouias natus est ante salomonẽ
et tamen salomon obtinuit regnũ dicit
iiij. regum. xxiij. Illi ergo maiores fue
runt qui tempore posteriores et corpa
re timores fuerũt. scilicet humiles qui
autem ambitionem peramauerũt mox
per ruinam consumti sunt. Nam chore
et sui complices perierunt: quia domiz
ambiebant et moysi detrahebãt. Itez
absolon detrahẽs patri ãbiebat regnũ
ideo deiectus est secũdo regũ. xv: Am
bimelech procurabat dominũ sed post
m odum in crimina maxima incidit qm̃
filios proprios iterfecit. Et roboã ãbi
tiosus pessime regnauit. iij. regum. xiij
Quomodo eni fieri põt vt sistat firmo
gradu superbus. Naz si van⁹ qualiter
fixus erit. Si violẽter scandere aliũq̧
transcendere p̃sumi: nunquid p̃cipitio
lugebit cum nullum violentum perpe
tuũ natura testat. Fastus nãq̧ supboꝝ
fundamento caret cnm non ratione ro
boretur: aliis superbia non esset qui ei
ratione eriguntur superbi non sunt.
Sz nunquid difficile est illud pmanere
quod in altum eminet si fundamẽto nõ
solidet. Ecce vides supbis dei iudicio
congrue casum. iij. regum. xviij. Iabin
occidit dominum suum vt regnaret sz
non regnauit nisi septem diebus. Tho
lomeus etiam propter ambitioneu suã
falso occupauit regnum alexandri. sed
mortuus est tertia die primo machabe
oꝝ. xv. Adonias dicebat regnabo post
patrem meum: sed contrarium accidit
sicut patet. iij. reg. i. capi

Capitulum duodecimuz de humilitate.

E humiliare ex
altare est. Iõ aposto
lus. ij. corin. vlti. ad
humilitatẽ nos hor-
tatur dicẽs Ipsi vos
probate an cognosca
tis vosmetipsos quasi
dicat q homo seipsũ cognoscẽs de faci
li humiliat. ideo beat⁹ aug. li. solilo-
rũ orãdo dicebat. Utinã nouerĩ te ⁊ no
ueris me nã q̃ se cognoscit videt: qꝛ pu
tredo ⁊ cinis est. vñ ge. xviij. dr̃ q̃lit a-
brahã loquẽs cũ deo dicebat. Loquar
inq̃t ad dñz meũ cũ sim puluis ⁊ cinis.
de hac cognitiõe loq̃tur bernard⁹ sup
cãtica omel. xxxvi. Uolo inq̃t ꝓuidere
aĩaz p̃mo scire seipsã q̃d postulat ratio
ordinis: qm̃ apud nos sumus p̃mũ vo-
bis. Talis eni sciẽtia non inflat: sed hu
miliat. vñ macrobius li. i. narrat quali
ter ĩ frõte tẽpli appolinis scriptũ erat:
hec est via ad beatitudinẽ si teipsuz co
gnoueris. Uñ vox de celo descendisse
creditur dicens. scito teipsuz vt tradit
policratns li. iij. ca. ij. cui concordat iu-
uenalis dicens q illa vox de celo descẽ
dit dicens gnotisolidos id est scito te-
ipsum vnde augu. iiij. de trinitate ca. i.
Scientiam inquit celestium atq̧ terre-
strium magnam existimat humanum
genus sed ꝓfecto meliores sũt qui sciẽ
tiis huiusmodi seipsos nosse preponũt
qꝛ laudabilior ẽ anim⁹ cui nota est sua
infirmitas. q qui ea non respecta vias
syderũ scrutat. Insup bernard⁹ sup cã
tica omel. xxxvi. Superbia est inquit
ignorãtia cui cum melior quam sis tua
deceptrix cognitio esse mentitur.
Nam vita sepe se virtutes fore simu-
lant: vt ait gregorius moralium. xxx.
ponens exempla et dicens q dissoluta
misericordia pietas habetur et perti-
nacia constantia creditur timor incõpe
tens dicitur humilitas: ⁊ vocis iactan-
tia liberalitas: vocat pigritia maturi-
tas inq̃etudo sollicitudo noiatur: et sic
de aliis. Multi ergo sibiipsis menti-

untur:q2 ſua vitia virtutes putant ⁊ ſe
ignozantes crimina multiplicant. Ho=
mo igitur ſuam debet examinare cõſci
entiam: vt quod malum eſt cozrigat et
quod bonum eſt teneat. nã de ſanctis a
nimalibus in ezech. legitur ꝙ corp⁹ eo
rum erat plenũ oculis ⁊ de viris iuſtis
gregozius exponit ſuper ezechi. li. pri
mo omel. vij. xxi. Ceterũ hugo de clau
ſtro anime ſicut inquit cõuentus hoza
ſtatua ad capitulũ confluit vt mala coz
rigat: ſic ratio ad ſecreta cozdis debet
conuenire: et quod nefas eſt cozrigere
iuxta illud iſaie. xlvi. Preuericatozes
redite ad coz. Et bidem iſaie. lxiiij. Re
duc me ad memoziam vt iudicemur ſi=
mul: quoniam cogitationes iſtozum iu
dicia prouerbio. xij. Non quidem iudi=
cia ad iudicandum alios: ſed ad iudicã
dum ſeipſos. iuxta illud eccleſiaſtici.
xxxi. Precurre prius in domum tuam
et illuc aduocate. et ezechi. xl. Labia
eozum reflexa intrinſecus per circuitũ
Quod quidem grego. li. ij. omeliarum
ix. exponit de vera cognitione ſui. ex q̃
ſequitur humilitas. vnde ſeneca. lib. iij
de ira narrat qualiter ſexius omni die
ſeipſum interrogabat qualiter vixiſſet
ſicut alias tactum eſt. Pariter etiam
quiſqꝫ facere debet. Veruntamen ſicut
ait gregozius ſuper ezechi. li. i. omel.
xi. Sicut aqua concuſſa ſeu meta nõ re
preſentat imaginam intuentis. ſic ani=
ma inquieta ſeipſam cognoſcere nõ po
teſt. tunc autem anima eſt inquieta qñ
mundanis ſollicitudinibus occupatur.
et de diuinis muneribus non contenta
tur. Si vis igitur teipſum cognoſcere
intra cubiculum domus tue et exclude
omnia preter deum vt docet auguſti=
nus in ſuis meditationibus. Si quis e=
niz ad hoc perueniat vt ſua cognita fra
gilitate clariſſime concludat ſe mortis
expectatozem aſſiduum peccatozem ſe
cernat ſe cinerem vilem immundum i=
gnarum immemozem beneficiozũ dei.
his nempe cognitis non erigetur in al=
tum non iactantijs aut laudibus here=
bit. ſed humili plãctu fatebitur eos tã
tũmodo laudibus dignos quoꝝ mens
tendit ad ſuprema primo ſincero cõtẽ=
ptu fini. O vir perite quid tibi peritie
aut lecture proſunt ſi te tibi propinquũ
tibiqꝫ intuitum non noſcas. Syderum
forſan percunctaris motus ⁊ proprios
negligis actus. Planetarum ſitus foz
ſitan vſqꝫ ad munita queris et peccata
tua grauiſſima non cernis. ſcis tamen
quia nil tibi facilius: nil vtilius. ꝙ ſi ve
ra tui cognitione cunctaris Obſtat foz
taſſis vanum ſeculi lumen cuius intui=
tu mens execata veritatem non perpẽ
dit. [illegible] t eius decoze tracta ſe ſupra ſe
non reflectit.

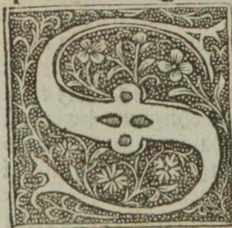
Capitulũ tertium. quomodo humilitas facit homines acceptos.

Humilitas red=
dit hominez acceptũ
amabilem ⁊ ſublimẽ
quando precipue hu
militas non eſt coac=
ta vnde ariſto. v. me=
tha. Qui humiliatur
ſponte melioz eſt ꝙ qui hũmiliatur. vi.
Si enim humilieris te renuente que
gratia tibi debetur. tunc enim mireris
qñ ĩ medio voluptatũ ⁊ honoꝝ teipſuz
cozde vilipẽdis. vñ briuio Hũilitas eſt
virt⁹ qua hõ veriſſima ſui cognitiõe vi
leſcit ideo ſene. ad lucil. epl̃a vij. Redi
ge te ad parua ex quibus cadere non
poſſis vñ vale. maxim⁹ li. vi. ca. ix. nar
rat ꝙ cũ. Eneius valeri⁹ flacc⁹ ſcõi bel
li punici tp̃ib⁹ luxu ꝑditã adoleſcẽtiaz
inchoaſſet quo facilius a vitijs recede=
ret ad curã ſacroꝝ ⁊ cerimoniaꝝ cõuer
ſo aĩo vſus duce frugalitatis religiõe
ꝗtũ prius luxurie fuerat exẽplũ tãtuz
poſtea modeſtie ⁊ ſãctitatis ſpecimen
euaneſcit. vñ prudẽti⁹ li. de cõflictu vi
tioꝝ. Hũilitas ĩtẽdit greſſũ mediocri=
ter. os quoqꝫ ꝑce erigit. ⁊ oui. iij. de tri
ſti. Tu qꝫqꝫ fozmidas nimiũ ſublimia ſẽ
per propoſitiqꝫ tui cõtrahe vel a ꝑcoz

nam teste hora.li.epistolaruum. Par
uum parua decent omnis auteꝫ homo
paruus:quare versificator ait Sperne
re mundũ spernere nullum spernere se
se: spernere se sperni quattuor hec bo=
na sunt. O quãta eoꝝ stulticia qui in se
ipsis gloriantur. nõ aduertunt eni om
nes superbos corruisse sed potiꝰ presi=
dia vbiqꝫ petũt nullum reuerẽtur nul=
li obediunt luciferiqꝫ vidẽtur vestigia
sequi.eo ꝙ de bonis si qui habuerunt
deo gratias non impendunt ⁊ cũ fortu
na ditauit eos tunc deum negligunt et
postponunt ⁊ seipsos deificos putant.
Legimus tamen ꝙ cum xenophon sa=
crificaret deũ reuereri nõ pretermisit.
licet maior filioꝝ suoꝝ in prelio cecidis
se ipso sacrificante audiuerit.vt refert
vale.li.v.ca.x. Hoc enim superbia mũ
di fieri non pretermittit. tanta est eniꝫ
vt si quis nedum filiũ immo etiaꝫ noci
uum aliquid acceperit statim insurgit
blasphemat deum irreueretur ⁊ ceruí
ces contra deũ omnipotentem erige=
re non formidat. Heu ꝙ̄ stulta supbia
que deo submitti recusat.nam teste vir
gi.in bucolicis. A ioue est principium:
sed a deo est omne bonũ ad cuius obe=
dientiam homo conditus est: sed trans
gressionis primam preuaricationẽ su=
perbia causauit. Utinã ergo illi obedi
remus cuius imperium vitare non pos
sumus: cuius dominium toti presidet
orbi. Illi ergo obedimus cui obedire
seruire est.cui seruire regnare est. De
qua obedientia hugo Uera inquit obe
dientia est pro amore dei seruare man
datum. Plurimi tamen non dei mãda
tũ sed propriũ arbitriũ sectãtur:vñ cas
siodo.epl'a.lxxiij. Animus dolosus nõ
sequitur dei arbitrium sed suas explu=
at voluntates. vnde terentius in adel=
phis. Quid tu illic agis nemo obtem=
perat.pauci enim obediunt deo.cuꝫ ta
men augustus cesar. in exclamatione
quam fecit contra vltimum virgilij ius
suꝫ de abolitiõe eneidis dicat Est legũ
seruanda. fides suprema voluntas qđ
mandat fieriqꝫ iubet parere necesse est
Uerumtamen nullus leges diuinas i=
fringere timet. tantaqꝫ hominũ temeri
tas est:vt suum nutum diuine preferãt
legi.minoraqꝫ legum statuta contẽnũt
minime ergo maioribus obediũt iuxta
illud salustij in catilinario. Quomodo
poteris in minori negocio legẽ timere
si ea negocio maiora neglexeris Nam
leges sunt sicut tele aranearuꝫ quibus
infirmiora animalia capiuntur et validi
ora non:sic leges obseruare pauperes
coguntur.et a superbis leges contẽnũ
tur. vt ponit valerius.vij.vnde horati.
in epistolarum libro secundo epistola.i
Clamant petijsse pudorem.cuncti pene
patres ea cũ reprehendere coner Que
grauis esopus que doctus rostiꝰ egit.
vel quia nil rectum nisi quod placuit si
bi dictum.vel quia turpe putant pare=
re minoribus. Et que imberbes didis=
cere senis pdenda fateri hoc ei supbia
facit que bonis moribus obedire non
permittit Rursus superbia hoies red=
dit ingratos dei hominumqꝫ beneficia
cognoscere dissuadet. Quot sunt enim
qui superbie timore seducti parentes
fugiũt pauperes. a quibꝰ bona p̄mitꝰ
susceperũt Alij quoqꝫ suos magistros
reuereri verentur.a quibus eoruꝫ do=
ctrina exordium cepit. Superbia tu fa
cis vt homo seipsũ negligat beneficijqꝫ
accepti immemor fiat et ingratuꝫ eum
reddis cui maxime congruit beneficij
cognoscere suscepta.eo ꝙ inest sibi ra=
tio et mens qua singula talia cognosci
possũt. Unde de ingratitũdine loquẽs
seneca libro.i. De beneficijs inter vitia
inquit maxima nil est frequentius ꝙ̄ i=
gratitudo animi.et ibidem libro.secũ.
Quidam inquit furtiue gratias agũt.
et in angulo et ad aurem et subdit In=
gratus est qui remotis arbitrijs agit
gratias Et idem seneca ad lucillũ epl'a
lxxxi. Nichil carius estimamus ꝙ̄ bñfi
cium quo diu petimus nichil vilius cũ
accepimus quod est verũ apud super=
bos sed humiles bona suscepta cogno

scunt suaqꝫ gratitudine vendicant amicos. Saul pascebat asinas. ⁊ dauid oues. ⁊ tñ reges effecti sũt. Cõstãtinꝰ ex pauprimo postq̃ duxit helenã ĩ vxorẽ factꝰ iperator. Quo abijt piscatio neronis qui piscabatur cum retibus aureis. Ubi est potentia pharaonis: vbi ciuitas troie vbi babilonia que tam famosa ⁊ eleuata fuit. Quorsũ abierũt agrippa ⁊ iulianꝰ quos fortuna ita alte erexerat. Stultꝰ est igiẽ q̃ in talibꝰ cõfidẽs supbit. Quid supbis o homo. an ꝓpter sapiẽtiã. Salomõ nõne sapiẽs sed tñ idolatrauit. athithephꝰ cõsiliariꝰ dauid tãdẽ laqueo se suspẽdit. Nõne sapiens catho se occidit ⁊ democritꝰ. Si ꝓpter pulchritudinẽ pulcher fuit absalõ ⁊ tñ suspẽsus ad arborẽ fuit. ⁊ elephas ꝓpter pulchritudinẽ dẽtium sepe morti daẽ. Hamaliõ pulcherrimꝰ ĩ vita sꝫ turpissimꝰ ĩ morte. Istud cõsiderabat xerxes qui vidẽs magnã multitudinẽ dixit. Heu cito hec ĩ cinerẽ redigẽt. Iouinianꝰ igẽtẽ diligẽtiã adhibuit ⁊ multũ laborauit vt regnaret: sed die illo quo rex esse debuit interijt.

¶ Capitulũ. iiii. de superbia qualiter fugienda est.

Superbia est eleuatio idebita mẽtis q̃ iure mereẽ casum hoiem ĩfatuat amicitiaꝫ seperat generat iurgia patiẽtiam tollit excessꝰ suadet correctioneꝫ respuit eloquiũ tumescẽ facit mores elatos reddit deprecari dissuadet se flectere nõ ꝑmittit: nullũqꝫ vitium magis ꝓprie demonibꝰ hoiem equat. vñ plautꝰ in aulula. Res nimiũ singularis ẽ homo superbus non patiens. Nã superbi minores despiciũt maioribus inuident ⁊ equalibus dissentiunt. vnde sicut prouer. sapientiũ dicitur. Cito fit ignominia superbi gloria. Nec tñ illos estimo superbos qui famulatũ homim sic accipiunt q̧ eos non cõtemnũt. vnde sene. ad lucillũ epła. xlvij. In homines inq̃t similes nobis superbiam non agimus minimamqꝫ seruitutem exigimus. Ueruꝫ q̧ corpus famulari ꝑmittimus sed nõ minꝰ appreciamur. Ipsos ei fratres nobis natura eadeꝫ ꝓgenuit. Proch dolor tñ superbia de die in diẽ crescit. Illi quoqꝫ qui supbiores sunt nobiliores volũt nũcupari. iuxta illud salusti. in iugurtino. Superbie cõmune nobili tatis malum est. hi enim ceteros rusticos vocant conditionisqꝫ seruilis: eo tamen pacto quo ceteris iniuriãtur ignobiles se fore ostendunt. Nobiliũ enim nõ est nisi ea facere opera que nobilia sunt. si eniꝫ adest fortuna prospera cur superbiunt scientes q̧ solida nõ est. vnde tul. li. i. de offi. In rebus autem prosperis superbia fugienda est ⁊ arrogãtia. Nam aduersas res et prosperas ĩmoderate ferre leuitatis est scilicet insipiente. Utinam superbi versificatoris documentum mente conspicerent. Ait enim. Unde superbit homo cuius conceptio culpa. Nasci pena labor vita necesse mori. Uana salus hominis vanꝰ labor omni vana. Inter vana nil vanius homine post hominem vermis post vermen fit cinis. Heu heu sic cadit in cinereꝫ gloria nostra suum. vnde primas. Si tibi copia si sapientia formaqꝫ detur. Sola superbia destruit omnia si comitetur. et prosper li. epigram. Sola est ĩnumeris armata superbia telis quia scilicet sola superbia infinitas sagittas gignit peccatorum. vnde ironice iuuenalis li. iiij. Superbos ita alloquitur. q: tu galline filius albe nos vilis ppłus nati in felicibus ouis que verba pretendũt vt nullus presumat de semine vel matre iactare seipsuꝫ omnes enim eiusdem nature sumus nec pulcritudo debet gignere fastuꝫ. Uerũtñ teste oui. li. i. de fastis. Fastus inest pulchris sequitur supbia formã. Si tñ attẽderẽt pulchri se turpes futuros cla-

re cernerent eoꝝ gloriã exiſtere vanaꝫ
Inquiramus ergo vnde oritur in homi
ne faſtus aut preſumptio Si eni ex ma
lo tunc ſuperbie occaſio nõ eſt ſi ex bo
no cur ſuperbit cum non ab ipſo ſed ex
deo ſit. Stultus enim eſt qui de nõ ſuo
iactantiaꝫ facit. vnde galterus.li.ij.ale
xan. Parcite morales animas extolle
re faſtu. Parcite victores ingrati vi-
uere ſummo: victori vires ſceptrum di
adema triumphos diuitias dare qui
potuit auferre valebit. Itaq3 omĩa bo
na ex deo ſunt. Si quis etiam ex bonis
ſuperbiam accipiat bonis iã caret. vn-
de proſper.li.epigram Qui quod non
cecidit ꝓprijs ſibi viribus aptat. Hoc
ipſo quo ſe ſtare putat cecidit. Ecce vi
des omnem ſuperbiam poſtulare caſũ
licitaq3 ratione carere. nã faſtus omĩs
nõ ex ratione ſed ex mera ſtulticia diri
uatur. Itaq3 ſtultores illi ſunt qui de
ſua fortuna aut ſapientia ſuperbiunt q̃
ceteri ſapientiores exiſtere credũt qui
doctiores eis ſe poſſe inſtruere preſu-
mũt. dicente varrone in ſuis ſententijs
contra inquit. Omnes ſapere deſipere
eſt et non ſapere et tullius libro de ar-
chademacis. inepte quis mineruaꝫ do
cet. ⁊ ſilueſter Pudeat docuiſſe miner
uaꝫ. Euaneſcãt ergo mundi ſapientes
quorum ſuperbia mera inſipientia eſt.
Ambiunt eni prĩcipatus dominia pla-
teas familiã ⁊ ſeipſos nõ poſſidẽt ſeip
ſos ignorãt eoq3 pacto quo ſuperbiunt
fatuiſant. vñ ſene.li. de quattuor virtu
tibus. Ne in re altiori te ponas in qua
ſtanti tremẽdũ deſcẽdẽti cadẽdũ eſt. ⁊
idem ſene.epl'a.lxxiij. Ambitioſis non
tam iocundum eſt multos videre ſubie
ctos q̃ꝫ graue aliquem ante ſe habere
parem. Hec ẽm ambitioſoruꝫ ſtultitia
eſt ſibi parẽ pati nõ poſſe. alijſq3 ꝑeſſe
peroptãt ſibi autẽ ſi preeſſen. nõ tume
ſcerent ſuperbia. vnde in prouer. ſapiẽ
tũ dicitur. Uis habere honorem do ti-
bi imperiũ magnũ. impera tibi. Nullũ
enim imperiũ vtilius quam ſibijpſi im
perare vnde ſocrates. Stultum eſt vt
imperare quis velit alijs cum ipſe ſibi
imperare non poſſit. et fulgentius lib.
ſecundo mitologiarum. Qui plus que
rit eſſe q̃ꝫ licet minus erit q̃ꝫ vellet. Si
igitur aſcenderit ſic ſtare ſtudeat vt ca
dere non oporteat. vnde macrobi.lib.
ſaturnalium. Ad ſummum inquit gra-
dum claritatis cum veneris egre conſi
ſtes et citius q̃ꝫ aſcenderis cades. Ue
autem regibus et principibus qui glo
riam mundi quaſi perpetuam arbitrã
tur. caſus enim non habent timorem:
quia fortaſſis non cognoſcunt deũ ma-
iorem de quibus ſidonius in ſuo epiſto
lari libro ſecundo. Sicut inquit homi-
nibus reges imperant: ita dominandi
deſideria regibus dominantur. Cur i-
gitur ſuperbiunt reges: his enim ſub-
ſeruiunt quibus preeſſe ſe iactant. Nã
ſi rex bonus es tunc ſolliciteris quid
ſeruus faciat vt malum corrigatur bo
numq3 premiatur. Studeas enim quid
imperabis quomodo rempublicam de
fenſabis quas leges facies quibus of-
ficia cõmittes quo pacto emulos cõtẽ
tabis quo tramite amicis placebis In
his enim omnibus tibi famulantibus
ſubſeruis. cur igitur ſubſeruis. Dices
eniꝫ q̃ꝫ hec omnia alijs cõmittes Quo
modo igitur regis reuera rex non es
niſi populum regas quem ſi rexeris vt
prefertur famularis. Abſit ergo vt ſu
perbiam ex domino ſuſcipias quod fe-
ciſſe legitur alexander vnde valerius
viij.capi.xv. Alexandri inquit pectus
inſatiabile laudis qui anaxartho comi
ti ſuo ex auctoritate democriti precep
toris innumerabiles mundos eſſe refe
renti Heu me inquit miſerum q̃ꝫ ne vno
quidem adhuc iſum potitus. et eidem
alexandro refert quintus curtius lib.
vi. ſcythos dixiſſe. Si dij habitum cor
poris tui auiditatis animo parem eſſe
voluiſſent orbis te non caperet. Alte-
ra manu orientem: altera occidentem
contingeres. Deinde ſi humanum ge-
nus omne ſuperaueris cum feris beſti
iſq3 geſturus es bellum. vide nedum

ad cacumen peruenire contendis cū ip
sis ramis quas cōprehēderis decidas
Leo aliqn̄ minimaꝝ auiū pabulū fuit.
At tu qui te gloriaris ad latrones ꝑse
quēdos venire: oim gētiū quas adijsti
latro es. Si deus es tribuere mortali=
bus bn̄ficia debes nō sua eripere sinau
tē homo es: id qꝺ es sēꝑ esse te cogita
Ex his ꝙ pricēps ois documētū accipi
at ⁊ suꝑbiā si quā gerat deserat: qꝛ te=
ste galtero in li. alexādreidos ꝙ̄ friuo=
la gl'ia mūdi ꝙ̄ rerū fugitiuꝰ honor ꝙ̄
nomē inane. ⁊ plautus. Qui preesse cu
pit ꝓdesse recusat magnꝰ in exēplo est
cui nō suffecit orbꝭ excisso de fossa mar
more petra: qnqꝫ pedū fabricata domꝰ
qua nobile corpꝰ exigua requieuit hu=
mo. et loquit̄ de alexādro q̄ oia conclu
dūt suꝑbie fastum vitari debere. Nota
exēpla sacre scripture de lucifero de a
dā de agar de nēbroth de pharaon de
amāde abimelech de balthazar nabu=
chodonosor ⁊ nichanor absalon de da=
uid de herode. Nota etiam de icaro.
Quare eī ille icarus q̄ filius fuit deda
li submersus fuit: nisi qꝛ ꝓpter suꝑbiā
suaꝫ voluit nimis alte volare ⁊ p̄cepta
nō tenere patris sui dedali. Quid aliꝺ
ꝙ̄ suꝑbia fecit cadere phetontē: nisi qꝛ
voluit currum patris sui phebi regere
contra consilium ipsius patris, ideo ce
cidit turpissime.

Capi. quītū de vana gloria minime affetanda.

Inanis gl'ia ideo
sic vocata est: qꝛ iuti
lis est et vana. Et si=
cut stulti hi merito
arbitrātur q̄ vmbris
se putāt diuites fieri
sic stulti videntur hi
quoꝝ desideriū ⁊ sol
licitudo vanitas est. De quibus hora=
tius libro sermionum. Gaudent pre no=
mine molles auricule. Et auianus.
Hic quicunqꝫ noua sublatus laude tu=
mescit: da merito penas dum meliora
cupit. ⁊ marcialis cocus. Cum voco te
dominum noli tibi carpere fastum Se
pe etiam seruum sic resaluto meū. Nā
plurimi in solis vocibus gloriantur. et
ex honore vano in seipsis tumescunt ꝓ
prioqꝫ ore laudibus se extollunt quos
redarguit catho dicens. Nec te collau
des nec te culpaueris ipse. Hoc faciūt
stulti quos gloria vexat inanis. Quid
dicemus tamen: quia singuli ex operi=
bus gloriam expectāt. vnde narrat va
lerius li. ix. ca. xij. ꝙ cū sophocles vlti=
me iam senectutis cū in certamine tra=
gediā dixisset. ancipiti sentētiaꝝ euen=
tu diu sollicitus. aliquando tamen vna
sententia victor causam mortis gaudi=
um habuit. et plinius in epistola ad a=
uianum. Necesse est vt laudis sue spa=
cio et cursu et peregrinatione quisqꝫ le
tetur. Eandem sententiam tangit tulli
in tusculanis questionibus libro primo
Honos inquit alit artes: omnesqꝫ icen
dūtur ad studia gloria. Quibus omni=
bus attentis quibusdam apparet ex o
peribus posse gloriā capere congrue.
Huic autē dubitatione respondendum
sic apparet. Nam si benefeceris nimi=
rum si te benefecisse leteris non vana
gloria imo vtilis est: sed obest si de tuo
suscipias opere gloriam quam deo nō
referas de qua deo gratias humilime
nō repēdas. talis enī gloria non tui est
nisi qꝛ dei est. Si enī ex bono opere sic
leteris ꝙ tamen deo regratieris: tua
tunc leticia non est inanis: qꝛ bono limi
tatur fine: sed illa gloria vana est: ⁊ in=
anis quam in te ⁊ ex te accipis qua me
diante proximum despicis inflarisqꝫ et
iactantijs tumescis. Absit hec a iustis
gloria hipocritarū quoruꝫ opera ficta
quorum etiam merces vanitas est. De
quibus tulli. libro. i. de offi. Totus in=
quit iniusticie nulla capitalior ꝙ̄ coruꝫ
qui quod agant simulant: vt boni fieri
videantur et idem tulli. libro. ij. Omia
ficta celeriter tāꝙ̄ flosculi decidūt nec
simulatum quicꝙ̄ potest esse diuturnū.
et li. iij. Omnes inquit aliud agētes et

aliud simulantes perfidi sunt improbi
⁊ maliciosi. Nullū eorum factum vtile
esse potest cum tot sit vitijs inquinatū
nam teste eodem tullio lib. de amicitia
Omnium rerum simulatio vitiosa est
tollit enim iudiciū veri. nec tamē repro
bandi sūt qui peccata sua tegūt: ne pec
candi occasionem alijs prebeant. sic ei
agere hypocrisis non est. Sed vana ē
eorum gloria qui nō ob aliud bonos se
ostendunt: nisi vt glorientur vt laudes
habeant. vt promoueātur ac dominēt
Itaqꝫ hi mali nō sunt eo ꝙ malā mētē
eorum tegunt sed quia bonum simulāt
quod non intendunt: hominūqꝫ iudicia
sub spe glorie subuertunt. Hi enim vul
pibus similes apparent atqꝫ lupis. vñ
persius satira quinta. Es modicꝰ voti
pressolare dulcius amicis Iā nūc astri
gis iā nunc granaria laxas. Hec meaz
sunt teneo cū vere dixeris. Liberqꝫ ac
sapiens pretoribus ac ioue dextro Sin
tu cuz fueris nostro paulo ante farine
pelliculā veterē retines ⁊ frōte politꝰ
Astutā vapido seruas sub pectore vul
pez. Que dederā supra repeto funēqꝫ
reduco. et prudentiꝰ. Latitat lupꝰ ore
cruento lacteolā mentitus ouē sub vel
lere molli. vñ horatiꝰ i poetria. Si car
mina condes nunꝙ te fallāt animi sub
vulpe lactantes cuiusmodi sūt hipocri
te. Ipse ei se ostēdant vt deo famulari
credantur demonisqꝫ sunt filij sed lucē
gerere videntur. Si enim opera ipsoꝝ
vera existerent mercedez vanitatis ex
operibus non expectarent. vnde plini.
ad catulium. Magnitudo animi nichil
ad ostentationem sed omnia ad consci-
entiam refert recte facti non ex populi
sermone mercedem sed ex facto petit
Nam sicut opera sunt sic premia cōfor
mia querunt. in quorum persona boeti
us loquēs secūdo de consolatiōe Nos
inquit nisi ad populares aures ianesqꝫ
rumores recte facere nescimus et reli-
cta cōscientia virtutisqꝫ prestātia de ali
enis sermunculis laudē captamꝰ. Hoꝝ
etenim vita fictio est: ⁊ mores sūt ima-
gines absqꝫ vita. mox ideo delentur et
decidunt. quia teste seneca de clemen-
tia li. i. Nemo potest diu personā ferre
fictam. cito enim in naturam suam reci
dunt quibus veritas non subest. q̄ autē
ex solido nascuntur tempore in melius
ꝓficiūt. Nempe vani et hypocrite sic
cognoscuntur. raro enim perseuerāt. ⁊
viuendi manerię̄ mutant. laudes amāt
iactantiasqꝫ faciliter producūt adulari
gloriātur a quolibet reuereri expectāt
quicquid agūt arbitrāt bonuz de alijs
praue iudicant corrigi nolunt. corrigē
di vero occasionem querunt que autez
faciūt aut facturi sūt sibi precipi dolēt
Arbitrantur ei proprio sensu se regere
posse. in alijs enim obedientiaz potunt
viuendiqꝫ normam nō habent vnicam
et in agendis semper extremisāt i oibꝰ
singulariter student et quod facere sol
liciti sunt multos si facere videāt mox
viuendi nouum modū excogitāt: gesti-
busqꝫ et signis pluribus cerimonijs se
ostentant. faciliterqꝫ incuruāt et humi-
litatem quam minime habent fingunt
dum loquuntur ab omnibus audiri cu
piunt: sed neminis sermonem benigne
audiūt īuite salutāt nisi signis vel nutu
vt meditationi vel orationi vacare ar-
bitrantur. ad iracundiam facile mouēt
et turbati cum fuerint mordenter irri-
tant: sueqꝫ superbie veneno tumescunt
studioseqꝫ mendicant quod maluz ē de
alijs licz cooperte dicere possint quod
in seipsis habere non credantur vt exi
de gloriam accipiant. non libenter lau
dant nec laudantes auscultant. frequē
ter murmurant et sub nebula detrahe
re non cessant. si vero sui status pluri-
mos videant hos palam sequuntur vt
ex eorum consortio famam vendicent.
recusant tamen parez quemꝙ eis fore
sed maiores eis hypochritas sectant
vt laudis participes fiant minores cu-
piūt sequaces vt eorū doctores videāt
cum paribus vero voce vel mente con
tēdunt. His ei signis hypocrite cogno
scuntur et in consimilibus premiantur

eorum ei opera atqꝫ premia vana sunt
Rursus eorum tanta est temeritas. vt
omnia presumant. nichilqꝫ difficile ar=
bitrantur eis: intolerabilesqꝫ penitēti=
as inchoant sed tandē fatigātur ⁊ de
corporis debilitate se excusant sub tali
enim pretextu balneis dum placet vtū
tur. quia dum volunt infirmātur. eo eī
pacto fingunt virtutem non habitā pa
riter infirmitatem fingere sciunt Et cū
infirmitatis speciē acceperint plꝰ qui=
buscunqꝫ alijs volūt plangi nec potest
eis sufficienter seruiri. ¶Pruritus enim
atqꝫ linimenta lectum mollem lintea o
dorifera et queuis oblectamenta car=
nis sub nube ficte infirmitatis postulāt
Rursus cum hypocrisi diutissime vaca
uerint si exinde honores nō participāt
si opes non obtineant si secularibꝰ va=
cantes desiderijs videantur ipsis p̄fer
ri si conspiciant suum deprimi statū ⁊
odio a cunctis haberi: tunc mores p̄ha
bitos deserunt ⁊ secularibus se confor
mant postremoqꝫ ceteris dissolutiores
fiunt. Et solum hoc plangunt ꝙ se vo=
luptatibus nō dederunt tempore quo
hypocrisi seruierunt Horū igit̄ inutilis
labor ieiunia friuola fructū nō capiūt
ex operibus suis vane glorie deditos
seducit laus ab adulatoribus oblata q̄
q̄tum in eis est eos interficiunt. quos
suis laudibus inficiunt Nam teste oui.
li. xiij. methamor. Et obest sua gloria
multis. ideo matheus in tobia. Nō cre
de titulis fame te consule credeqꝫ mēti
et mar. cocꝰ. Hunc volo laudari qui sī
morte pōt Absit tamen vt eos laudari
prohibeam in quibus virtus ē. q̄r teste
ouidio li. de ponto. Excitat auditor stu
dium laudataqꝫ virtus crescit. et imen
sum gloria calcar habet et idem ouidi.
iiij. de tristibus. Nō paruas aio deniqꝫ
dat gloria vires ⁊ facūda facit pectora
laudis amor Absit ergo vt hos virtuo
sos dicamus laudari nō debere. p̄icu=
lum ē tamē quoscunqꝫ laudare. nescis
enim qui virtuosus sit credis enim vir
tutē augere laudibus: ⁊ virtuosū for=
san suis spoliabis virtutibꝰ. Sit ergo
parce laudes tue nisi eū agnoscas vir=
tuosum quem laudaueris quo cognito
laudare non desistas temporibꝰ oppor=
tunis vt sibi virtus accrescat. dicente
seneca de. iiij. virtutibꝰ. Lauda parce
vitupera parcius. Queso tn̄ vt quorū=
dam laudes commemoremus. plures
enim alios laudant: q̄r principibꝰ pla=
cēt sed hec laus modica ē dicēte hora.
in epistolis. ¶Principibus placuisse vi=
ris n̄ vltima laus est. Alij vero bonos
laudant non ī eo ꝙ boni sunt. sed vitia
eorum qui ex fama boni sunt commen=
dant. hec enim laus stulta ē. vn̄ varro.
ī sententijs. Qui magnis excellit ⁊ mu
tus laudatur Nouimus enī tēporibus
istis quosdam ex fama bonos quibus
turpia. quīimmo turpissima cōtigerūt
sed omnia prosunt in laudem eis nescit
eī vulgus a fama recedere solita. Bo=
nos igitur laudemus in eo ꝙ boni sunt
de peccatis vero taceamus. vn̄ cassio=
dorus epistola. iiij Debemus inquit oī
bus bene gerentibꝰ impēdere laudes
non quidem falsas sed veras quia te=
ste sidonio in suo epistolari libro secūd
Sicut vera laus hortatur ita falsa cor
rumpit. et valerius libro tertio. capitu
lo secundo. ¶Publica regione consecra
ta virtus nulla priuata laudatioue idi=
get. et plinius in epistola ad cornelium
tyrannum. Hoc ipsum amantis est a=
matum non honorare laudibus. verū=
tamen virtus laudanda est. vnde idem
plinius in eadem epistola prauum ac
malignum est non admirari hominem
admiratione dignissimum. Ex quibus
omnibus colligitur ꝙ licet laudibus
virtutes non egeant. virtuosos tamen
laudare discrete et parce congruit. dū
modo laus virtuti non credatur obes=
se sed saluti prodesse. Redarguendi
sunt igitur et qui pre inuidia laudare
recusant: et qui more adulatorum fal=
sis sermonibus applauduut. vnde eu=
nodius. Laudatio inquit tantum glo=
rie tollit quantum falsitatis immiscet

et terentius in adelphis Coram inquit
alio laudare verecundia est ne adulati
onis causa facere videatur in hoc tamẽ
positus est mundus ꝙ omnes etiam
mendaciter laudari cupiunt. et qui non
laudant aduersarij putantur vir tamẽ
circonspectus potius laudibus egere
q̄ abundare cupere debet. Nescis eni
quanta demonis astutia. de laudibus
enim tibi propinatis mucronem sue tẽ
tationis efficit. Absit igitur vt laudes
appetas si tamen acceperis ipsas deo
referas vnde seneca ad lucillum episto
lo septuagesima secunda. Quid inquit
letaris ab omnibus laudari. Reuera
minime prodest nisi forsan stabilis exti
teris: virtusq; laudibus crescat quod
contingere videtur. Queso enim si lau
deris vt teipsum cognoscas: nec alijs
de teipso plusq̄ tu tibi credas. dicente
Cathone Cum te aliquis laudat iudex
tuus esse memento. Plus alijs de te
q̄ tu tibi credere noli. et horatius in e-
pistolis epistola secunda Quid de quo
q; viro et cui dicas sepe videto. Per-
contatorem fugito quia garrulus idẽ
est. Nec retinent patule commissa fide
liter aures. Et semel emissum volat ir-
reuocabile verbum. et subdit. Qualez
commendes etiam: atq; etiã aspice ne
mox incutiant aliena tibi peccata pudo
rẽ. Utinam ergo laudes quas audis
cadere non faciant. Si enim ministrã-
tur vt virtutes tibi accrescant heu qua
lis conuersio si tibi noceant. Attende
quia tibi non nocebũt si teipsum cogno
ueris. ideo enim laudibus aliqui deci-
piuntur: quia sui immemores fiunt: et
laudum preconia se cognoscere preter
mittunt. Unde galterus in alexandro
libro septimo. Dum sequitur profugi
bona momentanea mundi allicit illece
bris animam caro. nec sinit esse princi-
piũ memorem vel cuius imaginis instar
facta sit: aut quorsuz resoluta carne re
uerti debeat: inde boni subit ignoran-
tia veri. Bona eniz mundi laudes quã
doq; arbitrantur: quibus occurrenti-
bus sepe homo non reminiscitur sue fa
cture et seipsum ex toto ignorat. Quic
quid tamen audieris veritatem profe-
ras animo tuo: quia teste lactantio li-
bro de falsa religione. Nullus suauior
anime cibus q̄ cognitio veritatis. Ue
ritatem autem illi odio habent qui ver
bis laudantium magis intendunt q̄ p
prie iacture quam in seipsis nouere Ue
runtamen qui seipsum non nouit facili
ter errat verbo seducitur resurgereq;
nescit. In quorum persona loquens se-
neca epistola quinta. Ceci inquit ducez
querunt. nos autem sine duce erram⁹.
et ideo ad sanitatem difficulter perue-
nimus: quia nos egrotare nescimus.
Illi enim egrotari se nesciunt qui sue
mentis delicta non nouerunt. Nil me-
lius tamen q̄ seipsum cognoscere. Nã
cognitio sui te superbiam vitare discet
⁊ laudibus non decipi prestabit nec pa
rum donum est seipsum cognoscere.
De celis enim processisse legitur vnde
Macrobius libro primo de somnio sci
pionis. De celo inquit descendit gno-
tyselithos id est cito teipsum. Unde
fertur ꝙ cuidam querenti quo itinere
ad beatitudinem perueniret. vox del-
phici oraculi respondit. Si te inquit
agnoueris beatus eris. vnde in fronte
templi hec sententia scripta fuit homi-
ni bona est cognitia sui. His autem om
nibus attentis. nec laudes: nec opes:
nec fama superbiam in te generabit si
teipsum cognoueris. Conspicies enim
ex vili materia te progenituz. menstru
is enim te nutritum in vtero turpitudi
nibus videbis tuam infantiam macula
tam fuisse. Juuentutis quoq; tue tem-
pora fuere plurimis exposita pericu-
lis senectus te prosequitur et mors pe
tit occasum. peccatisq; forsan inuolut⁹
es nulla est tua prosperitas secura. ec-
ce quanta humilitatis incitamenta. er
go te cognosce superbiã vitare si velis
Sz diceres nũquid laudib⁹ auditis de

sistere poteris a fastu nūq̄d ex eis glo
ria vana tibi cōsurget Nequaq̄ eniȝ si
te bene conspexeris. vñ marcialis coc⁹
Ardua res hec est opibus nō trahere
mores. q̄ꝛ scilicet propter diuitias cor
exaltari non debet. vnde galterus in a
lexan. libro viij. Quid tibi diuitijs op⁹
est que semper auaro. esuriem pariunt
q̄to tibi plura parasti tanto plura pe=
tis et habendis acrius ardes. sicq̄ꝫ fa=
mam rursus defecta copia nutrit Pru
dens ergo in pecunijs non glorietur.
nec ex laudibus tumorem accipiat sese
cognoscere discat. vnde tullius in ora=
tione sua pro milone esse volo vt qua=
lis te cognoscas. talemq̄ꝫ qualeȝ te ho
mines existiment. Quid enim prodest
laudibus vanis extolli. nam teste eodē
tullio in tusculanis questionibus. libro
tertio. Qui summa in vanitate versa=
tur nullam effigiem eminentem virtu=
tibus sed vmbram imaginis glorie se=
ctatur: quasi diceret q̄ vir vanitatibus
superbie deditus more imaginis debi=
lis est. vnde valerius maximus narrat
socratem dixisse. Conscientiam inquit
plusq̄ famam attende per famam eniȝ
falli poteris: per conscientiam nunq̄.
vnde seneca epistola. xxvi. Remoue ex
istimationem hominum dubia semper
est. et in partem vtramq̄ꝫ diuiditur tā=
q̄ diceret de laudibus parum fore cu=
randū. vnde narrat valerius libro sep=
timo capitu. secundo. q̄ aristoteles de
semetipso in neutram partem loqui de
bere predicabat q̄m laudare se vani vi
tuperare stulti esset. vnde simachus in
suo epistolari. Omnis ostentatio non
caret suspitione mendacij: q̄ꝛ quicquid
assumitur propriuȝ non putatur. ⁊ qui
tilianus de oratoria institutione. libro.
quarto. Verecundius dicere est sua q̄
aliena laudare. et ouidius sine titulo.
Quis furor est q̄ nocte latēt ī luce fate
ri. Et q̄ clā facias facta referre palam
vñ catho. Ne sis vētosus dū vis bon⁹
esse videri Nēpe qui se laudat se super
bum ⁊ vitiosum esse demonstrat. vnde
quin. li. viij. de oratoria īstitutione. Vi
tiosa rex est iactātia paritq̄ꝫ fastidiū et
plurimū odiū. ⁊ subdit. Qui eniȝ supra
moduȝ se extulerit alios despicere cre
dit. Ob hoc prudēti⁹ li. de cōflictu vi=
tioꝝ ⁊ ꝟtutū. Desine grāde loqui fran
git deus oē supbū: magna cadūt: infla=
ta crepāt: tumefacta p̄mūtur: scādunt
celsa hūiles: tradūtur ad ima feroces.
Et gaufred⁹ i poe. noua. Vicit op⁹ ver
bū minuit iactantia famam.

Ca. vi. de habēda patiētia.

Atiētia vicit
maliciaȝ. vir ḡq̄ꝫ
patiēs superat e
mulos nec eā pre
bere vidicta pōt
victoriā quā pati
entia donat. Ipa
ei mala tolerare
facit benigne. ita
q̄ꝫ pati qui nouit fere īpassibilis est. ei=
q̄ꝫ nemo nocere potest eo q̄ nociuū nil
sibi apparet. vñ lac. li. de vera iusticia.
Patiētia est inq̄t maloꝝ q̄ aut afferun
tur āt accidūt cū eq̄nimitate tolerātis.
vñ plato Tot⁹ inq̄t phie robus ē patiē
tia. ⁊ tul. i retho. i. Patiētia est hone=
statis siue vtilitatis causa rerū ardua=
rū ac difficiliū volūtaria vel diuturna
ꝑpessio. Hāc siq̄dē paciētiā habēt sapi
entes: vt ex ꝓuer. sapiētū colligit. Sa=
piētes eni dolores merito ferre debēt
quia doloribus castigatur corpus et a
nime subijcitur. dicente seneca epistola
lxxviij ad lucillum. In remediū cedant
honesta solatia et quicquid aīm erexe=
rit etiam corpori prodest scilicet ad cor
rectionem. et subdit. Noli mala tua ti=
bi facere grauiora ⁊ te querelis onera
re. Nam leuis ē dolor si nichil illi opi=
nio adiecerit. et ideȝ seneca epl̄a. vi. ad
paulum. Feramus equo aīo ⁊ vtamur
foro quod sors cōcessit donec felicitas
finem malis imponat. Nā apud atheni
enses solon patientissimus fuisse legit

vt tangit vale.li.vij. Et tercalianus in
apologetico. Epicurus inquit oēm cru
ciatum doloremq; damnat Reuera no
ui plurimosesse impatientes potiꝰ opi
nione propria ꝙ vexatione extrinseca:
q: teste quintilia.cā.vi. Subit libens
pietas penam.⁊ idem quintilianus cā.
x. Nulla pena est nisi inuito nullum ha
bemus nisi ab impatientia dolorem et
vt aliquid crudele fit metus facit. Ve=
runtamen multi suis simulationibus vi
ros etiam virtuosos ad impatientiam
redigunt. dicēte seneca libro primo de
clementia. Temeritas hominum ⁊ con
tumacia sepe a tranquilissimis pectori
bus patientiam extorsit. O vtinam in
hac vita mortali in quo pro certamine
constituti sumus pati discamus Dolēt
enim milites fame siti ipsis etiam non
recusantibus vexari. Milites ergo cri
stiani ea libenter ferant q̄ aduersa for=
tuna pro certamine ministrat nocumē
ta. Tunc enim fortuna victa est virum
patientez si inuenerit: quoniā teste pru
dentio libro de conflictu vitiorum ⁊ vir
tutum. ecce modesta grauis stabat pa
tientia vultu per medias immota aci=
es variosq; tumultus spectabat fixis
oculis ⁊ leta manebat Inde quieta ma
net patientia fortis ad omnes omnibꝰ
vna quies virtutibus associatur. nam
vidua est virtus quam nō patientia fir
mat. vnde teste lucano.lib.tertio. Hau
det patientia duris.⁊ ouius libro secū=
do de arte amatoria. Cede repugnan=
ti cedando victor abibis.et idez ouidi.
libro secundo de reme.amoris. Posse
pati facile est tibi impatientia desit.
Flumine perpetuo torrēs solet altius
ire. Sed tamen hec breuis est illa per=
hennis aqua.que verba nil aliud sonāt
nisi ꝙ sicut aqua torrentis quādoq; in
trat flumen qđ est altius eiusq; aquā ꝑ
petuat: sic patientia omnia vincit.⁊ vir
patiens fortiores se superat. ideo mar
cialis cocus Qui sua metitur pondera
ferre potest. et seneca ad lucillum epi=
stola.vij. Bonꝰ quicqd accidit ei equo
animo sustinebit. sciet eniz ita accidisse
lege diuina qua vniuersa procedunt.
Hec siquidem ratio magnā patientiaz
suadet. Nam si consideres a deo singu
la fieri cui nullla vis resistere potest:
cur molestum tibi est ea sustinere que
deo placēt dicente sene.epistola.lxxiiij
ad lucilluz. Placent homini quicquid
deo placet. et idem sene.in hercule fu=
rente. Nullo premetur onere patiēter
qui tulit.nam virtus est domare. ⁊ sub
dit ꝙ durum fuit pati meminisse dulce
est. vnde valerius li.iiij. Nō parua glo
ria cōtemptu doloris acquiritur: quia
titulus sapientie datur.teren. in hechi
ra Ex quo tibi fuerunt commoda equū
est te ferre incommoda. vnde macrobi
us lib.saturnalium. Qui suos dolores
anxietatesq; dissimulant patientie be=
neficio ad maximā voluptatem perue=
niunt.et ibidem refert quomodo admi
randa fuit patientia augusti. Innume=
rabiles eniz iniurias tulit libenter. Ut
autem patientiam quis obtineat consi
dera an mali aliquid gesserit ⁊ si culpa
pilem se reperiat penas occurrentes
suo crimini imponat quas tunc libēter
ferat ex quo ꝓpria facta illas metue=
rūt. dicēte catho. Qđ merito pateris
patiēter ferre memēto. Cūq; reus tibi
sis ipsū te iudice dāna. vn̄ valeri.li.iiij
Refert ꝙ cū siracusanꝰ dion a dionisio
tyrāno patria pulsus esset: megarā pe
tierat: vbi cū theodoꝝ pricipē eius vr=
bis domi cōuenire vellet neq; admitte
reē multū diuq; ante fores retētꝰ comi
ti suo patiēter hoc ferēdū est ait. Forsi
tan enim et nos cum in gradu dignita
tis nostre essemus aliquid tale fecimꝰ.
qua tranquillitate consilij ipse sibi con
ditionem exilij placidiorem reddidit.
et idem ouidius libro secundo sine titu
lo. Equo animo penam quam merue=
re ferunt. Attendamus enim vere pa=
tientie commoditates. nam patientia
exitat animum: ⁊ corpus laboribus ex
ercitat. vnde galterus in alexan. libro
tertio. Excitat interdum vires dolor

et patientis sepe reatum:vis illata le=
uat:minuitq3 coactio culpa3.oia descē
dunt a summo culmine rerū.Que ver
ba designant duas patientie commodi
tates.dat enim patientia exercitium ⁊
contra culpam remediū.vñ idē galter⁹
libro.vi.Asperior sanat grauiores po
tio morbos.et matheus i.li.de thobia
Nomie passa dei redolet patiētia pcit
passio delectat lesio pēa sapit.Reuera
patientia merita auget deuotionis cō=
fert cremēta ⁊ i aduersitatibus crescit
vñ orator libro.ij. Mitissima sors ē pe
narum quas vota regūt.regniq3 facul
tas perpetuo pro rege pati.māsuraq3
virtus crescit in aduersis.Et si ei quis
pro nomine dei penā sufferat hāc liben
ter sufferat.quia pro illo certat q̇ sup=
abundanter omnibus rebus recumpē=
sat. Rursus consideremus egros
pro sanitate plurima flagella pati que
licet sint aspera.libenter tamē ferunt
sub spe future sanitatis.Nunquid igit
pro salute mentis penas si occurrant
libenti animo ferrecongruit.vnde oui
dius libro primo de remedijs.Sepe ti
bi succos quamuis inuitus amaros e=
ger et oranti mensa negata michi.vt
corp⁹ redimas ferrū patieris ⁊ ignes
arida nec sitiens ora lauabis aqua:qr
scilicet pene sunt tolerande pro corpo
ris medela Verumtamen pro corpore
homines multa ferunt:sed pro mente
rara eo ꝙ corporis molestiam sentiūt
anime vero calumniam multi ebetati
non conspiciunt.Veteres tamen pluri
mi penas fere innumerabiles.tolera s=
se feruntur. Ipso dicente ouidio libro
de tristibus. Tot mala sum passus q̇t
in ethere sydera lucēt paruaq3 q̇t sicc⁹
corpora puluis habet.et eodem libro
Fert sapiēs anim⁹ cas⁹ patienter ama
ros Frena nec idomiti more recusat e=
qui qr scilicet sapientes ferūt libenter
que toleranda sunt. Animaduertant
igitur mundi amatores quanta dulce=
dine vitā deducūt sepius sceleratā:cu=
ius mollicies asperitatē gignit pena=
rū succedētiū pro delicijs in quib⁹ de=
lectātur. Cor tamen arbor spinosa est
sed rosas conspiciūt dulces: ⁊ arboris
spinas nō attendunt qr extrinseca dele
ctamenta degustāt ⁊ delicta intrinseca
nisi increpant.hi simulantur arbori spi
nose producenti rosas. dicente ouidio.
li.primo de ponto.Sepe creat molles
aspera spina rosas. Jupiter in multos
temeraria flumina torquet.qui penam
culpa non meruere pati Peramplius
igitur illi penam ferre patienter debēt
qui proprijs delictis eam meruerunt.
quinimo letari debent qui deliquerunt
si penis in hac mortali vita efficiantur
quamq3 enim cum peccatoribus dissi=
mulet deus nil tamen inultu3 manebit
sed pena grauior multo patebit post o
bitu3.vnde prosper. libro epigramma
Multa diu summa differt patientia re
gis:suspendens equi pondera iudicij ⁊
subdit.Et curat medicus vulnera vul=
neribus. Ad veniam tendunt iusti pia
verba regis Ira breuis rectis gaudia
longa dabit.qr scilicet post vitam pre=
sentem deus scelerato puniet ⁊ iustos
premiabit. Illos per penam istos per
gloriam eternam. Absit igitur vt quis
i patiens fiat ex vite presentis modico
verbere: sed potius medicorum consi=
lio adiuuetur. Consuluit eni3 membra
languida truncari : vt residua coporis
pars valida maneat. huius etiam vite
solatia postponamus:carnisq3 macera
tione3 non recusemus: vt salus futura
prestetur nobis.vnde claudianus Trū
centur et artus vt liceat reliquia secu=
re viuere membris.et in prouerbio sa=
pientum dicitur. Feras quod ledit vt
quod prodest feras. quia teste ouidio.
lib.primo sine titulo. Leuefit quod be
ne fertur. Recolo etenim impatientes
plurimos viros vidisse.quibus omnia
nocebant.alios autē cōspexit patiētes
quib⁹ oia ꝓspera videbantur.Nam ꝙ
to quis minus nouit pati: tanto seuius
et frequentius affligitur Quanta eni3
pena eis adest qui de omnibus vindi=

etiam querunt: verbisqꝫ importunis cō tra singulos contendunt. Et si superandi spes affuerit nūqꝫ indulgent vel parcunt. Utinam attenderent illud cathonis. Quem superare potes: interdum vince ferendo. Maxima etenim morū est patientia virtus. Cum recte viuas ne cures verba malorum. Arbitriū nostri non est ꝙ quisqꝫ loquatur. Dices forsitan pati molestū fore tibi eo ꝙ pacem cum omnibus queris. Sed hominum impietas te anxiat. vt enim attendas illud prosperi in li. epigram. Impia pars mundi pati est infesta priorū. et subdit. Pulsant exterius diuersis motibus hostes. Intus ciuile est. et sociale malum: quasi diceret ꝙ anxietas a malis de foris impulsa viro non nocet si eius mens abintus sana quietaqꝫ esset. Sed fortassis superbia mentem occupat. ob hoc leuis infestatio irā cōcitat: beneficiorumqꝫ collata possessio rigidiores sepe aīmos facit. Itaqꝫ gratia desursum collata fomentuꝫ frequē ter impatientie ministrat. Ob hoc magister scilo sic ait. De gratia vitam noli corrumpere vita. Ne vite merita demerearis ita. Heu vnde hoc accidit ꝙ munera dei patiētie contrariantur. nō quidem hoc est ex se sed ipsa qui habēt impatientes eorum occasione fiunt: qꝺ est ꝙ nullus verba tolerare potest sed ex modicis iniuria quisqꝫ mouetur. Attendamus eniꝫ verba vento comparari: et tunc minime nocent quando de ipsis nulla curā prebetur: aut quando obliuioni traduntur. Turpe est enim illius reminisci quo affligaris. vnde in ꝓuer. sapientum dicitur. Iniuriarum remedium est obliuio. Miserrima est enī fortuna que inimico caret Si enim nullos inimicos tibi faciat iniuria multos tamen facit inuidia. Unde viri boni est pati nescireqꝫ facere iniuriam. Naꝫ iniuria est infamia eius qui facit. Ideo teste varrone in suis sententiis. Condēnandi sunt in eruditorum contemptus et salustius in iugurtino. Bono more fancius est vinci ꝙ malo iniuriaꝫ vincere. vnde seneca ad lucillum epistola. lxxvi. Equo animo audienda sunt imperitorum conuitia et ad honesta vadēti contemnendus est ipse contemptus. Quid eniꝫ tibi cura est si ab imperitis contemnaris cum ab eis laudari nō est honor. Eorum igitur irritationes tāqꝫ friuolas asperne ⁊ benigne patere. Si enim aduertamus veterum toleratiam exemplo dotabimur eorum singulaqꝫ pati discemus vnde cassianus in libro collationum refert ꝙ socrates iniurianti nocere noluit quando eum quidam corruptorem puerorum vocasset: tunc discipuli eius irruere volebant in eum sed socrates ait. Cōsodales quiescite corruptor enim sum si me cōtineo De ipso etiam socrate Refert hieronymus contra iouinianum libro primo ꝙ patientissimus fuit. Naꝫ vxores duas cum haberet ipsas sepius irridebat eo ꝙ propter ipsum disceptarent. Cur inquit pro me disceptatis. nam fedissimꝰ homo sum naribus simus fronte recaluatus facie pilosus. Nouissime tamen prefate vxores impetum mutuum verterunt in eum aquaqꝫ fedissima euꝫ deturpauerūt qui nichil respondit nisi sciebam inquit futurum vt ista tonitrua hymber sequeretur. Ipse etiam socrates teste seneca ad lucilluꝫ. Dixisse fertur ꝙ nichil patitur qui secum patientiam habet. q. d. ꝙ vir patiens patiendo non patitur. quia ex pena non molestatur. itaqꝫ impatiens maxime patitur: quia maxime angustiatur. Si auteꝫ patientiam haberet que virtus est. tunc patiendo non pateretur.

¶ Capitulum septimū de ira vitanda.

IRa perturbata
aīz sensuz nō permit
tit discernere verum
et illum plus affligit
cui inheret ꝙ eum cō
tra quem ipsa moue
tur . nam sēper inest
angustia iratis. Tibi igit̃ parcas aliis
si non parcis vnde de ira loquens tulli
in sua oratione pro marcello. Iracūdia
inquit consilio est inimica ⁊ victoria in=
solcs atqꝫ supbia vnde epicurus. Ira
immoderata insaniam gignit.et euno=
dius. Ira iuste suū plusqꝫ alios lacescit
auctorem Unde tulli. in tusculanis que
stionibꝰ.li.iiij. Ira inq̄t est libido puni=
endi eū q̄ tulisse videt̃ iiuriā. sed patiē=
tia vt ꝑfertur habēda est. Ira igit̃ cō=
pescēda credit̃. vñ horatiꝰ i eplis epla
ij. Ira furor breuis est aīm rege q̄ nisi
paret īperat hūc frenis hūc tu cōpesce
cathenis:qm̄ teste cathone. Ira odiuz
generat cōcordia nutrit amorē Impe=
dit ira aīm ne possit cernere verū Ean=
dē tangit sentētiā prudētius li.de con
flictu vitioꝝ.⁊ virgi.li.ij.eneidos. Fu=
ror inq̄t mētē totā ꝑcipitat ⁊ luca.li.iij
Inuenit arma furor. vnde ouidius.iiij
de arte. Ora tument ira nigrescūt san=
guine vene. Quelibet extinctos iniu=
ria suscitat ignes.et libro. methamor.
Sepe suum feruens oculis fert ira fu=
rorem. et idem ouidius libro de pōto.
Quem non obrueret taciti quoqꝫ cesa=
ris ira. Addita sunt penis aspera ver
ba meis. Que omnia nil aliud desi=
gnāt nisi ꝙ ira maxime affligit iratos.
Sicut igitur stulti putātur qui seipsos
affligunt:sic ⁊ magna insipientia est eo
rum qui faciliter irascuntur. Nam ira
grauissimus dolor est:et quanto vir ꝓ
bior tanto grauior.vnde in prouerbiis
sapientum dicitur ꝙ bonus animus le=
sus multo grauius irascitur. Naz pro
bi hominis iracundia grauissima est.
Si ergo probus es tanto magis irasci
timeas Eodem enim pacto quo te affli
ges sensum confundes:et cum hoc pec
cabis itaqꝫ salutis viam postergabis.
Discas igitur discas benigne pati vt
tuus i pacc quiescat animus. vnde gal
terus alexan.libro primo. Blandiciis
indignus erit molliqꝫ potiri fortune q̄
dura pati vel amara recusat: quasi di/
cat ꝙ non est dignus bonis potiri qui
aduersa ferre non valet. Si enim pru=
dens cogitaret bona que ex patientia
sibi affutura sunt fortassis benevitaret
iras. Sed teste quintiliano.causa quin
ta. Humane īfirmitatis ista natura est
vt ex omnibus actionibus grauissimuz
putet quisqꝫ quod patitur Ueruntamē
teste eodem quintiliano causa.xij. Nul
la pena est nisi inuito nullum habemꝰ
nisi ab impatientia dolorem . ⁊ vt ali=
quid crudele sit metus facit.vnde iuli=
us celsus libro primo. Animi est illa
mollices nonvirtus paulisper ferre nō
posse Facilius enim reperiuntur qui se
vltro morti offerant ꝙ qui diu dolorez
faciliter ferant: qr teste salustio in cati
linario. Nulli mortalium iiurie sue par
ue videntur. Utinam tamen hec rece=
deret conditio a nobis vtinam iram re
frenaremus qua corpus extirpamus.
animum debilitamus. sensum enerua=
mus: omnisqꝫ bonis speciem ira desti=
tuimus. Queso dic michi si sapiens es
cur irasceris.esto etiam ꝙ praue volū=
tatis extiteris iniuriam si accepisti et
patientia tibi pro christi nomine astite
rit tunc ira cessabit. Et si tua virtus tā
taꝰ nō fuerit:⁊ te vēdicare queras: aut
hoc potes: aut non si potes cur irasce=
ris ex quo emendare potes:si non po=
tes cur irasceris. Nosti enim ꝙ ira tua
te non vindicat solum ex ea hoc impor
tabis ꝙ fatigaberis tuipse. et exinde
letabitur inimicus tuꝰ.iuxta illud psal
miste. Exultabunt inimici mei: si motꝰ
fuero. Itaqꝫ dum irasceris vindictam
quam in alio desideras in teipso facis.
Queso igitur iterum queso vt tui mise
rearis. O ira effrenata quot perdidi=
sti viros quot prelia seminasti: quot fra

tres diuisisti:quot necasti:tecꝫ feriente
quot subito ⁊ iprouise decesserũt. Mul
tos eni in stulticiam deduxisti tuisꝫ sti
mulis plurimis exasperare fecisti ⁊ te
molestãte quidã suspẽdio aliȷ̃ submer=
sione aliȷ̃ ꝓprio mutrone seipsos neca=
uerũt. Oĩa eni fere delicta suũ actoꝛez
ad tp̃s delectãt aut delectare credunt
Nã delectat supbus in fastu: lubꝛicus
in luxu:edax ingustu:piger i requie. a=
uarus in desiderio Sed tu ira nichil ni
si flagella cõfers. Mirũ igit cur te ho
mies nõ fugiãt ex quo nichil delectati
onis apparẽtis vel existẽtis i te inueni
unt. Tu eni ira machinas enses gladi=
os arma repesti:⁊ oim crudelitatũ ge=
nera te docẽte ꝓcesserũt vñ tibullꝰ. ꝙ
fuit hoꝛrẽdꝰ pꝛimꝰ qui ꝓtulit enses ꝙ
ferus ⁊ vere ferreꝰ ille fuit. sed teste o
uidio.i.de arte. Nec eni lex equioꝛ vlla
est:ꝙ necis artifices arte perire sua.
Uobis igit parcite. vobis idulgeatis:
o vos irati: qꝛ teste galtero in alexan.
viiȷ̃. Nõ verisimile est alieno cuiꝙ par
cere qui sibi nõ parcit. Sapiẽs igit di
scat mitigari. suosꝫ sensus cõsulat sibi
Nemo est eni a deo ferus qui nõ mite=
scere possit:inquit hoꝛatius in ep̃lis.

Capitulum octauũ de odio et crudelitate.

I ipse odio
habeas queꝙ tu
ipse odiosus eris
mũeraꝫ tua deo
nõ placebũt. pec
catoꝛũꝫ veniam
non ĩpetrabis qꝛ
miaȝ non meret
qꝛ ꝓpꝛio misere
ri contẽnit. Discas igitur euȝ diligere
queȝ pꝛecepto diligere teneris iureꝫ
nature. Naȝ amicitia bona spiritualia
atꝫ tempoꝛalia congregat et mentiuȝ
vnitatem conseruat. vnde valerius. li.
ix.ca.iiȷ̃. Ira quoꝫ aut odium in pecto
ribus humanis magnos fluctus exci=
tent ille pꝛo cursu celerioꝛ nocẽdi cupi
dine hoc pertinacius. ⁊ subdit. ꝙ vehe
mẽs est cõtra rẽpu. odiũ. nichil eni est
ꝙ bono cõmuni tãtuȝ obsit. Et ꝙꝙ oia
sint odia mala: vt cõmuniter tamẽ tm̃
nequioꝛa sunt illa que latent. Unde in
pꝛouerbio sapientum dicitur. Multoꝝ
odia sub occulto latent ⁊ sequitur peio
ra sunt tecta ꝙ aperta. In hoctñ posi=
tus est mũdus ꝙ semper iurgia erunt:
ve tamen iurgiosis. Nam pꝛinceps o=
dioꝛum est diabolus qui ꝓ magna par
te imperat mũdo difficulter ergo pax
vniuersalis erit. vnde ouidius in ibim.
Desinet esse pꝛimus contrarius igni=
bus humoꝛ:⁊ tepidus gelido flabit ab
axe notus. ⁊ ver autumno bꝛume misce
bitur estas:atꝫ eadem regio vesper ⁊
oꝛtus erit ⁊c. anteꝙ sit vera pax mun=
do. Nam mundus in maligno positus
est paceꝫ nunꝙ fruetur veraci ⁊ vtili.
Sed sapiẽti sufficiat pꝛopꝛia pace qui
etari:odia fugiat:rãcoꝛes euitet:⁊ cuȝ
pace mentis virtutibus intendat. Naȝ
odium hominem reddit crudelẽ ⁊ pꝛo
pꝛia a natura discedere facit. nam fer=
tur a valerio libꝛo ix. ca. secũdo ꝙ ochꝰ
qui postea dictus est darius crudelissi
mus extitit virosꝫ optimos interfici
moꝛte communi nõ contentabatur: sed
crudelissimum moꝛtis toꝛmentum ex=
cogitauit: sicut autẽ crudelis erat: cru
delitatem postmodum reperire meru=
it. nam sicut dicitur in pꝛouerbio sapiẽ
tum. Multos timere debet quẽ multi
timent Itaꝫ respue crudelitateȝ ⁊ ma
trem crudelitatis iram. vnde seneca in
agamẽnone. Dignus est tyrãnus moꝛ
te qui penam exigit. et in declamatio=
nibus libꝛo tertio. Zelus est occidere
tyꝛannum. et libꝛo pꝛimo de clementia
Ferina enim ista rabies est sanguine
gaudere atꝫ vulneribus. tale eni gau
dium facit homineȝ in siluestre animal
transire. vnde libꝛo de vero cultu Qui
hominem ꝙuis obmerita damnatum
in conspectu suo iugulari pꝛo volupta=
te petit conscientiaȝ polluit tanꝙ si ho
micidiȷ̃ quod sit occultus spectatoꝛ et

pꝛinceps fiat. Absit igitur ab hoīe cru
delitas que nature ꝓpꝛie contradicit.
vnde tul.li.i.de offi. Magnitudo inq̄t
animi remota cōditione humana feri=
tas quidē est. ⁊ idē li.iij. Hominū natu
re quā maxime debemꝰ sequi inimica
est crudelitatis vn̄ valerius ca.ij.li.ix.
Crudelitas hoꝛridus est habitus tru=
culēta species violētus spūs vox terri
bilis. Vn̄ ibidez refert de crudelitate
phalaridis tyrāni qui nouū genus cru
ciatus excogitauit. Nā taurū eneū fe=
cit in quo cruciādi includebātur. sue tn̄
inuētionis experiētiā primꝰ merito ges
sit hānibale illud idē iudicāte qui hāni
bal tā crudelis extititvt in flumine gel
lo de coꝛpoꝛibꝰ romanis pōte facto ex
ercitum trāsduxit. Sed recedat queso
ab aīo tuo crudelitas quecunqꝫ crude=
lis enim si fueris male peribis.

¶ Capitulū nonū de cōtētio= ne et pꝛocacitate.

Ex cōtētione eni
immodesta excitant
iurgia ⁊ exinde secre
ta sepius reuelātur.
Vn̄ cōtendere nulli
sapiēti cōgruit neqꝫ
rei ꝑfecte. Potius
enim experimur res quanto imperfe=
ctioꝛes tanto ad contentionem pꝛom=
ptioꝛes esse. Nam videbis inter femi=
nas frequentius lites: iter canes latra
tus inter pauperes strepitus et in om=
ni re contentio eo citius oꝛitur quo im
perfectioꝛ est mens seu status eoꝝ qui
contendere sollicitantur. ideo sapiens
est ille qui contendentibus respondere
non curat. dicente cathone. Rumoꝛes
fuge ne incipias nouus auctoꝛ haberi.
Nam nulli tacuisse nocet: nocet esse lo
cutum. et iuuenalis. libꝛo quarto saty=
ra pꝛima. Toꝛrens dicendi copia mul=
tis et sua moꝛtifera est facundia. nam
in multiloquio non deest peccatum. vn
de in pꝛouer. sapientū dicit. Turpia ne
dixeris. paulatim enim pudoꝛ per ver
ba excutitur: qꝛ scz contentiosi de faci=
li inuerecundi efficiuntur bonosqꝫ mo=
res coꝛrūpūt. iuxta illud menandri co=
miti. coꝛrumpūt bonos moꝛes cōfabu
lationes pessime Nimirū est tn̄ cū tace
re sit facilꝰ ꝙ loqui cur tā difficile est
pluribus contentiones euitare ex qui=
bus iurgia sequuntur. dicente ouidio.
ij. de arte. Exigua est virtus pꝛestare
silentia rebus: at cōtra grauis est cul=
pa tacenda loqui. Nempe ex locu=
tione superflua ira incenditur et fre=
quenter tristicia gignitur: atqꝫ pluri=
ma eloquia lete inchoant que tristi ter
minātur fine. vn̄ oui. li. de pōto Tu mo
do fac timeas ⁊ que tibi leta videntur
Dum loqueris fieri tristia posse puta.
Sed ꝓch doloꝛ humana ebetudo nil to
lerare potest: sed verbis ⁊ contentioni
bus exterminū pꝛocacissimum iugiter
querit et quod indecentius est illi fre=
quenter magis contendunt quibus lo=
quēdi minoꝛ facultas competit aut na
ture maleficio aut foꝛtune casu. vnde
simachus in epistolis. Leticia inq̄t lo=
quax res est atqꝫ ostentatrix sui. et sub
dit ad ꝓpositum. Natura reruz est vt
qui balbutiunt plus loquātur. affectāt
enim copiaz sermonis pudoꝛe defectꝰ
Rursus verboꝛum pꝛocacitas ⁊ turpi
tudo ex mala vita sepius causatur naz
qui male viuit raro bene loqui potest.
vnde tullius in inuectiua contra salusti
um. Neqꝫ eniz qui ita viuit vt tu aliter
actu loqui potest. Nec qui tā illoto ser
mone vtitur vita honestioꝛ est: quasi di
cat pꝛauum eloquium pꝛauam iudica=
re vitam facit. mala enim vita pꝛauos
sermones generat. Hec autem omnia
ideo dicta sunt vt caueat sapiens ver=
bositatem et contentionem quibus li=
tes oꝛiuntur et impatientia generatur
Nēpe contentio veritati ⁊ cōsequēter
omni discipline inimicatur. dicēte sene
ca in pꝛouer. Nimiū altercādo veritas
amittitur. ⁊ quintilianus li.ij. de oꝛato
ria istitutione Nō est inqt cōsciētia sed

victoria litigantis premium.ideo stulticia est cum verbosis contendere:quia non bene loqui sed solū vincere poscūt Quamobrem idem quintil.causa. xvij Contentiosi inquit quod probare non possunt affirmationis temeritate astruunt.de quibus lactan.li. de vita beata Qui contradicenti studio insaniunt dū sua falsa defendunt. aliorum etiam vera subuertunt.ideo catho. Contra verbosos noli contendere verbis. Sermo datur cunctis animi sapientia paucis. Lis minimis verbis interdum maxima crescit. Litis preterite noli maledicta referre. Sunt quedam que ferre decet patienter amicum. Sapiens igit non sit procax nec ad lites promptus. Nam via sapientie veritas est cui contentio contradicit.illud ambrosij. Contentio est impugnatio veritatis per cōfidentiam clamoris. Queso enim vt q cōtēdis quid agis attēdas aut eniȝ obscurum est id pro quo contendis. Expecta igitur quousqȝ id claruȝ fiat anteq̄ clamore verbum tuum confirmes. Si vero id clarum est quod dicis cur contendis. Nam stultum est in meridie sole lucēte cādelā accēsā deferre.vñ qnti.v.de oratoria institutione In rebus inquit apertis tā stultū est argumentari q̄ stultum in clarissimo sole mortale lumen afferre. Hominum tamē hec est procacitas q vbi ius nesciunt maxime clamitant et vbi veritatis clarum habent testimonium minime contentātur nisi impetuosus iteruenia clamor. vti nā attenderent illud xenophontis philosophi. Ergo inquit conscientia teste didici maledicta contemnere. Reuera contentio omne malum aggrauat et si pro bono fiat.ipsum tñ bonum in malū commutat.vñ sene.epla.i. ad lucillum Cum fatuo inquit delectari volo. non enim lōge michi querēdus est:me eniȝ ipsum rideo. et ideo plures contentiosi sunt:quia singulos reprehensibiles putant ꝛ omēs deridendos estimant eaqȝ solum bene dicta arbitrantur q̄ pferūt ipsi.si tamen suos defectus cognoscerent:et conspicerent obiurgari non cōtenderent seu quererent.vnde iuuenal libro primo satira secunda Loripedeȝ rectus derideat ethiops albus. Quis tulerit grachos de seditione querētes Quis celum terris nō misceat ꝛ mare celo. Si fur despliceat verri et homicida miloni.ꝛc.quasi dicat q alium deridere non habet qui sibi gerit vitia. Ceterum non sufficit multis contentiosis et derisoribus paceȝ maculare animo anathemate maledictionibusqȝ pluris alioȝ infestant. Dicunt enim quorū tāta est procacitas et non nisi malū aliis affectant illud ouidij libro primo in titulo. Dij dēt tibi nullosqȝ lares iopēqȝ senectam et longos hyemes perpetuamqȝ sitim.et illud ouidij in ibim Terra tibi fruges amnis tibi deneget vndas. Deneget afflatus ventus et aura suos. Nec tibi sol calidus nec sit tibi lucida phebe. Destituant oculos sydera [illegible] tuos. Nec tibi vulcanus nec se tibi prebeat aer. Nec tibi det tellus nec tibi pontus iter. Exul inops erres alienaqȝ limina lustres. Exiguumqȝ petas ore tremente cibum Nec corpus qrulo nec mens vacet egra dolore Noxqȝ die grauior sit tibi nocte dies. Sisqȝ miser cuncti nec sis miserabilis vlli. Gaudeat aduersis femina virqȝ tuis. Qui mala cum tuleris plurima plura feras. Causaqȝ nō desit tibi semper copia mortis optatam fugiat vita coacta necē. His etenim verbis maledictionibusqȝ cōsimilibusqȝ stulti litigant iram concitant et quietem mentis subuertunt:quoruȝ contemnendus ē sermo rixaqȝ spernenda iuxta illud varronis i suis sētentijs Contemnendi sunt ineruditorū cōtētꝰ sivis ad summa progredi.

Capitulum decimum de abstinentia et sobrietate.

Ictus modestus
honestatē corporis sa=
nitatem quoq₃ atq₃ mē
tis prosperitatē cōser=
uat. vnde seneca lib. de
quattuor virtutibus.
Ede citra saturitatem
bibe citra ebrietatem. obserua me in cō
uiuio nec in qualibet cōmunitate quos
imitaberis damnare videaris. Nec pre
sentibus delicijs inherebis: nec deside=
rabis absentes. victus tibi sit ex facili
nec ad voluptatē: sed ad cibum accede
palatũ tuum fames excitet nō sapores
desideria tua paruo redime: qꝛ hoc tan
tũ curare debes vt desinet: atq₃ ita qua
si ad diuinũ exēplar cōpositus a corpo
re ad spiritũ q̄ntũ potes adducere festi=
na ideo terētius in andria actu primo ⁊
scena prima Id arbitror apprime invi
ta vtile esse ne q̄d nimis. ec hieronymꝰ
contra iouinianũ. Galienꝰ inquit doctis
simus interpres hypocratis athletas:
quorũ vita et ars sagina est dicit in ex=
hortatiōe medicine nec viuere posse' diu
nec sanos esse: animasq₃ eorũ ita nimio
sanguine et adipibus inuolutas: vt ni=
chil. tenue nichil celeste curēt: sed sem=
per de carnibus et victu et: ventris in
gluuie cogitare sollicitentur. Absit igi
tur a viro sapiētie crapua. Nam vete=
res cum parsimonia vixisse leguntur.
Unde socrates sole occidente cōuiuiu₃
cogitato. Ipse enim socrates tempera=
tissimus extitit: vt vnica refectione se=
rotina contentabatur Ipsius temperā
tiam commendat. Au. gellius libro pri
mo. Plurimoru₃ tamen exorbitant iu
dicia. Suam enim gulam pretextu vite
excusant. Dicunt enim viuere oportere
quod verum est: sed castri margie volu
ptas non est via ad vitam sed dissipatio
nature est. vnde boetius. ij. de consola
tione. Paucis minimisq₃ nature contē
ta est cuius satietatem si perfluis reple
re velis aut iniocundũ aut innoxiu₃ vol
uentur. Itaq₃ nil congruentius viro iu
sto et prudenti q̄ sobrietas dicente oui
dio in ep̄lis. Est virtus placidis absti=
nuisse bonis: nec cōqueraris si te faciat
abstinentia fragilem. Nam fragilitas
moderata sepius est nutrix virtutũ iux
ta illud valerij. lib. ij. ca. i. Bone quoq₃
valitudinis quasi quedā mater est fra
gilitas; inimica luxurio sis epulis ⁊ ali
ena nimie vini abundantie: et ab immo
derato veneris vsu auer sa Nec ergo ti
meas per abstinentiam fragilis fieri si
moderata fuerit tunc enim vitijs alimē
ta tollis quando immoderata fercula
atq₃ pocula rennuis. ideo sene. libro de
moribus. Abstinentia inquit est sũma
medicina et valerius libro. ij. capitu. i.
Fuit inquit antiquorum illa simplicitas
in cibo capiendo humanitas simul ⁊ cō
tinentie iudex certissima. itaq₃ per cibi
simplicitatem obtinuerunt vt eoru₃ hu
manitas continentia esset. et subdit.
Maximus viris prandere et cenare im
propatulo non erat verecundie: quia
nec epulas habeant quas oculis popu
li subijcere erubescerēt Uini etiam vsꝰ
olim romanis feminis ignotus fuit ne
in aliquando dedecus prolaberentur.
quia proximus a libero patre intempe
rantie gradus ad in concessam venerē
esse consueuit. Et. Au. gelli lib. primo.
Parsimonia inquit apud veteres ro=
manos et victus atq₃ cenarum temeri=
tas non solũ domestia obseruatione ac
disciplina: sed etiā publica animaduer
sione legum custodita est. vnde didimꝰ
ad alexandrum. Gens inquit bragma=
norum pura et simplici vita viuit: nul=
lis rerum capitur illecebris nichil ap=
petit amplius q̄ ratio nature flagitat.
Facilis inquit nobis alimonia luxurie
sagittas. non perquirit. sed quam tel=
lus ferro laborata nobis: profert ali=
moniam hanc nostris mēsis apponimꝰ
Et hic est q̄ nulla genere morboꝝ sci=
mꝰ s₃ diuturna salute ꝑfruimur. Medi
cine enī remediũ nobis ꝑsimonia: est q̄
non solum illapsca potest curare dolo=
res: sed etiam procurara non veniant.
His igitur verbis atq₃ exemplis clare

apparet maxime vtilitatis fore sobrie
tatem qua corporis et mentis prospe=
ritas roboratur qua mediante veteres
sanitate atq; virtutib⁹ floruerũt Illos
tamen sobrios aut abstinentes nõ cre=
dimus quibus mos est aquam bibere:
panem grossum edere nisi ex his con=
tententur. Nam tũc vere abstines qñ
in parsimonia vite non molestaris sed
delectaris. nullum enĩ coactum virtus
est. seneca ad lucillum. Non est inquit
iocunda res aqua et polẽta aut frustũ
ordeacei panis: sed summa voluptas ẽ
posse capere etiam ex his voluptatem
et ad id se duxisse quod eripere nulla
fortune iniquitas possit: tanq̃ dicat q
virtus abstinentie tunc summa est: qñ
qui abstinet et abstinendo delectatur.
ideo gaufredus in. poe. Quando te re
ficis dapibus non sis ita plenns vt ni=
chil apponi queat. et subdit. Nõ quãtũ
possis sed q̃tũ prosit. et magister seilo
Vis ne inquit conuiuari vis delicijs sa
turari. Istud tibi presto dictum breue
sobrius esto. Nam qui sobrius non est
sed potius edax: brutis comparatur ⁊
corpore non mente pascitur vñ oui. li. i
de arte. Certa tibi datur a nobis men=
sura bibendi officium prestent mensq;
suum. Reuera sobrietatem in se amare
habet: in alijs qui querit. Petunt eniʒ
omnes patres filios sobrios ac vxores
abstinentes. Nunquid ergo vita tenui
contentari debent: ex quo eã desiderãt
in his quos amant. Nã priamides hele
nã rapuit speciosissimã sed eã odio ha=
buisset si auide comedẽtẽ prospexisset
quia scʒ oẽs sobrietatẽ ĩ suis vxoribus
petũt. vñ oui. iij. de arte. Carpe cibos
digitis ẽ q̃dã gest⁹ edẽdi priamides
helenaʒ auide si spectet edentẽ oderit
et dicat stulta rapina mea est. Verum=
tamen vt frequenti⁹ gula imperat mul
tis ebrietatiq; plurimi intendũt: quib⁹
nulla dies leta videtur in qua non cra
pulentur. Utinam attenderent illud
tibulli. libro secundo. Mixtaq; sit ba=
cho sobria lympha modo. et lucanus
Discite q̃ paruo liceat producere vitã
et q̃tum natura petat: quia scilicet edẽ
dum est citra saturitatem et signanter
si quis eger fuerit: si vitijs aliquib⁹ de
ditus quinimmo viris etiã studiosis so
bria vita cõpetit. vñ eunodius. Sobrie
tas sẽp studijs referat honestis Nulla
fides letis ĩtegra nec dubijs ãplector
sanas quas dat bona femina frondes.
Post culpas sie sunt holocausta dei.

Capituluʒ. xi. de ebrietate.

Brietas mentem
ebetat: secreta reuelat:
gestus deturpat: eloq̃ũ
scandalisat nunc leticiã
ineptaʒ nunc lites gene
rat corporis vires exter
minat: cadere iubet: bene agere prohi=
bet: requiem impedit: sensũ alienat: ob
liuionẽ inducit: libidinẽ mouet. nauseã
prouocat. visũ minuit: mẽbrorũ tremo
rẽ causat. et ab omni virrute homineʒ
destituit si precipue continuata fuerit.
vñ galterus in alexan. li. iij. Rationis vi
le sepulchrũ ebrietas ob hoc ẽ oui. de.
arte. Vina parãt animos faciũtq; colo
ribus aptos Nũc veniũt risus tũc pau
per cornua sumit. tũc dolor et cure ru=
gaq; frõtis abit: quia scilicet ebrietas
sepius colorem et venustatem extrinse
cam ostendit et lubricitatis deuia que
rit et ideo subdit Iurgia precipue vino
causata caueto: ⁊ nimiũ faciles ad fera
bella manus. ideo idem secundo de re=
medijs. Vina parant animos veneri si
plurima sumas: vt stupeant multo cor=
da sepulta mero. his etenim verbis pa
tent damna que per ebrietatem gene=
rantur vnde seneca ad lucillum episto=
la octuagesimasecunda. Nichil aliud
est ebrietas q̃ voluntaria insania. om=
ne vitiũ ĩtẽdit ⁊ detegit verecũdiã rẽo
uet v̾ba dubia oculos ĩcertũ gressũ er
rantẽ vertiginẽ capitis ⁊ cetera huius
modi causat Naʒ ebrũ sero omnia que
uis promittunt sed mane obliuioni tra

dunt. vnde marcialis cocus Nō facit
quicꝗ pocula nostra reum. Si eniꝫ per
ebrietatem commoditas resultaret si
vini repletio corporis validitatem au=
geret: ebrietas fortassis excusationem
haberet. Ipsa tamen omnia incōmoda
infert: nulliusqꝫ honestatis speciē habꝫ
vnde seneca de naturalibus questioib⁹
Jubes me inquit cum luxuria litigare
quotidianū istud et sine effectu iurgiuꝫ
est: litigemus tñ. et subdit. Ubi inquit
est ebrietas continua ibi corp⁹ īcalescit
nec ebriosus sitim extinguit. eius enim
sitis naturalis nō ē: et cor eius luxuria
coquit. Hi etenī ꝙto plus satiari putant
tantomagis pocula peroptāt. qꝛ effre=
natus est appetitus eorum et seclusus
ab oī iugo rationis cū quibus etiā liti=
gare turpiloquiū ē: ex quo minime rō
dominatur in eis. vnde in prouer. sapi=
ētū dicitur ꝙ absentē ledit qui cū ebrio
litigat. Nā qui ebri⁹ ē licet corpore p̄=
sēs: nō tamē adest mēte: qꝛ vsu ratiōis
caret eiusqꝫ mēs absens est nec litigāti
adest. Si igitur stultū est litigare cum
absēte quid igitur ebrioso petis. Ipsi⁹
enim sūt sermones quos profert. sꝫ cra
pula suo veneno fauces ⁊ linguā detur
pans inexecrabilia verba sepius ꝓmit
et leticiam quādā stultā vanā et loqua
cē gignit. vnde simachus in epistolis.
Leticia res loquax ē atqꝫ ostētatrix sui
nam ebriosi cū suis crapulis letificati
cum fuerint iactātias emittūt. laudib⁹
proprijs intendūt et quicquid proferūt
stultitie innuit plurimosqꝫ sapientes ad
ignominiam ebrietas deduxit.

Capitulū xii. de vitio gule.

Ula superflui=
tas est omne aūt sup
fluū resecandū est ali
as. n. corpori nocet.
Gula etenī sua volu=
ptate animum allicit
ad praua et more ser
pentino occulta sua: venena diffundit.
iuxta illud virgilius in buccolicis.
Trahit sua quemqꝫ voluptas. et sequi
tur. Qui legitis flores et humi nascen=
tia fragra. frigidus: o pueri fugite hic
latet anguis in herba: quia scilicet invi
ta delicata et gulosa vitia venenosa la
titant. Nempe in grandi comessatione
scelera crescūt ⁊ raro rebellionis sumit
audaciam. vnde petrus de riga. Spiri
tus ad corpus victus ab hoste reddit.
Uirtutib⁹ anime sic princeps destruit
armis. ⁊ subdit ad ꝓpositū. Cui parat
ipse cocus dans renouansqꝫ cibos. Nā
neqꝫ quis poterit virtutū tangere cul=
men. Si domietur eis ventris iniquus
amor: Ueruntamē mundi sequaces gu
le studio tantūmodo vacant. ⁊ conuiuio
rum adinuentiones ex cogitauit varie
tateqꝫ ciborū studentes in ferculorum
abundantijs gloriātur. Hec sūt omnia
diogenes phus spreuisse legitur narrā
te valerio. li. iiij. ca. iij. vt supra dictū est
Heu quid tibi prodest si ventre repleto
pigritare incipias. Si enim comedere
gloria tua est. Cur ergo tantū comedi=
sti vt tibi desit gloria tua cuꝫ edere am
plius nō possis. Reuera comessatio tur
pis gloria est. Uerūtamē qui in ea glo
riantur sua gulositate ea priuantur Si
enim sobrietatem non diligis eo ꝙ vir
tus sit saltē sis sobrius vt comedere pe
tas et edendo delecteris. nam absqꝫ de
siderio manducare nulla complacentia
est. Discant igitur comessatores euita
re gulam vt eorꝫ gloria licet inepta nō
perdatur. Utinam tñ abstinerēt non co
messandi sed penitēdi causa propter de
um. Id enim quod sine merito facerēt
in deū referendo sibi proficeret: et for=
tassis illud onus abstinendo nō inueni=
rent quod comessando reportat. vnde
tulli. in rhetorica secūda. Comedere in
quit oportet vt viuas nō tamen viuere
vt comedas Sed pro cholor teste sene.
li. vij. de naturali questione. Homines
nō sūt ad pompinā dentibus ventre et
ore contenti: sed etiā oculis gulosi sunt
Ideo seneca. ad lucillum epistola. vi.
Taurus inquit paucissimorum iugerꝫ

pascua impletur: et vna silua pluribus elephantibus sufficit. homo vero ex terra pascitur et mari. Uerutamen non fames hoc ventris facit sed ābitio. Si enim regulariter quis vitam suam delectabiliter modico cibo contaretur.
Ciborū enim varietas et delicacitas sepius opinione potius ꝙ re placere creditur. Nā plurimi cibos magnis sūptibus sibi iubent deportari. quibꝰ tamē accidit: vt eo postponant ferculis quotidianis quibus vti soliti fuerunt vnde quintilianus libro viij. In grandibus cenis hoc sepe nobis accidit: vt cū optimis satiati sumꝰ varietas tamē ex vilioribus qnq; nobis grata est itaq; edacitas non necessitate aut bonitate: sed potius voluptate fertur. Unde lucanꝰ O prodiga rerum luxuries nunꝙ paruo contenta paratu: ambitiosa fames et laute gloria mense: discite ꝙ paruo liceat producere vitam. Et eunodius. Tubera: perdices: grus turtur et huiꝰ non explent vterū corpora mille tuū: quasi dicat ꝙ gulosi satiari non possūt: cui tamen venter humanus modicꝰ existat. ideo martialis. cocus. Liberʼnō potest et gulosus esse liber eris cenare forisi maxime molis: vegentana tuam si domet vua sitim. Que verba nil aliud sonant: nisi ꝙ vir gulosus seruus est et subiectus castrimargie et auiditati que sepius prouenit ex cōuiuijs forinse quibus hominis regula violatur. Ob hāc enim causam legimus augustinū extra domum propriam conuiuari noluisse.
Naȝ teste petronio. ingeniosa gula est debet ergo contentari homo id sumere quod pro vita satis est. vnde bernardꝰ siluester in microcosmo. Effluit occiso corpore totus homo Sic sibi deficiens peregrinis indigetescis. Sudat in hoc vitam denichilatq; dies: quia scilicet transit homo vitam: dies q; suos cum cibo mortali quo vti habet. Magna igitur ineptitudo est cum epicuris in commessatione gloriam cōstituere qua omne bonū corporis et anime retardatur

¶ Capitulum xiiij. de penitentia non differenda.

Enitētia medicina est anime in remediū pctōruȝ. Quā graue est igitur īfirmo medicinam expectare tā onerosū magis est sapienti aut esse debet penitētiā delictis ꝑpiciā differri. sene. li. de moribus. Multos inquit vitā differētes mors incerta preuenit. Omnis itaq; dies velut vltimus ordinādus est itaq; nulla dilatio faciēda est. idē sene. epistola prima ad lucil. Quicquid indꝫ etatis est mors tenet. Stultū est igitur differre id quod te postmodū posse facere nescis. et epl'a. lxxi. Id agamus vt omē tp̄s nostrū sit quod nō erit nisi prius nostrū esse reparemꝰ. et li. v. de be. Quis extremo die audeat dicere vixi et quē dederat cursū fortuna pegri. Hoc enī dicere non possūt qui penitere differūt ꝗ bene agere ꝑcrastināt. tales enī non viuūt: sed languent: qꝛ teste oui. de ponto. Nā genꝰ est mortis maleviuere O igitur ꝙ reprimēda eorū stulticia ꝗ de die in diem se victuros putāt insipiētibusq; dilationibus totam vitaȝ absq; meritis terminunt. de quibus marcialia cocus. Cras te victurum cras dicis postume semper. Dic michi cras istud postume qn̄ venit. et subdit. Quā longe cras istud vbi est aut vnde petendū Nunquid apud pertos armenios ve latet. hoc cras: cras istud ꝙti dic michi possit emi. et cōcludit. Crede michi nō est sapientis dicere viuam. Hec tamen insipientia homini est qꝺ in spe transeunt dies suos: et vsq; ad senectutē absq; bonis moribus perueniūt sene. epl'a xiij. ad lucilium. Quid turpius ꝙ senex viuere incipiens. et epistola. xxiij. Quidam tūc viuere incipiūt cū desinēdū est et epl'a. vi. Ante senectutem curaui: vt

bene viuerem vt in illa bene moriar. Reuera prudentes hoc faciũt qꝛ diem absq bono opere aut penitentia abire nõ ꝑmittũt qđ facere stulti negligunt. vñ possidoni⁹. Un⁹ inqt dies hoĩz eruditorũ plus placet ꝙ imperiti longissima tpa. Sed vñ pluriũ gigniť stulticia: ita etiaȝ vt in nõ certo tpe cõfidant Hoc enim ideo occidit vel qꝛ tanꝙ bruta sine cõsideratione mortis viuũt aut vitã futurã nõ sperãt aut deũ iudicẽ nõ credũt vel pctã sua grauia nõ putant. vel ꝓpter spẽ mĩe diuine penitere non curãt qđ tñ gentiles plurimi fecisse legũtur. vñ sene. ad lucil. epła. xxviij. Initiũ inqt salutis est noticia pcti Nã qui peccare se nescit corrigi nõ vult. ideo ꝙ tũ potes teipsũ argue. scȝ. ꝑ penitẽtiaȝ qꝛ teste eodẽ sene. in agamẽnone. Quẽ penitet peccasse pene inocẽs est. vñ li. de moribus Alteri semꝑ ignoscito tibi ipsi nũꝙ: qꝛ scȝ vnusquisq ꝓ delicto sẽ per penitere habet. Jlle autẽ penitet cui verecũdia delicti adest. vnde socrates. Peccatum geminat quod non est pudibundum. ideo ouidius in epłis. Erubui gremioq pudor deiecit ocellos. Hec sacris in tacita signa fatentis erant. et. ij. de tristibus. Heu michi cur vidi cur noxia lumina fleri Hꝭ verbis manifeste apparet gentiles ꝓ suis delictis penituisse. Peramplius ergo gens christiana pro criminibus penitere tenetur cum sit ex gratia obligatior in lege celsiori in spe potior in vocatione specialior. Assit igitur pro sceleribꝰ penitentia vt sine dilatione euanescant vnde sedulius libro primo. Culpa fugit cedunt lachrimis delicta refusis. ꝛ prosper. libro epigramma. Conuerti nanq ad dominum certissima vita est. Et pacem offensi querere solo salus. Qui terret parcit qui percutit ipse medetur scilicet per penitentiam.

¶ Capitulũ decimũquartum. de liberalitate.

Liberalitas vendicat amorẽ ꝛ hoĩes ad magnos ꝓmouet honores. vñ liberalitatem describit didim⁹ ad alexã. Liberalitas est rei cõmunicatio nesciẽs pati dispẽdiũ cũ in alterũ ꝑticipata trãsfũdiť. ꝛ sicut ex vna face si lumĩa succẽdis nullũ dãnũ seqtur sic nec liberalitatis beneficiũ incõmoduȝ affert dicente boe. ij. de consola. Diuitie inquit magis effundendo ꝙ coacervando nitent. tunc enim preciosa est pecunia cum translata in alios largiendi vsu desinit possideri. Auaritia semper odiosos: claros largitas facit. vñ cassiodorus epła iiij. Libenter inquit omĩbus prebeamus assensum quotiens iusta est vox poscentiuȝ nec decet esse difficile beneficium quod non potitur largitate detrimentũ Hi tamen liberales putãdi nõ sunt. quoꝝ largitas ꝛ vt melius dicã expẽsa immoderata est subꝓdigalitate: aut cum reciproca vtilitate vnde seneca. li. primo de benefi. Cõmẽdat beneficiũ non ex quantitate muneris. sed ex voluntate: beneficium inquit est beniuola actio: spontanea atq gaudiosa nec refert quid detur: sȝ qua mẽte et subdit. Magis inquit nos obligat qui paruꝰ dedit magnifice ꝛ libenter ꝙ qui dãdo se accepturum putauit muneris sui occasione. vnde varro ex sententijs. Ex animo dantis censetur munus magnũ. ꝛ in prouer. sapientum dicitur ꝙ his datuȝ est quod opus est. qꝛ sclȝ muneris circunstantia bona est, quando qui dat indigentiaȝ respicit accipientis. Hꝭ etenim documẽtis clare apparet beneficia eo fieri laudabiliora quo fiunt discretius animoq meliori. vnde matheus in lib. de tho. Affectus preit effectum: non aspice ꝙtum sed fluat ex ꝙta sedulitate datum et subdit. Uerus amicus dantis in affectu nõ datiõe patet. Da cito da gratis gratũ nec

gratia fiat venalis: grato munere. gra
tus eris. prodigus mensuram excedit.
largus honori seruit fructificat parcus
auarus eget: et ancilla dei simplex ele
mosina mortis antidotum venie porta
salutis iter liberat a mortis laqueis
elemosina sordes abluit actori dulce p
orat opus vitam perpetuat venturum
prestat honorem. vnde martialis coc⁹
grande sui precium muneris actor ha-
bet. Quas dederis solas semper habe
bis opes. Erubescant igitur auari sua
largiri timentes. Nam terrena posses-
sio solum commodata est quam distri-
buere recusant īperante domino cui⁹
est. Vult enim deus vt pauper nō ege
at his que in tua potestate posita sunt
Uerum distributio sapienter et caute
facienda est Nam iuste et merito iusto
largienda ē facultas sue necessitati suc
currens. Itaq̧ considerare oportet p-
sonam tempus facultatem obsequia ī-
pensa et huiusmodi que liberalitatem
concernunt. tullius li. primo. de officiis
Liberalitas inq̄t et beneficentia nichil
est nature hominis accōmodatius. sed
habet multas cautiones. Uidendū enī
primum ne obsit benignitas et iis ipsis
quibus benigne videtur fieri ⁊ ceteris
Sunt enim multi equidem cupidi splē
doris et glorie qui aliis eripiunt quod
aliis largiantur et sic aliis nocent. vt ī
alios liberales existant. Nos autē ea
liberalitate vtamur que amicis prosit
et nemini nocet. Deinde attendamus
ne maior sit liberalitas q̄ facultas. et
tandem vt pro dignitate cuiq̧ tribuat
quod est fundamentum iusticie. nichil
enim liberale est quod non est iustum.
Deinde spectandi sunt mores eius in
quem beneficium confertur et animus
eius erga nos et communitas ac socie-
tas vite et ad nostras vtilitates officia
prius collata. hec tullius Commemo-
remus tamen temporis huius largiti-
ones. Rapiunt enim principantes a la
borantibus vt distribuāt pigritantib⁹
nec cernunt persone qualitatem sed p
priam voluntatem eaq̧ sepius prebēt
que dare illicitum est. non tamen libe-
ralitas est iniustum munus conferre.
seneca libro de beneficiis. Nociua inq̄t
nō dare impetrantibus sed negare be
neficiū existimamus. Nam turpissimi
damni genus est inconsulta dominatio
grauiusq̧ est beneficium male dedisse
ideo catho. Cui des videto. Et macro
bius in libro saturnalium. Beneficium
dando accepit qui digno dedit. Itaq̧
consulte et prouide largienda sunt bo
na collata nobis. Nunc tamen hoc cō-
tingere videmus q̄ solis diuitibus mu
nera dantur: nec dant diuites egentib⁹
sed egentes diuitibus prebent iuxta il
lud terentii ī phormione Quam inique
comparatū est. vt hi qui minus habēt
semper aliquid ditioribus addant. et
marcialis cocus. Dantur opes nullis
nunc nisi diuitibus.

Capitulū decimūquintū de bñficiis cito ⁊ grauiter dādis

BEneficiū eo gra
tius quo citius ⁊ sine
spe mercedis tribuit
vnde seneca. ii. de be
neficiis. Ingratum ē
beneficiū quod diu
inter manus dantis
hesit Grauissimis īquit viris nulla res
carior constat q̄ que precibus empta ē
Molestum est verbum et onerosū de-
misso vultu dicere rogo itaq̧ maioris
gratie minus est quo minus diu pepen
dit. Ab antigono enī cynicus petiit ta-
lentum et respondit antigonus pl⁹ esse
q̄ cynicus petere deberet. Repuls⁹ &
petiit denarium et respondit antigon⁹
minus esse q̄ regem debere dare Tur-
pissima certe huius cauillatio qua inue
nit quomodo neutrum daret ī denario
regē ī talēto cynicū respexit cū posset
denariū tāq̄ cynico dare ⁊ talētū tāq̄
rex nichil eī tā exiguū ē qd nō honeste
regis hūanitas tribuat Ex qb⁹ apparet
q̄ vir liberal' dilatiōis occasionē q̄rere

nō dꝫ ſed ꝑſto id conicare quod decēs
cōcernit.nec tn̄ dādi tanta dꝫ eſſe velo
citas et incōſulta fiat donatio ſed deli=
beratiōe ꝑhabita.Si munꝰ hoc exigat
munꝰ dandū cito ⁊ hilariter dꝫ impēdi
vn̄ ſene.li.i.de bn̄fi.eos rephēdit q̄ dif
ficulter et diſplicēter dāt: q̄ fatigati di
ſtribuunt:aut q̄ incōſulti impēdūt vnde
Antignonꝰ inquit. Aut domū diſtulit
aut timide negauit aut promiſit ſed dif
culter et ſupductis ſupcilijs.aut ſuper=
bia abiecit aut fatigatꝰ dedit.His eni
modis muneralibere nō impēdunt:nec
tū deliberatio reꝓbāda eſt: q̄ꝛ qui ſtul
te aliquid prebet laudē nō meretur et
qui inuite prebet gratias habere nō de
bet.vnde varro in ſuis ſentē Ficte refe
rat quis gratiā inuite dāti quod vix da
tn̄ eſt:ne putes beneficiū. ſed predā ſe=
mel dedit qui rogatꝰ bis nō acquieuit.
extorquere autē eſt pluſꝙ ſemel roga=
re vnde eunodius.Argumentū eſt non
merētis rogare diu.et.in.prouer.ſapi=
entū.Beneficiū vere his dat qui celeri
ter dat.⁊catho.Quod p̄ſtare potes ne
bis ꝓmiſeris vlli. Plurimos tn̄ noui=
mꝰ quibus mos eſt plurima ꝓmittere
et modica dare:⁊ ſi quid dederint hoc
dāt faſtidio:aut pre pudore aut ꝓ ſpe=
rato ſeruitio vel mercede: in quibꝰ nul
la liberalitas eſt q̄ꝛ nil dant ſponte abſ
qꝫ reciproco munere : ⁊ ſi quid dederit
adimproperāt ⁊ homines ip̄s ſeruos fi
eri ſuadent.Uerūtamē teſte ſene.ij. de
benefi.Taceat qui beneficiū dedit nar
ret qui accepit.⁊ li.iij. Qui dat benefi=
cia deū imitatur.qui aūt repetit fenera
tor eſt:et terētiꝰ in andria.Frequēs cō
memoratio beneficij.de amicitia. Me=
miniſſe inq̄t debet beneficiorꝫ ipſe i quē
collata ſūt.nō cōmemorare autē qui cō
tulit.et in prouer.ſapientū.Beneficiuꝫ
qui ſe dediſſe dicit petit.vn̄ ſtoici a col=
latore dixerūt beneficiū nō debere pre
dicari ꝓut narrat ſene.li.vij.de benefi=
cijs.⁊ marcialis coctus Que michi pre
ſtiteris in euū ſemperqꝫ tenebo. et ſub=
dit,Crede michi q̄uis ingētia poſtume
dones.Auctoris pereūt garrulitate ſui.
Quot ſunt enim qui deſtribuere nil vel
lent niſi famaꝫ vel commoditatē exin=
de ſe habituros ſperarent. Jactantijs
quoqꝫ tumeſcūt et in omni cōuiuio que
dedere et que non referūt. ⁊ ſi quid de
derint hoc ideo faciunt vt cultibus.et
reuerētijs venerentur.Horū enim mu=
nera beneficia non ſunt q̄ꝛ nō alteri ſed
ſibi prodeſſe querūt. Ueruntamen be=
neficiuꝫ grauitum eſſe debet et ſine ſpe
reciproce vtilitatis . vnde ſeneca.ij.de
benefi. Hec beneficij inter duos lex eſt
alter enim obliuiſci ſtatim debet et al=
ter memor eſſe accepti ⁊ ſubdit.Detra
henda eſt inanis iactatio reſqꝫ loquan=
tur nobis tacentibus.nam teſte varro=
ne in ſuis ſententijs . Turpiſſimū eſt in
datis ſperare.et in prouer ſapientuꝫ di
citur ꝙ pulcherrimuꝫ eſt omnia preſta
re nichil exigendo.Attendere nichilo=
minꝰ hn̄t beneficia qui prebent nō ſolū
vt commodum ex dato non ſperēt : ſed
etiam vt bonus ſit ipſe cui beneficiū im
pendunt:q̄ꝛ teſte ſene.v.de benefi Nul
lus malo beneficium dare poteſt. quia
quicquid ad illum peruenit prauo vſu
corrumpitur . ⁊ quicquid illi commiſſe
ris.id onus ſuum et miſeriā facit.Que
cunqꝫ enim illis contigunt in ſuam mi=
ſeriam vertunt.ideo tulliꝰ li.de officijs
In beneficijs inquit collaudandis mo=
res hominum non fortunam ſequi ho=
neua ratio eſt:Attendat ergo beneficij
collator perſone qualitatem:nullamqꝫ
exigat commoditatem.

¶ Ca.xvi.de bn̄ficiis cogno=ſcendis.

Jcut illi beraliſ
eſt qui ſub ſpe merce
dis munera prebet.
ſic ingratus nulloqꝫ
beneficio dignꝰ eſt q̄
ſuſceptū non cognoſ=
cit beneficiū. Pluri=
mū eni ingratitudo munera dari ꝓhi=
bet ⁊ hominū liberalitateꝫ executione

carere iubet vſū ī prouer. ſapientū dici=
tur ꝙ in gratus vnus miſeris omnibus
nocet. Reuera beneficioꝝ memoria fra
gilis eſt. ſeneca ad lucillū. Nullū inqͣt
maius malum habet cupiditas ꝙ̄ ꝙ in
grata eſt ꝓpter obliuionem acceptoꝝ
Uerum multi munera prebētes ingra
tos eos faciunt quibꝰ dant eo ꝙ de ip=
ſis diffidunt: ⁊ ſe perdidiſſe quod dede
runt dicunt iuxta illud ſenece primo de
benefi. Multos quidē ingratos expe=
rimur ſed plures facimꝰ. Ipſe enī per
dit beneficia qui ſe perdidiſſe cito cre=
dit. Nichilominus tamen turpiſſimum
eſt ingratitudinis vitium menteꝗ mo
leſtat in gratam iuxta illud ſene. epl'a.
xvi. ad lucillū. Torquet inquit ſe ingra
tus et marcet oditꝗ accepit. quia red=
diturus eſt beneficia facieꝫ exterminat
et iniurias dilatat ⁊ auget. Uerūtamē
ſapiens beneficiū commēdat. et ꝗ gra=
tus eſt aſſidua commemoratione dele=
ctatur. qui etiam beneficium dedit ex
ingratitudine prudens. ſi fuerit non an
xiatur ingratitudinemꝗ nulli imputat
niſi fortune: et benigne interpretando
ſuffert: nec mutat animum ſuum aduer
ſus bene meritos. Sed prochdolor plu
rium ingratitudo hoc penetrauit exci=
dium: vt bene facere proximo videatur
pluribus periculum. Nam beneficia
ꝗ ſuſceperūt frequēter ſolent eos fuge
re a ꝗbus ſuſceperunt pre pudore quē
gignit ſuperbia ingratitudinis mater.
Aliȷ̄ vero ſuſcepto vno beneficio ad ali
ud mox abſꝗ rubore currunt: et benefi
centiam munificiorum in faſtidium ver
tunt. Aliȷ̄ vero beneficium cum ſuſcepe
rint ſuperbie conferentium aſcribunt: il
losꝗ infamant a quibus acceperunt affir
mantes ex muneribus non niſi gloriaꝫ
querere faſtum. Aliȷ̄ vero ꝗ beneficia
ſuſcipiunt indigētie cōferentiū attribu
unt. Nam penes ſe dicunt: ideo his de=
dit: qꝛ me eget vel īdigebit. Nouit enī
aut aliquo ſibi ꝓficere poſſe aut mee fa
milie ſperat obſequium. Dicunt etiam
plures beneficia cōferri laudis ſub pre

textu. Dicunt enim dona ipſis ideo fie
ri: vt ſurripiatur vxor cum pulchra ſit
vel vt filia rapiatur: aut vt ancilla ſedu
catur: famulus ſubtrahatur: vel vt fa=
miliaritate ſecretum aliquod eliciatur
His etenim modis plurimi beneficia ꝗ̄
etiam gratis dantur in venenū ⁊ ob ꝓ
brium mutant. itaꝗ magnificentiā plu
rimi retardant. Rurſus aliȷ̄ dona cum
acceperint minime recognoſcunt: ſed
quod mutuo ſuſceperunt ſibi dari con=
tendunt reſtituereꝗ recuſāt. ideo ſene.
primo de beneficiȷ̄s. Docendi ſunt iqͣt
qui libenter accipiunt libēter reddere
et eos quibꝰ obligati ſunt re animoꝗ
non tantum equare: ſed etiam vincere.
vnde eodem teſte ſeneca. iiiȷ̄. de benefi
Quidam inquit cuꝫ aliquid ſuſceperit
nichil ſe debere teſtant̄. Aliȷ̄ vero mu=
tuum ſuſceptum mox remittunt ne vi=
deantur debitores fieri: ſed nimis cito
ſoluere cupit qui inuitus debet: et qui
inuitus debet ingratus eſt quod ita in
telligas: quia inuite debere ſepius ꝗ̄=
dam ſuperbia eſt. humilis auteꝫ bonis
obligari non debet vereri. et quedam
ingratitudo eſt mutuo aliquid capere
abſꝗ vſu illius: niſi cauſa non indigen=
tie appareat qua comparante mutuuꝫ
fieri non debebat ſicut enim qui conce=
dit vult ſibi mutuū reddi. ſic etiā ex vſu
capta beniuolētiā ſperat. Ingratꝰ eſt
igitur qui nō reddit qđ accepit. Ingra
tus etiā qui mutuate rei vſū contemnit
vterꝗ enim fraudat largitorem. vnde
methodorus. Beneficia inquit creſcūt
mora: et tāto plus ſoluendū ē ꝙ̄to tar=
dius ⁊ ſubdit ad ꝓpoſitū. Ingratus eſt
iquit ꝗ beneficiū reddit abſꝗ vſu. Nā
ſepe quod datur exiguuꝫ eſt: quod aūt
ſequitur ex eo magnū. Pulcherrimuꝫ
eſt tn̄ cum feruore moderato data red
di. vt inquit varro in ſuis ſententȷ̄s.
Sed quomodo iſta conuenire poſſunt
vnus autem docet mutuare rei vſum
capere alius ſuadet cito reddere. Re=
u ra vſuꝫ mutui ſpernere ingratitudo
et ſuperbia et cito non reddere facul=

tate habita etiã ingratitudo est.ille au
tē cito reddit qui vsu capto cōuētionis
tp̄e oportuno restituit . qui vero dedi=
gnatur vsū accipere cōuētionisq; tenē
formā nō dico ꝙ cito ʒ nimis cito red
dit.nā qui mutuat nō solū id sperat qđ
largit̄ sibi restitui:sed beniuolētiā fidē
⁊ amorē exinde captare licite intēdit.
Absit tñ vt mun⁹ reciprocum expectet
absit etiã qui recepit vt soluere cōten=
dat.Dicis fortassis te accepisse qđ red
dere nō potes: aut enī te posse dū acce
pisti sperasti aut nō:si hoc sperasti for=
tuna improuisa est te non posse.Spera
igitur ꝙ tue fortune miserebitur ipse
a quo accepisti que se recuset fortunaʒ
patienter patere:cuius mos est instabi
lem esse. Si vero te reddere non posse
presciuisti:cur ergo accepisti nam frau
dasti tuum largitoreʒ.vnde in prouer.
sapientuʒ dicitur ꝙ fraus est accipere
quod non possis reddere:⁊ subditur.
Plurima beneficia accipit qui scit red
dere.ideo catho.Beneficij accepti me
mor esto.vnde refert seneca ꝙ rex ar-
chelaus frequēter socratem inuitauit
vt euʒ honorare posset sed socrates re
nuebat dicens se nolle ab eo beneficia
accipere cui non posset paria reddere.
His ergo documētis colligitur ꝙ gra
tus est ⁊ qui beneficium reddit et qui
suscepti beneficij vsum non respui. Ali
ud tamen est beneficium petere : aliud
est beneficium datum capere.Non de=
cet enim vt diues pauperi petat. De=
cens est tamē vt munus a paupere da
tum gratanter accipiatur . iuxta illud
cathonis.Exiguum munus cum dat ti
bi pauper amic⁹. Accipito placide ple
ne et laudare memento.

¶ Capitulum.xvii.de suffici-
entia et paupertate.

Ditissim⁹ est suf-
ficiētiã qui habʒ nec
est indigētia: nisi ex
immodestoappetitu
nã stultū est appete=
re qđ habere nō pos
sis.si aūt habere po
tes tibi hoc posse sufficiat.Nil ei aliud
petūt hoies etiã sepi⁹ ãbitiosi.Si ei ex
insufficiētia aut molestia pauptate bo=
nū aliqđ cōtigeret: tūc fortassis irrep̄=
hēsibiles essēt hi ꝗ diuitias iugiter de
siderāt aut ꝗ rerū modicitatē habent:
sed hec nō nisi āgustiã p̄bēt homoq; cō
tēt⁹ p sufficiētiã reb⁹ ex modicis fit le=
tior ⁊ hylarior diuitib⁹ cōtinuis deside
rijs vacātib⁹:quoꝝ mēs iq̄eta tristis ⁊
sollicita est rebusq; suis pre cupiditate
nō audēt:sed his aggregāt qb⁹ postre
mo sūt in derisū. Cōtētare igit̄ exigua
domo tuo ⁊ i pace viuas his vtēdo q̄ ti
bi sufficere debēt.vñ qui.cã.xij. Humi
lē inq̄t tuguriū cū sufficiciētia regnum
facit.⁊ varro i suis sētētijs Nō essem⁹
pauperes si nescirem⁹ q̄d esset pauper
tas. Illi autē quid sit paupertas nesci
unt qui suam modicitatē mediante suf
ficientia paupertatem non arbitrantur
quia teste valerio.iiij. capitulo quarto
Omnia nimirum habet qui nichil con=
cupiscit eo quidem certius quo cuncta
possidet: quia dominium rerum colla=
bi solet. bone mentis vsurpatio nulluʒ
tristioris fortune recipit cursum. et se=
neca ep̄la.i.ad luciluʒ.Non puto pau
perem cui q̄tulumcunq; satis est.⁊ idē
ep̄la.ij.Pauper est non qui parum ha
bet sed qui multum cupit. Quid enim
refert q̄tum in horreis iaceat ⁊c.⁊ sub
dit.Optimus inquit diuitiarum mod⁹
est habere quod necesse est:et proxim⁹
habere quod satis est . idem epistola.
iiij.Magne inquit diuitie sunt compo=
sita paupertas lege nature. Nam lex
nature scit quo egeamus. Petit enim
non esurire:non sitire:non algere Sed
nō est necesse maria trāsire : castra seq̄

aut ex forma pendere.ideo plautus in aulularia. Sibimet esse sufficientē primum bonum est. Posco enim vt attendamus veterum sufficientiam paupertatemqꝫ placitam Nam de diogene refert seneca ꝙ potentior erat alexādro omnia possidēte: qꝛ pluserat quod iste nollet accipere ꝙ̄ quod ille posse dare De isto diogene valeri. iiij.ca.iij. narrat ꝙ alexander qui cognomen inuicti assecutus est continentiam diogenis cinici vincere non potuit. ⁊ ibidē refert ꝙ cum siracusis diogenes olera lauaret arristippꝰ ei dixit. Si inquit dionisium adulare velles non ista esses: cui diogenes. Et si ita velles esse dionisiū non adulares.vnde hieronimus cōtra iouinianum de diogene refert ꝙ dupli ci pallio vsus fuit propter frigus peram pro cellario habuit:et clauā ob fragilitatem ⁊ senectutem ad membra sustentanda ferebat in dolio volubili se habere domum iocabatur ⁊ in vestibulis portaruꝫ morabatur.temporeqꝫ frigoris os dolij vertebat in meridiem. ⁊ iuxta motum solis voluebatur. et cū quemdam puerum manu bibentem vidisset. tunc vasculum suum ad terram proiecit dicens. Nesciebam inquit ꝙ natura poculum haberet. Ecce quanta sufficientia ⁊ ꝙ̄ leta paupertas vñ tul. in li.de amicitia Honesta inquit res est leta paupertas. Illa vero non est paupertas si leta non est: sed miseria. Si enim alicui sua non videntur amplissima: licet etiam totius mundi dominus sit: tamen miser est. et idem tullius in paradoxis. Contentuꝫ esse rebus suis optime certissimeqꝫ sūt diuitie. Queso enim vt ad naturam viuas nunꝙ̄ porro pauper eris: sed ad opinionem si vixeris nunꝙ̄ eris diues. Nam exiguuꝫ desiderat natura opinio immensū multisqꝫ parasse diuitias miseria fuit Reuera penes me consimiles sententias sepe reuoluens didici ꝙ tanto quis est in felicior pauperior ⁊ miserior: quāto de operibus continendis curiosior. Quosdam etenim noui quorum totum studium ditari fuit: non quidem per insufficientiam sed per abundantiam.quibus etiam cura non fuit quo pacto vel qua fraude facultatem sibi aggregarēt eorumqꝫ somnia de solis nummis erant turpiqꝫ conquestu etiam notorio reple ri non erubescant: qui tamen in plenitudine desideriorum suorum decesserunt et ad mortem dum agonisarent sollicitudo eorum tota de suis facultatibus erat: et ex fraudis timore lectum fieri petebant in loco plenitudinis bonoruꝫ suorum: pluribusqꝫ monentibus de salute vt cogitarent audire contemnebant itaqꝫ in suis infelicissimis desiderijs vitam vt deus scit terminabant: vtinam feliciter. O mala cupiditas: o desiderium insatiabile cur hominem ita inuoluis Non potest enim corpus nisi vestes modicas ferre: paucisqꝫ cibis pascitur venter. Abscedat ergo infesta cupiditas et leta paupertate vitam manuducamus. dicente cathone. Infantem nudum cum te natura creauit. Paupertatis onus patienter ferre memento. Quod nimium ē fugito paruo gaudere memento. Commoda nature nullo tibi tempore deerunt. Si contentus eo fueris quod postulat vsus. et gaufre. in poe. liber is est: vitijs qui non insernuit abundans. cui satis est quod habet satis illum constat habere. pauper autem est qui plus cupit. vnde galterus libro quarto in alexandre. Animum nullius egentem non res efficiunt sed sufficientia quamuis sit modicum si sufficiat nullius egebit et matheus. in thobia. Non rerum cumulus sed sufficientia ditat. Si tibi sufficiant paucula diues eris. hic adde [illegible] libro 2. Carmi. in de x. [illegible] ~

Capitulum decimumoctauum de auaritia vitanda.

Auaritia abisso
cōparatur insatiabi
li. sicut autꝫ aquas
sine fine deglutit sic
auaro nichil sufficit
nā teste salu. i catili.
Auaritia fidē ⁊ ꝓbi
tatē ceterasq; bonas artes subuertit ⁊
ꝓ his supbiā crudelitatē deū neglige
re: oīaq; venialia habē docuit: auaritia
pecunie studiū habet quā nemo sapiēs
cupiuit. hec virilꝫ effemiat isatiabilis
est nec copia vel iopia minuit. vñ sene.
de clamatiōibꝰ li. iij. Muliebriū viroꝝ
fūdamētū est auaritia. ⁊ idē sene. ad lu
cil. epl'a. lxxiij. Stulta inquit auaritia
mortaliū ꝓprietatē discernit: nec q̄cq̄
suū esse credit:: qꝛ semꝑ diffidit. Quā-
obrē quīti. li. viij. Eque deest auaro qđ
habet: sicut qđ nō habet: qꝛ teste boe.
ij. de conso. Auaritie nichil est satis. vñ
tul. li. ij. de offi. Nullū vitiū deteriꝰ est
auaritia. ⁊ lib. de senectu. Quid inquit
auaritia senilꝭ sibi velit nō itelligo. q̄d
eni absurdiꝰ esse potest q̄ quo minꝰ re
stet vie eo plꝰ viatici q̄rere. qđ faciūt a
liqui senes q̄ q̄to sunt seniores q̄to mi
nꝰ sunt victuri tāto fiūt cupidiores. Ces
set igit cesset auaritia i aio tuo qꝛ teste
tul' rheto. i. Auaritia oēꝫ hoiēꝫ ad qđ
uis maleficiū ipellit. vñ vale. lib. ix. ca.
iiij. Auaritia inq̄t est lactantiū idaga-
trix lucrorū manifeste ꝑde auidissima
vorago: neq; habēdi fructu felix ⁊ cu-
piditate q̄rēdi miseriā. hec eni plurios
occidi suasit ⁊ ad desperationē plurios
induxit. vnde refert q̄ cum septimulꝰ
propter multitudinꝫ auri ⁊ argēti in
mari se periturum videret: maluit mer
gi q̄ suas opes in mare proijci. Hic eni
diuitias non possedit: sed ab eis posses
sus est. titulo rex insule animo pecunie
miserabile mancipium. Auarus nanq;
plusq̄ in deo in suis opibus confidit:
nulliq; proficere curat ex his que ha-
bet pauperes odit et diuitibus etiā nō
amicatur. vnde in prouer. sapientum.
Auarus nisi cū moritur nichil recte fa
cit nec potest auaro fere peius optari
q̄ vt diu viuat. Nulli eni auarus bonꝰ
est: sed iopi pessimus: negādi causa nū
q̄ auaro deficit sapiēti tñ cōgruit pecu
nie imperare nō seruire. nā pecunia nō
satiat: sed irritat. vñ hora. in ꝑmo epi-
stolarum epistola secunda. Semꝑ aua
rus eget certū voto pete finꝫ. ob hoc
versificator. Cur homo qui cinis es ꝑ
auaritiꝫ sepe lis es. Cur heres aeris
qui non eris heres. Quando sepultus
eris possessor non eris aeris Dici sepe
putes tu qui sub marmore putes. Nō
hodie quod heri nouꝰ heres imperat
aeri. Sed ad hoc homines non atten-
dunt nec considerant diem extremum
in quo omnia deserentur vnde galterꝰ
viij. in alexan. Quid tibi diuitijs opus
est. et subdit. Quanto tibi plura para-
sti tanto plura petis et habendis acri-
us ardes. et ouidius ꝑmo methamor.
Effodiuntur opes irritamenta malo-
rum. Iamq; nocens ferrum ferroq;
nocentius aurum. ⁊ li. iij. Inopem me
copia fecit. ⁊ libro ij. Auarus vix opes
ipse suas animo capit. ⁊ maximianus.
Partis pena est icūbere rebꝰ quas cū
possideas est violare nephas. efficior
custos rerū magis ipse mearum: cōser
uās alijs que periere michi. ⁊ semꝑ re
tinens nil timuisse puto. auri cecꝰ amor
natiuum vincit amorem. et ouidius se-
cūdo sine titulo. Querit auarus opes
et qui lassauit eundo equora periuro
naufragus ore bibit quia scilicet mare
sepius absordet q̄ auari magnis labo-
ribus coaceruant Hij etenim bona que
dam tanta auiditate quandoq; tā diu
custodiunt quod perduntur consumun
tur. aut saltem deteriorantur: pauperi
busq; dare nolunt ea quibus vti non
possunt. de quibus iuuenalis libro qui
to satyra. ij. dicit. Diuites bona pluri-
ma custodire qui pretermittūt paupe-
ribus erogare. ideo sic ait. Sed quo di
uitias hec ꝑ tormenta coactas. Cū fu
ror haud dubius cum sit manifesta fre

nessis: vt locuples moriaris egēti viuere fato. Interea plene cum turget sacculus ore. Crescit amor nummi q̃tum ipsa pecunia crescit. Et minus hanc optat qui nō habet Tantis parata malis cura maiore metuq; seruantur Misera ē magni custodia sensus. tullius rhe. i. Cupiditas est genus omniū libidinum et in prouerbijs sapientū. Cupiditates fugere regnum est vincere. valeri⁹ vij Inutiliter aliquid cupere et in eo perseueranter morari: hec dulcedo vicina est exitio. ideo seneca ad lucillū episto. xxviij. Nemo inquit nostrum idem est quod fuit pridie. Nam quicquid vides currit cum tempore nichilq; stabile vel solidum est: et nos tamen ea cupimus tāq̃ sint semper prospera nobis. aut tā q̃ simus ea semꝑ habituri. Reuera hac auaritie conditio est in egestate cupere ⁊ bonis adueniētib⁹ perāplius desiderare. tul. libro de parador. parador. i. neq; expletur vnq̃ neq; satiatur cupiditatis sitis: nec solum agendi ea que habent libidine cruciantur homines sed etiam amittendi metuz. vnde didimus ad alexandrum. Est inquit ferocissima pestis cupiditas que solent hoies egenos quos capit efficere. Omnis enim cupidus egenus est. quia et si bona habet ipsis non audet vti. vnde refert elinandus q̃ in obsidione hannibalis trecenti prenestini reclusi fuerunt victualibusq; carebant. cumq; tamē inter eos auarus quemdam murē accepisset maluit alteri cuidam ꝓ ducentis denarijs vendere q̃ sue fami ꝓuidere. itaq; ipē auar⁹ cū ducentis denarijs fame mortuus est: sed emptor dei ꝓuidentia vixit Ecce q̃ta cupiditas que hominē ita detinuit vt poti⁹ seruiret cupiditati q̃ proprie saluti. vnde lucanus libro. iij. Ferum mortemq; timere auri nescit auor. et virgilus. iij. eneidos Quid nō mortalia pectora cogis auri sacra fames: ideo. Catho. Dilige denariuz sed parce dilige formam. Illi enim parce denariorum formam diligunt qui pro sola necessitate querūt. Sed formā illi desiderāt qui denarios vēdicāt nō pro necessitate sed ꝓ suꝑflua auiditate q̃d faciūt diuites. iuxta illud petronij Hoc magis sitiēs erit oia cernens. Qui tenet ⁊ sicco decoquit ore famē. ⁊ marcialis cocus. Fortuna multis dat nimis nulli vero satis signāter auaris ꝓsper in epigrā Nec pax sollicitis. nec mod⁹ est cupidis. ⁊ magister seilo. Nō bene dignus equo cui carior est equus equo quod tū accidit auaris qui res vltra equum id est iustum diligunt.

Capitulum decimūnonum de rapina et fraude.

Raptor nil licite suo raptu conquestat. Quicq̃d eni pretertu fraudis acq̃ritur male possidet. tulli. iij. de offi. Detrahere aliq̃d alteri ⁊ homiez hois i cōmodo suuz cōmodū augere magis ē cōtra naturā q̃ mors q̃ pauꝑtas q̃ dolor q̃ cetera que possūt aut corpori accidere aut rebus externis. ⁊ philippica. ij. Male inquit parta male dilabuntur. Nempe difficile est vt quis ex rapina ꝓsperetur. si quis ei suis dieb⁹ gaudere videat his q̃ rapuit: ei⁹ tū ꝓsperitas aut non erit diuturna: aut in successoribus non durabit. iuxta illud sene. ad lucillum Nulli inquit cui rapina feliciter cessit gaudiuz rapti durat imposteris. Nec mirum quia nullum violentum perpetuum. Rursusq; mirum apparet atq; displicibile nimis eos videre maiores raptores. Quibus bonoꝝ plenitudo maior collata est. ⁊ qui possessionibus amplioribus feruntur rapere pauperibus sollicitantur. quinimmo ⁊ raptores a raptoribus rapiunt. vñ plaut⁹ in aulula. Sepe cōdita luporū fiūt rapine vulpiū. itaq; vulpes qñq; lupis rapiūt ea q̃ lupi rapuerūt hoc ei merito cōtigit vt arte praua artifex pereat sua. deforme est tū virtus glo-

m. ij.

riam magnitudine prede minuere. Sꝫ
prochdolor diebꝰ iſtis rapere multis
non apparet pudibundum qm̄ magni
latrones latronum ſunt iudices eoſq̄
non caſtigant quorum preda affertur
eis: ſed ſolum illos et iudicant et rigo=
re ſe ſententiant quorum rapine eis nõ
ſuffragantur. Quot ei regibus et Prici
pibus ſeruiunt raptores qui pauperuꝫ
bona nunc propria auctoritate nũc ſto=
lida temeritate tollunt. quandoq̄ et eĩ
debita negant et negare ſi nequeãt ad
ſatiſſactionem cogi non formidant. qr
fauorem iudicum ſentiũt minas ĩferũt
et verba ſepe: omiſq̄ extorſionis vias
excogitant. et hoc fortaſſis quia ſuos
dominos paria vl' maiora facere vidẽt
vnde illud ouid. i. methamor. Accidiſſe
videtur. viuitur ex rapto non hoſpes
ab hoſpite tutus. et idem oui: li. i. ſine
titulo. Fit cito per multas preda peti=
ta manus. Utinam qui rapiunt illud at
tenderent quod arator li. primo. Auri
ceſſet amor qui pectora ſemper adurit
Quo rapitur mortale genus quo pul=
lulat omne. De radice malum cum vis
violẽtius ardet. Ambitio creſcit. ſtimu
lãtq̄ rapinis addita lucra famẽ. O igi
tur raptores attendite ſeculi diuitias
tranſitorias fore. Quid enim prodeſt
habere quod alterius eſt. perpetuo ob
ligari aut reſtituere: alias enim morte
mala moritur raptor. Uerũ cupiditas
mundi hoies fere ſingulos predomat
ſuperbia quoq̄ ad rapinam plures in=
ducit: et plurimi ex faſtu aſſueto ſtatuꝫ
quem nequeunt tenere cupientes cum
ex ſe non habeant aliĳs rapiunt et ma=
lunt ex raptu pompam oſtendere q̄ in
ſimplicitate abſq̄ fraude manere ſene
ca ad lucillum epiſtola quinta. Mag=
nus eſt ille inquit qui fictilibus ſic vti=
tur quomodo argẽto Illos tamẽ nõ re
probo in quibꝰ honeſtas maior q̄ ex fi
ctilibꝰ apparet ſi cõdecẽs facultas pre
ſtet et ideo ſubdit ibidẽ ſeneca. Nec il
lequidem minor qui ſic argento ſicut fi
ctilibus vtitur infirmi animi eſt diuiti=
as non poſſe pati. Lamẽtandum tamẽ
pompas nimias adinuẽtas fore quibꝰ
rapine occaſio datur eo q̄ infelicẽ ſepu
tat: qui ſtatibus vitiorũ non equatur:
ſed teſte ouidio primo de remedĳs De
cipimur cultu gemmis auroq̄ tegũtur
omnia. et marcialis. cocus. Non niſi de
licĳs cõuenit hic habitus. Hec eni ver=
ba de veſtibus preſentis ſeculi merito
intellligi poſſunt: in non niſi vanitas et
curioſitas eſt. Pro qua curioſitate imi
tanda raptores fuerunt plurimi vanita
te ſeducti. Si enim regibus ſufficeret
honeſtas abſq̄ pompoſitate: tunc non
exigerent a populo queſtus. eorũ Ete=
nim exactiones eorũ rapine ſunt: quia
hoc ſoluꝫ petere habent quod licita iu=
ra cõcedũt aut quod neceſſitati eorũq̄
honeſtati congruit curioſitate ſublata
Commemoremus enim antiqua quedã
tempora deteſtanda tamẽ: que redĳſſe
videntur. Narrat enim valerius li. ix.
c. ĳ. q̄ anthiocus rex ſyrie deductus ſu
perbia clauos aureos in equis vaſaq̄
argentea ad vſuꝫ culine comparauit in
numerabilibuſq̄ pompis ſuum appara
tũ figmauit. auaro potius hoſti preda
optabilis q̄ vlla ad vincẽdum ſtrẽnuo
mora. Rurſus pliniꝰ li. xxxiĳ. de hyſto
ria naturali refert de põpeia cõiuge ne
ronis que ſoleas ex auro ſuiſq̄ iumen=
tis ferramẽta fieri iubeat. et quarrucas
ex argento aliaq̄ plurima: vana potiꝰ
q̄ ſana et que abſq̄ rapina rariſſime fi=
unt. Nunquid principi ſufficere habet
vt honeſte et granditer viuat: familia=
res quoq̄ proſperos habeat. Nũquid
diſſolutio corporis eſt ſi caput alis mẽ
bris victũ auferret. Mox enim illa mẽ
bra mortificarentur que alimento care
rent: ſic et id policia mors eſt: quando
principum rapina ſubditos in pace vi=
uere non permittit. Non ſic etenim di=
dimus fecit licet bragmanorum rex eſ=
ſet. Nempe domorum curioſitatem nõ
requirebat: ſed ſpeluncis et cauernis
contentabatur. vnde ipſe didimus ad
alexandruꝫ. In conſtruendis inquit do

mibus igne saxa non voluimus.nec ad mixtione pulueris cementa componimus sed in telluris speluncis montiūqꝫ latebris habitam⁹ nullos ibi vētoꝝ fremit⁹ nulli⁹ turbinis tēpestatē formidamus. Nam tutius nos defendit ad ymbre spelunca ꝙ tegula: cuius geminus nobis est vsus mansione dum viuimus et sepulture dum morimur. Si enim similibus pricipes contenti essent rapine studia nō quererent sed pomparum fastidiū prorsus relinquerent diebusqꝫ suis non permitterent. Nā diebus istis omnibus scorta placent. et laxi crines. habet innumerabilia nomina noua vestis: vt inquit petro. Ueruntamen dicimus vbi supra. Nullus inquit nobis preciosus est amictus. feminneqꝫ nostre non ornantur vt placeant: sed velantur pudore: nec sciunt in augenda pulchritudine plus affectare ꝙ nate sunt. Nam quis potest opus nature corrigere: qđ cum fuerit. aut infructuosum est aut criminosum. Sed diebus istis viri precipue femine vestimentorum nouitatem excogitant ⁊ ornatuum pro magnitudine atqꝫ sumptuositate rapinose fiūt. aut enormibus delictis se exponunt et scelerum suorum ex pretextu pompas manutenent. quicquid tamen mali occasione accipiunt et si non raptum saltem indebite vendicatum est. Merito igitur sapientes veteres tales fastus prohibuerunt. vnde simachus in epistolis. Odi in paruo corpore longa velamina Illa enim vestis decenter induitur que non trahit puluerem nec in humum demissa calcatur vnde valerius li.ix.ca.i. Sed quid ego de feminis vlterius loquor quas et imbecillitas mētis ⁊ grauiorū operum negata affectatio omne studiū ad curiosiorē sui cultū hortatur conferre cum temporum superiorum ⁊ nominis et animi excellentes viros in hoc prisce continentie ignotum diuerticulum prolapsos: videam idqꝫ iurgio ipsorum pateatur. Hec autem omnia ideo presentibus inserui. quia pomparum curiositas plurimos: plurimasqꝫ facit rapaces.

Capitulum xx. de fortuna ⁊ eius instabilitate.

Fortuna instabilis est¹ ideo stult⁹ est qui in ea cōfidit: qr si elephas arborꝫ fraudatur in casu frequēti⁹ solēt fortune amatores in ea decipi. vnde in ꝓuer. sapientū dicitur ꝙ fortuna vitrea est. et cū splendet frangitur. Male igitur geritur quicquid fortune fide confidit. stulti ergo diuites et auari sūt qui spem suam commiserūt fortune. nā teste sene. epl'a. viij. ad lucil. Non est tuum quod fortuna fecit tuuꝫ quasi dicat quod omnia fortune munera dubia sūt et tul. in rheto. ij: Sola inquit virtus in sua potestate est. oīa preter eam fortune subsunt dominatiōi. Errant igitur q̄ in rebus prosperis omnes impetus fortune subegisse putant. Sapientes autē sunt qui cogitāt in tp̄ibus prosperis casus aduersos formidare tanꝙ dicat omnia fortune beneficia ruinosa fore. Omnia enim fortune munera īsidie sunt: inquit seneca vbi supra. O si fortuna īmutabilis esset ꝙ in felices miseri: et ꝙ felices locupletes essēt deo enim seruire non oporteret vnus namqꝫ suo in fortunio desperatus et alius sua prosperitate fere beatus esset sed voluit deus vt fortuna mutationi subiaceat vt sicut diei nox. et nocti dies suscedit. ita prospere aduersa ⁊ aduerse prospera fortune succedat nec calamitosus diffidat et locuplex nauiter glorietur. iulius celsus li.iiij. Fortuna inquit plurimos quos beneficūs ornauit ad duriorem casum reseruat. vnde childebertus de exilio suo. Nuper eram locuples multisqꝫ beatus amicis. et subdit. Heu michi nul-

la est constantia rebus. Res ipse quid
sint mobilitate docēt. Et venit a summo
summa ruina gradu. cunctaqꝫ ancipiti
pendent mortalia casu. Et respondent
ꝓpria mobilitate fugam. quicquid ha
bes hodie cras te fortasse reliquet. aut
modo dum loqueris desinet esse tuum
Has ludit fortuna vices regesqꝫ super
bos. aut seruos humiles non sint esse
diu. Illa michi quondā vultu blandita
sereno. Mutauit vultus nubila facta su
os. His etenim verbis fortune mutabi
litas perpēditur. oui. iiij. tristum. Pas
sibus ambiguis fortuna volubilis erat
Et manet in nullo certa tenaxqꝫ loco.
Sed modo leta manet modo vultus su
mit acerbos. Et solum constans mobi=
litate sua est. idem ouidius li. de ponto
Omnia sunt hominū tenui pendētia fi=
lo. Et subito casu que valuere ruunt.
Ludit in humanis diuina potentia re=
bus. Et certā presens non habet horas
fidē. Et gaufre. in poetria noua. Nulla
fides reruꝫ sequitur post mella venenū
Et claudit nox atra diem nebuleqꝫ sere
num. Turpia fata diē dicuntqꝫ crepus=
cula noctem. O igitur amari his testi=
monijs vestram ꝑpenditie spem muta=
bilem posco ne domuꝫ vento expositaꝫ
construatis. cadet eniꝫ in tempore quo
fortassis reedificare nō valebitis. Hec
enim domus fortuna est que leui solet
deprimi casu. boe. i. de consolati. Cur
tantas lubrica versat fortuna vices Pre
mit insontes debita sceleri noxia pena
At peruersi residēt celso more solio. sā
ctaqꝫ calcans iniusta vice colla nocētes
Nam impios sublimatos sepe videmꝰ
bonosqꝫ depressos. vnde idem boetius
secundo de consolatione ostendit fortu
nam aduersam meliorem prospera Il=
la inquit scilicet prospera semper speci
em felicitatis blande mentitur hec au=
tem scilicet aduersa semper vera est il=
la fallit hec instruit. Nēpe videmꝰ plu
res pre inopia fieri sapiētes: Illos au=
tem stultos aut ignaros experimur: ꝗ
bus ignota ē fortune aduersitas Ideo
pluribus oportunum fuit quādoqꝫ pe
nuriam pati: vt fortune discatur muta=
bilitas: ex cuius stulta confidentia plu
rimi seducti sunt et qui prosperrīa ꝑus
floruere fortuna ifelicissime corruerūt
dicente boetio secundo de consolatiōe
Omnis subita reruꝫ mutatio non sine
quodam conflictu contingit animorum
et subdit. Infelicissimum infortunij ge
nus est recordari fuisse felicem. valeri
us. vi. capitulo ix. narrat quomodo al
chibiades duplicem habuit fortunam
quarum vna nobilitatem et eximiam
abundantes diuitias formam prestan=
tissimam fauorem ciuium propensū sū
ma imperia precipuas potentie vires
et flagrantissimū ingenium assignaret
Altera que damnationem exilium ven
ditionem bonorum inopiam odium pa
trie violentam mortem infligeret. Re=
fert insuper de dionysio syracusano ꝗ
cum pene totius. cecylie tyrannidē ac=
cepisset opibusqꝫ et exercitibus sublia
tus fuisset. Tandem nichilominus pro
pter inopiam puerulos corinthoruꝫ lit
teras docuit. Unde idem valerius lib.
ix. capitulo. xij. concludit dicens huma
ne vite conditionem precipue primꝰ ⁊
vltimus dies continet. mediū temporis
cursus prout fortuna gubernaculū re=
xit modo aspero modo traquillo motu
peragitur spe sēper minor dū et cupi=
de votis extendit et fere sī ratione cō=
sumitur. et seneca libro. vij. de natura=
libus questionibus. Nescit fortuna ꝗ
escere: nunc leta nunc tristia defert. ita
qꝫ in prosperis nemo confidat et in ad=
uersis nemo deficiat. alterne sunt enim
vices rerum. ideo salustius in catilina
rio. Fortuna simul cum moribus muta
tur. O igitur ꝙ magna insipientia ī for
tuna tam volubili cor suū figere ⁊ speꝫ
constituere. Erubescant igitur hi qui
sapientes se estimant et pro talibus vo
lunt haberi. Erubescant inꝙ eo ꝙ cum
plurimos diuites experti fuerint cor=
ruisse fortuneqꝫ munera instabilia fore
nichilominus toto conatu pecunias in

eptasq̄ diuitias congregare sollicitantur quibus ita adherent: vt deum et se ipsos earum occasione deserant malūt q̄ innumerabilib⁹ periurijs fraudib⁹ et mendacijs suam maculare vitam q̄ suis priuari denarijs aut facultatibus vanis. Utinam attenderent illud senece in declamationibus libro. iiij. Ludit de suis fortuna muneribus que dedit aufert que astulit reddit nec vnq̄ tutius est illam experiri q̄ cum locum iniurie non habet: et idem seneca id thieste Res deus nostras celeritatis turbine versat. et in prouer. sapientum. Leuis est fortuna cito reposcit quod dedit. ouidius secundo tristiū. Largitur quecunq̄ licet fortuna rapit: fit gracilis subito qui modo grossus erat. et catho. Labitur exiguo quod partum est tempore longo. Indulgeat fortuna malis vt ledere possit.

Capitulum. xxi. de cōtēptu diuitiarum atq̄ seculi.

Uicquid in seculo est aut est aduersum et tunc iure spernit aut prosperum et tunc casu facili deperditur. Sapiens est igitur ipse a quo fortuna seculi cōtemnitur. Itaq̄ vtraq̄ fortuna aliquid displicibilitatis haber. vna etenim fatigat altera vero casū expectat. Tutior tamen est aduersa q̄ prospera eo q̄ in ipsa vitia facili⁹ euitātur vn̄ quint⁹ cur. li. v. Facili⁹ est aduersā q̄ prosperā regere fortunā et seneca i hercule furēte Fortuna peior amorē inflāmat magis et ouidi. de ponto. Fortuna miserrima tua est nam timoris tuētus. deteriores abest vn̄ ipsemet oui. ifinita mala se passū fuisse refert. vn̄ p̄mo tristiū. Tot mala sum passus quot in ethere sydera lucent. et quarto. littora. Quot concas quot amena rosaria flores: quotq̄ soporiferum grana papauer habet siluas feras quod alit quod pisces nutrit et equor tot premor aduersus. et virgilius. vi. eneidos. Non michi si lingue cētum. Ferrea vox omnes scelerum comprehendere formas. Comprehendere voces omnia penarum percurre nomina passū. Audisti ergo virorū predictorum fortunā aduersam. Illa namq̄ fortassis ipsos facit sapientes. nam et fere omnes qui sapientia floruerunt aut aduersitati pro t̄pe succubuerūt aut gratia diuina speciali illustrati fueunt. Nū quid affrican⁹ tanta prosperitate floruit: sed postmodum corruit. vt ponit tul. de offi. et ideo concludit. In rebus inq̄t p̄speris superbia fugienda est. terentius in phormione. Dum quit hoīm maxime res assunt: tunc meditari oportet quo pacto aduersus erunnam ferat ne aliquid in posterū sic ei nocium. gaufredus in poetria noua. Insidias ponit sē per sors aspera blande. anticipatq̄ fugam melior fortuna repente. Ex q̄bus clare innotescit q̄ falsa est vanitas huius seculi. boetius. ij. de cōsolatione. q̄ multis amaritudinibus humane felicitatis dulcedo respera est que et si fruēti iocunda videatur: eam tamen cum tenere velit non potest: heu qualis est hec felicitas. Teste enim varro ne suis sententijs. Non est felicitas que secum recipit miseriam: cuiusmodi est fortuna seculi. vnde tul. li. de paradoxis. paradoxo. ij. Cui spes omnis et ratio et cogitatio pendet ex fortuna nichil potest esse certi. Nichil enim exploratuz habet permansurum sibi vnum diem: et subdit Te miserie te erunne premunt omnes qui te beatum qui te florentem putas. Te tue libidines torquent: tu die noctuq̄ cruciaris cui nec satis est quod est et idip̄m quod habes ne nō diuturnum sit futurū times Te cōsciētie stimulāt maleficioꝝ tuoꝝ. Temet⁹ examinat iudicioꝝ atq̄ legū. q꞉ vt inquit p̄sper i epigrā Qui se peccatis gaudet felicit vti.

Infelix nimis eſt pꝛoſperitate ſua. Si
ergo diues es ⁊ peccatoꝛ ſis infelix es
Si autem peccatum recuſaueris: tunc
felix es ſed diues non eo ſaltem modo
quo diuites ſolēt dici communiter: qui
bus mos eſt īceſſāť rappetere: ⁊ vltra
ſuam neceſſitatem que poſſident cū me
tu nulli committendo cuſtodire. Atten
de illud cathonis Cuȝ fueris felix que
ſunt aduerſa caueto. Non eodem cur-
ſu reſpondent vltima pꝛimis. O igitur
q̄ta diuitum huius ſeculi ſtulticia eſt:
qui de futuris non cogitant: quaſi di-
es omnes pares eſſent. Hi enim poti/
us ceci ſunt ꝙ̄ illi qui oculis carent. vn
de tullius in oꝛatione de reſponſis au-
ruſpicum. Miſerioꝛ es cum in omnem
fraudem oculis caperis ꝙ̄ ſi omnino
oculos non habueris. Nempe illi frau
dāt et: fraudēť q̄ male cōqueſtāt vt di
uites fiant: et qui ſuis diuitijs in quib⁹
ſperant ex toto pꝛiuantur. Conſidere-
mus igitur diuites ſeculi quo abierunt
In terram enim redacti ſunt eoꝛum de
ceſſit memoꝛia nec ſuis potuit diuitijs
redimere vitam. Contentibilis eſt igi-
tur hec facultas que maioꝛi neceſſitati
ſuccurrere nequit. Reuera diuitie poti
us nocent ꝙ̄ pꝛoſunt ſed hoc non per-
pendunt qui ſeculum amant. vnde nar
rat valerius libꝛo octauo capitulo ſep
timo ꝙ cum anaxagoꝛas poſt longam
peregrinationem ſtudij ad patriam ſu
aȝ redijſſet et poſſeſſiones ſuas deſertas
cum vidiſſet dixit. Ego ſaluus inquit
non eſſem niſi iſte perijſſent Et crethes
philoſophus natione thibanus ſuas
diuitias in mare pꝛoiecit dicens. abite
peſſime diuitie ego vos mergam ne e-
go mergar a vobis. Rurſus bias phi
loſophus cum om̄ia bona ſua incendio
perdidiſſet: cuidaȝ interroganti an do
leret: quia omnia perdidiſſet. Omnia
inquit bona mea mecuȝ poꝛto. pectoꝛe
enim illa geſtabat non humeris. vnde
vidimus ad alexandrum. Nos inquit
non ſumus incole huius mūdi ſed adue
ne. iuxta illud apoſtoli. Non habemus
hic ciuitatem manentem. Sapiens eſt
igitur qui ſeculum contemnit: ⁊ ea que
in eo ſunt. varro in ſuis ſentētijs. Nūc
in ſegetibus nunc in herbis et frumen-
tis bona ſunt. ſed nolite ibi ſpem nimi-
am ponere. Nam ſepe audiui inter os
et offam multa interuenire poſſe. ſene.
epl̄a. xv. ad lucilluȝ. Diſcedunt aliquā
do iſta bona inſidioſa: in quibus ſi ali/
quid ſolidi eſſet aliquando implerent:
ſed ſitim concitant et epiſtola. xvij. Ne
mo taȝ timidus eſt quin malit ſemper
pendere ꝙ̄ ſemel cadere. Illos autem
pendere dicit quibus vanitas ſeculi nō
placet: ſed in ea viuunt ad tempus. Il
li vero cadunt qui a felicitate mundi in
qua ſperabant decidunt: et ideo epiſto
la. lxij. Contemnere inquit aliquis om
nia poteſt: ſed habere omnia nemo po
teſt. itaq̄ȝ bꝛeuiſſima quedaȝ via eſt ad
diuitias contemptus diuitiarum. ⁊ epi
ſtola. lxxxiiij. Relinque diuitias relin-
que voluptates: quia molliunt ⁊ ener/
uant. Unde empedocles tria dicit eſſe
pꝛecipua. ſcilicet mobilis affluentie cō
temptus future felicitatis appetitus ⁊
mentis illuſtratio: quoꝛum pꝛimo nil
honeſtius. ſecundo nil felicius. tertio
nil ad amboꝛum adeptionem efficaci/
us. hoc enim empedoclē dixiſſe refert
ariſto. libꝛo de vegetabilibus Magne
igitur eſt honeſtatis ſeculum contem-
nere. Nam honeſtatis eſt de vilibus
curam non habere. Omnia autem bo/
na mundi vilia ſunt et caduca. vnde tul
lius in oꝛatione pꝛo domo ſua. Cadu/
ca ſunt inquit et mobilia tempoꝛuȝ mu
nera. et idem tullius in oꝛatione pꝛiuſ-
ꝙ̄ iret in exilium. Pꝛeſētes inquit fru
ctus negligamus et poſterioꝛi gloꝛie
ſeruiamus Utinam de his eſſemus de
quibus pꝛoſper in libꝛo epigram. eſt ⁊
in hac vita requies multis data felix
quoꝛum animo mundus non tenet oc-
ciduus. quos deſiderijs nullis peritu-
ra fatigant. Ex quibus omne bonum
eſt chꝛiſtus et oīs honoꝛ. et ſubdit Qui
reruȝ nil cupiunt perdere nil metuunt

tanq̄ dicat ꝙ hi felices sunt in mundo
qui non sperant: aut qui modo mortui
sunt vnde magister sei. si mundo morie
ris moriendo non morieris mūdus cla
mat aue: sed aue conuertit in ha ve.
Eius cerne vices o flos modo fex mo-
do dices. Si mundum sequeris post es
se fuisse quereris. Hic status absqꝫ sta/
tu: locus hic locat in cruciatu Hec tria
verba fidem non dēt tibi postmodo pri
dem post pendet cecidit pridem modo
non tibi fidit. vnde versificator. Sper-
nere mundum spernere nullum sperne
re sese. Spernere se sperni: quattuor
hec bona sunt. Sed fortassis mundum
spernere mundana blandicies non per
mittit: sed allicit et ificit: mirādaqꝫ mē
daciter promittit ⁊ ita seducit vt beati
se credant qui fortuita possident. vnde
tamen narrat valerius libro vij. capi. ij
Anaxagoras cuidam interrogāti: quis
nam esset beatus. Nemo inquit ex his
quos tu felices existimas beatus est sꝫ
euꝫ in illo numero reperies quia te ex
miseris constare creditur. Non erit il-
le diuitijs ⁊ honoribꝰ abūdās: sed aut
exigui ruris aut nō ābitiose doctrine fi
delis ac ptinax cultor i secessu q̄ in frō
te beatior. Nō eni diuitie queq̄ faciūt
beatū potiꝰ eni spiritu pauperes beati
sunt. dicēte sene. epl'a. iij. ad lucil. Ille
beatissimꝰ est ⁊ securꝰ sui possessor qui
crastinū sine sollicitudie expectat Hoc
tñ de beatitudine aut felicitate ꝓprie
accepta intelligi non debet. Nullꝰ eni
in vita presenti ꝓprie beatus est aut fe
lix. nā teste ꝓspero in epigrā. Felices
nō faciūt opes aut beatos. Nā mundi
ex opibꝰ breuis ac veritura voluptas:
edita ꝑpetue semina mortis habet. Ca
tho. Felices obeūt quoꝝ sine crimie vi
ta est. Itaqꝫ beatitudo nō in diuitijs cō
sistit: nec in vita sed post bonā vitā pla
ne habetur. ouidius tertio methamor.
Ultima semꝑ expectāda dies homini
est diciqꝫ beatus ante obitum nemo su
premaqꝫ funera debet. qr scilicet post
mortē beati boni erunt Sapiēs igitur
mundum contemnat: vt post mortem
domino viuat.

Capitulū vicesimūsecundū de contemptu diuitiarum.

Diuitie nullius
certitudinis sūt: ma-
ioriqꝫ necessitati suc
currere nequeūt. vn
de varro in suis sen-
tentijs. Eodē aīo di
mittēde sunt diuitie
quo accipiēde. ⁊ lactā. li. de falsa sapiē
tia Laudatur democritus eo ꝙ agros
suos reliq̄rit. eosqꝫ pascua publica pas
sus sit fieri. catho. Despice diuitias si
vis aīo esse beatus. quas qui suscipiūt
mēdicant semꝑ auari. ⁊ tercul[l]ianus in
apologetico contemptorem diuitiarū
diogenē cōmēdat: vt superius audisti.
Nempe diuitie non competunt homi-
ni: vt proprium bonum: sed vt valde fo
rinsecum: quia teste seneca ad luciluꝫ.
Non est tuum quod fortuna fecit tuuꝫ
varro in suis senten. Nemo suum pu-
tet quod extra ipsum est Et in prouer.
sapientum dicitur Nichil proprium di
cas quod mutari potest sed diuites hu
ius seculi que habent propria dicunt:
nec attendunt quibus maleficijs diui-
tiarum occassione subiaceant. prosper
in epigram. Terrenis opibus cum di-
ues gaudet iniquis veris se miseruꝫ ne
scit egere bonis. ⁊ sequitur At bona iu
storum nullis obnoxia damnis: hostes
furta ignis et mare non metuunt. om-
nis virtutum semper substantia salua
est. tanq̄ dicat ꝙ sapiens non diuitias
mutabiles sed virtutes acquirere de-
bet quia non pecunijs: sed virtutibus
perficitur vita Galterus in alexandrei
i. Auferre pecunia mores non afferre
solet. quem vero morum non reruꝫ co/
pia ditat. Quem virtu extollit habet
qđ ꝓferat auro Nō eget exteriꝰ q̄ mor
bꝰ intꝰ abūdat. Nobilitas sola est que
aīꝫ moribꝰ ornat. oratiꝰ i eplis. Impat
aut seruit collecta pecūia cuiqꝫ. Stulti

tia paſcuntur opes verum ſi ſtulti diui
tes fuerint:ſapientes reputantur : ſed
pculdubio ſtulti arbitrādi ſūt qꝛ nil in
ſipiētius ꝙ ſuā felicitatē labili fortune
prebere. Inquiramus tñ cur hoīes ita
diuitijs itēdūt earūqꝫ occaſione cur ſe
felices putāt.ideo hoc fortaſſis eſt: qꝛ
teſte horatio in epiſtolari li.i.epl'a.vi.
ſcilicet vxorem cum dote fidemqꝫ et a=
micos et genus et formam regiā pecu
nia donat.⁊ petronius. Quiſquis ha=
bet nummos ſecura nauigat aura.for=
tunāqꝫ ſuo temperat arbitrio. Carmi=
na componit declamat increpat omēs
iuuenalis.li.i. Quantum quiſqꝫ ſua nū
morum ſeruat in archa. tantum habet
et fidei. qꝛ ſcilicet tantum ſibi ſubſerui
unt homines et credunt q̄tum pecunie
habet. His itaqꝫ verbis ⁊ cōſimilibus
diuites huius ſeculi ſuam fortunaꝫ au
torizant et felicitateꝫ ſimilibus ex cau
ſis ea conſtituūt. Sed proculdubio mo
dica ſunt illa que prebent diuitie bona
Nam diues ſecure non nauigat aut iti
nerat:quia quanto quis ditior.tanto ti
midior ſi gaudet carmine in luctum cō
uertetur tamen eius ſi imperat tandē
obediet morti ſi increpat tandem etiaꝫ
increpabitur iudice deo. Attendamus
igitur non fortune proſpere commoda
que labia.ſed incommoda mentibꝰ no=
ſtris renouemus. Nam vt ait plautus
in aulularia. Pecunia rerum atqꝫ ſolli
citudinum cauſa et caput eſt ⁊ a gelliꝰ
noctium actica. Sapientes inquit dixe
runt eum multis īdigere qui multa ha
bet magnam indigentiam naſci non ex
magna inopia.ſed ex magna copia. ſe=
neca.xiiij.ad lucillum. Terrena inquit
bona libertatem nobis extorquent.
Noſtri enim eſſemus ſi iſta noſtra non
eſſent. Ideo ſeneca libro de moribus.
Facilius eſt pauperi contemptuꝫ effu=
gere ꝙ diuiti inuidiam. Hec igitur po=
ſco damna commemoremus ⁊ preliba
tis commodis comparemus. Nunq̄d
audiuimus ꝙ diuitie prebent ſollicitu=
dinem:cauſant indigentiam: inuidiam
gignunt libertatem tollunt. Nunquid
hec incommoda grauia ſunt. Nam te=
ſte ſocrate. Damnum non niſi ex abun
dantia raro venit. et ſidonius. Diuiti=
as dicit eſſe cauſam malorum. Cur igi=
tur in eis ſperemus: ex quo tot incom=
moda ferunt nullaqꝫ ſtabilitate ſiſtunt
vnde valerius libro ſexto. Nullo in lo
co nulla in perſona diuitie radicibꝰ ſta
bilibus conſiſtūt.ſed ſtatu incertiſſimo
fortune huc et illuc deuoluuntur. mar=
cialis cocus. Callidus afflatam num=
mis fur auferet arcam. Proſternit pa
trios impia flāma lares. Debitor vſu=
ram pariter cum ſorte negabit. Non
reddet ſterilis ſemina iacta fruges.
Diſpenſatorem fallax ſpoliabit amicꝰ
quia ſcilicet diuites talibus periculis
ſubiacent: eorumqꝫ diuitias nunc fur
tollit nunc ignis comburit. nunc vſura
rapit nunc terra non germinat fructuꝫ
nunc familiares fraudant et fraudan=
tur. Ecce ꝙ incerte ſunt diuitie.quam=
obrem ſapientes ſunt a quibus ſpernū
tur. Sed dicunt aliqui ꝙ paupertas ē
eis grauis. Fortaſſis enim ideo gra=
uis.non quia in ſe grauitatem habeat:
ſed cupiditas animi eam moleſte ſup=
portat Nil tamen letius aut tutius eſt
vera paupertate. vnde ſecundus phi=
loſophus. Quid eſt paupertas:odibi=
le bonum ſanitatis mater curarum re
motio ſapientie reparatrix negocium
ſine damno poſſeſſio abſqꝫ calumnia ſi
ne ſollicitudine felicitas. ſeneca ad lu=
cillum viceſima ſecūda. Multis ad phi
loſophandum obſiſtere diuitie. Pau=
pertas autem expedita et ſecura eſt:
nō circundat illam turba ſeruorum ad
quos paſcendos tranſmarinum regio=
num eſt optanda fertilitas.et ſubdit.
Si vis vacare animo oportet vt pau=
per ſis aut pauperi ſimilis quintilianꝰ
cauſa ſeptima. Paupertatis propriū
eſt exercere libertatē. lucanus libro.v
Dat vires fortūa minor. o vite tuta fa
cultas et fortunatus pauper ī auguſto
regnat habendo deum. Veruntamen

teste lucano li.i. Fecunda virorũ paup
tas fugitur Sed hoc immerito: quia vt
inquit iuuenalis libro.i. Felices humi=
les pauper quos spiritus ambit. Illos
nã celi regnũ sublime receptat. vñ legi
mus q aristo. Paupertatem grauem
nõ habebat sed pauperibus non posse
succurrere dolebat. Sed nunquid i de=
risum pauperes habentur. grauis est
ergo paupertas. Reuera derideri rõe
tollerari potest. quia ex natura paupe=
res omnes sumus: et si fortuna quosdã
sublimauerit: in derisum sublimitas ver
tetur eorũ. iuuenalis li.i. Nil habet ife
lix paupertas durius in se q̃ q ridicu=
los homines facit commune hoc vitiũ
est. iam viuimus ambitiosa paupertate
omnes quia scilicet oẽs ex natura pau
peres sumus et fortuna vertetur i rui=
nam. et qui in diuitĳs gloriati sũt aliqñ
dicent illud hiere.i. Peccauim⁹ vanita
te seducti sumus. Utinam igitur atten
deret vnusquisq sapientis. eccl'.v. dicẽ
tis. Noli attendere ad possessiones ini
quas quia nõ proderũt in tempore vin
dicte et tribulationis. vñ augu.v. de.ci
ca.xxiiĳ. Imperatores felices nõ dici=
mus vel quia diutius imperauerũt. q2
iperatores filios suos reliquerunt aut
quia hostes domuerunt. aut vel q2 diui
tias obtinuerunt. Hec ei omnia huius
vite munera sunt. quibus similia etiam
cultores demonuz acciperee meruerũt
que non pertinent ad dei regnuz quib⁹
verbis apparet bona tẽporalia hoĩez
non facere felicez. ideo augu. ibidẽ sub
dit. Imperatores inquit felices dici=
mus si iusta imperant: si per obsequia
humiliter salutantiuz non extolluntur
sed se homines esse meminerint: si suaz
potestatem ad dei cultum dilatandum
applicant. si plus amãt futuri regni ha
bere consortes q̃ vanitatis hui⁹ cohor
tes. itaq omnia huius mundi munera
vana sunt. vñ aristo. ad alexandrum in
episto. O alexander noli appetere trã
sitorium et quod oportet cito relique
re: sed pete diuitias incorruptibiles vñ
hermogenes fertur dixisse q plenitu=
do perfectionis in principe est abstinen
tia a pecunĳs. vñ mathei.v. Multos p
didit aurum et argentum. et eccl'. viĳ.
Qui aurum diligit non iustificabitur.

Capi.xxiiii. de negligentia

Vir piger idign⁹
est bonis: et qui sollici
tudinẽ nõ habet nullo
merer bñficio dotari.
Ad hoc ei nat⁹ est hõ
vt laboret corpore p
victu et mẽte p virtuti
bus adipiscendis sed pigritia multos
desides facit eo q plurimi laborare for
midant. nam teste tullio in tuscula. que
stionibus libro quarto. Pigritia est
metus consequentis laboris Quidam
autem sunt ita molles q non nisi pigre
scere querunt. nam teste aristo.iiĳ. ethi
corum. Mollicies est fugere laboriosa
Sed quid est q quidam vanitates sol=
liciti sunt. et pro bono pigrescunt. Hos
enim excitat persius satyricus satyra
quinta. Mane piger stertis surge inq̃t
nõ queo surge. En quid agam rogitas
en sa perdam aduehe ponto castoreum
stupas habenum tuus lubrica choa.
Tolle recens primus piper et sitiente
camelo verte aliquid iura: quasi dicat.
surge piger surge: quia instat surgen=
di ratio. vnde gaufredus in poe. Quid
facimus torpem⁹ imagine pigri. Scis
ne moram pigri si mane vocetur obau
dit: si citetur adhuc iterata voce. sono/
ra nare vigil stertit tandez clamore co
actus. ore tamen lento linguam mo=
uet: et michi quid vis inquit. Surge
veni. nox est permitte quiescam: immo
dies est surge. deus meus en ego sur=
go: vade sequar nec eum sequitur quẽ
negligis et tu non venies dudum venis
sem sed michi vestes quero nec inuenio
nichil est te hyrria noui. Surge cito.
domine en sũ presto nec tamen imovel
caput huc illuc vertit vel brachia scal=

pit vel membra in longum distendit. sic sibi quasdaz vnde libet morulas querit semper venit ore non pede. si veniens nunq̄ venit ille coactus fortamouens gressum trahit a testudine motū huius imago sum⁹ ad gaudia vera vocati: delicijs varijs capti vel pectoris aurez obstruimus vel si patet auris ad illa venire differimus semper: vel si fortasse venimus nolentes tracti motu testudinis imus ⁊c. itaq; vanis excusationibus: pigri suum torporem defendere nituntur. Queso enim attendas quos tramite honores virtutes scientie diuitie solent adipisci. His eteni demptis quos deus speciali gratia illustrat: omnes sua sollicitudine et diligentia talia sibi cōquestarūt. nam ipse tul. in tusculanis questionibus libro. iiij. Tardis intuitib⁹ non facile virtus cōmutitur virgilius in buccolicis. Tarde venere bubulci. omnis enim tardus brauio carebit. catho. Plus vigila semper ne sōno deditus esto. Nā diuturna quies vitijs alimēta ministrat. ouidius. ij. sine titulo. Infelix tota quecunq; quiescere nocte sustines ⁊ somnos premia magna vocas. Sulte quid est somnis gellide nisi mortis imago. Longa quiescendi tempora fata dabunt. Unde philippus secundus. Quid est somnis nisi mortis imago. Laborū quies infirmātium votum miserorū desiderium qui miseri pigrescere semper optāt. sed vir prudēs sic debet esse deditus somno vt vigile intendat. vnde orator corpore somnus erat huic sed vigilabat in illo. Qui nescit dormire: fides hec cātica clamāt q; scilicet viri fideles pro suis amicis vigilant. semper. Quamobrem pigros redarguit ouidius libro preallegato. O male presto quies: o semper dedita somno pectora: vnde bono quantis pates ipse ruinis. quez nox sola tenet nescit vigilare periculo. Nec tamen reprehendēda est debita quies nature. quia teste. Horatio in poetria. Et quandoq; bonus dormitat omerus. Itaq; pigritia mala sed somnus moderatus bon⁹ est. Nempe se pigri suaq; negligunt et velut bruta in fecibus suorum delictorum deuoluuntur et ociositate desides fiunt oēq; illicitū exercitium fugiunt. Uerumtn̄ fomentum vitiorum ociū est seneca ad lucillum lxviij. Gloriari ocio mors est. Ouidius primo de remedijs. Ocia si tollas periere cupidinis artes Contempteq; iacent: et sine luce faces quaz platanus riuo gaudet quā populus vnda et quā limosa cāna palustris humo tam ven⁹ ocia amat. que verba hoc sonant q; ocium est fomētū libidinis et vitiorum quintilianus causa. xiij Ad omne votum fluente fortuna lasciuit ociū. et causa quarta: Necesse ē vt i facinus ardor ociosus erūpat: q; scilicet homo ociosus de facili in malū prorumpit. et ideo prouerbium grecorum olim fuit istud. Quam quisq; norit artem hac se exerceat: vt refert tullius i tusculanis questionibus primo vn̄ didim⁹ ad alexādrū Auaritiā nō exercem⁹ ociū turpe deuitamus. Nec tn̄ omnis requies ociū vocatur saltē reprehēsibile Anima eniz sedendo fit prudēs teste aristo. Uiri quoq; studiosi apud vulg⁹ ociosi dicuntur: quia manibus nō laborant: non tamen pigrescunt: quia mente contemplantur. Horū autem ocium si ita vocari debeat laudabile est. tulli in tusculanis questionib⁹ lib. v. Quid est dulcius ocio litterato. Ocium autē litterarum studium ē: sed agricole alij q; opifices qui litteras nesciunt: corpore nisi laborent in vicia faciliter cadūt seneca ad lucillum lxxxij. Ocium sine litteris mors est hoīs viui sepultura.

¶ Capitulū vicesimūquartū. de castitate et pudicitia.

Castitas hominez facit angelicum in mente viuatiorē in apparatu pulchriorē i vita diuturniorē in fama et gestu

honestiorē. Et castitatē nō obseruanti difficile est alicui studio: aut virtuti intēdere. Nā libido totā mentē occupat totū corpus extenuat: et tandem vires singulas destituit. Ideo vidimus ad alexandrum. Nos aragmani membra libidini nō damus: nec reprobandi sūt q̄ui copulati coniugio propter bonum prolis et non propter libidinem conueniunt quia teste sexto pithagorico in suis sententijs. Adulter est in suā vxorē amator ardentior: qr scilꝫ speciē adulterū sapere videtur: qui sua vxore ex ardore nimio abutitur. hic tn̄ adulteriuꝫ large acceptū est. Caueāt tn̄ coniugati ne pretextu coniugij libidine feruere p̄sument. Nam veteres omnē libidinem feruenter respuerunt: vxoresq; ad lubricitatem incitantes asp̄reuerūt. valeri. li. vi. ca. iiij. narrat ꝙ sulpicius gallꝰ vxorē suam dimisit eo ꝙ ipsam capite aperto foris versatā cognouerat. Lex inquit tibi meos prefiniuit oculos quibus formā tuā approbes. His decoris instrumenta compara: his esto preciosa horumq; certiori crede noticie vlteriori; tui conspectus superuacua irritatione accersitus in suspitione et crimine hereat necesse est ideo tibullus. Casta precor coniunx maneas sanctiq; pudoris: nec sis casta queso metu sed mēte fideli. Sed lamentandum est pudicitiam iam fere ex toto perijsse: et femine in quibus pudor existere habet vt plurimum viros prouocant: coniugij fidem deserunt virginesq; suum querūt violatorem ⁊ vidiue amasiuꝫ. veteres quoq; a lubricitate vt sepius nō cessāt tales etenim vt frequenter t̄pis huius sunt mulieres. et si factis talia nō exerceant. mente verumtamen vt frequentius corrupte inueniuntur. et metu potius q̄ꝙ proprio motu continent. vn̄ ouidius tertio sine titulo. Si qua m̊etu dēpto casta est ea deniq; casta est. que qr non licet non facit illa facit: et q̄uis serues bene corpꝰ adultera mens est: nec custodiri nisi velit ille potest: nec mētē seruare potes licet omnia claudas. omnibus exclusis intus adulter eris quasi dicat ꝙ mulier ꝯtinēs metu casta nō est. Sed nunquid turpe et scandalosuꝫ si carnis luxus rationi supereminerat. Quis enim vellet ancille fedissime ancillari cuiusmodi caro luxuriosa est. Ob hoc enim olim sapientes loca solitaria ⁊ deserta elegerūt ne impetibus libidinis fatigarētur. vnde refert hieronimus contra iouinianum ꝙ cuꝫ plato esset diues elegit sibi vnam villam achademie procul ab vrbe vt libidinē euitaret Terculianꝰ refert ꝙ democritꝰ oculos sibi eruit: eo ꝙ mulieres sine cōcupiscētia aspicere nō valebat. O q̄ꝙ periculosus est feminarum intuitus nā teste hierony. vbi supra Inutile crebro videre per que aliquando captus es: et eorum te experimēto committe qui hoc perpenderunt. nam pithagorici. Solitudinem et deserta ob hoc inhabitare elegerunt. Aulus gel. li. noctium acticarum refert ꝙ demetrius sibi oculos eruit ne ab bonorum studio impediretur. iuxta illud euangelij. Si oculus tuus scandalizat te erue eum ⁊ proijce a te. Heu attendamus qualiter oculis plures offendantur Nam teste quinti. causa prima. Hominis libertas est oculos perdidisse oculi sunt per quos paupertatem ferre non possumus. oculi tota nostra luxuria hi nos in omnia quotidiana vitia precipitant sene. libro de remedijs infortuitorum Intelligendū est patrem esse innocentie cicitatem. Oculi enim sunt irritamenta vitiorum duces scelerum. O vtinam oculos vanitati sic non exhiberemus quia impudicus oculus impudici cordis est nuncius. ideo ouidius. ij. Tristium heu michi cur vidi cur noxia lumina flexi: peccatumq; oculos est habuisse meuꝫ. Nā plurimi non peccarēt si peccandi occasionem non viderent: et maxime libidinē icitat oculꝰ. Ob hoc debet modeste regi i vanis non fixari. Nā sicut piscis capitur hamo: sic oculo capitur vir lu-

brico.nec soluz tm̄ cauere quis habetvt
vana non intueatur:sed etiam qui pul=
chritudinē habet libidinis incitatiuam
cauere tenetur ne q̄s occasione eiꝰ pec
cet.narrat valerius libro iiij. ꝙ quidaz
adolescēs spuerumia noie cū pulcherri
mus esset feminecꝫ illius sollicitarent
oculos ne peccandi alteri occasio esset
pulcritudinem suā fedauit: et oris de=
corem vulneribꝰ abstulit.maluit enim
turpis fore q̄ꝫ aliene libidinis irritamē
tū.Rursus augusti.primo de ci.dei re
fert ꝙ cū marcus marcellus vrbē orna
tissimā syracusanorū cepisset suis cōmi
litonibus precepitvt castitatē seruarēt
edictū fecit ne quis corpus liberuz vio
laret.His igitur exemplis patet viros
illustres pudicos fuisse alienūqꝫ thorū
violare cū potuissent noluisse.vn̄ boe.
iij.de cōsolationeapprobat sententiam
euripidis qui dixit carentē libidine fe=
licem.vale.li.iiij.ca.iij.refert ꝙ cuz scī=
pio esset xxiiij.annorum i hyspania.cer
tagine oppressa maioris certagis capi
ende sumpsisset auspicia multosqꝫ obsi
des quos ī ea vrbe peni clausos habu=
erant in suam potestatē redegisset:exi
mie inter eos forme virginem etatis
adulte: et iuuenis et celebs et victor
postq̄ꝫ competit illustri loco īter celti=
beros natā: nobilisissimoqꝫ gentis eiꝰ
indibuli desponsatam accersitis paren
tibus et spōso inuiolatam tradidit:au=
rum quoqꝫ quod pro redemptione pu=
elle allatum erat summe dotis adiecit
qua continentia ac munificentia idibu=
lis obligatus celtiberorum animos ro
manis applicando meritis eius debitā
gratiam detulit.Quot sunt similia fa=
cientes:timeo ꝙ pauci. Potius enim
vnde lugendum est.viri dicti nobiles
las.studētveneri subseruiūt puellas v=
gines desōpsare iugiter q̄rūt et tūccre
dunt magnam militiam exercuisse quā
do iuuenculam ignominie tradiderunt
O quale duellum:o qualis triumphꝰ:
puellam fragilem etinnocentemvince=
re et vitam contaminare.suisqꝫ sepius
garciferis prostituendam exhibere.
Hij eniz satellites leonesqꝫ suos habēt
quos nutriunt et stipendiant: vt virgi=
nes filias pauperum rapiant eorumqꝫ
nutui subducant.Ecce quales scutiferi
tales enim sunt quales domini quibus
subseruiunt. omnes enim venerem co=
lunt. Rursus claustra monacharum et
religiosarum violant coniugia discri=
minant:suaqꝫ fedissima luxuria omnes
si possent coinquinare feminas vellent
Si castra vel vrbes ceperint : hoc pri=
mum est quod cogitant vt libidini va=
cent. Horum siquidem vita non nobi=
lis sed ignobilis estvilissima quoqꝫ oui
dius libro epistolarum. Nulla repara
bilis arte lesa pudicitia est. Hij tamen
satisfecisse credunt:si virginem corrup
tam suis donis munificent:facultatibꝰ
siquidem tribuere possunt: sed virgini
tatis decorem prebere nunq̄ꝫ. Fortas=
sis autez voluptatum occasiones muli
eres producunt. in quibus alia sollici=
tudo non est ornatus nanqꝫ excogitāt
vt se pulchriores ostendant impudicis
simisqꝫ nutibus viros infitiunt suisqꝫ
crinibus risibus et vestibus viros ad
libidinem concitare meditantur. Uti=
nam lucresie exemplum acciperent.
De qua refert valerius libro sexto ca=
pitulo primo Dux inquit romane pudi
citie lucresia cuius virilis animus ma/
lino errore fortune muliebre corpꝰ sor
titus est tarquino regis superbi filio
pervim stuprata cum suā iniuriam gra
uissimis verbis in consilio necessarioꝝ
deplorasset ferro quod clam secum at
tulerat se interemit. non tamen appro
banda cum nullius mortem sibi infer=
re debeat sua autem castitate laudem
promeruit. quia non sponte sed vi suc=
cubuit.vnde prosper in epigramma.
Mens illesa nichil violato in corpore
perdit:Inuitam carnem vulnera nō ma
culat:nec crimen facti recipit non mix
ta voluntas velle magis facinus q̄ꝫ to
lerare nocet.que verba nil aliud sonāt
nisi ꝙ ille peccant femiṇe que sua volū

tate libidini consentiunt. violare vero culpam non habent. Sed restat questio grandis que sit violata mulier. Plures enim se violatas dicunt q̄ modicis verbis obedierunt. Verum mulier fragilis est. facili occasione seducitur plurimū. Veruntamen violari creditur: nisi ꝯsensum in ea est: etiam vsq̄ ad atrocissima verbera restitisse vsq̄ ad mortem reperiatur: aut nisi opprobriū maioris pre timore ignominiā suā permisisse contestetur quod fecisse lucresiam legimus. Plus enim stuprum q̄ mortem timuit nec violatorem formidauit dicentē ei te interficiam. sed tūc tremor irruit in eam cum subiūxit vnū eni ex garciferis tuis te interfecta iuxta te interfectum in lectulo ponam ⁊ dicam predolore tui stupri hanc necē me peregisse. Quibus auditis nimirū si femina fragilis fauit. Obprobrium eniz plus morte timuit: qꝛ postmodū restituto honore mortē vita preelegit. Huius autem valitudinis nescio si femine reperientur hoc tempore. scio tamen impudicissimum genus earum vniuersas fere plateas occupare et que impudice sunt alias pudicas sibi similari pertractant. vt multitudine et conformitate erubescentiam sue libidinis effugiant et tractare si nequeant saltem verbis eas scandalizant et similes eis omnes alias predicant que non similantur eis. de quibus narrat valerius libro preallegato. capitulo primo Refert enim ꝙ coniuges teuthonicorum orauerunt mariuz victorem vt ab eo virginibus vestalibus dono mitterentur. Promittebant et affirmabant illas virilis concubitus futuras expertes quia scilicet se iactabat ꝙ illas peruerteret sed quod petebant nō obtinuerunt. et ideo ipsa nocte se laqueis suspēderunt. Huius autem maleficij plurimi sunt qui nō cessāt puellas ad venerem concitare libidinem suadere et criminis pondus falsis perorato rib⁹ alleuiare tales maculant policias et caruz sub vmbra innumerabilia crimina fiūt eoq̄ quia in eis sexus suspitione caret ideo talibus tractatibus idubie ⁊ ꝓch dolor impune se exponunt. Quedā monialis virgo fuit cui⁹ dulci aspectu cor regis captum fuit. ita vt rex ipse vi et violentia eam rapere cōclusisset quod vbi prefata virgo resciuit oculos ꝓprios ipsa eruit sibi et ꝓ munere ad regē misit Augustinus de ciuita. dei narrat quomodo marcus marcellus anteq̄ syracusim cepisset fleuit: et ꝓclamari fecit sub pena mortis ꝙ nulla mulier violaretur.

Capitulum vicesimumquintum de luxuria vitanda.

Luxuria oi virtuti est inimica. Ipsa via ꝑditionis opprobrium iter facultatuz desertatio studiorum licitoruz impedimentū sanitatis excidium ipsa vitaz breuiat mortem festinat iuuentutis minuit decorem infirmitates gignit corpus sordidat mentem obdurat sensum obnubilat visum precipue minuit. Ipsa fons et origo omnium calamitatum anime et corporis. de quo loquens valeri⁹ libro ix. capi. i. Blandum malum inquit est luxuria quā accusare aliquāto facilius est q̄ vitare. et lib. iiij. ca. iij. idē valerius refert ꝙ cū sophocles iaz senex esset et quidā ab eo quereret: an etiam nūc venereis rebus vteretur dij meliora inquit. libenter enim istuc tāq̄ ex aliena furiosa profugi dominatione Et merito quia teste tulli. i. de officijs. Luxuria cum omni etati turpis sit: senibus maxime fedissima est. ⁊ libro de senectute. O preclarum munus etatis senectutis scilicet siquidez id aufert nobis quod est in adolescentia vitiosissimum scilicet libidinē corporis seneca ī declamationibus. li. ij. Adolescens luxuriosus peccat: senex luxuriosus insa

nit.et subdit Que malam faciē habent
sepe impudice sunt:non enim deest ani=
mus corruptor:His enim documentis
apparet luxuriam maxime vitari debe
re salustius in catilinario.Multos pes
sima luxuria atqꝫ auaritia vexant.ful=
gentius:iij.mitologiarum ꝙuis enim in
omnibus libidinis amor turpis sit tur=
pior est tamen in honestis nam luxuria
maiestati est contraria Sed hoc habet
luxuria ꝙ execat nec perpendit homo
luxuriosus quid faciat Ideo fulgentiꝰ
vbi supra li.iij.Amor cuꝫ periculo sepe
concordat et dum ad illud solum vocat
quod diligit nunꝙ videt quod expedit
qꝛ luxurie amor cecus est.quāobreꝫ ve
teres libidinem spreuerunt tāꝙ hono=
ris inimicam.nam referente aug.li.de
ciuitate dei.Scipio nasica ꝓhibuit the
atra seu loca meretricia que licet possit
absqꝫ fraude ꝑmitti:nullo pacto tamē
debent suaderi.plurimi tamen omnem
delectationem in suis libidinibꝰ credūt
quibus:teste helinando Oē delectamē
tū in libidine est.et quicquid extra libi=
dinem occurrit offensio est.Accusēt er
go nō tempora sed theatra in quibꝰ ad
aram luxurie virtutū victime trucidāt
O ꝙ vile spectaculum ꝙ fedū collegiū
feminarum pro solo vitio congregata=
rum.Propriam etenim carnem vendi
tioni exponunt et pretextu vite sue for=
nicatione victū sibi acquirūt:quas non
excusat carnis tēptatio aut fragilitas
sexus aut violentia.Nullo eī feruntur
amore etiam corrupto.Si eniꝫ amarēt
humane fragilitatis excusatione parti
ciparent:sed nec amāt nec amare q̄rūt
sed ex fediori luxurie parte sue execra=
bili cupiditati subseruiunt.Harū nēpe
fediꝰ ē corpus cadauere putredo cuiꝰ
fetorē terra resoluit:sed illarū horror
luxurie turpitudinibus iugiter crescit
de consimilibus ait theodolus.Mens
robusta viri leuitate cadit muliebri:qꝛ
scilicet femina impudica laqueus est vi
ri.et.ideo subdit.Deflent assyrij ꝙ cre
diderunt mulieri.Nunc tamen illud iu
uenalis ij.versificatur.Est eadem sum
mis pariter nummisqꝫ libido:et pluri=
mi diebus nostris veneri vacant.Sed
queso vt feminarum discant amatores
que sit eorum delectatio et vita.Nem
pe ex amore femineo non nisi fere dolo
res generantur nec ē amor quietus:sꝫ
anxius non ampliatiuus sed corrisiuus
ouidius.ij.de arte. Quot lepores in
atho:quot apes nascuntur in hybla:ce
rula quot baccas pallidis arbor habet
littora quot conce:tot sunt in amore do
lores. quot iuuat exiguum est plus est
quod ledit amantes. Ecce ꝙtum lucrū
feminarum amantores reportant: suo
tamen infelicissimo amore se putant fe
lices:et ea consumunt in voluptatibus
que sepius grandi labore acquisierunt
Attendant enim exemplum demosthe
nis de quo fertur ꝙ taidis meretricis
mammas loco palpitans quesiuit quā
ti.hoc est que ait mille denarijs.cui de
mosthenes. Ego precio tacto dolorem
non emo ⁊ merito.Nam stultuꝫ est ma
gno precio id emere cui dolorꝰ succedit
Nūquid enim tales veneris amatores
vt plurimum lugent consumantis volu
ptatibus suis facultatibusqꝫ comsum=
ptis.Lugent nempe et vite preterite la
crimose scelera recolunt:consumpta af
fectant:se deceptos lamentantur et la
boribus necesse est:vt bona cōquestent
que voluptuose cōsumpserūt. Animad
uertant igitur illud ouidius.vi metha
mor. Nichil est ꝙ non affreno captus
amore ausi.nec capiūt mentes inclusas
pectore flāmas.vnde versificator. Fe=
mina corpus opes aiam vim lumina vo
cem. Pollnit annichilat necat eripit
orbat acerbat.et alibi. Corpus opes
aiam consortia federa famam.Debili=
tat perdit necat odit destruit aufert.
Ecce quanta incōmoda que amatores
feminarum studiosissime perquirunt.
vnde hieronimus contra iouinianuꝫ ex
dictis aristoteles ⁊ plutharci et senece
hec verba colligit.Amor inquit forme
scilicet mulieris rationis obliuio est et

insanie proximus est etiam fedus minime conueniens animo sapientū turbat consilia altos ⁊ generosos spiritus frāgit a magnis cogitationibus ad humillimas detrahit hominesq̧ querulosos iracundos temerarios facit. pluraq̧ tēpora suspitionibus lachrymis ⁊ cōquestionibus perdit odium facit sui ⁊ ipse nouissime odium est. seneca declamationum li. primo. Nil est tam mortiferum in geniis vt luxuria ⁊ lib. viij. Luxuria blanda pestis victrix orbis immensas opes auaris abstulit. Claudianus in maiori. Luxurie pre dulce malum ⁊ debetat caligine sensus. et in minori idem claudianus. Dissuasor honesti luxus et humanas obliuiat copia mentes. Reuera inenarrabilia sūt damna que libidinem imitantur. Galterus alexandrei. primo. Te non emolliat intus prodiga luxuries: nec fortia pectora frāgat: mētis moribus amori. Si bacco venerisq̧ vaccas que cetera subdis: sub iuga venisti periit de lira vacātis libertas animi veneris flagrante camino mens habet interius: rixasq̧ ⁊ bella moueri imperat ⁊ suadet rationis vile sepulchrū si caro ebrietas ridigos eneruant hec duo mores. parca voluptati sit eis. explere voluntas que leges hominum ⁊ mūdi moderantur: habena scilicet baccus ⁊ venus. et. libro. vi. Nil sint in tāttum nullis contenta libido.

Capitulum. xxvi. de voluptate carnis.

Voluptas carnis generat incōtinētiam. Incōtinētia vero damna infert que superius enumerata sunt. et sicut virt⁹ deperit nisi actibus rorez: sic voluptate pretermissa carnisq̧ delectamētis infrigidatur ideo tullius in senectute. Voluptas inq̄t īpedit cōsiliū rationi inimica acmentis: vt ita dicā. Prestringit oculos nec habere vllum cū virtute commercium. seneca epistola. xxiiij. ad lucillum. Ipse inquit voluptates in tormētavertuntur epulecrudelitatē. generēt neruorūq̧ corporē libidinēq̧ ⁊ articulorum deprauationē. valle. vij. ca. ij. Aristo. inquit vtilissimū preceptum est vt voluptates abeuntes consideremus si enim cōsiderate fuerint pretermittētur. Prochdolor tamen teste lactanti. li. de falsa sapiētia. Voluptas a cūctis appetitur. sed honesti vim non habet. ⁊ li. de vero cultu idem lactantius. Ille clbre inquit voluptatum arma sunt illius cuius opus est expugnare virtutes scilicet dyaboli. Scit enim q2 mortis fabricatrix est voluptas. vnde vt refert tullius in libro. de senectute. Archita tarentinus magnus in primis ⁊ preclarus vir nullam capitaliorem pestem q̄ voluptatem corporis hominibus dicebat a natura datam: cuius voluptatis auide libidines temere ⁊ affrenate ad potiendum incitarentur: hinc rerum publicarum subuersiones: hinc cum hostibus clandestina colloquia nasci Nullum deniq̧ scelus nullum facinus malum esse: ad quod suscipiendum non libido voluptatis impellat: et virgilius in buccolicis. Trahit sua quemq̧ voluptas ouidius. primo de arte. Cure est sua cuiq̧ voluptas catho. Pauca voluptati debētur plura saluti. Morbi causa mali est sua nempe cuiq̧ voluptas. prosper in epigrammate. Non semper vere est felix impleta voluptas. His itaq̧ testimoniis clare deducitur q̄ voluptas nutrix est libidinis omniumq̧ scelerum carnis merito ergo vitanda. Hic tamen voluptatem amant qui delicate viuunt: et escarum varietate replētur. et exinde luxuris infestantur. ideo refert tullius libro de senectute plato nem dixisse escam esse voluptates malorum q̄ ea videlicet homines capiantur vt hamo pisces quia scilicet in gula vitia nutriuntur. ouidi. li. primo sine titulo. Nox ⁊ amor vinūq̧ nichil mode-

rabile suadent. illa pudore caret. liber
amorq3 metu. Impia sub dulci melle
venena latent. Hec enim tria querunt
voluptuosi scilicet noctē: vt euitant pu
dores et libertatem amorez vt neminē
timeant vinaq3 postulant: vt luxurie fo
menta nutriant. itaq3 voluptatibus car
nem et spiritum inficiunt et q̄to volup
tas maior ē eo ꝙ magis animū a sede
sua et statu dimouet: sed teste quintili.
li. iiij. Fallit voluptas. et boeti. de cōso
Voluptatum appetentia plena ē anxi-
etatis satietas vero penitenter Si igiꝫ
viuere continentie cupis voluptati nō
intendas ne delicijs vaces quod faciūt
seculi amatores: q̄ nichil aliud preter
carnis edia somniant melos et carmīa
querunt: coreas et iocos et quicq̄d vo-
luptati subseruit. sed teste. Ouidio. iij.
de arte. Res est blanda canor: scilȝ vo
luptuosis: sed eodez Ouidio teste. ij. de
reme. Eneruant animos cithare cātus-
q3 lireq3 Naz cantibus vanis hermōijs
libido sepius mendicatur: et a volupta-
te nutritur. Si enim sobrie viueres: et
delicate corpus nō foueres: periret re
bellio carnis lubricitas disc[e]deret ꝛ in
numerabilium temptationum genera
sub iugo rationis teneres vite delicaci
tas commessationum. superfluitas lu-
xum icessanter procurat macrobius li.
saturnaliū. Ea que ex tactu atq3 ex ge-
stu voluptas est omniū rerū fedissima.
eosq3 maxime qui se his duabus dede-
re voluptatibus incontinentes ꝛ intem
peratos dicim⁹. tul. li. de finib⁹ bonoꝝ
et maloꝝ. vna voluptas multis obscu-
raꝫ voluptatib⁹ i vita voluptaria. Ab-
scedāt igiꝫ hi qui valuptates v̄tutibus
ꝓtulerūt: sicut aristipiani aliq̄ stoici. vt
tāgit augustinus. v. de ciui. dei. Horuz
etiā seq̄ces sūt adulteri ceteriq3 libidi-
nose viuētes voluptas ei nō solū eā li-
bidinē ꝓuocat quā natura nō ꝓhibet:
sed etiā vsq3 abusus indicibiles cōcitat
Nā voluptuose viuēs brutis bestialior
fit atq3 immoderatior. bruta nēpe idi-
cibile sodomiticum crimen respuūt: q8
tamen voluptas in quibusdam peruer
sissimis hominibus quandoq3 plātauit
Bruta tamen sue nature leges non ita
infringunt. teste ouidio. ix. methamor.
Non vacā vacce: nec equas amor vrit
equarum vrit oues aries sequitur sua
femina ceruū Unde igitur hoc enorme
vitium processit: vt ceteris animalibus
perfectius et celsius scilicet homo ordi
nem nature quandoq3 peruertere pre-
sumpserit: Heu in limitibus nature tot
sunt peccandi genera. Magna igitur il
lius est iniquitas ꝙ hec omnia transcē
dit. Nescio quis peccatum hoc adinue
nire potuit. Arbitror enim nullum pri-
mo ipsum excogitare potuisse: sed de-
mones delictorum inuentores ꝙ femi
nis se copulasse feruntur viris q3 quibus
gigantes processisse leguntur. non qui
dem eorum ex semine q2 non habēt sed
ex translato virorum semine consimilia
fecisse narrantur. Hi igitur domones
qui nature sue leges subuertunt homi-
nes quosdam vt estimo ad hāc enormi
tatem deduxerunt vt sodomite fierent
et pro feminis masculoȝ acciperent q8
fecisse legitur nero vt narrat eunodius
Ludit inquit ancipiti constans fallacia
sexus. Femina cum patitur in peragit
cum turpia mas est. ideo ouidius libro
epistolarum. Sint procul a nobis iuue
nes vt femina compti. Reuera miror sa
tisq3 mirari nequeo que libido aut com
placentia in pari sexu existat: nulla eni
rōne aut rōnis colore hoc vitium excu-
sari potest seu quouismodo alleuiari.
De ipso igitur tamq̄ de indicibili silea
mus: et eam lubricitatem reprobemus
in quam frequenter prochdolor deci-
dunt homines quam voluptas nutrit:
nunc adulteria nunc raptus et stupra
hoīm societati inserendo. nāq3 tāto vsu
hmōi fornicationes exercentur: vt pro
erubescētia nō habeāꝫ. imo certe ꝓ ho
nore et gloria vix enim veretur mulier
adultera nūcupari. Viri quoq3 iugiter
adulterari minime timent. Refert tū
valeri. li: vi. ca. v. vt supra narratū est

ꝙ filius ſalenci propter adulteriū vtroqꝫ oculo priuari condēnatus fuit Itaqꝫ adulteria olim ſic impunita ſicut nunc non permittebantur. Nā teſte terētio in andria. Ingeniū hominum procliue eſt ad libidinem. ouidi. de ponto. Veneris damnoſa libido non ſolet in meſtos ſepe venire choros: ſed potius quieta cōiugia rumpit. Ideo conſulit tibullus li. iij. Ne vos decipiant pendentia brachia collo: nec capiat blanda ſordida ligua prece. Nempe eloquia ficta que blanda videntur. vtriuſqꝫ ſexus homines ſepe decipiunt. ornatibus quoqꝫ atqꝫ muneribus alliciunt iuxta illud ouidius primo de remedijs Decipiunt cultu auro geminiſqꝫ teguntur. Omnia pars minima eſt ipſa puella ſui. quia ſcilicet puelle plurime plus ferunt in ornatu ꝙ̄ in proprio corpore toto. ſuis ergo apparatibus ducuntur homines ad viā perditionis. ibiqꝫ felicitatē querūt vbi non niſi feditas et corruptio eſt Attendat igitur ſapiens quibus coniūgit conſortijs. Nam vt qui tangit picē inquinabitur ab ea: ſic vir inſertus feminarū conuiuijs de difficili cōtinens eſt vnde ouidius. ij. de remedijs. Non facile eſt taurum viſa retinere iuuenca. Et pene extinctum cinerem ſi ſulphure tāgas. Viuit ⁊ ex modo maximus ignis erit. Itaqꝫ modica occaſione libido totum hominem vrit. Sed quid ſapiens facturus erit vt caſte viuat. Ibi namqꝫ expedit vt feminarum viſum ⁊ tactum fugiat: ſobrie viuat: vitaqꝫ voluptuoſa non viuat. Nam teſte ouidio vbi ſupra Diuitijs alitur luxurioſus amor. Non habet vnde ſuū paupertas paſcat amorem. et ſubdit ad propoſitum. Vina parant animos veneri ſi plurima ſumas. ideo. Catho. Cum te detineat veneris damnoſa voluptas. Indulgere gule noli que ventris amica eſt. Nempe ſi ſobrie vixeris. faliciter caſtus eris Si autem percaſtrimargiam caſtitatem neglexeris ad omnium vitiorum precipitationem faciliter declinabis.

¶ Capitulum vinceſimumſeptimum de inuidia.

Nter vitia minus excauſabile eſt inuidia occaſione enī non ſolū vera ſed etiam apparēte caret. Quid enī tibi ſi bene ꝓximo fuerit aut cur inde anxiaris. Si autē quis lugeat quale tibi idē gaudiū aſſurgit. Dices enim ꝙ te offēdit. ſed tunc nō inuidia: ſed ira ⁊ vindicta tuū odiū eſt Rurſus dices bonū alienū tibi obeſſe aut malefactū prodeſſe. eo ꝙ proſperitas ꝓximo collata tui eſſet ſi non foret ipſe aut ſi caſu vel obitu decederet ſed tūc peccatū tuū nō ꝓprie inuidia ſed poti⁹ ābitio vel auaritia eſt. Tūc autē inuides quādo ex ꝓpria malicia alteri⁹ bonū videre neqs: aut malū cernere letaris. Si enī exinde nec homini decreſcat nec malū cōtigat inexcuſabilis vtiqꝫ malicia tua eſt. Unde inuid⁹ quaſi nō vidēs dictus eſt. qꝛ ꝙ inuidet alterius ꝓſperitatē libenter non videt. de cōſimili vitio loqtur oui. de ponto. Ledere viuos liuor ⁊ iniuſto carpere dente ſolet: qꝛ ſcilicet inuidi iuſtis ſemꝑ inuident: quoꝝ malicia liuor merito nūcupatur. claudian⁹ in maiori. Rabiē liuoris acerbi nulla quies placare poteſt. horati⁹. in epl'is Inuidus alterius reb⁹ marceſcit opimis inuidia ſiculi non inuenere tyrāni maius tormētum. marcialis cocus. Rumpatur quiſquis rumpitur inuidia. Nullum enim maius flagellum mentis ꝙ̄ ſit inuidia: corpus namqꝫ deſiccat facieꝫ pallidat ſuſpiria gemebunda infert: cor triſte facit dentiuꝫ rugitus concitat detrahere petit ignominiam alterius libenter enarrat ſed honorem proferre rennuit querit inuidia non quid aut quō dicat penes ſe murmurat ſeipm̄ affligit nec deforis venit ſꝫ ex interiori malicia ma

nat. Hoc enim vicium demones habēt humane inuidentes proli: quorum filiĳ perditionis sunt homines inuidi alterius bonū proferri dolētes quibꝰ mors est omne quod proximorum ē appetere etiam si melius possideant. Dicūt ei illud ouidiĳ primo de arte. Felicior seges est alienis semper in agris. vicinū ꝗ pecus grandius vber habet. O ipia turpis nequissimaꝗ īuidia quot viros ꝑdidisti: quot degradasti bonos et prudentes cetera enim vitia occasionē licꝫ non sufficientem aliquatenus tñ apparentem exhibere possunt sed tn̄ inuidia tue malicie causaꝫ ignoras Est ei quis superbus quia diues: quis iracundus quia lesus quis gulosus: quia edacibꝰ iunctus: quis lubricus quia mulier infestat: quis piger. quia pinguis aut senex: quis auarus: quia deficere timet. Sed non apparet cur inuidus quis existat nisi ex propria malicia qua quis se ipsum prouocat: et de bono alieno dolorem sibi aggregat. vñ in prouerbĳs sapientum dicitur Inuidia ē animi dolor ex alienis commodis. Nulli enim īuidet vir bonus et prudens. et subdit. Scias enim multis abundare virtutibus in se qui alienas amat. tullius in oratione pro cornelio balbo. Est hec seculi malicia q̄dā atqꝫ labes virtuti velle inuidere: ipsūqꝫ florē dignitatis īfringere. Erubescant igit inuidi q̄ sui criminis occasionē nesciunt. dicēte tul. in tusquesti. li. iiĳ. Inuidentia ē egritudo suscepta propter alterius res ꝓsperas cū nichil noceāt īuidēti ideo socrat. ait. Malū alienū tuum ne feceris gaudiū. Nēpe magnis tristitĳs affligit q̄ semꝑ dolet: vbi proxiꝰ ꝓsperat. Naꝫ alteriꝰ molestia ex cōpassione quadā naturali aīm molestat etiā īuidi recusātis saltēꝫ ad tp̄s q̄ꝙ nō ꝑpēdat: nisi cū totꝰ ī magnis fuerit. et si rursꝰ de bono alteriꝰ dolet ī quo igit gaudebit. Hec ei miseria īuidorū ē ꝙ seipsos affligūt nō solū aduersitatis occasione quod faciūt ira ti: sed etiā ꝓpria malicia ⁊ imagiatiōe.

Quid eni obfuisset fabio si regi āthioco naues elargitus fuisset quas secauit ⁊ interitui dedit. Narrat enim valerius libro septimo ꝙ cum fabius regem anthiocum superasset dimidiamꝗ partem suarum nauium ex pacto recipere deberet: tunc fabius naues singulas ꝑ medium iussit diuidi: vt regem anthiocum classibus priuaret. sed quid sibi ꝓfuit. Nunquid melius ei fuisset ex quo victor erat supactum prospere tenuisset. Hoc tamen fieri inuidia non permisit que nullius bonum permittere potest. Heu noui quoniaꝫ inuidia fera pessima est suoꝗ veneno eo citius inficit ⁊ pungit quo aliquem meliorem et virtuosiorem sentit. quoniam teste tullio in rethorica secunda. Virtutis comes est inuidia. Africano siquidem dedit industria virtutem virtus gloriā ⁊ gloria emulos comparauit. salustius in iugurthino. Post gloriam memineris inuidiā sequi. Itaꝗ inter mortales difficilimum gloriam inuidiam vincere. Nā diabolꝰ illiꝰ satur est Cōsideret igit prudēs q̄ꝙ graue pctm̄ sit inuidia q̄ spōte ⁊ ex ꝓpria malicia ī aīo concipit vñ tul. in philippica. ĳ. Hec inquit grauiora sunt mala que aīo cōcipiuntur q̄ꝙ que corpore feruntur. Miserior igitur est qui in se suscipit scelus q̄ꝙ qui alterius facinus suscipere cogitur.

Finit liber sextus.

Incipit liber. vii. qui est de morte ⁊ de ꝯsideratiōe eiꝰ Et ꝑmo ꝓmittitur ꝓlogus in eū.

Tatꝰ oīs humanꝰ ruinosus ē nulloꝗ iure statꝰ debet vocari: nisi rebꝰ decliuioribꝰ cōparet. Oēs ei diuites ⁊ potētes olī qui floruerūt: modico terre āgulo cōclusi sunt. Itaꝗ mors cūctis pompis honoribꝰ termi

num imposuit.quamobrem huic.vii.li.
prologũ de morte premitto .Arbitror
enim mortem fore speculum quorumli=
bet statuz mundi.nam ꝗ se moriturum
considerat si celsus est minime gloria=
tur cernẽs suo principatui ignotũ finẽ
preberi.Si pauper quis est tollerantie
remediũ.mors ipsa prestat:eo ꝙ facili
us dolorẽ animus gerit quez nouit bre
ui cursu consumari.Fiet igitur proces=
sus vt in precedẽtibꝰ per probleũata.

¶Capitulum primum de mi=seria et breuitate huius vite.

Jte huiꝰ breuis
cursus anxietatibus fa
tigatur itaqꝫ vita pre=
sens nichil aliud vide=
tur nisi miseria breuis
vñ iob.Homo natus de
muliere breui viuens
tp̃e repletur multismiserijs.⁊ ex ꝓuer
bijs sapiẽtũ colligitur ꝙ homo vite cõ
modatus est non donatꝰ . Lex eni vni=
uersalis est.que iubet et nasci et mori.
itaqꝫ male viuũt qui se sẽp victuros pu
tãt.Nempe nõ ex debito sed ex mutuo
viuimus . Queso igitur ne quis dicat
tot vel tot annos habeo:qꝛ anni tui nõ
sunt ex quo mutuo accepisti. vñ cuidaz
dicenti.xiiij.annos habeo: responsũ est
xiiijꝰ ꝗnos cõmemoras quos nõ habes
qꝛ non possideres.hec tãgit sene. li. de
naturalibus . questionibus. Jgitur si=
leant qui pre grandi iuuentute de futu
ris annis glorientur. sileant et qui sua
vestutate laudẽ sibi ascribunt mirãda
se vidisse iactant. Nam isti gloriantur
de eo quod oĩno preterijt.iuuenes autẽ
in eo sperãt cuius securitatẽ ignorant.
ouidius sine titulo li.i.Labitur occulte
fallitqꝫ volubilis etas.Et celer admis=
sis labitur. annis equis:et idem. iij.de
arte.Audite formose tenere cãtare pu=
elle. Nam defluunt anni more fluentis
aque. Nec ꝗ ꝑterijt iterũ reuocabitur.
vnda. Nec ꝗ preterijt hora redire põt.
O quõ putas eos fastibus eleuari qui
solis mundi obtinent:eo ꝙ sui transitꝰ
proimitatez negligunt: ꝗ̃ta enim esset
temeritas eorum:si absqꝫ fine viuerẽt:
ex quo modica vite morula extollit cor
nua ipsorum. Attendant eni illud oui.
xv.methamor . Cuncta fluũt nichil est
quod toto ꝑstet in orbe ip̃a ꝗ̃z assiduo
voluũtur.tp̃e motu.ouidiꝰ. li.vi.de fal
sis.Tẽpora labuntur tatisqꝫ senescimꝰ
ãnis.petronius.Heu nos miseros ꝗ̃to
tus homuncio nil est.nil erimns cuncti
postꝙ̃ nos auferet tortus.Nunquid er
go laudabile foret si nosipsos conspice
remus dierumqꝫ breuitatẽ oculis ante
poneremus.tunc eniz superbia periret
diuitie sufficerẽt pauce diuinoqꝫ cultui
singuli vacarẽt.Porro nullus tã effrõs
tam impenitẽs inueniri posset:quin tre
more mortis reconciliari deo dispone=
ret . Nouimus tñ ꝙ mori oportet. sed
non attendimus ⁊ si occurat memoria
quedam tunc ꝓcrastinus mundiqꝫ vani
tatibus nos occupantes faciliter desi=
stimus vtinam attenderemus illud ma
ximiani. Cuncta trahit secum vertitqꝫ
volubile tempus:nec patitur certa cur
rere.queqꝫ via:Jam nichil est totũ qꝺ
viximus oia secum tp̃s preteriens ho=
raqꝫ summa trahit.Rursus si breuitas
vitam sperne non docet:saltem hoc fa=
ciat ipsius breuitatis miseria. Nam te
ste apuleio.li.de.deo socratis. Fortu=
na caduca sigilatim mortales : voluto
tempore vocat.anxijsqꝫ mentibus ⁊ ob
noxijs corporibus viuunt.vnde.secũdꝰ
philosophus.Quid est inquit homo et
respondet mẽs incarcerata fãtasma tẽ
poris speculator vite mancipiũ mortis
transiens viator loci hospes aĩa labori
osa parui tp̃is habitaculuz.His igitur
attentis quis sapiens de vita presenti
sollicitabitur in qua non nisi miseria re
peritur.et licet bruta vite miseriaz ha=
beãt.angustior est vita humana:cui na
tura minime prouidit:bestis autem ne
cessaria dedit . vnde plinius in historia
naturali.li.vij.Ceteris inquit animanti
bus varia regimenta natura tribuit.vt

coꝛnua ſpinas pēnas ſquamas vngues. arboribuſq; coꝛtices homini vero nudū natura produxit. dicēte cathone. Infā tem nudum cū te natura creauit. Paupertatis onus patiēter ferre memēto. ſidonius in ſuo epiſtolari li. v. O neceſſitas abiecta naſcendi miſeria viuendi dura moꝛiendi. valerius libꝛo nono. ca xiij. Humane vite curſus pꝛout foꝛtuna gubernaculū rexerit: modo aſpero mō tranquillo motu peragitur ſpe ſemper minoꝛi dum et cupide votis extenditur et fere ſine ratione conſumitur. Miruz eſt igitur cur ſapientes qui ſe reputāt tantis criminibus miſere vite fomenta conqueſtant. Nullꝰ enī in coꝛpoꝛe viuēs felix eſſe poteſt. ſi qua tamen felicitas fuerit: ideo eſt quia vita mente abutiē pꝛeſēs: futuraq; bonis operibus expectatur. nā dicit plautꝰ ī aulula. Timoꝛ. cupiditas auaricia felicez eſſe nō ſinūt hominem: ſcilicet in pꝛeſenti vita boe. iij. de conſola. Dignitatibꝰ fulgere vis et pꝛeire ceteros honoꝛe cupis: ſed tā=dem obnoxius periculis patebis. gloꝛiam petis. ſed ſecurus eſſe deſiſtes Nē=pe et inconſideranti quid moꝛs ſit gaudeo et lugeo gaudeo inꝙ vite future viſa magnitudīe: cuius aditꝰ bona moꝛs eſt: ſed lugeo: qꝛ coꝛpus foꝛmidat moꝛtem. languoꝛes habere timeſcit: et ī ci=nerem redigi recuſat. Reuera tamē ſa=piens ſi fuero plus adeſt michi gaudiū ꝙ luctus Nā ſi moꝛs me moleſtat ſpes futuri ſeculi magis me delectat. Noui enim ꝙ moꝛs tranſitus bꝛeuis eſt. Un=de hildebertus de exilio ſuo. Mos eſt inquit hic hominis ſemper cum tempoꝛe labi: et ſemper quadam conditione moꝛi ⁊ hominis nudum naſci: nudumq; reuerti: eſt hominis putrere ſolo limū=q; fateri: et miſeris gradibus in cinerē redigi: res et opes pꝛeſtantur et famu=lantur ad hoꝛam eſt locuplex mane ve=ſpere pauper erit. marcialis. cocus. Gaudia non remanent ſed fugitiua volant: ſcilicet poſt moꝛtem. vnde maxi=mianus. O ꝙ dura permit miſera con=ditio vite. Nec moꝛs humano ſubiacet arbitrio Dulce moꝛi miſeris: ſed moꝛs optata recedit. At cū triſtis erit pꝛeci=pitata venit. Moꝛte melius ꝙ moꝛtis ducere vitā. Pena minoꝛ certā ſubito pꝛoferre ruinā ꝙ ꝙ pertineas ſubſtinuiſſe diu. ⁊ ſubdit Quot bona tunc habui tot modo danna fleo. Nōne placet melius certis confidere rebus. Euentus varios res noua ſemper habet. Felix qui potuit tranſquillam ducere vitam Et letos ſtabili claudere fine dies. Ex quibus concluditur bꝛeuitas miſeriaq; vite pꝛeſentis.

Capitulū. ii. quomodo vita pꝛeſent eſt carcer anime.

Anima rationalis dei foꝛmis eſt inmoꝛtaliſq; ſibi. ergo carcer eſt coꝛpoꝛi iūgi moꝛtali carniſq; ꝓuitias ſpi=ritū ad ſcelera trahit: velut mancipata carceri ſic aīa feneſtrulis anguſtis res de foꝛis conſpicere pōtvt tāgit hildebertus de exilio ſuo. vn̄ loquēdo in ꝑſona anime ſic ait. Egrediar ſed neſcio quo ſed neſcio qn̄ ⁊ foꝛtaſſe dies iſte ſupmus erit. Eſt ergo ponenda domꝰ qua libera triſti carcere ꝑpetuo iure carcere quedā. Itaq; anima petit vt extra coꝛpꝰ ſit: taceremq; careat. ſibi igitur tediū eſt coꝛpus. Unde ⁊ ſapiētes plu=res coꝛpoꝛis tedia vitare volētes ſeip=ſos interfecerunt. vnde narrante euſe=bio in cronicis. Anno imperij auguſti. xli. Marcuſpoꝛcius catho latinꝰ declamatoꝛ tedio duplicis quaterne ſeipſuz interfecit In hoc autē atteſtari minime debet: qꝛ ſenecare nullꝰ iure poteſt ip=ſūq; atq; lucretiam hac de cauſa redarguit augu. in li. de ciuitate dei. Suffici=at autē ꝙ pꝛelibata hyſtoꝛia in hoc ſeruit nobis ꝙ vita pꝛēſēs tedioſa eſt ipſius anime carcer. Nā coꝛpꝰ ſoꝛdibus con=ſtringit animā. vnde pꝛudētiꝰ. Eſtuat

et ſordes atq; arta vicula recuſat ſcili=
cet aīa. Galterus.alexā.vij. Allicit ille
cebris.animā caro:nec ſinit eſſe princi=
pij.memorē ꝙ eius imaginis inſtar fa=
cta ſit ⁊c.quia ſcilicet carne inclinante:
anima ſepius obliuiſcitur quod ſit ima
go dei:quādo ſcilicet operib⁹ rationis
ſe nō conformat.Eandē ſententiā tāgit
bernardus in microcoſmo.Sed lector
querere poteſt:anmori appetere liceat
viſa miſeria vite.Cui reſpondendū oc=
curit ꝙ vir ſapiēs ad mortē currere nō
tenetur ſed vitā exire vt domin⁹ diſpo
nit libenti animo. vnde ſeneca ad lucil=
lū epiſtola.xxiiij. Quotidie morimur.
quotidie enim demitur aliqua pars vi
te:et ſubdit.Ridiculuȝ currere ad mor
tem tedio vite. Uir inquit fortis ſapi=
ens non debet e vita fugere: ſed exire.
idē ſeneca epiſtola.lxxvij. Nec vita ſit
tedio nec mortis timori⁊ ſubdit.Quic
quid eni expectatuȝ eſt diu leuius acce
dit.Itaq; ſi mortē abſq; timore expe=
ctaueris eam nō ita formidabis. vnde
quintus curtius lib.iiij. Fortiū virorū
eſt magis mortem tomtemnere ꝙ̄ vitā
odiſſe.valerius maximns. li.ix.Ratio
vitam diligere mortem non timere pre
cipit.epicurus.Ridiculū eſt currere ad
mortē tedio vite:vt ſuperius ſeneca.et
ſubdit epicurus.Quid inquit tam ridi
culuȝ ꝙ̄ appetere mortē cū vitā inquie
tatē tibi feceris metu mortis.Nāˡſeui=
tia eſt velle mori:vt inquit lucanus lib.
quinto.Nēpe aliud eſt vitā cōtemnere
aliud eſt non timēdo mortē vitam odiſ
ſe. Nulli eni fas eſt vitā odio habere.
ipſā autem contemnere ſapientis. gal=
terus alexan.vi.Fortis animi eſt com=
temnere vitā.non tamen odiſſe.Aliqui
tamen vitam nō ex virtute:ſed ex miſe=
ria contēnuit quibus laudebetur.mar=
cialis cocus. Rebus in anguſtijs facile
eſt contēnere vitā fortiter ille facit qui
miſer poteſt. Ex p̄dictis ergo colliga=
m⁹ ꝙ nec ad mortē currendū nec vita
preſens amanda eſt. Qui enim morteȝ
querit diesbreuiat in quibus proficere
habet.qui autem vitam diligit animaȝ
incarcerari non metuit.vitam ergo po
tes non odiſſe ſed contemnere libet:vt
non leteris animā immortalem corru=
ptibili corpori applicari.

Capitulum tertium de com=
temptu mortis.

Nſipiente eſt for
midare qđ vitari nō po
teſt:ꝙ cuȝ accidit ipſi
ſapienti vtiq; meli⁹ eſt
Sed nunquid mortem
formidare natura pe=
tit.Quis igitur ꝙ̄tum
cūq; ſapiens non time
bit.Nēpe mortem abſq; delicto formi
dare poteſt: ſi eā naturali quodā deſi=
derio refutes : ſed ſapiēter ſi delibera
ueris eā nō timendā concludes. Aliud
eni eſt primis motibus impellētib⁹ ti=
mere mortē:aliud deliberatione p̄habi
ta nō contēnere mortē qđ faciūt inſipi=
entes.vnde ſene.li.de remedijs fortui=
toꝝ. Stultū eſt timere qđ vitare nō po
tes.idē li.vi. de natu.queſtio.Contēne
mortē⁊ oīa q̄ ad mortē ducunt ſiue bel
la fuerunt . ſiue naufragia ſiue grauia
pondera nunq̄d ampli⁹ facere poſſunt
ꝙ̄ vt corpus ab anima reſoluāt qđ nul
la diligētia nulla potētia euitare pōt.
nā ſepatio corpis et aīe hoīs vtramq;
partē ſue nature reſtituit. nā terre de=
betur corpus cū ex illa pſalmatū fuerit
celis autē imortalib⁹ imortalis aīa de
betur Sapiēs igit̃ cōtēnat mortē vale.
li.ix.Corpis ⁊ anime ſotietas nō firmo
viculo.coheret facile dirimit̃ Nā ſtultū
eſt i o cōſidere qđ leui pditur caſu. var
ro in ſuis ſētentijs . His cū natura liti=
gat q̄ mori graue fert:duplex malū eſt
cū moleſte ferim⁹ ꝙ neceſſe eſt:ſeneca.
de naturalib⁹ q̄ſtionib⁹. Puſilla res ē
hominis vita:ſed ingēs res cōtempt⁹
vite hanc qui contempſerit ſecurus. vi
debit maria turbari : ſecurus aſpiciet
horridam faciem fulminantis celi.
Quid inquid ad me ꝙ̄ magna ſint qb⁹.

pereo. Ex quibus concluditur ꝙ vita
contēnenda eſt: ex cuius cōtēptu ſequi
tur contemtus mortis. ⁊ idem ſeneca ī
troade. Optāda res eſt ſine metu mor
tis mori. idem in thieſte. Abeant que=
ſtus diſcedat timor. idem in hercule e=
theo. Nuſqꝫ ille miſer eſt cui facile eſt
mori. O vtinam diuites mundi iſta re/
ſpicerent mortemqꝫ nō ita timerēt quā
ideo formidant: quia ſua poſſedia dili=
gunt nimis quia timent his priuari in
quibus confidunt. Si enī in bonis poſt
mortem futuris confiderens mortē vti
qꝫ contemnerent Utinam attenderent
illud ſene. ad lucillum. xxvi. Que que/
rela eſt aut incommodum ſi quicquid
debeat deſignere deficit. Et quis exi=
tus melior ꝗ̄ in finem ſuum natura ſol
uente dilabi. Nempe mors preceſſit et
mors ſecutura eſt: vt ponit idem ſene.
ep̄la. liiij. ⁊ idem ſene. ep̄la. lxxvij. Ne
mo inquit tam imperitus eſt: vt neſci/
at ſe quādoqꝫ moriturū eſſe: ⁊ tamē cū
prope acceſſerit tremit ⁊ plorat. Nun=
quid ille inquit tibi videtur ſtultiſſimꝰ
qui fleuerit eo ꝙ ante mille annos non
vixerit. Eque ſtultꝰ eſt ille qui flet eo
ꝙ poſt annos mille nō viuet. Hec inq̄t
paria ſunt nō eris nō fuiſti vtrūqꝫ tem
pus alienum eſt. Quid enī fles ad hāc
legem cum ſis natus: idem ep̄la. lxxxij
Non autem eſt mors glorioſa. ſed for
titer mori eſt glorioſum que dementia
eſt fugere cum retroire non poſſis. tul
lius ī philippica viij. Turpis fuga mor
tis omniqꝫ morte peior eſt. qui ergo ſa
piens eſt mortem non metuit. idez tul/
lius libro ſecundo de tuſculanis queſti
onibꝰ: quia mori neceſſe eſt et qr mors
nichil habet quod ſit horrēdū mortez
ideo nō timeo. vñ refert valeriꝰ li. vi.
ca. ij. ꝙ cum theodorus cyreneus re=
gem liſimacū increpaſſet eo ꝙ quidaz
nimis īdigeſta fecerat ob hoc liſimati=
cus iuſſit theodorū cruci affigi. ⁊ tunc
theodorus ait Mea ſiquidē nichil īter
eſt humi aut ſublimi putreſcā. Catho.
Fac tibi preponas mortem non eſſe ti=

mendam. Que bona ſi non eſt. finis ta
men illa malorum eſt Non metuit mor
tem qui ſit contemnere vitam. vnde lu
canus libro octauo Mori vltima pena
eſt metuenda viris. Si eniz aliquo pa
cto mors effugi poſſet: aut ſi poſt mor=
tem nulla vita eſſet: vtiqꝫ formidanda
foret. Sed a nullo euadi poterit Sācte
qꝫ moriens vita poſt mortem fruetur
potiori. Nulli igitur ſapienti reſtat pa
uor mortis. vnde ſecūdus philoſophꝰ.
Quid inquit ē mors et reſpondit extre
mus ſomnus diuitum pauor pauperuz
deſiderium ineuitabilis euentus lacus
hominis fuga vite reſolutio omnium.
horatius Debemus morti nos noſtra=
qꝫ. Et ſubdit mortalia facta peribunt.
ouidius in epiſtolis. Occurrunt animo
pereundi mille figure. Morſqꝫ minus
pene ꝗ̄ mora mortis habet et horati.
in odis Omnes vna manet mors et cal
canda via ſemel leti. et ſeneca in trage
dijs. Fatis agimur credite fatis non
ſollicite nō poſſūt cure mutare rati ſta=
mina fati: ſerius aut ocius ſedem pro=
peramus ad vnam. Ecce igitur aperte
conſpicimus mortem vitare non poſſe
Nimirum igitur ſi contemnenda cōſu=
litur. Attendamus igitur quoniā teſte
claudio in minori. Omnia mors capit.
vnde morti loquendo ſic dicebat Quic
quid liquidus complectitur aer quic=
quid alit tellus quicquid maris equo=
ra ventus quod fluuij volunt quod nu
triuere paludez: cuncta tuis pariter ce
dunt aīalia regnis lunari ſubiecta glo=
bo quam ſeptimus auras ambit ⁊ eter
nis mortalia ſepat aſtris ſub tua pur=
purei veniunt veſtigia reges depoſito
luxu turba cum paupere mixtiz omnia
mors equans. ouidius quarto ſine ti=
tulo. Omne ſacrum et mors importu=
na prophanat. Omnibus obſcuras ii=
cit illa manus viue pius morere pius
cole ſacra colentez. mors tñ a templis
in canabuſta trahit. que verba nil aliud
ſonant tam claudiani ꝗ̄ ouidij. niſi ꝙ
omnia que ſunt ſub concauo lune peri=

bunt:oīſq; homo pius vel impius ſuos morte terminabit dies. Nēpe mori naturale eſt. ⁊ omnia poſt mortē in id petunt reſolui ex quo proceſſerūt. vñ maximia. Ortus cuncta ſuos repetūt matrēq; requirunt. et reddit in nichilū qđ fuit ante nichil. ⁊ lucanus. Capit oīa tellus que genuit celo. ſtatius in thebaidos Mile modis leti miſeros mors vna fatigat. proſper in epigram. Ferro peſte fame vinculis ardore calore. Mile modis miſeros mors rapit vna homines. quibus attentis mors cōtemnanda eſt quam euitare nullus etiā ſapiens valet. Innumerabiles enī laqueos hoībus tendit ⁊ inſperate venit. vnde eunodius. Mors nō expectatis ordinibus venit. Ipſa eſt enim omnium mortalium finis. ſed ipſa finē nō habet ꝙdiu ſeculū preſens manebit. quinimo ⁊ mors pctōꝝ ſemꝑ mors erit. eſt ergo ſine fine finis vnde ſeilo. Mors omne durū preſens graue triſte futurū. Fine carēs finis ⁊ plena ruina ruinis Oīa ei mors cadere facit. ſed poſt illā viuenti pie celſus iudex deus mirāda ꝓmittit. Vir ergo ſapiens eſt qui mortem contemnuit.

¶ Ca. iiii. de preparatione et deſiderio bone mortis.

Mors bona in eternā cōmutat vitā mortalē: neq; bñ morietibus mors vere cōtigit: ſed vita multo celebriora ſſignat vñ mercuriꝰ termegiſtus ad ſclepiū. Nos q̄dē pÿſſimis votis optamꝰ ſi diuine placeret pietati vt nos mūdana cuſtodia abſolutos ſuperiori parti nature reſtituat. Et hec ē merces pie ſub deo diligēter: ⁊ cū deo viuētibꝰ Oui. iij. metha. Vltia ſemper expectāda dies hoī eſt: diciq; beatꝰ ante obitum nemo ſupremū debet. Nam vita p̄ſens beatitudine frui non poteſt. mors ideo bona qua vir pius deo coniungitur. gaufredus in poe. noua. Cū quidem mortem non poſſe vitare neceſſe eſt. tranſeat in formam virtutis quaſi dicat ꝙ faciēda eſt de neceſſitate virtus. Nam tunc virtus eſt ſi bene appetis qđ bene habere potes. tunc eī mortē bene habes qñ vt bene moriaris ꝓuides. vñ macro. li. i. de ſomno ſcipionis dicit mortem philoſophantibus eſſe appetandam ipſamq; philoſophiā eſſe meditationem moriendi. vñ plato duas mortes hominis nouit quarū vnā natura ⁊ alterā virtutes preſtāt Homo enim moritur cum anima corpus relinquit ſolutum lege nature. mori etiam dicitur cum et ipſa anima adhuc in corpore conſtituta corporeas illecebras philoſophia docente contemnit ⁊ cupiditatum dulces īſidias reliquaſq; oēs paſſiones exurit. et hanc mortem dicit plato ſapiētibus eſſe appetēdā. Sic eī mori nichil aliud eſt niſi vite voluptates contemnere et futuram vitam deſiderare. marcialis cocus. Dulcia defecta moderatrix carmina lingua. Cantator cignus funeris ipſe ſui: itaq; ſicut cignus cantat dū ē moriturus: ſic etiā ſapiens letari debet dum moritur melius viuiturus ſed mors a plurimis formidatur: eo ꝙ pauci ad bene mori p̄parantur. Quomodo enim bene mori poteris ſi tue mortis caſum nō preuides ſi vt bene moriaris opera bona nō p̄ficis. Nempe ſi ſcires te bene moriturū morti forſan nō ita cōtradiceres. Vis aūt ſcire q̄ mors tua erit: viuere ſit ſtudeas vt bñ mori queas. qualis eī vita fuit talis ipā mors erit. vñ tul. in li. de ſene. Hoc premeditatū ab adoleſcētia dꝫ eſſe. mortē et negligamꝰ ſīn q̄ meditatione tranquillo animo nemo poteſt eſſe. Moriendū enīꝫ certe eſt et id icertum: an eo ipſo die. Mortē igitur oībꝰ horis impendētē timens quis poterit animo tuo cōſiſtere. Sapiēs igiẗ q̄ſq; eq̄ aīo moriẗ ⁊ ab hac vita diſcedit tāq̄ ex hoſpitio Cur igiẗ m̄ltis mors ē ſic onerosa, ideo ē q2 inopinate moriuntur:

nec de futuris bonis post mortẽ habẽ-
dis sollicitãtur tul. de para. Mors ter
ribilis est his quoꝝ cũ vita oia extigũ
tur: nõ his quoꝝ laus emori nõ potest.
idẽ tul. in tuscu. questi. li. i Tota inquit
pħoꝝ vita vt ait plato cõmẽdatio mor
tis est. nã quid aliud agimꝰ cũ a volup
tatibus id est a corpore cũ a re familia
ri que est ministra ⁊ famula corpis cuz
a repu. cũ a negocio omi seuocamꝰ ani
mũ quod inꝗtũ agimus: nisi animũ ad
seipsum aduocamus secũ esse cogimꝰ:
maximeq́ꝫ a corpore abducimꝰ. Secer
nere aũt a corpore animũ nec quicꝗ ali
ud est ꝙ mori discere quare hoc cõmẽ-
temur michi crede disiũgamus nos a
corporibus. id est cõsuescamꝰ mori. Il
le ergo viuẽs moritur qui carnis desi/
deria nõ sequit̃ Naz quid est mors nisi
separatio aie a corpore que tunc sepat̃
qñ voluptates ipsius nõ imitatur. sene
ca i agamenõne O ꝙ miserũ est nescire
mori. Illi enĩ mori nesciũt qui se tanꝗ
morituros nõ disponũt. Nullũ ei bonũ
adiuuat habentem: nisi ad cuius amissi
onez preparatus est animus: vt seneca
inquit ad lucillũ epistola quarta. quasi
dicat ꝙ ad mortem sic se debet prepa-
rare homo vt que possidet sic diligat
ꝙ perdere non timeat. seneca ad lucil.
epl̃a. xxvi. Qui mori didicit nature ser
uire didicit: supra omnẽ potẽtiã mors
est: et certe extra omnẽ. Quid ad illuz
scilicet moriturũ carcer ⁊ claustra ⁊ cu
stodia Mors enim liberum hostiuz ha
bet. Illum igitur lauda ⁊ mirare quez
non piget mori cuz amet viuere. Que
enim est virtus cuz eiiciaris exire. Sa
piens enim nil inuitus fecit necessitatẽ
effugit hec seneca ad lucillum lib. iiij.
O vos igitur seculi sapientes discite
preuenire mortem viam preparate vo
bis nec differatis. Nescitis enim diem
neq́ꝫ horam qua mors ventura sit. ver
sificato. Ne si securus hodie vel cras
moriturus. Intus siue foris est pluri-
ma causa timoris Cunctis sis horis ho
minis memor interioris. sed immemo-
ros illi inueniuntur qui corporis desi-
deria complere tantummodo nituntur
Utinam animaduerterent corporis e-
dia: futuris anime solatijs comparari
non posse. salustiꝰ in catilinario. Mors
erumnarum requies est non cruciatus
nec mors mala est: quia nullum maluz
gloriosum. mors autez gloriosa est. vn
de et zenomanus sibi mortez intulit vt
feliciter post mortem viueret: narran
te lactanti. et licet bene fecisse non cre-
dantur: vite tamen future celsitudinez
attestatur. Unusquisq́ꝫ igitur ita se pre
paret: vt morte gloriosa finiat vitã se-
neca. iij. de naturalibus questionibus.
Mors est lex tributum officiumq́ꝫ mor
talium. malorumq́ꝫ omnium remediuz
et subdit. Mors igitur nomen non for
mides effice illam cogitatione multa
tibi familiarem vt illi obuiam exire pos
sis. vnde in prouer. sapientum colligit̃
ꝙ cũ vita est gratia cõditio mortis est
optima. ⁊ boetius. i. de cõso. Mors ho
minũ felix que se nec dulcibus annis in
serit ⁊ mestis sepe vocata venit. Hec
eteni sepius cõsiderãs clare ꝯspicio bñ
viuere oportere bñ cupiẽti mori: bona
q́ꝫ mors ꝓbebit que vita nõ potest exhi
bere presens. seneca. ad lucillum. xxiiij
Multuz fuit carthaginem vincere: sed
amplius mortẽ nõ timere cuius benefi
cio nil ant ferẽdũ. Licet tamẽ mors vt
prelibatũ est bona sit: nulli tamẽ mor-
tẽ licet in ferre. seneca in agamenonne
Rudis itaq́ꝫ tirannus est morte qui pe
nam exigit vita agitur ꝗtũ deo placet
vnicuiq́ꝫ permittenda est: nisi scelaribꝰ
mors promereatur. Ex prelibatis igit̃
hoc suscipiat documentuz lector: vt sci
licet bene viuendo mortis vendicet ꝓ
picium diem legemq́ꝫ moleste nõ ferat
omnibus equaz boetio testãte scđo de
consolatione. Mors inuoluit hominez
pariter ⁊ cesũ caput. equatq́ꝫ sũmis in-
fima. horatius lib. carminum Pallida
mors equo pulsat pede pauperũ taber
nas regũq́ꝫ turres vite summa breuis
spem nos vetat inchoare longam. clau

dianus in minori loquendo morti ait.
Omnia mors equas tu dānatura nocē
tes. Tu requiē datura piis te iudice fō
tes. Impia cogenſ iure cōmiſſa fateri
vnde hildebertus cenomanēſis Mors
dñm ſeruo mors ſceptra legonibꝰ eqt.
Diſſimiles ſimili cōditione trahēs ſe/
neca .iij. de naturalibus queſtionibus.
Nichil inqt intereſt vtrū me lapis vnꝰ
elidat aut totus mōs p̄mat Nā hoc ha
bet natura precipuū ꝙ cū ad exitū veni
mꝰ equales oēs ſumꝰ. Quibꝰ attentis
mors benigne ſufferenda eſt: aioqꝫ ſol
licite vnuſquiſqꝫ ita ſe diſpōere habet:
vt morte veniēte obitu ſacro decedat:
⁊ patienter anguſtias illius ſuſcipiat.

¶ Ca. v. de patientia mortis ſub ſpe glorie future.

Ilites grādibꝰ
periculis ſe exponūt
ſub ſpe tpalis hono/
ris ⁊ glie. Nūqd igi
tur mors ſapienti ſpi
ritualiterqꝫ militāti
exiguū generat faſti
dium ſi ſpes immenſe incogitabiliſqꝫ
glorie habeatur. Nempe veteres phi
loſophi huius vite ſcilicet future ſub
confidentia vſqꝫ ad mortem letabundi
triumpharunt. vnde vt etiam comme=
morat tullius in libro de ſenectute. xe=
nophō in libro de ciro narrat qualiter
cirus maior moriens dixit. Nolite ar=
bitrario filij mei cariſſimi me cū a vo=
bis diſceſſero nuſq̄ꝫ aut nullꝫ fore: nec
enim dum eram vobiſcum animū meū
videbatis. ſed eū ſcilꝫ animū eſſe ī hoc
corpore ex eis rebus quas gerebaꝫ in
telligebatis. Eundem igitur in celis
eſſe creditote: etiā ſi nullū eſſe videba=
tis Pereat igitur ſtultiſſima eoꝝ aſſer
tio q̄ vitā futurā abnegant: animamqꝫ
putāt mortaleꝫ. Reuera plato eam im
mortalem credidit: vt patet in ſuo phe
drone quem tranſtulit cicero, in quo va
lētiſſimis argumētis anime immorta=
litas aſſeritur: prout narrat macrobiuſ
ſuper ſomnio ſcipionis. vñ refert tul. in
primo tuſculanarū queſtionū. Cū librū
predictum platonis quidā legiſſet dic
tus theobrotus ambrachiota animeqꝫ
immortalitatem didiciſſet e muro ſe p̄
cipitē dedit p̄ deſiderio melioris vite.
vñ tullius de ſenectute. Non eſt inquit
lugenda mors quam imortalitas ſeqt
idē primo de tuſcu. queſtio. Nēo vnq̄ꝫ
ſīn magna ſpe imortalitatis ſe ꝓ patria
offert ad mortem. et ſubdit. Sꝫ neſcio
quomodo inheret mētibꝰ quaſi ſeculo
rū quoddā augurium futurorū. Idqꝫ in
maximis ingeniis et altiſſimis animis
et exiſtit maxie et apparet facilie: quo
quidē dēpto ſcilicet augurio futurorū
quis eſſet tam amēs qui ſemp ī labori
bus et periculis viueret: quaſi diceret
nullus. Si igit innumerabiles gētiles
olim morti ſponte ſubiacuerūt ſi ꝓ pu
blica tuēda corpori proprio nō pepce=
runt aut fuerūt amētes quod abſit aut
future glorie iocūditatē expectauerūt
O igitur q̄ꝫ infelices qui poſt mortem
animam cū corpore euaneſcere credūt.
Contra quos ouidius quinto metha.
Morte carent anime. ſtatius in thabai
dos libro ſeptio. Ite alacres noſtri nū
q̄ꝫ morientur honores. Si enim omnia
ſapientum ſcripta legeremꝰ omnes fe
re vitam eternam ſperaſſe inueniremꝰ
orator libro ſecundo. O q̄ꝫ per inania
mens ignota boni. Certeqꝫ humanum
tranſcendunt grandia votum. tullius ī
de ſenectute. O preclarum illum diem
cum ad illud diuinum animorum conſi
lium certumqꝫ proficiſca. Cūqꝫ ex hac
turba et colluuione diſcedam. tullius
in philip. xiiij. Breuis a natura nobis
data ē vita ſꝫ memoria datur vite ſem
piterna: que ſi non eſſet longior q̄ꝫ hec
vita Quis tunc eſſet tam amens ꝙ ma
ximis laboribus et periculis ad ſum=
mam laudem gloriamqꝫ contenderet:
quaſi dicat nullus. prout tangit ſupra
idē tulli. licet alio loco. idem tullius in

tuſcula.queſtioni.libro.i. Cum corpo=
ris facib⁹ ad omnes fere cupiditates
inflammare ſoleamus eoq₃ magis incē
di ꝙ his emulemur que ea habeāt que
nos habere cupiamus:profecto beati
erimus cum corporibus relictis.et cu=
piditatum et emulationum erimus ex=
pertes . quodq₃ nunc facimus cum la=
xati curis ſum⁹:vt ſpectare aliquid ve
limus et videre id multo tum faciem⁹
liberius:totoſq₃ nos in cōtemplandis
rebus proſpiciendiſq₃ ponem⁹.ꝓpte=
rea ꝙ natura ineſt mentib⁹ noſtris iſa=
tiabilis quedam cupiditas veri viden=
di.ſcilicet ipſum deum qui eſt ſola veri
tas.quid amplius nunquid mercurius
termegiſtus aſclepio dicebat poſt mor
tem vitam eternam bonis deū datutū
et quintili.li.iiij.Si quis ſciat quis eſt
finis horum que ne vera felicitas nūꝙ
ſibi videbitur pre matura morte peri=
turus:quia ſcilicet illi per mortē ſe pe
rire non credunt qui de vita eterna cō
fidunt.quam vitam commemorat ſene
ca ad lucillu₃ epiſtola.xx:O quando il
le veniet dies qui in honorem tuū men
tiatur:et loquitur lucillo.Idē ad lucil.
epl'a.lxxi.Miraris homines ad deos
ire et deus ad hominem venit immo in
homines.Nulla enim bona mens ſine
deo eſt.Idem epl'a.vi.ad paulū.Fera
mus equo aīo et vtamur ſoro qđ ſors
cōceſſit donec iuicta felicitas finē ma=
lis imponat.Ecce ꝙtis teſtimonijs etiā
gentilium vita futura predicatur ⁊ ſpe
ratur.vñ proſper in libro epigrā.Sēp
erunt quod erant eterna gaudia vite.
Gaudendi.quoniā cauſa erit ipſe deus
nec varios pariet motus diuerſa volū=
tas.Unum erit in cunctis lumen ⁊ vn⁹
amor.Inq₃ bonis ſummis poſita expe
rientia felix.Nec valet augeri:nec me=
tuit minui.Ad patriam vite de noctis
valle vocati.Uirtutum gradibus ſcan
dite lucis iter.Gratior ē fruct⁹ ꝙ ſpes
ꝓductior erit.Exulta agnoſcēs te ver=
bi in carne renaſci ⁊c.Ex quibus patet
ꝙto deſiderio vita futura ſperanda ſit
morſq₃ pñs ferēda.

Ca.vi.de reſurrectiōe mortuorū et imortalitate anime.

Nichil ꝓdeſt ſe=
pulturarum vanitas
aut ſepulcrorū faſti=
giu₃.Quid eni poſt
mortē tibi ꝓderit cū
mortuus fueris tu=
muli curioſitas.Re=
uera nil ꝗnimo teſti=
moniū fortaſſis eſt illius iactantie quā
in ſeculo dilexiſti. O igitur ꝙ deteſtā=
da illa hominū curioſitas ꝗ cū diē ex=
tremū claudere petant natura quaſi ex
toto ruēte.exeqꝛarū tamē atq₃ ſepultu=
rarū deſiderant pōpas nec his ſuffecit
inanis cura ī qua vixerūt corꝑalib⁹ ap
petētes deſiderijs ſatiſfacere atq₃ iac=
tātijs:ſed etiam abſq₃ dilatione cū ſint
morituri vana quadā ſuꝑſtitioſitate fa
mā iutilē ſibi aggregāt:caro ꝗ quieſce
re petit ſue reſolutiōis poſtulās aditū
ſpirituſq₃ quietā felicitatē repetit. Ho
mo tamē ꝗ ex his duob⁹ cōſtat vtriuſq₃
poſtulationi cōtradicit:qꝛ licet etiā re=
pēte ſe videat receſſurū.ipē tamē labo
rioſo ſēſu mundanā querit gloria₃ ede
re.Sed nūꝙ poſt mortē viri ſācti exe=
quijs atq₃ ſepulturis gloriati fuerunt.
Nequaꝙ ꝓut ait augu.li. de cura pro
mortuis agēda vbi narrat oꝑa queda₃
ſāctoꝝ igni ꝯcremata.Alia vero i flumi
nib⁹ ꝓiecta ne qualiſcūq₃ memoria de
ipſis i poſterū haberet.Hoc autē diui=
na ꝑmiſſiōe factū eſt: vt diſcāt chriſtia
ni ꝙ tūc xp̄m maxime fatent:quādo va
nitati hui⁹ quecūq₃ munera cōtemnunt
nā li.ij.de vita patrū narratur ꝙ vir ꝗ
dā impius honorifice ſepult⁹ erat:iuſt⁹
aūt a beſtijs comedebat. Cuidā igitur
admirāti agel⁹.reſpōdit. Ille inqt ſc₃
impius bonū parū egerat ī hoc ſeculo.
tēpalem igitur accipi mercedē.ille vero
iuſtus paucum peccauit. tēporalē igit
in remedium accipt penam. Rationa=
biliter igitur concludit augu. i.de ciui.

ca.xiiij.ꝙ curatio funeris conditio sepulture pompa exequiarnm magis sunt viuorum solacia ꝙ̃ subsidia mortuorum et ideo antiqui phi de talibus parum curauerunt. seneca de remediijs fortuitorum sic dicebat. Insepultus iacebis supple dicerem aliquis: cui ille respondit. Facilis est iactura sepulchri Si eni non sentio quid ad me attinet corporis sepultura si vero santio. omnis tunc sepultura est pena. Hic tamen posset mortaliter queri an prosit animabus corpora sepeliri in locis sanctis seu consecratis. Ad hoc respondit aug. li. de cura pro mortuis agenda dicēs ꝙ si ꝓ defūctis supplicationes non fiant recta fide ac pietate: tūc spiritibus nō prodest loci sanctitas. quia tamē loca sancta orationibus dedicata sunt: cōsequēter in locis sanctis sepeliri animabus prodest. vnde narrat ibidem augusti. de quadā muliere que filiū suum defunctuz in basilica martyris petiuit sepeliri sperans precibꝰ sancti martyris filiū adiuuari Hec autē spes inquit augu. sana fuitq; martyris oratio ob hanc causā filio ꝓfuit. Locus tamē in se vt proficeret nō habuit. Attendamus igitur. quia nec tumuli prodest allitudo nec sculpturarum eminentia: sed sola merita cum suffragijs prosunt Cur enim si impius es tui memoriā relinquere cupis aut que tibi gloria? si tua impietas ꝑ orbem memoretur. Si vero iustus es: nunquid lapis te faciet sanctiorē. Absit quia nec quenꝙ̃ sanctificare valet. Tuo igitur sufficiat anima deū fore memorem tui. nec sic mundi gloriā queras vt ꝓpter sepulture fastum sedem glorie perdas Narrat enim seneca li. de tranquilitate anime ca. xviij. ꝙ cum tyrannus quidam philosopho theodoro minaretur dicens. Morieris ⁊ sine sepultura corpus tuuz erit. ipse theodorus respōdit An inquit me sic ineptum putas: vt michi cura sic an supra terram aut in terra putrescā. Nam vtrinꝗ michi eque facile. est. Vir igitur in etate senili constitutis mente quiescat: nec in talibus superstitiositatibus sollicitetur: atq; cōsideret ꝙ repente moriturus sit. Nunquid tradit tulliꝰ libro primo de tusculanis questionibus ꝙ diogenes proijci se iussit inhumatum. Tunc vero amici dixerūt volucribꝰ ne ⁊ feceris minime vero inquit sed baculum ꝓpe me quo eas abigam ponitote. tuum illi. quid poteris non enim senties tunc dipgenes Quid igitur michi ferarum laniatus oberit nil sentienti. et ibidē narrat preclarum anaxagore dictum qui cum lapsaci moreretur querentibus amicis vellet ne clazomenas in patriam si quid accidisset cōferri nichil necesse est inquit vndiꝗ eniz ad inferos tantumdem vie est. Nunquid ligurgus rex corpus suū iussit in mari proijci ne ipsius titulo leges infrigerentur: vt trahit pompeius li. iij. Hi igitur caruerunt sepultura nō tamen perijt eorum memoria. q; merita remanserunt. vnde hieronymus cōtra iouinianmu narrat ꝙ populus masagetarum cognatos ⁊ propinquos deuorauit. Dicunt enim ꝙ decentius est vt ab amicis potius ꝙ̃ a vermibus consumantur: ⁊ quamꝗ ritus insanus esset inducimur. tamen per hoc sepulturarū spernere pompas.

Capitulum. vii. de consideratione mortis.

Vtilis est mortis consideratio: nam dicitur ecclesiasti. xxxviij. Memēto nouissimorū ⁊ noliꝰ obliuiscere. ⁊ alibi. Memorare nouissima tua ⁊ in eternū nō peccabis. tul. i. de tuscu. q̃stio. narrat socratē dixisse ꝙ tota phorū vita est cōmēdatio mortis. alphorabius li. de diuisione sapiētie narrat platonē dixisse ꝙ phia est sollicitudo mortis et ꝑ mortē intelligit mortificationem prauorū desiderioꝝ. sene. ad lucillū. xviij. Meditare mortē eā eni meditari liber

tas est:qꝛ per eius.s.meditationem vi=
tia que sunt seruilia euitantur.nā invi=
ta iohannis elemosynariȷ̃ legitur ꝙ oli
qñ impatores coronabātur eis monu=
menta mortuorū ostedebātur atqꝫ īter
rogabantur:quale sibi monumentū fie
ri vellent: ne sui soliȷ̃ celsitudo eos in
superbiā eleuaret.quāobrez greg.lib.
ix.moraliū.Cum culpa aīm temptat ne
cesse est vt breuitatē vite sue aspiciat:
ne innocentem' mortā cunctis imminen
tē iniquitas rapiat.idē morali.xxi.di=
cit.Imminente tempestate et fluctibꝰ
tumentibus nulla nauigantibus tēpo
raliū reruz circa nulla carnis delectatio
ad mētē reducitur:omnesqꝫ res in de=
spectum veniunt si cesset amor viuendi
si timor precogitetur mortis.Hāc siqui
dem recogitabat iob dicens.Nubus e
gressus sum ⁊c.iob primo.Nec tamen
ex mortis consideratione debet animꝰ
desperare aut irasci sed potius invirtu
tibus prosperari.seneca.iiȷ̃.de natura.
questio.circa finē sic ait.Cur ei irasce=
ris sustine paululum ecce mors veniet
que nos pares faciet.et idem epła.xcv
ad lucillum.Mors omnes equat ⁊ om
nes pares morimur.et ecclesiastes.i.
Sicut quis egressus est nudus de vte=
ro matris sic reuertetur.O vtinā mor
tis memoria nobis adesset.tunc enim
īdesinenter.bene agere sollicitaremur
et ī nostre vite diuturnitate minime cō
fidentes:tanq̄ nunc morituri essemus:
sic ad vite future adeptionem propera
remus.ideo sapiens ecclesiastes.ix.di
cebat.Quodcunqꝫ pōt manus tua istā
ter operare.et ibidem secundo.Mane
semina semen tuum scilicet dum viuis.
vt verificetur illud prophete .venient
cuz exultatione portantes manipulos
suos .vnde apostolus ad ghalatas vlti
ma.Dum tempus habemꝰ operemur
bonum:quoniam ista vita est mors vi=
uentium et vita morientium vt inquit.
augustinus nono confessionum . Ideo
iob:xiiiȷ̃.dicebat Breues dies hominis
sunt et ibidem.septimo.Dies mei con
sumpti sunt absqꝫ vlla spe:vnde augu=
stinus de verbis domini sermone.xvi.
Breuis inquit est vita et breuitas sem
p incerta .et ibidē serōe vi.Quid ē diu
viuere:nisi diu torāri.⁊ serōe'iiiȷ̃.Diu
viuere q̄d est nisi ad finem currere.Nā
vita ista similis est morti vt ponit etiam
sene.ad lucillum.lxxxiiiȷ̃. Quia quod
viuimus proximū est nichilo Si igitur
vita breuis ⁊ mors ineuitabilis:cur igi
tur de sepultura felici non cōsideramꝰ
quis est eni qui viuet ⁊ nō videbit mor
tem inquit propheta.Omnes eni mori
mur ⁊ quasi aqua dilabimur in terram
vt dicit.iiȷ̃.regū.xiiiȷ̃. Unde in quodaz
veteri libello narratur hystoria de quo
dā iuuene qui timore mortis ductꝰ reli
gionē ingressus est cuius pater dolēs
eum accessu. et ipso inuito de religione
eum retrahere.voluit cum tamen hoc
iuuenis vidisset dixit patri suo ꝙ face
rent quicquid velle dummodo sue pa=
trie vnam constitutionem tolleret.
Cunqꝫ pater interrogasset.que esset il=
la cōstitutio filius respondit ꝙ hec con
stitutio erat.ꝙ iuuenes quemadmoduz
et senes moriebantur. Quo audito pa
ter in religione suuz filium permanere
dimisit.vnde mathei.iiiȷ̃. Uigilate ita=
qꝫ quia nescitis diem neqꝫ horā.et apo
ca.iiȷ̃.Si non vigilaueris veniam tanq̄
fur.et nescies qua hora veniam. Me=
ditanda igitur est dies mortis vt per vi
te merita obitum sanctū mereamur vn
de luce.xiiiȷ̃.Quis rex iturus committe=
tere preliū non prius sedens cogitat.
Nam cogitare debemus vt bene mori
amur et mathei.vi. Thesaurizare vo
bis thesauros in celo: Nā mundus est
sicut illa ciuitas de qua narrat balaan
ꝙ in illa ciuitate talis erat mos vt pri=
cipē omni anno mutarēt ⁊ in fine anni
dabant pro prime sibi vnum ouum:ip=
sumqꝫ spoliabant ⁊ exulem faciebant.
Accidit tamen ꝙ quidam sapiens ibi=
dem principaretur:qui audita lege sua
bona atqꝫ diuitias in alienam patriam
misit. Itaqꝫ in exilio positus se locu=

pletem inuenit. Sic enim non in mūdo sed in celo proficisci debemus. Illi eniꝫ in cellestibus. proficiscunturqui non de presenti vita sed de requie post morteꝫ meditantur: quoniam sicut dicit seneca libro secundo de natura rerum capitu. vlti. Undiq̄ꝫ tela in nos iatiūtur ⁊ omnes reseruamur ad mortem.

Capituluꝫ. viii. de prouidētia futurorum.

Ic viuere cōgruit vt de futuris diebꝰ cogittemus vitamq̄ꝫ p̄sētē sic transire fas est: vt de futura p̄cogitemus. Sed amatores huiꝰ seculi solū p̄nunc viuere curant nec de futura vitᵃ ꝓuident. Iō fame et siti in gehēna inferni cruciātur. quoniā sicut iob. xxvij. Diues cū dormierit nichil secū affert aperiet oculos suos et nichil inueniet sup quo gregoriꝰ moraliū. xviij. narrat exēpla de diuite epulone q̄ sepultꝰ ē in infernū: vt dicit luce. xviij. ⁊ de stulto ꝓponēte dilatare horrea sua cui dictū est. Stulte hac nocte repetēt dyaboli a te aīm tuā: q̄ scilicet illa nocte moriturꝰ es: vt dicit luce xij. Quid igitur nobis ꝓdest supbia sapiētie. v. quasi diceret ꝙ nichil. Nā subito moriemur ⁊ media nocte vt dicitur iob. xxxiiij. Sup quo grego. moraliuꝫ. xxv. Subitum est inquit quod ante nō cogitatur. q̄ ergo dum viuunt: de morte seu futura vita nō cogitāt subito moriūtur q̄m mors peccatorū pessima iuxta prophetā. O igitur mors ꝙ amara est memoria tua hoī iniusto. ecclesiasti. xli. Et licet amara sit eius tamē memoria vtilis est: vt peccator cōuertat. vn̄ venerabilis beda lib. de gestis āgeloꝝ narrat qualit deꝰ multis ostēdit penas infernales ⁊ gloriā celi vt cōuerterent. Aliquādo tn̄ correctionē ⁊ alij. desperationē exinde susceperūt. vn̄ narrat de quodā fabro q̄ vidit infernū sathanē ⁊ demones infernales: et exinde desperatꝰ sine penitētia defūctis est. Absit tamē vt illā futurā iehennā sic formidemus vt etiā futurā gloriā desperemꝰ Exemplo beati stephani q̄ mortuus est intendēs in celū viditq̄ꝫ celos apertos ⁊ gloriā dei. vt patet actuū vij. Nā q̄ si moriuntur licꝫ s̄m carnē moriant: nichilominus vitā amabilioreꝫ sibi acquirūt. q̄m mors carnis nō est: nisi vmbra mortis vt ait grego. moralium. x. Sed mors illa terribilis est qua moritur anima ꝑ peccatū. Nā tūc moritur corpꝰ quādo anima ipsū deserit: sed tūc moritur anima quādo a deo deserta est: vt iquit augu. xiij. de ciui. dei. ca. i. Quāto igitur melior est deꝰ animi: tāto mors anima magis formidāda est ꝙ mors corporis. nā ⁊ susanna mortē anime potius ꝙ corporis timuit. vnde daniells. xiij. ipsa dicebat. Melius est inquit me absq̄ꝫ ope incidere in manus vestras ꝙ peccare in conspectu dei. Insuper augu. xij. de ciui. Duplicē mortē designat. scilicet illā primā que est corporis: ⁊ secūdam que est anime. dicens prima mors animam volētem pellit. secunda animā volentē in corpore tenet: sed tempus veniet q̄ anima viuere non poterit deum non habendo: nec doloribus corporis carere moriendo: q̄ in inferno mors est sine vita mors etiā sine morte: q̄ est sine fine. De tali morte dicit apocalip. xxi. ꝙ dyabolus missus fuit in stagnum ignis et sulphuris: vbi a bestijs ⁊ pseudo ꝓphete cruciabant die ac nocte in secula: nec tn̄ sole pene erunt in flagellum demoniorum. quinimmo pena maxima erit a visione dei beatifica priuari. vnde chrisostomus super matheum omelia vicesimaprima Multi iehennā abhorrent. ego autem casum illius: glorie multo amaiorem puto quoniam melius est sustinere decem milia flumina ꝙ faciem illam mansuetam videre a nobis auersā: atq̄ꝫ dicētē illud mathei. xv. Ite ma

ledicti in ignem eternum. Sic igitur vi
uamꝰ vt postmoduȝ mortē huiusmodi
nō icurramꝰ. sȝ potiꝰ illā supnorū vitā
cōquestemꝰ quā desiderauit paulꝰ apo
stolꝰ ad philippēses ꝑmo dicebat. Cu/
pio dissolui ⁊ esse cū xp̄o. Uir eni iustꝰ
sperat in morte sua. prouerbio. xiiij. Et
ideo quidā ꝓpheta numeri. xxiij. dice/
bat. Moriat̄ aīa mea morte iustoꝝ: tūc
eni liberabitur de exilio et intrabit he
reditatem: iuxta psal. dicentem. Cū de
derit dilectis suis somnū: ecce heredi
tas dn̄i. ⁊ iob. xi. Cū te cōsūptū putaue
ris orieris vt lucifer. Naȝ teste seneca
epistola centesima Mors viri virtuosi
est dies natalis eius.

¶ Finit liber septimus.

¶ Incipit li. viii. qui est de sta tu eccl'iasticoꝝ. Cuiꝰ ꝑmū capi tuluȝ est qualit̄ viri eccl'iastici debent habere curam de sub- ditis in moribus et scientia.

Iri eccl'iastici tā-
q̄ eccl'ie vigiles atq̄
custodes ꝓ eiꝰ muniti
one certare debēt. vn̄
isai. lxi Sup muros tu
os posui custodes tota
die ⁊ nocte ꝑpetuo nō
tacebūt. vn̄ bernardꝰ
sup cātica omel'. xlvij. Uiris ecclesiasti
cis suadet vt sint vigiles ꝓ dormiētibꝰ
⁊ ꝓ aīabꝰ ꝓ quibꝰ rationē sūt redditu-
ri. Boni inq̄t custodes vigilāt: atq̄ insi-
dias explorāt cōsilia malignātiū āntici/
pāt laqueos deprehēdūt: ⁊ tendiculas
emulatorū dissipāt. Hi sūt fratrū ama-
tores ⁊ populi christiāi qui multū orāt
ꝓ populo ⁊c. Itaq̄ de ipsis verificari
poterit illud prime ad corinth. iij. Dei
agricultura estis: dei edificatio estis: ⁊
sequit̄ vt sapiēs architectus fūdamen
tū posui Nūc tn̄ qđ lamētādū est cū be
ato bernardo ibidē omel'. lxxv. dicere
possumꝰ qm̄ pauci sūt qui nō querāt q̄
sua sūt: ex oībꝰ caris suis scilicet eccle-
sie. Diligunt enim munera nec possunt
pariter diligere cristū qui manꝰ dede-
rūt mām̄one. Un̄ eni estimas talibꝰ re-
rū affluētiā superare: vt puta vestium
splēdorē mēsarū plenitudinē vasorū ar
gēteorū ⁊ aureorū cōgetieȝ nisi de bo-
nis spōse. ⁊ inde est q̄ ecclesia inops et
nuda relinquitur nec studēt ornare spō
sam sed spoliare nō custodire sed ꝑde-
re non instituere: sed ꝓstituere: nō que
runt pascere gregem: sed mactare ⁊ de
uorare. dicente dn̄o per prophetam.
Qui deuorant plebem meaȝ sicut escā
panis. Ideo hierony. ep̄la. xciiij. Obse
cro te iterum atq̄ iterum ne officiū cle
ricatus genus antique militie inuanuȝ
assumas ⁊ ne lucra seculi in christi mili
tia queras ne plus habeas q̄ quando
clericus esse cepisti. ⁊ sequitur. Procu
ratores: atq̄ dispensatores domorum
alienarum: quomodo possunt esse cleri
ci qui proprias subētur contemnere fa
cultates. Nūquid enim ecclesiam frau
dare sacrilegium est. aut accepisse qđ
pauperibus et esurientibus erogandū
est. Etenim optimus dispēsator est qui
nichil sibi reseruat. vnde i decreto dis.
xvi. q̄ clericus debet esse imunis a cu-
piditate. Lamentādum tamen est q̄ vi
ri ecclesiastici suis cupiditatibus popu
lum innocentem affligunt infestant et
corrumpunt. ⁊ licet clericos se dicant.
inuanis tamen occupationibus laicis
preferuntur. Quamobrem diuine sen-
tentie iaculum timendum est ne cū pec
catoribus intereant. Nichilominus ta
men aduertandum est quomodo apud
gentiles sacerdotes. ministriq̄ templo
rum viuebant atq̄ populum moralibꝰ
exhortationibus instruebant. vnde pla
to in thimeo. lib. primo ait q̄ qui apud
athenienses sacerdotijs prediti erant
a populo separatim conuiuebant ne a/
liqua prophana contagione eorum ca/
stitas seu vita pollueretur vnde seneca
in declamationibus recitat quō apud
gētiles nullus obtinere poterat sacer/

dotiuȝ ſi homicidiū vel fornicationē cō miſiſſet. Sed nūquid ille eſt homicida qui malo exemplo innocentem ſeducit Nūquid ille pollutus eſt qui carnales libidines ſequitur: atq; delectationes ſectatur. Aut igitur apud gentiles ſacerdotes digniores erāt: aut tempore moderno ſacerdotium pauci merentur Attendamus igitur hieronimū contra iouinianum dicentem. Stoicus inquit vir eloquentiſſimus de vita antiquorū ſacerdotum loquēs ait ꝙ omibus poſt poſitis negocijs ſemꝑ in tēplo fuerunt et reruȝ naturas atq; cauſas ſyderūq; motus ſtudioſiſſime contemplabātur: et nūꝗ ſe mulieribus miſcuerūt. nunꝗ cognatos propinquos vel liberos viderunt ab eo tēpore quo diuino cultui ſeruire ceperunt: ac carnibus et vino ſemper abſtinuerunt propter tenuitatē ſenſus et vertiginem capitis et libidinis refrenationem. pane raro veſcebantur ne onerarent ſtomachum: cubile de folijs palmaruȝ habebant: et ocio nunꝗ torpebant. et ſubdit idem hieroymus q̄modo euripides refert ꝙ prophete iouis in creta regione non ſolum a carnibus: ſed etiam a coctis cibis quibuſcunq; abſtinebant. Inſuper ibideȝ hieronimus refert verba ioſephi libro .ij. capitulo decimooctauo dicentis ꝙ ſaducei et phariſei atq; eſei ab vxoribus et vino abſtinebant et quotidianum ieiunium in naturam vertebant. Et nominanter ibidem quidam alij veteres eorundem imitatores: ſcilicet cautes ⁊ aſclepides. Idem pigmalion narrat/ꝙ i oriente eſus carnium non habebatur. et ambobus narrat quomodo apud ꝑſas viri doctiſſimi farina et oleribꝰ tātummodo vtebantur. His ergo exemplis dict/ apparet: vt ſacerdotes xp̄iani potiuſꝗ gentiles virtutibus floreāt quoniaȝ duplici honore digni ſunt qui bene preſunt preſbiteri. vt dicitur p̄ie ad thimo. v. Nempe hieronymus epiſto. xcviij. recitat ꝙ ſacerdotes oliȝ caſtiſſimi erant virgineſq; veſte et appolini ſeruiētes i ꝑpetua ſacerdotij virginitate viuebāt. Abſit igiṫ vt viros eccleſiaſticos libido ſeducat: ⁊ inocēs vulnus ſacerdotū exemplo inquinetur.

¶ Capitulum ſecunduȝ de exemplaritate prelatorum.

Viri eccl̄iaſtci ⁊ potiſſime p̄lati ſi malā vitā duxerit: ſubditoruȝ mores corrūpūt. Debēt igiṫ vite ſctītati orationi q̄q; ⁊ bonis operibꝰ iugiter intēdere: q: teſte bernardo. Viri eccl̄iaſtici paſcere debēt populū dei orationū fructibꝰ ⁊ ꝓ popl̄o dei debēt intercedere ipſū q̄q; populo deo debēt recōſiliari exēplo moyſi: de quo exod. xxxi. Qui deo dicebat aut dele me de libro tuo. aut dimitte eis hanc noxam Nūc tamē prelati vxorem ancille poſtponunt et ancillam preponunt: q: ſuis derelictis eccleſijs abſq; magna neceſſitate ſecularibus occupationibus preintendunt: et in ſuis eccleſijs ſi fuerint de ipſius protectione non ſollicitantur ſed qualiter ſua crimina liberius exercere poſſint iugiter meditantur. Deberet autem epiſcopus ſui nominis attendere interpretationem Scops enim interpretatur intentio, ⁊ ideo epiſcopus dicitur quaſi ſuperintēdēs Neceſſe eſt autē eū qui preficitur ſuꝑintendere: vt inquit augu. ix. de ci. dei: ca. xix. Epiſcopꝰ ergo nomē habet potiꝰ oneris ꝗ honoris vn̄ bernardꝰ ad eugeniū li. ij. Nomē indt ep̄i nō ſonat dominiū ſed ſeruitiū. ideo p̄latis actuū. ij. diciṫ. Attendite vobis ⁊ vniuerſo gregi: in quo poſuit vos deus ep̄os regere eccleſiam dei Idem bernardus ad pontificem ſenonenſeȝ inquit. ſecundū ethimologiā nominis ille pontifex dicitur qui ſeipſum facit pontem inter deum ⁊ proximum. Iſte enim pons pertingit vſq; ad deuȝ quando non propriā ſed dei gloriā querit et vſq; ad proximum venit quando

per pietatē non ſibi ſed ꝓximo deſide=
rat prodeſſe. Bonus inquit pōtifex ſeu
mediator deo offert preces populorũ
benedictionē ⁊ gloriaȝ deo imputat: et
pro exceſſiuus delinquētiũ maieſtateȝ
eius inuocat atq; peccatores ꝓ diuina
iniuria punit: nec de ſuis operibꝰ luctũ
ſed dei gloriã expectat. Inſuꝑ hieroni.
epl'a. c. loquens ad ep̄m nomine gene=
rali. Domus tue conuerſatio cōſtituta
eſt in gratia publice diſcipline. quicq̄d
feceris omnes faciendum eſſe putant.
Caue igitur ne malũ cōmittas: qm̄ qui
reprehēdere volunt repudiantur: ſi de
linquentes fore videantur. ⁊ ſubdit ſub
uenire pauperibus viſitare languētes
gaudere cũ gaudentibus: debet ſcilicȝ
prelatus etiam ſit cecorum baculꝰ ſtu=
dentium cibus ſpes miſerorum: ſolati=
um lugentiuȝ. Ex his igitur patet qua
liter prelatus etiam ab interpretatio=
ne nominis de ſua ſponſa eccleſia curã
habere debet Sed nunc illud apoca. iij
verificatur. Nomen habes ꝙ viuas et
mortuus es: quia ſcilicet nomen ſan=
ctitatis habēt prelati: et mortis opera
in ſe et in ſuos ſubditos exercent. Et li
cet omnia vitia in prelato turpia ſint.
illa tamen magis ſunt cauenda in qui=
bus ancilla ſcilicet caro nominatur: vi=
delicet gula et luxuria: quia inter vitia
magis infamia ſunt: et per talia prela=
ti eccleſie maieſtatem magis offendũt
ideo apoſtolus dicebat ꝙ non oportet
epiſcopum eſſe vinolentum. id eſt vino
plenum Super quo verbo hieroni. epi
ſtola. xliij. Vinolenta inquit commeſſa
torumq; exceſſus in prelatis non ſint:
qm̄ venter mero eſtuans de facili di=
ſpumat libidinē. nã in vino eſt luxuria.
q̄ autē luxuriatur mortuꝰ eſt viuēs qui
autē inebriatur mortuus ⁊ ſepultꝰ eſt.
Nunquid noe ad vnius hore ebrietatē
femora nudauit qui per ſexcentos an=
nos ſobrietatē protexerat. geñ. x. Nũ=
quid loth neſciens quid faceret libidi/
ni ſe miſcuit: ⁊ inceſtum commiſit: queȝ
ſodoma non vicerat vina ſubegerũt vt
dicitur gene. xviij. Quapropter ſacer
dotibus legalibus bibere vinum ꝓhi=
bitum erat vt patet leuitici. x. Ad deſi
gnandum ꝙ prelati ⁊ ſacerdotes noue
legis ſobrij eſſe debent. vnde luce. xxi
Ne grauentur corpora veſtra crapula
⁊ ebrietate. vnde gregorius moraliuȝ
primo. Cum inquit maiores voluptati
deſeruiunt non mirum ſi in minoribus
laſciuie frena laxantur. Dum inquit
vos ſcilicet prelatos letos aſpiciũt ſci
licet ſubditi: ipſi tunc ad illicita reſol=
uuntur. vnde li. ij. de vitis patrum par
te. x. legitur ꝙ abbas quidam dictus
vatita poſtq̄ fuit factus epiſcopus vi/
tam aſperiorem quam prius ducere ce
pit: et cur hoc faceret cum interroga=
retur: reſpondit. Dum inquit eſſem in
heremo corpuſculum meum guberna/
re volebam ne infirmaretur. nunc autē
quia in ſeculo ſum poſitus: aſſunt exceſ
ſum occaſiones plurime. ideo eſt ma=
xime abſtinendum. Nam et ſi infirma/
ri cepero aderunt ſuccurrentes. Simi
le etiaȝ legitur eodem libro parte. i. de
abbate opi qui epiſcopus factus vitaȝ
quam in heremo prius duxerat nō pre
termiſit: deo tamen reuelante vite ſue
aſperitates quodammodo mitigauit.
Hec igitur oia deſignãt qualiter ꝑlati
ancillã ſclȝ opera carnalia ſeu quecũq;
ſecularia ſuis eccleſijs poſtponere de
bēt vt bonis exēplis ſibi ſubditũ popu
lũ dirigãt. iuxta illud numeri. xviij. Ex
cubate in cuſtodie ſanctuarij et in mini
ſterio altaris ne oriatur indignatio ſu
pra filios iſrael.

¶ Ca. iii. de electiōe ꝑlatorũ.

PRelatꝰ vices dei ge
rit. quãobrē vocatiōe dei
ſublimari debet. vñ apl'us
ad hebreos. v. Nemo ſibi
ſumat honorē: niſi qui vo=
cat a deo tãq̄ aarō. Quid tñ dicemus
q: apl'us. i. ad thimo. v. dicit ꝙ ſi quis
epiſcopatũ deſiderat bonũ opus deſi=
derat. Attēdamus enim qualiter apoſ

stolus episcopatū bonū opꝰ vocat quasi dicat ꝙ qui vult episcopari debet bñ operari. Sed plurimi volūt epi vocari qui tñ non curant veridice episcopari. Nā sicut dicit aug. li. v. de ciui. dei. ca. xix. Ille nō est bonus prelatus nec episcopus qui nō ꝓficere sed preferri querit Insuper hiero. epl'a. xliij. Episcopatū desiderat qui nō dignitatē sed laborem querit: nō delitias: sed opus sic ꝙ humilitas nō decrescat: nec per fastigium dignitatis ipse intumescat vñ eccle sia. vij. Noli querere fieri iudex: nisi valeas virtutibus irrumpere iniquitates vñ grego. xxi. moraliū. Sancti inquit viri cū presunt nō in se potestatem ordinis sed equalitatē cōditionis attendunt nec preesse gaudent hoibus sed ꝓdesse. sciūt eni ꝙ antiqui patres non solū reges hominum: sed etiā pastores pecorum fuisse commemorantur. Cur enim de tua dignitate audes supbire. nunquid non in vtero te fecit qui ⁊ illū operatus est. iob. xxi. Omnes enim nature vnius sumus. Nam grego. vbi supra concludit. Manu inquit humilime cōsiderationis deprimēdus est tumor elationis. vnde iob. xiij. Eleuasti me et quasi supra ventum ponens elisisti me valide: scio tamen q2 morti trades me O ꝙ humilis consideratio in prelato si fuerit. ideo ꝓpheta dicebat. Neq3 ambulaui in magnis: neq3 in mirabilibus super me. Nam teste grego. moraliū xx. Mundana felicitas tanq̄ aura sub leuat: vt repentine deterius ⁊ infimus sternat. ⁊ idē gregori. moralium. xvij. Quāto inquit altius quis erigitur: tāto curis grauioribus oneratur: illisq3 populis mēte cogitatione supponitur quibus dignitate supraponitur Homo inquit in sublime eleuatus tātos super se sustinet quantos suppositos regit. ⁊ ibidem concludit. Ipsa inquit occupatio seculariū dignitatū: tāto feliciorib9 vitijs premitur quāto maioribus curis grauatur. Quapropter ancelmus lib. de similitudinibus capi. xxv. Prelatos ambitiosos cōparat pueris venantibus papiliones qui dū sequūtur illos in foueā cadunt. Ex quibus cōcluditur ꝙ quilibet prelatus in nomine. scʒ et in fama virtutum crescere debet. Quaꝓpter cōcludit hugo ꝙ canones rationabiliter diffiniunt nullum esse in episcopum eligendū: nisi prius in sacris ordinibus fuerit religiose cōuersatus Plures tñ insipientes sunt viri qui vita maculati ad presidium sublimantur et qđ detestandum nimis est ad presidentiā tanq̄ ad patrimonium curritur veterū q3 exempla negligunt. Animaduertamus enim quomodo ambrosius in episcopum electus omino recusauit. Nūquid mulieres publicas in suā domū ingredi fecit: vt illis visis electio reuocaretur. Nunquid fugā accepit: sed ꝓditus a leuntio reuerti coactus est vt I ipsius vita legitur' Nunquid gregori. fugit electus: sed columna fulgida sup ipsum descendente cognitus est. Nunquid beatus marcus pollicem sibi abscidit vt indignus sacerdotio haberet: vt dicitur libro secundo qui dicitur paradisus. Nunquid beatus ammonius cum fuisset electus in episcopum et ad benedictionem duceretur euadereq3 non posset aurem suam sinistram ferro resecauit dicens. Nunc inquit probatur non posse quod cupitis compleri quia nullus aure precisa debet ordinari cui dorotheus episcopus respondit. Lex inquit ista iudeorum est. sed ego inquit virū aurib9 trūcatū morib9 ꝓbum nō dubito facere epm. Cū ergo vi iferrent beat9 āmonius respōdit Si me iqt vltra cogeritis etiam linguam meā ꝓpt quā michi molesti estis absciʒ dā et tūc ipm dimiserunt insuper li. iij. hystorie triptite de quodam monacho legitur ꝙ elect9 i epm recusabat sʒ theophil9 sibi suadebat. videns igitur monachus ꝙ euadere non posset ad se venientibus respondit Cras inquit determinabitur quid sit faciendum. Unde in crastinum fusa oratione migrauit.

Si igitur viri sancti ꝑlationē recusarūt
Cur igitur peccatores etiā publici pre
lationē questitāt. Nā teste grego. ī suo
pastorali.ca.ix. Uirtutib⁹ etiā pollēs
ad regimē coactus accedere debet. et
idem grego.in quadā epl'a ad senonen
sē archiepm. Multi inquit nō tāta fidu
cia ⁊ alacritate currēt ad honores sisē
tirent onera grauia si metuerēt pericu
lū dignatis:sed ambitiosi insatiabilis
est.et de gradu in gradū scādere petit.
Ue tū qui cōiungitis domū ad domuz
Absit igitur vt fiant ꝑlati nisi ꝗ melio
res sunt. vt debitos suscipiant a subdi-
tis honores.

¶ Ca.iiii.quomodo nō debet eligi fauorabiliter prelatus.

Relatus cu-
rā gerit aiarum
aut gerere debet
Quāobrem ipsi-
us electio nō fa-
uore sed sola cha
ritate fieri debet
sic vt eligatur nō
qui dilectior sed
ꝗ melior aut cōmordior videt. Nā hec
est volūtas dei vt ille ꝑsideat ꝗ melior
publiceꝗ vtilitati cōmodior est.vñ hi-
re.epistola.xliiij.Electio inquit faciēda
est nō ob aliquā cōmoditatē tēporalē
eligētiūvel emolumāti spem nec ob hu
manā intercessionē vel suasionē vel cō
minationē nec ob iordi natā affectionē
ad personā eligibilē siue carnalē affe-
ctionē.sed sunt eligēdi ob diuini hono-
ris cumulatio. ob ecclesie dei vtilitatē
ob ꝓfect⁹ siue vtilitatis animarū spē.⁊
ob morū ipsius eligendi atꝗ virtutū ꝑ
fectionē. Hoc etiā satis notatur ī decre
to.xxv.⁊.vi.di. Quāobrē grego.mora
liū.xxiiij. Curā inqt aiarū suscipere nō
presumāt nisi qui bella tēptatio[illegible] subе
gerint.vnde dñs ad moysē leui.vi.ait.
Cōgrega omnē cetū ad ostiū taberna-
culi ī electionē aarō ⁊ filiorꝫ ei⁹.vt sciāt
omēs ꝙ ꝗ ꝑstātior est ex omni populoꝗ
doctior sāctior ⁊ virtutib⁹ eminentior il
le eligatur ad sacerdotiū. supee quo ait
origenes. Illi inquit qui eligunt aliīs
modis ꝙ predictis timeant dei iudiciū
atꝗ sibi imputēt damnuz siue perditio
nem animarū ⁊ ruinam ecclesie dei que
destruitur per institutionē mali prelati
vnde grego.in dialogo li.iiij.ca.xxxix.
narrat de pascasio qualiter erat ī loco
penaruz.⁊ cum interrogaretur cur hoc
esset respondit ꝙ nulla alia causa erat.
nisi qꝛ cōsenserat in partē laurentiū con
tra simachum ipsū eligendo in prelatū
Quapropter grego. in registro libro
primo ait Necesse est vt omnes culpas
et negligentias sibi imputet ꝙ ministe
riū virtutis infirmo cōmisit. Sicut igit
prelatus eligēdus est:vt bene agat:sic
pariter electionē acceptare non debet
nisi: vt in deo proficiat et hoc cum hu-
militate et tremore vnde augu.ix.de ci
ui dei.ca.xix. Non est inquit in accepta
tione amandus honor in hac vita: sed
opus quod per eundem honorez fit vel
potentiaz ideo apostolus dicebat. Qui
episcopatuz desiderat qꝛ epatus nomē
est operis et non honoris vt supra di-
ctum est:quapropter grego.in suo regi
stro libro.vij.ait ꝙ sicut loc⁹ regiminis
desiderātibus est negādus: sic fugiēti
bus est dādus ne quis sumat sibi hono
rē.⁊ ibidē li.ix. Qui amabit aut se ige
rit ꝓculdubio repellēdus est ideo ꝙ ni
titur ad altiora ascēdere. Cōgruit igit
vt in crescendo decrescat ⁊ in ascēdēdo
descendat. Qui igitur eligitur dicat ꝙ
doceat et informet quod teneat. naz ca
sum appetit qui ad sūma loci fastigia
postpositis gradibus per abrupta que
rit ascensum. hec ille ideo isaie vi.dicit
Ecce ego mitto me.quasi dicat ꝙ null⁹
debet ex se presumere. ideo grego. in
suo postorali.li.ij.ca.vij. Nullus inquit
se extollat ex electione: sed magis se
humiliet.⁊ benardus in epistola ad epi
scopū senonensē. Noli inquit altū sape
re: quia altū sapere difficile est ⁊ oīno
⁊ quāto inusitatius tāto periculo sius.

Non ergo felicē ſe putet qui alijs pre=
eſt. vnde augu. epl'a. lxvi. Pete inq̄t vt
cogites nichil eſſe hoib⁹ in hac vita: et
hoc tp̄e felicius letius ⁊ acceptabilius
ep̄i aut preſbiteri aut diaconi officio. ſi
tñ nō preſumptuoſe aut adulatorie res
agitur: ſed nichil apud deum miſerius
triſtius ⁊ damnabilius ſi male fiant.

¶ Ca. v. de moribus ſacerdo=tum ⁊ aliorum eccleſiaſticoꝝ.

Acerdotes di
cti ſūt quaſi ſacra
dātes. ideo ſacrā
debēt ducere vi=
tā iuxta illud iſa.
li. Mundamini q̄
fertis vaſa dñi.
q᷑ tñ preſbiteri a
ſctitate eis debi=
ta recedūt: ideo iugo idebito deprimū
tur nā leui. xxi. dicit ꝙ ſacerdotes ſcti
⁊ imaculati eſſe debēt ⁊ qui habeat ma
culā nō debeat offerre panes: vt ſi cec⁹
vel claudat⁹ eſſet. Sup quo grego. in
ſuo paſtorali li. ij. ca. xi. Cec⁹ eſt inquit
qui diuine cōtēplationis lumē ignorat
Claud⁹ autē eſt qui viā vite nō valet te
nere. ideo apl'us ad roma. xiij. Monet
abijcere opera tenebraꝝ ⁊ inducere ar
ma lucis. Illi eni ſacerdotes arma lu=
cis induūt qui in virtutibus ꝓficiūt nā
teſte hieroni. epl'a. xxxij. Cleric⁹ dicit
a cleros grece quod eſt ſors latine. et
ꝓpterea vocātur clerici: q᷑ de ſorte do
mini ſunt aut q᷑ dñs eſt ſors eoꝝ ſcilicꝫ
poſſeſſio. Cleric⁹ igitur talem ſe debet
exhibere vt poſſideat dñm ⁊ ipſe poſſi
deatur a dño hec ille. vñ hugo li. ij par
te. iij. ca. iiij. Signaculū inquit clericoꝝ
eſt corona qua ſignatur clericus depu
tatus ad officiuꝫ dei ſeu miniſteriū cui
ſeruire regnare eſt. Nam corona rega
le decus eſt quod non immerito datur
iuxta illud prime petri. ij. regale ſacer=
dotium. ⁊c. Et ibidem ſubdit hugo ꝙ
capites coma clerico in moduꝫ corone
tondet et ſummitas capitis de ſup de
nudatur: vt per hoc detur intelligi ꝙ
ad regiam poteſtatem aſſumitur: et vt
reuelata facie gloriam dñi dei contem
pletur. hec ille. Quapropter clerici co
mam nutrire prohibentur: vt patet de
creto di. xxiij. Clerici comati. A ſollici
tudinibus igitur temporalibus eximū
tur ne vanitatibus mentes corum im=
pediantur. vnde hieronimus epiſtola.
xxxiiij. Negociatorem inquit clericum
tanꝙ peſtem fuge: quia nemo militās
deo implicat ſe negocijs ſecularibus.
et ideo de ipſomet hierony. refert poli
cratus lib. viij. ca. xiij. qualiter a menſa
ſua tres clericos excluſit quia incom=
poſiti erant. Dicebant enim viro hone
ſto et graui non licere in eius cōſortio
aliquem incompoſitum habere. Inho
neſtum igitur eſt aliquem ſe clericuꝫ ꝓ
fiteri ⁊ vanis occupationibus detineri:
ne de clericis verificetur illud trenorū
iiij. qui nutriebantur in croceis ample=
xati ſunt ſtercora. Nunquid olim ſacer
dotes nazareorum ob vite continenti=
am caput radebant et capillos in igne
ſacrificij ponebant: vt dicitur nume. vi
Illi eniꝫ moraliter capillos radūt qui
temporalia mente deſerunt et tunc ſa=
crificant quando deo famulari diſpo=
nunt hec enim omnia corona clericalis
deſignat. Nunc tamen clerici ſuam vo
cationem pretermittunt: et ideo in ſub=
iectiones plurimas incidunt: ſed apud
egiptios ſacerdotes omnia reliquerūt
et ideo exemi ſicut dictū eſt apud pha=
raonem meruerunt. vnde hiero. ad eu=
ſtachium epl'a. lxxxiiij. narrat ꝙ in egi
pto tria fuerunt genera monachorum
ſcilicet cenobitarum qui in communi vi
uebant anachoritaruꝫ qui ſoli in deſer
tis habitabant. et aliorum quorum ge
nus dicebatur in lingua egiptia enuch
qui bini vel trini habitabant ſimul. Et
de primis ſcilicet cenobitis loquēs hie
ronim⁹ dicit ꝙ nullus in cibo erat ſtre
pitus: ſed pane ⁊ leguminibus paſcebā
tur ſoliq; ſenes vino vtebantur Aliaq;
plurima laudabilia narrat philo. ꝓut

allegat hyeronimus. De aliis vero scz anachoritis narrat iosephus quod acerbissimam vitam duxerunt. Clericorum igitur et signanter religiosorum vocatio est ad diuinum cultum. et non ad mundanum occupamentum. vnde anselmus li. ii. De similitudinibus narrat in somnis se vidisse angelum dei describentez sibi quis esset verus monachus. et concludit ibidem quod verus monachus est qui locum sue habitationis perpetuum eligit: in quo perpetuo habitare disponit Sed nunquid lamentandum est quod viri ecclesiastici atque religiosi mundo se renuntiasse dicunt: et tamen curis temporalium maxime intendunt non attendentes verba beati bernardini quodam sermone dicentis: quod natus filius dei elegit pauperem domum et tenuit paupertatis formam. Aut igitur mundus vel deus fallitur et errat sed diuinam impossibile est falli sapientiam. Melior est ergo status ille quem elegit. et ibidem bernar. in sermone de vigilia natiuitatis dni. Quid inquit paupertate ditius: quid preciosius qua regnum celorum emitur et gratia acquiritur. vnde hiero. epla. cxvi. Apostoli inquit gloriantur quod omnia dimiserunt et secuti sunt saluatorem. Nunc autem viri ecclesiastici xpm sequuntur vt munus accipiant aut vt liberius sua desideria impia adipiscant. verumtamen mathei quinto dicitur Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnuz celorum Et mathei. xix dicitur. Si vis perfectus esse vade et vende oia que habes et da pauperibus et sequere me. Mundo igitur spreto: debet vir religiosus tanquam agricola suam animam excolere: scz vitia exstirpare: et virtutes inserere. vnde apuleius li. de deo socratis dicit quod sicut volens acute videre purgat oculum: sic desiderans in virtutibus proficere debet colere animum. Quapropter augustinus de verbis domini sermone duodecimo Quid inquit prodest plena bonis archa inanis conscientia: bona vis habere et bonus esse non vis. Erubescere igitur debes de bonis tuis si domus tua plena est bonis et te malum habet. et ibidem concludit. Bona exteriora si possent contra pctorem ad dnm clamarent iuxta illud abachuc. ii. Lapis de pariete clamabit. Quid ei prodest stulto habere diuitias cum sapientiam emere non possit. ecclesiastici. v. Non igitur diuitias sed sapientiam et virtutes acquiramus: vt eximi premereamur. et in imperiis hoim non exponamur: iuxta prophetam dicentem. Nolite tangere xpos meos. Et in prophetis meis nolite malignari

Capitulum sextum de continentia virorum ecclesiasticorum.

Viri ecclesiastici ad hoc deputati sunt: vt in castitate deo famulentur. Quale enim erit obsequium tuum: si mens tua polluta fuerit aut quo modo sacrificium offeres deo si tua vita maculata extiterit sit ergo vita tua continens et immaculata vt deo per te et per aliis placere possis. Sed vnum est quod ecclesia tantis luxuriis inquinatur. Quis concubinagia ita seminauit. Reuera estimo quod consortia conuiuia colloquia cum mulieribus solita viros ecclesiasticos a contemplatione retardantes voluptate et lasciuia corruptissima insiciunt. Attendamus ei quod dicat hiero. Gladius inquit ignis species mulieris, nam qui tangit piscem coiquinabitur ab ea. vnde augusti. dicit quod asper sermo atque rigidus atque breuis semper cum mulieribus est habendus quoniam mulier si audiat amicabilia: tunc surgit vt hostis demollitur hoiem depdatur mentem: inclinat aim: atque mentis statum effeminat: corpus eneruat: bursam euacuat: rationem commaculat: proximuz scandalizat et diuinum negligit vnde bernar. li. i. de contemptu mundi sic inquit. Colloquium mulierum non nisi virus amaruz. Prebens sub mellis dulcedine pocula fellis. Nam decor illarum laqueus fallax aiarum. Illa quiant stultos ducunt ad tartara multos. vnde criso

stom⁹ i sermōe de chananea dicit q̄ mu lier est caput pcti:arma diaboli:expulsio paradisi:corruptio legis aqua si ca uere cupis fuge illā q̄z vt serpēs isicit ⁊ venenat. vñ i vitis patrū li.ij.pte.iiij. legit̄ qualit̄ sācta mulier monacho cui dā moniales ituēti dicebat Si inq̄t mo nach⁹ pfect⁹ esses nos ita nō respexisses Itē ibidē parte ij. de arcenio abba te legit̄ q̄ cū mulier sibi postularet vt i oratiōe haberet memoriā ei⁹. ipse respōdit. Rogo iquit deū vt ipse auferat memoriā tuā de corde meo. Itē ibidez pte.iiij. legit̄ de muliere sctā i monaste rio egrotāte q̄ nō pmisit vt frat̄ su⁹ eā visitaret:ne ipsi⁹ occasiōe iter feminas staret. vñ dixit ei. Uade frat̄ ora p me q̄z xp̄o ānuēte videbo te i regno celoꝝ Aug.li. de cura p mortuis agēda narrat de iohan. nobili monacho q̄ habuit spm pphetio q̄ cū videret mulieres q̄s dā iter fectas esse vt ipsū viderēt tunc dixit. Eam⁹ vbi non est mulier. Ex his ergo patet q̄liter fugiēda est libidinis occasio idō apl's ad romanos viij. dice bat. Nō estis i carne sed in spiritu.

¶ Ca. vii. de morib⁹ p̄latorū.

Prelati vices xp̄i gerūt. Dedec⁹ ergo magnū ē si cōtradicāt dn̄o a quo ɔstituti sūt nō vt i terrenis initat: s3 vt bonis morib⁹ ppl'm dei ɔstruāt. vñ hugo li.i. parte viij. ca. xviij. dicit q̄ episcopi vtuntur sandalijs que sunt calciamenta prelatoꝝ ne terrenis polluant̄ bacu lo vtuntur vt rebelles corrigāt qui re curuus est vt mites retrahāt cōsolabiliter ornantur anulo: vt ecclesiā sāctaz sponsam pfiteantur. ⁊ ibidem cōcludit hugo q̄ vestimēta sacerdotū ⁊ prelato rū virtutes eis debitas designāt. tuni ca mūdicitiā zona cōtinētiā stola patiē tiā casula charitatē ⁊ hmōi. Sed pch dolor multi nunc nec virtutes habent: nec de subditis sollicitātur. iuxta illud zacharie.xi. O pastor ⁊ ydolū derelinquas gregē vnde i tractatu de xij. abu sionibus prelatus negligens numera tur O quanta abusio: quia se dicunt re ctores nec tñ regūt: sed de tpalibus tā tum curaz accipiūt cōtra exhortationē bernardi li.iiij. ad eugenium dicentis. Memento inquit saluatorem iudā eco nomum habuisse. Quid episcopo turpi us q̄ icūbere supellectili ⁊ substantio le sue. omnia sciscitari de singulis mor deri de suspitionibus moueri ad queqꝫ depertita Attendat eniz prelatus qua liter phutiphar omnibus traditis ioseph: quid haberet in domo sua nesci uit: vt dicitur geñ.xxix. Alius igit̄ tem poralia dispēset ⁊ tu de disciplina pui de: illud nemini tradas sed super mori bus manū vlciscentē adhibe. Ut quid enim diuino cultui viri deputantur si pre ceteris deo non famulantur Unde exodi.xviij Prouide tibi viros de om ni plebe potentes ⁊ timentes deū. exē plo pharaonis qui noluit committere pecora nisi viris doctis: vt patet geñ. xlvij. Nunc tamē verificatur illud isa. iij. Dabo pueros principes eoꝝ. nā pre lati pueri sunt: q̄z nesciū ⁊ inexperti cōperiuntur. Attēdat eni prelatus q̄ ar/chitector fundamentum pspicit: gran desqꝫ lapides i fundamento ponere so let sicut fecit salomon.iij.reg.v. Lapi/des eni grandes viros virtuosos religiosos designant super q̄bus ecclesia fundata est. iuxta illud ad ephe.ij. Su/pedificati estis super fundamētū apo/stoloꝝ ⁊ pphetaꝝ. hi colūne erāt: vt di citur ad galatas.ij. Nūc tñ ecclesie dici potest illud i sai.xlix. Uenerūt seruitores tui destruētes te. Merito igitur bernard. miratur li.iiij. ad eugenium. Cur prelati tot iueniunt. quibus curaz aīarum committant. et tñ inuenire no/lunt quibus suas facultates mēsurā ex hibeāt Uetūtū ars artiū est regimē aīmarū: vt ponit grego. in suo pastorali.

li.i.ca.i. Ad hui⁹ ergo regimē exercendū sapiētiam ꝛ virtutē habere ꝙ maxime necesse est. Fortassis autem aliqui pretermisso sapiētie studio solis facultatibus intendunt. Veruntamen teste apostolo. ad thimo. Oportet episcopū non esse auarum.

Capitulū. viii. de oratione faciēda: sic vt vn⁹ oret ꝑ alio.

Quid oratione efficaci⁹. Reuera nichil vñ luce. xi. Si q̄s pseuerauerit pulsās ꝛ subditur. Surget ꝛ dabit illi et ad thimo. ij. Volo inquit vos orare in omni loco leuātes puras manus. Tūc enim manus sūt pure qñ cōscientia mūda: et tūc oratio magne est efficacie. vnde prime iohānis. iij. Si cor nostrū non reprehēderit nos fiduciā habem⁹ qꝛ quicq̄d petierimus accipiemus ꝛ iohā. xvi. Si quid petieris patrē in noīe meo dabit vobis. vnde. treno. iij. Leuemus corda cū manib⁹ sup quo greg. dicit. ꝙ ille cū corde man⁹ leuat: q̄ orationē suā opib⁹ roborat: qm̄ virt⁹ orationis est celsitudo charitatis: vt dicit greg. lib. ij. sup euāgeliū omelia. vij. Nēpe xp̄iani tāꝙ fratres orationib⁹ ꝛ et alijs munimentis spūalibus se debēt iuuare ne ab hoste dissipent qm̄ debem⁹ oia ponere ꝑ alio intercesserit tūc cōgregatio christianorū erit terribilis: vt castrorum acies ordinata canti. vi. super quo grego. li. ij. super. ezechi. omel. vij. Tunc inq̄t acies est ordinata: quando in nullo est interrupta oratio: et quando per inimicitias locus non vacuatur locus nō dissipatur. Nam si per charitatez fideles vniantur. tūc malignus hostis ingredi non valet. Cur eni voluit de⁹ vt ex vno homine totū genus humanū diffūderetur: nisi q̄a vult ꝙ homines sibi adinuicem adhereant et vniantur vt inquit augu. xij. de ciui. dei. ca. xxi. Nā charitas multos animos vnū ꝛ multa corda vnū facit: vt inquit idem augustin⁹ super. Johannē omelia. lxxxiij. Nunc tamen hominū corda diuisa sūt: nec vnus alter succurrere curat: nec in tēporalib⁹ nec in spiritualib⁹ subsidijs: quibus prima ioh. iij. dicitur. Qui habuerit substantiam huius mūdi ꝛ viderit fratrē suū necessitatē habere ꝛ clauserit viscera sua ab eo quomodo charitas dei manet cū illo: quasi dicat ꝙ non. vñ ad ephe. iiij. supportātes inuicem in charitate. Illi enim in charitate se supportant qui corporis necessaria sibi inuicē exhibent et deuotis orationib⁹ pro alienis delictis ꝙtū in eis est deum imitigant. Legim⁹ enim apud antiquos tantā fuisse erga proximos dilectionē ꝙ pro salute proximorū non soluz orare. immo etiā quecunqꝫ flagella tolerare disponebat. vñ in li. qui dicitur paradisus legitur de serapione qui alio nomine dicitur sindomus. ꝙ se vendidit paganis precio. xix solidorum ꝛ eis seruiuit donec ipsos ad legem christianam cōuertit. Cunqꝫ igitur ab eis recedere pecuniam resituit. Illi autem suadebant. vt pauperibus eam daret. sed ipse renuit dicens date eam vos: quia non mea sed vestra est. De eodem etiam legitur ꝙ manicheo cuidam se vendidit cui seruiunt et tandem eum conuertit. Si igitur proprium corpus pro salute proximorum veteres exposuerunt: nos merito et perāplius orationes impendere debemus. vnde apostolus. ij. capitulo vltimo dicebat. Ego libentissime impendam et superimpendat pro animabus vestris Nempe fas est vt aduertamus quoniam abraham semper sollicitus fuit altare domino edificare: eiusqꝫ nomen inuocare: sic vir christianus preces domino effundere sollicitus esse debet quoniam teste. aug. epistola. xlvij. Oratio vitam beataz facit quam omnes appetunt. Quid enim aliud oporteret orare nisi quod cupiūt omnes. et subdit. Oratio plus gemitibus ꝙ sermonibus igit

plus fletu quam affatu. Absit in oratione multa locutio: sed non desit feruens intentio vnde iob.xxxi.dicebat. Quis mihi tribuat adiutorem.vt desideriū meum omnipotēs audiat.super quo greg xxij.moraliuz. Vera postulatio non est in oris vocibus sed in cordis cogitationibus apud aures dei non faciunt verba sed desideria. Ideo de moyse exod. xiiij.dicitur. Quicquid clamans ad me quasi dicat quod clamor nil prodest. Et de anna primi regum primo dicitur quod orabat et nō loquebatur.vnde mathei.vi. Intra cubiculum tuum et clauso ostio ora patrem tuum.nam in vitis patrum parte vltima legitur quod iulianus apostata misit quendam demonez vt portaret ei quoddam responsum: qui demon trāsiens per locum vbi erat probus monacus vlterius transire non potuit eo quod dictus monachus orabat: quod cuz audiuisset.iulianus dicto monacho comminabatur: sed ipse iulianus cito interēptus est. Oratio igitur demonem vicit atque superat. Debemus ergo sine intermissione orare et nō deficere: vt inquit apostolus.i.ad thimoteum.v.et prima petri.iiij.dicitur. Vigilate in oratione: et hoc in spiritu et veritate.

Capi.ix de predicationis.

Predicatoruz vocatio veritas sit et nō propria cōmoditas Si ei pdicās regnū dei propria cōmoditatē veritati preponat sua pdicatione parū proficere valebit. Veris autem verbi diuini exclamatoribus ait dominus per prophetaz. Preparabit veritas mea in cis. Nepe.li.iij.historie triptite ca.ij.dr quod cū primi pro disputationis declaratiōe traherēt ad negociū sidei: vnus quidē ex cōfessoribus laicis simplicē hns sēsū dialeticis obuiauit dicens. Audite fratres quoniam artē dialeticā nō tradiderūt nobis xps et apostoli: nō vanā verborū fallaciā: sed purā sciētiā fide et bonis opibus obseruādā Ipsos igitur imitādo veritas ē pdicāda. Insup etiā ibidez narrat quod senex quidā veritatē sic hortabat cuidā pho dicens. O phe audi dogmata veritatis Unus ē creator oīz et verbū eius quod creauit oīa filius eius ē. Hoc ergo si credis noli iuestigare studio ad cuius verba phus mirabili quadā virtute puersus est vnde psal.lxvij. Dabit ei dominus verbuz euāgelizantibus virtute multa. Nam in vita scti cesarij legitur quod spūssanctus sermonē suuz disponebat: vt hoīz cōsciētias sua predicatione puerteret ex quo pōt colligi quod non ex nobis: sed ex spūsancto i predicatione loquendū ē. Insuper aug. vi.cōfessio. de ipso narrat quod ipso predicante alippius itrauit: quo intrāte aug. pdicare cepit valde mordaciter cōtra ludos quosdā quibus alippius intentus erat De ipso tn alippio nullo mō cogitabat et tamē alippius omnia propter se dici cogitabat. et subditur quod alippius cōuersus est eiusque correctio augustino fuerit attributa. et ideo subdit aug. Per me inquit licet me nesciente bene operatus es domine. Similiter etiam de eodē aug. in eius vita narratur quod ipso non cogitante deo tn ministrante cōtra errorem manicheorum in mensa sedendo loquebatur: ibique interfuit quidaz qui manicheus erat qui post biduum venit ad euz flens et cōfitēs se fuisse manicheum quousque audiuit eum loqui. Patet igitur qualiter predicatio a spiritu sancto ministratur et per ipsum roboratur Nunc autem plures predicantes potius in proprio ingenio quam in diuina inspiratione confidunt nec veritatem curāt promulgare: sed potius auditoribus cōplacere volentes dulcia quedam proponunt itaque nō docēt cū tamē docere teneātur quibus oze.iiij. Quia tu repulisti scientiam ego te repellam ne funga

ris michi sacerdotio. Illi enim scientiā a se repellunt qui veritatem predicare negligūt quibus gregorius.xij.moral' sic ait. absq iure fructus ecclesie comedūt qui ecclesiastica commoda ad vsuz corporis accipiunt et exhortatiois ministerium populo non impendunt. Nos inqt pastores officium preconis suscepimus et ecclesiastica alimenta corpi debita suscipimus et qd subditorū est nō eis impendim⁹ qd ē cōtra illud ezech. iij. Audies verbum ex ore meo et ānūciabis ceterū grego.li.i.omel.ij. Prepositⁱ iqt sī culpa nō ē qñ verbavite sibi subiect⁹ pplus nō audiēs ex sua culpa morit̄ ɔsētit qui igit̄ p̄est si tacuerit re⁹ mortis tot vicib⁹ iueit̄ qt pmittit hoies tacēdo duci ad mortē ⁊ ideo ibidē omelia.xviij. Pēsem⁹ iqt cui⁹ dn̄atiois sit: sic sine labore laboꝝ mercedē pcipere q̄si dicat ꝙ viuētes ex bois eccl'e ad veritatis p̄dicatioēz debēt isudare Nam doctria a sacerdotib⁹ expectat̄ vt sonāt p̄cepta veterꝫ legis: vt iqt hiero. epistola xliiij. ⁊ apl'us ad titū. Oportet iqt epm̄ i doctrina esse fidelē vt potēs sit exhortari sana doctrina. Ille ei potēs ē q̄ nō solū verbis ſꝫ etiā bone vite exēplo p̄dicat: qm̄ peccatori dicit de⁹ quaē tu enarras iusticias meas: ⁊ assuis testamētuz meū p os tuū qꝛ scꝫ p̄dicātes sermonē efficacē nō habēt si opibus verbis ɔtradicāt. q̄ ppter greg. moraliū.xxx. tunc iqt ē sermo viuus ⁊ efficax cū p̄dicator i vita pura sācta atq pfect⁹ ē sicut fuit stephan⁹ de q̄ actuū.ix: dꝛ ꝙ nō poterāt resistere sapiētie ⁊ sp̄ui qui loq̄bat̄ Itē li.x. ecclesiastice hystorie ca.xxx. legit̄ ꝙ cum sancti patres olim conuenissent ad ɔsilium nicenum: ibi ph̄i disputationes et dubia mouebant in tantū ꝙ maximū fuit spectaculuz maxim[illegible] cōgregatio audientium. nec poterat quidam philosoph⁹ ibi existens ab aliquo concludi: sed vt ostenderet deus quia non i sermone regnum dei: sed in virtute cōsistit quidam ex confessoribus simplicissime nature vir et nichil aliud sciens nisi xp̄m ih̄m et hunc crucifixum inter ceteros auditores ep̄s aderat q̄ cum vidisset ph̄m insultantē nostris ⁊ callida se disputationes arte iactātē poscit ab oībus locū velle sc poscis cum ph̄o sermocinari. Tum vero nostri qui simplicitatē viri ⁊ imperitiam in sermone dūtaxat nouerāt ceperūt pauerūt ⁊ velut pudorē quendam pati ne forte apud callidos homines risui efficeret̄ sancta simplicitas. Prestitit tñ senior ⁊ hinc mouit sermonis exordiū. In nomine inqt ih̄u xp̄i ph̄e audi que vera sunt. Deus vnus est qui fecit celum et terrā quiq homini quē de terre limo formauerat sp̄m dedit ⁊ vniuersa que vidētur et q̄ non videntur virtute verbi sui creauit et sp̄ūs sui sanctificatione firmauit hoc verbū ac sapientia quem nos filium. dicimus humanos miseratus errores ex virgine nascitur. et per passionem mortis a perpetua nos morte liberauit: ac resurrectione sua eternam nobis contulit vitam quem et expectamus iudicem omnium que gerimus esse venturum. Credis hec ita esse ph̄e At ille velut si nunq̄ vllum sermonem contradicendi didicisset ita obstupefactus virtute dictorum mutus ad omnia hoc solum potuit respondere ita sibi videri: nec aliud verum esse qua dixerat itaq ille quia a nullo constringi. poterat: per humanā sciam a simplicissimo viro conclus⁹ est. Ex quo patet ꝙ vite sanctitas ⁊ non intellectus ingeniositas verbum predicantis efficax reddit ceterum eodez li. ca.ij. legitur ꝙ mulier quedam captiua fuit apud gentem hibernoruz quine in sua captiuitate sanctissimam vitam ducebat. Accidit tamen vt adolescens quidā egrotaret cui⁹ mater per singulas domos ibat remediū petēs Ad illā igitur captiuā cū venisset interrogauit an remediū p suo filio sciret q̄ respōdit ꝙ aliud remediū nesciebat nisi ꝙ christ⁹ i quē credebat ip̄m sanare poterat. Oratione igitur fusa infantem sanuz reddidit: cuius mater miraculum per totum

regnū promulgauit Regina igitur hoc
audiens cum infirma esset ad predictā
captiuam accessit et fusa oratione sani-
tatē accepit i nomine iesu christi. Qua
propter regina christū verū deum esse
suo merito omnibusq̧ nunciant. Cunq̧
rex cōuerti differt accidit vt invenatio
ne in tenebris maximus esset Christum
igitur inuocauit dicens: O christe si de
us es me nunc libera: et protinus luce
clarescente liberatꝰ ⁊ cōuersus est. Ec
clesiam igitur edificari fecit ⁊ ad cōstā
tinū vt sacerdotes mitteret scripsit qđ
et fecit. Cunq̧ columna quedā ecclesie
humana virtute eleuari non posset pre
dicta captiua oratione impetrauit: vt
eleuaretur cunctis admirantibus. Ex
hac ergo hystoria patet q̧ sanctitas vi
te plus facit ad conuersionē q̄ scientie
ingeniositas. vnde isaye. xl. Super mō
tem excelsū ascende tu qui euāgelizas
syon. Ille autem super montez ascēdit
qui in sanctis operibus viuit. Ille eniz
euangelizat qui diuinum verbum pre-
dicat. vnde ezechielis primo. Specula
torē dedi te qui in alto conspicis.

Capitulum decimū de scho lasticis.

Licet omnia sci-
re bonū sit: diuine ta
men veritati potissi-
me intēdendū est q̄
nec fallit nec fallere
pōt. Legimus enim
geñ. xvi, qualiꝫ abra
ham ancillā dñe subiecit. sic oēs huma
ne scientie diuino scrutinio debēt ancil
lari. vnde augu. li. ij. de doctrina christi
ana sic inq̄t. Homo q̄cq̄d extra sacram
scripturā didicerit si noxiū est ibi dāna
tur si vtile est ibi īueniꝫ. vnde idē ep̄la
iij. Nulle litere cōparāde sūt duobus
p̄ceptis dñi in quibꝰ oēs ars. Ibi enim
phisica: q̄ nō nisi diligādo deū vita bo
na famatur. ibi logica q̄ deus lumen
est anime. ibi salꝰ respu. Quia nisi dñs
custodierit ciuitatem. frustra vigilat q̄
custodit eam. Ideo ipsa sacra sapiētia p̄
uer. viij. inq̄t. Audite q̄m de rebus ma
gnis locutura sum ⁊ aperientur. labia
mea vt recte predicēt. veritatem medi
tabitur guttur meū. Hec eni dat intel-
lectū peruulis. vnde sapie. vij. Optaui
inquit si sapiam ⁊ datus est michi sēsus
inuocaui ⁊ datꝰ est michi spūs sapiētie
In hac autem sapiētia teste hugu in di
dascali parte. v. In p̄prio ingenio non
est cōfidendū. q̄ potius oratione q̄ stu
dio acquiritur. vnde mathei. xi. Absco
disti hec a sapiētibus ⁊ prudētibus. et
reuelasti ea paruulis. vnde cassianꝰ in
collationibus patrum. Cupiens inquit
ad noticiam scripturarum pertingere
nequaq̄ debet suos labores cōmenta-
rijs. impendere sed omnē. industriā mē
tis ⁊ intentionem cordis erga emenda
tionem vitiorū detinere quibus expul
sis scripturarū sacramēta contempleꝫ
sicut ab oculo purificato colores con-
cernunt. narrat etiā cassiodo. li. de iusti
scripturarum q̧ cum explanationem cu-
iusdam questionis inquireret septem di
ebus et noctibus in oratione perstituit
quousq̧ deo reuelante cognouit. Hmōi
igitur sapientie studium bonis operibꝰ
potissime exercetur. vnde hugo vbi su
pra. Bene inquit scripturam studet q̄
ea que audit opere complet. vnde libro
ix. historie tripartite de quodam abba
te legitur q̧ cum audisset versū illum
psal. Dixi custodiā vias meas. ⁊c. Tūc
ampliꝰ voluit audire dicens sibi suffi-
cere si qđ audierat posset ad implere.
vñ anno vite sue. xlix. Interrogatꝰ si p̄
dictū versū didicisset ⁊ cōpleuisset: res-
pōdit q̧ vix cōplere potuerat Nō ergo
in magnis difficultatibus sed in bonis
operibus sacre scripture studiū versaꝫ
vnde ecclesia. lxxxij. Pie agētibus de
dit deus sapiam Quis enim tam stultꝰ
vt euz dicat sapientem cuius vita mala
est dissoluta et enormis. Omnis enim
dissolutio ex insipiente radice manat.
Ille igiꝫ sapiens putandus est qui sua

opera sapiēter dirigēs ea facit que sa-
pientē facere decet. Nam iste est fruc-
tus vere philosophie scꝫ bene loqui se-
cundū suū statum et ꝯsequēter bn̄ viue
re vt dicit apuleiꝰ lib. de deo socratis
vn̄ aristippus phus cuidā tyranno iter
roganti qd istud studiū phie ꝓficeret
sibi respōdit. Ut inqt cū oibꝰ hoibꝰ se-
cureqꝫ intrepide sciā fabulari. Nā apo
stoli populū dei sic conuerterūt: qꝛ vnū
quēqꝫ secūdū suū statū docuerūt: nunc
dn̄is nūc seruis: nūc patribus nūc filijs
nunc vxoribus veritatē suadētes. vnde
ad ephe. v. Viri diligite vxores vrās.
et ibidē. vi. Filij obedite parētibus ser
ui obedite dn̄is p̄ma petri. ij Serui sub
diti estote. et ibidem. xiij. Mulieres
subdite sunt viris suis. et pria iohan. ij.
Scribo vobis patres scribo vobis ado
lescētes: scribo vobis infantes. Insuꝑ
gentiles conformiter fecerūt. vn̄ pōpei
us lib. viij. et policraticus li. vij. ca. iiij.
pariter narrāt qualiter pithagoras au
diens vrbem crotomorum esse dissolu-
tā: venit, vt doceret: itaqꝫ alio affatu vi
ros: alio quoqꝫ matronas hortabatur
vnicuiqꝫ veritatem predicans Itaqꝫ se
cundū statuū diuersitatē leges ⁊ mo-
res descripsit. Ratione igitur potiori
diuini verbi predicator aio valido veri
tatem detegere. Sed plurimi suis ab-
ditis proximis detrahūt: quorum pec-
cata corrigere vbi fas est negligūt. ibi
loquuntur vbi tacendum est nā ecclesi.
xxxij Ubi non est auditus non effūdas
sermonē. Congruit ergo loquendi tpꝰ
et locum explorare. vnde primo satur-
nalium legitur ꝙ socrates orator gre-
cus in conuiuio existens rogatꝰ fuit vt
de fonte sue eloquentie aliquid propo-
neret qui rennuit dicens. Nichil inquit
tam gratū philosophie sicut locis et tē
poribꝰ aptare sermones. vn̄ ecclesi. xi.
Prudentie statura ponderabuntur: qꝛ
scꝫ loquēdnm est iuxta exigentiā loco-
rum et personarum valerius li. vi. ca.
vlti. narrat de xenocrate. Qui cū gra-
tis eloqis mores abstrueret vidit quā-
dā superuenietē cuius crimina grādia e-
rāt ⁊ ideo materiā de qua loquebaꝷ p̄-
termisit vt pctā illius detestari posset
ideo eccꝉiasti. xxvij. dicitur. Cū viro ir
religioso de sanctitate tracta ⁊ cū iniu-
sto de iusticia. vn̄ se. epꝉa. ci. dicit ꝙ ta-
lis debet esse philosophꝰ vt ad ipꝫ ve-
niēs sempꝫ aliqd ferat ⁊ i aliquo melio-
reꝷ. Potiꝰ igiꝷ verbo p̄dicātis ꝓfectꝰ
debeat haberi. qm̄ sicut diciꝷ ad corin.
i. Sermo meꝰ ⁊ predicatio mea non est
in ꝑsuasibilibus humane sciētie verbis
sed in diuinis eloquijs.

¶ Finit liber octauus.

¶ Incipit lib. ix. q̄ est de statu pricipū ⁊ nobiliū ⁊ habet vigi tiquattuor capitula: cuiꝰ pri- mū est de clemētia principū.

Clemētiā habē
debēt principes ma
xime exēplo ātiquo
rū. Narrat eiꝫ vale.
li. viij. ca. i. de seruio
galba q̄ ꝓpter homi
cidiū morti cōdēpna
tus erat. et cuꝫ proximus morti esse iu
dici dixit. Meam inquit nō recuso mor
tem sed meos defleo paruulos quos ti
bi recommendo. Misericordiam ergo
obtinuit pietatis causa. Itaqꝫ innocen
tia veniam non impetrauit: vbi pietas
periculorum indulgeri fecit. Narrat
etiam de quodaꝫ qui libidinis causa cō
demnatus erat: sed veniā impetrauit.
eo ꝙ suam impudicitiam sponte decla-
rauit Beati igitur misericordes qm̄ ip
si misericordiam consequentur. mat. v.
narrat etiam augu. viij. de ci. cap. x. de
quodā cuius nomen ares qui morti cō
demnatus erat. ⁊ homicidij reus habe
batur iudicātibus tn̄. xij. dijs absolutꝰ
est a sentētia sex illorū. xij. deorū quive
nerabanꝷ apud athenięses. quibus lex
erat ꝙ si voces iudicum erant equales
tunc absolutio iusticie p̄ponebatur. Si
igitur gentiles deum non cognoscētes

indulgere prestuduerunt:merito et potius xp̄ani iudices hoc facere debēt vt scilicet potius indulgentiam q̄ꝫ rigorē exerceant. Uerumtamen iudices prelatiq̄ꝫ plures fauore vł ira seducti causas subditorū non discutiunt:sed cum rigore sue temeritatis subditos affligunt. [illegible] narrat aug.vi.confessio.ca.xi. De alippo collega suo quō apud carthaginem fuit deprehensus de furto lꝫ sine causa:accidit tñ diligenti discussiōe facta ꝙ immunis inuentus ē.et innocens: puero quodā reuelante q̄ furtū cōmiserat reptus ē. ⁊ cōcludit ideꝫ aug. Non arbitror eni aliam ob causaꝫ deuꝫ hoc ꝑmisisse nisi vt vir ille scꝫ alippus qui tātus futurꝰ erat:inciperet discere ꝙ non de facili iudicandus est hō.vñ de seipso narrat ꝙ assistendo iudicio pretulit equitatem cuicūq̄ꝫ potestati iuxta ꝓceptū dñi.exo.xxiij. Nec iudico pluri morū acquiesces:scꝫ vt a vero deuies. ⁊ ibidē. Nō declinabis in iudicio pauperis vñ leui.ix. Non īiuste iudicabis. et subditur. Noli facere īiquū aliquod in iudicio.sed oīa in regula pondere et mēsura.ideo iniūxit beatꝰ ambro.theodosio impatori.vt añ.xxx.diē nulluꝫ ꝯdēnaret morti:qꝛ nō ex libito nec ad libituꝫ ꝓcedēdū ē.nā ⁊ dño geñ.xviij. dictū ē qualiter clamor sodomoꝝ venit corā eo:nō tñ statim cōdēnauit:sed ait descendā ⁊ videbo ⁊c.qꝛ scꝫ cū magna deliberatione iudicandum est et nō cū ira vel furore. sapientis duodecimo Et tu cū trāq̄llitate iudicas. Ira q̄dē viri iusticiā dei nō operatur iacobi primo. vñ seneca li.i. deira narrat de q̄dā iudice tyranno qualiter tres milites innocentes propter irā suā cōdēnauit Primum enim condēnauit:qꝛ redierat sine suo commilitone seu socio.imponens ei ꝙ illum interfecerat. Precepit ergo cuidam militi vt eum duceret ad locuꝫ supplicij.Cunq̄ꝫ tamen euꝫ duceret venit cōmilito seu socius eius qui ad supplicium ducebatur et tunc ad iudicem redijt vt ille excusaretur.quod videns iudex iratus est:primoq̄ꝫ militi dixit te iubeo īterfici.quia semel cōdēnatus es secūdo aūt dixit:qꝛ causa damnationis tui cōmilitonis fuisti: similter te iubeo interfici. tertio dixit ⁊ te iubeo occidit: qui iussus occidere precepto nō paruisti.ideo isidorus iij.de sūmo bono capi. xxv. Iudex inquit iracundus examen iudicij intuere non valet:qꝛ caligine furoris execatus nō videt.vnde augu.epistola.xxxv.añ finē cōcludit dicens. Nō debet inquit iudex vendere iustum iudicium aut detestari veruꝫ iudicium licet vendant aduocatus iustum patrociniū et iurisperitus verum consilium. Illi enim inter vtramq̄ꝫ partem examinis adhibentur. Isti vero ex vna parte consistunt. Nichil ergo turpius nil sordidius q̄ꝫ iudiciuꝫ vendere:vt ponit aug. vij.confessionum. Nam iudicium si fiat ad preciuꝫ sordibus computatur:vt ait policratus. v. li.ca.ij. qꝛ cum iudex sit famulus iusticie. Si igitur iusticiam vēdit suam dominam precio exponit. Ueruntamen illud iosue.iij.verificatur.
Puellam inquit vendiderunt vino vt biberunt scilicet iusticam:sed qui emit nō letetur: vt dicitur ezechielis primo qꝛ venditor ⁊ emptor peccant. Tales eni figurantur.muneri.xxij.in balaach qui corrupit balaaꝫ muneribus ⁊ execauit.vnde petronius sic ait. Quid faciunt leges vbi sola pecunia regnāt aut vbi paupertas nullo iure vincere potest. Iā igitur iudiciū nichil est nisi publica merces. Quapropter tullius lib. iij.officiorum dixit ꝙ a maioribus hoc accepimus: vt contra iusticiam nil agamus maiores enim predecessores vocantur.vnde. Agellius lib.v.de imagine iusticie narrat qualiter crisippus os et oculos iusticie vultūq̄ꝫ senerū depinxit:verbaq̄ꝫ veneranda colorauit.et sequitur. Forma virginali aspectu vehementi sine formidine eam intronizauit quia scilicet iudices formidare non debent quin iusticiam agant.nam valerius li.vi. capi.iij.de cambise narrat q̄

liter fuit per eum iudex q̄dā excoriatꝰ
eo ꝙ nullam iusticiam fecerat et super
eiꝰ pellē filiū eius tanq̄ iudicez sedere
iussit. Facienda est ergo iusticia ad mix
ta. tamen decenti: pietate sicut ioseph
fecisse legitur.

Capitulum secūdum de bonis principibus.

Rincipes sunt
constituti vt populū
foueāt et protegant
vñ moyses orabat vt
deus prouideret ho
minē sup multitudi-
nem populi q̄ posset
exire et intrare ante eos: vt dicitur nu-
meri. xxxvij. Olim enī nō genealogia
sed merita eos sublimabant. qꝛ bonis
et nō tātum generosis principatus de-
betur. Nā quietus cū proprijs manibꝰ
coleret terrā factus fuit cōsul: itaq̄ ab
aratro vocatus est ad dñm ⁊ cū suo cō
silio victoria adepta fuisset: ad pristinā
paupertatē reuersꝰ est vt narrat augu.
v. de ciui. dei. viij. Nō igitur dominan-
di ambitio sed succurendi atq̄ regēdi
auiditas principibus adherere debet
vnde valeri. li. iiij. ca. iiij. de attilio nar-
rat qualiter ab aratro vocatus est ad
imperiū romani populi suscipiendum.
et ideo de tempore: illo dicit ꝙ patrie
rem vnusquisq̄ non suā augere ꝓpera
bat: pauperq̄ in diuitie impio q̄ diues
in paupere cōseruari malebat: vñ. soli.
li. v. ca. iiij. loquēdo de populo cuiusdā
insule. Populus inq̄t elegit spectatuz
moribus ⁊ inueteratū clementia. Naz
de regibus israel dictum est reges isra
el clementes sunt Nunquid ioseph cle
mens extitit Nunquit tamen qui domi
nātur tyrāni sunt ⁊ sue fortitudini dñia
que obtinent ⁊ nō deo ascribūt. nichilo
minꝰ oīs ptās a dño deo est: vt dicitur
ad romanos. xiij. et iob. xix. dicitur.
Non haberes in me potestatem nisi ti
bi datum desuper. Sed nunc verificatͣ
illud ozee. viij. Ipsi regnauerunt et nō
ex me principes extiterunt scilicz mali
quorum tamen. dominia diuine ordina
tioni non sunt imputanda sz subditarū
prauitati iuxta illud iob. xxxiiij. Ipe ci
pugnare facit hoīez hypocritaz ꝓpter
peccata populi ⁊ ozee. xiij. Dabo tibi
reges in furore meo Si ergo nūc pplo
peccat nō imirū si princeps impius re-
gnat. Nam principes impij sunt qui cū
fouere debent tātūmodo rapiunt: mu-
neribusq̄ iusticiam peruertunt: et q̄ po
siti sunt in defensam populi ipsi offēsā
inferūt. cuius oppositū romanos nobi-
les fecisse legimus: vt narrat pompei-
us libro. xviij. ꝙ cū tineas romā fuissz
missus a pyrrho vt pacem cōfirmaret
grandia munera secum tulit: sz suscipe
volentem neminem inuenit. vñ romani
iudices ostia claudebant ne cū muneri
bus quis intrare posset. Similia etiaz
narrat valerius li. iiij. capi. iij. ⁊ li. viij.
ca. v. de pyrrho qualiter partem agri
ex cōsensu omnium sibi oblatam refuta
uit dicens. Virtutis gloriam magnitu
dine minui. Sed quid dicemꝰ. nā teste
seneca epla. xviij. Reges partos nō po
terat quis salutare sine munere. ⁊ tñ ec
clesiastici. xx. dicitur. Quoniam ēcenia
et dona execant oculos iudicū. ideo ꝓ-
pheta inquit Qui munera sup inocētē
non accepit semper habitabit in taber-
naculo tuo. vnde grego. moralium. ix.
Tres sunt inquit acceptiones munerū
ad quas ex fraude festinatur. Nā acci-
pi solet a corde gratia ab ore gloria a
manu pecunia a quibus iustꝰ debet ex-
cutere manus. ⁊ idē in registro libro. ij
Encenia inquit vestre sanctitatis acci-
pere nolui: quia incongruum est a pau
peribus quicq̄ accipere. vnde salusti-
us narrat qualiter roma in cupidita-
tem versa est: et ideo ipsam cito peritu
ram nunciauit. de qua iuuenalis. Om
nia inquit rome cum precio fiunt. At-
tendant igitur principes: vt non pro-
priam commoditatem: sed reipubli-
ce vtilitatem intendant: quia teste au-
gustino super matheum. decimo. Sen-

tiles olim ob amorem reipublice filijs proprijs non pepercerunt.

¶ Capitulum iij. de mia et pietate principum.

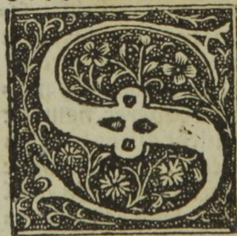

Um principibꝰ ſit commiſſũ vniuerſi regimen expedit vt menbrorũ defectibꝰ cõpati diſcant. alijs enim reſpublica diuturna eſſe non poteſt vñ oui.li. de triſtibꝰ Si quotiẽs peccãt homines ſua fulmina mittat: iupiter ex alto cito inermis erit. que verba ſonãt principẽ debere miſereri. vñ ⁊ veteres clemẽtes extiterũt. Narrat eni va. lib. v. ca. i. ꝙ marcus marcellus hoſtes ſuos ſyracuſanos cepit iter. quos fuivnꝰ qui erat ditiſſimꝰ quẽ intuẽs marcus ⁊ conſiderãs ſuũ infortuniũ a lachrimis abſtinere nõ potuit. Narrat etiã qualiter ceſar aſpiciens caput põpei inimici ſui lachrymas dedit: vñ ſene. Magnarũ viriũ eſt offenſã negligere. ⁊ boeti. Maximũ genus vindicte eſt poſſe vlciſci. nã ſufficit poſſe. Itẽ valeriꝰ vbi ſupra narrat qualiter ceſar audita morte cathonis emuli ſui voluit ⁊ patrimoniũ ſui liberis incolume reſeruauit ipſoſqꝫ fouit ⁊ ꝓtexit. Hoc etiã recitat aug. v. de ciui. dei. ca. ix. vnde virgili. in. vi. li. enei. Tu regere imperio populos romane memẽto. Parce ſubiectis ⁊ debellare ſupbos. ⁊ alibi Sit piger ad penas ṗnceps ad premia velox. vnde ſolinus de ceſare dixit ꝙ clemẽtia potiꝰ ꝙ̃ armis vicit. Itẽ valerius li. v. de alexandro narrat: qualiter vidẽs in ſuo exercitu millitẽ antiquũ frigoris tẽpeſtate afflictum ſibi compaſſus proprijs manibus eũ accepit de ſua ſede ſublimi deſcẽdens ⁊ in ſua ſede eũ poſuit. ⁊ ideo iacobus in ſua canonica ait. Iudiciũ fiet ſine miſericordia illis ꝗ nõ faciũt miſericordiã. vnde veteres clemẽtes extiterũt: quia ſicut narrat vale. li. v. c. pri. Marcus marcellꝰ clemẽtiſſimus fuit

Nam cum multos ſyracuſanos captiuos haberet ipſoſqꝫ afflictos videret flere cepit ꝑ nimia cordis triſticia quã habeat de eorum infortunio. Inſuper virgilius lib. vi. eneidos narrat ꝙ eneas pijſſimis fuit ſic dicens. Tu regere imperio populos romane mememẽto hec tibi artes erunt: paciqꝫ imponere morem parcere ſubiectis ⁊ debellare ſuperbos. Item in hyſtoria troianorum legitur ꝙ titus tante clementie erat ꝙ omnibus prodeſſe cupiebat: nulliqꝫ nocere ſtudebat. Item valerius libro. v. ca. primo recitat ꝙ pompeius regem armenie cum cepiſſet ꝙ tamen contra romanos multa mala geſſerat. ac etiaꝫ mitridatem romanis infeſtiſſimum ſuis viribus protexerat ipm regeꝫ armenie nichilominꝰ benigne ſuſcepit ⁊ diadema quod de capite ſuo abiecerat ei impoſuit atqꝫ in priſtinam fortunam reſtituit. iudicans eque pulchrum eſſe reges facere ſicut vincere. Quapropter ſene. i. de clementia capitu. v. dicebat. Nulla rem magis ꝙ̃ clementiam principes habere decet. vnde libro eodem capi. v. narrat de quodam qui diebus cunctis vite ſue ſemper ſtuduerat qualiter de hoſtibus ſuis vindictam habere poſſet. cumqꝫ tamen contigiſſet ſemel ꝙ hoſtem vincere non poterat a ſua vxore conſilium petijt quid facturꝰ eſſet. Ipſa autem reſpondit ꝙ more medicorum facere deberet. nam medici experti dum vident ꝙ vna medela non proficit aliam contrariam tribuũt Sic pariter ipſa dicebat viro ſuo ꝙ diceret vt temptaret ſi clementia ſibi proficere poſſet ex quo vindictaꝫ exercere non poterat. Nichil inquit cum crudelitate hucuſqꝫ profeciſti: tunc igitur tẽpta quomodo cedat tibi clementia. His igitur dictis vir ille gauiſus fuit ⁊ leto anima inimico ſuo pepercit quem exinde amicum ſum fideliſſimum inuenit. Patet ergo ꝙ vtilior eſt clementia crudelitate. Nam inimicum vincere ſi laudabile eſt. laudabiliꝰ tamẽ eſt

ſine inimico viuere maximeqꝫ eſt inimi
co indulgere. Ideo cōcludit ipſe ſene.
li. preallegato ca. x. ꝙ licet apes acule
um habeant. Rex tñ aculeo caret. Cle-
mētia igitur virtus eſt que principi de
betur. ideo xp̄s luce. vi. dicit Eſtote mi
ſericordes ſicut ꝛ pater veſter celeſtis
miſericors eſt. Tradit enī policratꝰ li.
v. ca. vi. ꝙ plato ſuis diſcipulis ſepiꝰ di
cebat. Cū inquit poteſtas ſeuit i ſubie-
ctos: idē eſt ac ſi pupillū tutor pſequa
tur. Sicut ergo tutor erga pupillū eſſe
debet clemēs: ſic viri cuiuſdā poteſta/
tis debēt ꝓximoꝝ fauere iure. Natu-
rale enī eſt vt aīal qđ eſt potētiꝰ etiam
ſit clemētiꝰ. Nā catulus ab himulo nil
patiꝛ: leo etiā homi ꝓſtrato indulget.
Vñ vegetiꝰ li. iiij. ca. iiij. narrat ꝙ phi-
lippus muliercule cuidā paupcule itā-
tū miſertꝰ fuit ꝙ licet ipſa verbis eū of
fēdiſſet nichilominꝰ de facultatibꝰ ſuis
ſecretiſſimis eā receeauit. Quāobrem
multū rationabiliter ſene. i. de clemen-
tia. iiij. ca. ad clemētiā hortatur dicēs.
Libet vt clemēs ſit: qui vult deos ſibi
eſſe clementes: vt talis ſit vnuſquiſqꝫ
quales vult ſibi eſſe deos.

¶ Ca. iiii. quomodo pricipes debēt colere deū ꝛ eccleſiam.

Sicut narrat
in hyſtoria tripti
ta. li. i. Cōſtātinꝰ
factꝰ xpianꝰ cul/
tū diuinū itātū di
lexit ꝙ taberna-
culū ad inſtar ec-
cleſie factū ſecuꝫ
deferri iubebat.
Cur ſacerdotes ꝛ miniſtri ecclie aſſiſte
bāt: pcibuſqꝫ itēdebāt: romanoꝝ quoqꝫ
diuerſe cohortes eiꝰ exēplo ſimiliꝛ fe-
cerūt Variū tñ diē ſcōꝫ diuerſas opini
ones elegerūt. vñ ſacerdotes ꝛ diaco-
ni diē dñicā coluerūt Alij vero feriā ſex
tā ptulerūt qꝛ i ea dñs paſſꝰ eſt vñ apđ
romanos feria ſexta prius celebrabaꝛ
nec rationabili cauſa hoc caruit: qꝛ ſi-
cut narratur vbi ſupra conſtantinus in
virtute crucis mltas victorias obtinu
it. Nam cum preliaturus eſſet quaſi in
ſomno conſtitutus vidit ſignum crucis
in celo angeloſqꝫ dicentes O conſtanti
ne in hoc vinces: et ex tunc ſignuꝫ cru-
cis iuſſit preferri ante ſe tanꝗ vexilluꝫ
ſignum victoriale. hoc etiam habetur
libro nono eccleſiaſtice hyſtorie. capi.
xix. vbi dicitur ꝙ in dextera ſua gere-
bat ſignuꝫ crucis ex auro factum. Nō
mirum ergo ſi romani feriam ſextam.
anteꝗ diem dominicam diu coluerunt
Quia tamen in reſurrectione conſum-
matio facta fuit noſtre redemptionis.
ideo eccleſia diem dominicam colendā
ordinauit. Nec tamen illi colunt qui io
cis inſiſtunt ſeu qui ocio torpent: ſed il
li tm̄ qui bonis operibus orationibus
qꝫ inſiſtūt. Poſco igitur vt attendamꝰ
quanto ſtudio predeceſſores noſtri di/
es celebres coluerunt. Narratur enim
in hyſtoria tripartita li. xx. ꝙ theodo-
ſius apud theſſalonicam ciuitateꝫ fere
ſeptemmilia hoim iuſſit occidi: eo ꝙ in
dignatus erat quia ſuos quoſdam iudi
ces lapidauerant. hoc tñ pacto ad me-
diolanum regrediens eccleſiam ingre
di voluit: cui occurrens deforis beatꝰ
ambroſius ipſum ingredi non permiſit
dicens: non licere tante necis actorem
ad ſacra limina ingredi. vnde ſic euꝫ al
loquebatur. O imperator attende qꝛ
dñs vnus eſt rex omniuꝫ ꝛ creator qui
bus igitur oculis aſpicies dñi templuꝫ
aut quibus pedibus calcabis ſanctum
illius pauimentum qualiter manus ex
tendes de quibus ſāguis iuſtus adhuc
ſtillat. Quō his manibus ſanctum do-
mini corpus ſuſcipies. vnde ſubdit.
Forte enim recognitionem peccati ꝓ/
hibet poteſtas imperij decet tamen vt
ratio vincat poteſtateꝫ. Recede igitur
tuamqꝫ non queras augere iniquitatē
His igitur ſermonibus obediens flen-
do ad regalia remeauit: cumqꝫ tamen
ocio mēſibus ecclie ingreſſu priuatus
fuiſſet: dieſqꝫ natiuitatis ſaluatoris ꝓ-

pinqua esset: tunc theodosius lacrimis
⁊ gemitibus feruentissime lugebat do
lens q̄ tante die cultui assistere nō va=
lebat: sed cū tantas lacrimas vidisset
rufinus sue militie princeps causā tan=
ti gemitus inquisiuit: cui thodosius. Tu
inquit rufine luges ⁊ ego lamētor Nā
meis seruis tēpla apta sunt: me aūt ex
orāte ingredi ꝓhibet. Rufinus autem
apud ambrosiū exhibuit intercessorem
sed nil obtinuit. Theodosius autem la
crimis ⁊ precibus sibi veniā dari meru
it ⁊ in cunctis tanq̄ filius ecclesie spon
te obediuit. Ex hac igitur hystoria di=
scat fidelis q̄tū fuit theodosio cultus
diuini desideriū q̄tuz diē celebrē vene=
rari petiuit q̄te obedientie extiterit. et
ideo dn̄s sibi benedixit: ⁊ in dei virtute
inimicos suos superauit. vt narrat vbi
supra. ca. xxvi. Decet igit principes de
uz ⁊ ecclesiā colere. Nā veteres cuz oī
genere musicorū deos suos colebant.
qui tamē dij inualidi nulliusq̄ potesta=
tis erāt. Potius igitur deū verū tene
mur venerari. Narrat eni vale. lib. iij.
ca. iij. q̄ alexādro sacrificāte astabat ei
vnus turribularius in cui⁹ brachio car
bo ardēs delapsus est quo ⁊ si ita vre=
batur: vt adusti corporis eius odor ad
circūstātiū nares perueniret: tn̄ ⁊ dolorē
silētio pressit ⁊ brachiū immobile tenu
it ne sacrificiū alexādri aut cōcusso tu=
ribulo impediretur: aut edito gemitu
regias aspgeret aures. Ecce quantus
zelus ad diuinū cultū. Attēdam⁹ insu=
p qualiter dauid licet occuparet xij. re
gnis. Nichilominus tn̄ septies in die
laudes deo refundebat vn̄ dicit in psal
mo. Septies in die laudē dixi tibi sup
iudicia iusticie tue. Itē refert cassian⁹
de be. antonio: qualiter tota nocte ora
bat et cū sol oriretur mane dicebat. O
sol cur me impedis ab huius veri lumi
nis charitate. nā tota nocte in cōtēpla
tione steterat. Itē de beato eusebio le
gitur qualiter a vesperis sabbati vsq̄
ad solis ortum diei dn̄ice immobiliter
manibus extensis pmanebat Ex q̄bus
oibus cōcluditur q̄ diuino cultui isistē
dū est maxime cū beneficia suscepimus
Vn̄ grego. in omē. Cū inquit augētur
dona rationes etiā crescūt donorū. Tā
to igitur humilior ⁊ ad seruiendū deo
promptior quisq̄ debet esse ex munere
q̄to se obligatiorē esse conspicit in red
denda ratione.

¶ Ca. v. de morib⁹ principū.

Obiles sic nun
cupari nō merētur:
nisi bonis ⁊ honestis
morib⁹ floreāt: qr te
ste cassiodo. eplā. ix
Decet quēq̄ hono=
rēquē gerit noīe mo
ribus exhibere. vn̄ tulli. philip. i. Vos
nobiles quidē spectare decet nō pecu=
niā neq̄ opes violētas sed charitatem
ciuiū ⁊ gloriā cōcupisci: qr teste cassio=
do. eplā. iij. Cōuentus sapientū digni=
tas est imperantiū. Erubescant igitur
temporis huius nobiles quibus mos
est ex sua nobilitate peccandi suscipere
audaciā: vanaq̄ iactātiā ex suis paren
tibus promulgauit eo tamē pacto quo
parentes eorum sua virtute nobilitatē
inceperunt: eo pacto isti sua vitiositate
nobilitatē terminauerunt. Expedit eni
teste sidonio in suo eplāri. li. v. Nobilē
esse sine superbia sine inuidia potentez
sine superstitione religiosum sine iactā
tia litteratū Nūc aūt filiū nobiles se pu
tāt q̄ fastū suis icessib⁹ mōstrāt: habēt
enim calceos acutos vt ingressib⁹ am
bulare discāt ferūt dextrocheria armil
las ⁊ ornamēta ⁊ vestiū varietatē atq̄
diuersitatē excogitat. Non sunt tn̄ ar=
guēdi ex honestate sed ex pompa sa va
nitate. Cur enim diuina obtinent. nisi
vt regant: sed regere quomodo pote=
runt si seipsos regere nequeant. Dicit
enim socrates q̄ qui multarum rerum
potestatem habet primum purgare cō
scientiam debet. Stultum est enim vt

imperare quis velit aliis cum ipse sibi imperare non possit. et subdit. Age sic alienum vt tuum nō obliuiscaris negociū: nulliq; imponas quod ipse pati nō possis hoc exhibe quod tibi optaueris exhiberi: si bene egeris ipse tibi ꝑsone auctoritatem dabit. Quomodo igitur dicuntur isti principes quorum potius superbia ꝙ patientia regnat: nec curāt leges obseruare: quibus alios astringunt. imperiure enim necant stuprant rapiunt adulterantur et similia facientes anathematizant. vñ catho ait. Patere legem quam tu ipse tuleris. Si ei attendit princeps qualis eius vocatio fuerit peccare verebitur cum si datus populo non tantuȝ in dominum sȝ etiā in exemplum. nam teste seneca. Principem peccare non decet cum possit. pretorq; non solum manus et linguam sed etiam oculos continere debet. vñ galterus alexandreidos lib. vi. Maiestas regia magni ponderis esse solēt. ꝛ oui. quarto tristium. O qui nominibus generosis flores exuperas ac morum nobile genus. Aduertant igitur pricipes et nobilitatem moribus exornent: vt etiam potius virtutibus ꝙ pompis intendant Nā superbia reges plurimos seduxit: et forsan adhuc captiuat. Plures namq; sunt qui tanto rumore supbiunt ꝙ suis subditis loqui dedignant turpeq; putant populatibus exhibere colloquium. Narrat tamen valerius. libro quarto ꝙ publius valerius consul romanus adeo maiestatem populi romani veneratus est: vt merito publicola cognominatus sit. ꝛ eutropius refert ꝙ cuȝ vulpius ab amicis redargueretur eo ꝙ nimis communis esset respondit egregie dicens talem imperatorem debere de priuatis qualem sibi imperatorem priuatus optasset: quia igitur quilibet iperatorē optat sibi ꝓpicium: ideo debet ipse subditis propicius et communis esse.

Ca. vi. de vitijs principum

Rinceps est ocul⁹ ꝑbis qui cōtagiosus si fuerit mox īficit. vñ stati⁹ ī theba. regna porro cuȝ scelere oībus exiliis sunt grauiora. vñ qui. cā. iij. Hec ē inq̄t supioꝝ cōditio: vt q̄cq̄d faciūt ꝑcipere videāt. ꝛ boe. iij. de ꝯso. iperāte neq̄tia Virt⁹ nō solū ꝑmio caret. verūetiā sceleratorū pedib⁹ subiecta calcat. ꝛ oui. vi. de fastis. Sic agit cēsura ꝛ sic exēpla parāt Cū iudex alios qđ monet ipse facit. ꝛ li. ij. sine ti. Qđ decuit reges cur michi turpe puteȝ. ꝛ iuue. iij. li. Oē aīmi vitiū tāto cōspecti⁹ ī se crimen hȝ ꝙto maior q̄ peccat habet. vñ in ꝓuer. sapiē. ōr ꝙ iferior horrescit q̄cq̄d peccat supior. ꝛ claudia. i maiori. In ꝯmūe iubes si q̄d cēcesq; tenēdū. Pri⁹ iussa sibi tūc obseruātior equi. Fit ppl's nec ferre negat cū viderit ipsū. Auctorē parē sibi cōponit orbis Regis ad exēplū nec sic iflectere sēs⁹. Hūanos edicta valēt quē vita regētis. Mobile mutat sēp cū pricipe vulg⁹. His igit testiōniis clare apparet ꝑiculosissima ī pricipib⁹ scelera fore. Eorū ei exēplo popul⁹ delinq̄t. vñ cassio. epl'a. iij. dicit. Sub iudice bono ꝓplm corrigi. porro inq̄t facilȝ recti ꝑsuasor est inocēs iudex: sub cui⁹ ꝑdicabili ꝯuersatiōe putet mores ꝓbabiles nō habere. Sed ꝓchdolor sicut planeta planetarū scȝ sol eclipsat sic in pricipib⁹ lumē honestatis rarissime cernit. vñ sene. i agamēnone. Nō itrat regnū lumē aut fides sed ꝑcio vicit. ꝛ ouidi. li. sine ti. Cura paupib⁹ clausa ē dat census honores. Inde gradis iudex: inde seuerus eques Idem de fastis. vi Regia res scelus est ꝛ ideȝ in epistolis dicit. Imperat heu populis timide nō imperat ire. Possidet et vitijs regna minora suis: quibus verbis inuitur regna delictis esse subiecta. et quanq̄ in

principe omne vitiū sit graue quedā tñ alijs grauiora sūt: q2 teste tul.li.ij. de of fi. Nullū vitiū est deterius auaritia p̄/ sertim in pricipib⁹ ꝛ rēpublicā guber= nantibus. Habere enim questui rempu blicam non solum turpe: sed etiam sce= leratum ꝛ nefarium est. Rursus in pri= cipe auiditas festinatiaꝗ preceptio no/ cet. vñ. suetonius. li. ij. de xij. cesaribus augustū redarguit: eo ꝙ nil melius fe= stinatione arbitratus est. vñ salu. in iu= gurtino. Animi cupiditas cōmune no/ bilitatis malū est. Ceterū turpis amor principi minime cōgruit vñ fulgentius li. ij. mitologiarū. Quis oībus libidinis amor turpis sit. nunꝗ tñ deterior ꝙ in honorato. nā iupiter in cignum conuer sus cū leda concubuit que peperit ouū vñ tres nati sunt. sc3 castor: pollux ꝛ he lena. Nomine enim iouis principes in/ teliguntur ꝛ leda a ledendo dicitur im mundiciamꝗ designat. Omnis igitur principatus libidine maculatur. vnde ferunt poete in huius rei testimonium cignum esse plenum conuitijs: ipso quo ꝗ clamante aues tacent. helena etiam discordie seminariū fuit. Et castor ma= lum exemplum nuncupatur. Pollux vero a prodendo dicitur Itaꝗ oīs ma li libido occasio est. Rursus principi sū me impatientia nocet. vñ statius ī the= baidos p̄mo. Gentiles subijt fragor in uidia atꝗ parens odij metus Sed nec ob hoc his vitijs prelibatis vt commu niter principes scelerantur. Nam aua/ ritia libidine impatientiaꝗ molestant. vnde petronius. Uenalis populus ve nalis curia primum. Jam quoꝗ maie= stas auro corrupta iacebit. Unde autē hec procedēt vitia inquiramus. Timē dum est enim ne prauorum societas ad prauitatem eos inclinet. Aliqui. eteni3 satellites peccatisꝗ pleni principes se ctantur. vt placendo ditentur. In hoc autē placere student quod crimine sua dent. Hi comparātur animalibus que= rātibus nō hominē: sed predā. iuxta il= lud sene. de remedio fortuito ꝛu3. Uel musce sequunt cadauera lupi frumēta formice. Ista turba p̄dā sequit non ho minē. Nepe familiares regū ipsos se= pius euertūt. iuxta illud boetij. ij. de cō sola. Regū familiares regiā potestatē sepi⁹ ꝓsternūt: vñ varro ī suis sentētijs Amici inquit diuitum palee sunt.

Capitulū septimū de patiē tia ꝛ clemētia principum.

Quāto quis ī gradu est sublimi or: tāto ad miā3 ꝛ clemētiā existere d3 prōptior. vñ se ne. li. i. de clemen tia ad neronem. Nullū inqt ex oī= b⁹ malis ꝙ clemē tia regē aut pricipē decet. Apes eī acu leū habēt: sed rex apum aculeo caret. Saluum regem clementia ī aperto mō strabit vnde et inexpugnabile munimē tum est amor ciuium. Quid inquit pul chrius est ꝙ viuere cunctis operanti= bus pacem. Uerecundiam etiam pec= candi facit ipsa clemētia regētis. Nec minus principi turpia sunt multa sup/ plicia ꝙ medico multa vulnera remissi usꝗ imparenti melius paretur. Natu ra enim contumax est et facilius duci= tur ꝙ arta p̄. Attēdat princeps igitur vt clemens ciuibus sit nec recuset mise reri ipse: quia venia indigere potest. Nam teste tullio libro primo de offici. Nichil est laudabilius: nichilꝗ digni= us placabilitate ꝛ clementia que tamē ita probanda est vt adhibeatur reipu. sera seueritas sine qua ciuitas admini= strari non potest ꝛ idē tul. philippi. ij. Presidium inquit charitate et beniuo lentia ciuium oportet esse septu3 nō ar mis. Discāt igitur milites reges ꝛ pri= cipes misereri ꝛ iracundie veneno non intumescāt. Ipsi nempe mestos debēt cōsolari. Periculum ergo est si eorum iracundia alios prouocet. Nam si tur= bationis occasionem habeant posco.

vt differant.iuxta illud galteri alexan.
libro primo.Uindictã differ donec per
transeat ira nec meminiſſe velis odij.
poſt verbera. Nam teſte ouidio iij.tri=
ſtium.Quanto quis maior tanto placa
bilis ire.Et faciles motus mens gene=
roſa capit.itaqꝫ ignotabilis ſignũ eſt ſe
pe iraſci.Et de difficili recte iudicat ip
ſe cuius mentẽ ira poſſidet.Unde tulli
us li.primo de officijs.Nunꝙ inquit ꝗ
iratus.ad punienduꝫ accedit mediocri
tatẽ illam tenebit que eſt inter nimium
et parum.ideo ſeneca in troiade. Quo
inquit plura poſſis plura pacienter fe=
ras.ꝛ li.primo de clementa idem ſene.
Rex leſus animũ in poteſtate habeat:
longeqꝫ ſit exorabilior in ſuis in iurijs
ꝙ in alienis. Nam quemadmodum ma
gni animi non eſt qui de alieno libera=
lis eſt:ſed qui quod alteri donat ſibi de
trahit:ita clemẽtem euꝫ co facit alieni
doloris tolerantia ſed proximorum ſti
mulorum patientia: magniqꝫ animi eſt
iniurias in ſũma potentia pati nec ꝗcꝙ
glorioſus eſt principe impune leſo. vn=
de galterus in alexãdreidos li. primo.
Inſtabile eſt regnuꝫ quod non clemen
tia firmat.Animaduertant queſo dñi ꝛ
principes homines ipſos eſſe : nec etiã
principatus propriã naturã abſtulit:cu
ius eſt miſereri ꝛ fratri proximo indul
gere vnde terenti⁹ in adel.vt homo es
ita mores geras . nam teſte claudiano
in maiori.Si pius in primis : nam cum
vicamur in omni.Sola deos equat cle
mentia nobis.Pax maiora decet pera
gri tranquilla poteſtas quod violentia
nequit.ꝛ ſubdit. Nunꝙ libertas grati
or exiſtat ꝙ ſub rege pio vnde quintus
libro.vi.Regũ ducunqꝫ clementia non
in ipõrum numero eſt que cõmunia ſũt
ſed ingenioſitatem mẽtiſqꝫ valitudinẽ
inſinuat. His igitur teſtimonijs clare
deducitur clemẽtia pricipi maxime cõ=
grue qua talis ſit: vt nec iuſticie dero=
get:nec fauore gignatur ſed clementie
ſuperbia detrahit que quorundam pri=
cipum corda ſic detinet : vt miſereri et
clementiaꝫ exhibere nolint.ſed offenſi:
mox interimere oĩs cupiunt ſibi ſimi=
les in natura homines ꝛ primos virtu
tibus forſan eis celebriores . Hui⁹ aũt
ſuperbie atqꝫ pietatis nutrix eſt ambi=
tio:qua multi ſola ſibi non debita vſur
pare preſumpſerunt eodẽqꝫ pacto quo
ſuperbia eos intronizã auit impie pari=
ter regnare facit. Ueruntamen princi=
patus nõ debet ambitione obtineri aut
ſuperbia poſſideri.vnde galter⁹ in ale=
xan.li.viij.Tutius eſt non aſcendere ꝙ
poſt aſcenſum regredi.Ueteres eniꝫ ſa
pientes principatum potius recuſarũt
ꝙ ambierũt.vnde refert ſene. iij. de be
nefi. ꝙ cum antigonus hoſtẽ ſui patris
ſuperaſſet. nichilominus prelium belli
ad patrem tranſtulit ꝛ ſubdit. Hoc eſt
regnum nolle regnare cum poſſis. vn=
de valle.libro.iiij.c.primo.refert fabi=
um officium conſulatus pro filio ſuo re
cuſaſſe:multis tamen deprecantibus.ꝛ
lib.vi.ca.iiij.refert de manilio conſimi=
lem hyſtoriam qui conſultatum recuſã
do inquit.nam ſi me gerere eum coge=
ritis nec ego mores veſtros ferre po=
tero:nec vos imperium meum perpeti
poteritis . Non ſic tñ his temporibus
homines principatũ recuſant ſed audiſ
ſime querũt:eiuſqꝫ occaſione ſuperbiũt
et ſuperbe regnant:atqꝫ ſine clementia
principantur.

¶ Ca.viii.de ludis principũ

Ricipes ſubdi-
torũ ſunt exemplar.
Ideo ſi ludorum va
nitatibus intendant
ſi ludoruꝫ in eptorũ
enormitates.adinue
nire ſtudeant ipſorũ
Porro familiares atqꝫ ſubditi conſimi=
lib⁹ occupationib⁹ facilit̃ occupabũtur
ꝛ ſe putabũt viuere ſane quãdo ea faci
ent que ſuos dominos facere viderũt.
Quis taxillorũ aut alearũ ludos ita ma
gnificauit. Principes ꝛ dñi inconſulti
hoc fecerunt. Nec tñ reprobandum eſt

Si quis in honesto solatio spiritū suū recreet. sed probatissima illorum est vita quibus mos est totum vite sue tempꝰ ludis et stultiloquijs exhibere. Hi nocturnas vigilias amant. et ludorum vanitati fere vsqꝫ ad fatigationem intollerabilem intendunt. sed cum die lucescente surgere debeant vt populū regāt et foueant ipsi somno tunc sunt dediti: et tandem ex vite dissolutione in maleficijs corporis et anime grauissime decidunt. Rursus. ij. cuz refectionē sūpserint non de militari exercitio contēdūt nec virorum illustriū acta cōmemorāt in exemplum sed feruētissimo ineptissimoqꝫ desiderio taxillorū alearumqꝫ fortunijs se cōmittunt quorū occasione periuria execrationes et forsā blasphemias exprimunt irascuntur tristantur: itaqꝫ mens que ex iocis recreari deberet: ludis talibus ineptissimis inquietatur. ideo seneca in ꝓuer. dicebat. Aleator q̄to in arte doctior tāto est nequior vn̄ fertur ꝙ themistocles dicebat. Nō decet magistratus ludis vacare: sed a quibuscūqꝫ leuitatibus debent animuz arcere ne resp. ludere videatur aut ne relicta grauitate perire possit: vn̄ sene. epl̄a. v. Quid michi lusoria ista cōpoīs nō ē iocādi locꝰ. Nunquid refert aug. viij. de ciui. c. xvi. quō cuidā romano in somno dictū fuit vt ludi prohiberētur. ⁊ i summa de casibꝰ li. i. dr̄ ꝙ ludētes ad aleas vel taxillos peccāt: nō solū ludētes sz etiā ꝯcomitātes: qr ibi sūt desideria lucrādi volūtas spoliādi mēdacia ꝑiuria blasphemie et hmōi qm̄ alea mēdaciorū ⁊ ꝑiuriorū mater ē. vt dicit policratꝰ li. i. vn̄ de chillo legimꝰ ꝙ cū missus fuisset ad chorinteos vt fedus cum eis contraheret: inuenit duces et seniores cuz aleis ludentes. ideo absqꝫ verbo reuersus est dicens cum taxillatoribus nolle contrahere societatem. Nempe reges et principes ludis lenibus insistere non licet: quia sicut narrat pollicratus vbi supra. Rex parthoruz dedit talos aureos regi demetrio in signum obprobrij: eo ꝙ nimis leuis erat in moribus et locis: vt igitur grauior efficeretur talos aureos sibi contulit. vnde crisostomus super matheuz omelia. vi. dicit ꝙ deus non dat ludere sed diabolus Si inquit luserimus ante certamen: tunc in certamine deficiemꝰ Nec tn̄ ludi honesti per hoc reprobantur: qr teste seneca li. de tranquilitate. Philosophi sapiētes ludis quandoqꝫ vacarunt sicut socrates: qui cū puerulis ludere non erubescebat: et catholaxabat animū curis publicis fatigatum et cōcludit ibidē ꝙ assiduus labor frāgit vires. et dat exemplū de agris qui melius fructificant si quietā interpositā habeant. vnde sicut somnis est necessarius: si tamen fuerit continuus mors est: sic ludus honestus mētē disponit: si tamen fuerit assiduus sensum ebetat vnde cassianus li. viij. collationū narrat de sancto iohanne qualiter cū perdice demulcebat seu letabatur ꝙ cum videret iuuenis quidam mirabatur virum tam sanctum et senē hoc facere. cui sanctus ait. Quid inquit portas in manu tua q̄ respondit. arcum fero. cui iohannes. Cur arcum semper tensum non habes. cui iuuenis. Ne īquit assidua curuatio vires eius non minuat. Sic inquit iohānes modica laxatio scilicet temperata leticia hoīes meliorat ⁊ vires fortifiicat

Ca. ix. de dominio principū quomodo debet esse virtuosū

Non debent putare principes eorū imperia diuinis iussionibus preferēda. Nam a deo acceperūt dn̄ium quod habent: et ineptissime dn̄antur nec merent principari nisi q̄tum virtutibꝰ prepollent: peruersorum tn̄ principuz malicia tp̄e nostro p̄sidētiū ita viget vt dominari potiꝰ credantur pectādi licētia q̄ virtutū p̄excellētia Hij eni pricipes ꝑuersi

id solū habent dignitatis qđ fallax ho
minum opinio dedit:vt tangit boeti⁹.
iij.de cōsola.ca.iiij.Attendant igiť pri
cipes quoniā terre dñanť corporibusq̈
mortalibus.cur igitur superbiunt.cur
momentanea luce tumescunt Refert ei
hieronim⁹ epľa.cxix.et valerius li vlti
mo ante finē:qualiter rex xerxes ꝓ to
tius asie armata iuuentute ꝙ intra cen
tum annos esset obitura ꝓfundere la:
chrimas fuerit coactus et subdit ibidē
valerius ꝙ suam ꝯditionem scꝫ morta=
licatem i aliena specie deplorare visus
sit.Si enim aduerterēt principes q̄ta
est mundi pricipatibus annexa calumni
a nunq̄ aut raro principari appeterēt
vnde egesippus li.iiij.narrat de vespa
siano qualiter cū esset in obsidione hie
rosolimitana:audita fuerūt noua ꝙ ne
ro erat occisus et ideo vespasianuꝫ mi
lites in imperatorem elegerunt:ſꝫ ves
pasianus omnino renuebat verum mi
lites omnino instabāt:itaq̄ minis mor
tis ipsū infestabāt . Ille autē indignū
se reputabat : sed milites suadebāt vt
iperiū acciperet:qꝛ potius erat cura q̄
honor.vnde vale.li.ix ca.ij.narrat qua
liter rex q̄dā diadema sibi traditū diu
ꝯspexit āteq̄ capiti imponeret dicēs ꝙ
deadema magis faciebat hoieꝫ nobilē
q̄ felicē qđ scꝫ si quis penit⁹ cognosce
ret q̄ multis sollicitudinib⁹ ꝛ periculis
et miserijs esset refertū:nec humi q̄dē
tollere vellet. Mirū igitur ꝙ hec mū=
dana iure priogeniture putamus ꝛ ce=
lestia omnino negligimus. Nempe ve=
teres principatum nō querebant vnde
narrat vale.li.v.ca.vi.de quodam qui
cum exiret portam ciuitatis subito ve=
luti cornua eruperunt capiti eius re=
sponsumq̄ est eum regem fore si in vr
bem reuertisset :sed reuerti noluit q̄n=
immo ne illud accideret ipse sibi volun
tarium ac perpetuum exiliū indixit. In
cuius rei memoria in predicta porta ip
sius effigies inclusa et posita fuit. Cete
rum valerius li.iiij.ca.i.narrat de quo
dam anthioco qui cum perdidisset asi=
am regionem ꝛ quasdā vicinas gentes
gratias egit pplo romano. quia modi
co regno vteretur. Nunquid etiam io.
vi legitur:qualiter xp̄s fuit in monteꝫ
quando cognouit ꝙ ppľi veniebāt vt eū
raperent ꝛ regē facerēt super quo chri
sostomus omelia.xi. Christus inquit fu
git erudiens nos fugere mūdanas di=
gnitates:atq̄ cōtemnere ea que sunt sci
licet temporalia deridere ꝛ futura ada
mare. Modernis tñ tempori b⁹ omnes
ad dignitates currūt:non tamen sapiē
tiam aut virtutes querūt:quibus loqui
tur benar.ij.ad eugeniū. Simea inquit
in tecto est sicut rex fatuus in solio. vn=
de sicut turpitudo simee magis pate=
scit q̄to plus ascēdit:sic homo indign⁹
tāto fetidior.apparet q̄to in gradu cel
sior. Quamobrem augu.ix.de ci.dei.c.
xiij.narrat qualiter cōiuncte erāt edes
virtutis ꝛ honoria que ꝓ dijs ꝛ deab⁹
reputabantur ad designandum ꝙ vir
honoratus per dignitatē vel per pote
statem debet esse virtuosus. ꝛ ideo ille
edes scilicet domus erant coiuncte.nec
tamē reprobāda est potestas seu hoīm
dignitas quoniā omnis potestas a dño
deo est vt dicitur roma.xiij. Sed repro
bandi sunt illi qui sine meritis dignita=
tes assumunt : vt in dignitatibus cum
fuerint se et alios peruerse regunt . et
de modica gloria quam habeat ne pri=
uentur timentes in nullis confidunt.
Nam tullius li.iij.de officijs narrat de
dionysio tyranno qualiter barbitonso=
res timebat ne ipsum interficerent bar
bam eius si raderent ideo pilos barbe
cōburebat.narrat insuper de alexādro
sergeoq̄ de vxore timebat vnde anteq̄
cubiculū ingrederet expoliari faciebat
an eius vxor gladium vel aliud instru=
mentū haberet:finaliter tamē ab ea in
terfect⁹ fuit. Insuper.val.li.vltimo an
te finē narrat de massinissa rege q̄ cum
dormiret custodiā sui corporis non ho
minibus sed canibus commisit Hec enī
oia contingunt qꝛ impij. ad dignitates
eleuantur ꝛ vite huius exiguā gloriaꝫ

ſuꝑne felicitati anteponūt. Animaduer
tant autē illud eccl'aſti.x. Omnis pote
ſtas breuis vita. vnde iob. xxiiij. Eleua
ti ſunt ad modicū ⁊ non ſubſiſtent. Nā
vita hominis eſt vapor ad modicū pa=
rens. iaco. iiij. ⁊ iſa. iiij. Omnis caro fe
nū: ⁊ oīs gloria ei⁹ quaſi flos feni. Rur
ſus in principibus non ſoluꝫ ſuꝑbiā ſed
etiā gulā cerno redarguendā vbi autē
gula regnat nulla honeſtas ſed diſſolu
tio caſtrimargie ſēper comes eſt. Ita=
qꝫ nobilibus maxime ꝑtinere dignoſcit
ſobrietas: ex quo nobiliū ſtatui ꝓcipue
cōgruit honeſtas. fortaſſis tñ qui ſe no
biles dicunt ſuā vocationē diuertunt.
Qui eni ſunt edaciores curialibus qui
tñ de nobilitate ſe iactāt. Potationes
etenim ſerotinas habent ⁊ mane ſuis ſē
ſibus nunduꝫ excitatis pocula petunt.
Hec aūt non eſt nobilium ſed ignobiliū
vita non ad vitā ſed ad mortē via. Ta=
libus autē comeſſatoribus quoꝫ occu=
patio in cibis ⁊ potib⁹ eſt. loquitur iſa.
ca. v. dicens. Ve qui potentes eſtis ad
bibēdum vinū. vnde ſeneca epi. lxxxviij.
narrat de quodam potente qui maiorē
partē noctis in conuiuio exigebat: ⁊ fe
re die tota domiebat. O quāta vite in=
diſcretio corpus ſuis comeſſationibus
diſtēperant ⁊ inquinant ⁊ animā perde
re nō formidant. vnde iſai. v. Ve q̄ con
ſurgitis mane ad ebrietatem ſectandā
⁊ ſubditur. Cithara ⁊ timpanū ⁊ tibia
⁊ vinum in cōuiuijs veſtris et opus do
mini non reſpicitis. Hoc ſiquidē vitiuꝫ
habent maxime curiarum ſectatores q̄
iugiter pretermiſſa ſalute cibus ⁊ poti
bus vacant. vnde policratus in ꝓlogo
narrat qualiter ſocrates ph̄us ea com
temnebat que aulici ambiunt. ſcilicet q̄
curiales petunt. Quāobrem vale. lib.
ix. ca. primo. Ventrem inquit diſtētum
cibo ſequitur voluptas genitaliū. Idē
ponit grego. epiſtola. xxxvij. Inſuper
ſeneca comeſſatorib⁹ ad climā ſic loqui
tur. O miſerabiles quorū palatū nō ni
ſi ad precioſas eſcas excitatur. Nō eni
viuit qui libidini ⁊ ſomno viuit vnde vir
gi. eneidos. li. i. Didonē redarguit. eo
ꝙ in conuiuijs tēpus detinebat ideo di
cebat. Infelix didolongumqꝫ bibebat
amorem. ⁊ ibidē dicitur. Poſtq̄ prima
q̄es epulis mēſeſqꝫ remote crateras
magnos. ſtatuunt. ⁊ vina coronant. Fit
ſtrepitus tectis vocēqꝫ perampla volu
tāt. ⁊c. ex quibus colliguntur comeſſa=
torum enormitates: in quibus ſuum pa
radiſum ſperant.

¶ Capitulum decimum de ty rannide principum.

Principes et domi=
ni conſtituti ſunt non vt
diſſipent plebē: ſed vt fo=
ueant: non vt bona ſubie=
ctis auferant: ſed potius
vt quod habent benigne
conſeruent. ſed prochdo=
lor dominia q̄ plurima in tyrannia ver
ſata ſunt: multiqꝫ principes pauperes
ſubditos opprimunt: ⁊ vt ipſos pretex
tu iure confundere videantur: prauiſſi=
mas leges excogitant: quibus iſaie. x.
dicitur. Ve qui condunt leges iniquas
et ſcribentes iniuſticiā ſcripſerūt vt op
primerent in iudicio pauperem. vnde
pſal. Sedet inſidijs cum diuitibus in
ocultis: vt interficiat innocentem. Hi
eī ſunt ſimiles caſtori de quo narrat ſo
linus lib. iij. ca. xxxv. ꝙ cum hominē in
uaſerit ip̄m non deſerit quouſqꝫ: oſſa
eius confregerit. ſic tales pauperes eſ
ſe in pace non permittunt quouſqꝫ tali
ter eneruauerunt eos. vnde michee. iij.
Pelles eorum deſuꝑ excoriauerunt ⁊
oſſa eorum confregerunt ⁊ cōſciderūt.
Hi tamē in excuſabiles: ſunt qꝛ diuites
ſunt et tamen aliena rapiūt. quibus am
broſius primo de offi. loquitur. Diues
inquit eras qua ergo cauſa aliena rapi
ebas egeſtas nō compulit. ideo te feci
diuitem vt excuſationem non haberes
te feci potentem vt non inferres ſed re
pelleres violētiā. Eripite igitur egenū
et pauperem de manu peccatoris libe=

rate. Nā teste seneca epla. lxxv Ea ista
faciunt que creatura irrationabiles ab
horrent qm̄ teste aristo. li. vi. De aiali-
bus nō ē modus auiū vnius speciei ꝙ
vna comedat aliaꝫ: isti tn̄ suos fratres
deuorāt. vñ michee. ix. qui comederūt
carnem populi mei. Nempe attēdere
deberent: quoniam pauperes exaudi-
uit dn̄s: qui tn̄ pauperes cōtra eos cla-
māt et iusticiā dei petūt. vñ. eccle. xxxv
Lachrime vidue ad maxillas descēdūt
et ascendunt vsqꝫ ad celum: et deus ex-
auditor nō delectabitur in illis: scꝫ pri
cipibus tyrannis: qm̄ ꝓpter multitudi
nē calūniarū clamabunt vt dicitur iob
xxxv. Ve igitur illi qui cōgregat aua-
ritiam malam domine sue: qꝛ lapis de
pariete clamabit contra euꝫ: vt dicitur
abachuc p̄mo. Narrat enim petrus da
mianus de quodam qui proxim⁹ mor-
ti erat: et a sanctis andrea et gregorio
male affligebatur: quia sex nummos a
paupercula vidua acceperat. vñ eccle-
siasti. xxxiiij. Qui offert sacrificium ex
substantia pauperū: quasi qui victimat
filium in conspectu patris. Legimus
enim de thyberio in chronicis breuib⁹
ꝙ cum sibi suaderetur vt sua tributa
augmentari iuberet respondit. Boni
inquit pastoris non est pecus degluti-
re. vnde isaie tricesimotertio. Ve qui
predaris: nonne et ipse predaberis. Hi
enim crudeliores sunt lupis: quia de lu
pis in hystoriis romanorū legitur quo
modo nutrierunt romulum infantem
expositum bestiis. Isti vero pauperes
subditos tanquam lupi rapaces lace-
rant. vnde chrisostomus. omelia trice-
simatertia. Quid inquit ouis in me-
dio luporum: quid columba in medio
accipitrum. Impius enim iudex siue
dn̄s vt leo rugiēs ꝛ vrsus esuriēs prin
ceps ipius sup populū pauperē ꝓuer-
biorū vicesimooctauo. Naꝫ pauperes
sunt sicut oues in medio luporum.

¶ Capitulum vndecimum de iusticia principum.

Exēplo atheniē-
siū qui iusticiā ꝓprie
cōmoditati ꝑtulerūt
i pricipib⁹ iusticia re
sidere debet. vñ nar
rat vale. lib. vi. ca. v
ꝙ cū saluberrimo cō
silio themistodes migrare atheniēses
i classē coegisset: precqꝫ ꝛ populis eius
grecia pulsis ruina patrie i pristinū ha
bitū reformaret ꝛ opes clādestinis mol
litionib⁹ ad pricipatū grecia capescen
dū nutriret i cōtione dixit habere se rē
deliberatone sua ꝓuisā quā si fortuna
ad effectū duci passa esset nichil maius
aut potēti⁹ atheniēsi populo futurū: sꝫ
eā vulgari nō oportere postulauitqꝫ vt
aliquis sibi cui illā tacite exponere da
ret. dat⁹ est aristides is postꝙ cogno-
uit classē illa lacedemonioꝝ q̄ tota apō
githeū subducta erat velle icēdere: vt
ea cōsūpta dn̄atio maris ipsis cederet
ꝓcessit ad ciues ꝛ retulit themistodē vt
vtile cōsiliū ita minime iustū aio volue
re e vestigio vniuersa cōtio qd̄ equum
videret nō expedire quidā ꝓclamauit
ac ꝓtinus themistodē incepto iussit de
sistere. Pater igit ꝙ veteres oli plus
iusticiā ꝙ ꝓpriā cōmoditatē amauerūt
narrat insup vale. vbi supra de tarūde
tyrio ꝙ ad cuitādū seditiōes leges sta
tuit: cōtionē seu cōsiliū ciuitatis nullus
cū gladio intraret: ipse tn̄ tarūdes ex
ponere gladiū quo precinct⁹ erat ꝛ ita
cōtionē intrauit. Cur igit monit⁹ fuis-
set de fractione legis. Idē inquit ego
illā sanciā ac ꝓtinus ferro qd̄ habebat
de stricto icubuit malēs mori ꝙ iustici
am seu legē p euꝫ violari. ideo catho in
quit. Patere legē quā tuipse tuleris ꝛ
licet in hoc imitari nō debeat ꝙ seipsū
interfecit i hoc tn̄ amore iusticie quam
gerebat ostēdit. Veterū igit exemplo
viri boni et precipue boni principes iu
sticiā affectuosissime diligere debēt: vt
tanꝙ vie vera equitate luceant. Cur
enim antiquitus consules romani pau-

perrimi fuerunt niſi quia maluerũt cũ paupertate iuſticie fauere ꝙ̃ iuſticie de trahendo quouiſmodo ditari. Horum enim paupertatem narrat aug.li.v.de ci.dei.c.xviij.vnde lucius valerius de=functus in ſuo conſulatu vſqꝫ adeo pauper extitit:vt nũmis a populo collatis eius ſepultura curaretur.narrat inſup vege.iiij.de re militari ꝙ cum quidam regulus de hoſtibꝰ victoriã habuiſſet et ad magnos vocaretur honores.ip̃e tñ i ſolita paupertate voluit ꝑmanere. Inſup aug.vbi ſupra de quintio narrat ꝙ cũ quattuor iugera poſſideret et ea ſuis manibus coleret ab aratro fuit abductus vt dictator fieret maiori vtriqꝫ honore ꝙ̃ conſul.victiſqꝫ hoſtibꝰ igẽtẽ gl'iaꝫ cõſecutus in eadem pauꝑtate mãſit.et poſt pauca ſubdit ꝙ rempublicã cum haberent opulentiſſimam atqꝫ di=tiſſimam ſic ipſi in ſuis domibus erant pauperes:vt quidã eorũ qui iã bis conſul fuiſſet ex ſenatu pauperũ hoĩm pel=leretur notatione cenſoria ꝙ decẽ pondo argenti in vaſis habere cõparatꝰ ẽ ita idem ipſi pauperes erant quorũ triumphis publicũ ditabatur errariuꝫ qꝛ ſicut dicit deutro.xx. Dominus aduerſatur erga omnem iniuſticiam. ceteruꝫ narrat valerius li.v.ca.i.et augu.v.de ciuitate dei. vbi ſupra quõ brutus pro tribunali ſedens filijs ſuis non peper=cit.vnde qꝛ tarquinium exulẽ reiqꝫ pu=blice diſſipatorem reducere volebant eos reprehenſos virgis fecit cedi et ſe=curi percutit vñ virgi.in v.eneidos Natoſqꝫ pater noua bella mouentes . Ad penam pulchra pro libertate vocauit. et helinandus hyſtoriographꝰ narrat de helio ꝙ cum ſenex eſſet et imperatoris officium exercere non poſſet:obla=tum fuit ſibi vt proprium filium impe=ratorem conſtitueret.ipſe autem reſpõdit ſufficere debet inqͭ vt ego ipſe re=gnauerim cũ non morerer:qꝛ nõ ſãgui=ni ſed meritis principatꝰ debetur ideo eccl'aſtes.lxx.dicitur.Noli querere fieri iudex niſi valeas virtute ꝑrumpe=re iniqͭtates Ex his ergo patet ꝙ licet homo coiter vicat̃ patrie aut ſãguinis amore aut etiã laudis cupitudine:vt inqͭt aug.viij.ca.xv. Nichilominꝰ tñ ve=teres oĩa poſtpoſuerũt iuſticie:qm̃ an=cilla ſcꝫ oĩs fauor:⁊ vtilitas poſtponẽ=da eſt iuri:qm̃ ip̃i iudices ĩ corruptiõe ſua peribũt ꝑcipientes mercedẽ iniuſticie:vt dicitur prima petri.ij.

Capitulũ duodecimuꝫ quo modo victoria a deo eſt.

NOn i multitudine exercitꝰ victoria ẽ belli ſꝫ de celo forti=tudo eſt:vt dꝛ.i.ma=thei.iij. Vñ moyſes manꝰ ĩ celũ leuabat. ⁊ ita vincebat vt dꝛ exodi.xv. Nã ſicut ĩ archa hoĩes ſaluabãtur:eo ꝙ ip̃a erat ſuꝑ aquas.ſic etiã mẽs cõtẽplatiua fuerit ad celeſtia tendẽs ⁊ aqͣs id eſt vanitatibus ſi p̃fuerit ſaluari poterit.Vñ dentro.xx. Ap ꝓ=piquãti bello ſtabit ſacerdos ãte acieꝫ ⁊ ſic loqͭtur Nolite metuere.qꝛ dñs nr̃ in medio eſt veſtri.Sic etiã theodoſiũ feciſſe legimꝰ:qꝛ ſicut legit̃ in hyſtoria romana cũ ſe vidiſſet a ſuis hoſtibꝰ circũſeptũ oratiõibꝰ vacare cepit ⁊ ſigno crucis antepoſito victor effici meruit. Sed quid dicemꝰ de his q̃ in ꝓpria virtute cõfidũt ⁊ archã id eſt paradiſuꝫ ingredi nõ curãt q̃nimo eccleſiaꝫ viroſqꝫ eccleſiaſticos infeſtãt ꝑſequũtur ⁊ laniant. Tales ei in momẽto ꝑibũt:qꝛ dux eoꝝ diabolꝰ ipſoꝝ interitũ q̃rit.Narratur ei in hiſtorijs p̃allegatis romanoꝝ ꝙ q̃dã dictꝰ maſceli ꝫ echromanꝰ q̃daꝫ p̃potẽs eccleſiã dei violauit:⁊ in ea exiſtẽtes crudelit̃ extraxit:ideo turpi ex=cidio interijt. Attẽdamꝰ igit̃ hyſtoriã de attilla quã ibidẽ legimꝰ.de quo fertur ꝙ cũ italiã diſſiparet ad eũ acceſſit vir ſanctꝰ leo papa dicẽs vt inceptam crudelitatẽ dimitteret. ſed papa mor=tuo interrogatꝰ fuit:cur ipſe ſic p̃ſto pa=pe obediuiſſet qui reſpõdit ꝙ papa ſibi

loquēte senē reuerēdū viderat gladiū
i manu tenētē terrore cui⁹ intātū expa
uit ꝙ nō obedire ausus nō fuit: itaqꝫ ec
clesia nō debet a pugnatorib⁹ iterimi.
vñ narrat paul⁹ diacon⁹ li. xij. suaꝝ hy
storiarū. ⁊ orosi⁹ li. vij. ⁊ de omesta mū
di ꝙ cū romani a gothis captiuarētur
illi soli euaserūt qui i noie xp̄i ecclesiaȝ
igressi fuerūt. vñ gothi romanos cape=
re poterāt: sed ob reuerētiā nois xp̄i in
ecclesia manētes liberos dimittebāt.
Quāobrē aug. i. de. ci. romanoꝝ igra=
titudinē icrepabat: eo ꝙ dicebāt nomē
xp̄i eis obfuisse. ⁊ tñ vbi eoꝝ ydola suc
currere eis nō valebāt ipsi i noie xp̄i li
berati fuerūt. ex qua hystoria iferūt a=
liqui ꝙ ab illo tp̄e citra principes tp̄a=
les. libertatē in ecclesia malefactorib⁹
concesserunt. Qm̄ laus eius in ecclesia
sanctoꝝ: inquit propheta.

Ca. xiii. de hūilitate pricipū.

Uꝑbia semꝑ
postulat casū Nl
lus igit̄ ṗncipat⁹
stabilis vbi suꝑbi
a regnat. vñ geñ
xi. dr ꝙ hoies ꝑ=
pter suā suꝑbiam
turri erexerūt ex
quo ipi q̄ vni⁹ idi
omatis erant diuisi fuerunt. Attenda=
mus enim quoniam superbia diuisit an
gelos superbia depressit neronem: om
nisqꝫ seditio a superbia exordium cepit
ideo seneca lucillum sic monebat cun=
ctis esto benignus omnes tibi pares
facias inferiores superbiendo ne cōtē=
nas. superbiores debite viuendo non
metuas. vnde libro de nugis philoso=
phorum legitur de cesare ꝙ suis mili=
tibus nūq̄ dicebat ite: sed semꝑ venite
qr scilicet non volebat solū sibi seruiri:
sed etiā seruire prōptus erat. De quo
ibidē legit̄. ꝙ cū quidā veteran⁹ qua=
dā die cōdēnaretur corā iudicibus ro=
gauit cesareȝ vt descenderet ⁊ iuuaret
eum cui cesar dedit bonum aduocatuȝ
in sui adiutorium: cui veteranus ait.
Ego inquit te periclitantem in bello a=
siatico non quesiui aduocatū sed ego ꝑ
teipso pugnaui. Uide inquit vulnera
que ꝑ te suscepi: tunc cesar vulnera vi=
dens eribuit: ⁊ mox ad verbuȝ eius de
scēdit timens ne suꝑbus aut ingratus
videretur: vnde dicebat. Ille se militē
nescit amare qui non laborat vt militi=
bus carus sit. Insuper seneca li. iiij. de
ira narrat de humilitate ātigoni regis
ꝙ quadā nocte audiēs suos milites si=
bi contradicentes eo ꝙ ratione ipsius
onera maxima deferebāt. ipse igit̄ an=
tigonus clādestine descendit ⁊ ipsis ne
scientibus: quis esset eos iuuabat i por
tandis oneribus. ipsisqꝫ tandem dixit.
Nunc inquit maledixistis antigono cu
ius vitio in has miserias incidistis.
Nunc ergo bene optate ei: qr eius la=
boribus interuenientibus penam gran
deȝ euasistis. ecce igitur quanta princi
pū humilitas. Sed nūc posco quid di=
cemus nisi qr omnes fastuȝ ⁊ suꝑbiam
querunt: ⁊ principes in suo sceptro glo
riantur: duces in solio ⁊ impatores in
diademate gloriantur. Sed reuera vir
q̄tumcūqꝫ nobilis exitat attendere de
bet illud iob dicentis. Spiritus meus
attenuabitur dies mei breuiabuntur ⁊
solum michi superest supulchrum vnde
iesus filius syrach dicebat. Omnis in
quit potentatus breuis vita. et glori=
us philosophus de alexandro loquēs
sic dicebat O q̄ friuola gaudia mundi
q̄ rerum fugitiuus honor Nam cui nō
suffecerat orbi modica fossa sufficit ter
re. Hoc enim non attendunt huius tem
poris principes sed in suis fastis assi=
due eleuantur similes alexandro. de
quo narrat vale. libro viij. ca. xv. ꝙ qr
audiuit ab anaxarcho comite suo ex au
ctoritate democriti preceptoris refer=
ri innumerabiles esse mūdos: quasi nō
contentus vni mundo dominari dixit
heu me miserum qui nec vno quidem
adhuc sum potitus. de quo alexandro
egregius versificator sic ait. Uir bo=

ne quid curas res viles res perituras Nil profuturas damno quandoqꝫ futuras. Nemo diu mansit in turbine sed cito transit. Et breuis atqꝫ leuis i mūdo gloria queuis. Qui fuit hic im⁹ statuetur in ordine primus. vnde quintin⁹ narrat ꝙ vir quidam canus alexandro dicebat. Uide inquit ne cadas cuꝫ perueneris ad culmen ad quod peruenire contendis. Merito igitur sapientie.v. dicitur. Quod nobis proficit superbia aut diuitiarū iactantia quid cōtulit trāsierunt omnia sicut vmbra ꝛ iohā.xxxi. dicitur statue tibi speculum pone tibi amaritudines: dirige cor tuum in viam rectā scilicet humilitatis et gratie. O q̄ indocta est illa persona que de se presumit et de vita fragili atqꝫ incerta eleuatur. vnde inocentius papa superbos sic alloquitur. Cur inquit superbis ver mis et cinis cur diuitias pauperibus dispergendas accumulas. cū ꝓpheta dicat. Dormierunt somnium suum et nichil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis Unde igitur breuitas et possessionum instabilitas hominem sapientem et humilem reddunt Posco enim commemoremus hystoriā valerij libro vij.capi.ij.narrantis de quedam rege cui dum diadema traderetur retentum; diu considerauit priusq̄ suo capiti imponeret dicens ꝙ diadema magis facit hominem nobilem q̄ felicem: quia si quis cogitet quantis sollicitudinibus et periculis diadema plenum sit nunq̄ illud etiam si humi iaceret tollere vellet Itaqꝫ rōe pricipatus nō eleuabatur ille sꝫ humiliabat vn̄ sene Altiori inq̄t rei te nō iponas qꝛ stat⁹ talis timēd⁹ ē atqꝫ regētib⁹ peius istat periculū q̄ subditis: qꝛ priceps oēs timet ceteri vero vnum principem timent. ꝛ concludit. Si vere inquit igitur prudens eris vbiqꝫ idem eris et non extollaris laudatus: nec turberis iniuriatus.

Capitulū decimumquartū de castitate principum.

Princeps icontinēs subditorum maculat vitaꝫ suo prauo exemplo. vnde timendū ne luxuriosus priceps subditoꝝ filias ꝛ coniuges violet Magna igiť securitas est in dn̄o si castus princeps extiterit. Nē pe viri veteres ꝛ celebres castitate florētes laudis p̄miū hucusqꝫ meruerūt. Queso eni vt scipionis castitatem cōmemoremus narrat eiꝫ vegetius de re militari iij.ca.x.ꝙ scipioni africano virgo pulcherrima ꝛ nobilis adducta fuit quā licet naturaliter affectaret. nichilo minus diligentissime eam custodiuit. ꝛ cum captiua esset eam redemit: suoqꝫ sponso qui nondū eam cognouerat virginem tradidit cuius nomen alicuius ꝛ ꝓ dote nuptiali munera grādia p̄buit Simile etiam de alexandro legimus. Insup de octauiano legimus i policrati. libro.iij.ca.x. Quomodo virgo cleophatra ad eū accessit: eiusqꝫ oculos ratione pulcritudinis sollicitauit. Uerūtamē eius pulcritudo pudicitie nō obfuit. vn̄ poeta. Uultus adest p̄cibus faciesqꝫ intacta perorat. ceterū vege. lib. iij.ca.iij.narrat quomodo hānibal vigilijs et abstinentijs corpus suum macerabat ꝑ quam abstinentiam libido extinguebatur. Legimus insup abstinuisse cesarem iulium ꝓut narrat policra. li.v.ca.vi.et ideo ecclesiasti.x. dicitur. Ue terre cuius rex puer est ꝛ cui⁹ principes mane comedunt. Beata autē terra cuius rex est nobilis: et cuius principes vescuntur in tempore suo scilcꝫ ad reficiendum et non ad luxuriandum. Attēdamus quomodo amor mulieris eneruauit potentiam sansonis infatuauit sapientiam salomonis: sanctimoniam dauid fedauit ꝓut ait hiero. ep̄la. xxxiiij. ꝛ subdit. Nec salomone sapiētior: nec dauid sāctior: nec sansone fortior et tamē vtriqꝫ a muliere decepti sūt Nullum enim imperium durabile nec principatus stabilis quando regnat in

principe libido luxurie. vnde policratꝰ lib. vi. ca. xij. dicit ꝙ imperium romanū exhaustum est nerone imperante cuius gula omnia deuorauit ⁊ maculauit libido exhausit auaritia superbia cum luxuria exinaniuit. Insuper egesippus. li: primo. loquens de antonio ipsi augustio dicebat Ille inquit scilicet antoniꝰ nō. victꝰ est virtutibus tuis: sed magis est victus moribus suis. Uicit enim eū cleopatra vxor: cum qua maluit vinci ꝙ sine ea vincere. Nunquid etiā vale. narrat lib. ix. c. i. me legibꝰ regulata: sed ꝑ luxuriam prolapsa est. et ideo ante concludit. quid fedius: quid dannosius est scilicet. luxuria per quā virtus atterit victorie relanguescūt ⁊ cepta gloria in infamiā cōuertitur: animiqꝫ ⁊ corporis vires expugnantur adeo: vt nescias ab hostibus: ne an ab alia capi. perniciosius habendum sit.

¶ Ca. xv. de moribus pricipū

PRincipū maxime: est morales esse: sicut dicit augu. de ciui. de. li. ij. ca. xxi. et narrat versū eni poete dicentis. Moribꝰ antiqs res stat romana virisqꝫ. Nā ꝙ diu romana id morales fuerūt tādiu orbi ꝓfuerūt vn̄ idē aug. v. de ci. ca. xij. verba cathonis narrans dicit. Nolite inqt estimare maiores nostros armis rēpu. augmētasse Nā si ita esset multo pulcherrimā nos eā habemus. Quippe socioꝝ atqꝫ ciuiū ꝓterea armoꝝ ⁊ equoꝝ maior copia nobis ꝙ illis est. sed alia fuere q̄ illas viros magnos fecerūt q̄ nobis nulla sūt domi industria foris iustū imperiū animꝰ i consulēdo li. neqꝫ libidiniqꝫ neqꝫ delicto obnoxis ꝓhis nos habemꝰ luxuriā atqꝫ auaritiā publice egestatē ꝑuati opulentiā laudamꝰ diuitias sequimur inerciā inter bonos ⁊ malos discrimē nullū ōia virtutes ꝑmia ābitio possidet hec aug. Ex quibꝰ cōcludit ꝙ ꝟtutes morales. R. P. manuterunt atqꝫ exēplū colligi gitur ꝙ vita spūalis in hmōi moribꝰ cōsistit atqꝫ roborat. vn̄ aug' li. i. ca. xxxij. loquens de scipione ait ꝙ non censebat ille scilicet scipio. R. p. esse felicē stātibꝰ menibꝰ ruētibꝰ moribꝰ. ⁊ eodē li. c. ij. Romani inqt ciderūt nō muroꝝ casu sed moꝝ defectu: neqꝫ ignibus coꝝ tecta ardebāt: sed corda cupiditatibus inardescebāt atqꝫ presidendi potiꝰ ꝙ corrigendi volūtas romanos contriuit et qꝛ homo quasi ciuitas est cuiꝰ value sunt sensus ciuesqꝫ vires sunt aīe quibꝰ impat voluntas. debet. ergo tanꝙ ciuitas moribus ornari: qꝛ sicut ait seneca epistola. lx. Mos est mentis habitꝰ ex quo singuloꝝ operū assiduitas manat Itē pollicratꝰ li. v. ca. iij. dicit ꝙ a virtutibus fiunt mores ⁊ a moribus virtutes acqrūt Sed qꝛ multa vitia prauos mores nō credūt ꝓpter assiduitatē: vt ait sene. li. de vita beata. Ideo absqꝫ pudore hoies criminibꝰ seruiūt virtutesqꝫ acqrere nō curāt. ⁊ cōcludit ibidē sene. ꝙ aliter est agēdū i via morū ⁊ alit pedū: qꝛ i moribꝰ nō est tua via quā sepiꝰ multi sequūtur. sed in via pedū frequētur cōtrariū est. ⁊ si mores cōgrunt sapiēti maxime. tn̄ pricipi. Sed q̄so inquiramꝰ vn̄ pricipū corrūpūtur mores: estimo eni ꝙ fastꝰ ⁊ supbia hoc faciūt. Nā si ꝑceps humilis existeret moribꝰ floreret. sed superbia tollit sensū: cōrrūpitqꝫ mores. Utinam attenderent principes verba darij loquentis alexandro. vnde fertur in histori js alexādri qualiter darius vulneratus et in lecto positus alexandro dicebat fili' alexander: vt plenus tua sapientia nouit: totus mundus in corruptione positus est. Sic enim diuina prouidentia a principio ordinauit vt nichil esset constans tutum vel firmum. sed totum variationi subiectum. Cum autem quis ad tanti dominij ascēdit culmen: vt iam non hominez sed deum se estimet mox ad ima ruit. et dum

eius casum se meruisse cognouit: et deo rum benignitatem inuocauerit: ne laqueum desperationis incurrat subito misericordia subleuatur. et subditur. Considera inquit fili quid fui heri et quid sum hodie. heri nanque rex regum et dominus dominantium vocabar. et tunc absque potestate lugeo: quia vna supstitione seductus diis volui assimilari. Consideranda est etiam ipsius nabuchodonosor hystoria qui cum eleuaretur corruit sensum perdidit: et tanque animal brutum cum feris vixit. Humiliatus tamen postmodum restitutus fuit. ideo propheta dicebat. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco. Absit ergo superbire propter bona que in mundo sunt: in quibus nulla securitas est. vnde bernardus. Nusque inquit est securitas neque in celo neque in terra neque in paradiso. Namque de celo cecidit angelus de sede maiestatis. adam cecidit de paradiso voluptatis. et de mundo cecidit iudas de schola sanctitatis. Humiliemur ergo considerantes diei finalis terrorem. vnde gregorius. Tunc inquit erit superius iudex iratus: inferius cahos horrendum a dextris peccata accusantia: a sinistris infinita demonia ad supplicia trahentia. Interius erit conscientia vrens et exterius mundus ardens Quid igitur faciet peccator. nam latere impossibile erit et patere horribile. ecce quanta humilitatis occasio. De quodam rege legimus in legendis sanctorum quod cum vidisset duos christi pauperes de cursu descendit vt ipsos honoraret. quod videns frater eius ipsum increpauit dicens quod non decebat regem sic humiliari coram pauperibus: quo audito rex iussit suis preconibus vt ipsum citarent cum familia et liberis quod videns ille qui regem reprehenderat cum habitu humilitatis coram rege accessit cum liberis et familia: quam cum vidisset rex ait. O inquit stulte preconem fratris timuisti: et licet non peccaueris: tamen te humiliasti ad verbum preconis fratris tui vterini, Nunquid igitur potius precones iesu christi pauperes formidare et reuereri debemus cum de ipsis in euangelio dicat veritas. Qui vos honorat me honorat: et qui vos spernit me spernit. et iterum quod vni ex minimis istis feceritis michi fecistis. Humilis ergo mens nostra existat nullum spernat: sed futuri iudicii terrorem concernat Unde hiero. Siue comedam siue bibam semper illa vox resonare michi videtur in auribus meis: surgite mortui venite ad iudicium. Or tamen domini et principes fastum et superbiam amant ideo in auribus suis si resonaret vox sophonie prophete humiliarentur. Dicit enim sophonias ca. i. loquendo in persona domini. In illa inquit die visitabo super principes et super filios regis et super omnes qui arroganter ingrediuntur super limen et compleuerunt domum domini dei sui iniquitate et dolo et sequitur. Disperierunt omnes inuoluti argento: et qui dicunt in cordibus suis non faciet bene dominus etc. et sequitur. Fortitudo eorum in direptione erit et domus eorum in desertum edificabunt domos et non habitabunt in eis plantabunt vineas et non bibent vina earum. et sequitur. Conturbabo homines et ambulabunt vt ceci. quia domino peccauerunt et effundetur sanguis eorum sicut humus: et corpora eorum sicut stercora. sed argentum et aurum eorum non poterit eos liberare in die ire domini. Utinam principes talibus verbis corrigerentur: moribusque suis rempubli. dirigerent: exemplo titi de quo legitur quod tam moleste R. P. rexit vt de sola clementia argui posset. Unde mores principum pulcherrime suadet seneca de quattuor virtutibus. capitu. iii. Impone inquit concupiscentie frenum ede citra saturitatem: bibe citra ebrietatem: obserua ne in conuiuio: aut in aliqua communitate hos damnare videaris: quos imitaberis. nec deliciis tibi presentibus inherebis: nec absentes desiderabis et sequitur. Odibilem quoque hominem

fācit risus superbus et elatus ac etiam malignus et furtiuus. Si igitur risus iocos exigit hos cū dignitate sapiētie gere: sit tuus icessus sine tumultu ⁊ qui es sine desidia adulationes euita nō acerba: sed blāda verba timebis: esto viciorū tuoꝝ fugax. alioꝝ vero nō sis curiosus scrutator docētiū esto facilis auditor req̄renti facile respōde: superiores recte viuēdo nō timeas senior esto iudicio ꝙ sermone vita ꝙ vultu clementior: esto fame bone: neq̧ tu zizaniator neq̧ alieni iuidus ad irā tard⁹: ad misericordiā ꝓnus i aduersis firmus i ꝓspe ris cautus que nosti sine arrogātia postulāti cōmunica ⁊ que nescis sine occultatione ignorātie tibi postula ipartiri. Hec ei oia licet nō eodē ordie documēta sūt senece vbi supra q̄bus modesta ⁊ morū honestas suadet que pricipibus maxime ꝑtinere dinoscit. nā isido. ix. ethimo. ca. iiij. dicit ꝙ rex dicit a regēdo nec est rex qui nō regit. In pricipibus igitur nō ambitio: sed de subditis cura esse debet. vñ grego. xi. morali. Pricipes vocātur qui malis cogitationibus pricipātur. ⁊ ibidem xxvi. Illi enī pricipes sunt qui elationis gloriā declinant qui liuores mitigāt furores extigunt: qui tēptationibus nō cōsentiūt: sed regēdo preesse nouerūt. vñ horati⁹ i carmine. Lyrico. sicut narrat august. v. de ci. dei. ca. xiiij. dicens. Latius audiū domādo spiritum. ⁊ clau. alloquēdo theodosium dicebat. Licet inq̄t late domineris: si tamen praua cupit si duceris ira. seruici. iugū pateris si autē tollis ⁊ leges iterius feras tunc oia iura tenebis. Insuper de vale. iperatore octuagenario legimus ꝙ cū adhuc virgo esset ⁊ sue felicitatis premia recoli audiret ait de vna tantūmodo victoria glorior. ⁊ req̄situs que fuisset illa: respondit. Or inq̄t iimicorum domuz sclꝫ carnem meā domaui ⁊ susperaui. Hoc eni narrat vale. in quodam suo paruo tractatu. Illi ergo reges sunt qui se regere nouerunt vñ grego. mora. iiij. Illi iquit regnāt qui corpora sua regere sciunt. qui desideria temperant et cogitationes legibus regulāt. ⁊ ideo. Ve terre cuius rex est puer. ecclesiastes. xi. Nūc tñ pricipes seipsos regere nō curant ⁊ regna regere se iactant ⁊ qui suos iimicos se vicere dicunt modica tēptatione vicuntur. vñ seneca. epl'a. xvi. Multi inq̄t hostem vicunt: sed vicūtur cupiditate ⁊ cum agere videantur: ipsi tñ aguntur. Idez epl'a. c. de alexandro loquens ita dicebat. O inq̄t victor tot regū atq̧ pħorū ira atq̧ tristitia succubuit: ⁊ oia preter se i sua potestate habebāt. Sibi tñ iperare maximū iperiū est. Idē epl'a. xxxviij. Si vis omia tibi subijcere: subijce te rationi. Multos ei reges si rexerit ratio Ab ipsa ei disices quid ⁊ quēadmoduz aggredi debeas. Idem epl'a. cxvi. Animus inq̄t noster modo est rex modo tyrannus. Nā rex est cū honesta petit atq̧ corporis salutem querit: sed tūc tyrannizat quando turpia iubet ⁊ iura contēnuit. vñ aug. iiij. de ci. dei. ca. iij. cōcludit ꝙ qui peccat etiā si regnet seruus est: nec vnius hominis. sed quod est grauius tot dominorū quot vitiorū. Naz melior est q̄ dñatur aio suo expugnatione vrbium: vt scribitur prouer. xvi. De bono igitur rege dici potest illud prouer. xx. Rex qui sedet i solio iudicij dissipat omne malum ituitu suo.

Capitulum vicesimumsextū de liberalitate principum.

T dicitur prouerbio vicesimonono. Diuitie erogate addunt plurimos amicos. et pollicratus libro tertio. capitulo decioter tio narrat qualiter ritus ratione liberalitatis factus fuit amabilis atq̧ sui patris auaritiam tota liberalitate curauit vt

tota eius complacentia ĩ largiendo fo
ret:et tanto aĩmo munera dare affecta
bat ꝙ vltra posse dona promittebat:⁊
cum redargueretur dicebat. Nemo in
quit a facie principis debet recedere
tristis.vnde cum quodam die nichil cõ
tulisset dicebat.O amici mei diem hũc
perdidi. Nullum enim vitium deteri=
us auaritia signanter in principibus.
vt ait tullius primo de officijs.capitu/
lo vicesimotertio.Nempe largitas fa
cit principes famosos et claros: vt po
nit ibidem tullius capitulo decimooc/
tauo.et boetius primo de consolatione
capitulo quinto .dicit ꝙ claros largi/
tas facit. Moraliter ergo auferenda
est auaritia de cordibus vt celestis glo
rie claritudinem mereamur. Nam si/
cut liberalitas ĩ seculo reddit homines
famosos : sic largitio in christi nomine
facta facit rapere celos. Reprobande
sunt tamen plurium principum largiti
ones stulte . vnde seneca libro ꝑmo de
beneficijs libro vndecimo. Respiciẽde
sunt facultates quas prestamus atq̃ ꝑ
sone quibus damus.et reprobat largi=
tatem alexandri qui dedit vrbeȝ cuidã
elemosinam petenti: ⁊ cum ille diceret
ꝙ sibi talis elemosyna nõ conueniebat
alexander respondit. Non curo inquit
quid te accipere decest sed quid me da
re congruat.Hec vox inquit seneca re=
gia videtur et animosa:sed est stultissi=
ma qꝛ decet considerare quid cui quan
do et quare largimur.Idem seneca ibi
dem de nimia cupiditate redarguit an
tigonum.cui cum quidam peteret talẽ
tum:respondit ꝙ plus petebat ꝙ̃ dece
bat habere Ille igitur videns se repul
sum petũt denarium:cui antigonus.
Non decet iquit regem tam modicam
rem dare itaq̃ per cauillationeȝ nichil
se daturum conclusit.Si igitur alexan
dri reprehenditur idigesta liberalitas
potius antigoni detestanda est cupidi=
tas.Nempe tullius ꝑmo de of.ca.xvij
dicit ꝙ largitas debet exerceri cum in
tentione ordinata non ad iactantiam

et ponpam:sed ad profectum suscipiẽ=
dum.Nam fatuam largitioneȝ sequũt
rapine itaq̃ non sua sed aliena distribu
unt vnde ambrosius li.de officijs . Nõ
est inquit largitas si quid largiaris vni
et alteri extorqueas.et subditur.Per
fecta largitas est:necessitatibus singu
lorum occulte subuenire: vt liberalem
laudet os pauperis et non labia propa
Nesciat sinistra tua quid faciat dextra
tua.mathei sexto ⁊ tullius prĩo de offi.
capitulo decimoquarto.Ea iquit liber
tate vtamur que prosit amicis noceat
nemini . Nichil enim liberale est quod
non est iustum.Insuper seneca libro ꝑ=
mo de clemẽtia capitulo decimotertio
Non est inquit liberalis qui de alieno ẽ
liberalis . Ceterum non sufficit de suo
dare proprio:sed oportet hilariter ⁊ li
bere dare.vnde seneca primo de bene=
ficijs capitulo sexto. Beneficium aspe=
re datum vocat panem lapidosum quẽ
esurienti capere est necessarium .tamẽ
acerbum .valerius libro quinto capitu
lo primo narrat de legatis carthaginẽ
sium.Qui cum venissent romã ad libe=
randum suos captiuos:cenatus ꝓtin⁹
his nulla pecunia accepta reddidit iu=
uenes numero duum milium et septin=
gentorum quadragintatrium expletis=
simos rerum.vnde tantum hostium ex
ercitum dimissum tantam pecuniaȝ cõ
temptam tot punitis iniurijs veniã da
tam ipsos legatos opstupuisse arbitrã
dũ ẽ:ac secuȝ dixisse o munificentiã gẽ=
tis romane deorũ benignitati equãdaȝ
O etiã nostrã legationẽ supra vota fe=
licẽ Nã qȯ bñficiũ nũꝙ̃ dedissem⁹ acce
pim⁹ Uide ꝑ liberalitatẽ romani famã
atq̃ dñia sibi cõq̃starũt sic parit paupi
b⁹ xpi bona erogãtes celorũ regnũ sibi
acq̃rũt.Itaq̃ liberalitas decẽs ẽ ĩ pri=
cipe maxie nichilq̃ turpi⁹ ĩ ipo ꝙ̃ aua=
ritiã.vñ inocẽti⁹ papa sic dicebat Quid
inquit prosunt tibi o frater diuitie quid
glorie quid leticie cum non liberent ho
minem a morte:non defendũt a verme
non eripiunt a febre Ecce qui iã glorio

ſus ſedebat in aula:modo iacet deſpe=
ctus in tumba: et qui veſcebatur deli=
cijs in cenaculo modo cõſumitur a ver
mibus in ſepulchro.et ſubditur. Time
ant igitur diuites illud iacobi. Agite
nunc diuites penitẽtiam plorate vlulã
tes in miſerijs que aduenient vobis cũ
dicetur. Diuitie veſtre putrefacte ſũt:
et veſtimẽta veſtra a timea comeſta ſũt
Aurum ⁊ argentnm veſtrũ vacauit eru
go:⁊ in nouiſſimis dieb⁹ theſaurizatis
vobis iram domini ⁊ in luxuris enutri=
tis corda veſtra. Pauperes igit̃ chri=
ſti fame perierũt quos non ſubueniẽdo
occidiſtis ⁊ ecce ſanguis eorum clamat
Vindica domine ſanguinẽ noſtruꝫ hec
innocentius Nec tamen pena commina
bata auaritia animũ debꝫ reuocare.qn
nimmo ſm dictamen rationis honor de
bet preferri vtilitati.vnde valerius.li.
vi.c.iiij.narrat qualiter dario iam vno
et altero prelio virtutem alexandri ex
perto atqꝫ ideo ei ptem regni thaurote
nus mõte:⁊ filiã in matrimonium cum
decies centũ militibus talentũ pollicẽ
te cum parmenio alexãdro dixiſſet ſe ſi
alexander reſpõdit.et ego vterer ſi par
menio eſſem. Ex qua hyſtoria colligit̃
ꝙ alexander potius honoreꝫ q̃ cupidi
tatẽ amabat. Nempe auaritia in prin=
cipe ſignãter peſſima eſt.ideo apoſtol⁹
dicebat.Nec auaritia nominetur in vo
bis que eſt idolorũ ſeruitus.⁊ eccleſia=
ſti.xv.dicitur ꝙ diuitie congregate in
malum domini ſui pereũt in afflictione
peſſima.ideo catho. Dilige denarium.
ſed parce dilige formam: quia ſcilicet
pecunia non ad cupiditatem: ſed ad ne
ceſſitatem acquirenda eſt.

Capitulum decimumſepti=
mum de patientia principum

Atientia: et ſi om̃s
principem tamẽ maxime
decet. exemplo capli.ij.
corinthi.iiij. In omnibus
inquit tribulationem pa=
timur: ſed non anguſtia=
mur aproprıamur:ſed non deſtituimur
perſecutionem patimur ſed non derelli=
quimur. Fratres igitur confortamini
in domino et in potẽtia virtutis ei⁹ ſcri
bitur adephe.vi. Attendamus eni q̃ta
fuit in antiquis animi potentis atqꝫ cõ
ſtantia.narrat enim policra.de ceſa.au
guſto.li.iij.c.xiiij.ꝙ mire patientie fuit
vnde dicebat ꝙ vir habere debet in au
ribus diligentiam.in lingua taciturni=
tatem.et in animo quietem. Hec enim
didici a iuuentute mea. vnde greg.xx.
moralium dicit ꝙ princeps refrenare
debet impatientiam ex conſideratione
paritatis ſue cũ illis quibus preeſt.vn
de ſene.li.i.de clemẽtia dicit ꝙ priceps
cauere debet impatientiam que defor=
mat hominem exteriorem ⁊ confundit
intoriorem.quapropter idem ſeneca de
ira li.primo. Nichil inquit eque ꝓfuit
iratis ſicut intueri ſuam deformitatem
Nam ira faciem turbat: ora pulcherri
ma defedat toruos vultus ex tranqui=
liſſimus reddit: omniſqꝫ decor relinq̇t
iratos.⁊ ideo dixit ſixtus.ꝙ iratis pro
fuit aſpexiſſe ſpeculuꝫ:vt imago reper
cuſſa oſtendat homini ſuam deformita
tem:quoniam ira viri iuſticiam nõ ope
ratur.iacob. Decet igitur in tribulatio=
nis conſtanter permanere vt ſit fortitu
do ⁊ decor indumentum eius atqꝫ veri
ficetur illud eccleſiaſti.xlv. Vſqꝫ i ſene
ctam permanſit illi virtus. Etenim lib.
vitia ceſaris legitur ꝙ ceſar patientiſſi
mus fuit:atqꝫ de ſibi dicti iniurijs vindi
ctam non egit ſed diſſimulauit atqꝫ cuꝫ
ſuos aduerſarios ſubiectos habebat ſe
pius pepercit. Nam vir bonis audiẽs
improperia debet cogitare eorum ſtul
ticiam ſeu ignorantiam: vt ponit ſene.
libro.iij.de ira narrat ꝙ cum chimargi
es hyſtoriarum ſcriptor quedam cõtra
ceſarem ſcripſiſſet monuit ceſar vt ſere
mone moderatori vteretur quod face
re renuuebat:nec.tamẽ ceſar ſe vindica
uit.ſed ſolum domum ſuam ſibi interdi
xit.Et ideo concludit ſeneca. Non qui
offendit fecit quod voluit.tanq̃ inimic⁹

sed qui prudens erat aliene stultitie remisit. Insuper. Seneca de mira patientia antigoni narrat ibidē. Qui cū multa improperia audiret dicebat ꝙ militem decebat non solum certare baculo sed etiam animo viriliter. Ergo agite ⁊ confortetur cor vestrum omnes qui speratis in domino. iuxta prophetā Quid enim prodest ira suum animum affligere: qui enim sapiens est pati discit nec de leui mouetur.

Capitulū. xviii. de legibus

Sine legibus policra regulari nescit. Unde romani suis legibꝰ suam policiā sublimauerunt vt ponit policratus li. vi. ca. xij. ⁊ tulli. in sua prima rhetorica li. i. ait. ꝙ omnes leges ad commodum reipublice referēde sunt: ⁊ sicut medicina corpori ꝓdest sic republice leges. Insuper ambro. in suo exameron omelia. v. dicit ꝙ reipubli. est vsus esse comunes: atqꝫ obseruare deuotiōe cōi quasi plures partes reuereri: quorum cōsilio respublica gubernetur. Nec tamē leges sunt quibus mala imperātur qm̄ lex est recti preceptio: prauiqꝫ depulsio: vt ait tul. li. de natura deorum. vel lex est eius scriptū asserēs honestū: ꝓhibensqꝫ cōtrariū: vt ait gratianꝰ. Nā lex est interpres equitatis: rerūqꝫ diuinarū ⁊ humanarū cōpos: vt ait crisippus. Eapropter veteres legibꝰ pollicias regularū sicut solon ⁊ ligurgus sed crescētibus vitijs leges perierūt: vt ait seneca. epla. xciiij. vnde augu. i. de ciui dei. ca. xvi. ⁊ A. gelius li. ij. c. xi. narrat ꝙ apud athenienses leges solonis in asseribus ligneis incise erant: vt sempiterne manerent. nam leges sunt sicut capistrum vel frenum equo: vt ait chrisostomus super iob omelia. xxxvi. Nunc tamen vnusquisqꝫ voluntatem pro lege capit. Abusio tamen maxima est populus sine lege qui licet legem se habere profiteatur: diuinam tamen censuram non imitatur: quia teste augustino. iiij. de ciuitate dei capitulo. vi. Omnis lex est inanis: nisi ipsius censura diuine legis imaginem gerat. Quapropter diuina sapientia prouerbiorum octauo ait. Per me inquit reges regnant: ⁊ legū conditores iusta decernunt. Fidelium ergo ciuitas lege diuina reguletur. qr tunc ciuitas est dei quando rex est veritas: lex est charitas et modus est eternitas: inquit augustinus epistola quinta Sed ciuitas tunc est diaboli quando rex est mendacitas lex est impietas et modus est instabilitas. Huius enim ciuitatis ciues sunt impij homines qui lege diuina relicta vtilitatem propriam equitati preferunt. sed lex diuina licet sit vna omnibus: tamen sufficit ꝙ multiplex est in fructu et virtute. vnde iob vndecimo multiplex lex eius. Ipsam tamen plures non sufficere putāt: aut ipsius obseruantiam spernunt: sicut athenienses qui cum equissima iura sed īiquissima ingenia haberent: maluerunt suis moribus ꝙ̃ legibus vti: vt ait valerius lib. quinto capitulo tertio. Tales enim sunt sicut tele aranearum que animalia infirmiora detinent sed validiora abire permittunt. quia tales condūt leges quas iubent inseruari: sed ipsi obseruare nolūt. prout ait valerius libro septimo capitulo tertio. Quia eorum leges solum pauperes opprimunt: et diuites in suis malicijs non puniunt iuxta illud prouerbiorum. xvij. Qui iustificat impium et condemnat iustum abhominabilis est vterqꝫ apud deum. Legibꝰ igitur ipsius christi regulemur in presenti vita dum viuimus.

Capitulum decimumnonū de consilio principum.

Ricipes abſ
qꝫ conſilio plebē
faciliter diſſipa=
būt . Nulla enim
policia abſqꝫ con
ſilio ꝓſperari po
teſt vnde.tul.i:de
offi.c.xxij. Modi
ca inquit ſunt ar=
ma foris: niſi conſiliū interius fuerit:⁊
ibidē cōcludit ꝙ ciuitati athenienſium
plus ꝓfuit ſonſiliū ſolonis ꝙ̄ victoria
themiſtodis. Inſup ſene:li. de tranqui
litate animi circa principiū dicit ꝙ ille
ſolus reipublice nō ꝓdeſt q̄ de pace tā
tūmodo vel de bello curat:ſed q̄ iuuen
tutē exhoratur atqꝫ bonis p̄cepti virtu
tē inſtituit:atqꝫ ruentes ad pecuniā ſeu
luxuriā retrahit tul.de.ſenectute. Con
ſules cōparat illis qui regūt nauē. Sa
na igitur ⁊ matura imitanda ſūt cōſilia
que in ſenibus reperiūtur. vt frequent̄
Unde roboā dereliquit conſilium ſenū
⁊ iuuenū adheſit.conſilio.⁊ ideo regnū
amiſit:vt dicitur.ij . regū amiſit : vt di
citur.ij.regnū.xij. Nā i antiquis eſt ſa=
piētia.vt dr̄ iob:xi.narrat ei valeri.li.
vi.c.ij.de marco caſtritio.q̄. Cn.carbo
ni ſi mināti ⁊ dicēti multos ſe hr̄e gla=
dios.reſpōdit ⁊ ego annos quaſi dicat
ideo te nō timeo. Inſup au.epi.xxxviij
ad diocoꝝ narrat de domoſthene. pho
qualit̄ habitu ſiplexerat accidit tn̄ vt ro
garetur quatenꝰ vellet carnere cū lira
ſicut oli facere mos erat q̄ recuſauit di
cens ſe neſcire cui mulier quedā ait q̄d
igit̄ noſtri.reſpōdit. Rē inq̄t publicam
noui ex parua facere magnā . Nō igit̄
leuia ſed natura querēda ſūt ꝯſilia:qm̄
teſte tulli.i.rhetorice ca.xxiij. Prudē=
tis eſt bene ꝯſiliari.⁊ ꝯmētator dicit ꝙ
bona ꝯſilia ē habitꝰ cōiecturatiuꝰ ſm̄
ratio cinationē opabiliū ⁊ bonꝰ cōſilia=
tor dicit̄ ille:cui talis habitꝰ ieſt.cuiuſ=
modi eſt hō inſtꝰ ⁊ ſapiēs vnde.vi.ethi
co dicitur ꝙ homo naturaliter eſt con=
ſiliatiuus.nō tamē quicunqꝫ homo ſed
qui ſapiens eſt ille conſulere nouit. A
ſapiente igitur ꝓquirere conſiliū. vt di
citur thobie.iiij.⁊ non ab inſipiētibꝰ vt
dicitur eccleſia.viij. Cū fatuis conſiliū
non habeas.vt dicitur ibidem vnde ꝓ=
uer:xxiij . Aſtutus oia agit cū conſilio
⁊ ſeneca in tractatu de virtutibꝰ ſic ait
Si prudens eſſe cupis futura ꝓſpice et
que poſſūt cōtingere animo intēde. Ni
chil tibi ſubitū ſit: ſed totū ante perſpi=
cias qui enim prudens eſt non dicit non
putaui hoc fieri. Non enim dubitat ſed
expectat non ſuſpicatur ſed cauet.

¶ Capitulū xx. de militibus.

Ilitibus eo pa
cto virtutes cōpetūt
quo milites interpre
tari volūt. Miles eni
vir eſt quaſi ex mille
electꝰ: ſed qualis ele
ctio erit niſi virtuti=
bus floreat ipſe qui tot homines precel
lit. Militibus igitur virtutes cōpetunt
corporis ⁊ mētis:vt corpus in bello va
leat ⁊ mens bona ꝓuidētia dirigatur.
Et quāq̄ꝫ omnē virtutē habere militem
decor eſſet: quaſdā tamē ſibi pre cōgru
ere legimꝰ. Decet enim militē fore ſtrē
nuum ac prōptū ad licitos et honeſtos
labores iuxta illud quinti.ca.vi. Labo
ri inquit oportet inſiſtere vbi effectus
promittitur qꝛ naturalis eſt fauor pro
laborantibus:vt inquit idem quintilia.
lib.iiij.de oratoria īſtitutiōe.vnde ſene.
ad lucillum . Generoſos animos labor
nutrit:nec eſt viri timere ſudorē. Nam
mollices eſt fugere laborioſa vt inquit
ariſto.iij.ethi. Erubeſcāt ergo milites
temporis huius in quibus nō ſtrennui=
tas ſed mollicies eſt loco gallee pileū
caſtoreum accipiunt:pro lancea baculū
ſceptrō ſimilem pro armis veſtes rubri
catas ⁊ politas ⁊ omne militie laborē
plurimi ad voluptatem tranſtulerunt.
Uerutamen teſte virgilio in georgicis
li.i. Labor oia vicit. ⁊ matheo in thobia
Eſt carnis cultura labor caro nuda la=

bore. Fit sterilis spinis obsita messis oi ps. Uereantur igitur milites ociaiod labores tardi: Naz teste valle.li.viij:c.viij. Ocium industrie maxime videntur contrarium: itaqz milites exercitio frequēter debēt habilitari: vt laborib⁹ subelle non ita timeant. nam teste gaufrido i poetria. Ars tritos vsus prōptos imitatio reddit Artifices aptos tria cōcurrētia sūmos τ oui.iiij.tristiū.ingeniumqz meū longa rubigine lesū Torpet et est multo qȝ fuit ante min⁹. Fertilis assiduo si non remouetur aratro. Nil nisi cū spinis gramē habebit ager. Cōtulit ingenium patiētia longa malorūz que verba innuūt exercitio indigere volentē fieri virtuosum eū precipue cuius vocatio militia est. vnde magister seilo Discere ne cesses. aderunt post semina messes. Post lachrima risus. post exilium paradisus. Fle si solari ieiunia si saturi. Da si ditari serui si. vis dominari. vnde tul. in tuscula. questio. li. i. Grecorum inquit ꝓuerbiū est quā quisqz nouit artē in hac se exerceat. Erubescant igitur nobiles pigri τ pusillanimes quibus mos non prelia sed edia sequi: non irruūt cōtra hostes: sed proximis emulantur. Castra vi non capiunt sed feminas τ puellas violare non metuunt vitam non exponunt pro reipublice defēsione comessatione non petūt naues vt transeant. flumina. sed nauiuz vice odorifera poscūt balnea: non se vento exhibent aut pruine: sed vmbram domiciliorum sectantur. His etenim modis exercitium militie pretermittunt.

Ca.xxi de fidelitate militū

Militantibus cōgruit vt sint fideles In hoc ei militia fūdata ē vt nulla fraude vituperetur. vnde in prouer sapiētū dicitur. qȝ etiā hosti congruit tenere fidē. Qui eni fidē perdidit nichil potest vltra perdere τ quintilia. causa. viij. Nō habet inquit causā loquendi cui credi nō potest: aut cui ablata est omnium verborum fides omnisqz sermonis auctoritas. Abscedant igitur hi qui se dicunt nobiles: et tamē fraudibus et infidelitatibus sua prelia exercent quod promittunt minime tenent. Ueruntamē tullius primo de officijs. Fundamentum primum iusticie ē fides. et seneca ad lucil. epi. lxxxviij. Fides est sanctissimū humani pectoris bonū: nulla necessitate ad fallenduz cogitur nullo premio corrumpitur. vñ refert valerius libro quarto capitu. viij. qȝ cum fabius captiuos ab hannibale i terposita pactione nummorum recepisset: ēt illi a senatu non prestarētur: misso in vrbem filio fundū quē vnicū possidebat vēdidit: eiusqz ꝓciū hānibali ꝓtinus numerauit. vñ valeri. li. viij. Bone fidei vēditorē nec cōmodorū spē augere: nec icōmodorū cognitionē abseruare oportet τ li. ix. ca. i. Occultū τ insidiosū malū ē ꝑfidia cuius efficacissime vires sūt mētiri τ fallere. Fructus i aliqͣ cōmisso scelere cōsistit: nepharijsqz vinculis circūdat: τ tm̄ icōmodi affert hūano generi qȝtū salutis bona fides ꝓstat. Nichilominꝰ teste salustio i. iug. paucis carior fides qȝ pecunia. Oēs eteni fideles esse honestum est. Illos tamen precipue quorum status militaris. quorūqz vocatio est rempublicam defensare. Nempe tales si fidelitate careāt: nimirum si eorum hostes fidelitatem eis nō teneant. itaqz fidei perditio vtrāqz partem pugnantium fugabit: vnam vi: aliam proditione: et sic absque fidelitate nulla fiet defensa: sed vndiqz gignetur offensa. Audiui etenim sepius quoddā genus hominum fidelitate carere. Mirum est igitur cur appositi milites fidelitatem in eis expectant. Infinitis nēpe proditionibus fraudati sunt ab eis in quibus confidere non cessant. vnde tullius in rhetorica prima. Summa inquit clementia est in eorum fide spē habere: quorum perfidia totiens decept⁹

ſis. Heu heu miſerum nuſq̃ tuta fides
inquit virgili⁹.iiij.eneidos. ⁊ lucanus.
Nulla fides regni ſociꝭ.⁊ ſubdit. Nul
lis credite.⁊ ouidi.li.de ponto. Et cuꝫ
fortuna ſtatq́ꝫ caditq́ꝫ fides: qꝛ ſcꝫ mul
ti extra manus hoſtium poſiti: promiſ=
ſa obſeruare contemnunt. Nichilomi=
nus nulla grauior infamia: nullum pe=
ius infortunium ꝙ̃ infidelitatis habe=
re nomen. Nec ſapiens miles tãtũ odit
hoſtes fideles q̃tum commilitones in
fideles. vnde ouidius.i. de arte amãdi
Reddite depoſitum pietas ſua federa
ſeruet. et lucanus libro.viij. Ardua ꝗp
pe fides robuſtos exigit annos tãq̃ di
ceret ꝙ robuſtus animus fidelis eſt: ſꝫ
fragilitatis et nimie iuuentutis eſt frã
gere fidem de qua arator libro ſecũdo
Hec eſt vera fides quam lex communi
catur amoris: mediiſq́ꝫ tenebris appa=
ret radiata fides. Fit laurea iuſtis ex
precio quod terror agit: menſuraq́ꝫ vir
tus creſcit in aduerſis. que verba nil a
liud ſonant ꝙ nulla ex cauſa frangen=
da eſt fides: ſed fidelitatis in aduerſita
te ꝓbatur ⁊ creſcit. Et ſicut milites fi=
deliter obſeruare debent quod promit
tunt: ita attẽdere debẽt ne captiuis ali
quid vt petant qd̕ infidelitatis occaſio
nem exhibere poſſit. Attendant etiam
ne mala occaſione quoſq́ꝫ inuadant.
Nam genus infidelitatis eſt non ſoluꝫ
a promiſſo recedere: ſed etiam friuole
aliis inſidiari: aut ꝓximos preliis emu
lari. Heſito enĩ an titulo prauo pugnã=
tes in hoſtibus fidelitateꝫ reperire me
reãtur aut vtrũ promiſſa obſeruare te
neãtur. Sic enim heſito vt qꝛ quicquid
arbiter fidelitateꝫ ſemꝑ bonã eſſe atq́ꝫ
laudabilẽ quicquid nõ vitioſum ꝓmit=
titur iure tenetur Nichilominus tamẽ
iuſto dei iudicio fit: vt qui inique ⁊ abſ
q́ꝫ ratione ꝑliant in ꝓmiſſis decipiant.
itaq́ꝫ eſtimo iſtos hoc mereri. Difficile
eſt tamen vt credam alios in promiſſis
non teneri vbi proximuꝫ vitio caret: vt
prefertur. Eſto etiã ꝙ conſcientia hos
nõ obliget, tñ hoc vult militia vt fideli
tatem in omnibus obſeruare nitentur.
Attendant igitur milites vt iuridice ꝑ̃
lia ſuſcipiant. vnde ouidius de arte. Iu
dice me fraus ẽ cõceſſa repellere frau
dem: armaq́ꝫ ĩ armatos ſumere iura ſi
nunt. et. li. ſine titulo. Sepe ſoporatos
inuadere proficit hoſtes ſcilicet iuridi=
ce. et ibidem li.ij. Pugna reluctãti ceſ
ſat in hoſte manus et.iij. triſtium. Pu=
na ſuũ finẽ cum iacet hoſtis habet. At/
tẽdat aũt miles ne de ſe nimis cõfidat
etiam ſi ius habeat. qꝛ teſte catho. Vi=
ctorem a victo ſuperari ſepe videmus.
et claudianus in maiori Sepius incau=
te nocuit victoria turbe. Sic etiã miles
animoſus in iure ſuo. iuxta illud ouidiũ
in epiſtolis. Nõ faciunt moles ad fera
bella manus. Parum certamẽ prelia
magna mouet. Milites igitur iuri ſuo
ideo faueant fideliterq́ꝫ prelientur alie
noq́ꝫ iuri minime derogent vt infideli=
tas michi oriat̃. Que enim tibi militie
gloria: ſi propriam patriam inuadis: ſi
ex ira vel ſuperbia preliari concitaris:
aut ſi proprio opere vincaris aut ſi ma
ius damnum ex caſu ꝙ̃ cõmodum ex vi
ctoria ſperare videaris. Nomine enim
commodi non ſolum facultates ſed eti
am famam et honorem intelligi puto.
Nempe aliqui predictis ex cauſis pre=
lia ſuſceperunt quorum opus iure lau=
deq́ꝫ caret: quia teſte tullio in anthoni
um omnino nulla cauſa iuſta eſt cuiquã
contra propriam patriam pugnare. et
idem tullius pro marcello. Iracundia
inquit et ſuperbia conſilio inimica eſt:
cuius occaſione prelia fieri non debent
Rurſus in prouerbiis ſapientum dicit̃:
ꝙ bis punitur qui propriis armis perit
Diu ergo preparandum eſt bellum: vt
vincas ſcelerius Ceterum ſuetonius li.
viceſimo de duodecim ceſaribus. Au=
guſtus inquit prelium ſuſcipienduꝫ om
nino negabat: niſi maior emolumenti
ſpes ꝙ̃ damni metus oſtenderetur His
itaq́ꝫ allegationibus clare patet pu=
gnam iuxta rationem tantummodo aſ=
ſumi debere. Itaq́ꝫ fidelitas non ſoluꝫ

in pꝛomiſſo:ſed etiam in aggreſſum cir
cumſpitienda eſt. Militia autem de=
decus patitur niſi fideliter exerceatur
et in milite nil pulcrius eſt q̄ fides ei⁹:
non ſolum erga homines:ſed et maxie
attēdere habet:vt ſua militia deo ſub
ſeruiat. Nullus enim miles tantuꝫ pꝛī
cipi q̄tū deo tenetur. Attendant igiꝉ
milites dominis ſuis fideles deo tamē
non neglecto debere exiſtere. vnde po
licratus li.vi.ca.v.dicit ꝙ duo ſūt p̄ci=
pue in milite. ſcꝫ electio et ſacramentū.
vt ſcilicet fedus pꝛomiſſum teneat. Et
vegetius loquens de re militari dicit
ꝙ tota reipublice ſalus in hoc cōſiſtit:
vt tyrones ſcilicet milites non tantum
coꝛpoꝛibus. ſed etiam animis pꝛeſtan=
tiſſimi compareant atq̄ iuramētis ſuis
pꝛincipibus facta obſeruent. Uerumta
men eſt ꝙ milites pꝛincipi tēpoꝛali po
tius q̄ deo fidem ſeruant. vnde pꝛoch=
doloꝛ illa ſolēnis conſuetudo inoleuit
qua fiebat:vt quilibet miles ipſa die q̄
miles fiebat ingrederetur eccleſiā at=
q̄ gladio ſuper altare poſito et oblato
ſolēniter iurabat ſe pꝛo defēſione fidei
certare et deo perpetuo famulari. vn=
de vege.li.iiij.ca.i.narrat quomō mili=
tes deo iurare debent:ſuoq̄ pꝛincipi 𝔭
deun ſcilicet de fidelitate ſeruāda Nar
rat etiam tul.i.de offi.ca.xi. quomodo
pompilius imperatoꝛ filiū cathonis in
ſuo exercitu admittere noluit:niſi ꝓus
cum ſacramento fidelitatem ſibi iura=
ret. Hec autem omnia dicta ſunt:quia
fideles ſcꝫ xp̄i milites vſq̄ ad moꝛtem
certare debēt:vt ſcꝫ eccleſia pꝛotegaꝉ
et legis chꝛiſtiane veritas ꝓmulgetur
vnde policratus li.vi.ca.viij. Huius iq̄t
militie eſt oꝛdinate tueri eccleſiam et 𝔭
fidem impugnare ſacerdotium venera
ri:pauperem defenſare:iniurias placa
re:et ſi opus eſt animam ponere vt ſci=
licet de illis verificetur illud pꝛophete
Gladij ancipites in manibus eoꝛum.
Nunc tamen hominum militia fidem
chꝛiſtianam non fouet ſed potius de=
pꝛimit. Uerumtamen legimus apud
antiquos hunc moꝛem fuiſſe qꝛ ſcilicet
milites ſpolia hoſtiū diis cōſecrabant.
valeri⁹ li.ij.ca.i. de iulio ceſare narrat
ꝙ pꝛohibuit ſpoliari tēpla. et ideo per
bienniū remāſit inuictus donec pꝛeſum
pſit inſurgere cōtra deos atq̄ inuade=
re templuꝫ appolinis. Idē etiā narrat
policrat⁹ vbi ſupꝛa. Itē egiſippus nar
rat quomodo pōpeius nō permiſit ſpo
liari templa. ⁊ ideo ſibi pepercit alexā
der. Ex his igitur patet ꝙ militia eccle
ſiā debet offenſare. Moderni tamē mi
lites coꝛā mulieribus de bellis narrāt:
et coꝛaꝫ ſimplicibus de victoꝛia illuſtri
um militum ſe iactant nec tamen habēt
bellandi vſum vel artē:quia laſciuie po
tius q̄ militie intendūt Ueruntamē la=
ciuia milites eneruat:vt docet ſene. epi
ſtola.liij. vnde ibidē ait ꝙ indurandus
eſt animus militis ⁊ blandimentis vo=
luptatū ꝓcul abſtrahēdus. Nēpe han
nibalē induratū niſi bus. et laboꝛibus
campanie fomēta enerrauerūt. Armis
inquit vicit fuit tamē vitiis victus. At
tendendū eſt igitur quomodo gedeon
cū trecentis viris aquā non biberunt:
ſed curuatis genibus diuitiſſime penā
ſuſtulerunt victoꝛiā obtinuit. Sic enim
milites non in voluptatib⁹: ſed in labo
ribus exercere debēt millitiā vt tāquā
animalia diuiſa ſint. imperpetuum ſi=
gnum federis.

Capitulum. xxii. de bellis.

relium illicita
occaſione ſuſceptuꝫ
malo iuridice debet
fine terminari. vnde
aug⁹.v. de ci. dei.ca.
xxij. cōcludit ꝙ bel=
lū nunq̄ debet fieri
ſine magna neceſſitate ⁊ ſine iuſta cau=
ſa. nā iudith.v.legiꝉ ꝙ alchioꝛ alloquē
do olofernē poſtq̄ plurima dei benefi=
cia recitauit cōcludit dicēs Nūc igitur
domine 𝔭quirere ſi eſt aliq̄ iniq̄tas eoꝝ
in ꝯſpectu dei ⁊ aſcādam⁹ ad illos quo=
niā tradēs tradet illos deus eoꝛum ti=

bi. si autem nõ est offensa populi hui⁹
coram deo suo: tunc non poterimus re-
sistere ei: quasi diceret. ꝙ non est bellã
dum nisi cum iusta causa si autem iusta
causa fuit non est timendum vñ numeri
xiiij. Nolite timere dominus vobiscum
ē et leuitici. xxvi. Si in preceptis ãbu
laueris ꝛc. et sequitur. Persequimini
inimicos vestros et corruēt corã vobis
Nec tamen sufficit vt bellandi causa iu
sta fuerit: sed etiam vt iusti sint qui pre
liantur. vnde iosue vij. legitur ꝙ ꝓpt̄
peccatũ ipsius achor multi de populis
fuerunt occisi. Principes igitur sunt i
formandi tempore belli: vt dicit̄ eccle.
iij. Sed nunc prochdolor videmus aut
prelia sine iusta causa fieri: vt ab iiustis
personis bella cõpleri. atqꝫ modernoꝝ
domina tyranniaꝫ mutata sũt nec domi
nantur vt foueant sed vt spoliare stude
ant. Attendamus enĩ illud iob. lv. Nu
merus annorum incertus est tyrãnidis
eius. quia scilicet dominiũ tyrannorũ
breue est et casum de iure postulat qñ
immo signum maximuꝫ perditionis est
dominij quando principes ad tyranniã
inclinantur: aut suos officiales tyranni
zare permittet. ideo eccła. x. dicitur.
Regnum a gente in gentem transfert̄
propter iniusticias. et cõtumelias et di
uersos dolos, vt patuit de saule. i. regũ
xij. Quapropter quicunqꝫ tyrannus ē:
de periclitatione stominij sui formida-
re habet. Ille autem est tyrannus qui
est rex iniustus: vt ponit augustinus. ij
de ciui. dei. ca. xx. et aristo. viij. ethicoꝝ
ponens differentiam inter regem et ty
rannum dicit ꝙ tyrannus est, qui como
dum proprium intendit. Rex autē dici
tur qui subditorum querit vtilitateꝫ vn
de in prouer. xxviij. Leo rugiens et vr
sus esuriens princeps impius super po
pulũ pauperem: dux ingens prudentia
multos opprimit per calumniam. de q̄
bus isaie prio dicitur. Principes tui in
fideles socij furum omnes diligũt mu-
nera. vnde seneca li. iij. de naturalibus
questio. capitulo. i. Potius inq̄t decet
deoruꝫ opera celebrare q̄ philippi aut
alexandri latrocinia: nec ꝑcipiuꝫ est in
rebus humanis classibus maris transi
re seu emuloꝝ iniurias subegisse. Nul
la inquit maior est victoria q̄ vitia do-
muisse: qꝛ innumerabiles sunt q̄ vrbes
ꝛ populos habuerunt in sua potestate:
sed paucissimi peccatis caruerũt. Nũc
tamē principes vitia domare nõ curãt
sed omni tyrannia preintenta subditoꝝ
vtilitatē atqꝫ virtutũ acquisitioneꝫ pre
termittunt: nec bella intercipiunt vt iu
stitiam foueant: sed potius vt suis pom
pis ꝛ iactantijs satifacere queãt. Ta-
les eniꝫ non reges sed tyranni sunt: qꝛ
non aduersarios sed subditos inuade-
re petunt. de quibus poli. li. viij. ca. i. di
cit ꝙ tyranni sunt qui non legibus sed
proprio arbitrio imperant Reges au-
tem sunt qui ꝓprium arbitrium legib⁹
submittunt. et idem policratus libro. iij
concludit ꝙ tyrannũ occidere iustum ꝛ
equũ est. vnde tul. iij. de officijs. ca. vij.
Nulla est inquit nobis societas cum ty
rannis: sed poti⁹ sũma distinctio. Neqꝫ
enim contra naturam est tyrannũ spoli
are si possis: sed etiam necare est hone
stuꝫ. Etenim mēbra amputanda sunt si
sanguine ꝛ spiritu careãt ne ceteris mē
bris noceant. Illa igitur infirma homi
num feritas: et inhumanitas a commu
nitate segreganda est ne subditam ple-
bem contaminare posset.

Capitulum vicesimumter- tium de regimine militum.

Militia prospera
ri neq̄t vbi nulla vt⁹
vbi sēsus nõ habitat
vñ romani teste poli
crato li. vi. capi. vij.
Preualuerunt: ad-
uersus multitudineꝫ
galloruꝫ: ꝓceritatē
germanoꝝ vires hyspanorum: dolos
aforũ: ꝛ hoc per felicitatē ꝛ sapiētiam.
Sic etiam per fidem atqꝫ: veritatis stu
diuꝫ quecumqꝫ peccatorum contagia

subiugare poterimus. vnde q̄tū ex nar rationibus colligitur milites oli poti⁹ ingenio ⁊ sapiētia preualuerūt q̄ viri- bus corporis sic pariter in via morum potius est incedendū ſm sapiētiā chri- stiane legis q̄ ſm vires corporis. Nā si cut in geñ legitur. Esau inviribus cor- poris erat fortior iacob. ēt tñ ab ipso scilicet iacob esau supplātatus fuit. Nō igitur viribus ꝓpriis cōfidendū sed in sapientia legis meditandū est: vt scili- cet non nobis sed scripture sacre consi liis acquiescam⁹ in qua thesauri sapiē- tie abscōdit sunt. vnde pompeius. li. xi. narrat ꝙ alexander a patre suo exiguā militiā accepit. Ueruntamē docta ⁊ in preliis assueta erat. ⁊ ideo ipa mediāte innumerabiles hostes suppressit: sic eti am dum nascimur modicā militiā ⁊ mo dicas virtutes accepimus: si tamen in fide instruamur et in bonis operib⁹ ex ercitemur cōtra hostes ꝑualebim⁹. vñ vege. li. iiii. c. i. narrat ꝙ assita licet na uium vsu nō indigeret ne tamē milites torperēt iussit naues edificari ⁊ milites ibidē exercitari: sinunq̄ occiosi esse de bem⁹ ne carnis desideria succūbere nos faciant. Plures tñ noe exercitiū bono rum sed maloꝝ frequētant. nihilomin⁹ tñ narrat vege. vbi supra qualiter ca- tho suis militibus precepit vt rapinas non facerent sub pena abscisionis dex- tre manus qꝛ inquit mililitez ꝑdari nō licet. Insup li. de vita cesaris exemplū satis conforme legitur. Non debemus igitur in prauis sed i bonis ⁊ licitis ope rib⁹ excitari atq̄ nō de ꝓprio sensu. sꝫ de consilio sacre scripture confidere te nemur. vnde narrat vallerius. li. ii. c. ii. ꝙ disciplina militaris romano imperio multarum vrbium dominationem atq̄ regnorum et gentiuꝫ regimē largia est Simus igitur sapientes qm̄ vita homi nis militia super terram. Dicit ei poli- cra li. vi. c. viii. ꝙ militum vocatio est vt nō permittāt. R. P. egere. aut perire Non sunt ergo milites qui propriam aiam peccatis damnari permittūt. vñ

egisippus li. v. allegant dictū titi dicen tis ꝙ in exercitu non solum requiritur. virtus corporis sed etiam mētis nec cō tra hostem fortitudo sed discipline nor ma nec scilicet miles sit crudelis vel im pius: aut ne prede potius q̄ victorie si- intentus. vnde luce. iii. Militibus dici- tur: contenti estote stipendiis vestris: ⁊ est verbū beati iohannis baptiste. Plu res autem huius tp̄is viri se iactant no biles indeq̄ superbiunt et alios contē- nunt. ceterosq̄ rusticos nuncupant. et tñ ipsi qui talia frequēter dicunt vilissi mis operibus suam nobilitatem osten dunt ⁊ cum aliis iniuriantur se ignobi- les attestantur. Utinam attenderēt il- lud iob. xxxi. Nunquid nō invtero se fe cit me qui ⁊ illum. super quo grego. pri mo moraliū ca. xxi. Omnes inquit ho mines natura fecit equales. De nobili bus inquit propheta osee. ix. Gloria eo rum ab vtero et partu. et boetius iiii. de consolatione. c. vi. O inquit q̄ inane et q̄ inutile quis videat Et declarat ibi dem qualiter nobilitas nō est nisi laus parentum: nec debet aliquis gloriari de laude aliena. vnde hieronym⁹ ep̄la. c. iii. Non est inquit gloriandū de nobi- litate carnis: quia nec virtutes nec vi- tia parentum imponenda sunt filiis nisi supple fuerint imitatores parentum. ⁊ chrisostomus super matheum omelia. v. Nobilitas inquit seu bonitas paren- tum non valet nisi fuerimus nosipsi bo ni. ⁊ omelia xlix. concludit ꝙ non valet habere iob in patrem sine operib⁹ iob. ⁊ omelia. xix. sic ait. Nichil inquit pro- dest malis bonitas parentum. et nichil obest bonis malitia. Etenim illi non sūt nobiles: que splendore parentum reces serunt sordibus et nequitiis vacantes: vt declarat valerius. libro. iii. capitu. v. Quāobrē de tali nobilitate iuuenal di cebat. Omne animi vitiū tanto cōspecti us in se crimē habet: quāto qui peccat maior habetur. Nam ille nobilis est qui virtutibus claret: vt ait seneca epi- stola. xlv. Nam talis nobilitas donum

nature est:nec debet exīde q̄s gloriari q̄nimo debet q̄sq3 tāto esse humilior ex mūere q̄to se obligatiorē esse cōspicit ī reddēda ratiōe:vt inq̄t grego.libro.i omel.ix.⁊ apl's cori.iiij.Quid inq̄t habes qđ nō accepisti.si aūt accepisti: q̄d gl'iaris q̄si nō acceperis.ideo hieremie ix.dr. Nō gloriet sapiēs ī sapiētia sua nec fortis ī fortitudīe sua.Ea ei q̄ natura dedit nec laudē nec vituperiū faciūt sed ea solūmodo q̄ libere cōtrahūtur ⁊ fiūt.ideo apl's i.ad corinthi.xi.dicebat Gl'ia ei nostra hec est : testimoniū cōscientie nostre quasi dicat ꝙ nō ex naturalibus debemus gloriari:sed ex morib⁹ seu proprijs operibus.

¶ Finit liber nonus.

¶ Incipit.x. ī quo tractat de diuersis statib⁹ viuētiū sub p̄ncipe ⁊ hȝ.xvii.ca. cui⁹ p̄mū est de diuitibus ⁊ eorum statu.

Qui sectātur auaritiā virtutib⁹ vt plurimū nō itēdūt sed q̄d ꝓsunt diuitie si virtutes nō habeātur Narrat ei vale.li.iij.ꝙ scipio oīa tp̄alia postponēs v̄tutes p̄tulit.vn̄ cū ipse apud senatū romanoꝝ accusaretur:ipse respōdit.Cum ego inquit africam vobis subegissem: nil aliud exide nisi cognomē portaui quia scilicet fuit dictus scipio africanus eo ꝙ africā romanis subiecerat.et iō stati subdit.Locuplecior inquit sum inuidia q̄ pecunia qr scilicȝ homines inuidebant plus virtutibus q̄ pecunijs suis:quia etiam virtutes querebat potius q̄ diuitias.Sicut enim dicitur ꝓuer.xv. Conturbat domum suam qui sectatur auaritiam ⁊ ꝓuerbio.xxviij. Qui odit auaritiaȝ lōgi fient dies eius. Narrat eni vale.li.v ꝙ cōsules romani in tm̄ pauperes erāt ꝙ dū morerentur liberis suis nichil relinquebant.vn̄ senatus romanorū eoꝝ liberis ꝓuidere consueuit.Insup li.ij. de nugis p̄hoꝝ de artagogie rege legitur ꝙ aurū tanq̄ fictilia spreuit. vn̄ dicebat ꝙ prestātius est fulgere morib⁹ q̄ rebus.Ipse enim vt ibidē dicit Rex cecilie fuit ⁊ hoc per fortunā : qr pater suus figulus fuerat:⁊ ideo vasis fictilibus semp vtebatur.vn̄ dicebat.Non debeo ꝓpter fortunā meā negare naturā meā ceterū vale.li.iiij.c.ij.de.Q. tuberone narrat ꝙ licet ditissim⁹ esset fictilibus semper vtebatur dicēs ꝙ maior est thesaurus continētie q̄ pecunie vn̄ cum sibi munera presentarētur ipse respondit. Referte inquit thesaurū vestrum ⁊ meū relinquite. Ipse enim nouerat illud prime ad corithi.v.qm̄ auari regnum dei non possidebunt. Insup vale.li.iiij.ca.iij.de.M.curio narrat ꝙ fuit abstinentie norma ⁊ spectaculū fortitudinis romanorum.Ipse enim in humili disco comedebat:atq3 in domo exigua morabatur.De foris igitur samnitum legati venerant sperantes ꝓpter sui inopiam muneribus eum posse corrumpere magnum pondus auri publice missum sibi offerentes:sed non p̄ualuerunt.vnde respondisse fertur. Malo inquit locupletibus imperare q̄ locuples fieri.Munera inquit vestra refertote ⁊ mementote me nec acie vinci nec pecunia corrumpi posse. Attendebat eniȝ illud apl'i ad ephe.v. Scitote intelligentes quoniam omnis auarus non habet hereditatem in regno dei a qm̄ auaritia est idolorū seruitus. Nūc tamen illud isa.vi.verificatur Omnes inquit in viam suam declinauerūt vnusquisq3 ad auaritiaȝ suam.⁊ tanq̄ desperantes semetipsos tradiderunt in auaritiā.ad ephe.iiij.Attēdam⁹ igitur facultatū abundantiam amicā esse auaritie:pacisq3 inimicam.Nam abraham ⁊ lot fuerunt diuisi:qr substatia eoꝝ erat multa.vn̄ augu.sermone.lv. Difficile inquit est habere diuitias et nō amare ipsas ideo periculose sunt suis possesso

ribus. Quāobrem xp̄s ſuis diſcipulis math.xviij.dicebat. Si vis eſſe ꝑfectꝰ vade ⁊ vende oīa que habes ⁊ da pauperibus: qm̄ facilius eſt camelū ꝑfora men acus tranſire: ꝙ diuitē intrare in regnū celoꝝ.vn̄ ſapien.v. Quid vobis ꝓfuit ſuꝑbia quid diuitiarū iactantia. ⁊ ſequitur. Tranſierunt oīa tanꝙ vmbra.ideo ſeneca ſic dicebat. Non eſt inquit homo eſtimādus vel reputandus ex his que fortuna dedit.vn̄ abacuhc. ij. Ve ei qui multiplicat non ſua. Uſqꝫ quo aggrauat cōtra ſe denſum lutuꝫ ⁊ hierony.epl̃a.xcvij. Ois inquit diues īniquus aut iniqui heres eſt. et prima ad thi.v. Qui amat diuitias fructum nō capiet ex eis. quapropter gregori. xviij.moraliū. Diu inquit cū rebus noſtris durare nō poſſumus: qꝛ illas aut moriēdo deſerimus: aut ille nos viuentes quaſi pereundo deſerēt qm̄ diues cū dormierit nichil ſecū aufert vt dicit iob.xxvij.vn̄ luce.vi. Ve vobis diuitibus qui habetis hic conſolationes veſtras.vn̄ augu.de verbis dn̄i ſermone xij.ſic dicebat. Quid prodeſt plena bonis archa inanis conſcientia bona vis habere ⁊ bonus non vis eſſe. Erubeſcere debes de bonis tuis ſi domus plena eſt bonis ⁊ te habet mulū. Nā teſte ſeneca epiſtola.vij. Munera fortune ſūt inſidie.et epiſtola.xl. Segetem nimia vbertas ſpreuit: rami onere franguntur: ad maturitatem nō peruenit nimia fecunditas. vnde gregorius regiſtro. iiij. Omnia inquit in hoc mundo mutabilitatis ordo corrumpit. Non igitur ī proſperis eleuari nec ī aduerſis turbari debemus: ſed aduerſitatis memoriā tanꝙ humilitatis anchoram in mente teneamus quoniam ſicut dicitur ꝓuer. primo Proſperitas ſtultorū ꝑdet eos vnde auguſti.epiſtola.lxxxi. Mundus eſt periculoſior blādus ꝙ moleſtus qꝛ ſcilicet in abundantia temporalium timenduꝫ eſt: ne cupiditas ſeducat: quia ſicut dicit gregori.morali.xviij. Proſperitas greſſus obliquat vt vir ad bona redire poſſint. Quāobreꝫ aug.epl̃a l.concludit ꝙ nichil eſt infelicius felicitate peccantium: quia ſcilicet felicitate penalis nutritur iniquitas ⁊ mala volūtas velut hoſtis interior roboratur. ⁊ ſubdit. Si inquit deus ꝑmittit pollere iniquos in ꝓſperitate tunc indignatur grauius ſi delicta in punita dimittantur.quapropter ſene.ij.de ꝓuidentia ait ꝙ nichil eſt infelicius eo cui nūꝙ accidit aliquid aduerſi Et ponit ibi exēplū de regulo qui ſcd̄m quantitatē tormētorū maiorē gloriā habuit. vn̄ grego.morali.vi. Quaſi inquit per amena prata ad carcerē venit qui per preſentis vite ꝓſpera ad īteritū currit. Jdeo iob.xviij. Precipitabat cū cōſiliū ſuuꝫ ſclꝫ mūdane ꝓſperitatis.vn̄.ſene.epl̃a xxxvij. Res inquieta felicitas que aīm exagitat mouet cerebrū ⁊ de vno genere ad aliud irritat quoſdā ꝑ ſuperbiaꝫ: alios per luxuriā iſtos īflant alios mollit. Quamobrē vale.li.vij.ca.ij.narrat dictū ſolonis dicētis. Neminē dū viueret beatum dici debere.ꝙ ad vltimum vſqꝫ fati diem ancipiti fortune ſubiecti eſſemus. Jbidē etiā narrat qualiter anaxagoras cuidā querēti quis beatus eſſet: reſpōdi. Nemo inquit beatus eſt ex his quos tu felices exiſtimas ſed eū in illo numero reperies qui a te ex miſeris cōſtare creditur non erit ille diuitijs ⁊ honoribus abundans: ſed exigui ruris aut nō ambitioſe doctrine fidelis nec pertinax cultor in ſeceſſu ꝙ ī fronte beatior: quaſi dicat ꝙ bona temporalia nullū faciunt beatū. Attēdendū eſt eni ꝙ multi diuites fuerūt qui poſtmodū corruerūt ſicut de pluribus narrat valerius.li.vi.ca.vlti.ſicut de graſſo ꝗ locupletiſſimus fuit: et poſtmodum ad tātā īopiā deuenit vt bona eius a creditoribus: qꝛ ſolidū preſtare nō poterat vēdebatur. Jbideꝫ etiā narrat de. Q. cepio qui preture ſplēdore ⁊ triumphi claritate conſulatus decore maximi pōtificis ſacerdotio vt ſenatus patronus dicitur aſſecutus ī publicis vīculis ſpi-

ritū deposuit:corpusqꝫ eius funesti car
nificis manibus laceratū ī scalis demo
nijs iacēs magno cū horrore totius fo
ri romani cōspectū est. De tp̄alibꝰ igit̄
nō est curādū se gloriādo. vn̄ augu. de
verbis dn̄i. sermone. xiij. Magne inq̄t
virtutis est cum felicitate tp̄ali lucrari
ne alliciat ne corruptiōe subuertat. vn̄
apl'us ad philip. iiij. In oībꝰ īstitutꝰ sū
scio humiliari ⁊ abūdare. sup quo gre.
sup eze. li. iij. omel'. vij. Magna inq̄t est
aes ⁊ mire sciētie ⁊ disciplina: atqꝫ to-
to cordis visu discēda scꝫ scire sustine-
re ꝓspera ⁊ aduersa idē senc. de ꝓuidē
tia Fugite inq̄t delicias: fugite eueruā
tē felicitatē qua aīmi madescūt: ⁊ si ex
cesserit ꝑiculosissima est atqꝫ mēteꝭ ad
imaginatiōes vanas euocat. Cur igit̄
cōfidūt hoīes ī virtute sua et ī multitu-
dīe diuitiaꝝ suaꝝ gloriantur.

Capitulū secūdū de paupe ribus ⁊ eorum statu.

Auptas de se
mala non est: sed
paupes qn̄qꝫ ma
li. ⁊ qd̄ optimū ē
celū scꝫ pauꝑtate
potiꝰ emit̄ ꝙ̄ diui
tijs. vn̄ iacobi. i.
dr̄. Nōne deꝰ ele
git pauperes in
hoc mūdo. Nā desideriū pauperuꝫ ex-
audit dn̄s. inq̄t ꝓpheta. Narrat enim
greg. circa finē sui dialogi qualiter ip-
se ꝓhibuit ne fratres sui accederēt ad
quēdā religiosū ī morte ꝓhibuit etiaꝫ
ne ipsū sepelirēt: ideo ꝙ ipso viuēte ha
buit tres aureos quos iussit ꝓijci sup
eū ī detestationē sue cupiditatis. O ꝙ̄-
ta diffidentia si credas egere aut peri-
re dū eterno regi famularis Nōne qui
omnes habet thesauros te ditare po-
test ipse signanter qui liberalissimꝰ qui
potētissimꝰ qui oīa nouit quibus īdige
re potes. vn̄ math. v. Beati pauperes
spiritu: qui scilꝫ veraꝫ in spiritu habent
humilitatē atqꝫ sufficiētiam. vn̄ greg.
in dialogo lib. i. ca. xxij. Parū prodest
paupertas nisi affuerit humilitas: qm̄
pauperem superbuꝫ odit deus. ⁊ alibi
dicitur. Quoniā pauper est non qui mi
nus habet sed qui plus cupit. Ex quo
patet ꝙ vera paupertas spiritū humi-
lem ⁊ saciatum reddit. Si igitur satia
ri omnes appetimus cur verā pauper-
tatē abdicamus Narrant enim natura
les ꝙ Ceruus licet sitiat: tamē nō bibit
quousqꝫ plenitudineꝫ aque inueniat ex
qua possit satiari. Cur igitur de torrē-
te huius caducitatis potamus: curi tē
poraliuꝫ acquisitione sollicitamur. Ex
pectemus illam plenitudineꝫ glorie ce
lestis: in qua satiari valeamus: quoniā
omnes huiꝰ seculi fontes ⁊ flumina nō
nisi amaritudo sunt. vnde apostoli ma-
the. xviij. dicebant. Ecce nos relinqui-
mus omnia ⁊ secuti sumus te: quoniaꝫ
apud te est fons vite: et in lumine tuo
videbimus lumen. Nunquid experi-
mur ꝙ omnis auarus sitit. et hoc non
immerito: quia auaritia calor est qui si
tire facit quam dij infernales seminānt
ipsi qui ignibus atrocissimis vruntur
nam vt predixi. Omnis auaritia idolo
rum seruitus est. Consideremus enim
illud quod valerius narrat libro quar
to capitulo tertio de fabritio: qui refu-
tauit aurum ⁊ argentum sibi missum.
Item diogenes omnia spreuit. teste e-
tiam seneca libro de prouidentia. De-
mocritus diuitias proiecit tanq̄ onero
sas. Libro etiam de tranquillitate ani-
mi narrat de quodam qui cum omnia
sua perdidisset. gaudens etiaꝫ dicebat
Iubet inquit fortuna expeditis philo
sophari. vnde libro secūdo. de vitis pa
trum legitur ꝙ thesauris monachi est
volūtaria pauꝑtas. Et de quodā ibi le
git̄ ꝙ vēdidit euāgeliū vt pauperibus
succurreret dicens. Uerbum inq̄t vē
didi quod iubet oīa vēdi ⁊ dari paupe
ribus. His ergo verbis patet pauꝑta-
tē merito esse tolerādā: mūdiqꝫ diuitis

as cōtēnādas fore.vñ narrat hie.epl'a
xxxv.ꝙ chrates theban' homo quon=
dā ditissimꝰ cū ad philosphandū athe=
nas pgeret magnū pōdus auri abiecit
qꝛ nō putauit se simul diuitias ⁊ virtu=
tes posse possidere.Insup idem hiero.
epl'a.xvi.de quodā pħo recitat ꝙ mul=
tarū possessionū preciū in pelagus pro
iecit dicēs.Abite in profūdū mari.ma
lo eni vos submergere ꝙ̄ ego submer=
gar a vobis.Ecce igitur qualiter sapiē
tes hū mundanam dulcedinem tanꝙ̄ a
maritudinem spreuerunt quinimmo in
hoc solum putabant ditari cum in diui
tijs cor non opposuerat naꝫ de fabrico
narrat vale.li.iiij.ca.iij.ꝙ locupletē et
diuitem faciebat ipsuꝫ non multa pos
sessio sed modicū desideriū. Solas enī
virtutē diuitias putauit Insup de zeno
ne philosopho narrat.A gelliꝰ ꝙ om=
nia temporalia contempsit.qꝛ cū fortu
nam suam bonam semel pdidisset dice=
bat.O inquit felix fortuna que me iu=
bet letius philosophari.hoc idem nar=
rat seneca libro de tranquilitate animi
Et tui.libro de tusculanis questio.Ec/
ce patet quomodo felix est leta pauper
tas.Qui autē volūt diuites fieri inci/
dūt in laqueū diaboli:et desideria mul
ta iuxta apostolum.Attendamus eniꝫ
illud isay.xliiij.Elegi te in camino pau
pertatis:qꝛ scꝫ in mundo ad pauperta=
tem voluntariam vocati sumus vt sclꝫ
nisi cupiamus vt habeamus.sed solum
habeamus vt viuamus.vnde chrisosto
super math.omelia.iiij.Paupertas in
quit est caminus qui calidior est igne.
Sicut enim eger non debet grauari de
medicamēto:nec qui purgādus est pu
gamēto:sic paup.de pauptate nō gra=
uatur.ideo thobi.iiij.ca.dicebat. Fili
mi pauperē vitā gerimꝰ.sed multa bo
na habebimus si timuerimꝰ deū.vnde
seneca epl'a.ij. Honesta inquit res est
leta paupertas:nec est pauperras nisi
leta sit.Nam qui cuꝫ paupertate bene
cōuenit;diues est nec paup est qui pa/
rum habet;sed qui plus cupit.Et gre.
super ezechi.lib.ij.omelia.vi.ille īquit
pauper ē qui appetit qđ nō habet q̄ tm̄
non habet nec habere petit:diues est.
Ideo sapiē.prouer.xiij.dicebat.est q̄si
diues cuꝫ nichil habet quasi dicat:ꝙ di
ues esse potest qui nichil appetit:licet
etiā nichil habeat.Quāobrē greg.vbi
supra:pauptas inq̄t ē iopia mentis nec
consistit in qualitate possessoris Lamē=
tandum est tamen nunc ꝙ quilibet stu=
det esse filius procuratoris:scilꝫ huius
mundi.omnes enim auaritie student:⁊
tamen diuitie conseruate sunt in maluꝫ
dn̄i sui:atq꜄ pereunt in afflictione sua vt
dicitur eccl'asti.v.Qm̄ aug.li.confessi.
recitat:ꝙ trāsiēs per vicū vidit quendā
pauperem hilarē et letuꝫ.⁊ ingemuit.
suisq꜄ socijs dixit:oībꝰ inq̄t conatibꝰ la=
boramus vt ad securā letitiam perueni
re possumꝰ.in hoc tamē paup iste nos
precessit.Et subdit augustinus ille leta
batur:ego eram anxius securus ille e=
go trepidus.Unde poeta:o vere tuta
facultas pauperis angustiq꜄ lariso mu
nera nondum intellecta dei:Unde ma=
thei.v.dicitur beati pauperes spiritu.
Et isaie.xlix.pauperum suoruꝫ misere
bitur.Ut igitur heredes simus nō mū
do sed christo nascamur vt simus filij ⁊
heredes.nec queramus diuitias terre
sed gratie ⁊ glorie dei.qm̄ vt dicit ysa.
xxxij.diuitie salutis sapientia.sciētia ti
mor dn̄i ipe ē thesaurꝰ eiꝰ Ideo greg.
moralium.xxij.minus inquit inops est
qui vestem non habet.ꝙ̄ qui humilitatē
et ideo odibilis deo pauper superbus.
ecclesiastici xxxv Rationabiliter igitur
concludit augustinus quinto de ciuita=
te dei capitulo decimooctauo ꝙ ipse de
us est opulentia mentium:et sua ple=
nitudine homines facit felices.Eius
igitur diuitie sunt appetende.quoni=
am gloria et diuitię in domo eius.iux
ta prophetam.Heu si attenderemꝰ ꝙ̄ta
mala diuitiarum occasione fiunt:.ꝙ̄tusq꜄
dolor ipsarū gignitur occasione pau=
pertatem opibus preponeremus.Nū=
quid absalon per capillos suspensus

est vt dicitur .ij. regũ capi. xviij. sic eniꝫ diuitiarum amatores in ipsis suspẽdũt et pereunt. Etenim attendere deberẽt verba apostoli ad philippenses .iij. dicentis omnia propter christuꝫ detrimẽtum feci. et arbitror vt stercora vt christum lucrifaciam. quoniam non proderunt diuitie in die vltionis vt dicitur ꝓuer. xi. Unde horatius ĩ suis ep̃lis epi. xij. sic dicebat. Sic rectus fueris: non ẽ vt copia maior. A ioue donari possit tibi: tolle querelas. Pauper enim non ẽ cui rerum suppetit vsus. si ventri si lateribus pedibusq̃ tuis nil diuitie maius regales addere possunt. Item seneca li de remedijs fortune sic dicebat. paupertas inquit michi grauis est: et respõdet sed tu paupertati: quia non in paupertate vitium: sed in paupere. Illa ꝫ q̃daꝫ hylaris et tuta. vnde iuuena. Cantabit vacuus coraꝫ latrone viator. quãobrẽ augustinus li. de verbis apostoli sermone xxxviij. sic paupertatem suadet. Nõ inquit displiceat tibi paupertas tua: q2 nichil ea ditius inuenire potes vis cognoscere ꝙ locuples sit qui celuꝫ emit. Unde igitur quibus thesauris conferri possit ꝙ paupertati videmus indultum. Nempe vt ad regnum celorũ ꝑueniret diues possessione sua obtinere nõ potuit hec ille vñ isa. xxix. Pauperes homines in sãcto israhel exultabunt et propheta sic dicebat. Tibi derelictus ẽ pauper orphano tu eris adiutor et luce primo dicit ꝙ diuites dimisit ianes Nã vere sũt inanes eorumq̃ spes vana est eo ꝙ pre confidentia diuitiarum salutis eterne glĩam adipisci pretermittũt atq̃ se putant a deo: haberi odio si eorum facultates ab eis tollãt. qb⁹ tñ seducũtur. Fingit etiã seneca in suis declamationib⁹ ꝙ ciuitas oliꝫ erat in qua lex fuit posita: vt nullus alienuꝫ caperet aut damnificaret. quod si quis faceret atrocissimis puniendus erat verberibus. Contigit igitur vt vir quidam desperatus laqueo se suspendit quod vidẽs ali⁹ sibi cõpatiens laqueuꝫ gladio scidit ne ille moreretur. Ille autem qui se suspẽderat corã iudice veniens querulam fecit cur ille laqueũ sibi damnificasset. O q̃ta insania de laqueo fracto conqueritur. ⁊ de vita recuperata et obseruata non letatur. Sic. n. pl̃es in suis diuitijs se suspendũt. et mortẽ eternã ꝓpter ipsas incurrũt. ⁊ si deus deorũ facultates minuat: ipsi tunc conqueruntur ⁊ deuꝫ eis odiosũ arbitrantur. ecce quãta stulticia. Nã de terrena substãtia querelã faciunt ⁊ vite eterne felicitatẽ quãpropter diuitias ꝑdebãt non plangũt. Eaꝓpter beatus iacobus in sua ep̃la. c. ij. dicebat. Nonne deus elegit pauperes in hoc mundo vt nos iaceret diuites in fide ⁊ coheredes regni quod promisit deus diligentibus se.

¶ Ca. iii. de mercatoribus.

Ercantia fideliter fieri debꝫ: nec ꝑtextu vẽditionis aut emptionis fraus in ꝓximum debet excogitari: nec vsura tractari. vñ ex odi xxij. Nec vsuris opprimes eũ scilicet ꝓximũ. ⁊ leui. xxvi. Pecuniã tuã nõ dabis ad vsurã. ⁊ luce. vi. Mutuum dãtes nichil inde sperãtes. ideo ꝓpheta dicit. Qui pecuniã suã non dedit ad vsurã. vnde ambrosi. iij. de offi. Cur inq̃t ad fraudẽ ꝯuertis nature ĩdustria cur affectas inopiã ꝓximi cur optari facis paupibus sterilitatẽ ⁊ cur exploras quãdo temp⁹ sterile erit. Hanc vocas industriã q̃ est fraudis astutia et quod vocas remediũ latrocinio cõiunctũ est Nunq̃d iudeis prohibitũ fuit ne fratrib⁹ suis accõmodarẽt ad vsurã. deutro. xvi. vñ. au. ep̃la. xxxvi. Quid dicam de vsuris: nisi q2 crudelior est q̃ substãtiaꝫ subtrahit diuiti: ꝙ qui fenore trucidat pauperẽ. Itẽ chriso. sup mathe. omel. v. Nichil inq̃t vsura turpi⁹ nichil tã crudeli⁹. Nã vsurarius lucrũ suũ aduersitatẽ alteri⁹ facit. Insup tul. li. i. de tus

culanis qōnibus cathoni querēti quid expedit faciēdū in re familiari: reſpondit. Bene paſcere : bene veſcire : bene arare ⁊c. Sed cū quereret an liceret renerari: ſcilicet ad vſurā cōcedere: reſpōdit. Quid eſt inq̄t hominem occidere: quaſi dicat ꝙ fenerari idē eſt ꝙ hoiem occidere. Cōmemoremꝰ eni hyſtoriā q̄ habet in hyſtoria tripartita li.i. de ſperidiano epō. Qui pauperibꝰ mutuabat triticū. Volebat tñ vt tēpore ꝓſperitatiꝫ quod acceperūt reſtituerēt vt alijs paupibus ſubueniret. Accidit tamē ꝙ quidā mutua ſēper accipiebat ⁊ nunq̄ reportabat: ſed cū ſemel ad epm veniſſet: vt triticū acciperet dixit ei epſ: vade ⁊ accipe. ille autē abijt: ſed cū in horreo nichil inueniſſet epiſcopo retulit: cui epiſcopꝰ. Mirū inqt ꝙ tu ſolus horreū vacuū inueneris ⁊. tūc ille confeſſus eſt delictuꝫ: totumqꝫ reſtituit. Non igitur indebite acq̄renda eſt. ꝓximorū ſubſtātia a potiori rōne frater fratrem vēdere non debet. qm̄ qui vēdiderit fratrē ſuū ſui ſāguinis imemor eſt. Attendāt igitur mercatores vt feliciter in ſua vocatione procedāt. vnde prouer. xx. Abhominatio eſt apud deum pondus iniquū ⁊ ſtatera doloſa. vnde michee. vi. Adhuc ignis. in domo ipij: theſauriqꝫ iniquitatis ⁊ menſura minor ire plena. et ſubditur. Nunquid iuſtificabo ſtateram impiam et pondera doloſa: in qui bus diuites eius repleti ſunt iniquitates habitatores in ea loquebantur mēdaciuꝫ ⁊ lingna eorum fraudatia in ore eorum. Quapropter dominus leuitici. xix. Precipiebat fidelitatē mercantiarum dicens. Statera iuſta et equa ſint pondera et iuſtus modus equuſqꝫ ſextarius. Inquirit tamen tullius li. iij. de officijs. c. xij. An liceat vēditori rei quā venditꝰ vitia promulgare. vnde narrat ibidem diſputationem dyogenes ⁊ antepatris ſui diſcipuli. Nam dyogenes ſic dicebat. Quid ſtultius ꝙ vēditoreꝫ vitia rei quam vendit narrare: ſeu tanquam preco dicere domum peſtilenteꝫ vendo. In contrariuꝫ tamen antipater ſic dicebat niſi vitia narrat improbe facit et proximū decipit. Concludit ergo tullius ꝙ nō boni viri ſed fallacis eſt vitia rei celare vendendo. Naꝫ dyogenē defendit vtilitas. ſed antipatrē prefert honeſtas. Vñ narrat ibi exēplū de phithio qui cū intellexiſſet. C. cannius vellet ortum ſuū emere fecit piſcatores ante ſuū ortū venire cū nauiculis ⁊ tubis et piſces alibi captos afferri ac ſi ibidē capti eſſent quod videns cannius cariꝰ emit ortum ſed in craſtinum piſcatores nullos reperit quinimmo audiuit nūq̄ piſces ibi captos ſolitū fuiſſe ⁊ ita deceptus eſt: et ideo eccleſiaſti. xxxi. dicitur cum negociatore ⁊ cuꝫ emptore tracta dirigendo eos.

¶ Capitulum. iiii. de ſeruis ⁊ laboratoribus.

LEgimus primo reguꝫ quō ioab licet victor eſſet: noluit tamē capere vrbem. vt victoria non ſibi ſed dño ſuo aſcriberetur Sic eteni apud gentiles ſuis dñis ſerui fideles fuerūt ſicut narrat vale. li. vi c. viij. Idem etiam habetur li. de vita ceſaris ꝙ ſcilicet quidam ſeruus ceſaris ab antonio fuit captus qui ceſaris inimicus erat vt tñ ſeruus ille ceſarem abnegaret : tunc ſeruitia vel beneficia nunc ſupplicia exhibeat: ſed nichilominus ſeruus conſtanter dicebat. Iube inquit me iugulari. q2 nec ſalutis beneficio. nec mortis. ſupplicio ceſaris miles eſſe deſſinam aut tuus eſſe incipiā. Gratia cuius conſtātie dictus ſeruus apud antonium incolumitatē impetraui. ibidem narratur de quodam alio qui potius voluit mori ꝙ a ſuo domino ſeparari. vnde ſcipio ſalutē ei preſentabat dū vellet pompeio famulari. ſeruus autē reſpondit. Gratias inquit tibi ago quia grande ſeruitium offers. Nulla tamen

ratione deferam dñm meum. Milites
igitur christiani xp̄m nulla ex causa de
bent se deserere ⁊ alteri scilicet mundo
vel mammone famulari. vnde apl's ro
mama.viij'dicebat. Quis separabit
nos a charitate christi quasi dicat nulli
us. Insup valle.li.vi.ca.viij.narrat se
seruo panopionis qui cum vidisset ali=
quos esse deputatos:vt dominum suuz
occiderēt ipse cū dño suo vestem ⁊ anu
lū cōmutauit:⁊ loco panopionis interfi
ci voluit.Cōforme etiā ibidez habetur
exēplum de seruo antonij qui mirāda
supplicia ꝓ suo tolerare voluit. Itē se=
neca de bene.ca.xiiij. narrat similē hy=
storiā preallegate hystorie ſm valeriū
Narrat insuper de quodaz seruo q̄ dño
suo incarcerato venenū petēti obedire
cupiēs loco veneni medicamē obtulit:
et exinde suo dño veniā impetrauit.Ce
terū pōpei⁹ li.iiij.narrat ꝙ anaxillaos
filios suos relinquit paruos sub tutela
serui sui spectare fidei quētentū dilexit
vt ei⁹ amor quali filialē ꝑcelleret amo
rē.ideo propheta nos ammonet dicēs
Seruite domino in timore et exultate
ei cum tremore :qm̄ seruus qui scit vo=
luntatē domini sui : ⁊ non facis plagis
vapulabit multis vt habetur luce . xij.
Nunc tamē seruorum viget infidelitas
quia nec deo nec hominib⁹ fideliter fa=
mulantur . Nam qui peccatis seruiunt
deo famulatuz non impendunt. Tales
enim sunt similes seruo de quo narrat
pōpeius li.x.viij. Narrat enim ꝙ cum
aliqui serui victores fuissēt ordinaue=
runt inter : vt inter dominos suos ille
rex esset qui primo solis splendorē ma
ne videret qua ordinatiōe facia seruus
cuiusdā qui'strato dicebatur suo domi=
no suasit:vt versus accidentē intueretur
itaq3 dies magna extitit ⁊ fulgorem il
le non videbat.Huius tñ fraudis cogni
tione habita strato fuit rex factus.Sic
enim multi suos dominos seducunt : et
per adulationes impediunt ne videant
orient em.scilicet ne veritatem agnos=
cant et suadent in tuitum occidētis scz

opera tenebrarum'Non sic igitur sed in
xp̄m famulandū est.vnde mathei.xxij.
dicitur.Reddite que sūt dei cesaris ce
sari.et que sunt deo.quia quecūq3 serui
tia humana in christi nomine compleri
debent: atq3 ip̄orum occasione diuina
opera nō debent ꝑtermitti . vnde vale.
li.ij.ca.ij.narrat quomodo seruus qui
dā barbarus subito interfecit astrubu=
lem eo ꝙ dominū suū interfecerat.⁊ cū
ratione homicidij vehementer cruciare
tur.nichilominus leticiā quam ex vir di
cta ceperat in ore constantissime reti=
nuit.sic etiaz ꝓ offensa nominis christi
certare debem⁹ atq3 blasphemātes seu
emulātes suo nomini sanis correctioni
bus ⁊ consilijs inuadere debemus. vn=
de ecclesiastici.x.In cogitatione tua re
gi non detrahas. Idem apostolus ad
ephe.vi. Serui obedite dominis carna
libus cū timore ⁊ tremore in simplicita
te cordis.sed fortassis plurimi se putāt
infelices eo ꝙ aliorū sunt serui:alij quo
q3 qui dominantur eis famulantes de=
spiciunt Utinā vtriusq3 conditiones ho
mines attēdant quoniā nec famulari de
dec⁹ est nec dominari fastus esse debet

Capitulum.v. de peregrinatione.

Ita presens est
quasi quoddā pere=
grinariuz ob hoc sta
tus peregrinoruz est
laudabilis dūmodo
recta intētione pere
grinari discāt. Que
so igitur vt veterū peregrinationes cō
memorem⁹. Attendam⁹ eni quoniaz si
cut dicitur geñ.xij.Abrahā terrā ꝓpri
am atq3 cognationē dimisit:⁊ admāda
tū domini ad alienā terrā profect⁹ est.
quapropter beneditionē dei promeruit
Sic enim vir christianus relinquere de
bet domum propriam scilicet propriaz
voluntatem ⁊ quousq3 amicos ⁊ paren
tes:vt dominico prepto obediat . nam
christus dicit qui non odit patrem ⁊ ma

trem adhuc autem ⁊ animam ſuam nō poteſt meus eſſe diſcipulus ſed que eſt terra ad quam proficiſci debemus niſi celeſtis gloria. Jn cuius ſpe tanꝙ fideles peregrini viuere debemꝰ:quoniam teſte apoſtolo. Nō habemus hic ciuitatem manētem ſed futuram inquirimus Sed quid eſt ꝙ abraham altare domino edificauit: niſi ꝙ fideles peregrini ī hac mortali vita diuino cultui inſiſtere debent:quoniā laus eius in eccleſia ſanctorum.ait propheta Sed nūquit abraham ſuā vxorem voluit ſororē vocari ſic debent peccatorēs. Noſtra ſi quidā vxor caro noſtra eſt cui deꝰ aiaꝫ noſtrā deſponſauit.ſed dum peregrinamur in egipto ſcilicet in hoc mortali mūdo noſtram carnem tanꝙ vxorem amare non debemus ſed potius amore quodaꝫ naturali ⁊ non carnali ipāꝫ diligere tenemur qm̄ teſte apl̄o roma.viij. Si ſpū carnis inquinamenta mortificaueritis viuetis.Sed quid eſt pharao niſi dyabolus qui noſtram carnem ſubiugo tenere cupit ⁊ ad peccatum ducere intendit.ſi tn̄ vir id eſt ſpūs iuſtus fuerit ſicut erat abraham tunc deus pharaonē ſcilicet dyaboluum concutit: et ab eius ſeruitute animam . eripit : qm̄ non vidi iuſtum derelictum: nec ſemen eius querens panem:teſte propheta Ex his igitur patet qualiter ſit peregrinandū nō in carne ſed in ſpū non hic manēdo ſed ad celeſtia cor exigēdo. Experimur eni ꝙ planta valde creſcit ſi in terra aliena plātata fuerit:nec poteſt in propria terra ſcilicet vbi ſeminata eſt ſeu p̄mo plātata ſit germinare ſicut in aliena terra Jdeo xp̄us dicebat. Nemo propheta in patrio acceptus eſt. Ut igitur in virtutibus et gratijs proficiamus mundi huius caducitate ſpreta ad regnum celeſte toto mētis affectu peregrinamur Attendamus igitur quoniam peregrinus domuꝫ quietem non habet: ſed ad terminuꝫ quietis tēdit ꝙtum ambulat ſēper meditatur:⁊ cū hoſpite ſemꝑ rōnem proponit. ſic enim cōgruit vt cum deo ſepe computemus nunc delicta fatendo nunc beneficiorū impudendo laudes:et gratiarum actiones et quantuꝫ ambulamꝰ : ſcꝫ ꝙtū ꝓficimus ſed ꝙtuꝫ melioramur frequēter meditari debemꝰ Nā ſicut narrat ſeneca li.iij.de ira. ca.i. Philoſophus q̄dam dictus ſextimꝰ oī die cōputabat ſua merita atqꝫ demerita:vt ſciret de ꝙto melior aut deterior eſſet. Plurimi tn̄ ſine cōſideratione vie peregrinantur:qr ſue vite qualitatem nō cōſiderant. Alij vero tarde ambulantes terminū attingere nequeunt quia ſcꝫ tp̄alibus occupantur ⁊ vias ſalutis ābulare negligūt:⁊ ſi ābulare ī ceperint:videlꝫ ſi bonū aliqđ facere diſpoſuerint cito fatigāt cito attediāt.qr ſcꝫ ipotentes vel ꝓpt nimiam iuuentutem ſcilicet ignorantiam:vel ꝑ nimiam ſenectutem ſcꝫ peccatorū.aut propter nimiam corporis grauitatem ſcꝫ diuitiarum facultatem . Jnquiramus eniꝫ cur angeli mouentes celos non fatigātur Huius enim ratio eſt:quia ſunt immortales atqꝫ pure ſpirituales Ut igit in bonis operibꝰ nō fatigemur nō carni ſed ſpūi ſubijciamur. Cōmemoremꝰ eni phi platonis peregrinationē.de q̄ fert in lib.qui dicitur ſuda ꝙ ad italiam profectus fuit vt pithagoricorum philoſophorum doctrinam audiret . et eodem narrat policratus libro quarto capitu. quinto ꝙ in egyptum peregrinatus fuit:vt aſtrologie vacaret . ibiqꝫ a pluribus creditur didicit oracula prophetarum . Exinde tamen in italiam redijt ⁊ pithagoreum tarentinum ſecutus eſt. quinimo vſqꝫ ad indos ⁊ medos ꝓfectꝰ fuiſſet niſi bella caleſica ꝓhibuiſſēt . Jnſuꝑ de pithagoro pho narrat poli.livij ca.iiij.ꝙ ꝓſciētijs acq̄rēdis in pluribus regionibus ꝓfectus ē.vn̄ pro motibꝰ ſiderum recognoſcendis iuit p̄mo in egiptum:deinde in babiloniam:et deinde regreſſus ad regiones cretarum et lacedemonuꝫ vt minois et ligurgi leges inclytas percipere valeret. Ex quibus patet qualiter pro ſcientia etiam hu-

mana acquirenda phi profecti sunt.
Nunquid igitur magis decet ꝓ celesti
gloria adipiscenda peregrinari: xp̄o di
cente mathei. xxv Venite benedicti pa
tris mei percipite regnū. ⁊c̄. In hoc ei
mundo gloriari non debemus. nam vi=
ta presens transitoria est: ⁊ tanq̄ pere=
grinagiuz cōtinuis sub iacet motibus.
Hanq̄ igitur peregrini in hac vita vi/
uere debemus nostram felicitatem in
hac mortali vita nō constituendo. Naz
filij abrahe quadringentis annis pere
grini fuerūt. ⁊ postmodū terrā ꝓmissi
onis obtinunt. Quid est enim pere=
grinari spiritualiter nisi affectu abdica
re quecunq̧ terrena sunt ⁊ mente cele=
stia desiderare. vn̄. ma. xvi. Qui vult
venire post me abneget semetipsuz. ⁊c̄
Super quo verbo grego. li. vij. super
euangeliū omelia. xxi. Tūc inquit nos=
ipsos abnegamus cū vitamus quod ꝑ
vetustatez fuimus ⁊ ad hoc nitimur vt
per merita renouemur. Et ponit exē=
pla de oleribus que transponuntur: vt
proficiant ⁊ eradicātur vt crescāt: qua
si dicat ꝙ spiritualiter peregrinanduz
est: vt in meritis proficiamus. Tūc eni
bene peregrinamur quando in nulla re
terrena affectū ponimus. Multi tamē
peregrinantur sed exinde non meliorā
tur: quia suum onus secum deportant:
nunc enim experimur ꝙ peregrinus o
neratus nimis affligitur. Sic enim illi
peregrini onerati sunt: qui per mundū
discurrant ad suas tamen possessiones
habent affectuz et quocunq̧ vadunt se
cum desiderium cupiditatis portant. i=
deo socrates cuidam interroganti cur
sue peregrinationes non prodessent: re
spondit dicens Cur inquit miraris per
egrinationes tibi non prodesse: licet ei
hinc inde transferaris. id tamen te op=
p̄rimimit quod de te patria expulit.
Quid enim prodest terrarum nouitas
aut fuga: quid iuuat si cum fugeris: o=
nus tecum defers: quasi dicat ꝙ paruz
prodest peregrinari nisi a mūdanis af=
fectibus mens peregrini sit conerata.

Nec sufficit pauperem esse. sz nisi cupe=
re oportet. nō prodest instabiliter ꝑ or=
bem progredi: sed pōdus oportet excu
tere. Multi eniz per mūdum discurrūt
aut q2 locum non inueniūt in quo suorū
vitiorum plenitudinē exercere possint:
aut quia iactantiam de suis itineribus
sperent. Nec tamen de perigrinatione
corporali hoc tantūmodo verum ē sed
etiam de spirituali: q2 multi peregrina
ri scz i suis mentibꝰ se proficere fingūt
dāt elemosinas alijsq̧ munera largiter
impendunt ecclesias edificāt: q2 tamen
laudem vel commoduz exinde sperant
temporalem ideo secum onus deferūt
et peregrinatiōis cōsūmationē nō atti
gūt. Talibus loqt̄ greg. omelia p̄dicta
Vidimꝰ īquit quosdā habitū nō animū
mutasse: ita vt religiosā vestē sumerēt:
⁊ p̄terita vitia nō calcarēt: sz potius re=
manēt cum ire stimulis cum horror mi
litie et ad proximi lesionem feruescunt
atq̧ de bonis operibus ostensis super=
bire huiusq̧ mundi lucra querere stu=
dēt: et de solo exteriori habitu sanctita
tis fiduciā habere curāt. Hi igit̄ cū suo
onere pergunt et ideo de facili fatigan
tur: sed illi onus deponunt qui pronita=
tes ad malum mortificant et euellunt
quod faciebat dyogenes philosophus
de quo dicitur in collationibus patruz
ꝙ cum quidam eum intuens diceret ei
iniurias: tunc discipuli eius in eum vo=
lebant irruere: sed dyogenes prohibu
it dicens. Quiescite o sodales hic enim
michi dixit: quoniam mei oculi corrupti
one pleni sunt. Reuera talis sum scilicz
corruptus q̄tum ex natura est sz me cō
tineo. Ex qua quidē responsione patet
qualiter dyogenes ab omni libidine a=
nimum spoliabat et ideo virtutibus et
sciētia tanq̄ peregrinus exornatus flo
ruit.

Capitulum. sextuz. quomo do senes debent esse venera= biles et virtuosi.

Enectꝰ ē etas venerabilis. ideo moribꝰ honestis ornari dz. vñ policra. li. iiij. c. viij. narrat luciũ dixisse ꝙ senes tanꝙ medici inter hoies cõmorari debēt. nũc cõsilia pbēdo nũc tristes cõsolãdo nũc dolētibꝰ cõpatiēdo. vñ varro in suis sentē. Tã vero ridēda est in se puerilitas ꝙ stupēda in puero morũ optimorũ cõstãtia. vñ sene. ad lucillũ. epla. iiij. Hoc inqt peius est si habemꝰ auctoritatem senum ⁊ vitia puerorũ ⁊ epla. xiij. Quid turpius ꝙ senez viuere insipienter. ⁊ epla. xxxvij. Numera ãnos tuos ⁊ pudebit eadē velle que volueras puer. Veruntñ sepius videmus senes vitijs inuolutos. vñ simachus in suo epistolari. Scio senes ad capescēdũ labores senes fieri: sed eoꝝ vitia cũ tēpore crescunt ⁊ marcialis cocus. Heu mei male computantur anni ꝙ se quattuor tempora vitia vident. His itaqꝫ verbis clare patescit turpe esse senes non morigeratos: i quibus oia vitia turpia sint illa tñ sunt fediora i quibus frequētius delirant: cuiusmodi sunt auaritia ⁊ luxuria vnde seneca libro de moribꝰ. Monstro similis est auaritia senilis. Quid enim stultus ꝙ vita deficiente viaticum augere Rursus de luxuria senũ tullius primo de officijs. Luxuria inqt cum omi etati sit turpis in senibus maxime fedissima est. et seneca libro. ij. declamationũ. Adolescēs luxuriosus peccat senex luxuriosus insanit. ⁊ tibullus libro. i. senibus loquens ait. Quid tibi nunc prodest molles coluisse capillos. Et manibꝰ cauas fingere velle comas et subdit. Tollere nunc cura est albos stupare capillos. Et facie dempta pellem conficere nouam. Itaqꝫ stultorum quorũdam senum sollicitudo stulta est renouari et iuuenis apparere. sed teste oui. i. de fastis. Nequitia est que te nõ sinit esse senē: qr malicia quosdã senes sic execat qꝺ suã senectutē fateri recusant: et plus iuuenibus saltē affectu libidini vacãt. O vtinã senes delicta relinquerent ex quo ab eis deseruntur. Et si peccatis seruierint: sufficiat ipsis vt residuum tpis deo exhibeãt ⁊ quod natura respuit id vitiuz odio habeant. Tulli. li. de senectute. O preclarũ munus etatis senilis: aufert eni vitiũ carnis auctoritatez prebet. vñ in senatu senũ sentētia pricipatũ tenebat pluriaqꝫ senectus honorũ stipēdia prebet. Dat eni loquēdi audaciã: vt refert vale. libro sexto capitulo secundo. Nam cum passellius iurisperitus multa loqueretur ad moruz correctionem ab amicis redargutus est: qui respõdit. Duo sũt inquit que loquendo prebent licentiaz scz senectus ⁊ orbitas. Nã senex considerat ꝙ parũ est viuiturꝰ ⁊ cecus mundi gloriam non timet perdere cum nec quod timere debeat videat. Rursus senectus vehementiã libidinis tollit. vñ fulgentius libro mitologiarum. Igniculis iuuētutis algescit in senio. Et si senes huiusmodi aliorez in seipsis nõ sentiant: hoc ideo est: quia in iuuentute libidini vacauerunt quam exuere nõ possunt. ideo seneca epistola. xli. ad lucillũ Ante senectutem inquit curaui vt bene viuerem in illa vt bene moria. Nempe hi felices sunt quibus collatũ est in bona viuere senectute. Plurimi tñ se putant infelices eo ꝙ sint senes molesteqꝫ ferunt senectutis anxietates que tamen sunt remedia peccatorum: sed in crimina ipsa commutant. vnde horatiꝰ in poetria. Multa senem circunueniũt incommoda: vel quia carere timet rebus: vel quia dolet iuuenuz delectationibus vti non posse. O infelicissima senectus que doles peccare non posse. Vides enim pximã mortē ⁊ in spe sceleratissima lãguescis. Nam teste tul. libro de senectu. Nemo tã senex est qui se per annum viuere posse nõ putet. vñ

in pver. sapien. dicitur. Heu q̃ multa penitēda incurrūt hoies viuendo diu. Quãobrez secundus phs de senectute loquens sic inquit. Quid est senectus est optatū malū mors viuentiuz incolu mis langor mors spirans. Sed dicunt senes ad plura vitia se procliuos quod si ita sit ideo est: qr intēperate viuūt: et frigidam senectutem cibis indigestibilibus onerant et exinde onera fastidita in mala plurima decidit. Quãobrē senex sobrietatē vitam regularez habet. vñ tul'li. de senectute loquens more se num ait. Utendū enim exercitationib⁹ modicis: et tm̃ cibi ac potus accipiēdū: vt vires reficiantur non opprimantur nam exercitatio et tēperantia etiam in senectute vires conseruant. sed in tēpo rati senes si fuerint feliciori occasione corpus dissoluunt. Attendant igitur se nes suum finem ppinquū eis et ob hoc se corrigant: vt docet faciendu; seneca de naturalibus questionibus. Nil eniz peccata vitare melius suadet q̃ vicinitatis mortis contemplatio Queādmo duz enim vir crescit in annis: ita debet in virtutibus crescere: et cū beato pau lo euacuare ea que sunt paruuli. primo ad corinth. xiij. vñ seneca epistola. x. sic dicebat. Gratias ago senectuti mee: qr quicquid nolle debeo hoc velle nō pos sum. Senectus igitur non solum virtutes postulat: immo etiam homini quasi in vite radicem virtutum scilicet humi litatem generat. vnde ambrosius ī suo exameron libro primo de bona senectu te loquens ait. Senectus in bonis moribus dulcior in consiliis vtilior ad con stantiam subeunde mortis paratior ad reprimendas libidines fortior. Sed moderna senectus ideo seducitur: quia nemo q̃tūcūq; fractus sit ī viribus decrepiteq; senectutis se putat breuiṫ mo riturū imo quisq; q̃tūcūq; senex adhuc putat p ãnū victurū: vt inquit hiero. in quadam epistola. De tali igitur sene ctute loquitur hugo lib. ij. de claustro anime dicens. Inter abusiones huius seculi hec sola maior est: senis obstinatio qui morti ppinquus mortis non ab horret aduentū: et que quasi ad ostiuz mundi huius positus foris spectat: nec tamen vite presentis attendit egressuz nec future considerat in gressum: audit nuntios mortis et credere non vult eis tres enim sunt nuntij: casus infirmitas senectus. Casus dubia nunciat: infirmitas grauia senectus autem certa. Casus nunciat mortem latentem: infirmitas apparentem senectus presentem. Ex in certitudine mortis habetur timor ex grauitate infirmitatis dolor ex certitudine senectutis non obstinatio: sed afflictio et humilitas sequi valent. vnde valerius lib. viij. ca. xiij. Senex floruisse virtutibus narrat. Nã de gor gia leontino recitat qui cum centesimū et septimum ageret annum interrogatus fuit cur tandiu viuere vellet: qui re spondit. Nichil habeo q̃ senectutem meam accusam. Non enim gloriandu; est seni de senectute etatis: nisi assit senectus sapientie et virtutis: prout ait seneca epistola. xcv. quia non vt diu viuamus curandum: sed vt bene viuam⁹ optandum. Quid tamen sepius contingat experimur viros plures quanto se niores tanto de vita curiosiores. Attēdamus igitur ciprianū libro de. xij abu sionibus sic dicentem. Quid inquit sto lidius fieri potest q̃ si senex ad aliaz vi tam festinare contendat quando totuz corpus ad interitum properat du; ocu li caligāt: aures surdescūt capilli deflu unt facies palescit dentes inumero mi nuūtur cutis arescit flatus tabescit pectus suffocatur tussis viget genua tremunt talos et pedes tumor inflat. His igitur omnibus senex aggrauatur stolidus si mētaliter senex fieri negligat. et subdit. Quid inquit super est: nisi qr dū vite huius defectus apparent cogi tare congruit: quomodo vite future aditus comprehendatur.

Ca. vii. de sapiētia senum.

Iri senes expe=
riētia ⁊ itellectu at=
q3 sapiētia debēt flo
rere. Jn hoc eniz ho
mo maxime deo simi
lis est qñ sapiētia at
q3 itellectu fulgescit
Dicit enim auicēna li. naturaliū pte. v.
ꝙ intellectus post. lxxx. annos robora
tur. ⁊ tul. li. de senect. dicit ꝙ memoria
industria atq3 ingeniū vigent in senibꝰ
quod est intelligēdū de senibꝰ nō decre
pitis. Studiosissime igit senes q̄re sa=
pientiā debēt vñ sene. epi. x. de seipo lo
quēs dicebat Gratias ago senectuti eo
ꝙ lectulo me affixit. ⁊ sequit. Jn libel=
lis michi plurimus sermo est ac si dice
ret ꝙ studiū sūme sibi placebat. vñ tul.
li. de senectu. Arma inq̄t senectutis sūt
artes ⁊ sciētie. exercitationesq3 ꝟtutū:
q2 nichil iocūdius senectute stipapa stu
dŭs virtutū. Vigēt inq̄t senes consilio
⁊ auctoritate. Nēpe si sapiētia verita=
tis amica est senibus autē veritatē di=
cere licet. Senes igit sapientia amare
debēt Narrat eni vale. li. vi. ca. ij. ꝙ cū
senex quidam interrogaretur quibus
liberius couenieba t veritatē dicere ip
se autem respondit ꝙ senibus et paupe
ribus. naz senex veritatē ꝙ parū victu
rus sit veritatem dicere nō formidat.
Paup aūt similiter nō timet: q2 nō ha
bet qđ ꝑdat. Dicit eni sene. epl'a. lxi. ꝙ
nil aliud spectat senectus: nisi ductum
ad mortem. Quapropter idem episto=
la. xiiij. concludit. Nil inquit turpius q̄
senex insipiens: q2 scilicet mori minime
formidat. Nec tamen molesta debet
haberi senectus: quinimmo est etas io
cundissima Nunquid enim dulce est cu
piditates fatigasse aut reliquisse. inq̄t
sene. episto. xij. Numera ergo āños tu
os ⁊ pudebit eadē velle que volueras
Moriātur ante te vitia: inquit sene. epi
sto. xxiij. Desine igit eadez velle senex
que voluisti puer: opusq3 tuū sit malis
imponere finez, inquit seneca epl'a. lxij

Quid enim stultius q̄ via deficiente au [vita]
gere cibum viaticum inquit sene. lib. de
moribus et subdit. Honestior est inquit
qui ad senectutem quietem retulit q̄ q̄
in ocio inuenit: et tūc laborare incipiat
vnde chato. Fac tibi succurrāt iuuenis
que feceris ipse. Quamobrem seneca li
bro de naturalibus questionibus circa
finem sic inquit. Ex quo igitur non re=
stat seni spes de vita: et impossibile est
sibi diuturna dilatio mortis. Restat i=
gitur vt studeat bene mori cum sanctis
patribus et vt bene moriatur nil vtili=
us q̄ si bene viuat. vnde ecclesiasti. xxv
Que in iuuentute tua non congregasti
quomodo inuenies ī senectute tua. qua
si dicat nunq̄. quapropter deutronomij
tricesimotertio dicitur. Sicut enim di=
es iuuentutis tue sic et senectus tua. et
ecclesia. xxv. Quam speciosa inquit ve
terana sapientia. et sequitur. Corona se
num multa sapientia. Taliter enim se=
neca epistola. lxxxix. ꝙ senes non solum
docere: quinimmo et discere debēt. Et
concludit ꝙ nulli etati magis q̄ senec=
tuti discere conuenit. Ubi enim maior
corporis egritudo vbiq3 nauis magis e
gra ibi rector sapientior exigitur. Se=
nes enim vt dicitur li. saturnalium. Fra
giliores atq3 ad infirmitates procliuio
res sunt ceteris etatibus. Maiori igit
indigent sapientia regi Rursus quia ne
cesse est pricipem sapientem esse. sapiē=
tia autem in se maxima est: decet igitur
senes pricipari. vñ plato i thimeo dicit
ꝙ non decet rem antiquam a post geni
tis regi. Quapropter ligurgus rex in
suis legibus ordinauit iuuenes seniori=
bus debere famulari. vt tradit pompe
ius cuius ratio colligi potest ex. xxviij.
capitulis libri secundi ethicorum aristo
telis vbi aristoteles multiplici laude se
nes cōmēdat dicēs quod in senibus est
cōtinētia. q2 frigidi sūt: nec excessibꝰ ife
stātur. Sunt insup misericordes: q2 hu
manam fragilitatez ratione senectutis
maxime experiūtur. Faciliter eni mise
ret qui et molestias in proprio corpore

gerit. Item in ſuis eloquijs nō ſūt permaces. Naʒ quia ſeipſos alios ꝙ deceptos viderunt. ideo cum ambiguitate quicquid dicunt aſſerunt: quod faciendū achademici philoſophi tradiderūt vt ponit pollicratus li.v.ca.iij. Si igitur libido r egna conſumpſit: ſi curioſitas ſalomoneʒ depreſſit: deturpauit impietaſqꝫ neronem ſi pertinacia cum manicheis arrianos concuſſit: non igitur iuuenes debēt pꝛicipari. vnde ꝓpheta ſup ſenes intellexi: qꝛ mādata tua q̄ſiui

¶ Capitulum. viii. de iuuenibus et eoꝛu m ſtatu.

Iuuenes talem vitā ducere in poſterū petūt qualē durerei exordio ceperūt ipīs igit̄ maxime expedit moꝛib⁹ intēdere bonis. et virtuteʒ adipiſci. bonis vſib⁹ ⁊ diſciplinis. Vn̄ ſeneca li. de moꝛibus dicit educatio ⁊ diſciplina moꝛes facit et id ſapit quiſqꝫ: qd̄ didicit. Unde q̄ntilian⁹. li.i. parētes alioſcoꝛrigit: q̄ ſuos filios nō inſtruūt. Utinā inquit liberoꝝ noſtroꝝū moꝛes nō ipſi perderem⁹. In fantiā eni ſtati delicijs ſoluimus. molliſqꝫ educatio quā indulgētiā vocam⁹ mētis ⁊ coꝛpoꝛis vires frāgit. Itē quintili. ij. ingenia inquit pueroꝝū nimia emēdationis ſeueritate deficiunt. quia ſicut ex defectu coꝛrectionis neqꝫ fiūt: ſic ex nimia ſeueritate obſtinātur ⁊ deſeperāt et dum omnia timent: nichil conantur. Modeſte igitur erudiendi ſunt. Nā teſte oui. de arte amādi in puero eſt etas mollis ⁊ apta regi. ingeniū celeſte ſuis velotius annis ſurgit. Et idem oui. in epl̄is. Et teneros ledunt iuga pꝛima iuuencos. Frenaqꝫ vix patitur de grege captus equus Sic male vixqꝫ ſubdit p̄mos moꝛes rude pet⁹: qꝛ de difficili doctrinam ſuſcipiūt homines rudes ⁊ annoſi. Ideo cōgruit i etate puerili doceri. Unde hoꝛati⁹ in epl̄is. Quo ſemel eſt imbuta recēns ſeruabit odoꝛē. Teſta diu. tractari mollius etas imbecillis ſolet. quibus verbis aperte cōcluditur etatē iuuenilē diſciplinis aptiſſimā foꝛe. Sed pꝛochdoloꝛ teſte ſeneca in declamationib⁹. lib. pꝛimo toꝛpēt ingenia deſidioſe iuuētutis. nec laboꝛe regulantur cātandi ſaltādiqꝫ obſcena ſtudia effeminatos tenēt. capillū frangere: ⁊ ad muliebꝛes blādicias voces extenuant mollicieí coꝛpoꝛis cum feminis certare ⁊ immundiſſimis rebus ſe excolere noſtrrrum adoleſcētium mos eſt. molles eneruesqꝫ nati in vitio manēt: expugnatoꝛes ſūt aliene pudicitie: negligēteſqꝫ ſue. Huiuſmodi ſunt etiam huius tēpoꝛis iuuenes frequēter talibus qui ſoꝛdidantur in quibus null⁹ eſt pudoꝛ ſed inuerecunde turpitudines ſuas faciunt Ueruntamen teſte ſeneca ad lucillum epiſtola. v. verecundia bonuʒ in adoleſcente ſignuʒ eſt. Sed vnde tanta diſſolutio iuuenum pꝛocedit. Parentum nāqꝫ atqꝫ rectoꝛum ſuoꝛum exempla turpia impios faciunt illos. Poꝛro enim difficile eſt iuuenem immodeſtum et iniquum eſſe: ſi cum bonis et honeſtis nutriatur viris Unde tullius. ij. de offi. Pꝛima inquit adoleſcentis commēdatio pꝛoficiſcitur a modeſtia ⁊ diſciplina parentum ſuoꝛū et de facili in bonū deflectitur: ſi cum bonis ⁊ honeſtis aſſiduus fuerit. Ueruntamen ipī adoleſcentes bonos viros vt communiter fugiūt qꝛ redargui recuſāt: ſed eos qui regere habeāt verberib⁹ aut minis domare ſeipſos tenentur dū tñ modus in omnib⁹ teneat̄. virgili. in. iij. geoꝛ. Iā vitulos hoꝛtare viāqꝫ inſiſte domādi. Duʒ faciles animi iuuenuʒ dū mobilis etas tunc eni maxime ſunt dociles q̄ñ ſunt tenere etatis Sed libido ⁊ laſciuia ipōs infeſtat ⁊ quam deberent deo exhibere iuuentutem veneri in ſuā perditionē offerunt iuxta illud oui. ij. de faſtis. Cuʒ iuuenilibus annis luxuriantur. et idem ouidius pꝛimo ſine titulo. Militas omnis amans et habet ſua caſtra cupido.

Que bello eſt habilis veneri quoqꝫ conuenit etas. ⁊ clau. in minori. Tenerus eſt lubrica moribus etas. O vtinam iuuenes aiaduerterent et ſuam pditionem luxuriam fore qua totus homo deſtituitur: ⁊ ſi libidini quis iuuenis hereat turpi vita pollutaqꝫ in famis fiet. Sed reuera teſte ſene. in troade. Iuuenile vitium eſt regere non poſſe impetum. hoc enim ideo dicitur vitium iuuenile. quia carnis impetibus vt plurimum ſolent iuuenes obtemperare. Si enim iuuenis es: ſi anxiaris carnis moleſtia: aut mores ſi ignoras conſilia prudentum quere. cum quibus verſare vt dirigaris. vnde ſidonius in ſuo epiſtolari libro tertio. Plurimum inquit laudis eſt ſi iuuenes moribus ſe applicant: et quotiens de negotiorum meritis ambigunt ad peritorum conſilia recurrunt. Hoc tamen facere negligunt: ſed in ſpe vite diuturne deſides fiunt: et ſue pulchritudinis occaſione abuſus quod plurimos peragunt. Sciant tamen quoniam eorum pulchritudo vanitas eſt. vnde ſecundus philoſophus. Quid eſt pulchritudo flos marcidus carnalis felicitas humana concupiſcentia. et ſeneca in ypolito. Res eſt forma fugax idem epiſtola. lxxx. ad lucillum. Cogito inquit mecum quod imbeciles ſunt hij quorum lacertos humeroſqꝫ miramur et petronius. Ratam facit mixturam cum ſapientia forma: quia ſcilicet pulchritudo nichil facit ad ſapientiam. Ideo fertur ariſtote. dixiſſe quod ſi linceis oculis homines vterentur vt melius viderent ⁊ corpus petrarent. tunc circunſpectis viſceribus etiam pulcherrimum corpus turpiſſimum videtur. ideo boetius. iij. de conſolatione. Te inquit pulcherrimi videri non natura tua ſed ſpectantium oculorum facit infirmitas. Cur igitur iuuenes in ſua pulchritudine glorian tur. cur inde ſuperbi fiunt: quia non ipſi pulchri: ſed eorum pellis forſitan venuſta eſt. vnde ouidius. xij. methamor. Forma bonum fragile eſt quecunqꝫ accidit ad annos. Fit minor et ſpacio carpitur ipſe ſuo. Nec viole ſemper nec lilia candida florent idem. iij. triſtium. Iſta decens facies longis vitabitur annis: rugaqꝫ in antiqua fronte ſenilis erit. Cunqꝫ aliquis dicet fuit hic formoſa dolebis. Et ſpeculum mendax eſſe querere tuum. vnde ſcalphurius in bucolicis. Non hic ſemper eris perdunt et gramina flores. Perdit ſpina roſas nec ſemper lilia candent donum forma breue eſt. Quibus attentis de ſua pulchritudine ſuperbire ſapiens non habet. Nec iuuenes in ſuo decore aut vigore gloriari debent et in vite diuturnitate ſperare non debent. vnde tullius lib. de ſenectute. Fruſtra igitur ſperat vel promittit adoleſcens ſe diu victurum. Quid enim ſtultius quam incerta pro certis habere. Facilius enim in morbos adoleſcentes incidunt grauius egrotant triſtius curantur. ⁊ in hoc melioris conditionis eſt ſenex. quia quod ſperat adoleſcens ipſe ſenex iam conſecutus eſt. Ille enim vult diu viuere ſed iſte diu vixit. Abſit igitur vt quis iuuenis glorietur in his muneribus que caduca ſunt: ſed viuat cum timore dei prudentes imitetur parentibus obediat: et in ponis moribus viuere aſſueſcat in quibus perſeuerare honeſtum eſt. Nam iuuenes cum ſenuerint eam volunt ducere vitam quam in iuuentute conſueuerunt. Ipſis igitur congruit a primeua etate capere eos mores quos in poſterum tenere ipſis libeat. vnde eccleſiaſtici vndecimo. Letare iuuenis in adoleſcentia tua. et in bonis ſit cor tuum in diebus iuuentutis tue. Nam in his delectari eſt nobis naturale: in quibus ab infantia delectari incepimus. vt patet quinto ethicorum. Ideo eccleſiaſti. xxv. dicitur. Que in iuuentute tua inquit non congregaſti: quaſi dicat quod non inuenies. Ideo ſapiens prouerbio. quinto dicebat. Ne des alienis tuum honorem. et annos tuos ne des crudeli ne forte impleantur extranei viribus tuis. Cuius contrarium plures faciunt iuuenes qui tantum ſuis donis temporalibus

famulari studẽt ⁊ ꝓpriã salutẽ deserũt
⁊ suis obsequijs dños inpiguãt: suãq3
aiam dãnãt. Juuenes igitur mores ac=
quirãt: quib⁹ insistere in senectute dessi
derãt: qui ⁊ si sani sunt bene operẽtur:
nec ad diẽ extremũ differãt. vñ gre. in
suo pastorali. li. ij. ca. xlij. Amouẽdi sũt
ĩquit in columes: vt salutẽ corporis ex
erceãt ad salutẽ mẽtis: ne accepte inco
lumitatis gratiã ad abusũ ĩclinẽt: ne e=
tiã deteriores fiãt: aut ne oportunitatẽ
salutis ꝓmerẽde despiciũt. Nempe si
pctis nulla debet pena adhuc plurima
vitia ꝓpter corpis sanitatẽ sũt vitãda.
vñ Sene. epla. xcix. Multos inqt mor
bos multa fercula ferunt: et medicina
quõdã paucarũ herbarũ sciẽtia fuit: s3
postmodũ mille inuẽte sũt cõditure: vt
auiditas castrimargie exercitari pos=
set. Nã desiderãtibus alimẽta egritu/
dines cõtigũt nũc pallor: nũc neruoru3
vino madẽtiũ tremor: nũc oculorũ: nũc
auriũ enormitas ⁊ inũerabilia fetorum
onera crapula gignit: qm̃ propter cra=
pulam multi obierunt et qui abstinens
est adijciet vitam.

¶ Ca. ix. quomodo coniuges debẽt cõuiuere in amicitia.

Postol⁹ dicit ad
ephe. v. Uiri diligite
vxores vr̃as sicut xp̃s
eccl'iã3. Nẽpe veteres
in cõiugio etiã vsq3 ad
mortẽ se amauerũt vñ
vale. li. iiij. c. vi. narrat
ꝙ. C. gracch⁹ corneliã
suam vxorẽ intantũ dilexit ꝙ ꝓ ipsa a
morte liberãda mori voluit: atq3 seip̃3
ĩteritu serpẽtis occidi sustinuit q2 sibi a
ruspex seu diuinator dixerat vxorẽ suã
a morte aliter liberare nõ posse. Item
narrat ibidem ꝙ. Q. plantius audita
morte vxores doloris ĩpotens pectus
suũ gladio percussit. Narrat etiam ibi
dẽ ꝙ. M. plantus cu3 vxor sua ore stil
la dedisset. funerata ea ⁊ in rogũ impo
sita inter offim̃ vngendi et osculandi di
strictio ferro incubuit quẽ amici sicut e
rat togatũ et calciatum corpori ꝯiugis
iunxerũt: ac deinde sua iectis faucibus
vtrũq3 cremauerunt ecce q̃ta virorum
dilectio. Sed nũquid femine viros sic a
mauerunt. narrat enim ibidem valeri⁹
ꝙ cũ iulia filia cesaris vidisset vestẽ sui
cõiugis sc3 põpei magni cruore ꝯspersã
ip̃a territa metu ne sibi violentia facta
fuisset partũ quẽ invtero conceptũ ha=
bebat p̃ nimio dolore emittere fuit co=
acta. Narrat ĩsup ibidẽ vale. ꝙ porcia
filia cathonis cũ vidisset virũ suũ sc3 bru
tũ iteremtum ferrum postulabat: vt se
ipsam interficeret: et q2 nõ dabatur iõ
carbones ardẽtes ore haurire nõ dubi=
tãt ⁊ nouo genere mortis cõsũta ẽ Ibi=
dẽ etiã de vxore mitridati regis legitur
ꝙ virũ suũ in tantũ amauit ꝙ seip̃am in
habitũ virilẽ transformauit tonsisq3 ca
pillis suũ decore3 ex toto spreuit. vt sui
cõiugis periculis interesse posset vñ cũ
mitridat⁹ a põpeio fuisset deuict⁹ ip̃eq3
fugeret ei⁹ vxor sẽp insecuta fuit suiq3
viri ꝑsecutionẽ alleuians ꝑ oia ꝯsolata
fuit. Si igit̃ gẽtiles ĩ cõiugio tãtã ami
citiã seruauerũt nũqd fidelib⁹: est opor
tunum vt amicitia in eis compereatur.
Nam prosperitas amicitie mater ẽ. Fe
dus enim coniugij et amore inchoatur:
et amore manutenetur: non quidẽ amo
re voluptatis: sed gratifice societatis
sub spe obtinende ꝓlis. vñ hugo. lib. i.
de sacramẽtis ꝑte. v. ca. viij. inquit. Bo
num coniugij est vt spes prolis deuote
expectetur amãter suscipiatur religio
se nutriatur. et ibidem capi. iij. Institu=
tio inquit coniugij ante peccatum fuit
ad officium vt natura multiplicaretur
sed p̃ost peccatum est ad officium et re
medium ad officium vt proles habeat
et ad remedium: vt vitiũ euitetur. Meri
to igit̃ apl's p̃mo corinthi. vij. dicebat.
Qui habent vxores sint tanq̃ non ha=
bentes: quia scil3 non libido sed proles

querēda est vñ hiero.cōtra iouinianū.
Uir inquit ideo debet amare vxorē vt
nō feratur ad voluptatis īperiū: q2 ni/
chil fedi⁹ est ꝙ̄ vxorē diligere sicut ad
ulterā. et narrat ibidē de quodam qui
vxorē suā tm̄ diligebat ꝙ eius p̄sentia
carere nō poterat. ⁊ ideo dicit hieroni.
Origo amoris honesta sed magnitudo
difformis: quasi diceret ꝙ cōiugiū ho/
nestū est sed talis amor vilis est. Cōme
morem⁹ eni veteruȝ castitatē. Narrat
eni vegetius li.ij. de cōtinētia alexādri
ꝙ cū fuisset ei oblata virgo pulcherri/
ma. cuidā tñ pricipi respōsata illaȝ non
aspexit sed cū donis ad virum suū remi
sit. ⁊ exīde oēs pricipes sibi reconcilia
uit. Simile etiā narrat vale. de scipiōe
li.iiij.ca.iij. vt dictū est. Insup idē vale.
narrat de xenocrate pho ꝙ cū apud a=
theniēses esset pulcherrima puella no
bilium vsu deputata sibi nobiles iuue=
nes ꝓmiserūt p̄ciuȝ argēti dare si pos=
set corrūpere cōtinētiā xenocratis. At
illa ꝓmisit ⁊ si nō posset preciū duplica
tū restituere consensit. Nocte igitur ad
xenocratē accessit quē mutare nō potu
it. Mane igitur nunciauit ⁊ nobilibus
potētib⁹ ꝓmissū respōdit. Nō inq̄t de
statua pign⁹ posuerā sed de hoīe. qua=
si diceret ꝙ xenocrates ratione sue im=
mobilitatis erat quasi statua.

Capitulū decimum de fide litate coniugum.

Teste hugone de sacramētis lib.i. pte
v.ca.vij. Quilibȝ eo
rū scȝ coniugū debet
tenere fidē alteri fir
miter. Uir enī nō ha
bet potestatē sui cor
poris sed mulier: ⁊ ecōtra vt etiā habe
tur primo ad corith.vij. vñ ambrosius
in suo examerō. Nolite querere viri a=
lienū thorū nolite insidiari aliene copu
le: q2 graue peccatum est adulterium.
Nam deus euam fecit de costa ade at
ꝗ iussit ambos esse in vno corpore ⁊ in
vno spiritu viuere. Cur igitur vnum
corpus separas. cur vnū spirituȝ diui=
dis. Adulteriū siquidē nature vitiū est
Nā bos ⁊ equus suos cōpares diligūt
Tradit enim alexā. nequā lib. de natu=
ris rerū ꝙ ciconia abhorret adulteriū
vñ si femella alteri ciconie iuncta fue=
rit: tunc suus cōpar cōuocatis multis a
lijs ciconijs: ciconiā adulterā interimit
⁊ narrat ibidē exēplū quō miles quidā
ciconiam adulterantē viderat. sed ad
suū cōparē rediēs se lauabat. miles ta
men impediuit ne post adulteriuȝ se la
uare posset itaꝗ multis adueniētibus
ciconijs ipso vidente ciconia adultera=
ta interempta fuit. Ecce ergo patet ꝙ
natura fidelitatem coniugij postulat.
Nempe quōdā inter cōiuges maxima
fidelitas viguit. Narrat eni valeri. li=
bro.vi.ca.vij. ꝙ cū sulpicia a matre sua
iulia diligētissime custodiret ne virū su
uȝ lētulū ꝓscriptū a triū viris ī siciliaȝ
ꝓsequeret ipa tñ simulata veste cū dua
b⁹ ancillis. ⁊ totidē seruis clandestine
fugiēs ad suū viruȝ ꝑuenit: nec recusa=
uit seipsā ꝓscribere: vt ei fides sua ī cō
iuge ꝓscripto cōstaret. Narrat īsuper
ibidē ꝙ turia. Q. lucresiū viruȝ suuȝ a
triūuiris ꝓscriptū iter camerā ⁊ tectū
cubiculi abditū vna cōscia ācillula ab ī
minēti exitio nō sine magno ꝑiculo suo
tutū p̄stitit: singulariꝗ fide id egit ⁊ cū
ceteri ꝓscripti ī alienis ⁊ hostilibus re
giōibus ꝑ sūmos corꝑis ⁊ aīmi crucia=
tus vix euaderēt ille in cubiculo ⁊ con=
iugis sinu salutē retineret. Itē narrat
solinus libro.x.capi.vi. et etiaȝ tullius
libro quīto de tuscu. q̄stionib⁹ ꝙ iuidia
licet plures mulieres virū habeāt vnū
est tñ tanta fidelitas ipsarū ad virū ꝙ
viro mortuo corā iudicibus accidūt: at
ꝗ cōtēdūt que ipsarū cū viro sepeliat:
illaꝗ feliciorem esse se putat que cū vi
ro sepeliri meretur. Alie vero cū nota
infamie viuunt ⁊ pre tristicia frequen=

ter decedunt. Si igitur vnivero plures
femine sunt tam fideles. Nunquid igi=
tur peramplius in religione xp̄iani vna
debet esse vni fidelis et econuerso.

¶ Ca. xi. quomodo coniugia legetime sunt contrahenda.

Quoniā vt ait ma
gister snīarū li. iiij. di.
xxvij. Mattimonium
est legitima cōiunctio
maris ⁊ femine vnio=
nē xp̄i et eccl. rep̄sen=
tās: q2 scilicet in xp̄o
omnia matrimonia fir
mari debēt. vnde vale
li. vij. ca. ij. narrat quomodo themisto=
des quendā virū filiā vnicā habentē cō
sulebat qualiter eā aut pauperi aut lo=
cupleti seu virtuoso. vnde dicebat. Ma
lo inqt virū pecunia ꝙ pecuniā viro in=
digentē quasi diceret ꝙ preferēde sūt
virtutes diuitijs: sed nunc matrimonia
omnia fere corrupta sūt ⁊ per auaritiā
peruertuntur: ⁊ ideo posuit legē ligur=
gus rex ꝙ virgines sine dote despōsa=
rentur: sicut narrat pōpeius li. iij. Que
dā eni matrimonia ꝑ concupiscētia con
taminētur cuius oppositū de isaac legi=
mus ꝗ vxorē incognitā de remotis par
tibus adductā accepit vt habetur geñ.
xlv. Sic eni non per cōcupiscētiā vxor
assumēda est: vt honorabile sit coniugi
um ⁊ thorus īmaculatus. ad hebre. xiij.
Sed aliqui fornicationibus ⁊ adulterijs
vacātes matrimonia dissuadēt contra
quos loqtur aug. ij. de ciui. dei. ca. xvij.
dicēs ꝙ matrimoniū fit inter hoies vt
honesta concordia inter eos habeatur.
vnde omelia: viij. dicit aug. ꝙ deus nu
ptijs interfuit p̄sciens hereticos futu=
ros matrimonia ꝓhibentes Sed quid
dicemus ꝙ multi sapiētes vxorē ducere
dissuaserūt. vnde. valeri. vbi supra nar
rat qualiter socrates cuidā adolecētulo
querēti vtrū vxorē duceret: respondit.
Quodcumqȝ enim feceris noueris te
penitentiam acturum. Nam continere
carni penosum est ⁊ vxorē ducere solli
citudo est ꝑpetua. Itē theofrastus lib.
suo de nuptijs matrimoniū dissuadet.
Unde querit an sapiens debeat vxorē
ducere et concludit ꝙ non: q2 impedit
studia p̄hie sumptus exigit variaqȝ one
ra. Et vxori si domū regendā cōmise=
ris seruus eris. si autē tuo arbitrio ali
ꝗd reseruaueris fidem sibi habere non
putabit: ⁊ sic iurgia ꝗ ret ⁊ venena dif=
fūdet. ⁊ subdit. Si pulchra cito adama
tur ⁊ difficulter custoditur. si autē feda
molestum est possidere quod nemo ha=
here dignatur. Ex quibus omnibus ma
trimoniū dissuadet dicens ꝙ multe sūt
moleste nuptiarum. Ceterū narrat hie
ronymus contra iouinianuȝ quomodo
cicero rogatus fuit ab hircio vt vxorē
suam duceret. Ille autem respondit se
non posse vxori et philosophie operam
dare. His autem non obstantibus ma=
trimonia licite sunt contrahenda licet
castitas sit prehonoranda. ⁊ licet viris
studiosis ⁊ viris ecclesiasticis matrimo
nia non competant prout predicte nar=
rationes comcludūt. nichilominus alijs
seculariter viuentibus licite matrimo=
nia congruunt. vnde primo ad corinth.
vij. Uirgo cogitat que dei sunt: que au
tem nupta est cogitat que sunt mundi.
Aduertenduȝ tamen ꝙ in ducendo vxo
rem atqȝ manutendo multa exigitur pa
tientia atqȝ cautela. Narrat eniȝ hiero
nymus vbi supra ꝙ socrates vxores du
as habebat que cū crebro inter se iurga
rentur: ⁊ ille eas irridere esset sollitus ꝙ
propter se fedissimum hominem: simis
naribus recalua frōte pilosis humeris
et repundis curribus disceptarent: no
uissime veterunt in eum impetum Cum
qȝ autem resisteret aquam immundam
super ipsum proiecerunt qui terso ca=
pite respondit. Sciebam inquit post
hec tonitrua futura erat pluuia. Item
per patientiaȝ vxores superauit. Nem
pe in vxoribus plures sunt importuni
tates quapropter prudentia : in tali=

bus magna exigitur. Narrat enim hieronymus vbi supra ꝙ marcus catho lz vxorem humili loco natam accepisset. Ipsa tamen vinolenta importuna et superba erat: et concludit. Non putet igitur aliquis si pauperē duxerit sibi de concordia satis prouidisse. Item ibidē narrat qualiter philippus rex macedonum vxorem habuit que ipsum in cubiculum introeuntem exclusit: qui exclusus iniuriam tolerauit atqꝫ versu tragedico seipsum consolari studuit. Itē gorgias librum de concordia edidit quem grecis litigantibus recitauit: sed cum recitaret quidam eius inimicus dictus melancius respondit. Tu inquit vnius regni concordiam precipis et in tua domo tres personas concordare non vales quia vxor eius eo ꝙ castus erat sibi iniuriabatur: et ancille quia pulchrior erat inimicabatur. Et exinde forsan orta est consuetudo ꝙ scilicet pro quiete habenda vxores nolunt ancillas eis pulchriores tenere. Ex his omnibus concludit hiero. ꝙ importunitates sunt maxime matrimonij. vnde ibidem recitat ꝙ licz epicurus voluptatis amator esset. cuidā tamen interroganti an vxorem duceret respondit ꝙ sapienti non congruit coniugium quia multa incommoda mixta sunt in nuptijs. et subdit. Graue inquit est viro sapienti venire in dubium: vtrū bonam vel malam vxorem ducturus sit quia sicut scribit herodotus mulier cuz veste deponit verecundiam. vnde hieronimus ibidem narrat quomodo melancius vxorem licet castam repudiauit et cum argueretur ab amicis pedez de lecto tanꝙ lesus esset deposuit dicens. Lectus inꝙ quem cernis nouus et elegans ē: sed nemo scit preter me vbi me premit: quasi diceret ꝙ sic est de vxore Licet igitur commendanda sint legitima matrimonia caute tamen sunt contrahenda.

Capitulum duodecimuz de parentibus erga filios.

Sicut dicitur viij. ethi. Pater fillo causa est essendi causa nutriendi ⁊ causa discipline vnde eccle. vij Si filij tibi sūt erudi illos. ⁊ prouer. xxiij. Nolite subtrahere a puero disciplinam. ideo apl's ad hebre. iij. Quis inquit filius quē nō corripit pater. Nēpe veteres suos erudierūt. vñ pollicratus li. vi. c. iiij. narrat qualiter octauian⁹ imperator filios suos ad gradū militarem et cursū ⁊ saltū fecit exercitari: sua sqꝫ filias in lanificio fecit instrui: ⁊ vt si fortuna suos filios. ac liberos suppeditaret saltē suis laboribus viuere possēt. Insuper tul. i. de tuscu. questio. narrat qualiter ligurgus suis loboribus iuuenes erudiuit venādo currendo esuriendo sitiēdo algendo estuādo. Nā qui bene instruuntur in tenera etate quādo prouecti sunt de facili ad bona inclinantur: vt ponit seneca li. iiij. de ira. Idem etiā li. de ꝓuidētia dat exempla dicēs. Quomodo nautis corpora in mari sūt dura similiter agricole habent man⁹ duras et milites agilia mēbra ⁊ huiusmodi q̄ omnia contingunt vsu et exercitio acbuant. ideo apostol⁹ ad ephe. vi. dicebat. Educate illos scz filios ī disciplina correctiōe dñi. Nunq̄d brut⁹ proprios filios fecit cedi eo ꝙ tarq̄no dominatōne resistere ꝑtendebāt. vt narrat. vale. li. v. ca. viij. Nunq̄d cassius ⁊ mālius torquat⁹ alijqꝫ plures filios correxerunt. Cur igit patres filiorū crimina supportāt. Narrat eni aug. v. de ciui. dei. ca. xviij. qualit aulus filiū suū mortis supplicio cōdēnauit eo ꝙ cū catilina inimico suo amicitiā cōtraxit. Horū tamē feritas nō est approbanda: qz licet filios corripere bonū sit: exterminare tamen sepi⁹ nō licet: qz tūc paternalis disciplina prodest quando clemētia adest. vnde vale. li. v. c. ix. narrat de quodaz cui

nuus fili⁹ insidiabatur. q̃ cũ hoc percepisset filiũ suũ in desertum duxit: sibiq; gladiũ tradidit ⁊ caput amputãdũ obtulit. quod cũ vidisset fili⁹ gladiũ abiecit dicẽs. Tu pater viue: sed tantũ q̃so ne me⁹ erga te amor eo sit tibi vilior q̃d a penitẽtia oritur. Ecce qualiter patris dulcedo filium cõuertit eodẽ lib. c. vij. narrat. Anthiochus filius celenchi regis incidit in amorẽ grauissimũ sue nouerce intantũ q̃ morti p̃xim⁹ erat. Cũ igit medici p̃pendisset causã morbi patri retulerũt quod audiẽs pater p̃priã coniugẽ filio p̃cessit dicens in filio magnũ pudorẽ fuisse: eo q̃ vsq; ad mortẽ amorẽ dissimulauerat. Seueritas ergo parentũ erga filios quandoq; bona nõ est. sed correctio cũ clemẽtia semper vtilis est. Nunc tamẽ parẽtes filios corrigere pretermittunt. ⁊ ideo quando sperãt vt eorũ operibus letari tunc desolãtur. Attẽdant enim qualiter helia deo punitus fuit eo q̃ filios suos corrigere pretermiserat: vt dicitur primo regum iij. vnde. greg in dialogo li. iiij. ca. xvij. narrat de puero qui consueuerat deum blasphemare patre p̃mittente. et ideo in sinu patris a demone p̃cussus est ⁊ interemptus. Insuper boetius li. de disciplina scholarium narrat de filio lucrecij qui fuit absq; disciplina nutritus. vnde in aleis ⁊ meretricijs operibus totam vitam suam occupauit: ⁊ a patre sepi⁹ de morte redemptus fuit. nichilomin⁹ tandem morti comdemnatus est: nec a patre propter pecuniam redimi potuit Cum lachrimis igitur a patre osculũ petijt et cum pater accessisset nasum illi⁹ morsu acutissimo secuit dicẽs. Quare meis primis erroribus non obfuisti: sed incastigatus euasi: magistri mei documẽtis non obediui: quasi dicat: quare me nõ castigasti. vnde tul. li. i. de off. dicit q̃ optima hereditas a patre traditur quãdo virtutũ ⁊ bonorũ morũ exẽplum exhibetur. Sic igitur aquila valde diligit filios suos ⁊ ĩ locis altissimis facit eis nidũ ne coluber violet fetum aut veneno queat nocere: sic pater suos filios a consortio peccatorum debet separare ne ipsorum exemplo polluãtur. Hoc enim exemplũ tangit hiero. super bia isa. ca. vlti. Sicut igit in nidis aquilarũ reperit. lapis preciosus qui dicit berices. vt ponit solinus. li. viij. c. vi. Sic in vita filiorũ virtutes reperiũtur dũmodo nidus eorum ab istis inferioribus separatur. Tunc enim separatur nidus q̃n in iuuentute mala prauaq; cõsortia vitare filius docetur.

Capitulum. xiij. de filis erga parentes.

Exodi. xx. dicit. Honora patrem tuũ et matrẽ tuam quod est mandatũ primũ in p̃missione vt bene sit tibi. vñ apłus ad ephe. v. Filij obedite parẽtib⁹ vestris. q: teste boe. li. de p̃sola. Si mẽti humane incerta est boni veriq; cupiditas: tãto magis insertũ est parentes suos filios honorare: q: sc; filij debẽt honorare parẽtes. vale. cui li. v. ca. iiij. narrat de quadã filia q̃ matrẽ suã i carcere nutriuit lacte mamillarũ suarũ. Item de alia narrat ibidẽ. Que patrẽ suũ i custodia traditũ atq; in vltima etate constitutũ tanq̃ infantẽ alimonia sui pectoris nutriuit. Insuper solinus li. i. circa. finem narrat de filia q̃ inuẽta est nutriens ab vberibus patrẽ ⁊ in memoriã tãti preconij loc⁹ ille consecratus ⁊ reseruatus est. Posco igit cũ sene. iij. de benefi. c. xvi. Ut filij parẽtes honorẽt. Inquiramus tamẽ an liberi possint dare maiora beneficia. parẽtib⁹ q̃ acceperit. ⁊ videtur q̃ non q: teste aristo. Magistris et parẽtib⁹ nõ possumus reddere equiualens. Hoc quidẽ etiã cõcludit sene. vbi supra vnde ibidẽ narrat exemplũ de scipione qui patrem suum in prelio seruauit. et capitulo. xxiiij. ponit exemplum

de enea qui patrem suum senissimum ꝑ
medium inimicorũ atq; ignium detulit.
Narrat etiã de quibusdam iuuenibus
qui per vrbes vacarunt ad liberandos
parentes. Merito igitur dicitur eccli.
iij. Qui honorat patrem suũ vita viuet
longiori. et ibidẽ. Qui honorificat ma
trem suam et qui honorat patrem suũ
iocũdabitur in filijs et in die orationis
sue exaudietur. Narratur in hystoria
barlaam et iosaphat ꝙ quidam pater=
familias de vxore sua adultera tres ha
bere filios credebat: sueq; vxori impro
perabat adulterium dicens ꝙ illorum
trium filiorum vnus tantummodo suꝰ
erat sed quis esset declarare nolebat.
Cumq; mortuus fuisset filium suum le=
gitimum successorem bonorum suorum
dimisit ipsum tamen non nominauit ad
iudicium ergo vocati sunt vt videretur
quis ille esset: iudex igitur protulit sen/
tentiam vt qui fortius percuteret i cor
pus patris mortui cum sagita ille obti
neret hereditatem. Duo ergo illorum
cum sagitta corpus patris validissime
penetrauerunt: sꝫ accedẽs tertius per=
cutere noluit: sed cuꝫ lachrimis corpus
patris veneratus fuit. et ideo verus eẽ
filius declaratus est. vnde vale. li. v. c.
iiij. dicit ꝙ diligere parẽtes ꝑma lex na
ture est. vnde petrꝰ rauẽna. Tolle inqt
a sole radium ⁊ nõ lucet riuũ a fonte et
arescit; ramũ ab arbore et desiccat mẽ=
brum a corpore et putrescit: sic separa
filiuꝫ a deuotione paterna et iam non ẽ
filius sed est collega illorũ de quibꝰ di=
citur. vos ex parte dyaboli estis. Nun
quid ambrosius in suo examerõ narrat
qualiter ciconie parẽtes suos nudatos
tegunt: illas fouent et alimento pascũt
et in leuatu subleuant. et concludit am=
brosius Non est inquit graue quod pie
tate plenum est nec est onerosum quod
soluitur nature debito. ideo nõ recusãt
aues patrem pascere. et tamen ad hoc
lex scripta non astringit eas nec hoc ac
cipiunt ex precepto sed gratie natura=
lis officio. Hec ille. vnde augusti. xxij.
de. ciui. dei. ca. viij. narrat qualiter filij
a matre maledicti membrorum tremo
rẽ incurrerũt ⁊ in ecclesia beati stepha
ni sancti fuerũt. Cõmemorandũ est eñ
qualiter saluator noster parẽtibꝰ obe=
diuit. iuxta illud luce. ij. Erat autẽ sub=
ditꝰ illis. O ꝙ̃ mirabile ꝙ deꝰ subditꝰ
est hominibus: q̃ tamẽ angelis domina
tur: sed non mirũ quoniã teste apostolo
ad philippi. ij. Humiliauit semetipm̃ fa
ctus obediens vsq; ad mortẽ. Attẽda=
mus igitur qualiter rechabite a domi=
no laudati fuerũt. q2 patri suo obedie=
runt: scilicet ipsi ionadab filio rechab a
quo rechabite dicti sũt. vñ hiere. xxxv.
Nunqd nõ recipietis disciplinã vt obe
dietis verbis meis preualuerũt sermo
nes ionadab filij rechab q̃ ꝑcepit filijs
suis vt nõ biberẽt vinum ⁊ nõ biberunt
vsq; ad diem hanc: q2 obediuerũt pre=
cepto patris sui. Ego autẽ locutus suꝫ
ad vos et nõ obedistis michi dicit dñs
Filios igitur decet parentibꝰ obedire.

Capitulum xiiii. de obediẽtia filiorum erga parentes.

Arẽtibꝰ post
deũ maxime obe
dire tenemur: q2
exodi. xx. dicitur
Honora patrẽ et
matrẽ tuam. ⁊c.
et ecclesiasti. iij.
Qui honorat pa
trẽ suũ vita viuet
longiori. et ad ephesi. vi. Filij obedite
parẽtibꝰ vestris. Idẽ habet ad colo. iij
Nẽpe desiderẽda est patris bñdictio ⁊
timẽda ẽ matris maledictio. vñ narrat
aug. xxij. de. ci. c. viij ꝙ fuerũt decẽ fra
tres quoꝝ septẽ erãt masculi ⁊ tres fe
mine ꝑpter maledictionẽ matris puni
ti fuerũt tremore membrorũ horribili
quoꝝ duo scꝫ vnus fratrũ ⁊ vna sorro=
rũ sanati fuerũt in eccl'a beati stephani
Timẽda est igitur parẽtũ maledictio.
Nẽpe teste vale. li. v. ca. iiij Prima lex
nature est parentes diligere. vnde nar

rat ibidē de q̄uadā filia que matrem in
carcere cōdēnatā pro capitali crimine
suo lacte nutriuit. nā qui carcerē custo
diebat filiā matrē adire ꝑmittebat pre
uidebat tñ ne cibū sibi portaret. Cūqꝫ
tñ custos. miraretur quomodo absqꝫ ci
bo mater īcarcerata tandiu viueret: vi
ce quadā filiā explorauit ⁊ vidit quali-
ter sue matri lac exhibebat Retulit igi
tur iudicibꝰ qui audiētes tātā filie pie-
tatē sue matri penā remiserūt vñ vale.
vbi supra narrat de filio cresi qui mutꝰ
erat cū tñ vnus ex numero ꝑsarū patrē
suū interficere vellet: lugebat ille eo ꝙ
dicere nō poterat. eo ꝙ pater suus rex
erat ne ipsū interficerēt. Accidit igitur
vt qui mutus fuerat loqui promereret
ratione pietatis quā erga patrē habu
erat ꝑrima inquit vale. Et optima re
rū natura pietatis est magistra. vñ ibi-
dē narrat qualiter populi scithaꝝ cuꝫ
darius in eoꝝ regionē totis viribus re
gni sui īpetū faceret ipsi paulatī ceden
tes ad vltimas asie solitudines ꝑuene-
rāt: ⁊ īterrogati deide a dario ꝑ lega-
tos quē finē fugiēdi aut quod īitiū pu-
gnādi facturi essent: respōderūt se nec
vrbes vilas nec agros cultos ꝓ quibꝰ
dimicarēt habere. Ceterū cū ad monu
mēta parētū suorū venissēt dariū scitu
rū quēadmoduꝫ scithe preliari solerēt
quo quidā vno tā pio dictu immanis et
barbara gēs ab omni seueritatis discri
mine redemit Narrat insuꝑ de coriola
no qui exulatus a romanis ad volscos
romanoꝝ īimicos iuit. quoꝝ imperium
acquisiuit ⁊ romanis infestissimꝰ fuit cū
quibꝰ federari nullis ꝓcibus valit: qd̄
vidēs eiꝰ mater que rome manebat ac
cessit cū filijs quā supplicātē exaudiuit
atqꝫ castra q̄ possidebat matri petenti
exhibuit dicēs. Expugnasti ⁊ vicisti irā
meā patria precibus huius admotis:
cuius vtero te ꝙuis merito michi inui-
sam dono cōtinuoqꝫ agrū romanū ho-
stibus armis liberauit. Ex his igiꝭ nar
rationibus patet qualiter filij parētes
tueri tenētur. Ad hoc ꝓpositū sene. iij.
de benefi. ca. xvi. querit. An liberi suis
parētibus ad cōdignū q̄ susceperūt be
neficia: beneficia reddere possint: ⁊ de
clarās hāc questionē cōcludere videꝭ
ꝙ nō est possibile. vñ ponit exēpla de-
scipione de enea de quibus in precedē-
ti. ca. Eteni natura vnūquenqꝫ obligat
vt parētes tueatur. nā vt ponit ambro
si. in suo examerō omelia v. Ciconie sūt
huius conditionis. ⁊c. sicut prefertur in
alio capitulo.

Capitulum decimūquintū. de mulieribus.

Ominꝰ natura
liter in muliere vere
cūdiā posuit vt ipsa
ad peccatū ꝓuocare
formidet: viroqꝫ vt
famuletur cōdita est
nō quidē. vt sibi īsidi
etur. ipse tñ sui status neglecto more fi
ctis blādimētis adulationibus et nuti
bus viroꝝ excidiū ꝓcurāt ⁊ scādalum
ignominiosū iugiꝭ gignere sollicitātur
vñ hie. epl'a. xviij. loquitur Illi oculos
xp̄ianos scādalizāt qui spurcissimo vn-
guēto faciem vngunt: oculosqꝫ depin-
gūt quoꝝ facies nimio cādore de for-
mes sunt ⁊ tāꝙ idola metiunꝭ. Ipsas
enim nec annoꝝ numerus nec alia vetu
stas docere potest ꝙ vetule sint ⁊ capil
los cū perdiderint alienis capillis ver
ticē ornāt ⁊ preteritam iuuentutem in
rugis annilibus polluunt. Erubescat
igitur mulier christiana si naturam co-
gat in decorē si carnis curam facit ī cō
cupiscentijs. O ignis iuuenum fomen
ta libidinum impudiceqꝫ mentis exci-
dium est ornatus iste. nec est velamen
christi sed antichristi: vt idem hie. epi-
stola. xciiij. vnde ambro. in suo exame-
ron vltima omelia. Noli delere pictu-
ram dei et assumere picturam meretri
cis illa picturavitij est nō decoris frau
dis non simplicitatis fallit decipit vt

neqꝫ illi plateas cui placere deſideras
tuoqꝫ diſplices actori dū videt opus ſu
um deletū. Nam artifex indignatur ſi
opus ſuū deleatur. Graue igitur crimē
eſt vt putes ꝙ melius depingat homo
ꝙ̄ deus. vnde guil. pariſiēſis li. de vni=
uerſo narrat de quadā muliere que dū
inſiſteret ⁊ pectinationi at re que dum
inſiſterer pectinationi atqꝫ curioſitati
capillorū alia quedā mulier ſibi appa=
ruit dicēsqꝫ maximū curiatū tolerabat
qꝛ huiuſmodi curioſitati dum viueret
inſiſtebat. Non igitur in talibus ſed in
virtutibus creſcere debent: vt noīe per
petuo hereditari poſſint. Debent eſſe
caſte ſobrie ⁊ taciturne. vnde. vale. li. ij
ca. i. narrat. ꝙ mulieribus olim vſus vi
ni ignotus fuit ne in aliud dedecus la=
berentur. vnde eccleſia. xxvi. Mulier
ebrioſa ira magna et contumelia ⁊ tur=
pitudo eius non tegetur. Nunc tamē il
lud ſene. epła. cxcix. verificatur dicen=
tis. Mulieres non minus viris potant
quinimmo oleo ⁊ mero viros ꝓuocant
ſuiqꝫ ſexus beneficiū ſuis beneficis pro
diderunt: ⁊ quod feminarū eſt excuerūt
moribuſqꝫ virilib⁹ implicate ſūt. Quā
obrē valerius li. ij. ca. i. dicit ꝙ ab exceſ
ſibus cauere debent: quia ventrem ple
num ſequitur voluptas. Ideo teſte hie
ronymus. epiſtola. xxxvij. Viri antiqui
tus cauebāt ne vinū biberent. vnde va
lerius li. vi. cap. iij. narrat ꝙ regnatus
metellus vxorem fuſte percuſſam inte
remit. eo ꝙ vinum bibiſſet: nec tamē ex
inde reprehenſus fuit: qꝛ iuſtuꝫ omnes
eſtimabant illā deberi violenter mori ꝙ̄
ſobrietatem debitam violauerat. vnde
auguſtinus. ix. cōfeſſio. narrat quomo
do decrepita quedam mulier ſuaꝫ filiā
adhuc puellam regebat cum maximo
moderamine vt ſobrietatis imposterū
conſuetudo ſibi maneret. et ibideꝫ quō
modo cū mater ſua quadam vice a mo
deramine ſolito receſſiſſet eius ancilla
eam redarguit: et eam meribibulaꝫ vo
cauit quo audito ſtimulo percuſſa ſuaꝫ
feditatem reſpexit: et exinde abſtinuit.

Animaduertant igitur mulieres vt ſo=
brietate floreant. et exinde pudicitia ꝙ̄
ipſis congruit polleant. vñ eccleſiaſtici
xxvi. ſicut ſol oriens in mundo in altiſſi
mis diei eſt principiū: ſic mulier is bo=
ne ſpecies in ornamentis domus ſue. q̄=
niaꝫ gratia ſuper gratiā mulier ſancta
et pudorata: vt ibidem dicitur. Atten=
damus enim ꝙ̄to affectu veteres caſti=
tatem amauerunt. Nam gradus maxi=
mus abuſioniseſt femina ſine pudicitia
vnde ſicut prudentia cuſtodit virum ſic
pudicitia feminam. narrat enim valeri.
li. vi. ca. i. de pluribus mulieribus que
maluerunt perdere vitam ꝙ̄ pudicitiā.
vnde greca quedā femina hyppa noīe
cum hoſtium claſſe eſſet accepta in ma
re ſe vt morte pudicitiam tueretur abie
cit. Et ideo apud grecos laudibus et ſe
pulchro extolli meruit. Narrat inſuper
de quodam qui filiam ſuaꝫ interfecit eo
ꝙ appius claudius violenter ad ſtuprū
ipſam inducere volebat. Malebat eniꝫ
publice filie eſſe iteremptor ꝙ̄ pater cor
rupte. vnde ambroſius de virginitate
capi. iij. narrat de pelagia que cuꝫ eſſet
apud anthiochū etatis. xv. annorum et
predonibus circūſeptam ſe videret et
matre abſente ſuiſqꝫ ſociabus in aquaꝫ
ſe proiecit mallens mori ꝙ̄ violari. Et
licet non deceat pro pudicitia ſeipſuꝫ in
terimere nichilominus laudandi ſūt ve
teres in hoc ꝙ pudicitiam tantū amaue
runt. Tradit enim auguſtin⁹ li. i. de. ci.
dei. ca. xvi. ꝙ pudicitia eſt virtus mētis
que nō poteſt iuite auferri. Si ergo cor
pus violenter contaminetur. nichilomi
nus pudicitia manet: dummodo mens ī
tegra fuerit. Pro pudicitia igitur pre
dicte mulieres ſeipſas interficere nō de
beant: niſi forſan inſpirate hoc fecerint
ꝓut tangit auguſtinus vbi ſupra capi.
xxv. vnde ſic ait de feminis que ī flumi
ne ſe precipitauerunt. Aut hoc fecerūt
humanitus decepte: ⁊ ſic errauerūt: aut
diuinitus inſpirate: et ſic obedierūt q̄c=
quid ſit tamen in hoc commendabiles
fuerunt ꝙ pudicitiā dilexerūt Aiaduer

tendum etiam ꝗ̃to zelo pagani pudici
tiã seruauerunt. Narrat enim solinus
li.vij.ca.xv.ꝙ in india quedã est regio
inqua nulla libido inuenitur: atq̃ petu
lantiã ignorat homines: ituiq̃ nulla sũt
coniugia nulliq̃ homines ibi nascũtur
et tamen ibidem plurimi homines com
morantur. nullus tamen ibi admittitur
nisi castitatis meritum prosequatur et
castitatem si quis non seruauerit a pre
dicta regione submouetur: atq̃ perpe-
tuo exilo datur. Insuper valerius lib.
vi.ca. primo narrat quomodo primeni
us tristi exẽplo filie sue precepit ꝙ nõ
solum virginitatem illibatam. sed etiã
oscula sincera advirum preferre debet
Ceterum hieronymus cõtra iouinianũ
recitat qualiter diullius vxorem tante
continẽtie duxit vt omnibus continenti
bus esset exemplum. Accidit igitur ꝙ
his iam senex et tremẽti corpore in quo
dam iurgio audiuit explorari sibi ꝙ os
fetidum haberet: quo audito ad vxorẽ
accessit ipsam redarguens: cur sibi hoc
non intimasset: que respondit. Fecissez
inquit nisi putassem omnibus viris sic
os olere. Ecce quanta pudicitia mulie-
ris que nũq̃ alterius viri flatum sẽsit.

¶ Ca. xvi de virginibus.

Virginitas no-
men honorabile: est
status mundus vita
quoq̃ virginea ange
los imitatur. Vñ vir
ginitatis exẽpluz ab
antiquis succepimus
qm̃ plures ſm carnẽ viuere in tm̃ con-
tẽpserunt ꝙ maluerũt mori q̃ obedire
carni. vñ in libello qui intitulatur devir
ginibus legitur ꝙ apud romanos vir-
gines que ſm carnem viuere contẽpse-
runt maxime reputationis apud eos ex
titerunt. vnde ibidem narratur de qui-
busdam filiabus quarũ mater dicta fu
it cedasa que cum absente patre duos
iuuenes pretereũtes iure hospitalita-
tis suscepisset: ipsi quoq̃ iuuenes hono
ri filiarũ non indulserũt sed dictis filia-
bus virginibus nocte violentiam intule-
runt. Quamobrem predicte virgines
mutuis mucronibus seu gladijs se con
ciderunt. Narrat insup ꝙ thebana vir
go quã hostis macedo. corruperat ali-
quãtulum dissimulauit violẽtie sibi fa-
cte desolatorẽ: nichilominus tandẽ suũ
violatorẽ iugulauit. et mox gladio seip
sam interfecit nolens perdita virgini-
tate ducere vitam quid exempla ista de
signauit nisi ꝙ carni nõ est assentiendũ
quinimmo melius foret a presenti vita
migrare q̃ in desideris carnalibus vi-
tam ducere. ideo apostolus ad ro. viij.
dicebat. Qui in carne sunt deo placere
non possent. et gala. v. Spiritu ambula
te et desideria carnis non perficietis.
vnde aug. Viuẽtes in carne preter car
nem angelos vocat libro suo de sancta
virginitate dicens. Sicut igitur famili
am angelorum deus habet in celis sic
etiam familiam virginum voluit habe
re in terris. Illi enim angeli sunt qui
non secundum carnem viuunt. ideo hie
ronimus ad eustochium dicit. Statim
vt dei filius ingressus est super terraz
nouam familiam sibi elegit: vt qui ab
angelis adorabatur in celis. haberet
etiam angelos. scilicet virgines in ter-
ris. Quapropter augustinus de doctri
na christiana libro. iiij. dicit ꝙ virgines
sunt illustrior portio: gregis christi.
Isti enim virgines dici possunt qui nõ
secundum carnem viuunt: sed qui car-
nem spiritui subiciunt. vnde ij. corinthi.
x. In carne ambulantes non secundum
carnem. militamus. Qui enim prodest
viro seu femine si sua: voluptate esm
puritate tollet per quam reginam ce-
lorũ imitatus. scilicet mariam. Lauda
bilis est igitur virginitas sed nec suffi-
cit ipsa nisi bonis. operibus illustretur
Nam in euangelio: virgines quinq̃
fatue leguntur. et ideo ex sua virgini-
tate: introitum ad ianuam celestem.

meruiſſe non creduntur. Pulchrum
eſt ergo ſi virgo ſis: ſed multo pul=
chrius ſi cum virginitate operibus flo
reas ſacris: nūc orationi nūc meditatio
ni mentem ſedule exponendo. Nā teſte
hierony. ad euſtochium. Virgo debet
eſſe orationibus ſacris virtuoſiſqꝫ labo
ribus occupata. Et epiſtola. lxxxvij. ad
demetrium ſic dicebat. Debet inqͭt vir
go eſſe quieta: honeſtaqꝫ ſocietate com
mutata non vaga diſcurrens per patriā
exemplo marie quam inuenit angelus
in cubiculo. Sit autem ſermo virginis
prudens modeſtus et rarus nō eloquē
tia ſed pudore precioſus: ſit humilis ge
ſtu quia per humilitatē placuit deo vir
go maria. Nam virginitas ſine hac mi
nus laudanda eſt: quia teſte ambro. lib.
de virginitate. Virginitas ſupergre=
ditur nature humane conditionem per
quam homines angelis aſſociāt. Unde
apoſtolus. i. corinthi. vij. Virgo cogi=
tat que domini ſunt: vt ſit ſancta corpo=
re et ſpiritu. hieronymus alloquēs ma
trem de inſtitutione filie epiſto. lxxxix.
dicebat Reddat inquit tibi quotidie pē
ſum de ſcripturarū floribus. et poſt aſ=
ſueſcat ad orationes et pſalmos nocte
conſurgere mane canere hymnos ꝛ ſeq̄
tur. Diſcat lanam facere tenere colum
rotare filum et tenere fuſum et ſimilia.
Nam virginitas in talibus conſeruat.
nam vt idem dicit ad euſtochium Virgi
nitas theſaurus ē irrecuperabilis. Ca=
ueas igitur vt de te dicat deus virgo ce
cidit et non eſt qui ſuſcitet. et cū omnia
deus poſſit ſuſcitare tamen virginē nō
poteſt. Si igitur ad theſaurum recupe
rabilem cuſtodiendum ſolliciti ſunt ho
mines potiꝰ de virginitate ſeruāda ſol
liciti eſſe debent. Non igitur diſcurrāt:
quoniam teſte gregorio omelia xij: de=
predari deſiderat qui theſaurum in via
publice portat. Solitarie ergo maneāt
quoniā ſicut dicit iob. xxxiiij. Per noc
tez adulteri oculus quaſi fur obſeruat
caliginem. Nempe olim virgines ſolli=
citam ſue virginitatis cuſtodiam habu
erunt. vnde ambroſius li. ij. de virgini=
tate narrat de quadaz virgine que fuit
anthiochie cuius pulchritudo appete=
batur. vnde violenter ad lupanar intro
ducta fuit que cum ibi fuiſſet flebat et
orabat dicens. Domine qui dediſti vir
ginibus leones domare: nunc da michi
vt mentes hominum domare poſſum:
ne violetur exiguum templum tuuz ne
etiam patris inceſtiuz. Cum igitur ora
tionem compleuiſſet ecce miles introi=
uit. Ne inquit timeas quoniam ſuper=
nem ſaluare animam tuam. Mutemus
inquit veſtimenta vt tua veſtis me faci
at verum militem. Unde ſic factum eſt
vt virgo veſtem militis accepit: et ſic
euaſit et milites loco eius cū veſte mu=
liebri ibi remanſit. Cum igitur alius in
grederetur: et loco puelle virum inue=
niſſet aliijs nunciauit et loco: virginis
miles. condemnatus fuit ad mortem.
quod cum audiſſet puella. feſtinanter
cucurrit ad locum ſupplicij que pro ip=
ſo mori contendebat: et econuerſo mi=
les pro ea. Itaqꝫ ambo contenderunt
et martirij palmam ſuſceperunt. Inſu=
per ambroſius libro. iij. narrat quali=
ter beata zotheris cum eſſet pulcherri
ma gaudebat ſuam faciem martyrio fe
dari ne temptationis occaſio exiſteret.
Ceterum de beata: brigida legitur ꝙ
cum pater eius cuidam nobili: vellet
deſponſare: ipſa orauit vt aliqua defor
mitas ſibi contingeret: ratione cuius
coniugium vitaret ipſaqꝫ orante vnus
eius oculus crepuit quod videns pater
permiſit ipſam velari et ad dei cultum
deputari et oculus eius ſanatus eſt.
Inſuper de pluribus aliijs ſimiliter le=
gimus. que licet viros ſecum haberent
nichilominus virginitatem obſeruaue
runt. vnde in libro qui dicitur paradi=
ſus legitur de quadam virgine que di=
cebatur iuliana que: videns originem
metuentem: ſeditiones: paganorum
fugientem per: biennium ipſum ſuſce=
pit et celauit neceſſariaqꝫ miniſtrauit.
Narrat inſuper hieronimus: epiſto=

la.xlv. de quadam virgine que a beato martino noluit videri: cum tamen ipsaz desideraret visitare tanq̃ moribus et charitate precelsam. Unde ipsa beato martino per fenestrulam dixit Ora iq̃t pro me: quia a viro nunq̃ sum visitata. Gratias itaq; egit sanctus martinus eã q; benedixit Narrat insup hieronymus epistola.lxxxix. qualiter cuiusdã virginis patruus cepit habitum virginis: vt virginis mentẽ permutare posset. Volebat enim q; nuberet: sed eadem nocte apparuit angelus minas inferẽs dicẽs Quomodo inquit ausus es viri iperiũ preferre christo. Nam virgines christi sponse sunt. Nam virginitas deo dedicata est. vñ apoca.xiiij. Virgines sunt et sequũtur agnũ quocũq; ierit. super quo augustin⁹ libro de bono virginali Gaudia inquit virginum sunt de christo per christum post christũ. et idem augusti. epistola.cxviij. Beatius est inq̃t carne imitari vitam angelorũ q̃ ex carne augere numerum mortalium. Nam vberior est felicitas mẽte grandescere q̃ vẽtre grauescere: orationibusq; celũ parturire q̃ in visceribus fetum enutrire. vnde gregorius dialogo quarto de virginibus narrat qualiter deo placuerũt Nam de tharsilla narrat qualiter duas sorores habebat que cum visitarent ipsam ait. Recedite inquit. quia spons⁹ meus scilicet iesus venit. Ibidem etiaz narrat de quadam puella que dicebat musa: cui beata virgo cum puero apparuit querens ab ea an sibi seruire vellet que respondit q; sic. Tunc beata virgo sibi precepit: vt omnes mores pueriles dimitteret que sic fecit: et ad tantã maturitatem deuoluta est: vt virginũ exẽplar efficeretur. Ex his igitur patet q̃tis laudibus olim virginitas floruit Nã deutronomij.xxij. Precipit virgo corrupta lapidari: nisi p violentia clamasset Insuper apud saxones lex fuit oliz: vt virgo sponte deflorata viua sepeliretur et violator super ipsam isuspendi debebat Item apud barbaros lex fuit vt virgo fornicaria seu sponde grauidata de monte altissimo precipitaretur eiusviolator capite truncaretur. Insuper in prologo hystorie romanorũ legitur de quadam que cum genuisset filios secundũ legẽ viua fuit sepulta. Ex quib⁹ oĩbus satis patet q̃to studio virgines se custodire debebẽt. Nũc tñ blãdicijs nũc muneribus seducũtur. vñ ambro. libro.i. de virginitate narrat de quadaz virgine pythagorea que tante fuit constãtie: vt tormẽtis nõ posset vinci. Vñ cũ interrogaretur a quodã tyranno de quodã secreto reuelãdo: liguã suã morsu abscidit vt respõdẽdi causã nõ haberet. Ipsa tñ que vinci nõ potuit tormẽtis: postmodũ victa fuit muneribus et que prius preualebat animo postmodum erubuit tumescente vtero.

Capitu.xvii. de viduis.

Idualis stat⁹ simplex et modest⁹ esse debet et viruz bonũ si habuerit caueat ne mutet fortunã: si aũt prauũ consimilẽ inuenire timeat plurimas autẽ opposite conditionis viduas vidimus. qr et si virũ pessimum habuerint mox post mortẽ illius ad alium currunt. si vero bonum habuerint illius facilime obliuiscuntur et aliuz habere studiosissimum sollicitantur. Veterum enim exempla vtinam animaduerterent. Unde hieronimus cõtra iouinianũ li.i. narrat de marcia cathonis filia que cum lugeret virum matrone ab ea petiuerunt quem diem haberet luctus vltimum: respondit quem et vite. De alio ergo viro non cogitabat. Ibidem etiam narrat de anima. Quaz cum propinquus moneret vt alteri nuberet dicens q; sua etas nuptui conueniebat. Ipsa tamen respondit hoc inq̃t nequaquam faciam: quia si bonum virum inuenero: vt ante habui nolo timere ne perdam si vero malũ quid necesse

est post bonuz pessimum sustinere Narrat: insuper de marcella maiore que interrogata a matre sua gauderet ne se nupsisse: respondit: ita valde vt amplius nolim. Narrat etenim de valeria macellaruz sorore ꝙ amisso seruio viro suo nulli voluit nubere. et cuz interrogaretur cur hoc faceret ait sibi semper maritum seruium viuere. Attẽdant autez vidue quoniam anna fuit vidua ab adolescentia sua. et nõ recedebat a templo diebus neqꝫ noctibus. Nunquid etiam vidua sareptana pro salute filorũ famẽ tolerauit neqꝫ virum quesiuit: vt patet tertio regum. xvij. Nunquid celebris vidua fuit iudith. His igitur attentis dicit hieronymus vbi supra loquendo vidue quid angustiaruz habent nuptie dicisti: et quasi cum canibus vsqꝫ ad nauseam saturata es. Quid igitur vis tibi rursum ingredi quod noxium est. Naz bruta seu aues in eadez retia nõ incidũt quid igitur petis. et subdit Imitare potius santam matrez iesu christi. Vidua enim que non potest continere vel non vult maritum potius accipiat ꝙ dyabolum. itaqꝫ hieronimus detestatur secũda matrimonia nisi magna iuuentus fuerit. et ideo apostolus primo thymo. v. Volo inquit adolescẽtulas et iuniores nubere. Ceterum hieronymus epistola xcvi. narrat de quodam viro qui sepeli erat. xx. vxores et postmodum accepit mulierem que habuit. viginti maritos Cumqꝫ ergo fuissent matrimonio copulati. totus romanus populus instanter astabat videre quis eorũ vinceret. Maritus tamen vicit et totius vrbis populo confluente coronatus est et palmã in manibus tenebat clamãs. O mea vxor nube nunc cum feretro. Et ideo hieronymus viduam alloquendo dicit. Obsecro inquit tibi sufficiat ꝙ perdidisti primum virginitatis gradum et per tertium scilicet coniugium precedat venisti ad secundum scilicet viduitatem. vnde licet coniugium precedat viduitatem tempore non tamen castitate. Item hieronim⁹ epistola nonagesima quita. Caueas inquit ne iuxta te ambulet procurator vel histrio non iuuenis nitidus: sz habeto tecum viduarum ⁊ virginũ choros tuiqꝫ sexus solacia quere sit in manibus tuis diuina lectio: et in ore deuota oratio vt adolescentie cogitationes huiusmodi clipeo repellantur Unde ardentes dyaboli sagitte ieiuniorum ⁊ vigiliarum frigore restringende sũt. Ceterum animaduertamus narrationem ambrosij in suo exameron omelia quinta qui narrat de turture ꝙ si perdiderit comparem iterare coniunctionem recusat Discite ergo mulieres inquit ambrosius. Quante sit dignitatis viduitatis gradus qui etiam in auibus predicatur Melius est tamen nubere ꝙ vri id est fornicari. ideo hieronymus epistola nonagesima quinta. Tolle quod peius est et suscipe quod per se bonum nõ est: scilicet. nubere et loquitur vidue.

¶ Jacobi magni sophologium sapientie finit feliciter.

Epigrãma ad hui⁹ operis conspectorẽ.
Istuc clarorũ cõtẽdũt dogmata patrũ
Doctos atqꝫ bonos vt faciãt homines
At quẽ nõ leuit possit ꝑcurrere quisqꝫ
Auctores cũctos multa neglecta manet
Via doctorũ quo ergo documẽta legãt
Hũc iacob⁹ magni ꝯdidit ecce librum
Tu ꝗqꝫ si bon⁹ esse velis sapiens qꝫ videri
Qđ manib⁹ tractas disce sophologiuz
Quicꝗ. ei veterũ tetigit ꝑceptio digna
Mille voluminib⁹ claudit hoc opere.

¶ Sequitur tabula capitulorum sophologii. Et primo capitula primi libri.

¶ Capitula secundi libri q̃ est de inuentione scientiarum.

¶ Capitula tertii libri in quo tractatur de amore virtutum.

Capitula quarti libri i quo tractatur de viriutibus theologicis.

Capitula libri quĩti in quo agitur de quattuor virtutibus cardinalibus.

¶ Capitula libri vi. ī quo agitur de septē pctīs mortalibꝰ ⁊ de virtutibus eius cōtrariis.

¶ Capitula septimi lib. ī quo agitur de morte et eius consideratione.

¶ Capitula octaui libri ī quo tractat̄ de statu eccl'iasticorū.

¶ Capitula noni libri in quo tractatur de statu principum et nobilium.

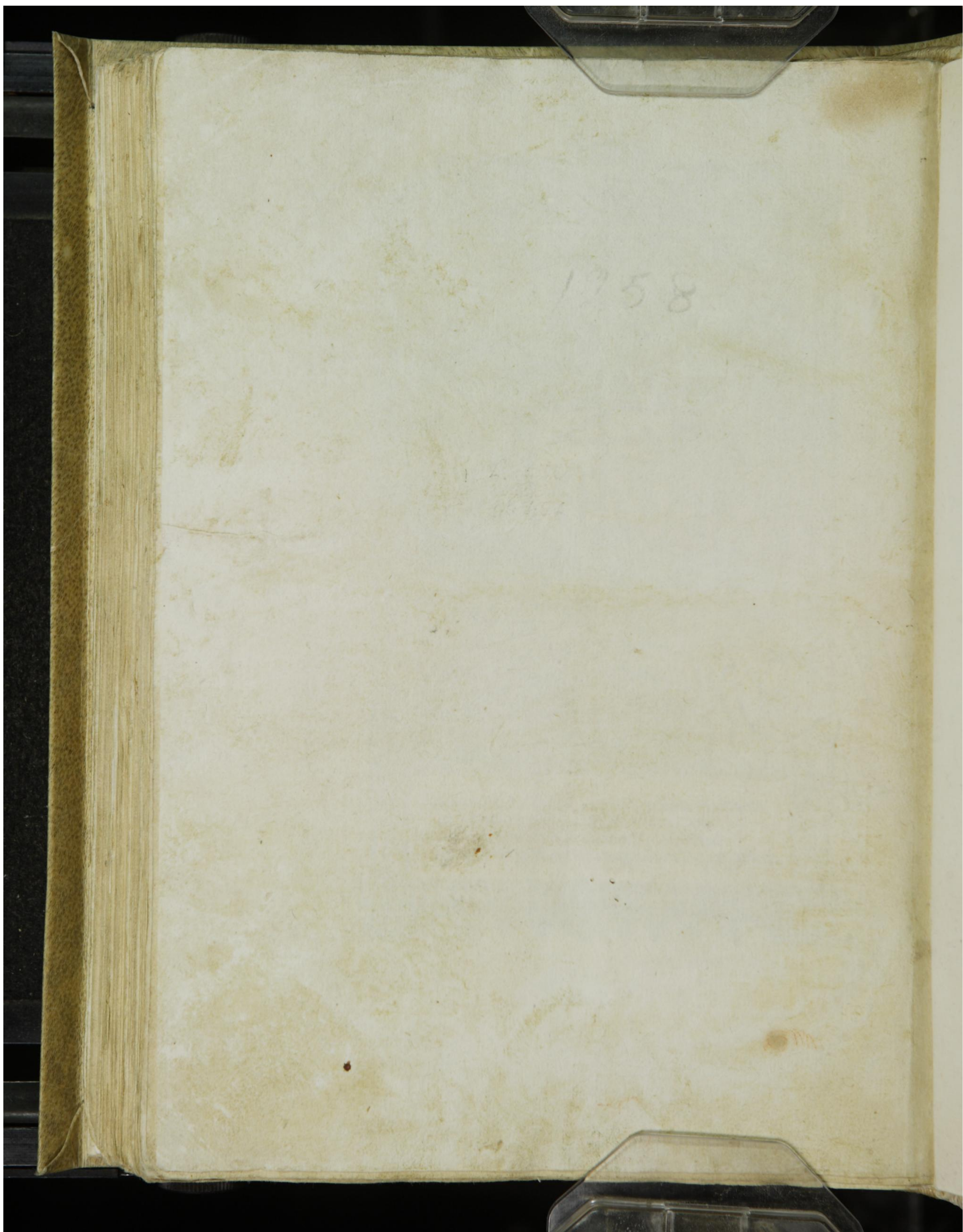
Capitula decimi libri ī quo tractatur de diuersis statibus viuentium sub principe.

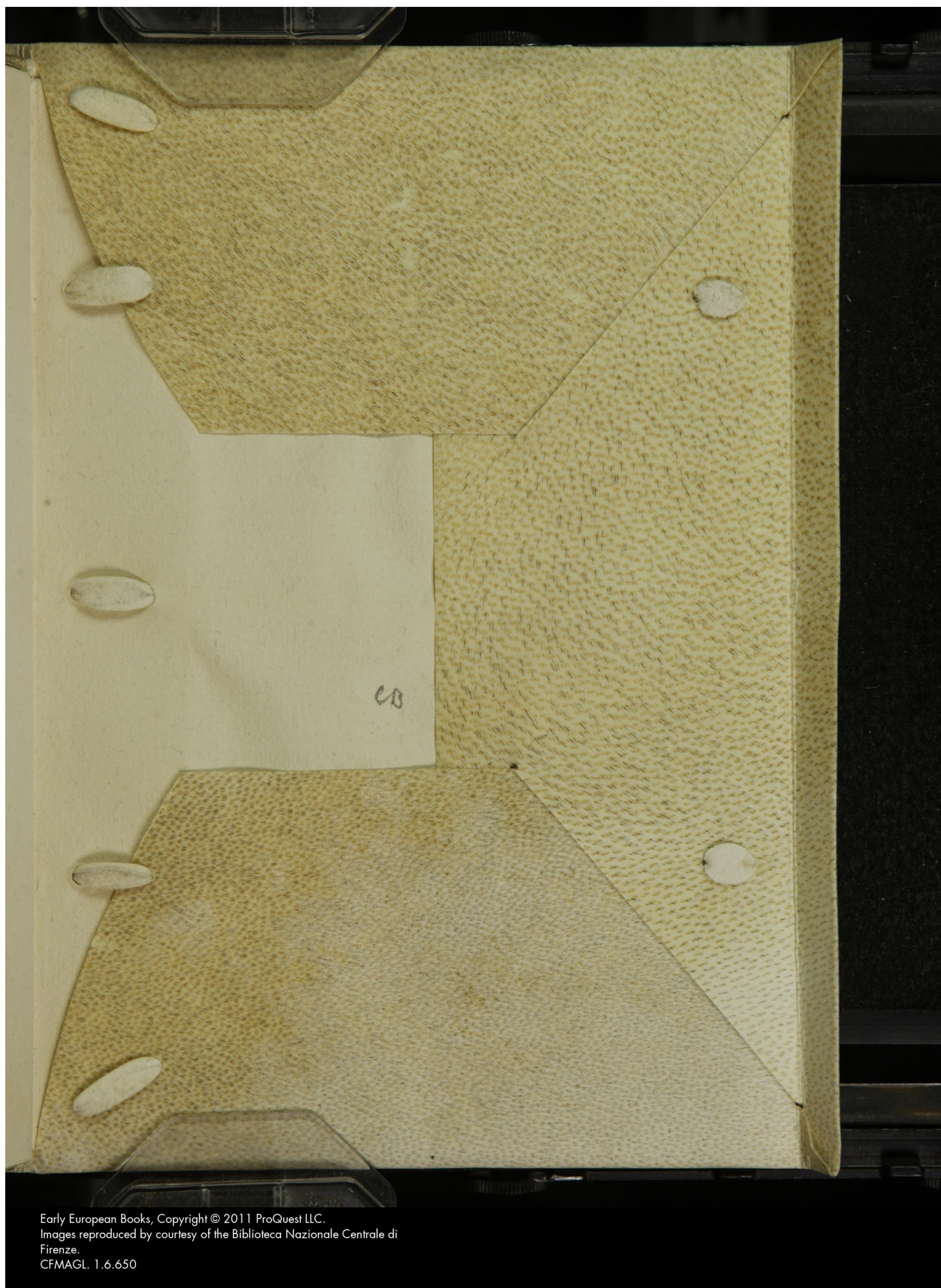
Finit tabula huius libri.

Sophologiuȝ sapientie parisius impressum per Gaspar dum Philippe explicit impēsis Joannis Petit parisiēsis bibliopole cōmorātis in vico diui Jacobi sub leone argenteo. Anno. M. ccccc.vi. xx. Augusti.

GASPARD PHILIPPE
Gasparus hic reliquis delphin in signe coronam
Pregerit: hac tanta nobilitate virens
Erea constituit crebris dare signa libellis
Quos relegant: et ament: pectora docta monet.

120

cB